

บทบาทพระสงฆ์กับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ

ROLES OF BUDDHIST MONKS IN CONSERVING LOCAL ARTS AND CULTURES IN WAT PHRA THAT RUENGRONG, MUANG DISTRICT, SISAKET PROVINCE

พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร (สุระ)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

บทบาทพระสงฆ์กับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ

พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร (สุระ)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Roles of Buddhist monks in conserving local arts and cultures in Wat Phra That Ruengrong, Muang district, Sisaket province

Phra Phongphisit Subhācāro (Sura)

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
the Requirements for the Degree of
Master of Arts
Buddhist Studies

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
C.E. 2018

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์เรื่อง “บทบาทพระสงฆ์กับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

.....

(พระมหาสมบูรณ์ วุฑฺฒิกโร, ดร.)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์ ..... ประธานกรรมการ
(พระครูโกศลศาสนบัณฑิต, ผศ.ดร.)

..... กรรมการ
(ดร.พีรวัส อินทวี)

..... กรรมการ
(พระกัญจน์ กนฺตธมฺโม, ดร.)

..... กรรมการ
(พระมหาขุนทอง เขมสิริ, ดร.)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ พระกัญจน์ กนฺตธมฺโม, ดร. ประธานกรรมการ
พระมหาขุนทอง เขมสิริ, ดร. กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย .....
(พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร)

ชื่อวิทยานิพนธ์ : บาทพระสงฆ์กับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น
วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ
ผู้วิจัย : พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร
ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)
คณะกรรมการควบคุมดุษฎีนิพนธ์
: พระกัญจน์ กนฺตธมฺโม, ดร. พธ.บ. (พระพุทธศาสนา),
กศ.ม. (บริหารการศึกษา), พธ.ด. (พระพุทธศาสนา)
: พระมหาขุนทอง แก้วสมุทร์, ดร. พธ.บ. (ศาสนา),
พธ.ม. (ปรัชญา), พธ.ด. (พระพุทธศาสนา
วันสำเร็จการศึกษา : ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑. ศึกษาภูมิหลังของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ ๒. ศึกษาสภาพการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอดีตและปัจจุบันวัดพระธาตุเรืองรอง ๓. ศึกษาปัญหา อุปสรรค และเสนอแนวทางการส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ และเก็บข้อมูลภาคสนามจากการสัมภาษณ์ จำนวน ๑๖ รูป/คน ผลการวิจัยพบว่า

๑) พิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรอง ก่อตั้งโดยพระครูวิบูลธรรมภาณ ด้วยเห็นว่าจากกระแสโลกาภิวัตน์ที่เป็นไปอย่างรวดเร็วได้ทำลายวิถีชีวิตและวัฒนธรรมเก่าแก่ลง จึงได้จัดสร้างพิพิธภัณฑ์พระธาตุเรืองรองขึ้น เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้วิถีชีวิต ประวัติศาสตร์ และอนุรักษ์มรดกศิลปวัฒนธรรมของชนสี่เผ่าศรีสะเกษไว้

๒) สภาพการแนวทางอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอดีตและปัจจุบัน มีลักษณะของการรวมศูนย์โดยมีพระครูวิบูลธรรมภาณ เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการและตัดสินใจต่าง ๆ

๓) ปัญหา อุปสรรคต่อบทบาทพระสงฆ์ในการส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมวัดพระธาตุเรืองรอง ได้แก่ ด้านการอนุรักษ์ดูแลรักษา ด้านการเผยแพร่และฟื้นฟู ด้านบุคลากร ด้านการบริหารจัดการ ส่วนแนวทางการส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ต่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรองในอนาคต มี ๖ ด้าน ประกอบด้วย (๑) บทบาทต่อการเป็นผู้นำและแบบอย่างในการสืบสาน (๒) บทบาทต่อการส่งเสริมความร่วมมือสนับสนุน (๓) บทบาทต่อการส่งเสริมการบริหารจัดการอย่างมีส่วนรวม (๔) บทบาทต่อการเผยแพร่และฟื้นฟู (๕) บทบาทต่อการเสริมสร้างปราชญ์ท้องถิ่นในการให้ความรู้ (๖) บทบาทต่อการสร้างเครือข่ายพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน

Thesis Title : Roles of Buddhist monks in Conserving Local Arts and Cultures in Wat Phra That Ruengrong, Muang District, Sisaket Province

Researcher : Phra Phongphisit Subhācāro (Sura)

Degree : Master of Arts (Buddhist Studies)

Thesis Supervisory Committee

: Phra Kan Kantadhammo, B.A. (Buddhist Studies), M.A. (Educational Administration), Ph.D. (Buddhist Studies)

: Phramaha Khunthong Khamasiri, Pali V., B.A. (Religion), M.A. (Philosophy), Ph.D. (Buddhist Studies)

Date of Graduation : February 26, 2019

Abstract

The thesis entitled “Roles of Buddhist monks in conserving local arts and cultures in Wat Phra That Ruengrong, Muang district, Srisaket province” consisted of three objectives. The study aimed: 1) to study the background of conserving local arts and cultures in Wat Phra That Ruengrong, Muang district, Srisaket province, 2) to study the conditions of conserving local arts and cultures since from the past until nowadays in Wat Phra That Ruengrong, and 3) to study problems and to present guidelines for promoting the roles of Buddhist monks in conserving local arts and cultures in Wat Phra That Ruengrong, Muang district, Srisaket province. This is a qualitative research that was created through the in-depth interview with the sample of 15 persons.

The results of research were as follows:

1) The museum in Wat Phra That Ruangrong was established by the Venerable Phra Khru Wibul Thammapan due to the effect of globalization that had destroyed the old style’s way of lives and cultures. So, the museum was built to be the center for learning the 4 tribes of Srisaket’s way of live and history, and to conserve their local arts and cultures.

2) From the study of the conditions of conserving local arts and cultures, it was found that since from the past until nowadays, it had the characteristics of centralization with Venerable Phra Khru Wibul Thammapan as the head who played an important role in the management and decision making.

3) From the study of problems in promoting the roles of Buddhist monks in conserving local arts and cultures in Wat Phra That Ruengrong, it was found that there were three problems which were 1) conservation, 2) propagation and restoration, and 3) personnel and management. It was also found that there were six aspects for the guidelines for promoting the roles of Buddhist monks in conserving local arts and cultures in Wat Phra That Ruengrong, namely; 1) the role in leadership and inheritor, 2) the role in enhancing the support collaboration, 3) the role in enhancing the collective management, 4) the role in propagating and restoring, 5) the role in strengthening the local scholars to share knowledge in the community, and 6) the role in building a local museum network.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดีเพราะได้รับความเมตตาจากอาจารย์พระกัญจน์ กนฺตธมฺโม, ดร. ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก และพระมหาขุนทอง เขมสิริ, ดร. ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ได้ให้ความรู้ ความคิด คำแนะนำในการศึกษาค้นคว้าหนังสือในการประกอบการเขียน การหาแหล่งข้อมูลในการใช้อ้างอิง ข้าพเจ้าขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอขอบพระคุณ พระครูโกศลศาสนบัณฑิต, ผศ.ดร. รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ประธานคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ดร.พีรวัส อินทวี ผู้ช่วยคณบดี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำและเสนอข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ ตลอดจนช่วยตรวจแก้วิทยานิพนธ์ให้มีความสมบูรณ์ดียิ่งขึ้น ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ประจำภาควิชาทุกท่าน ที่ให้โอกาสทางการศึกษา และประสิทธิประสาทความรู้ให้แก่ผู้วิจัยกระทั่งสำเร็จการศึกษา

ขอขอบคุณคณะผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน ที่ช่วยให้ข้อมูลในการทำงานวิจัยเป็นอย่างดี และขอขอบพระคุณคณาจารย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยทุกท่าน ที่ให้โอกาสทางการศึกษา และประสิทธิประสาทความรู้ให้แก่ผู้วิจัยกระทั่งสำเร็จการศึกษาที่ได้กรุณาให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลเพื่อทำการวิจัยนี้จนสำเร็จไปด้วยดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระครูโกศลสุตคุณ ที่ได้ให้คำแนะนำและช่วยเหลือในงานวิจัยในครั้งนี้ ตลอดทั้งคอยให้กำลังใจช่วยประสานงาน และอำนวยความสะดวกในเรื่องเอกสารที่ใช้สำหรับประกอบการทำวิจัยเป็นอย่างดียิ่งที่ให้การสนับสนุนในข้อมูลของงานด้านการค้นคว้าเอกสารและข้อมูลประกอบการทำวิทยานิพนธ์

ผู้วิจัยขอระลึกถึงพระคุณบิดาและมารดาที่ให้การอบรม เลี้ยงดูและให้การศึกษาแก่ลูกด้วยความรักและเอาใจใส่อย่างดียิ่งตลอดมา และผู้มีพระคุณทุกท่านที่ไม่สามารถเอ่ยชื่อได้ในที่นี้ ที่ได้ให้ความอุปถัมภ์ค่าเล่าเรียนจนสำเร็จการศึกษาในครั้งนี้ ขอขอบคุณบุคคลสำคัญเหล่านี้ที่ค้ำชูให้ตลอด โดย เฉพาะคุณพ่อวงเดือน - คุณแม่สมัย สุทธวงค์ คุณพ่อลำดวน -คุณแม่หอมไกล เหล่าแค คุณพ่อพรมมา ปราณีต คุณพ่อสุเทียน – คุณแม่เยื้อง สุทธวงค์ คุณแม่ใส บัวงาม คุณแม่เรือง จันทร์ดวงศรี คุณแม่ถวิล เหล่าแค นางก้อม ขันเขต นางอรพิน ฟักวงษ์ และผู้มีพระคุณทุกท่าน ที่เสียสละทั้งเวลาและทรัพย์สินให้ความช่วยเหลือทุกอย่างเป็นอย่างดี ที่คอยเป็นกำลังใจให้อย่างสม่ำเสมอ จนกระทั่งความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ จึงทำให้งานวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ลุล่วงด้วยดี

สุดท้ายต้องขอขอบพระคุณบิดา มารดา คุณค่าและประโยชน์ของวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ของมอบแด่บุรพาจารย์ทุกท่าน และอาจารย์ทุกท่านทีมีส่วนช่วยแนะนำให้โอกาสผู้วิจัยได้สำเร็จ และบิดามารดาผู้ให้กำเนิดและมีพระคุณต่อข้าพเจ้าอย่างยิ่ง

พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร (สุระ)
๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

สารบัญ

เรื่อง **หน้า**

บทคัดย่อภาษาไทย **ก**

บทคัดย่อภาษาอังกฤษ **ข**

กิตติกรรมประกาศ **ง**

สารบัญ **จ**

สารบัญภาพ **ซ**

บทที่ ๑ บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา ๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย ๔
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ ๔
๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย ๔
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย ๕
๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ๕
๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย ๑๕
๑.๘ กรอบแนวคิดในการวิจัย ๑๖
๑.๙ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ ๑๖

บทที ๒ ภูมิหลังของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ **๑๘**

๒.๑ บริบททั่วไปของจังหวัดศรีสะเกษ ๑๘
๒.๑.๑ ตราของจังหวัดศรีสะเกษ ๑๘
๒.๑.๒ ลักษณะทางภูมิศาสตร์ ๑๙
๒.๑.๓ สภาพภูมิประเทศ ๑๙
๒.๑.๔ ลักษณะภูมิอากาศ ๒๐
๒.๑.๕ การรับศาสนาและวัฒนธรรม ๒๑
๒.๑.๖ ประชากรและกลุ่มชาติพันธ์ ๒๑
๒.๒ ภูมิหลังความเป็นมาของวัดพระธาตุเรืองรองและแนวคิดการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรองเพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ๒๓
๒.๒.๑ ประวัติความเป็นมาของวัดพระธาตุเรืองรอง ๒๓
๒.๒.๒ ภูมิหลังแนวคิดการสร้างพระธาตุเรืองรอง

เพื่ออนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ๒๔
๒.๒.๓ วัตถุประสงค์ของการก่อตั้ง ๒๕
๒.๒.๔ ผู้มีส่วนร่วมในการสร้างพิพิธภัณฑ์พระธาตุเรืองรอง ๒๗
๒.๒.๕ การวางแผนสร้างพิพิธภัณฑ์พระธาตุเรืองรอง ๒๘
๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่การอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี วัดพระธาตุเรืองรอง ๓๐
๒.๓.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของวัด ๓๐
๒.๓.๒ แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ ๓๑
๒.๓.๓ พระราชบัญญัติเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์และวัด ๓๖
๒.๓.๔ พระสงฆ์กับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ๓๗
๒.๔ สรุป ๓๙

บทที่ ๓ สภาพการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอดีตและปัจจุบัน ของวัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ ๔๐

๓.๑ แนวคิดเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ๔๐
๓.๑.๑ ความหมายของศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ๔๐
๓.๑.๒ ลักษณะสำคัญของศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ๔๒
๓.๑.๓ หน้าที่ของศิลปวัฒนธรรม ๔๓
๓.๒ บริบททางวัฒนธรรมท้องถิ่นชนสี่เผ่าไทยจังหวัดศรีสะเกษ ๔๔
๓.๒.๑ ชาติพันธุ์ของชาวส่วยหรือกูย ๔๕
๓.๒.๒. ชาติพันธุ์ของชาวเขมร ๔๘
๓.๒.๓ ชาติพันธุ์ของชาวลาว ๕๕
๓.๒.๔ ชาติพันธุ์ของชาวเยอ ๖๐
๓.๓ สภาพการแนวทางการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของพระสงฆ์พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง ๖๓
๓.๓.๑ ความหมายของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ๖๓
๓.๓.๒ สภาพการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของพระสงฆ์ วัดพระธาตุเรืองรองในอดีต ๖๔
๓.๓.๓ สภาพการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของพระสงฆ์ วัดพระธาตุเรืองรองในปัจจุบัน ๖๕

บทที่ ๔ ปัญหาอุปสรรค และเสนอแนวทางการส่งเสริมบทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง ๗๑

๔.๑ วิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นสี่เผ่าไทย วัดพระธาตุเรืองรอง ๗๑

๔.๑.๑ ปัญหาอุปสรรคด้านการอนุรักษ์ดูแลรักษา
แนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรค ๗๑
๔.๑.๒ ปัญหาอุปสรรคด้านการเผยแพร่และฟื้นฟู
แนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรค ๗๓
๔.๑.๓ ปัญหาอุปสรรคด้านบุคลากร แนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรค ๗๕
๔.๑.๔ ปัญหาอุปสรรคด้านการบริหารจัดการ
แนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรค ๗๗
๔.๒ แนวทางการส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์กับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น
สี่เผ่าไทยวัดพระธาตุเรืองรองในอนาคต ๗๙
๔.๒.๑ บทบาทต่อการเป็นผู้นำหรือเป็นแบบอย่างในการสืบสาน ๗๙
๔.๒.๒ บทบาทต่อการส่งเสริมความร่วมมือสนับสนุน ๘๑
๔.๒.๓ บทบาทต่อการส่งเสริมการบริหารจัดการอย่างมีส่วนรวม ๘๔
๔.๒.๔ บทบาทต่อการเผยแพร่และฟื้นฟู ๘๖
๔.๒.๕ บทบาทต่อการเสริมสร้างปราชญ์ท้องถิ่นในการให้ความรู้ ๙๐
๔.๒.๖ บทบาทต่อการสร้างเครือข่ายพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน ๙๑
๔.๓ สรุป ๙๒

บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ๙๓

๕.๑ สรุปผลการวิจัย ๙๓
๕.๒ อภิปรายผล ๙๖
๕.๓ ข้อเสนอแนะ ๙๙
๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้ ๙๙
๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ๑๐๐

บรรณานุกรม ๑๐๑

ภาคผนวก ๑๐๙

ภาคผนวก ก. หนังสือนำ ๑๑๐
ภาคผนวก ข. แบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ๑๒๔
ภาคผนวก ค. ผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้ข้อมูลสัมภาษณ์เกี่ยวกับงานวิจัย ๑๒๘
ภาคผนวก ง. ภาพการสัมภาษณ์เกี่ยวกับงานวิจัย ๑๓๑

ประวัติผู้วิจัย ๑๓๕

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
ภาพประกอบที่ ๑.๑	กรอบแนวคิดการวิจัย	๑๗
ภาพประกอบที่ ๒.๑	แสดงตราประจำจังหวัดศรีสะเกษ	๑๙
ภาพประกอบที่ ๒.๒	แสดงแผนที่จังหวัดศรีสะเกษ	๒๐
ภาพประกอบที่ ๒.๓	แสดงภาพวัดพระธาตุเรืองรอง	๒๓
ภาพประกอบที่ ๒.๔	ประมวลสภาพแวดล้อมบริเวณวัดพระธาตุเรืองรอง	๒๙
ภาพประกอบที่ ๓.๑	แสดงบริบททั่วไปของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรองในปัจจุบัน	๖๖
ภาพประกอบที่ ๓.๒	แสดงภาพจำลองวิถีวัฒนธรรมท้องถิ่นชนสี่เผ่า	๖๘

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงออกถึงความเป็นลักษณะเฉพาะของสังคมหรือชุมชนนั้น ๆ สังคมใดมีการรักษาไว้ซึ่งความมีศิลปวัฒนธรรมย่อมแสดงให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองของสังคมนั้น ๆ ที่ได้สืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น โดยส่วนใหญ่ความเป็นศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นมักจะเกี่ยวโยงกับศาสนาที่คนในชุมชนนั้น ๆ นับถือ สำหรับสังคมไทยส่วนใหญ่เป็นสังคมที่ยอมรับนับถือพระพุทธศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ ในสังคมไทย ตลอดจนรากฐานทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นหลายแขนงล้วนได้รับอิทธิพลมาจากพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น[๑] นอกจากนี้ยังพบว่าศาสนสถานโดยส่วนใหญ่ยังเป็นแหล่งรวมของศิลปวัฒนธรรมไว้อีกด้วย โดยเฉพาะวัฒนธรรมท้องถิ่นอันเป็นแบบแผนการดำเนินชีวิตที่มีคุณค่าแสดงถึงความเฉลียวฉลาดของบุคคลและสังคมซึ่งได้สั่งสมและปฏิบัติสืบต่อกันมา[๒] หรือเป็นพื้นเพรากฐานของความรู้ของชาวบ้าน ซึ่งประกอบด้วย ลักษณะที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมที่ถือว่าเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่สืบทอดกันมายาวนานและมีความสำคัญอย่างยิ่ง

ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นจึงเป็นสิ่งที่มีคุณค่าของชุมชนหรือสังคมที่เกิดขึ้นมาพร้อมกับความเจริญรุ่งเรืองทางพระพุทธศาสนา การอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นจึงนับเป็นกระบวนการสำคัญที่จะช่วยสงวนรักษาสืบทอดศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่ไม่สูญหายและการจะรักษาให้คงมีไว้สืบต่อไปให้ถึงคนในรุ่นลูกรุ่นหลานจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่บุคคล ชุมชน สังคมจะต้องให้ความสำคัญและเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลเอาใจใส่ในการทำนุบำรุง และรักษาให้คงอยู่คู่ความเป็นสังคมไทยที่มีพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานของความเจริญรุ่งเรืองทางศิลปวัฒนธรรมอันหลากหลายให้มีความยั่งยืนต่อไปได้

อย่างไรก็ดี ในยุคแห่งกระแสโลกาภิวัฒน์ที่ต้องมีการพัฒนาประเทศเพื่อให้เจริญก้าวหน้าและเท่าเทียมกับอารยประเทศ จึงมีการรับเอาวัฒนธรรมต่าง ๆ เข้ามา ทำให้สังคมมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสซึ่งหมายรวมถึงศิลปวัฒนธรรมอันดีงามบางอย่างที่ค่อย ๆ ถูกกลืนหายไปตามกระแสและอาจสูญสิ้นไปในที่สุด ดังนั้นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่ควรตระหนักถึงก็คือหลักการในการพัฒนาโดยไม่ต้องรื้อ ไม่ต้องทำลาย และไม่ถอนออกสิ่งที่มีอยู่ โดยเฉพาะการพยายามที่จะรักษาสิ่งที่มีอยู่นั้นด้วยการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมอันล้ำค่าควบคู่ไปกับการพัฒนาให้เจริญไปข้างหน้าอย่างเหมาะสมซึ่งคนทุกชาติทุกภาษาต่างเป็นเจ้าของและร่วมกันคุ้มครองปกป้องรักษาทุกคนจึงต้องมีหน้าที่คุ้มครองป้องกันสิ่งที่ดีที่มีอยู่เหล่านี้ไว้ ไม่ปล่อยปละละเลยหรือการไม่เอาใจใส่เพื่อให้มีให้ดีให้เจริญและให้รอดพ้นจากการทำลาย

---

[๑]พระสมุทรวชิรโสภณ (โสภณ ธมฺมโสภโณ), “การพัฒนาส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทยของคณะสงฆ์”, **วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร,** ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน, ๒๕๕๗): ๗๓-๗๔.

[๒]จารุวรรณ ธรรมวัตร, **ภูมิปัญญาอีสาน**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (อุบลราชธานี: ศิริธรรมออฟเซ็ท, ๒๕๔๓), หน้า ๑.

จากสิ่งต่าง ๆ หรือจากการพังทลายอันเกิดขึ้นจากฝีมือมนุษย์ด้วยกันทั้งนี้ในการจัดการอนุรักษ์เพื่อให้ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นเหล่านั้นยังคงอยู่ และจะประสบความสำเร็จได้ จึงต้องมีการประสานร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งในฐานะที่มีบทบาทหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงหรือผู้ที่ได้รับผลกระทบ เช่น สังคมหรือชุมชนนั้น ๆ เพื่อนำไปสู่ความร่วมมือในการทำงานเพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมให้บรรลุเป้าหมาย[๓]

ดังนั้น สำหรับสังคมไทยซึ่งประกอบด้วยสถาบันหลักที่สำคัญคือสถาบันชาติศาสนาพระมหากษัตริย์เป็นศูนย์รวมยึดเหนี่ยวจิตใจของคนไทย โดยเฉพาะสถาบันพระพุทธศาสนาที่ถือว่าเป็นศาสนาที่มีอิทธิพลต่อวิถีการดำรงชีวิต การศึกษา ศิลปวัฒนธรรม ค่านิยม ความเชื่อ โดยมีพระสงฆ์ที่ถือเป็นผู้นำในทางจิตใจเป็นที่เคารพนับถือบูชาของชุมชนและสังคมมาช้านาน “เมื่อชาวบ้านมีความทุกข์เดือดร้อนไม่สบายใจก็จะมาขอคำปรึกษาจากพระสงฆ์ เมื่อมีกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ เช่น ขุดบ่อน้ำ สร้างโรงเรียน ทำถนน สร้างสะพาน พระสงฆ์ก็จะมีบทบาทในการให้ความช่วยเหลือ สนับสนุนทุกครั้ง[๔]สอดคล้องกับประสพสุข พันประยูร ที่กล่าวว่า พระสงฆ์ทุกรูปได้รับการยอมรับเป็นส่วนใหญ่จากประชาชน และหน่วยงานราชการ ชาวบ้านมองพระสงฆ์ว่า พระสงฆ์เป็นผู้นำชาวบ้านในทางที่ดี เกื้อกูลชาวบ้านมีจริยาวัตรที่งดงามควรแก่การปฏิบัติตาม มีเวลาอยู่กับชาวบ้านตลอด มีบริวารมาก เช่น พระลูกวัด ศิษย์วัด สามเณร และชาวบ้านที่ศรัทธา จึงสามารถขอความร่วมมือจากชาวบ้าน กลุ่มบุคคล องค์กรของรัฐได้อย่างดี นอกจากนี้พระสงฆ์ยังสามารถที่จะนำเอาจารีตประเพณีและวัฒนธรรมค่านิยม บรรทัดฐานทางสังคมมาเป็นกลยุทธ์ในการอนุรักษ์ได้ด้วย[๕]

นอกจากนี้ สมบูรณ์ สุขสำราญ ยังได้กล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์ไว้ในลักษณะเดียวกันว่า พระสงฆ์ในชนบทเป็นที่เคารพของชาวบ้าน ถ้าพระสงฆ์เป็นแกนนำในการพัฒนาจิตใจและวัตถุในเรื่องใดเรื่องนั้นมักได้รับความร่วมมือ และความช่วยเหลือจากชาวบ้าน เพราะมีจิตศรัทธา และสามารถประสบความสำเร็จได้โดยง่าย[๖]เช่นเดียวกับพระมหาชนะ ภมรพล ที่กล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์ในลักษณะเดียวกันว่า ชาวบ้านโดยทั่วไป ตั้งความหวังอันสูงสุดเกี่ยวกับสิ่งที่ดี มีคุณธรรมฝากไว้กับพระสงฆ์ โดยเฉพาะเกี่ยวกับด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเพณีวัฒนธรรม เนื่องด้วยพระสงฆ์นั้นอยู่ในฐานะเป็นผู้ชี้แนะ ชี้นำและเป็นผู้นำของชุมชนท้องถิ่น ด้วยพระสงฆ์เองก็มีความเป็นอยู่ที่เนื่องกับชาวบ้าน ยิ่งเป็นพระสังฆาธิการ คือ ระดับตั้งแต่ผู้ช่วยเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส เจ้าอาวาสขึ้นไป จะมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับชาวบ้านทั่วไปในเชิงวัฒนธรรมไทยแบบพุทธระดับใดระดับหนึ่งจึงปฏิเสธบทบาท

---

[๓]วีรวุฒิ โอตระกูล, **มาอนุรักษ์กันเถิด ฉบับ ๒๐๐ ปี กรุงรัตนโกสินทร์**, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๐), หน้า ๑๓๒.

[๔]พระไพศาล วิสาโร, อ้างใน พระครูสุจิณธรรมนิวิฐ (สมจิตร อธิปญฺโญ), “บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน: กรณีศึกษาคณะสงฆ์อำเภอลอง จังหวัดแพร่”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา,** (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชมหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๑.

[๕]ประสพสุข พันประยูร, **บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้จังหวัดภาคเหนือของประเทศไทย**, (เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๕), หน้า ๑๔๔.

[๖]สมบูรณ์ สุขสำราญ, **พุทธศาสนากับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคม**, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๗), หน้า ๑๑๘.

และหน้าที่ของตนเอง ในการเข้ามีส่วนร่วมกับงานอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมไทยไม่ได้[๗]

ดังนั้น พระสงฆ์จึงเป็นอีกบุคคลหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมและอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมของชุมชนสังคมให้คงอยู่ ด้วยพระสงฆ์ในฐานะเป็นผู้มีบทบาทสำคัญและมีความสัมพันธ์อย่างแนบแน่นต่อชุมชนและสังคม ซึ่งนอกจากจะเป็นผู้นำเอาหลักพุทธธรรมคำสั่งสอนมาอบรมประชาชนเพื่อไปสู่การประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขแล้ว ยังต้องมีบทบาทในการปลูกฝังจิตสำนึกให้แก่ประชาชนในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมโดยมีวัดเป็นศูนย์กลางอีกด้วย ดังที่ พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึง บทบาทความสำคัญของวัดโดยมีใจความตอนหนึ่งว่า “วัดเป็นศูนย์กลางศิลปวัฒนธรรมที่รวบรวมศิลปกรรมต่าง ๆ ของชาติ เสมือนพิพิธภัณฑ์[๘] เนื่องจากวัดเป็นองค์กรที่ประชาชนให้ความเชื่อถือมากกว่าองค์กรอื่น ๆ ที่อาจมีประโยชน์แอบแฝง เพราะการเป็นผู้นำทางด้านจิตใจ สติปัญญาและให้การศึกษาจะช่วยกระตุ้นส่งเสริมให้ประชาชนและชุมชนมองเห็นประโยชน์ และคุณค่าต่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของตนได้เป็นอย่างดี

สำหรับวัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ เป็นวัดที่ตั้งอยู่ในชุมชนท้องถิ่นมีประชาชนอาศัยอยู่มากพอสมควร โดยวัดแห่งนี้มีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ส่งเสริมประชาชนในท้องถิ่นมาโดยตลอด เช่น การจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาและกิจกรรมอื่นๆ เป็นประจำทุกปี โดยสามารถแยกออกเป็น ๔ ประการ คือ ประการแรก ส่งเสริมให้ความรู้ด้านหลักธรรมโดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชาวันอัฏฐมีบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา และกิจกรรมเทศน์มหาชาติเป็นประจำทุกปี เป็นต้นและที่สำคัญยิ่งทางวัดพระธาตุเรืองรองยังเป็นจุด ๆ หนึ่งที่มีพิพิธภัณฑ์ชนสี่ ๔ เผ่าอยู่ในวัด ที่สามารถดึงดูดผู้คนให้ไปสนใจในด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยพระสงฆ์เป็นผู้มีบทบาทในการปลูกฝังให้เกิดการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีอยู่มาอย่างต่อเนื่องและยาวนาน ทั้งพระสงฆ์ระดับผู้นำ ซึ่งเป็นจุดสำคัญในการริเริ่มการพัฒนาและอนุรักษ์วัฒนธรรม รวมทั้งเป็นศูนย์กลางในการสร้างความเป็นปึกแผ่นของประชาชนในชุมชน ส่วนพระสงฆ์ระดับบัณฑิตศึกษา ก็เป็นผู้สนองงานตามสมควรแก่กำลัง เมื่อกล่าวโดยรวมแล้วพระสงฆ์ทั้งสองระดับนี้ มีอิทธิพลต่อประชาชนในชุมชนและมีความสำคัญต่อการส่งเสริมศีลธรรม จริยธรรม คุณธรรม และการอนุรักษ์วัฒนธรรมมาโดยลำดับ

ด้วยเหตุผลดังกล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจจะศึกษา “บทบาทพระสงฆ์กับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ” เพื่อจะได้ทราบถึงบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้องค์ความรู้ที่ชัดเจนเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และแนวทางในการส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอดีตถึงปัจจุบัน เพื่อเป็น

---

[๗]พระมหาชนะ ภมรพล, “บทบาทผู้นำสงฆ์กับการอนุรักษ์”, ใน **สารนิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๑๐๕.

[๘]พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตโต),**สถาบันสงฆ์กับสังคมไทย**,(กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๒๗), หน้า ๒๐๕.

ข้อมูลที่จะสามารถนำไปใช้เพื่อเสนอเป็นแนวทางในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง ทั้งยังสามารถเป็นแบบอย่างแก่องค์กร หน่วยงานหรือชุมชนอื่น ๆ ในการส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาภูมิหลังของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาสภาพการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอดีตและปัจจุบัน วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรค และเสนอแนวทางการส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๓.๑ ภูมิหลังของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ เป็นอย่างไร

๑.๓.๒ สภาพแนวทางการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอดีตและปัจจุบัน วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ มีอย่างไร

๑.๓.๓ ปัญหาและอุปสรรค และเสนอแนวทางการส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ มีอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ” ครั้งนี้ เป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) โดยมีขอบเขตการวิจัย เกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีบทบาทหน้าที่การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม และหลักการแนวคิดบทบาทหน้าที่พระสงฆ์ทางพระพุทธศาสนา เท่าที่ปรากฏในงานวิจัย หนังสือ ตำรา บทความวิชาการ ตลอดถึงเอกสารต่าง ๆ อันเป็นข้อมูลขั้นปฐมภูมิและทุติยภูมิ (Primary Source and Secondary Source) ดังต่อไปนี้

๑.๔.๑ ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีบทบาทหน้าที่ การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนแนวคิดบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนากับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านข้อมูล ศึกษาจากหลักฐานเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทหน้าที่ และบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมเป็นหลัก และสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์วัฒนธรรม พระสงฆ์และปราชญ์ท้องถิ่น แล้วนำข้อมูลมาศึกษา วิเคราะห์ ประเด็นต่าง ๆ ที่ได้นำเสนอมาแล้ว

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๕.๑ พระสงฆ์ หมายถึง พระสงฆ์ผู้มีบทบาทในวัดพระธาตุเรืองรอง

๑.๕.๒ บทบาท หมายถึง การมีส่วนร่วมต่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม

๑.๕.๓ บทบาทพระสงฆ์ หมายถึง การทำหน้าที่ของพระสงฆ์วัดพระธาตุเรืองรองที่กำหนดโดยมหาเถรสมาคมที่มีต่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ตามลักษณะของการอนุรักษ์

๑.๕.๔ การอนุรักษ์ หมายถึง การดูแลสงวนรักษา การป้องกันและการรักษาไว้ให้คงเดิม เพื่อสามารถใช้ให้เป็นประโยชน์มากที่สุดและนานที่สุดต่อไปในอนาคต

๑.๕.๕ การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น หมายถึง การรักษาแบบอย่างหรือวิถีการดำเนินชีวิตที่สร้างขึ้นโดยชุมชน อันเป็นวัฒนธรรมของเผ่าพันธุ์ให้คงอยู่เป็นมรดกของชนรุ่นหลังต่อไปที่แสดงถึงความเจริญของหมู่คณะ ของชุมชน วิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่หล่อหลอมความเชื่อทางศาสนา ศิลปะ ความรู้ ระเบียบแบบแผนประเพณีของคนในชุมชนให้เป็นแนวเดียวกัน หรือเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมการอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขในสังคม

๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์กับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ” ครั้งนี้ มีเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

๑.๖.๑ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับบทบาทพระสงฆ์และการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้อธิบายในรายงานผลการเสวนาเรื่อง “บทบาทที่พึงประสงค์ของวัดและพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคมไทย” ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ โดยได้กล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคมไทย ไว้ดังนี้

๑) พระสงฆ์ควรเป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องศีลธรรมและความประพฤติดีงาม เพื่อเรียกความศรัทธาให้เกิดขึ้นกับประชาชนในท้องถิ่น

๒) พระสงฆ์ควรเป็นนักเทศน์ที่ดีเพื่อสามารถดึงดูดจิตใจของประชาชนให้ปฏิบัติตามหลักคำสอนได้อย่างถูกต้อง

๓) พระสงฆ์ควรพัฒนาตนเองในด้านความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรมเพื่อรู้เท่าทันต่อกระแสโลกอันเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาสังคมในปัจจุบัน

๔) พระสงฆ์ควรเอาใจใส่ในการพัฒนาจิตใจของประชาชนมากกว่าที่จ้ะเน้นการพัฒนาวัตถุในวัดหรือมุ่งหารายได้เพียงอย่างเดียว ซึ่งขณะนี้วัดต่าง ๆ ได้เดินหลงทางเข้าสู่ระบบวัตถุนิยม หากวัดดำเนินการเช่นนี้เป็นอันตรายอย่างยิ่งต่อการเปลี่ยนความคิดของประชาชนที่จะเน้นทางด้านจิตใจมากกว่าวัตถุ

๕) พระสงฆ์ควรเป็นผู้ให้มากกว่าผู้รับ ในที่นี้มิได้หมายความว่าเป็นเงิน หรือวัตถุสิ่งของแต่หมายถึงด้านคำสอนและหลักธรรมต่าง ๆ

๖) พระสงฆ์ควรดำเนินโครงการต่าง ๆ เช่นเดียวกับมูลนิธิกลุ่มแสงเทียนซึ่งน่าเลื่อมใส อย่างไรก็ตามจะต้องแก้ปัญหาเรื่องการบริหารจัดการ การขาดปัจจัยและความแตกต่างระหว่างสังคมเมืองและสังคมชนบทให้ได้

๗) พระสงฆ์ควรมีบทบาทในการศึกษาธรรมะให้ถึงแก่น แล้วนำสิ่งที่ศึกษามาถ่ายทอดให้กับประชาชน ทำให้คนไม่ดีกลับเป็นคนดีและมีความรับผิดชอบได้

๘) ควรกำหนดได้มีตำแหน่งด้านความรู้และควรแสวงหาพระสงฆ์ที่มีความรู้มาเป็นตัวอย่างเพื่อให้พระสงฆ์ตื่นตัวในการศึกษา หรือมองเห็นความสำคัญในการศึกษาจึงจะนำธรรมะมาเผยแผ่ได้

๙) พระสงฆ์ต้องมีความรู้สมภูมิสามารถรอบรู้ต่อการพัฒนาทั้งจิตใจและรูปแบบการบริหาร มีความรู้ด้านกฎหมาย กฎระเบียบของสงฆ์ ต้องเป็นผู้นำในการพัฒนาและผลิตบุคลากรของศาสนาให้มีความเป็นผู้นำ

๑๐) พระสงฆ์ควรมีบทบาทในการสั่งสอนเยาวชนด้านศีลธรรมในโรงเรียนต่าง ๆ ของรัฐบาลและเอกชน

๑๑) พระสงฆ์ที่ปฏิบัติดีปฏิบัติของสมควร ที่จะไปให้การอบรมแก่ผู้ต้องขังในเรือนจำต่างๆ ด้านปฏิบัติและปฏิเวธ

๑๒) พระสงฆ์ควรมีการรวมตัวหรือทำงานเป็นทีมและทำงานเชิงรุก ซึ่งต้องได้รับการสนับสนุนจากเจ้าอาวาสและรัฐบาลในเรื่องงบประมาณ[๙]

จำนงค์ อดิวัฒนสิทธิ์ ได้กล่าวถึง บทบาทของพระสงฆ์และวัดในสังคมปัจจุบัน ไว้ดังนี้

๑) พระสงฆ์เป็นผู้นำประชาชน เป็นที่พึ่งทางจิตใจและช่วยแก้ปัญหาส่วนตัว และปัญหาสังคม อันเกิดจากการทะเลาะวิวาทระหว่างสมาชิกในสังคมด้วยกัน

๒) สถาบันวัดเป็นสถานที่ให้การศึกษาแก่ประชาชน โรงเรียนประชาบาลหลายแห่งตั้งอยู่ในบริเวณวัด สมภารเป็นผู้ให้การอุปถัมภ์ และแม้กระทั่งศาลาก็เป็นที่เรียนหนังสือ นอกจากนี้วัดยังเป็นที่อยู่อาศัยศึกษาเล่าเรียนของพระภิกษุสามเณรและเด็กโดยทั่วไป

๓) วัดเป็นประดุจโรงพยาบาลให้รักษาพยาบาลแก่คนเจ็บไข้ได้ป่วยทั้งที่เป็นโรคทางจิตและโรคทางกาย

๔) วัดเป็นประดุจพิพิธภัณฑสถาน คือ เป็นที่เก็บรวบรวมสมบัติโบราณอันล้ำค่าและมีประโยชน์ ต่อการศึกษาทางวัฒนธรรมต่าง ๆ ของชาติ

๕) ศาลาวัดบางครั้งถูกใช้เป็นสถานที่ประชุมราษฎรเพื่อจะได้รับข่าวสารต่าง ๆ

๖) วัดเป็นสถานที่แสดงความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของประชาชน เพราะถือเป็นสมบัติส่วนรวมของประชาชน เป็นที่ประชาชนพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

๗) วัดเป็นสถานสวัสดิการสงเคราะห์แก่คนยากจน คนไร้ที่พึ่งพิง อีกทั้งเป็นหอพักให้แก่นักศึกษาทั่วไป[๑๐]

---

[๙]สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, **“รายงานการเสวนา บทบาทที่พึงประสงค์ของวัดและพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคมไทย”,** (กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๔๔), หน้า ๑๘-๒๒.

[๑๐]จำนงค์ อดิวัฒนสิทธิ์, **สังคมวิทยาศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร: แพร่วิทยา, ๒๕๒๕), หน้า ๑๔๕.

ทินพันธุ์ นาคะตะ ได้กล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์ไว้ว่า พระสงฆ์นอกจากจะมีบทบาทในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาหรือที่เป็นกิจของสงฆ์แล้วยังมีบทบาทในด้านอื่นอีก เช่น เป็นผู้นำในด้านการสงเคราะห์การช่วยเหลือ การดูแลทุกข์สุขของคนในชุมชน เป็นผู้ให้คำปรึกษาแนะนำในการดำรงชีวิตกับผู้คนในชุมชน เป็นผู้กระจายข่าวสารต่าง ๆ ให้คนในชุมชน[๑๑]

พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) กล่าวถึงบทบาทความสำคัญของวัดกับสังคมไว้ดังนี้

๑) เป็นสถานที่ศึกษาสำหรับชาวบ้านส่งกุลบุตรมารับใช้พระ รับการอบรมทางศีลธรรมและเล่าเรียนวิชาต่างๆ ตามที่มีสอนในสมัยนั้นรวมทั้งเป็นศูนย์รวมของเยาวชน

๒) เป็นสถานสงเคราะห์บุตรหลานของชาวบ้านที่ยากจนได้มาอาศัยเลี้ยงชีวิตอยู่และศึกษาเล่าเรียนด้วย ตลอดถึงผู้ใหญ่ที่ขัดสนมาอาศัยวัด

๓) เป็นสถานพยาบาลที่แจกจ่ายพวกยารักษาผู้เจ็บป่วย

๔) เป็นที่พักคนเดินทาง

๕) เป็นสโมสรที่ชาวบ้านมาพบปะสังสรรค์ หย่อนใจ หาความรู้เพิ่มเติม

๖) เป็นสถานบันเทิงที่จัดงานเทศกาลและมหรสพต่างๆ สำหรับชาวบ้าน

๗) เป็นที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เป็นที่ปรึกษาแก้ปัญหาชีวิตและความทุกข์ต่าง ๆ

๘) เป็นศูนย์กลางศิลปวัฒนธรรมที่รวบรวมศิลปกรรมต่าง ๆ ของชาติ เสมือนพิพิธภัณฑ์

๙) เป็นคลังวัสดุสำหรับเก็บของไว้ ซึ่งชาวบ้าน จะได้ขอยืมไปใช้เมื่อคนมีงานต่าง ๆ

๑๐) เป็นศูนย์กลางการปกครอง ที่กำนันหรือผู้ใหญ่บ้านจะเรียกลูกบ้านมาประชุมกันบอกแจ้งกิจกรรมต่าง ๆ

๑๑) เป็นที่ประกอบพิธีกรรมหรือให้บริการด้านพิธีกรรมอันเป็นเรื่องผูกพันกับชีวิตของทุกคนในระยะต่าง ๆ[๑๒]

สำนักหอจดหมายแห่งชาติ ได้อธิบายถึงความหมายของการอนุรักษ์ (Conservation) ว่ามีความหมายรวม ๒ นัย คือการป้องกัน (Prevention) และการปฏิบัติการอนุรักษ์ (Conservation Treatment) กล่าวคือ

๑) การป้องกัน (Prevention) เป็นวิธีการชะลอการชำรุดหรือเสื่อมสภาพที่จะเกิดซึ่งก่อนที่จะป้องกันมิให้เกิดความชำรุดหรือเสื่อมสภาพได้นั้นจำเป็นจะต้องเข้าใจถึงคุณสมบัติของวัตถุ สาเหตุ และปัญหาต่าง ๆ ที่อาจก่อให้เกิดความชำรุดเสื่อมสภาพ เพื่อที่จะสามารถเลือกวิธีการป้องกันและหลีกเลี่ยงปัญหาต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม ซึ่งจะเป็นสิ่งที่ดีที่สุดในการที่จะอนุรักษ์นั้น ๆ ให้คงอยู่ได้ตลอดไป

---

[๑๑]ทินพันธุ์ นาคตะ, “คุณค่าของพุทธศาสนาในการบริหารราชการ”, **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๒).

[๑๒]พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), **สถาบันสงฆ์กับสังคมไทย**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๒๗), หน้า ๒๐๕-๒๐๖.

๒) การปฏิบัติการอนุรักษ์ เป็นวิธีการนำมาเพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่ได้เกิดขึ้น โดยการกำจัดปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นออกไปให้หมด แล้วซ่อมแซมหรือเสริม สร้างให้กลับคืนสู่สภาพเดิมหรือใกล้เคียงสภาพเดิมที่สุด ทั้งความแข็งแรง รูปแบบ และเนื้อวัสดุทั้งนี้ วิธีการที่นำมาใช้นี้จะต้องไม่ก่อเกิดการเปลี่ยนแปลงใด ๆ และสามารถแก้ไขกลับไปเหมือนก่อนการปฏิบัติการอนุรักษ์ได้ ซึ่งกระบวนการดังกล่าวเป็นหน้าที่ของนักอนุรักษ์ที่ได้รับการฝึกอบรมมาแล้วเป็นอย่างดี[๑๓]

จำนง อดิวัฒนสิทธิ์และคณะได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับลักษณะสำคัญและหน้าที่ของวัฒนธรรมสำคัญ ดังนี้

๑) เป็นแบบพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้ (Pattern of Learned Behavior) คือ ได้เรียนรู้อย่างมีจิตสำนึกโดยผ่านตัวแทนต่าง ๆ เช่น พ่อ แม่ เพื่อน โรงเรียน สถาบันต่าง ๆ ที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ก่อให้เกิดอิทธิพลโดยตรงและโดยทางอ้อมต่อบุคคลในสังคม เกิดแนวความคิดที่เป็นผลจากการเรียนรู้ที่พัฒนาจากประสบการณ์ในอดีต ที่ทำให้บุคคลมีความสามารถเพิ่มสูงขึ้นเรื่อย ๆ มีการแก้ไขพฤติกรรมของตน โดยอาศัยประสบการณ์เป็นเครื่องช่วย พฤติกรรมของมนุษย์จึงเป็นผลของการเรียน รู้ซึ่งแยกออกได้ คือด้านทัศนคติ ค่านิยมความรู้และรูปของวัตถุที่สร้างรอบตัวเรา

๒) เป็นสิ่งที่มีอยู่ร่วมกัน (Shared by Members of Society) พฤติกรรมของการเรียนรู้และผลของการเรียนรู้ไม่ได้เป็นสมบัติของคนใดคนหนึ่ง หรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งแต่เป็นของสมาชิกของสังคมและมีการยึดถือปฏิบัติร่วมกัน การรับนำมาปฏิบัติจะมีระดับไม่เท่าเทียมกัน ขึ้นอยู่กับการเลือกหรือโดยสภาพการบังคับ ถ้าในกลุ่มสังคมใดการบังคับให้ประพฤติปฏิบัติวัฒนธรรมที่เห็นว่าเหมาะสมอยู่ในขั้นที่รุนแรงบุคคล ในสังคมจะปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด

๓) เป็นสิ่งที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมา (Transmitted among the Members of Society) พฤติกรรมการเรียนรู้เป็นการสืบทอดจากช่วงอายุหนึ่งไปยังอีกช่วงอายุหนึ่ง และแพร่กระจายระหว่างสมาชิกของสังคมโดยสัญลักษณ์ คือภาษาเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดซึ่งอาจจะแสดงออกในรูปของคำพูด การเขียน การสลักหรือจารึกไว้ในที่ต่าง ๆ ตามความเหมาะสมในช่วงเวลานั้น ๆ สัญลักษณ์ดังกล่าวช่วยให้มนุษย์สามารถถ่ายทอดความรู้สึก

๔) สร้างความพอใจให้แก่มนุษย์ได้ (Culture is Gratifying) วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์คิดสร้างขึ้นมาเพื่อตอบสนองความต้องการขั้นมูลฐานของมนุษย์ อันได้แก่อาหารที่อยู่อาศัยเครื่องนุ่งห่ม เป็นต้น แต่ความต้องการดังกล่าวยังไม่เป็นที่เพียงพอ ความพอใจที่ได้รับจะรวมถึงความต้องการทางสังคมและวัฒนธรรมด้วย การพัฒนาวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับความต้องการขั้นมูลฐานแต่เดิมอยู่ในรูปแบบง่าย ๆ ไม่ซับซ้อนหรือสวยงามมากมาอยู่ในรูปที่ประณีต

๕) เป็นสิ่งที่ปรับเปลี่ยนได้ (Culture is Adaptive) วัฒนธรรมมิใช่เป็นสิ่งที่คงที่แต่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ทั้งนี้เพราะมนุษย์ได้ปรับปรุงแก้ไขเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมอยู่ตลอดเวลาเพื่อให้

---

[๑๓]สำนักหอจดหมายแห่งชาติ, อ้างใน พระอธิการวิน ทีปธมฺโม (อิ่มใจ), “บทบาทของพระสงฆ์ต่อการอนุรักษ์ประเพณีการแข่งเรือยาว วัดท่าหลวง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, **สาขาวิชาการบริหารจัดการคณะสงฆ์**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๓๘-๓๙.

เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ความเจริญทางวิทยาการ เทคโนโลยีต่าง ๆ ได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากมาย และกว้างขวางตลอดทั้งความเจริญก้าวหน้าทางด้านการติดต่อ สื่อสาร ทำให้วิถีการดำเนินชีวิต พฤติกรรมของคนในสังคมหนึ่งได้รับการปรับเปลี่ยนไปตามการแพร่กระจายวัฒนธรรมและอยู่ในอัตราที่เร็วขึ้นเป็นอย่างมากภายในสังคมของมนุษย์ในปัจจุบัน

๖) เป็นผลรวมหรือการผสานทางวัฒนธรรม (Culture is Integrative) วัฒนธรรมของชาติหนึ่งหรือสังคมหนึ่งเป็นผลรวมของแบบแผนหรือแนวทางดำเนินชีวิต โดยการนำองค์ประกอบย่อย ๆ ของวัฒนธรรมหลาย ๆ อย่างประสานเข้าด้วยกัน แม้ว่าวัฒนธรรมที่มีลักษณะแตกต่างกันจะดึงกันไปคนละทิศละทาง

๗) เป็นรูปแบบพฤติกรรมในอุดมคติที่ต้องยึดถือปฏิบัติตาม (Ideal form of Behavior)รูปแบบพฤติกรรมในอุดมคติเป็นแนวทางสำหรับการดำเนินชีวิต สิ่งใดที่สมาชิกของสังคมเห็นว่าดีมีความเหมาะสม สิ่งนั้นจะกลายเป็นรูปแบบที่ทุกคนจะยึดและปฏิบัติตาม ในทางกลับกัน สิ่งใดที่สมาชิกของสังคมเห็นว่าไม่ควร ไม่เหมาะสมก็จะไม่ถือปฏิบัติ ดังนั้น วัฒนธรรมจึงเป็นเสมือนหนึ่งสิ่งที่สังคมคาดหวังหรือเป็นแบบในการดำเนินชีวิตของคนในสังคม สังคมแต่ละสังคมต่างก็มีลักษณะวิถีชีวิตที่เป็นลักษณะเฉพาะของตนเอง หรือมีวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องจากมนุษย์มีความคิดและมองโลกแตกต่างกัน รวมทั้งการอาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมือนกัน การใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมตลอดจนการมีพฤติกรรมเพื่อควบคุมสิ่งแวดล้อม

๘) เป็นลักษณะเหนืออินทรีย์ (Super Organic) คืออยู่เหนือจากสภาพธรรมชาติหรือสัญชาตญาณของเอกัตตบุคคล ลักษณะดังกล่าวช่วยให้มนุษย์รู้จักการเรียนรู้และทำให้มีชีวิตรอดได้ทางกายภาพและทางสังคม[๑๔]

สุภาพร มากแจ้ง ได้กล่าวถึงการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับวิถีชีวิตของชาวมอญบางกระดี่ว่า “ภูมิปัญญาชาวบ้านควรได้รับการอนุรักษ์พัฒนาให้เป็นระบบและสืบทอดแก่อนุชน ชุมชน สถานศึกษา และวัด เป็นส่วนหนึ่งที่ได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ประเพณี”[๑๕]

วิชัย ภู่โยธิน และคณะ ได้อธิบายถึง การอนุรักษ์วัฒนธรรมไว้ว่า ต้องอาศัยความร่วมมือกันของคนไทยทุกคนมีวิธีการ ดังนี้

๑) ศึกษา ค้นคว้า และการวิจัยวัฒนธรรมและวัฒนธรรมท้องถิ่นทั้งที่มีการรวบรวมไว้แล้วและยังไม่ได้ศึกษา เพื่อทราบความหมาย และความสำคัญของวัฒนธรรมในฐานะที่เป็นมรดกของไทยอย่างถ่องแท้ ซึ่งความรู้ดังกล่าวถือเป็นรากฐานของการดำเนินชีวิตเพื่อให้เห็นคุณค่าทำให้เกิดการยอมรับและนำไปใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสมต่อไป

---

[๑๔]จำนงค์ อดิวัฒนสิทธิ์และคณะ,**สังคมวิทยา**, พิมพ์ครั้งที ๙,(กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๓), หน้า ๑๖-๑๙.

[๑๕]สุภาพร มากแจ้ง, **การศึกษาวิถีชีวิตมอญบางกระดี่**, (ศูนย์ศึกษาและปฏิบัติการอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น: สถาบันราชภัฏธนบุรี, ๒๕๔๐).

[๑๕]วิชัย ภู่โยธิน และคณะ, **หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม**, (กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๕๓), หน้า ๒๔.

๒) ส่งเสริมให้ทุกคนเห็นคุณค่า ร่วมกันรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาติและของท้องถิ่น เพื่อสร้างความเข้าใจและมั่นใจแก่ประชาชนในการปรับเปลี่ยนและตอบสนองกระแสวัฒนธรรมอื่น ๆ อย่างเหมาะสม

๓) รณรงค์ให้ประชาชนและภาคเอกชน ตระหนักในความสำคัญของวัฒนธรรมว่าเป็นเรื่องที่ทุกคนต้องให้การรับผิดชอบร่วมกันในการส่งเสริมสนับสนุนประสานงานการบริการความรู้วิชาการและทุนทรัพย์สำหรับจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม

๔) ส่งเสริมและแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมภายในประเทศและระหว่างประเทศ โดยการใช้ศิลปวัฒนธรรมที่เป็นสื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกัน

๕) สร้างทัศนคติ ความรู้ และความเข้าใจว่าทุกคนมีหน้าที่เสริมสร้างฟื้นฟู และการดูแลรักษา สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมที่เป็นสมบัติของชาติ และมีผลโดยตรงของความเป็นอยู่ของทุกคน

๖) จัดทำระบบเครือข่ายสารสนเทศด้านวัฒนธรรมเพื่อเป็นศูนย์กลางเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผลงาน เพื่อให้ประชาชนเข้าใจ สามารถเลือกสรร ตัดสินใจ และปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับการดำเนินชีวิตทั้งนี้สื่อมวลชนควรมีบทบาทในการส่งเสริมและสนับสนุนงานด้านวัฒนธรรมมากยิ่งขึ้นด้วย[๑๖]

จิรโชค วีระสัย ได้กล่าวถึงการตั้งพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นว่า “จุดประสงค์ในการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ในปัจจุบัน คือ การเก็บรักษา การศึกษาหาความรู้และการจัดแสดงนิทรรศการวัตถุทางวัฒนธรรม เพื่อสะท้อน วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ในกาลเวลา และสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน พิพิธภัณฑ์ถือเป็นแหล่งการศึกษาที่มีประโยชน์ต่อคนที่ไม่รู้หนังสือ เนื่องจากสามารถมองเห็นเป็นรูปธรรมได้ โดยแนวคิดนี้ทั้งยังเป็นการปรับปรุงเพิ่มเติมในส่วนที่เป็นการอนุรักษ์ และยังเป็นการเชิดชูภูมิปัญญาของบรรพบุรุษฯ เพื่อเป็นการแสดงความกตัญญูกตเวทีอีกส่วนหนึ่งด้วย”[๑๗]

๑.๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทพระสงฆ์

พระครูสุจิณธรรมนิวิฐ (สมจิตร อธิปญฺโญ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน : กรณีศึกษาคณะสงฆ์อำเภอลอง จังหวัดแพร่” ผลการศึกษาพบว่า บทบาทของพระสงฆ์ มีความสำคัญต่อการพัฒนาชุมชนตั้งแต่สมัยโบราณ เพื่อจรรโลงไว้ซึ่งพุทธธรรมอันจะก่อให้เกิดประโยชน์สุข ความสัมพันธ์ที่พระสงฆ์ กับชุมชนมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน พระสงฆ์ยังมีบทบาทหน้าที่ที่ต้องประพฤติปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ เพื่อเที่ยวจาริกออกแสดงสัจธรรมคำสอนของพระศาสดาให้แก่ชาวโลกได้เรียนรู้ และรับรู้สู่การปฏิบัติ พระสงฆ์มีหน้าที่ในการศึกษา การเผยแผ่ และการสงเคราะห์ อีกทั้งได้มีหลายภาคส่วนเข้ามาร่วมดำเนินการ ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนในชุมชนมากขึ้น

ส่วนระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อบทบาทของพระสงฆ์ ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านทั้ง ๓ ด้าน พบว่า ด้านการให้ความรู้

---

[๑๖]วิชัย ภูโยธิน และคณะ, **หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม**, (กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๕๓), หน้า ๒๔.

[๑๗]จิรโชค วีระสัย, “มิติทางวัฒนธรรมในการจัดทำพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น”, **เอกสารการประกอบการอบรมพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในประเทศไทย**, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, ๒๕๔๐).

เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและ การดำรงชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของท่านด้านคุณธรรม จริยธรรม ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องการเป็นพระสงฆ์นักพัฒนา และใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินกิจการต่าง ๆ ของวัด ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ พระสงฆ์ปรับปรุง พัฒนาวัดโดยให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมเสมอ และด้านการสนับสนุน ส่งเสริม ประสานงานจากภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชน ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ พระสงฆ์สามารถเป็นผู้ประสานระหว่างประชาชนและหน่วยงานต่าง ๆ ให้เกิดความเข้าใจนำไปสู่การพัฒนาที่แท้จริงได้ ปัญหาและอุปสรรคของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนตามความคิดเห็นของพระสงฆ์เอง ได้แก่ การขาดความรู้และข้อมูลที่จำเป็นเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชน ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง พฤติกรรมของพระสงฆ์ ที่มีความสมถะน้อยลง และประชาชน เข้าวัดน้อยลงข้อเสนอแนะจากการศึกษาครั้งนี้ คือ ควรให้ทุกภาคส่วนร่วมมือกันอย่างจริงจังในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อลดผลกระทบทางลบที่จะเกิดขึ้นกับประชาชนจากกระแสโลกาภิวัฒน์และอิทธิพลของสื่อยุคใหม่[๑๘]

สำนักหอจดหมายแห่งชาติ “ได้อธิบายถึงลักษณะของการอนุรักษ์ (Conservation) ไว้ว่ามี ๒ นัย ได้แก่ ๑) การป้องกัน (Prevention) เป็นวิธีการชะลอการชำรุดหรือเสื่อมสภาพที่จะเกิด ซึ่งก่อนที่จะป้องกันมิให้เกิดความชำรุดหรือเสื่อมสภาพได้นั้นจำเป็นจะต้องเข้าใจถึงคุณสมบัติของวัตถุ สาเหตุ และปัญหาต่าง ๆ ที่อาจก่อให้เกิดความชำรุดเสื่อมสภาพ เพื่อที่จะสามารถเลือกวิธีการป้องกันและหลีกเลี่ยงปัญหาต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม ซึ่งจะเป็นสิ่งที่ดีที่สุดในการที่จะอนุรักษ์นั้น ๆ ให้คงอยู่ได้ตลอดไป ๒) การปฏิบัติการอนุรักษ์ เป็นวิธีการนำมาเพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่ได้เกิดขึ้น โดยการกำจัดปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นออกไปให้หมด แล้วซ่อมแซมหรือเสริมสร้างให้กลับคืนสู่สภาพเดิมหรือใกล้เคียงสภาพเดิมที่สุด ทั้งความแข็งแรง รูปแบบ และเนื้อวัสดุ ทั้งนี้วิธีการที่นำมาใช้นี้จะต้องไม่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใด ๆ และสามารถแก้ไขให้กลับไปเหมือนเดิมได้ ซึ่งกระบวนการดังกล่าวถือเป็นหน้าที่ของนักอนุรักษ์ที่ได้รับการฝึกอบรมมาแล้วเป็นอย่างดี”[๑๙]

พระมหาวิเชียร ชาญณรงค์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการนำหลักธรรมมาใช้ทำกิจกรรมงานพัฒนาชุมชน เพื่อ ลด ละ เลิก อบายมุข : ศึกษาเฉพาะกรณีพระครูศีลวราภรณ์ (เฉลิม ฐิติสีโล)” วัดโนนเมือง ตำบล โนนเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ผลการศึกษาสรุปได้ว่า พระสงฆ์มีบทบาทในการเป็นผู้นำชุมชน ด้วยการกระตุ้นปลุกจิตสำนึก นำเทคนิคในการเข้าถึงชุมชน การสื่อสารกับชุมชน ผ่านการสนทนา การบรรยาย ป้ายข้อความสื่อด้วยหลักธรรม โดยให้มีการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และเป็นผู้ให้

---

[๑๘]พระครูสุจิณธรรมนิวิฐ (สมจิตร อธิปญฺโญ), “บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน: กรณีศึกษาคณะสงฆ์อำเภอลอง จังหวัดแพร่”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชมหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า บทคัดย่อ.

[๑๙]สำนักหอจดหมายแห่งชาติ อ้างใน พระอธิการวิน ทีปธมฺโม (อิ่มใจ), “บทบาทของพระสงฆ์ต่อการอนุรักษ์ประเพณีการแข่งเรือยาว วัดท่าหลวง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารจัดการคณะสงฆ์**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

คำปรึกษาในการพัฒนากิจกรรมกลุ่ม ซึ่งตั้งเป้าหมายไว้ คือ ชุมชนปลอดอบายมุข โดยขั้นตอนกิจกรรมมุ่งให้เกิดการเรียนรู้ ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของตนเอง การชี้ให้ชุมชนเห็นโทษของอบายมุข การแก้ปัญหาที่กำลังเกิดขึ้น ส่วนกิจกรรมการพัฒนาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน พบว่า บทบาทของพระครูศีลวราภรณ์ได้ส่งผลให้ได้ร่วมมือกันทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อสร้างชุมชนให้เข้มแข็งเพื่อเป็นแรงผลักดันให้มีชุมชนอยู่รอดและพึ่งพากันเองในชุมชน[๒๐]

บุษยมาส แดงขำ ได้กล่าวในงานวิจัยเรื่องการจัดการพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดฝั่งคลองฯ อำเภอปากพลีจังหวัดนครนายก สรุปได้ว่า แนวทางที่เหมาะสมในการจัดการพิพิธภัณฑ์วัดฝั่งคลองแบ่งออกเป็น ๕ ด้าน กล่าวคือ ด้านการจัดการข้อมูลด้านสถานที่ ด้านงบประมาณ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน และด้านผู้รับผิดชอบในการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์วัดฯ[๒๑]

กฤษฎา ตัสมา ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ในงานวิจัยเรื่อง“การจัดการพิพิธภัณฑ์วัดศรีสุวรรณ อำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา” สรุปได้ว่า การขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน ย่อมทำให้การดำเนินงานพิพิธภัณฑ์ขาดความต่อเนื่อง ขาดการพัฒนาในการจัดกิจกรรมของพิพิธภัณฑ์ ดังนั้น รูปแบบการจัดการที่เหมาะสมจะต้องให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เชิญปราชญ์ชาวบ้าน ผู้ที่มีความรู้ในการให้ข้อมูลและขอความสนับสนุนจากกลุ่มชาวบ้านในท้องถิ่น สถาบันการศึกษา มหาวิทยาลัย หน่วยงานของภาครัฐ และเอกชน ซึ่งจะนำไปสู่สำนึกร่วมของคนในท้องถิ่น ให้รู้จักหวงแหนและเห็นคุณค่าในท้องถิ่น ขณะเดียวกันยังสามารถเชื่อมโยงสายสัมพันธ์ของคนในชุมชนได้ด้วย[๒๒]

พระมหาสุภา อุทโท ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ไทยใน ๒ ทศวรรษหน้า” ผลการศึกษาพอสรุปได้ว่า พระสงฆ์ควรมีบทบาทในการจัดการวัดให้สะอาด สงบและมีที่ปฏิบัติธรรม จัดกิจกรรมต่าง ๆ ในวัดให้หลากหลายขึ้น พร้อมกับให้คำปรึกษา ให้การศึกษาแก่ชุมชน ส่งเสริมภูมิปัญญาชาวบ้าน การอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม และการจัดตั้งกลุ่มต่าง ๆ ตลอดจนปลุกจิต สำนึกของประชาชนให้ตระหนักในการดำเนินชีวิตประจำวันด้วยความไม่ประมาท[๒๓]

พระวัชรากร ปญฺญาธโร ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศาสนาวัตถุ ศึกษาเฉพาะกรณีการอนุรักษ์อุโบสถ (สิม) ในอำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด” จากผลการวิจัยพบว่า บุคคลที่อยู่ใกล้ชิดและต้องเห็นความสำคัญของสิมอีสานมากกว่าคนอื่นคือพระสงฆ์ พระสงฆ์จึง

---

[๒๐]พระมหาวิเชียร ชาญณรงค์, “บทบาทพระสงฆ์ในการนำหลักธรรมมาใช้ทำกิจกรรมงานพัฒนาชุมชนเพื่อ ลด ละ เลิก อบายมุข: ศึกษาเฉพาะกรณีพระครูศีลวราภรณ์ (เฉลิม ฐิติสีโล)”, **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาชุมชน**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๗), หน้า ๒๑.

[๒๑]บุษยมาส แดงขำ, “แนวทางการจัดการพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดฝั่งคลอง(ไทยพวน)ตำบลเกาะหวาย อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม**, (บัณฑิตศึกษา: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๖).

[๒๒]กฤษฎา ตัสมา, “การจัดการพิพิธภัณฑ์วัดศรีสุวรรณ อำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา”, (**วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๖).

[๒๓]พระมหาสุภา อุทโท, “บทบาทพระสงฆ์ไทยใน ๒ ทศวรรษหน้า (๒๕๔๑-๒๕๖๐)”, **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาชุมชน**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐), หน้า บทคัดย่อ.

มีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์ บูรณะส่วนที่ชำรุดทรุดโทรม และเพิ่มเติมส่วนที่หายไป และพระสงฆ์ยังเป็นผู้กระตุ้นปลุกจิตสำนึกให้ประชาชนหวงแหนในสถาปัตยกรรมสิมอีสานด้วย[๒๔]

พระปลัดเกษม ฐิติสมฺปนฺโน ได้ทำการวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุในอำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี” จากผลการวิจัยพบว่า บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ โดยฐานะผู้นำจิตวิญญาณของชุมชน เกิดเนื่องจากความเป็นผู้มีพื้นฐานทางจิตใจที่รักการทำงานเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม และชอบเสียสละ ดังนี้ เมื่อพระสงฆ์ได้ออกธุดงค์ไปในพื้นที่ต่าง ๆ จึงปลุกเร้าพื้นฐานทางจิตใจและพยายามผลักดันให้เกิดการพัฒนาชนบทเพื่อประโยชน์สุขของชุมชน ดังเช่น กรณีการบูรณปฏิสังขรณ์ตามแบบอย่างครูบาศรีวิชัย ที่ได้เป็นแกนนำในการบูรณปฏิสังขรณ์โบราณสถานทางภาคเหนือของประเทศไทย ด้วยแนวคิดที่ว่า หากวัดวาอารามอันเก่าแก่เป็นที่ชำรุดทรุดโทรม หาผู้ปฏิสังขรณ์บำรุงไว้ในพระพุทธศาสนาสืบต่อไปมิได้ ท่านจึงสมควรที่จะปฏิสังขรณ์เพื่อสืบศาสนาต่อไป โดยใช้เงินทุนจากการรวบรวมเอาจากแรงศรัทธาของประชาชนชาวเหนืออย่างแท้จริง ซึ่งแม้จะขัดแย้งกับนโยบายในยุคเริ่มต้นของรัฐในภาคกลาง ที่เริ่มเห็นคุณค่าของความเก่าแก่ดั้งเดิม จึงกล่าวได้ว่า พระสงฆ์มีบทบาทในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ โดยฐานะของความเป็นผู้นำจิตวิญญาณของชุมชน เป็นผู้นำในการอนุรักษ์ บูรณะ และปฏิสังขรณ์สมบัติของพระศาสนานั่นเอง[๒๕]

สาลี่ แก้วตาทิพย์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางโบราณสถาน โบราณวัตถุ ในจังหวัดนครศรีธรรมราช” ผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์มีบทบาทมากที่สุดในด้านการดูแลทำความสะอาดโบราณสถานและโบราณวัตถุที่มีอยู่ในวัด และบทบาทที่พระสงฆ์ปฏิบัติน้อยที่สุดคือการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการป้องกันและการอนุรักษ์แก่นักท่องเที่ยว ส่วนปัญหาที่พบในการดำเนินบทบาทในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางโบราณสถานและโบราณวัตถุของพระสงฆ์ คือ ขาดงบประมาณในการดำเนินการ รองลงมา คือ ปัญหาการติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่กรมศิลปากรในการดำเนินการบูรณปฏิสังขรณ์ และปัญหาด้านบุคลากรที่เชี่ยวชาญที่มีความรู้ รวมถึงขาดความร่วมมือจากทุกฝ่ายในการอนุรักษ์โบราณสถานและโบราณวัตถุส่วนข้อเสนอแนะที่พบคือ ต้องการให้กรมศิลปากรจัดสรรงบประมาณมาสนับสนุนรองลงมาคือ ต้องการให้การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางโบราณสถานและโบราณวัตถุเป็นหน้าที่ร่วมกันของทุกฝ่ายทั้งพระสงฆ์ประชาชน ภาครัฐ และเอกชน[๒๖]

---

[๒๔]พระวัชรากร ปญฺญาธโร, “บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศาสนวัตถุ ศึกษาเฉพาะกรณีการอนุรักษ์อุโบสถ (สิม) ในอำเภออาจสามารถจังหวัดร้อยเอ็ด”, **วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**, **สาขาการบริหารการศึกษา** (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘),หน้า บทคัดย่อ.

[๒๕]พระปลัดเกษม ฐิติสมฺปนฺโน, “บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุในอำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต,** (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า บทคัดย่อ.

[๒๖]สาลี่ แก้วตาทิพย์, “บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางโบราณวัตถุในจังหวัดนครศรีธรรมราช”, **วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต,** (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๐), หน้า บทคัดย่อ.

รัศมี ชูทรงเดช และคณะ ได้วิจัยโครงการ “การสืบค้นและจัดการมรดกทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในอำเภอปาย-ปางมะผ้า-ขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน” โดยมองว่าแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ในอำเภอดังกล่าวที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมต่าง ๆ อาจถูกกลืนไปกับกระแสสังคมในยุคโลกาภิวัตน์ โดยนักท่องเที่ยวเป็นผู้นำสิ่งแปลกปลอมต่าง ๆ เข้ามาในพื้นที่ ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมที่อาจจะถูกทำลายไปจึงทำการวิจัยเพื่อเสนอแนะให้เกิดการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ซึ่งจำเป็นต้องมีฐานในการจัดการมาจากการมีส่วนร่วมของชุมชน รวมทั้งการรวบรวมองค์ความ รู้ สร้างความรู้ความเข้าใจให้เกิดสำนึกกับคนในชุมชนเองให้เกิดความภูมิใจในคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมที่ตนมี ส่งผลไปสู่การอนุรักษ์ ฟื้นฟูและการดำรงรักษาอัตลักษณ์ของบรรพบุรุษสืบต่อลูกหลานต่อไป[๒๗]

พระพชรพร โชติวโร ได้วิจัยเรื่อง “ศึกษากระบวนการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น กรณีศึกษาวัดร้องเม็งจังหวัดเชียงใหม่” พอสรุปได้ว่า “การอนุรักษ์โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ตลอดจนภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น มีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะเป็นการสงวนรักษา และบูรณะผลิตผลทางด้านวัฒนธรรม ที่สะท้อนให้เห็นแนวคิดอุดมการณ์และความเชื่อทางศาสนา สถานที่ที่รวบรวมโบราณศิลปวัตถุและภูมิปัญญาท้องถิ่น ก็คือ วัด โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้ทำหน้าที่ในการอนุรักษ์และสืบทอด”[๒๘]

วุฒินันท์ กันทะเตียน ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ “พระสงฆ์กับการเมือง : แนวคิดและบทบาทในสังคมไทยปัจจุบัน” ผลการศึกษาพบว่า พระไตรปิฎกได้บัญญัติความบริสุทธิ์แห่งสงฆ์ไว้ ๒ ส่วน คือ ส่วนพระธรรมวินัย เป็นแม่แบบที่พระสงฆ์จะต้องปฏิบัติทั้งในส่วนการศึกษาพระธรรม การปฏิบัติธรรม การเผยแผ่พระสัทธรรม และการรักษาธรรม และส่วนของปาริสุทธิศีล ๔ เป็นหลักการพิจารณาตามเหตุผลตามความเหมาะสม คือ การพิจารณาเทียบเคียง ตรวจสอบ หลักพิจารณาโดยอนุโลม หลักการวิเคราะห์ และผลปฏิบัติเอง โดยรวมทั้งสองส่วนคือหลักธรรมและหลักศีล ถ้าเพ่งในแง่ประโยชน์ในข้อธรรมนั้น มุ่งเน้นประโยชน์ต่อผู้อื่นเป็นส่วนใหญ่ คือ พระสงฆ์เป็นสมณะเพศที่อาศัยก้อนข้าวจากชาวบ้าน พระสงฆ์ย่อมอำนวยประโยชน์เป็นการตอบแทน ด้วยการประพฤติปฏิบัติธรรมเป็นแบบอย่าง และเสนอแนะให้แนวทางในการดำเนินชีวิตแก่บุคคล ชุมชน ส่วนข้อศีลมุ่งเน้นเพื่อสำหรับฝึกหัดขัดเกลา ให้จิตใจบริสุทธิ์หมดจดพ้นเครื่องเศร้าหมอง เพราะพระสงฆ์เป็นผู้ครองจิตใจของมหาชนหมู่มาก การประพฤติปฏิบัติจึงต้องมีความเหมาะสมกับตัวสงฆ์เอง และพร้อมที่จะเกื้อกูลประโยชน์แก่ชนทั้งหลาย[๒๙]

วิวัฒน์ชัย บุญญานุพงศ์ ได้ศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชน ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนชาวมอญบ้านเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี”

---

[๒๗]รัศมี ชูทรงเดช และคณะ, **งานวิจัยโครงการการสืบค้นและจัดการมรดกทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในอำเภอปาย-ปางมะผ้า-ขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน**, (ภาควิชาโบราณคดี คณะโบราณคดี: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๒).

[๒๘]พระพชรพร โชติวโร, “ศึกษากระบวนการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น กรณีศึกษาวัดร้องเม็งจังหวัดเชียงใหม่”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

[๒๙]วุฒินันท์ กันทะเตียน, “พระสงฆ์กับการเมือง: แนวคิดและบทบาทในสังคมไทยปัจจุบัน”, **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต,** (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๑), หน้า ๒๔.

ผลการวิจัยพบว่า ชาวมอญบ้านปากเกร็ด ประกอบกอบอาชีพการทำนา เครื่องปั้นดินเผา มีนิสัยรักสงบ ชอบงานประเพณี เลื่อมใสพระพุทธศาสนา ซึ่งจะเห็นได้จากการสร้างวัดขึ้นอย่างสวยงาม และเป็นมรดกทางวัฒนธรรม สำหรับลักษณะการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชน พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนในกิจกรรมการทำบุญในวันสงกรานต์เป็นประจำ สูงกว่ากิจกรรมอื่น ๆ เพราะเป็นประเพณีที่แสดงออกได้ถึงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษและขอพรผู้ใหญ่ ซึ่งถือเป็นงานบุญใหญ่ประจำปีของชาวมอญเกาเกร็ด ส่วนระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมมอญโดยรวม พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในเกณฑ์ระดับปานกลางซึ่งแสดงให้เห็นว่าชาวมอญยังคงมี

การสืบทอดทางวัฒนธรรมไว้ท่ามกลางสังคมที่กำลังมีความเปลี่ยนแปลงตามกระแสโลกาภิวัฒน์[๓๐] จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้นนั้น พบว่า พระสงฆ์มีบทบาทในหลาย ๆ ด้าน ต่อสังคมทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ที่พบมากคือ บทบาทของพระสงฆ์ในการเป็นผู้นำทางด้านจิตใจของประชาชนด้วยการถ่ายทอดหลักคำสอน อบรมจริยธรรม เพื่อเป็นการพัฒนาด้านจิตใจ บทบาทในการเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชน ด้วยการสร้างสาธารณะประโยชน์ให้กับชุมชน บทบาทการเข้าไปมีส่วนร่วมในการให้บริการทางการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ ในการแก้ปัญหาสังคมของชุมชน ส่วนบทบาทที่ยังคงมีการปฏิบัติน้อย คือ บทบาทต่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น แม้พระสงฆ์จะมีความพร้อมในหลาย ๆ ด้าน ทั้งทางด้านสถานที่ อุปกรณ์ และบุคคลก็ตาม ดังนั้น ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อนำไปสู่การสนับสนุนจากทุกฝ่ายต่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้เด่นชัดเป็นรูปธรรม โดยอาศัยความร่วมมือจากท้องถิ่นเหล่านั้น

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ศึกษาเอกสาร (Documentary Research) และใช้วิธีในการศึกษาโดยการเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Research) โดยดำเนินการตามลำดับขั้นตอนดังนี้

ข้อมูลปฐมภูมิ

ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลชุมชนและประวัติความเป็นมา และแนวทางการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของพิพิธภัณฑ์ ตลอดจนปัญหาอุปสรรค และบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาคือพระสงฆ์ผู้ริเริ่มก่อตั้งและทำหน้าที่ดูแลจัดการพิพิธภัณฑ์และคณะกรรมการพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรอง โดยการสัมภาษณ์

---

[๓๐]วิวัฒน์ชัย บุญญานุพงศ์, “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชน: ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนชาวมอญบ้านเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๒), หน้า ๑๒๘-๑๓๔.

ข้อมูลทุติยภูมิ

ผู้ศึกษาวิจัยทำการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documentary study) คือ เอกสารวิชาการ วิทยานิพนธ์รายงานการวิจัยวารสาร รวมทั้งสืบค้นข้อมูลทางอินเตอร์เน็ต

ประชาการในการศึกษา

ประชากรซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) จำนวน ๑๖ รูป/คน โดยแบ่งออกเป็น ๒ กลุ่ม คือ

๑) พระสงฆ์ที่ทรงคุณวุฒิมีความใกล้ชิดเกี่ยวข้องกับการก่อตั้งพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรอง และพระสงฆ์วัดพระธาตุเรืองรอง เก็บข้อมูลโดยทำการสัมภาษณ์ในประเด็นประวัติความเป็นมา สภาพการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นพระธาตุเรืองรอง และปัญหา อุปสรรค และเสนอแนวทางการส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง ตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ

๒) คณะกรรมการพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรอง ได้แก่ ผู้นำชุมชน และปราชญ์ท้องถิ่น โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบเจาะจง แบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ในประเด็นปัญหาอุปสรรค แนวทางการอนุรักษ์ และการส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น พิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรอง ตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ

เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการศึกษา ดังนี้

ศึกษาข้อมูลภาคสนาม โดยผู้วิจัยได้ทำเครื่องมือสัมภาษณ์ โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือ แล้วขอให้บัณฑิตศึกษาออกหนังสือไปยังผู้ให้ข้อมูลหลักเพื่อขอสัมภาษณ์ เมื่อได้รับการตอบรับแล้วจึงลงพื้นที่ทำการสัมภาษณ์ โดยกำหนดหัวข้อการสัมภาษณ์อย่างกว้าง ๆ ไว้ล่วงหน้าเพื่อเป็นแนวทางการสัมภาษณ์ ผู้ศึกษาได้บันทึกข้อมูลภาคสนามตามประเด็นสำคัญที่ต้องการศึกษา แล้วนำมาเรียบเรียงอีกครั้งในภายหลัง

การตรวจสอบข้อมูล

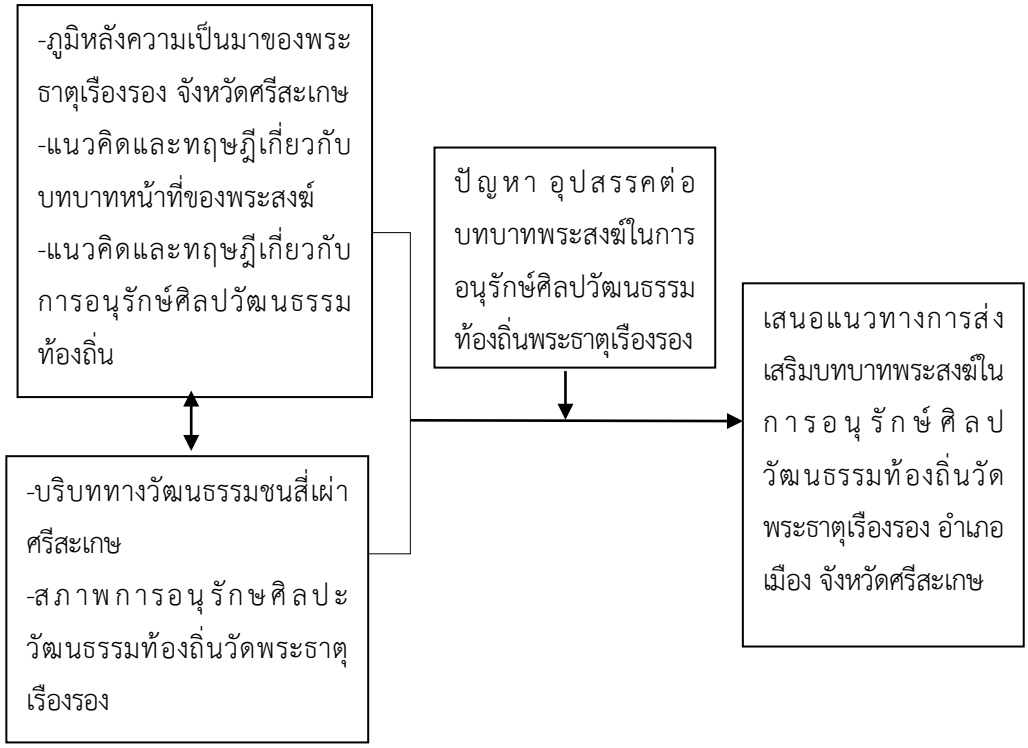
ผู้ศึกษาได้ทำการตรวจสอบข้อมูลจากการสังเกตการสัมภาษณ์และการจดบันทึกภาคสนาม และ ทำการตรวจสอบข้อมูลไปพร้อม ๆ กับการเก็บข้อมูล โดยนำผลที่ได้มาเปรียบเทียบหรือหาความสอดคล้องสัมพันธ์กัน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลดำเนินการไปพร้อมกับการจัดเก็บข้อมูล โดยใช้แนวคิดในการศึกษาเป็นแนวทางในการสร้างข้อสรุปผลการศึกษาและนำข้อมูลมาเรียบเรียงในเชิงพรรณนา

๑.๘ กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual framework)

การวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์กับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ” ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

แผนภาพที่ ๑.๑ กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual framework)

๑.๙ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๙.๑ ได้ทราบถึงบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น

๑.๙.๒ ได้ทราบถึงสภาพการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอดีตและปัจจุบันวัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ

๑.๙.๓ ได้ทราบปัญหาและอุปสรรค และแนวทางการส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น และเป็นแนวทางสำหรับนำไปใช้ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น แก่องค์กร หน่วยงาน หรือชุมชนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อการส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นต่อไป

บทที่ ๒

ภูมิหลังของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ

ในบทนี้ เป็นการศึกษาภูมิหลังถึงประวัติความเป็นมาของวัดพระธาตุเรือง แนวคิดบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ในการส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ตลอดจนผู้มีส่วนในการริเริ่มจัดตั้งพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรอง และแนวคิดการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของวัดพระธาตุเรืองรอง ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษากำหนดแนวคิดและทฤษฎีเพื่อเป็นแนวทางการศึกษาเป็นลำดับดังต่อไปนี้

๒.๑ บริบททั่วไปของจังหวัดศรีสะเกษ

จังหวัดศรีสะเกษ ที่มีคำขวัญประจำจังหวัดว่า “หลวงพ่อโตคู่บ้าน ถิ่นฐานปราสาทขอม ข้าวหอมกระเทียมดี มีสวนสมเด็จ เขตดงลำดวน หลากล้วนวัฒนธรรม เลิศล้ำสามัคคี” เป็นจังหวัดหนึ่งที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตนเอง เช่น สิ่งที่มีอยู่ตามสภาพภูมิศาสตร์ รวมทั้งเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมทางพุทธศาสนา ได้แก่ ศิลปะแบบขอม ขนบธรรมเนียมประเพณี และมีดอกไม้ประจำจังหวัดที่สำคัญ คือ ต้นลำดวน หรือดอกลำดวนที่เป็นสัญลักษณ์ประจำจังหวัด ส่วนอุทยานที่ขึ้นชื่อในจังหวัดศรีสะเกษที่ผู้คนรู้จักทั่วไป คือ อุทยานแห่งชาติเขาพระวิหาร เป็นต้น นอกจากนี้ จังหวัดศรีสะเกษ ยังมีวิถีวัฒนธรรมของชาวศรีสะเกษที่มีลักษณะพิเศษที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชนเผ่าต่าง ๆ ในพื้นที่ ได้แก่ ส่วย เขมร ลาว เยอ จึงเรียกขานกันอีกชื่อหนึ่งว่า “ดินแดนสี่เผ่าไทย” โดยปัจจุบันมีประชากรราว ๑.๔๗ ล้านคน

๒.๑.๑ ตราของจังหวัดศรีสะเกษ

จังหวัดศรีสะเกษเดิมมีชื่อว่า “เมืองศรีนครลำดวน” เนื่องจากมีต้นลำดวนขึ้นอยู่ทั่วไป ในฤดูออกดอกจะมีกลิ่นหอมมาก เดิมใช้ภาพปราสาทหินเขาพระวิหารเป็นตราประจำจังหวัด แต่ต่อมาเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๒ จังหวัดศรีสะเกษได้เปลี่ยนตราสัญลักษณ์ประจำจังหวัดเป็นรูปปราสาทหิน ภายในวงกลมใต้ปราสาทเป็นรูปดอกลำดวนมีใบ ๖ ใบอยู่เบื้องล่าง (ดูภาพประกอบที่ ๒.๑) รูปปราสาทหินหมายถึง ปราสาทขอมซึ่งมีอยู่จำนวนมากในจังหวัดศรีสะเกษ จนได้ชื่อว่าเป็นดินแดนแห่งปราสาทขอมโบราณ เช่น ปราสาทสระกำแพงใหญ่ ปราสาทสระกำแพงน้อย ปรางค์กู่ ปราสาทโดนตวล ปราสาทเยอ ปราสาททามจาน (ปราสาทบ้านสมอ) เป็นต้น และได้ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานแล้ว ๑๖ แห่ง เท่าที่สำรวจพบขณะนี้ ถือเป็นโบราณสถานที่เก่าแก่ที่สุดของจังหวัด ส่วนดอกลำดวน ๑ ดอก หมายถึง ดอกไม้สัญลักษณ์ของจังหวัดศรีสะเกษ คือ ดอกลำดวน เพราะพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ เป็นดินแดนที่มีต้นลำดวนขึ้นอยู่ทั่วไปเป็นจำนวนมาก พอถึงฤดูออกดอกจะส่งกลิ่นหอมเย็นอบอวลไปทั่ว จึงได้ชื่อว่า เมืองศรีนครลำดวน ใบ ๖ ใบ หมายถึง เมื่อตั้งจังหวัดศรีสะเกษครั้งแรก มี ๖ อำเภอได้แก่ กันทรลักษณ์ อุทุมพรพิสัย กันทรารมย์ ราษีไศล ขุนหาญ และปรางค์กู่

ภาพประกอบที่ ๒.๑ แสดงตราประจำจังหวัดศรีสะเกษ

๒.๑.๒ ลักษณะทางภูมิศาสตร์

จังหวัดศรีสะเกษ ตั้งอยู่ทางตอนใต้ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย เป็นโซนอีสานใต้ของภาคอีสาน หรือที่เรียก กันโดยทั่วไปว่าที่ราบสูงโคราช มีลักษณะเป็นแอ่งตื้น (shallow basin) หรือคล้ายกระทะหงาย (saucer shaped) และลาดเอียงไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้เล็กน้อย ที่ราบนี้ประกอบด้วย ภูเขายอด เรียบ (flat topped mountain) และพื้นผิวที่เหลือค้างจากการกัดกร่อน (dissected peneplain surface) ซึ่งมีลักษณะเป็นลูกคลื่นลอนลาด (undulating) และมีความสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ ๑๐๐ เมตร ถึง ๒๐๐ เมตร อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครเป็นระยะทางประมาณ ๕๗๑ กิโลเมตร มีเนื้อที่ ๘,๘๓๙,๙๗๖ ตารางกิโลเมตร ความยาวของเนื้อที่จากทิศเหนือจดทิศใต้ ประมาณ ๑๐๐ กิโลเมตร ความกว้างจากทิศตะวันออกจด ทิศตะวันตกประมาณ ๙๐ กิโลเมตร ตั้งอยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร โดยทางรถไฟ ประมาณ ๕๑๕ กิโลเมตร และทางรถยนต์ประมาณ ๖๐๐ กิโลเมตร ห่างจากท่าอากาศยานนานาชาติอุบลราชธานี ประมาณ ๖๐ กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ เขตอำเภอกันทรารมย์ ยางชุมน้อย ราศีไศล และศิลาลาด ติดกับจังหวัดอุบลราชธานี ยโสธร และร้อยเอ็ด โดยมีแม่น้ำชีและพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้บางส่วน เป็นเส้นแบ่งเขตจังหวัด

ทิศใต้ เขตอำเภอกันทรลักษณ์ ขุนหาญ ขุขันธ์ และภูสิงห์ ติดกับประเทศกัมพูชา โดยมีเทือก เขาพนมดงเร็ก (พนมดงรัก) เป็นแนวแบ่งเขตแดนประเทศ

ทิศตะวันออก เขตอำเภอกันทรารมย์ โนนคูณ เบญจลักษณ์ และกันทรลักษณ์ ติดกับจังหวัดอุบลราชธานี โดยมีบางส่วนของลำห้วยขะยุง เป็นเส้นแบ่งเขตจังหวัด

ทิศตะวันตก เขตกิ่งอำเภอศิลาลาด อำเภอราศีไศล บึงบูรพ์ กิ่งอำเภอโพธิ์ศรีสุวรรณ อำเภอเมืองจันทร์ ห้วยทับทัน ปรางค์กู่ ขุขันธ์ และภูสิงห์ ติดกับจังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดสุรินทร์ โดยมีบางส่วนของทุ่งกุลาร้องไห้ ลำห้วยทับทัน และห้วยสำราญเป็นเส้นแบ่งเขตจังหวัด

๒.๑.๓ สภาพภูมิประเทศ

ศรีสะเกษเป็นจังหวัดที่มีบริเวณผืนแผ่นดินกว้างขวาง อาจเรียกได้ว่า เป็นบริเวณลุ่มน้ำมูล-น้ำชีตอนล่าง ซึ่งอุดมไปด้วยลุ่มน้ำลำห้วยหลายสายไหลมาบรรจบในเขตอีสานใต้ ลักษณะภูมิประเทศด้านใต้เป็นที่สูงแล้วค่อย ๆ ลาดเอียงไปทางเหนือ ตอนกลางเป็นที่ลาดเอียงเล็กน้อย และที่ราบลอนลาดส่วนด้านเหนือเป็นที่ราบสูง กล่าวได้เป็น ๓ บริเวณ ดังนี้

บริเวณที่สูงและเทือกเขา ได้แก่ บริเวณพื้นที่อำเภอกันทรลักษณ์ อำเภอขุนหาญ ตอนใต้ของอำเภอขุขันธ์ และอำเภอภูสิงห์ ในพื้นที่อำเภอดังกล่าวนี้ จะเป็นบริเวณที่สูง เช่น ภูดินแดง ภูดิน ภูทอง ส่วนบริเวณขอบด้านทิศใต้เป็นเทือกเขาพนมดงเร็ก เป็นแบ่งเขตแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศกัมพูชา เทือกเขายกสูงนี้เป็นแบบเขาอีโต้ มีหน้าผาสูงชัน ทางด้านใต้ลาดเอียงไปทางเหนือ เทือกเขาพนมดงเร็กเป็นต้นกำเนิดลำน้ำหลายสาย ได้แก่ ห้วยสำราญ ห้วยขะยูง ห้วยทา ห้วยเหนือ ห้วยจันทร์ ห้วยตาเสด็ ห้วยกะเชิด ห้วยตาเมิน ห้วยตามาเรีย ห้วยตะแบง ห้วยจะแล ห้วยตะไคร้ ห้วยหิน ห้วยด่านไอ ห้วยอ่างตานัน ห้วยสังกต และห้วยทับทัน เป็นต้น ลำน้ำทุกสาย จะไหลลงไปสู่แม่น้ำมูล ซึ่งไหลผ่านที่ราบลุ่มตอนเหนือของจังหวัดศรีสะเกษ มีช่องติดต่อเข้าออกระหว่างประเทศไทยกับประเทศกัมพูชา ๔๑ แห่ง ที่สำคัญได้แก่ ช่องสะงำ ช่องเปรี๊ยะจำบ๊อก (ช่องบก) ช่องหัวเสา อำเภอภูสิงห์ ช่องพระพลัย อำเภอขุนหาญ ช่องสระแจง (ช่องแปดหลัก) ช่องโดนเอาว์ ช่องบันไดหัก (เขาพระวิหาร) ช่องตาเฒ่า ช่องโพย อำเภอกันทรลักษณ์ เป็นต้น

ภาพประกอบที่ ๒.๒ แสดงแผนที่จังหวัดศรีสะเกษ

๒.๑.๔ ลักษณะภูมิอากาศ

จังหวัดศรีสะเกษ ตั้งอยู่ห่างไกลจากทะเลมาก แต่อยู่ในเขตร้อน ลักษณะภูมิอากาศโดยทั่วไปของจังหวัดศรีสะเกษ มีอากาศร้อนจัดในฤดูร้อนและค่อนข้างหนาวจัดในฤดูหนาว เพราะได้รับอิทธิพลของลมหนาวจากประเทศจีน ส่วนฤดูฝนมักจะมีฝนตกหนักในเดือนกันยายน โดยจะตกหนักในพื้นที่ตอนกลางและตอนล่างของจังหวัดเท่านั้น ส่วนพื้นที่ทางตอนเหนือของจังหวัดจะมีปริมาณฝนตกน้อยและไม่ค่อยสม่ำเสมอ โดยเฉลี่ยแล้วในปีหนึ่ง ๆ จะมีฝนตก ๑๐๐ วัน ปริมาณฝน เฉลี่ย

ประมาณ ๑,๒๐๐-๑,๔๐๐ มิลลิเมตรต่อปี[๑]

๒.๑.๕ การรับศาสนาและวัฒนธรรม

เนื่องจากจังหวัดศรีสะเกษตั้งอยู่ระหว่างประเทศใหญ่ที่เป็นปึกแผ่นมานาน ซึ่งได้แก่ อินเดียและจีน วัฒนธรรมของประเทศทั้งสองจึงแพร่เข้ามาประเทศไทยและรวมถึงจังหวัดศรีสะเกษด้วย คนไทยจึงยอมรับเอาวัฒนธรรมอินเดียและจีนมาใช้ในการดำเนินชีวิต เช่น ศาสนาพราหมณ์ ศาสนาพุทธ สถาปัตยกรรม ภาษาขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม[๒] อย่างไรก็ดี หลักฐานทางประวัติศาสตร์พบว่าพระพุทธศาสนาแผ่ขยายเข้าสู่ในภาคกลางของประเทศไทย ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๒-๑๖ ตั้งแต่สมัยทวารวดี แล้วมีการแพร่หลายเข้าสู่ภาคอีสานและดินแดนจังหวัดศรีสะเกษในระยะเวลาต่อมา โดยปรากฏหลักฐานที่แหล่งโบราณคดีเมืองคงโคก บ้านหลุบโมก ตำบลเมืองคง อำเภอราศีไศล จังหวัดศรีสะเกษ ชุมชนแห่งนี้มีคูน้ำคันดินล้อมรอบ ๒ ชั้น ภายในชุมชนได้ปรากฏซากโบราณสถานและใบเสมาอันแสดงถึงการนับถือพุทธศาสนา ซึ่งเป็นพื้นที่ติดต่อใกล้เคียงกันกับวัฒนธรรมทวารวดีในเขตจังหวัดยโสธรและวัฒนธรรมทวารดีในจังหวัดอุบลราชธานี

นอกจากนี้ ด้วยที่ลักษณะทางภูมิศาสตร์ ที่มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศกัมพูชาอันเป็นที่ตั้งของอาณาจักรขอมโบราณที่มีความเชื่อผสมผสานระหว่างพุทธศาสนามหายานและพราหมณ์-ฮินดูก็ได้แผ่ขยายเข้ามายังดินแดนแห่งนี้ (บริเวณอีสานใต้ปัจจุบัน) สมัยพระเจ้าสุริยวรมันที่ ๑ (พ.ศ. ๑๕๔๕-๑๕๕๓) จึงทำให้ชุมชนโบราณในจังหวัดศรีสะเกษได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมสมัยขอมด้วย ซึ่งยังปรากกฏให้เห็นโบราณสถานต่าง ๆ ที่เนื่องด้วยพระพุทธศาสนาที่บ่งบอกถึงความเจริญรุ่งเรืองในดินแดนแถบนี้มาก่อน ได้แก่ พระธาตุจังเกาหรือปราสาทจังเกา อำเภอไพรบึง ที่กรมศิลปากรสันนิษฐานว่า น่าจะเป็นโบราณสถานในพระพุทธศาสนา และอาจสร้างรุ่นเดียวกับพระธาตุบ้านโนนแกด อำเภอเมืองศรีสะเกษ พระธาตุบ้านโนนแกดนี้ มีลักษณะการสร้างคล้ายพระธาตุพนม ซึ่งจากการขุดสำรวจกรุฐานองค์พระธาตุโดยกรมศิลปากรได้พบวัตถุโบราณมีค่ามากมาย อาทิ พระพุทธรูปทองคำ พระพุทธรูปเงิน ผอบใส่พระบรมธาตุ บาตรพระ เป็นต้น ซึ่งเจ้าหน้าที่กรมศิลปากรลงความเห็นว่าอาจมีอายุกว่า ๑,๔๐๐ ปี[๓] จะเห็นได้ว่าส่วนใหญ่ชาวศรีสะเกษจะเป็นพุทธศาสนิกชนและบางส่วนยังนับถือผีมาแต่เดิม[๔]

---

[๑]สำนักงานจังหวัดศรีสะเกษ, **ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ประวัติอำเภอ ตำบล หมู่บ้านของจังหวัดศรีสะเกษ**, (ศรีสะเกษ : ศรีสะเกษการพิมพ์, ๒๕๔๙), หน้า ๑-๖๘.

[๒]จักรพันธ์ โสมะเกษตริน,การศึกษาและการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผ้าทอมือในจังหวัดศรีสะเกษ, **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, ๒๕๕๒), หน้า ๒๗.

[๓]ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน สำนักงานจังหวัดศรีสะเกษ, **ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ประวัติอำเภอ ตำบล หมู่บ้านของจังหวัดศรีสะเกษ**, หน้า ๑-๖๘.

[๔]ดูเพิ่มเติมใน กรมศิลปากร, **วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัดศรีสะเกษ**, คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๔), หน้า๗-๒๓.

๒.๑.๖ ประชากรและกลุ่มชาติพันธ์

จังหวัดศรีสะเกษ มีชุมชนหลายกลุ่มตั้งถิ่นฐานอาศัยอยู่ร่วมกัน ทั้งนี้เป็นผลมาจากการอพยพย้ายครัวเข้ามาของคนในกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ตั้งแต่ในอดีต ปัจจุบันยังคงปรากฏลักษณะเฉพาะทางกายภาพและวัฒนธรรมของกลุ่มคนเหล่านั้นอยู่ กลุ่มคนดังกล่าว ได้แก่ ชาวลาว ชาวเขมร ชาวกูย (ส่วย หรือกวย) และเยอ

กลุ่มชาติพันธุ์ไท-ลาว แบ่งออกเป็น ๒ ส่วนใหญ่ ๆ คือ ๑) ชาวไทอีสานดั้งเดิมที่ตั้งถิ่นฐานมานานแล้วไม่ต่ำกว่า ๓๐๐ ปี ๒) ชาวลาวที่โยกย้ายถิ่นมาจากประเทศลาวหรือฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงตั้งแต่สมัยรัชกาลที่1เป็นต้นมา ทั้ง ๒ กลุ่มมีภาษาในการสื่อสารเป็นของตนเองทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน ได้แก่ อักษรไทยน้อยและอักษรธรรมอีสาน ซึ่งเป็นตัวอักษรที่พัฒนามาจากตัวฝักขามในสมัยสุโขทัย พร้อมกับการเข้ามาของศาสนาพุทธในดินแดนอีสาน สำเนียงภาษาพูดของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไท-ลาว จัดอยู่อยู่ในตระกูลภาษาไท-กะไดโดยชาวไทอีสานดั้งเดิมจะมีสำเนียงพูดเป็นภาษาถิ่นอีสานถิ่นใต้ สำเนียงเดียวกับจังหวัดอุบลราชธานี อำนาจเจริญ และยโสธร ส่วนชาวลาวที่โยกย้ายมาทีหลังจะมี ๒ กลุ่ม คือ ชาวลาวเวียงจันทน์และจำปาศักดิ์ โดยสำเนียงลาวเวียงพบได้มากในตัวอำเภอเมืองศรีสะเกษ อำเภอขุนหาญ และอำเภอขุขันธ์ ซึ่งเป็นสำเนียงเดียวกับนครหลวงเวียงจันทน์ในประเทศลาว มีลักษณะการพูดเนิบช้าและเหน่อ และภาษาลาวใต้ในแขวงจำปาศักดิ์ ประเทศลาว มีสำเนียงการพูดที่ห้วนสั้น การเข้ามาของชาวลาวฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงไม่ทราบปีที่แน่ชัด แต่พบการเคลื่อนย้ายครั้งใหญ่ในสมัยรัชกาลที่ ๓ และรัชกาลที่ ๕ และยุคสงครามกลางเมืองลาวคอมมิวนิส (พ.ศ. ๒๔๙๖-๒๕๑๘) ในจังหวัดศรีสะเกษมีความแตกต่างจากสำเนียงของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวในจังหวัดทางตอนบนของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เนื่องจากพื้นฐานการพัฒนาและถิ่นฐานเดิมที่แตกต่างกันไป โดยรวมแล้วกลุ่มภาษาไทกะไดในจังหวัดศรีสะเกษถูกแบ่งออกเป็น ๓ สำเนียง คือ ไทอีสาน ลาวเวียง และลาวใต้ โดยหลอมรวมเป็นวัฒนธรรมไท-ลาวของชาวศรีสะเกษ อย่างไรก็ดีมักเรียกรวมกลุ่มวัฒนธรรมกลุ่มนี้ว่าชาวลาว

กลุ่มชาติพันธุ์กูย (กวยหรือส่วย) ในเอกสารสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์เรียกกลุ่มเขมรป่าดง มีเพียงภาษาพูดเท่านั้น สำเนียงและคำศัพท์ร่วมหลายคำคล้ายภาษาข่า ภาษาแสก ภาษาโส้ จัดล้วนจัดอยู่ในตระกูลภาษาออสโตรเอเชียติก (มอญ-เขมร) ช่วยให้สามารถสื่อสารกันได้ ภาษากวยยังเป็นภาษาพิเศษที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมของหมอควาญช้าง สำหรับการบวงสรวงผีก่อนการออกจับช้างป่า มีกลุ่มชาติพันธุ์กวยตั้งถิ่นฐานอยู่ในบางส่วนของอำเภอราษีไศล อำเภอเมืองจันทร์ อำเภอห้วยทับทัน อำเภออุทุมพรพิสัย อำเภอปรางค์กู่ อำเภอเมืองศรีสะเกษ อำเภอน้ำเกลี้ยง อำเภอศรีรัตนะ อำเภอไพรบึง อำเภอขุนหาญ และอำเภอกันทรลักษณ์

กลุ่มชาติพันธุ์เยอ มีเพียงภาษาพูด ซึ่งมีคำศัพท์ส่วนใหญ่คล้ายกับภาษากวยแต่มีสำเนียงที่แตกต่างและเพี้ยนไปจากภาษากวยตามสภาพแวดล้อม นักภาษาศาสตร์ให้ความเห็นว่าภาษาเยอคือภาษากวยที่มีความใกล้ชิดกับภาษาลาว ส่วนภาษากวยคือภาษาเยอที่ใกล้ชิดกับภาษาเขมร อย่างไรก็ตาม ภาษาเยอจัดเป็นภาษาในตระกูลภาษาออสโตรเอเชียติก (มอญ-เขมร) เช่นกัน โดยพบว่ามีการพูดภาษาดังกล่าวนี้ในบางพื้นที่ของอำเภอไพรบึง อำเภอพยุห์ อำเภอศรีรัตนะ และอำเภอน้ำเกลี้ยง

กลุ่มชาติพันธุ์แขมร มีภาษาพูดที่จัดเป็นภาษาเขมรถิ่นไทย หรือเขมรสูง (ขแมร์เลอ) เนื่องจากมีสำเนียงและคำศัพท์หลายคำแตกต่างไปจากภาษาพูดของชาวเขมรในประเทศกัมพูชาซึ่งจัดเป็นชาวเขมรลุ่มหรือเขมรต่ำ (ขแมร์กรอม) อย่างไรก็ดี จากผลการวิจัยของทั้ง ๒ สำเนียงคือภาษาเขมรถิ่นไทยและภาษาเขมรถิ่นกัมพูชา ภาษาเขมรถิ่นไทยหรือเขมรสูงสามารถใช้พูดสื่อสารกับชาวเขมรในประเทศกัมพูชาได้ แต่ภาษาเขมรลุ่มในประเทศกัมพูชามักไม่ค่อยเข้าใจภาษาเขมรสูง โดยในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ มีกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเขมรสูงอาศัยอยู่หนาแน่นในอำเภอภูสิงห์ อำเภอขุขันธ์ อำเภอขุนหาญ อำเภอกันทรลักษณ์ รวมทั้งบางส่วนของอำเภอศรีรัตนะ อำเภอไพรบึง อำเภอปรางค์กู่ และอำเภอห้วยทับทัน ซึ่งประชากรในกลุ่มชาติพันธุ์เขมรถิ่นไทยนี้ คิดเป็นสัดส่วนประมาณร้อยละ ๒๐ ของประชากรทั้งจังหวัดศรีสะเกษ[๕]

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ศรีสะเกษ เป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ในอีสานใต้ ส่วนใหญ่ยังเป็นชาวชนบทตั้งบ้านเรือนอยู่เป็นบ้านใหญ่ ๆ ยังคงทำไร่ทำนา ปลูกพืช เลี้ยงสัตว์อยู่เช่นเดิม และมีประวัติศาสตร์ความเป็นมาทางศิลปวัฒนธรรมที่ยาวนานสืบเนื่องต่อกันมาหลายพันปี อันเป็นผลมาจากอิทธิพลร่วมสมัยของพระพุทธศาสนาที่แผ่เข้ามาจากทางภาคกลางของไทยและอิทธิพลวัฒนธรรมขอมโบราณที่เคยเจริญรุ่งเรืองควบคู่มากับชุมชนตั้งแต่อดีต โดยมีลักษณะพิเศษที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชนเผ่าต่าง ๆ ในพื้นที่ ได้แก่ ส่วยหรือกูย เขมร ลาว เยอ จึงเป็นที่มาของการเรียกขานกันอีกชื่อหนึ่งว่า “ดินแดนสี่เผ่าไทย”

๒.๒ ภูมิหลังความเป็นมาของวัดพระธาตุเรืองรองและแนวคิดการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรองเพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น

๒.๒.๑ ประวัติความเป็นมาของวัดพระธาตุเรืองรอง

ประวัติของวัดพระธาตุเรืองรอง ผู้วิจัยได้จัดประเด็นการศึกษาไว้ดังนี้

ภาพประกอบที่ ๒.๓ วัดพระธาตุเรืองรอง

---

[๕]ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน กรมศิลปากร, **วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดศรีสะเกษ**, หน้า ๗-๒๓, และดูใน ระพีพรรณ คมใส, "พิธีกรรมแซนเนียะตาของกลุ่มชาวไทยเขมร : ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านกราม ตำบลไพร อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ", **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐).

วัดพระธาตุเรืองรอง ตั้งอยู่ที่บ้านสร้างเรือง หมู่ ๓ ตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ ไปตามทางหลวงสาย ๒๒๖ (อุบล-ศรีสะเกษ) และห่างจากตัวเมืองศรีสะเกษไปตามทางหลวงหมายเลข ๒๓๗๓ (ศรีสะเกษ–อ.ราษีไศล-อ.ยางชุมน้อย-อ.ค้อวัง) ประมาณ ๕ กิโลเมตร จัดสร้างโดยพระครูวิบูลธรรมภาณ ปธ. ๓ (หลวงปู่ธัมมา พิทักษา) เจ้าอาวาสวัดใหม่ยายมอญ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ฝั่งธนบุรี หลวงปู่ได้พาชาวบ้านก่อตั้งวัดบ้านสร้างเรือง เมื่อ ปี ๒๕๑๐

เดิมวัดพระธาตุเรืองรองเป็นป่าช้าที่มีพื้นที่เพียง ๑ ไร่เศษเท่านั้น ต่อมาพระครูวิบูลธรรมภาณ (หลวงปู่ธัมมา พิทักษา) ได้ขอบิณฑบาตและขอซื้อที่ดินเพื่อขยายพื้นที่ออกไปเรื่อย ๆ จนในที่สุด มีเนื้อที่ถึง ๑๔ ไร่เศษ ในปี พ.ศ. ๒๕๑๑ หลวงปู่ธัมมา พิทักษา ผู้ซึ่งมีถิ่นกำเนิดอยู่ที่บ้านสร้างเรือง (ขณะนั้นจำพรรษาอยู่ที่วัดอมรทายิการาม (วัดใหม่ยายมอญ) เขตบางกอกน้อย กรุเทพมหานคร) ได้กลับมายังภูมิลำเนาเป็นผู้นำในการบุกเบิกป่าช้าเก่าของบ้านสร้างเรืองซึ่งมีพื้นที่ประมาณ ๑ ไร่เศษ สร้างเป็นวัดประจำหมู่บ้าน ในขณะเดียวกันก็มีการขยายพื้นที่ทั้งการขอรับบริจาคและซื้อที่ดินใกล้เคียงเพิ่มเติมจนมีพื้นที่ประมาณ ๖ ไร่เศษ และได้มีการพัฒนาวัดบ้านสร้างเรืองอย่างต่อเนื่องเรื่อยมาจนเสร็จสิ้นสมบูรณ์ (ได้รับพระราชทานวิสุงคามวาสี) เมื่อปี พ.ศ.๒๕๒๐ ภายหลังจากการก่อสร้างวัดแล้วเสร็จหลวงปู่ธัมมา พิทักษา ก็มีแนวคิดว่าจะสร้างพระธาตุให้เป็นสถานที่ชาวบ้านได้สักการบูชา ด้วยเห็นว่าชาวศรีสะเกษที่นับถือศาสนาพุทธ และชาวพุทธในเขตอีสานใต้ส่วนใหญ่มีฐานะค่อนข้างยากจน ปูชนียสถานทางพุทธศาสนาแต่ละแห่งก็อยู่ห่างไกล เช่น พระธาตุพนม (ประมาณ ๔๐๐กิโลเมตร) ประปฐมเจดีย์ (ประมาณ ๖๐๐ กิโลเมตร) พระพุทธบาทสระบุรี (ประมาณ ๕๐๐ กิโลเมตร) พระธาตุดอยสุเทพ (ประมาณ ๑,๐๐๐ กิโลเมตร) โอกาสที่จะไปสักการบูชาปูชนีย-สถานก็เป็นไปได้ยากเพราะขาดทุนทรัพย์ บางคนเกิดมาชั่วอายุก็ไม่มีโอกาสสักครั้งในชีวิต ดังนั้น หลวงปู่ธัมมา พิทักษา จึงตัดสินใจสร้างพระธาตุเรืองรองขึ้น ที่วัดสร้างเรืองซึ่งเป็นถิ่นกำเนิดของท่านเพื่อบรรจุพระธาตุที่สำคัญในเขตนี้เพื่อให้ประชาชนในจังหวัดศรีสะเกษและให้ผู้คนในเขตอีสานใต้ได้สักการบูชา และได้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดศรีสะเกษ[๖] จึงได้ดำริสร้างพระธาตุ โดยวางศิลาฤกษ์ เมื่อ พ.ศ.๒๕๒๔ ก่อสร้างเมื่อ ปี ๒๕๒๕ เริ่มแรกหลวงปู่ธัมมา พิทักษา ดำเนินการด้วยตัวท่านเองในการรับบริจาคจากญาติโยมจากกรุงเทพมหานคร

ต่อมามีคณะครูอาจารย์เข้าไปช่วยระดมความคิดในนาม “คณะสะพานบุญ” ซึ่งได้แก่ อาจารย์ทิวา, อาจารย์สุวคนธ์ รุ้งแก้ว, อาจารย์ประสาน–อาจารย์ทองพูน คันศร, อาจารย์ประเสริฐ– อาจารย์บุญส่ง ศรีเมือง, อาจารย์ประดิษฐ์–นางณัฐกาญจน์ ศิลาบุตร, อาจารย์ชอุ่ม กรไกร, อาจารย์บุญฤกษ์–อาจารย์จิราภรณ์ โสรเนตร, อาจารย์รังสรรค์-อาจารย์ภารเทวี โพธิวัฒน์, อาจารย์สุเธียร–อาจารย์สงวน ป้องกัน, อาจารย์ธวัช สิงหฬ, คุณพรหมมา ธิปเทศ, คุณวิชิต พิทักษา

---

[๖]พระครูบูลธรรมภาณ (หลวงปู่ธัมมา พิทักษา), **หลวงพ่อเจิมแจมอ้าว (ประวัติพระธาตุเรืองรอง)**, (ม.ป.ป); ๔-๕.

๒.๒.๒ ภูมิหลังแนวคิดการสร้างพระธาตุเรืองรองเพื่ออนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น

จากการเปลี่ยนแปลงของโลกที่เป็นไปอย่างรวดเร็วได้ทำลายวิถีชีวิตและวัฒนธรรมเก่าแก่ของท้องถิ่นลง พระครูวิบูลธรรมภาณ (หลวงปู่ธัมมา พิทักษา) ท่านเป็นพระสงฆ์ที่มองเห็นความสำคัญของศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น จึงมีวิสัยทัศน์ควรให้มีแหล่งเรียนรู้วิถีชีวิต ประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของชาวศรีสะเกษไว้ ที่จะทำให้ประชาชนได้เรียนรู้เรื่องราวที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของตน ทั้งยังจะเป็นแหล่งเรียนรู้แก่บุคคลทั่วไป นักท่องเที่ยวรวมถึงคนในพื้นที่ให้ทราบถึงประวัติความเป็นมาและเห็นถึงคุณค่าของภูมิปัญญาอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์ขึ้นมา และเพื่อเป็นการอนุรักษ์และฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมชนสี่เผ่าให้ยั่งยืนสืบไป จึงได้จัดตั้งพิพิธภัณฑ์ขึ้นในวัด เพื่อรวบรวมวัตถุสิ่งของที่เล่าเรื่องราวประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรมและศาสนาในชุมชนที่น่าสนใจไว้ ในรูปของภาพเขียน ภาพปั้น ให้เป็นอุทยานความรู้ และให้ตั้งชื่อว่า “พิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรอง” หรือที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “พิพิธภัณฑ์สี่เผ่าไทย”

หลวงปู่ธัมมา พิทักษาได้จัดหาทุนสร้างโดยขอบอกบุญจากญาติโยมจากกรุงเทพมหานคร และผู้มีจิตศรัทธา โดยทั่วไป เริ่มสร้างทีละเล็กละน้อย ซื้อเชื่อวัสดุจากร้านค้าในตัวเมืองศรีสะเกษ พร้อมการตั้งตู้บริจาค เมื่อได้เงินมาก็ทยอยส่งใช้หนี้ เมื่อหมดหนี้ก้อนเดิมแล้วก็เริ่มสร้างสิ่งใหม่ ๆ ไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งพระธาตุเรืองรองขยายตัวขึ้นตามลำดับ แม้แต่พื้นที่บริเวณวัดก็ขยายขึ้นไปเรื่อย ๆ โดยการหาเงินซื้อที่เพิ่มเติม ตลอดจนการก่อสร้างที่พักคนชรา ๒ หลัง เพื่อรับคนชรามารักษาสุขภาพและปฏิบัติธรรมด้วย ในบริเวณใกล้เคียงกับพระธาตุเรืองรอง

พระธาตุเรืองรองเป็นพระธาตุที่สร้างแบบศิลปะพื้นบ้าน สูง ๔๓ เมตร ๖๐ เซนติเมตร ฐานพระธาตุกว้าง ๓๐ คูณ ๓๐ เมตร แบ่งออกเป็น ๖ ชั้น

ชั้นที่ ๑ เป็นที่ตั้งของสิ่งของเก่าแก่ เช่น เกวียน โปง โฮงเกลือ ฆ้องยักษ์ ระฆังยักษ์ กูปรีสัตว์ประหลาด สัตว์เก่าแก่ที่สูญพันธ์ไปแล้วฯลฯ และยังใช้ประกอบพิธีทางศาสนาด้วย

ชั้นที่ ๒-๓ ทำเป็นพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านชนสี่เผ่าไทยของศรีสะเกษ คือ เขมร ส่วย ลาว เยอ

ชั้นที่ ๔ ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญ พระอรหันต์แปดทิศ

ชั้นที่ ๕ ใช้สำหรับการทำสมาธิ และ วิปัสสนากรรมฐาน

ชั้นที่ ๖ เป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ (เส้นผมพระอรหันต์) และเป็นที่ชมทัศนียภาพของพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษได้อีกด้วย ชั้นนี้เป็นชั้นบนสุดซึ่งเป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ (กระดูกของพระพุทธเจ้าหรือพระอรหันต์สาวก) อาคารชั้นนี้หลวงปู่ธัมมา พิทักษา จัดไว้เพื่อแสดงใช้ชาวบ้านแลพุทธศาสนิกชนทั่วไปได้เข้าสักการบูชาเพื่อเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของพุทธศาสนิกชน ส่วนอาคาร ๕ ชั้นที่เหลือ จัดแสดงเป็นพิพิธภัณฑ์สี่เผ่าไทยที่เน้นการจัดแสดงวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์สำคัญในเขตอีสานใต้ อันได้แก่ ชาติพันธุ์เขมร ถิ่นไทย กูยหรือส่วย ไทยลาว และชาติพันธุ์เยอ โดยจัดแสดงทั้งในรูปแบบ ของแบบจำลองปูนปั้นขนาดเท่าจริง (ผู้วิจัยจะได้นำเสนอรายละเอียดการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรองทั้งในอดีตถึงปัจจุบันในบทที่ ๓ ต่อไป)

๒.๒.๓ วัตถุประสงค์ของการก่อตั้ง

การก่อตั้งพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรองของ พระครูวิบูลธรรมภาณ (หลวงปู่ธัมมา พิทักษา) นั้น ท่านได้มีแนวคิดเป้าหมายหลัก คือ เพื่อการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นและโบราณวัตถุของชนพื้นถิ่นไว้ไม่ให้สูญหาย โดยสะสมของเก่าไว้ให้ชนรุ่นหลังได้รู้จัก ได้เห็น และศึกษาค้นคว้าให้ได้รู้ถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมของท้องถิ่น และเพื่อเป็นการสืบสานมรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นสี่ชนเผ่าศรีสะเกษ ให้เป็นมรดกตกทอดไว้ชั่วลูกชั่วหลาน โดยท่านมีวัตถุประสงค์ในการก่อตั้งที่สำคัญ คือ

๑. ท่านมองเห็นว่าในสภาพความเป็นจริงในปัจจุบันเกี่ยวกับสภาวะทางสังคมและวิถีชีวิตของคนไทยเริ่มเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว เนื่องจากสังคมของคนไทยเริ่มรับเอาวัฒนธรรมต่าง ๆ ตามกระแสตะวันตกเข้ามาใช้โดยขาดการไตร่ตรองพิจารณาใคร่ครวญอย่างรอบคอบ

๒. ความเป็นนักอนุรักษ์นิยมของหลวงปู่ธัมมา พิทักษา ทำให้ท่านมีความปรารถนาที่จะสร้างแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์มรดกศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นอันเป็นวิถีชีวิตดั้งเดิมของบรรพบุรุษกลุ่มชาติพันธุ์สำคัญของชาวศรีสะเกษมาจัดแสดงไว้ในที่เดียวกัน จึงเริ่มเก็บรวบรวมสะสมของเก่าแก่ทั้งหลาย เพราะท่านมีความตระหนักว่า ในอนาคตมรดกทางศิลปวัฒนธรรมเหล่านี้ อาจต้องสูญสิ้นไปด้วยอำนาจวัตถุนิยมสมัยใหม่

๓. เนื่องจากสภาวะทางเศรษฐกิจของคนไทยเริ่มเปลี่ยนแปลงไป โดยสังคมไทยในอดีตดั้งเดิมเป็นสังคมเกษตรกรรม ซึ่งความมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในทุกกิจกรรมที่เป็นวัฒนธรรมประเพณีของคนไทย แต่ปัจจุบันสิ่งเหล่านี้กำลังจะสูญหายไป เมื่อภาครัฐมีนโยบายที่จะพัฒนาชาติบ้านเมืองในด้านเศรษฐกิจ โดยเน้นไปที่การพัฒนาอุตสาหกรรมการส่งออก จึงทำให้มีการแข่งขันด้านการประกอบการ ทำให้ “เงิน” ได้เข้ามาเป็นตัวกำหนดบทบาทของผู้คนในสังคมที่ต้องเร่งรีบขวนขวายทำมาหาใช้ สาเหตุดังกล่าวจึงทำให้ทุกขั้นตอนของสังคมต้องเร่งปรับตัว แม้กระทั้งสังคมในชนบท ทำให้สังคมชนบทที่เป็นเกษตรกรต้องมีการปรับตัวให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงนั้น จนลืมไปว่าสภาพความเป็นจริงตามวิถีชีวิตของบรรพบุรุษดั้งเดิมได้ดำเนินชีวิตมาอย่างไรในอดีต

๔. เนื่องจากสภาวะทางจิตใจ ที่คนปัจจุบันมุ่งแข่งขันช่วงชิงในทางวัตถุ จนเกิดผลกระทบต่อวิถีชีวิตดั้งเดิมของความเป็นชนบท ซึ่งได้ถูกบังคับให้เปลี่ยนแปลงตามไปด้วย วิถีแห่งความมีน้ำใจ ความเอื้อ อาทร ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แบ่งปันกัน รวมถึงความผูกพันฉันท์พี่น้อง ญาติบ้านใกล้เรือนเคียงเหนือ-ใต้ ก็เริ่มที่จะจางหายไปจากสังคมไทย โดยเฉพาะสังคมในชนบทที่ได้รับอิทธิพลในทางวัตถุมากจนกลายเป็นการแก่งแย่งชิงดีชิงเด่นจนลืมคำว่า “น้ำใจ” ผู้คนจากสังคมชนบทเริ่มเข้าเมืองที่มีการจ้างงานมีรายได้จากการผลิต การแปรรูปสินค้า และการบริการต่าง ๆ เมื่อคนชนบทอพยพเข้าไปทำงานในเมืองเพื่อประกอบอาชีพ หรือหางานทำจึงรับเอาแบบอย่างวัฒนธรรมใหม่ ๆ กลับสู่ชนบทถิ่นฐานเดิมมากขึ้นตามไปด้วย ซึ่งเสี่ยงต่อการละเลยหรือสูญสิ้นไปของศิลปวัฒนธรรมดั้งเดิมของตน

๕. เนื่องจากวัดมักถูกมองจากสายตาของพุทธศาสนิกชนหรือคนทั่วไปว่าเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์และยังเป็นสถานที่ที่เก็บรวบรวมของเก่า ๆ เช่น โบราณวัตถุ โบราณสถาน หรือประติมากรรมเก่าแก่ที่ถูกมองว่าล้าสมัยคร่ำครึ ตลอดจนศิลปวัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามดั้งเดิม ดังนั้นท่านจึงมองว่า หากไม่มีมีการประยุกต์กิจกรรมบางอย่างขึ้นนับวันคนก็จะค่อย ๆ เลือนหายหรือเหินห่างไป

จากวัดโดยเฉพาะอย่างยิ่งในหมู่เยาวชนรุ่นใหม่ ๆ ที่กำลังได้รับอิทธิพลอารยธรรมตะวันตกต่างชาติ ซึ่งต่อไปอาจมองไม่เห็นคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของตน จึงควรที่จะปรับปรุงแปรเปลี่ยนวัดให้เป็นสถานที่เก็บรวบรวมและเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้มรดกทางศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น ทั้งยังจะเป็นการโน้มน้าวให้เยาวชนและคนทั่วไปได้หันกลับเข้าวัดกับกิจกรรมรูปแบบใหม่ นอกเหนือจากกิจกรรมดึงคนเข้าวัดเพื่อการอบรมสั่งสอนให้เป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรมและศีลธรรมแต่เพียงอย่างเดียว[๗]

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ทำให้พระครูวิบูลธรรมภาณ (หลวงปู่ธัมมา พิทักษา) เกิดความตระหนักโดยท่านมองเห็นว่า “วัด” เป็นศูนย์กลางทางด้านจิตใจของชุมชน ซึ่งหากวัดไม่ริเริ่มพัฒนาให้ทันกับความรู้สึกนึกคิดและความเปลี่ยนแปลงของสังคมแล้ว การที่จะรักษาความเป็นวิถีชีวิตของสังคมดั้งเดิมของชุมชน ตลอดจนถึงการที่จะนำเอาชนรุ่นหลังให้เข้ามาใช้สถานที่ของวัดให้เกิดประโยชน์ในการ “พัฒนาจิตใจ” ก็คงเป็นสิ่งที่ยากขึ้น เนื่องจากสังคมไทยรวมถึงสังคมชนบทกำลังถูกกลืนด้วยอำนาจแปลกปลอมของกระแสวัฒนธรรมสมัยใหม่ที่เชิดชู “วัตถุ” เหนือสิ่งอื่นใด และนับวันยิ่งจะเข้ามากำหนดวิถีชีวิตของความเป็นสังคมดั้งเดิมให้อ่อนแอลง และต่อไปก็ยิ่งจะพากันลากจูงให้มรดกทางศิลปวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นของกลุ่มชาติพันธ์ต้องสูญสิ้นไปในที่สุด ดังนั้น หลวงปู่ธัมมา พิทักษา จึงได้มีแนวคิดที่จะใช้วัดพระธาตุเรืองรองที่ท่านสร้างขึ้น ให้เป็นสถานที่เก็บรวบรวมมรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นอันเป็นของเก่าแก่ที่เป็นวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธ์ในจังหวัดศรีสะเกษ ท่านจึงจัดตั้งวัดให้เป็น “พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง” ขึ้น เพื่อใช้เป็นสถานที่อนุรักษ์และรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นทั้งหลายเอาไว้ให้อยู่คู่กับชุมชนและเพื่อให้ชนรุ่นหลังได้เข้ามาศึกษาได้เข้ามาเห็น และได้สัมผัสถึงวิถีชีวิตของบรรพบุรุษดั้งเดิมของตนต่อไป

๒.๒.๔ ผู้มีส่วนร่วมในการสร้างพิพิธภัณฑ์พระธาตุเรืองรอง

เนื่องจากการสร้างพิพิธภัณฑ์พระธาตุเรืองรอง เริ่มต้นจากความศรัทธาอย่างแรงกล้าในพระพุทธศาสนา และตอบสนองบุญคุณบ้านเกิดเมืองนอนของหลวงปู่ธัมมา พิทักษา จึงได้ระดมบุคคลหลายฝ่ายมาร่วมกันสร้าง อันได้แก่

๑. ญาติโยมจากกรุงเทพมหานคร ซึ่งจะเป็นผู้บริจาคเงิน ให้ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะแก่หลวงปู่ และเดินทางมากราบไว้พระธาตุประจำทุกปี

๒. ชาวบ้านสร้างเรืองและตำบลหญ้าปล้อง ที่มาร่วมให้ข้อคิด เสียสละแรงงาน และทรัพย์สินสมทบในการสร้าง

๓. คณะสะพานบุญ อันประกอบลูกศิษย์หลวงปู่ที่มาจากข้าราชการ พ่อค้าประชาชนจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่มาให้ข้อคิดเห็น ร่วมทำงาน ตลอดทั้งการประชุมกันเป็นประจำเพื่อหาทางปรับปรุงพระธาตุเรืองรองให้เป็นแหล่งเรียนรู้

๔. มูลนิธิหลวงปู่ธัมมา พิทักษา เพื่อให้เกิดความยั่งยืนคณะสะพานบุญและพี่น้องประชาชนชาวบ้านสร้างเรือง จึงได้จัดตั้งมูลนิธิหลวงปู่ธัมมา พิทักษา ขึ้น

---

[๗]พระพชรพร โชติวโร (อาษากิจ), **“ศึกษากระบวนการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น กรณีศึกษาวัดร้องเม็ง จังหวัดเชียงใหม่”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (**บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๕๐-๕๑.

๕. สถาบันการศึกษา มีสถาบันการศึกษาที่มาร่วมกิจกรรมพระธาตุเรืองรอง ได้แก่ โรงเรียนต่าง ๆ ในบริเวณใกล้เคียง เช่น โรงเรียนบ้านเอกสร้างเรือง โรงเรียนบ้านหญ้าปล้อง โรงเรียนบ้านโนนแย้ โรงเรียนบ้านโนนสำนักฯ โรงเรียนน้ำคำวิทยา โรงเรียนบ้านน้ำคำ โรงเรียนบ้านคูซอด โรงเรียนบ้านเพียนาม โรงเรียนอนุบาลศรีสะเกษ โรงเรียนสิริเกศน้อมเกล้า โรงเรียนบ้านหอยสะเดาพัฒนา และมหาวิทยาลัย ราชภัฏศรีสะเกษ เป็นต้น

๖. ส่วนราชการต่าง ๆ ที่มีส่วนสนับสนุนในด้านต่าง ๆ จนกระทั่งการดำเนินการของพระธาตุเรืองรองเป็นไปด้วยดี เช่น สำนักงานจังหวัดศรีสะเกษ อำเภอเมืองศรีสะเกษ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนา สำนักงานวัฒนธรรม สถานีวิทยุกระจายเสียง แห่งประเทศไทย จังหวัดศรีสะเกษ เป็นต้น

๗. คณะผู้มาเยี่ยมชม คือประชาชนทั่วไป ได้มาเยี่ยมชมลงสมุดเยี่ยมเสนอแนะ และการบริจาคเงิน ซึ่งนำไปขยายพระธาตุเรืองรองให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

๒.๒.๕ การวางแผนสร้างพิพิธภัณฑ์พระธาตุเรืองรอง

เนื่องจากการสร้างพิพิธภัณฑ์พระธาตุเรืองรองมีวัตถุประสงค์ในการเป็นปูชนียสถานและแหล่งเรียนรู้ทางวิถีชีวิต วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ จึงมีองค์ประกอบของแหล่งเรียนรู้ ดังนี้

๑. ที่ประดิษฐานพระพุทธรูป และสิ่งที่ควรกราบไหว้บูชา

๒. ภาพประวัติศาสตร์ นิทานพื้นบ้าน ขนบธรรมเนียมประเพณี

๓. รูปปั้น พืช สัตว์ วิถีชีวิต

๔. พิพิธภัณฑ์ แสดงของเก่าแก่

๕. การจัดงานไหว้พระธาตุประจำปี การแสดงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมดั้งเดิม คือ ทอผ้า ตำข้าว ตีเหล็ก บีบข้าวปุ้น จักสาน การเป่าแคน เป่าโหวด ดีดพิณ เป่าสะไน ในช่วงสงกรานต์ทุกปี

๖. การจัดสิ่งของเพื่อสนับสนุนพระศาสนาและการจัดการศึกษา ซึ่งได้ดำเนินการทุกปี ทางหลวงปู่ได้บริจาคพระพุทธรูป โต๊ะ เก้าอี้ เสื่อ หนังสือ ถ้วยจาน ภาชนะ เครื่องทำครัว และ สิ่งของจำเป็นแก่ สถานศึกษา วัด ชุมชน ทุกปี ปีละ ประมาณ ๑๐-๒๐ แห่ง

การบำรุงการศึกษาและการศาสนา เช่น การบริจาคทุนการศึกษา การแข่งขันประกวด สวดสรภัญญะ การตอบปัญหาธรรมะ ประจำทุกปี

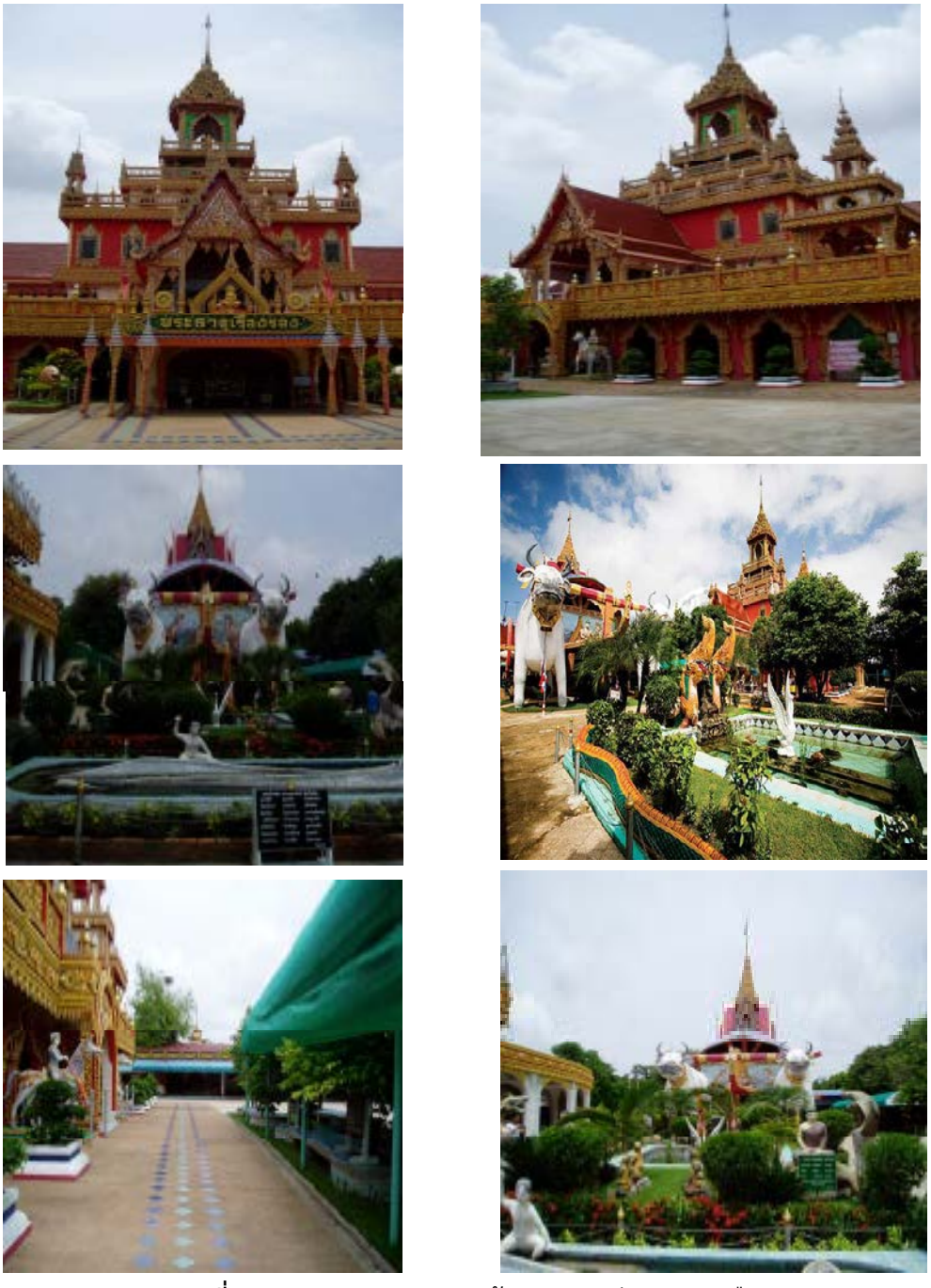
สิ่งที่กล่าวมาเบื้องต้นนี้ ทางวัดพระธาตุเรืองรองได้จัดทำไปแล้ว และจะสร้างเพิ่มเติมตลอดทั้งการบรรยายเป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษให้ผู้สนใจได้ทราบ ซึ่งต้องค่อยเป็นค่อยไป เนื่องจากการทำงานทั้งหมด เป็นการทำงานของประชาชนในลักษณะอาสาสมัคร และตามเงินบริจาคที่ไม่คงที่แน่นอนและเป็นระบบเหมือนส่วนราชการ โดยมีมูลนิธิหลวงปู่ธัมมา พิทักษา เป็นกำลังขับเคลื่อนที่สำคัญ[๘]

---

[๘]พรศิริ วิรุณพันธ์, “การศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษา: วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ”, **รายงานการวิจัยและพัฒนา,**บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ, ๒๕๕๑), หน้า ๓๗-๓๘.

กล่าวได้ว่า ภูมิหลังของการอนุรักษ์วัฒนธรรมวัดพระธาตุเรืองรองขึ้นนั้นเกิดขึ้นจากเจตนารมณ์ของพระสงฆ์ คือ หลวงปู่ธัมมา พิทักษา รวมถึงการได้รับการสนับสนุนทั้งจากภาคประชาชนหรือภาคเอกชนเกือบทั้งหมด แม้ฝ่ายข้าราชการที่เข้ามาทำงานก็ล้วนมาจากการสมัครใจทั้งสิ้น

ส่วนรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นของพระธาตุเรืองรองนั้นผู้วิจัยจะได้นำเสนอแนวทางการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรองทั้งในอดีตถึงปัจจุบันในบทที่ ๓ ต่อไป

ภาพประกอบที่ ๒.๔ ประมวลสภาพแวดล้อมบริเวณวัดพระธาตุเรืองรอง

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่การอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีวัดพระธาตุเรืองรอง

๒.๓.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของวัด

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท (Role Concepts and Theory) การศึกษาเรื่องแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท ผู้วิจัยนำเสนอเป็น ๓ ประเด็น คือ แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท แนว คิดบทบาทและหน้าที่ของผู้นำ และแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ตามลำดับดังนี้

แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทเป็นแนวคิดที่กล่าวถึงพฤติกรรมของมนุษย์ที่อยู่รวมกันในสังคม แต่ละคนมีการแสดงออกทางสังคมที่แตกต่างกัน สำหรับการศึกษาปฏิบัติตามบทบาท จำเป็นต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทเสียก่อนในเบื้องต้น

วัด หมายถึง สถานที่ทางพุทธศาสนา ซึ่งปกติมีพระอุโบสถ พระวิหาร พระเจดีย์ รวมทั้งพระภิกษุสงฆ์อยู่อาศัย[๙] โดยตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ในประเทศไทย พุทธศักราช ๒๕๐๕ กำหนดไว้ว่าวัดมี ๒ ชนิด[๑๐] คือ วัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาและสำนักสงฆ์ ทั้งนี้วิสุงคามสีมา หมายถึง เขตพื้นที่ที่พระภิกษุสงฆ์ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตเพื่อใช้จัดตั้งวัดขึ้น ส่วนสำนักสงฆ์ หมายถึง สถานที่พำนักอาศัยของหมู่พระภิกษุสงฆ์ ซึ่งไม่ได้ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตใช้พื้นที่ดินแห่งนั้นเพื่อจัดตั้งเป็นวัดขึ้น สำหรับวัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา ถือว่าเป็นวัดที่ถูกต้องและมีฐานะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายและยังแบ่งแยกประเภทออกเป็น ๒ ประเภท คือ “วัดหลวงหรือพระอารามหลวง” กับ “วัดราษฎร์”

วัดหลวง หมายถึง วัดที่พระมหากษัตริย์หรือพระบรมวงศานุวงศ์ทรงสร้าง หรือวัดที่รัฐบาลหรือราษฎรทั่วไปสร้างขึ้นแล้วทรงรับไว้ในพระบรมราชูปถัมภ์

วัดราษฎร์ หมายถึง วัดที่ราษฎรทั้งหลายสร้างตามศรัทธา

วัดหลวงหรือพระอารามหลวงยังแบ่งออกได้อีก ๓ ชั้น[๑๑] คือ

๑. พระอารามหลวงชั้นเอก หมายถึง วัดที่มีเจติยสถานสำคัญ เป็นวัดที่บรรจุพระบรมอัฐิหรือวัดที่มีเกียรติอย่างสูง มีเจ้าอาวาสเป็นพระราชาคณะผู้ใหญ่ขึ้นไป

๒. พระอารามหลวงชั้นโท หมายถึง วัดที่มีเกียรติ มีเจ้าอาวาสเป็นพระราชาคณะสามัญขึ้นไป

๓. พระอารามหลวงชั้นตรี หมายถึง วัดสามัญ เจ้าอาวาสเป็นพระครูชั้นสูงขึ้นไป

---

[๙]ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**, (กรุงเทพมหานคร: นานมีบุคส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖), หน้า ๖๐๒.

[๑๐]กรมการศาสนา, **ประวัติวัดสำคัญทางพุทธศาสนา ตอน ๓**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๖), หน้า ๖.

[๑๑]สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, **วินัยมุข เล่ม ๓**, (กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๒๙), หน้า ๗.

สำหรับบทบาทของวัดในการพัฒนา จากรายงานผลการเสวนาเรื่อง บทบาทที่พึงประสงค์ของวัดและพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคมไทย ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี กล่าวถึงบทบาทของวัดและพระสงฆ์ในพัฒนาสังคมไทย ดังนี้[๑๒]

๑. วัดควรเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งทางด้านอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ความเป็นระเบียบเรียบร้อยและความสะอาด เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจได้และเป็นสถานที่มีความปลอดภัย

๒. วัดควรเป็นแหล่งการเรียนรู้โดยเฉพาะด้านศีลธรรม จริยธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามของท้องถิ่น เป็นแหล่งให้การสงเคราะห์ทางด้านการศึกษาแก่เด็กและเยาวชน เป็นแหล่งรวมองค์ความรู้และภูมิปัญญาที่เกิดจากท้องถิ่นซึ่งสามารถนำมาถ่ายทอดได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม นอกจากนี้ทุกวันอาทิตย์วัดควรมีบทบาทในการพัฒนาเด็กและเยาวชนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น เปิดโรงเรียนสอนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ อบรมศีลธรรม คุณธรรมและจริยธรรม หรืออาจจัดเป็นการเข้าค่ายคุณธรรมเพื่อปลูกผังลักษณะนิสัยแก่เด็กและเยาวชนเพื่อนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน

๓. วัดควรเป็นศูนย์กลางชุมชน เป็นศูนย์กลางสร้างความเข็มแข็งให้กับชุมชนท้องถิ่น ควรให้โอกาสวัดดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของท้องถิ่น เพราะเป็นศูนย์รวมจิตใจและเป็นที่พึ่งทางใจของบุคคลในชุมชน สร้างความสามัคคีให้เกิดในชุมชน ร่วมกับชุมชนในการพัฒนาสภาพแวดล้อมของชุมชนและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น รวมทั้งปลุกจิตสำนึกให้ประชาชนเข้าใจศาสนาและนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

๔. วัดควรมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น เช่น เป็นศูนย์กลางรับบริจาคเงิน วัสดุ สิ่งของและแรงงานในการพัฒนาท้องถิ่นแบบพึ่งตนเอง จัดอบรมและฝึกอบรมและฝึกอาชีพหรือส่งเสริมกลุ่มอาชีพเพื่อ

เสริมรายได้แก่สมาชิกครอบครัว

๕. วัดต้องทำหน้าที่อย่างเข้มแข็งตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ โดยเฉพาะเรื่องการเผยแผ่ศาสนธรรมและการทำนุบำรุงพระศาสนา

๖. วัดควรเป็นสถานที่บำบัดต่าง ๆ ที่เป็นปัญหาต่อประชาชน สังคม และชุมชน

๗. ใช้ธรรมะเป็นเครื่องขับเคลื่อนให้สังคมพัฒนาไปในทิศทางที่ถูกต้อง แต่ในขณะเดียวกันควรระวังมิให้เป็นเครื่องมือของอุดมการณ์ต่าง ๆ ที่ขัดต่อศีลธรรมอันดี

๘. วัดควรยกเลิกพุทธพาณิชย์โดยเด็ดขาด

๙. วัดในปัจจุบันควรเปลี่ยนบทบาทให้ทันสมัย แต่มีวิถีชีวิตหรือเอกลักษณ์ของวัดไทยในยุคโบราณ คือ ไม่ควรมีเทคโนโลยีในวัดมากแต่การบริหารทันสมัย ปัจจุบันวัดไม่ได้เข้าไปซึมซับในวิถีชีวิตของคนไทยเท่าที่ควร สังคมขาดความเชื่อทางศาสนาอย่างถูกต้อง การไปวัดหรือการนับถือศาสนาพุทธไม่ได้จัดอยู่ในจิตใจของคนไทยเสียแล้ว ไม่เหมือนศาสนาคริสต์ต้องไปโบสถ์วันอาทิตย์ หรือศาสนาอิสลามต้องมี

---

[๑๒]สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, **รายงานการเสวนา "บทบาทที่พึงประสงค์ของวัดและพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคมไทย"**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๔๔), หน้า ๑๘-๒๒.

การละหมาด วัดจึงไม่มีความสำคัญสำหรับคนรุ่นใหม่ ฉะนั้นวัดควรมีการพัฒนา เช่นจัดทำโครงการและกิจกรรมที่เกิดประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม เป็นต้น

๒.๓.๒ แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์

ภัทรพร สิริกาญจน กล่าวถึง บทบาทของพระสงฆ์ว่า เนื่องจากพระสงฆ์ไทยส่วนใหญ่มิได้แยกตัวออกไปอยู่อย่างโดดเดี่ยวห่างจากชุมชน พระสงฆ์จึงต้องรับรู้สิ่งที่เกิดขึ้นในชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่และมีบทบาทที่เกี่ยวข้องกับชุมชนในด้านต่าง ๆ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน บทบาทดังกล่าวมิได้จำกัดอยู่เฉพาะในเรื่องการสั่งสอนศาสนธรรม การปฏิบัติธรรมเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการช่วยเหลือประชาชนทั้งทางวัตถุและการแก้ปัญหาพัฒนาชีวิตอีกด้วย โดยทินพันธ์ นาคะตะ กล่าวไว้ว่า พระสงฆ์เป็นตัวแทนของสถาบันพระศาสนาที่อยู่คู่กับคนไทยมาตลอด มีอิทธิพลต่อการกระตุ้นหรือแนะนำให้เกิดกิจกรรมในทางสังคมและก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้มาก ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันจะพบได้ว่าพระสงฆ์มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับชาวบ้าน มีหน้าที่สำคัญในการชี้นำการดำเนินชีวิตของชาวไทยเป็นส่วนใหญ่ทั้งด้านศีลธรรม จริยธรรม กิจกรรมทางโลก จึงอาจกล่าวได้ว่าพระสงฆ์เป็นสถานที่ขาดไม่ได้ในชีวิตประจำวันของพุทธศาสนิกชนที่อยู่ในชนบทนอกจากจะเป็นที่พึ่งทางด้านจิตใจและเป็นสถาบันที่เอื้ออำนวยบริการทางศาสนาแล้ว ยังทำหน้าที่ให้บริการอื่น ๆ ที่กลไกของรัฐเข้าไปให้บริการไม่ทั่วถึงเพื่อสร้างบูรณาการในชุมชน นอกจากนั้นวัดยังเป็นศูนย์พิธีกรรมทางประเพณีที่สำคัญของหมู่บ้าน จึงไม่เป็นเพียงแต่ศูนย์รวมจิตใจเท่านั้น แต่ยังเป็นศูนย์รวมด้านนันทนาการและความบันเทิงอีกด้วย พระสงฆ์ในชนบทเป็นที่เคารพของชาวบ้าน ถ้าพระสงฆ์เป็นแกนนำในการพัฒนาจิตใจและวัตถุเรื่องใดเรื่องหนึ่งเรื่องนั้นมักได้รับความร่วมมือและความช่วยเหลือจากชาวบ้านอย่างมีจิตศรัทธา และสามารถประสบความสำเร็จได้โดยง่ายและเสียค่าใช้จ่ายน้อย ดังนั้นพระสงฆ์ที่ได้รับการอบรม ความรู้ด้านการพัฒนาและการสุขอนามัย[๑๓]

พินิจ ลาภธนานันท์ ได้แบ่งบทบาทของพระสงฆ์ ดังนี้

๑. บทบาทในการให้ความรู้และพัฒนาจิตใจแต่คนในชุมชน พระสงฆ์ในชนบทมีพื้นฐานความศรัทธาเคารพของชาวบ้าน เป็นแกนนำในการเข้าไปมีบทบาทการพัฒนา ซึ่งเมื่อพระสงฆ์นำพาชาวบ้านพัฒนาจิตใจหรือวัตถุในกิจกรรมใดกิจกรรมนั้นมักจะได้รับความร่วมมือช่วยเหลือจากชาวบ้านอย่างมีจิตศรัทธา และสามารถประสบความสำเร็จในการดำเนินงานโดยง่ายและเสียค่าใช้จ่ายน้อย แต่บทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์นี้ยังจำกัดอยู่ในแวดวงเฉพาะพระสงฆ์ในบางพื้นที่ ยังไม่กว้าวขวางนัก และยังมีกิจกรรมในลักษณะต่างคนต่างทำไม่ประสานกันอย่างเป็นขบวนการหรือองค์การ แนวทางดำเนินการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์ยังไม่เด่นชัดนัก แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าเราจะบทบาทการพัฒนาของพระสงฆ์ในพื้นฐานโครงสร้างสังคมแบบใด ถ้าเป็นเมืองพระสงฆ์ควรจะมุ่งเน้นการพัฒนาจิตใจเป็นสำคัญ เพราะในสังคมเมืองนั้น มีเหตุปัจจัยแห่งการเปลี่ยนแปลงที่โน้มน้าวในการชักนำประชาชนไปสู่ความเสื่อมในด้านศีลธรรมจรรยา

---

[๑๓]ภัทรพร สิริกาญจน, **หน้าที่ของพระสงฆ์ตามพุทธบัญญัติ: แนวคิดและบทบาทของพระคำเขียน สุวัณโณ ในการพัฒนาชุมชน**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐), หน้า ๒.

การลดปัญหาอาชญากรรมและปัญหาสังคมอื่น ๆ ส่วนในชนบทนั้นปัญหาที่ชุมชนประสบ คือ ปัญหาชีวิตความเป็นอยู่หรือปัญหาคุณภาพชีวิต การพัฒนาจิตใจอย่างเดียวจะไม่เกิดประโยชน์อย่างไรในชุมชน หากแต่พระสงฆ์ต้องมีการพัฒนาความรู้สร้างความเข้าใจในชุมชนพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดียิ่งขึ้น โดยต้องพัฒนาควบคู่ทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจ แต่จะเน้นในด้านใดมากกว่ากัน ควรพิจารณาให้เหมาะสมตามสภาพพื้นฐานของโครงสร้างสังคมและเศรษฐกิจในแต่ละชุมชนนั้น ๆ เป็นสำคัญ

๒. บทบาทในการส่งเสริมการศึกษา ในสมัยที่การศึกษายังไม่แพร่หลาย การศึกษามีอยู่แต่ในวังกับวัดเท่านั้น แต่วัดกับพระสงฆ์เป็นฝ่ายใกล้ชิดกับประชาชนมากกว่า จึงสามารถให้การศึกษาได้มากกว่าทั้งด้านความรู้ เช่น การอ่านเขียน การดำเนินชีวิต การครองเรือน เป็นต้น และด้านวิชาชีพ เช่น วิชาช่างต่าง ๆ และวิชาการต่อสู้มีวิชาดาบ เป็นต้น ถึงสมัยที่มีการปฏิรูปการศึกษาตามแบบชาติตะวันตก วัดและพระสงฆ์ก็เป็นผู้มีส่วนร่วมเป็นจำนวนมาก เพราะมีความพร้อมทางด้านทรัพยากรที่ตกทอดมากพระสงฆ์จึงยังเป็นผู้ให้การศึกษาแก่สังคม ตั้งแต่ชาวบ้านทั่วไปจนถึงเจ้านาย และพระมหากษัตริย์

๓. บทบาทในการพัฒนาชุมชนในท้องถิ่น พระสงฆ์เป็นสมาชิกของสังคมและอยู่ได้ด้วยการสนับสนุนจากชาวบ้าน หากชาวบ้านลำบาก พระก็ลำบากเช่นกัน เพราะฉะนั้นการที่พระสงฆ์ดำเนินบทบาทในการพัฒนาชุมชนจึงเป็นบทบาทหนึ่งของพระสงฆ์ในการช่วยชาวบ้าน เป็นการนำชุมชนให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ พระสงฆ์เองก็ผูกพันกับชุมชนจึงไม่สามารถเพิกเฉยกับปัญหาที่เกิดขึ้นได้ ดำเนินการไปตามวิจารณญาณที่สามารถทำได้ตามพระธรรมวินัย และความต้องการของชุมชน

๔. บทบาททางการเผยแผ่ธรรม จากการที่พระสงฆ์เป็นผู้งามด้วยศีลาจารวัตร ทำให้เป็นแบบอย่างแก่คนทั่วไปในการดำเนินชีวิต ด้วยการยอมรับเช่นนั้น บทบาทในการเผยแผ่ธรรมจึงเป็นไปโดยง่าย บางครั้งก็ผ่านทางระบบการศึกษาที่ให้แก่ผู้เข้าศึกษาในวัดโดยตรง บางครั้งก็ผ่านทางประเพณีและกิจกรรมทางศาสนาที่ประชาชนเข้าร่วมอย่างเป็นทางการ จนถึงผ่านทางการพูดคุยและสนทนา เช่น ในโอกาสทำบุญตักบาตรตอนเช้า แม้เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนไป บทบาทด้านนี้ก็ยังคงมีอยู่แต่อาจเปลี่ยนไปหรือเพิ่มขึ้นตามวิธีการ เช่น การใช้สื่อ ในการเผยแผ่ธรรมะให้เข้ากับยุคสมัย

๕. บทบาทการส่งเสริมความสามัคคีในหมู่บ้าน โดยช่วยขจัดความขัดแย้งของประชาชนในหมู่บ้านได้ เพราะคนโดยส่วนมากเชื่อฟังผู้ทรงศีลอยู่แล้ว เพราะพุทธศาสนิกชนชาวไทยนับถือพระสงฆ์เป็นอย่างสูง ชาวบ้านมองพระสงฆ์เป็นบุคคลตัวอย่างชาวบ้านจึงเต็มใจที่จะกราบไหว้พระ หากเกิดความไม่ดีเกิดขึ้นพระก็เป็นผู้ประสานความเข้าใจให้กับชุมชนได้

๖. บทบาทที่เป็นผู้นำไม่เป็นทางการ ในชุมชนหรือหมู่บ้าน พระก็ทำหน้าที่ช่วยแนะนำสั่งสอน

และสนับสนุนงานของชาวบ้าน โครงการพัฒนาต่าง ๆ ในเมืองไทยที่สำเร็จไปได้นั้นส่วนหนึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลขอความร่วมมือจากชาวบ้าน โดยผ่านพระสงฆ์ซึ่งชาวบ้านให้ความเคารพนับถือ[๑๔]

---

[๑๔]พินิจ ลาภธนานันท์, **กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมกับการปรับเปลี่ยนบทบาทการพัฒนาของพระสงฆ์นักพัฒนาในภาคอีสาน**, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยสังคมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๑๘.

นอกจากนี้ รายงานผลการเสวนาเรื่อง บทบาทที่พึงประสงค์ของวัดและพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคมไทยของ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี ก็ได้กล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคมไทย ดังนี้

๑. พระสงฆ์ควรเป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องศีลธรรมและความประพฤติดีงาม เพื่อเรียกความศรัทธาให้เกิดขึ้นกับประชาชนในท้องถิ่น

๒. พระสงฆ์ควรเป็นนักเทศน์ที่ดีเพื่อสามารถดึงดูดจิตใจของประชาชนให้ปฏิบัติตามหลักคำสอนได้อย่างถูกต้อง

๓. พระสงฆ์ควรพัฒนาตนเองในด้านความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรมเพื่อรู้เท่าทันต่อกระแสโลกอันเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาสังคมในปัจจุบัน

๔. พระสงฆ์ควรเอาใจใส่ในการพัฒนาจิตใจของประชาชนมากกว่าที่จ้ะเน้นการพัฒนาวัตถุในวัดหรือมุ่งหารายได้เพียงอย่างเดียว ซึ่งขณะนี้วัดต่างๆ ได้เดินหลงทางเข้าสู่ระบบวัตถุนิยม หากวัดดำเนินการเช่นนี้เป็นอันตรายอย่างยิ่งต่อการเปลี่ยนความคิดของประชาชนที่จะเน้นทางด้านจิตใจมากกว่าวัตถุ

๕. พระสงฆ์ควรเป็นผู้ให้มากกว่าผู้รับ ในที่นี้มิได้หมายความว่าเป็นเงิน หรือวัตถุสิ่งของแต่หมายถึงด้านคำสอนและหลักธรรมต่าง ๆ

๖. พระสงฆ์ควรดำเนินโครงการต่าง ๆ เช่นเดียวกับมูลนิธิกลุ่มแสงเทียนซึ่งน่าเลื่อมใส อย่างไรก็ตามจะต้องแก้ปัญหาเรื่องการบริหารจัดการ การขาดปัจจัยและความแตกต่างระหว่างสังคมเมืองและสังคมชนบทให้ได้

๗. พระสงฆ์ควรมีบทบาทในการศึกษาธรรมะให้ถึงแก่น แล้วนำสิ่งที่ศึกษามาถ่ายทอดให้กับประชาชน ทำให้คนไม่ดีกลับเป็นคนดีและมีความรับผิดชอบได้

๘. ควรกำหนดได้มีตำแหน่งด้านความรู้และควรแสวงหาพระสงฆ์ที่มีความรู้มาเป็นตัวอย่างเพื่อให้พระสงฆ์ตื่นตัวในการศึกษา หรือมองเห็นความสำคัญในการศึกษาจึงจะนำธรรมะมาเผยแผ่ได้

๙. พระสงฆ์ต้องมีความรู้สมภูมิสามารถรอบรู้ต่อการพัฒนาทั้งจิตใจและรูปแบบการบริหาร มีความรู้ด้านกฎหมาย กฎระเบียบของสงฆ์ ต้องเป็นผู้นำในการพัฒนาและผลิตบุคลากรของศาสนาให้มีความเป็นผู้นำ

๑๐. พระสงฆ์ควรมีบทบาทในการสั่งสอนเยาวชนด้านศีลธรรมในโรงเรียนต่างๆ ของรัฐบาลและเอกชน

๑๑. พระสงฆ์ที่ปฏิบัติดีปฏิบัติของสมควร ที่จะไปให้การอบรมแก่ผู้ต้องขังในเรือนจำต่างๆ ด้านปฏิบัติและปฏิเวธ

๑๒. พระสงฆ์ควรมีการรวมตัวหรือทำงานเป็นทีมและทำงานเชิงรุก ซึ่งต้องได้รับการสนับสนุนจากเจ้าอาวาสและรัฐบาลในเรื่องงบประมาณ[๑๕]

ขณะที่ พระมหาสมทรง สิรินธโร และคณะ ก็ได้กล่าวถึง “บทบาทของวัดและพระสงฆ์ไทยในอนาคต” ไว้ว่า ในอดีต วัดเป็นสถาบันของพระพุทธศาสนาที่มีความสำคัญต่อสังคมมาอย่างยาวนาน เนื่องจากวัดเป็นศูนย์กลางของสังคมในทุกรูปแบบ กล่าวคือ

---

[๑๕]สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, **รายงานการเสวนา “บทบาทที่พึงประสงค์ของวัดและพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคมไทย”**, หน้า ๑๘-๒๒.

๑. จัดเป็นสถานศึกษาสำหรับชาวบ้านส่งบุตรมาอยู่รับใช้พระ รับการฝึกอบรมทางศีลธรรม และเล่าเรียนวิชาการต่าง ๆ ตามที่มีสอนในสมัยนั้น

๒. วัดเป็นสถานสงเคราะห์ที่บุตรหลานชาวบ้านที่ยากจนได้มาอาศัยเลี้ยงชีวิตอยู่ และศึกษาเล่าเรียนด้วย ตลอดถึงผู้ใหญ่ที่ยากจนมาขออาศัยเลี้ยงชีวิต

๓. วัดเป็นสถานพยาบาลที่รักษาผู้เจ็บป่วยตามภูมิรู้ของคนในสมัยนั้น

๔. วัดเป็นที่พักของคนเดินทาง

๕. วัดเป็นสโมสรที่ชาวบ้านมาพบปะสังสรรค์ หย่อนใจ หาความรู้เพิ่มเติม

๖. วัดเป็นสถานบันเทิงที่จัดงานเทศกาลและมหรสพต่าง ๆ สำหรับชาวบ้าน

๗. วัดเป็นที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เป็นที่ปรึกษาแก้ปัญหาชีวิตครอบครัวและความทุกข์ต่าง ๆ

๘. วัดเป็นศูนย์กลางศิลปวัฒนธรรม ที่รวมศิลปกรรมต่าง ๆ ของชาติ ตลอดจนเสมือนเป็นพิพิธภัณฑ์

๙. วัดเป็นคลังพัสดุสำหรับเก็บของใช้ต่าง ๆ ซึ่งชาวบ้านจะได้ใช้ร่วมกันเมื่อมีงานที่วัดหรือยืมไปใช้เมื่อคราวมีงาน

๑๐. วัดเป็นศูนย์กลางบริหารหรือการปกครอง ที่กำนันหรือผู้ใหญ่บ้านจะเรียกลูกบ้านมาประชุมกัน บอกแจ้งกิจการต่าง ๆ

๑๑. วัดเป็นที่ประกอบพิธีกรรม หรือให้บริการด้านพิธีกรรมอันเป็นเครื่องผูกพันกับชีวิตของทุก ๆ คนในระยะเวลาต่าง ๆ ของชีวิต[๑๖]

ส่วน ปัจจุบัน แม้บทบาทของวัดที่กล่าวมาจะลดเลือนหายไปตามกาลเวลา แต่ผู้คนก็ยังคงไปวัด เนื่องจากวัดยังคงมีความสำคัญและเป็นสถานที่ที่น่าสนใจ โดยสาเหตุที่คนไปวัดมีดังนี้[๑๗]

๑. ไปวัดเพราะลูกหลานบวช ประเพณีการบวชเรียนของคนไทยถือ การบวชเป็นการทดแทนพระคุณบิดามารดา

๒. ไปวัดเพราะตัวเลข เพราะต้องการดูหมอ สะเดาะเคราะห์ รดน้ำมนต์ แสวงหาพระเครื่องราง เป็นต้น

๓. ไปวัดเพื่อแสวงหาความสงบ ส่วนใหญ่มักเป็นคนสูงอายุที่หลีกเลี่ยงความรำคาญที่บ้าน หนีลูกหลานเพื่อไปศึกษาและปฏิบัติธรรม

๔. ไปเพื่อเที่ยวงานวัด เมื่อมีเทศกาลงานวัด จะมีคนไปวัดเพื่อหาความสนุกสนาน เพราะเชื่อว่าได้บุญด้วย ได้ความสนุกสนานด้วย

๕. ไปวัดเพื่อศึกษาศิลปกรรม และค้นคว้าบางอย่างที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ซึ่งอาจต้องไปใช้บริการห้องสมุดหรือไถ่ถามจากพระ

---

[๑๖]พระมหาสมทรง สิรินธโร และคณะ, **บทบาทของวัดและพระสงฆ์ไทยในอนาคต**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทเคล็ดไทย จำกัด, ๒๕๒๕), หน้า ๒๒-๒๔.

[๑๗]เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๕-๒๖.

๖. ไปวัดเพื่ออาศัยเป็นที่พำนัก เช่น ในกรณีของผู้ไปเรียนหนังสือ ผู้พักอยู่ในวัดบางประเภท รวมทั้งผู้บวชแล้วสึกและยังหาที่อยู่ไม่ได้

๗. ไปวัดเพราะพิธีกรรม เช่น การบวช การตาย เป็นต้น

๘. ไปวัดเพื่อขอยืมของใช้ พุทธศาสนิกชนเวลาจะจัดงานบางอย่างซึ่งมีพิธีเกี่ยวศาสนามักจะต้องใช้วัดเพื่อยืมสิ่งของ เช่น โต๊ะบูชา อาสนสงฆ์ ตลอดจนถึงเครื่องครัว เป็นต้น

๙. ไปวัดเพื่อไปหาเสียง

๑๐. ไปวัดเพื่อชโมยของวัด เช่น โบราณวัตถุ และศิลปกรรมต่าง ๆ ภายในวัด จึงปรากฏว่าสิ่งของเหล่านั้นที่มีอยู่ในวัดซึ่งเป็นเหมือนพิพิธภัณฑ์นั้น ถูกโจรกรรมไปเป็นจำนวนมาก

จากบทบาทของวัดและพระสงฆ์ที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น แสดงให้เห็นว่าวัดและพระสงฆ์มีความผูกพันกับสังคมอย่างใกล้ชิด อย่างไรก็ตาม *พระมหาเจิม สุวโจ* ได้กล่าวถึงจุดเด่นและจุดด้อยของพระสงฆ์ที่มีบทบาทในการพัฒนาสังคมโดยอ้างการรวบรวมข้อมูลจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์พบว่า

จุดเด่น ได้แก่

๑. สถาบันพระสงฆ์ได้เคยมีบทบาทต่อชุมชนในหลาย ๆ ด้านนับเป็นเวลาหลายศตวรรษแม้ในสังคมชนบท ปัจจุบันวัดยังเป็นศูนย์กลางของชุมชนในหลายด้านอยู่ ยังไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก

๒. พระสงฆ์แม้ว่าจะมาจากลูกหลานชาวบ้านแต่เนื่องจากมีวินัยเป็นของตนเอง มีวัตรปฏิบัติที่ดูเข้มงวดกวดขันกว่าชีวิตฆราวาส ดำรงความเป็นผู้บริสุทธิ์ จึงได้รับความเคารพนับถือจากชาวบ้านทั่วๆ ไปท่านจะพูดว่าอะไรชาวบ้านมักจะฟังและยอมทำตาม

๓. ชีวิตพระสงฆ์เป็นชีวิตแห่งการศึกษาค้นคว้า ในอดีตวัดเป็นสถานศึกษาสำหรับกุลบุตร พระสงฆ์จึงมักได้มีโอกาสเดินทางไปหลาย ๆ แห่ง ได้พบได้เห็นสิ่งใหม่ ๆ แปลก ๆ เพิ่มประสบการณ์ให้ตนเองอยู่ในเสมอ ๆ ท่านจึงมักความรู้กว้าง ไกลกว่าชาวบ้าน

๔. เนื่องจากความเป็นลูกหลานของชาวบ้าน ทั้งยังได้เข้ามาศึกษาสำหรับกุลบุตรพระสงฆ์จึงเข้าถึงวิถีชีวิตของชาวบ้าน ทั้งยังเข้าใจถึงรากฐานความคิดทางประเพณีวัฒนธรรมของชาวบ้าน อันมีพระพุทธศาสนาเป็นสดมภ์หลัก

จุดเด่นของคณะสงฆ์ดังกล่าว ทำให้องค์กรพัฒนาและหน่วยงานในพื้นที่มักจะขอความร่วมมือจากท่านอยู่เสมอ ในหลายกรณีก็เป็นการรบกวนและดึงท่านเข้าไปเสริมงานมากเกินไป

ข้อด้อย ได้แก่

๑. พระสงฆ์เป็นคนในชุมชนและเติบโตอยู่ในชุมชน แม้จะได้รับโอกาสศึกษาทัดเทียมตามสังคม แต่ก็ยังขาดความเข้าใจ ความซับซ้อนของปัญหาระดับโครงสร้าง ขาดการเชื่อมโยงปัญหาในระดับชุมชนกับปัญหาในระดับกว้าง

๒. พระสงฆ์มักจะมองปัญหาทางสังคมตรงที่ความอ่อนแอทางจิตใจ ยกความสำคัญของใจขึ้นจนโดดเด่น จนแทบจะไม่มองปัญหาสภาพแวดล้อมที่มีส่วนเกี่ยวข้องรุมเร้าใจคน

๓. สภาพทางการคณะสงฆ์ก็ยังไม่เอื้ออำนวยหรือเปิดโอกาสให้พระสงฆ์เข้ามามีบทบาทในการทำงานพัฒนาอย่างเต็มที่ ประชาชนหลายกลุ่มก็ยังคิดว่าพระสงฆ์ยังไม่ควรจะเข้ามามีบทบาทในงานด้านนี้

๔. ชุมชนชนบท มีความขาดแคลนค่อนข้างมาก การที่พระสงฆ์จะระดมทุนจากท้องถิ่นเพื่องานพัฒนาจึงไม่ใช่เรื่องง่ายนัก การที่จะไปหาทุนจากในเมืองก็เป็นเรื่องลำบากสำหรับท่านอีกเช่นกัน

๕. สำหรับพระนักพัฒนารุ่นใหม่ ๆ นอกจากปัญหาด้านงบประมาณแล้ว การคิดและวางแผนจะทำกิจกรรม ยังเป็นเรื่องยุ่งยากสำหรับท่านมากเหลือเกิน หลายรูปที่มีความคิดล้ำหน้าชาวบ้านจนชาวบ้านตามไม่ทัน ก็เกิดปัญหาการบริหารจัดการตามมาอีก

๖. พระสงฆ์ที่ทำงานพัฒนา มักจะทำไปโดยอาศัยจิตสำนึกส่วนตัว ท่านจึงมักจะเติบโตตามธรรมชาติ จึงทำให้ปัญหาด้านทายาทหรือบุคลากรช่วยงาน เพราะหวังอาศัยกระบวนการตามธรรมชาติดังกล่าวแล้ว

๗. ความพยายามที่จะเชื่อมหลักธรรมศาสนา เพื่อประยุกต์ใช้กับกิจกรรมทางสังคมที่ผ่านมายังไม่ชัดเจนนัก จึงทำให้พระสงฆ์รุ่นใหม่ ๆ ยังเกิดความไม่มั่นใจที่จะลงมาทำงานด้านนี้[๑๘]

๒.๓.๓ พระราชบัญญัติเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์และวัด

ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ไว้ดังนี้ วัดและพระสงฆ์ในสังคมไทยปัจจุบันมีบทบาทตามภารกิจ ๖ ประการของคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ กล่าวคือ บทบาทด้านงานปกครองคณะสงฆ์ งานศาสนศึกษา งานศึกษาสงเคราะห์ งานเผยแผ่ศาสนธรรม งานสาธารณูปการ และงานสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งจากการเสวนาเรื่อง บทบาทที่พึงประสงค์ของวัดและพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคมไทย จัดโดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เมื่อปี ๒๕๓๒ พบว่าบทบาทที่พึงประสงค์ของวัดและพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคมไทยตามภารกิจ ๖ ประการของคณะสงฆ์มีอย่างหลากหลาย โดยเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับงานสาธารณประโยชน์ และงานสาธารณสงเคราะห์ กล่าวคือ ด้านการสาธารณูปการ เช่น วัดควรเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจที่ปลอดภัย ด้านสาธารณสงเคราะห์ วัดควรเป็นศูนย์กลางสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน เป็นศูนย์รวมที่สร้างคุณธรรม จริยธรรมและสามัคคีธรรมในท้องถิ่น เป็นศูนย์รวมที่สามารถชี้นำทิศทางการพัฒนาชุมชนในทางที่ชอบที่ควร รวมทั้งปลูกจิตสำนึกให้ประชาชนเข้าใจศาสนธรรมและนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้[๑๙]

๒.๓.๔ พระสงฆ์กับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม

ในสมัยโบราณ การเรียนการสอนมีศูนย์กลางอยู่ ๒ แห่ง คือ วัด กับ วัง เนื่องจากสถานที่ทั้งสองนั้นเป็นที่รวบรวมความรู้ ศิลปิน และช่างฝีมือ แต่เนื่องจากวังเป็นสถานที่ที่คนทั่วไปเข้าไม่ถึง คนส่วนมากจึงมุ่งเข้ารับการศึกษาในวัด เพราะวัดมีแพร่หลายอยู่ในทุกท้องถิ่น เป็นสถานที่เปิดสำหรับคน

---

[๑๘]พระมหาเจิม สุวโจ, อ้างใน พระสมนึก อนันตวรวงศ์, “สถาบันสงฆ์กับการพัฒนาสังคมไทยในอนาคต ตามทรรศนะของพระผู้นำทางด้านวิชาการ”, **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐), หน้า ๒๕-๒๗.

[๑๙]สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, **รายงานผลการเสวนา บทบาทที่พึงประสงค์ของวัดและพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคมไทย**, หน้า ๓-๗.

ทั่วไป เป็นศูนย์กลางและเป็นแหล่งให้การศึกษาแก่ประชาชนส่วนใหญ่ ซึ่งนอกจากบทบาทด้านการศึกษาแล้ว พระสงฆ์ยังมีบทบาทในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและโบราณวัตถุทั้งระดับชาติและท้องถิ่น[๒๐]ดังนั้นวัดจึงเป็นศูนย์รวมแห่งศรัทธาของชาวบ้านตลอดจนประเพณีและวัฒนธรรมในด้านต่าง ๆ ซึ่งเกิดจากการร่วมแรงร่วมใจของชาวบ้านในท้องถิ่นนั้น ซึ่งคติทางพุทธศาสนาเชื่อว่า การสร้างวัดตลอดจนถึงสิ่งปลูกสร้างอื่น ๆ ภายในวัด ถือเป็นการทำบุญที่มีอานิสงส์สูง อันจะส่งผลให้ผู้ที่ได้ร่วมทำบุญมีความสุขสบายทั้งในภพนี้และภพหน้า และการทำบุญนั้นจะต้องทำด้วยสิ่งที่ดีที่สุด ชาวบ้านหรือผู้ที่ลงมือสร้างจึงได้ทุ่มเทความรู้ความสามารถในเชิงช่างที่มีอยู่ทั้งหมด อันประกอบด้วยศรัทธาสร้างสรรค์ศิลปกรรมที่งดงามให้แก่วัดซึ่งปรากฏออกมาในรูปของศิลปกรรมต่าง ๆ ตามพระอุโบสถ วิหารคด ศาลาราย หอระฆัง ตลอดจนฝาผนัง ในพระอุโบสถ เป็นต้น

เมื่อวัดถูกสร้างเสร็จ ก็จะมีกิจกรรมและความเป็นไปที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับชาวบ้าน มีการแลกเปลี่ยนถ่ายเทคนระหว่างบ้านกับวัด เช่น ชาวบ้านมาบวชเรียนอยู่ในวัด ผู้ที่มาบวชก็มาเรียนรู้วิชาความรู้จากผู้ที่บวชอยู่ก่อน ในขณะเดียวกันก็ถ่ายทอดความรู้ในตระกูลของตนที่ติดตัวมาแก่วัดและผู้ที่มาบวชใหม่ ตลอดจนลูกหลานชาวบ้านที่ส่งมาเรียน จึงเกิดการสืบทอดความรู้ต่อ ๆ กันมาโดยมีวัดเป็นสื่อ และในวันสำคัญทางพุทธศาสนาต่าง ๆ ชาวบ้านก็จะได้มีโอกาสไปทำบุญที่วัดด้วยแรงศรัทธาและความตั้งใจที่จะให้การทำบุญนั้นเกิดอานิสงส์สูงสุด จึงทำให้การทำบุญในแต่ละครั้งแต่ละโอกาสมีรูปแบบพิธีการที่เป็นลักษณะที่เกิดเป็นแบบแผน ประเพณี และพิธีกรรมทางศาสนาต่าง ๆ นอกจากนี้ศิลปะการแสดงต่าง ๆ เช่น ลิเก ละคร หนังตะลุง หนังใหญ่ ก็เกิดขึ้นในงานวัดนี้เอง

จากความสัมพันธ์ดังกล่าวนี้เอง ทำให้วัดกลายเป็นบ่อเกิดและศูนย์รวมของวัฒนธรรมชุมชน และมรดกทางศิลปวัฒนธรรมไทยในวัดนั้น ก็มีอยู่หลายประการ ได้แก่

๑) มรดกทางสถาปัตยกรรม ได้แก่ กุฏิ โบสถ์ วิหาร ฯลฯ

๒) มรดกทางศิลปวัตถุที่ล้ำค่าและจะทำอีกไม่ได้แล้ว

๓) มรดกทางขนบธรรมเนียมประเพณีไทย เช่น ตักบาตรเทโว ฯ ชักพระ ทิ้งบัว บั้งไฟฟ้อนตามประเพณีนิยม ดนตรีเฉพาะงาน

๔) ศิลปะการป้องกันตัว มวย กระบี่กระบอง ฟันดาบ เป็นการเตรียมคนเพื่อรักษาแผ่นดิน

๕) มรดกทางเภสัชกรรมชาวบ้าน

๖) มรดกทางพิธีกรรมทางศาสนาและประเพณีนิยม เช่น การบวชพระ บวชเณร บวชชีการปฏิบัติธรรม

๗) บทบาททางด้านครอบครัว

๘) สถาบันกิจกรรมเยาวชนต่าง ๆ[๒๑]

---

[๒๐]พระพชรพร โชติวโร (อาษากิจ), “ศึกษากระบวนการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น กรณีศึกษาวัดร้องเม็ง จังหวัดเชียงใหม่”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต,** หน้า ๑๙.

[๒๑]พระพชรพร โชติวโร (อาษากิจ), “ศึกษากระบวนการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น กรณีศึกษาวัดร้องเม็ง จังหวัดเชียงใหม่”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต,** หน้า ๑๙-๒๐.

มรดกวัฒนธรรม จึงเป็นวิถีชีวิตที่มนุษย์ช่วยกันสร้างขึ้นมาเพื่อประโยชน์ในการดำเนินชีวิต ซึ่งประกอบด้วยความรู้ ความเชื่อ ธรรมเนียม ประเพณี ศิลปะและกฎหมาย เป็นต้น และถ่ายทอดกันมาจากบรรพชนสู่อนุชนรุ่นหลังวัฒนธรรมที่มีลักษณะเป็นวิชาความรู้ที่มีความงดงามในตัวเอง เรียกว่า ศิลปวัฒนธรรม ซึ่งแบ่งออกเป็น ๔ ประเภท ดังนี้

๑) ศิลปวัฒนธรรมที่เป็นโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ เช่น ปราสาท ราชวัง วัดป้อม ค่าย กำแพง และลักษณะที่เป็นรูปทรงไม่ชัดเจน เช่น คูน้ำ คันดิน ถนนโบราณ เนินดินที่ปกคลุมเจดีย์ โบสถ์ วิหาร เป็นต้น

๒) ศิลปวัฒนธรรมประเภทงานจิตรกรรม ส่วนใหญ่จะมีอยู่ในวัด เช่น งานเขียน ลายรดน้ำ ภาพเขียนตู้พระธรรม จิตรกรรมฝาผนังในผนังพระอุโบสถ พระวิหาร งานจิตรกรรมในสมุดไทยใบลาน เช่น หนังสือตำราพิชัยสงคราม ตำรายาแผนโบราณ ตำราคชลักษณ์

๓) ศิลปวัฒนธรรมประเภทงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน หมายถึง เครื่องมือ เครื่องใช้ เครื่องประดับ เช่น เครื่องจักสาน ผ้าฝ้ายชนิดต่าง ๆ ภาชนะดินเผา เป็นต้น

๔) ศิลปวัฒนธรรมที่เป็นนามธรรม ได้แก่ ความคิด ความเชื่อ ประเพณี ขนบธรรมเนียม แบบแผนปฏิบัติในกลุ่มหรือสังคมซึ่งยอมรับปฏิบัติสืบต่อกันมา โดยแบ่งได้ ๓ กลุ่ม คือ

๔.๑) ขนบธรรมเนียมประเพณี มีทั้งประเพณีเฉพาะบุคคล ได้แก่ การเกิด การโกนจุก การหมั้น การแต่งงาน การตาย การบวช การขึ้นบ้านใหม่ เป็นต้น และประเพณี ส่วนรวมอื่น ๆ ได้แก่ ประเพณีทางศาสนาต่าง ๆ เช่น ประเพณีทำบุญเข้าพรรษา ออกพรรษา ทอดกฐิน ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีชักพระ เป็นต้น

๔.๒) ภาษาและวรรณกรรม ได้แก่ จารึกและคัมภีร์ต่าง ๆ ภาษาพูด ภาษาเขียน บทประพันธ์ที่ถ่ายทอดกันมาโดยการเล่าหรือการเขียน เช่น นิทานพื้นบ้าน เพลงพื้นเมือง เป็นต้น

๔.๓) ศิลปะการแสดง ได้แก่ การเล่นเพลงพื้นเมือง เช่น เพลงอีแซว เพลงเกี่ยวข้าว เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า นับตั้งแต่ในอดีตมาบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์และวัดที่มีต่อชุมชนสังคมได้สะท้อนความสัมพันธ์ความใกล้ชิดกันอย่างแยกไม่ออก จนในปัจจุบันมีการพูดกันว่า การบริหารและการจัดการที่ดีในทางสังคมนั้นจะต้องใช้วัดเป็นศูนย์กลาง เนื่องจากพุทธศาสนิกชนมีความยึดมั่นและถือว่าพระสงฆ์กับวัดเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตที่ชุมชนมีความเกี่ยวพันต่อกันมาตั้งแต่เกิด แก่ เจ็บ ไปจนถึงตาย ดังนั้น บทบาทของพระสงฆ์และวัดที่สำคัญอีกบทบาทหนึ่งที่ควรจะเป็นในสังคมยุคปัจจุบัน ก็คือ บทบาทในด้านการส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมอันเป็นมรดกที่ดีงามของชุมชนสังคมนั้น ๆ ในคงอยู่ต่อรุ่นลูกรุ่นหลานสืบต่อไป

๒.๔ สรุป

ภูมิหลังต่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของวัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ เกิดขึ้นจากความตระหนักในการเปลี่ยนแปลงของโลกที่เป็นไปอย่างรวดเร็วที่กำลังทำลายวิถีชีวิตและวัฒนธรรมเก่าแก่ที่มีคุณค่าของท้องถิ่นให้ค่อย ๆ เลือนหายหรือเสื่อมสลายไป หลวงปู่ธัมมา พิทักษา จึงมีแนวคิดว่าควรจะมีแหล่งเรียนรู้วิถีชีวิต ประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรมของชาวศรีสะเกษไว้ในรูปของภาพเขียน ภาพปั้น อุทยานความรู้ จึงได้สร้างพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นขึ้นในวัดและ

ตั้งชื่อว่า “พระธาตุเรืองรอง” หรือที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า พิพิธภัณฑ์สี่เผ่าไทยขึ้นมา เพื่อให้ชุมชนสังคมในจังหวัดศรีสะเกษ ได้เข้าใจถึงรากเหง้าและตัวตนของตนเองได้เพิ่มขึ้นและยังก่อให้เกิดความผูกพันกันหรือความรักในวิถีวัฒนธรรมของตน อันจะส่งผลไปถึงการสร้างจิตสำนึกที่ดีในการรักและห่วงแหนคุณค่ามรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการคงอยู่ของชุมชนสังคมนั้น ๆ ให้คงอยู่สืบต่อไป

โดยท่านได้จัดหาทุนสร้างโดยขอบอกบุญจากญาติโยมจากกรุงเทพมหานคร และผู้มีจิตศรัทธาทั่วไป รวมทั้งคนในพื้นที่ผ่านทางกระบวนการการมีส่วนร่วมกันเพื่อให้เกิดความภูมิใจ ความเป็นเจ้าของในมรดกทางวัฒนธรรมที่ตนมี เพื่อนำไปสู่การอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมเหล่านั้นในคงอยู่ต่อรุ่นลูกรุ่นหลานสืบต่อไป โดยเริ่มสร้างทีละเล็กละน้อย จนกระทั่งพระธาตุเรืองรองขยายตัวขึ้นตามลำดับ แม้แต่พื้นที่บริเวณวัดก็ขยายขึ้นไปเรื่อย ๆ โดยเห็นประโยชน์ของชุมชนเป็น

บทที่ ๓

สภาพการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของพระสงฆ์ในอดีตและปัจจุบัน วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ

จากที่ได้ศึกษาถึงภูมิหลังของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ ในบทนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่น และบริบททางวัฒนธรรมท้องถิ่นสี่เผ่าไทยจังหวัดศรีสะเกษ ตลอดจนสภาพการแนวทางการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของพระสงฆ์วัดพระธาตุเรืองรองในอดีตและปัจจุบัน เพื่อเป็นข้อมูลในการเสนอแนวทางการส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของพระสงฆ์วัดพระธาตุเรืองรอง ในบทที่ ๔ ต่อไป

๓.๑ แนวคิดเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น

คำว่า วัฒนธรรม เป็นภาษาบาลีและสันสกฤต “วัฒน” เป็นภาษาบาลี แปลว่า “เจริญงอกงาม” ส่วนคำว่า “ธรรม” เป็นภาษาสันสกฤต หมายถึง “ความดี” ซึ่งถ้าแปลตามรากศัพท์ก็คือ “สภาพอันเป็นความเจริญงอกงามหรือลักษณะที่แสดงถึงความเจริญงอกงาม[๑]โดยวัฒนธรรมอาจกำหนดได้หลายประการ เช่น วัฒนธรรมที่บ่งบอกถึงประวัติศาสตร์และความเป็นมาของการดำรงอยู่ที่สอดคล้องกับความคิด ความเชื่อ ของคนในสังคมที่แตกต่างกัน ตามเชื้อชาติ สีผิว เผ่าพันธุ์ อีกนัยหนึ่ง วัฒนธรรม จะหมายถึง ลักษณะที่แสดงถึงเรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือวัฒนธรรมท้องถิ่น อันเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นและดำรงอยู่กับสังคมมนุษย์มาช้านานและเป็นการดำรงในวิถีชีวิตที่เกี่ยวพันกับธรรมชาติของแต่ละท้องถิ่น โดยมีการปรับสภาพการดำเนินชีวิตให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมตามกาลเวลา ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีเอกลักษณ์ที่สำคัญอย่างหนึ่ง คือ เป็นองค์ความรู้ที่มีการเชื่อมโยงกันไม่ว่าจะเป็นเรื่องอาชีพ เศรษฐกิจ ความเป็นอยู่และวัฒนธรรม[๒] ดังนั้น วัฒนธรรมจึงเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นมาเพื่อประโยชน์ในการดำรงชีวิตและการสืบทอดเผ่าพันธุ์ของตน[๓] ซึ่งมีนักวิชาการต่าง ๆ ได้ให้ความหมายของวัฒนธรรมท้องถิ่น ไว้ดังนี้

๓.๑.๑ ความหมายของศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น

ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ถือเป็นรากเหง้าของภูมิปัญญา (Indigenous Knowledge) ความรู้ของมนุษย์ที่ก่อให้เกิดการประดิษฐ์คิดค้น ปรับปรุง พัฒนาวิทยาการใหม่ ๆ แทนที่ของเก่าไม่ขาดสาย มีการเรียนรู้และสืบทอดจากคนรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง จนกลายเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ทรง คุณค่า ซึ่งมิใช่เพียงสติปัญญาของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง แต่เป็นสิ่งที่แสดงถึงองค์ความรู้ที่เป็นสมบัติเฉพาะของเผ่าพันธุ์

---

[๑]ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒**, (กรุงเทพมหานคร: ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์, ๒๕๔๖), หน้า ๗๕๗.

[๒]ประเวศ วะสี, **การสร้างภูมิปัญญาไทยเพื่อการพัฒนา**, (กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ฟ. ๒๕๓๐), หน้า ๖.

[๓]กระทรวงวัฒนธรรม, **ฐานระบบคิดการตั้งกระทรวงวัฒนธรรมและการดำเนินงานวัฒนธรรมยุคปฏิรูประบบราชการ**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ๒๕๓๕), หน้า ๓.

ซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมความหมายของภูมิปัญญาไว้ดังนี้

กระทรวงศึกษาธิการได้ให้ความหมายของศิลปวัฒนธรรมไว้ว่า หมายถึง สิ่งที่ดีงาม มีคุณค่าซึ่งคนในสังคมประพฤติปฏิบัติหรือแสดงออกมาช้านาน ในลักษณะที่เป็นขนบธรรมเนียมประเพณี และศิลปวัฒนธรรม มีทั้งที่เป็นรูปธรรม และนามธรรม ซึ่งเป็นแบบอย่างวิถีชีวิตของสังคม ประกอบด้วย ความรู้ ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม เครื่องมือ อุปกรณ์ และวิธีการที่คนกลุ่มนั้น สั่งสมถ่ายทอดกันมาเพื่อช่วยในการดำรงชีวิต[๔]

กิ่งแก้ว อัตถากร อธิบายว่า ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น หมายถึง สิ่งที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นตามวิถีชีวิตของคนในสังคม เป็นแบบแผนการประพฤติปฏิบัติ และการแสดงออกซึ่งความรู้สึกนึกคิดในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่สมาชิกในสังคมเดียวกันสามารถเข้าใจ ซาบซึ้ง ยอมรับและใช้ปฏิบัติร่วมกันอันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในสังคมนั้น ๆ[๕]สอดคล้องกับผ่องพันธุ์ มณีรัตน์ อธิบายว่า ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่น (LOCAL WISDOM) และคติชาวบ้าน (FOLK LORE) ที่มีความเกี่ยวข้องกัน จนไม่สามารถแยกออกจากกันได้ คำว่า “คติชาวบ้าน” เป็นศัพท์ทางวิชาการซึ่งแปลมาจากคำ FOLK LORE ในภาษา อังกฤษ โดยนักวิชาการไทยแปลไว้หลายคำ เช่น คติชาวบ้าน คติชนวิทยา คติชน ชาวบ้านและวัฒนธรรมพื้นบ้าน[๖]

เสรี พงศ์พิศ ได้อธิบายถึงความหมายของศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นว่า เป็นลักษณะของภูมิปัญญา (Wisdom) หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน (Popular Wisdom) หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) ที่หมายถึง พื้นเพรากฐานของความรู้ชาวบ้าน หรือความรู้ของชาวบ้านที่เรียนรู้และมีประสบการณ์สืบต่อกันมาทั้งทางตรงและทางอ้อม กล่าวคือ การเรียนรู้และมีประสบการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยตนเอง กับการเรียนรู้และมีประสบการณ์ที่ได้รับจากผู้ใหญ่หรือจากการสืบทอดต่อ ๆ กันมา จนกลายเป็นการยอมรับกันทั่วไปในชุมชนหรือท้องถิ่น หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า ภูมิปัญญาชาวบ้านหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดได้เอง ทำได้เอง ผ่านการเรียนรู้และมีประสบการณ์สืบต่อกันมาทั้งทางตรงและทางอ้อม เป็นลักษณะของสติปัญญาและองค์ความรู้ทั้งหมดที่ครอบคลุมด้านกว้าง ด้านลึก โดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่ไปใช้ในการแก้ปัญหาหรือใช้เป็นองค์ประกอบเพื่อประโยชน์ในการดำเนินชีวิตได้ภายในท้องถิ่นของตนเอง[๗]

อัจฉรี จันทมูล และบุญชู ศรีเวียงยา ให้ความหมายของคำว่า ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นไว้ว่า หมายถึง ภูมิปัญญาท้องถิ่น อันเป็นองค์ความรู้ ความคิด ความเชื่อ และการกระทำของบุคคลในท้องถิ่นที่นำมาใช้เป็นแนวทางแก้ปัญหา หรือเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต โดยมีการสืบสานและถ่ายทอดต่อ ๆ

---

[๔]สนธยา พรหมกิ่งแก้ว, “การใช้การศึกษานอกสถานที่เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้และเจตคติที่ดีต่อศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนอนุบาลแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง”, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๗), หน้า ๔๘.

[๕]กิ่งแก้ว อัตถากร, อ้างใน เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๘.

[๖]ผ่องพันธุ์ มณีรัตน์, **มานุษยวิทยากับการศึกษาคติชาวบ้าน**, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๙), หน้า ๑.

[๗]บุญยืน งามเปรี่ยม และคณะ, “พุทธจริยศาสตร์การดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์สี่เผ่าในจังหวัดศรีสะเกษ”, **รายงานการวิจัย**, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙), หน้า ๕๙.

กันมา[๘] สอดคล้องกับสมชัย ใจดี และยรรยง ศรีวิริยาภรณ์ อธิบายว่า ศิลปวัฒนธรรม ท้องถิ่น หมายถึง สิ่งที่แสดงถึงวิถีชีวิต หรือการดำเนินชีวิตของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ทั้งในด้านความคิด ศิลปะ วรรณคดี ดนตรี ปรัชญา

ศีลธรรม จรรยา ภาษา กฎหมาย ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี และสิ่งต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้น และได้ถ่ายทอดให้กับคนรุ่นต่อ ๆ มาเป็นเรื่องของการเรียนรู้จากคนกลุ่มหนึ่งไปยังคนอีกกลุ่มหนึ่ง ซึ่งถ้าสิ่งใดดีก็เก็บไว้ สิ่งใดควรแก้ก็ต้องแก้ไขให้ดีขึ้น เพื่อเป็นการส่งเสริมให้มีลักษณะที่ดีประจำชาติต่อไป[๙]

กล่าวสรุปได้ว่า วัฒนธรรมท้องถิ่น หมายถึง ศาสตร์และศิลปะในการดำเนินชีวิตที่สืบทอดกันมาจนกลายเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สำคัญที่มนุษย์สร้างขึ้นมาเพื่อการดำรงอยู่ การดำเนินชีวิตที่ดีงาม เป็นสิ่งที่สะสม สืบทอด และแพร่ขยายมาเป็นระยะเวลาอันยาวนานในแต่ละกลุ่มชนของสังคมมนุษย์นั้น ๆ ซึ่งวัฒนธรรมจะดีหรือไม่ดีนั้นก็ขึ้นอยู่กับความนึกคิดของคนในสังคมนั้น ๆ ด้วยเช่นกัน

๓.๑.๒ ลักษณะสำคัญของศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น

ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นนับเป็นวัฒนธรรมทางภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่เป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่น อันจะส่งผลต่อการพัฒนาประเทศด้วย ซึ่งมีนักวิชาการได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะสำคัญของศิลปวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังนี้

ประเวศ วะสี ได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญของศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นไว้ ๓ ลักษณะ คือ

๑. เป็นความจำเพาะกับท้องถิ่น เนื่องจากภูมิปัญญาท้องถิ่นมีการสะสมขึ้นมาจากประสบการณ์หรือความจัดเจนจากชีวิตและสังคมในท้องถิ่นหนึ่ง ๆ เพราะฉะนั้นภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงมีความสอดคล้องกับเรื่องของท้องถิ่นมากกว่าภูมิปัญญาจากภายนอก โดยที่ไม่อาจนำไปใช้กับท้องถิ่นอื่น ๆ ที่แตกต่างกันได้ แต่ถ้าใช้ได้ก็ไม่ดีมากนัก

๒. มีความเชื่อมโยงหรือบูรณาการสูง ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นจะมีการเชื่อมโยงกันระหว่างชีวิต สังคมและสิ่งแวดล้อมมีการพยายามนำเอาธรรมชาติมาอธิบายเป็นรูปธรรมที่สามารถแตะต้องได้ เช่น ความคิดเรื่องแม่ธรณี แม่คงคง แม่โพสพ พระภูมิเจ้าที่ ทำให้คนเคารพธรรมชาติและไม่ทำลายสิ่งนั้น

๓. มีความเคารพผู้อาวุโส ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ความสำคัญกับประสบการณ์จึงให้ความเคารพผู้อาวุโส เพราะผู้อาวุโสนั้นเป็นผู้ที่มีประสบการณ์มาก[๑๐]

นิธิ เอียวศรีวงศ์ กล่าวถึงลักษณะสำคัญของศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นไว้ ๔ ลักษณะ คือ

---

[๘]อัจฉรี จันทมูล และบุญชู ศรีเวียงยา, “ลวดลายและการพัฒนาศักยภาพภูมิปัญญาต่อการจัดการผ้าทอพื้นเมืองที่ส่งผลเสริมสร้างความเข้มแข็งและการพึ่งตนเองแก่ชุมชนท้องถิ่น: ศึกษากรณีผ้าลายสร้อยดอกหมากในจังหวัดมหาสารคาม”, **รายงานการวิจัย**, (มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๙), หน้า ๓๙-๔๓.

[๙]สมชัย ใจดี และยรรยง ศรีวิริยาภรณ์, **ประเพณีและวัฒนธรรมไทย**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนา, ๒๕๔๕), หน้า ๑.

[๑๐]ประเวศ วะสี**, การศึกษาชาติกับภูมิปัญญาท้องถิ่น: ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท**, (กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พลับลิชชิ่ง, ๒๕๓๖), หน้า ๑๐.

๑. ความรู้และระบบความรู้ ซึ่งภูมิปัญญาไม่ได้เกิดขึ้นชั่วขณะมาในหัว แต่เป็นระบบความรู้ที่ชาวบ้านมองเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ เป็นระบบความรู้ที่ไม่เป็นวิทยาศาสตร์ฉะนั้นในการศึกษาจะเข้าไปดูว่าชาวบ้านรู้อะไรอย่างเดียวไม่พอต้องศึกษาว่าเขาเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้นอย่างไร

๒. การสั่งสมความรู้ คือภูมิปัญญาที่เกิดจากการสั่งสมและการกระจายความรู้ และถูกนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ภายในท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็นการบริการคนอื่น เช่น หมอพื้น บ้าน สั่งสมความรู้ทางการแพทย์ไว้ในตัวคน ๆ หนึ่ง ซึ่งมีกระบวนการที่ทำให้เขาสั่งสมความรู้ ซึ่งเราควรศึกษาด้วยว่ากระบวนการนี้เป็นอย่างไร และหมอคนหนึ่งสามารถสร้างหมอคนอื่นต่อมาได้อย่างไร เป็นต้น

๓. การถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่ได้มีสถาบันในการถ่ายทอดความรู้โดยตรง แต่กลับมีกระบวนการถ่ายทอดที่ซับซ้อน ซึ่งถ้าเราต้องการเข้าใจภูมิปัญญาท้องถิ่น เราต้องเข้าใจกระบวนการถ่ายทอดความรู้จากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่งด้วย

๔. การสร้างสรรค์การปรับปรุงระบบความรู้ของชาวบ้านไม่ได้หยุดนิ่งอยู่กับที่ แต่ถูกปรับเปลี่ยนตลอดมา โดยอาศัยประสบการณ์ของชาวบ้านเอง ซึ่งเรายังขาดการศึกษาว่าชาวบ้านปรับเปลี่ยนความรู้และระบบความรู้เพื่อเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้อย่างไร[๑๑]

เสรี พงศ์พิศ ได้อธิบายลักษณะของวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็น ๒ ลักษณะ[๑๒] คือ

๑. ลักษณะที่เป็นนามธรรมอันเป็นโลกทัศน์ ชีวทัศน์ เป็นปรัชญาในการดำเนินชีวิตเป็นเรื่องเกี่ยวกับการเกิด แก่ เจ็บ ตาย และคุณค่า ความหมายของทุกสิ่งในชีวิตประจำวัน และ

๒. ลักษณะที่เป็นรูปธรรมเกี่ยวกับเรื่องเฉพาะด้านต่าง ๆ เช่น การทำมาหากิน การเกษตรหัตถกรรม ศิลปะ ดนตรี และด้านอื่น ๆ

พัชรินทร์ สิรสุนทร อธิบายว่า ลักษณะที่สำคัญของวัฒนธรรมภูมิปัญญามี ๒ ประการคือ

๑. ลักษณะของภูมิปัญญาที่เป็นนามธรรม ได้แก่ กระบวนการคิด โลกทัศน์ ค่านิยม ความเชื่อ คุณค่าและความหมายที่คนให้แก่สรรพสิ่งต่าง ๆ รอบตัว ตลอดจนปรัชญาในการดำเนินชีวิตที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของบุคคล เช่น การเกิด แก่ เจ็บ และตาย เป็นต้น

๒. ลักษณะภูมิปัญญาที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ ผลผลิตขององค์ความรู้ของคนในสังคมนั้น ๆ เช่น ศิลปหัตถกรรมรูปแบบการทำเกษตรกรรม ดนตรี อุปกรณ์ เครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน เป็นต้น[๑๓]

กล่าวได้ว่า ศิลปวัฒนธรรม เป็นสิ่งกำหนดพื้นฐานของท้องถิ่น และบริบททางสังคมผ่านทางสติปัญญาและการสะสมประสบการณ์ เพื่อใช้ดำเนินชีวิตของกลุ่มชนนั้น ๆ

---

[๑๑]นิธิ เอียวศรีวงศ์, **ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการทรัพยากร**, (กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พลับลิชชิ่ง, ๒๕๓๖), หน้า ๓-๔.

[๑๒]เสรี พงศ์พิศ, **คืนสู่รากเหง้าทางเลือกและทัศนะวิจารณ์ว่าด้วยภูมิปัญญาชาวบ้าน**, (กรุงเทพมหานคร: ชาวบ้าน, ๒๕๒๙), หน้า ๑๔๕.

[๑๓]พัชรินทร์ สิรสุนทร, **ชุมชนปฏิบัติการด้านการเรียนรู้: แนวคิด เทคนิคและวิธีการ**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๑๘.

๓.๑.๓ หน้าที่ของศิลปวัฒนธรรม

นักมานุษยวิทยาได้สรุปลักษณะพื้นฐานที่สำคัญของวัฒนธรรมเผ่าพันธุ์หรือของชนชาติต่าง ๆ ทั่วโลก ไว้ดังนี้

๑. วัฒนธรรมเป็นศูนย์รวมของความคิด โลกทัศน์ และค่านิยมทางสังคม และเป็นตัวกำหนดมาตรฐานของพฤติกรรมในสังคมเดียวกัน ดังนั้นคนในสังคมเดียวกันจะสามารถคาดคะเนพฤติกรรมของผู้อื่นในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ เช่น ค่านิยมในการนับถือผู้อาวุโสในสังคมไทยการยกย่องให้เป็นพี่ หน้าที่ของผู้อาวุโสที่พึงมีต่อผู้ที่มีอายุน้อย เมื่อรับประทานอาหารร่วมกัน ผู้อาวุโสจะต้องแสดงน้ำใจในการเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายหรือเจ้ามือ เป็นต้น

๒. วัฒนธรรมเป็นมรดกทางสังคมอันเกิดจากการสั่งสมและการเรียนรู้ โดยเริ่มตั้งแต่สถาบันครอบครัว สถาบันทางการศึกษา ดังนั้นคุณค่าทางจริยธรรมในการปฏิบัติตนของคนในสังคมจึงได้รับการอบรมสั่งสอนจากพ่อแม่ ครูอาจารย์ และแบบอย่างอันดีงามของคนในสังคมและเป็นค่านิยมที่คนในสังคมพิจารณาเลือกโดยใช้วิจารณญาณ

๓. วัฒนธรรมมีพื้นฐานจากการใช้สัญลักษณ์ (Symbols) พฤติกรรมของมนุษย์มีต้นกำเนิดจากการใช้สัญลักษณ์มนุษย์เป็นสัตว์ที่มีคุณสมบัติเหนือสัตว์โลกอื่นในการใช้ภาษาเป็นการสื่อสาร ถ่ายทอด สั่งสม ภาษาจึงเป็นสัญลักษณ์ที่สำคัญที่สุดของมนุษย์ ดังนั้นชีวิตประจำวันของมนุษย์เกี่ยวข้องกับสัญลักษณ์ต่าง ๆ

๔. วัฒนธรรมมีหน้าที่ตอบสนองความต้องการของมนุษย์ พร้อมทั้งกำหนดแบบแผนในการดำเนินชีวิต และเป็นเครื่องมือให้มนุษย์ปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมธรรมชาติ ทรัพยากร และวัฒนธรรมยังเป็นพื้นฐานของพัฒนาการด้านเทคโนโลยี เพื่อความเจริญและความอยู่รอดของมนุษย์

๕. วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ไม่หยุดนิ่ง แต่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมเป็นผลมาจากการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (Diffusion) ซึ่งวัฒนธรรมของมวลมนุษย์จะมีการผสมผสาน โดยไม่สูญเสียเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมในช่วงเวลาที่เทคโนโลยีมีความเจริญก้าวหน้าสูงสุดจะส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมได้ ในลักษณะวัฒนธรรมตามไม่ทันกับความเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี จึงส่งผลกระทบในการปรากฏการณ์ “วัฒนธรรมล้า” (culture lag) ถ้าการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วก็จะส่งผลให้วัฒนธรรมแตกสลายได้ และเป็นผลเสียแก่มนุษยชาติในการขาดความเป็นเอกลักษณ์ของชาติได้[๑๔]

กล่าวโดยสรุปได้ว่า มนุษยชาติเป็นผู้สืบทอดศิลปวัฒนธรรมเพื่อเป็นมรดกของชนรุ่นหลังอย่างต่อเนื่อง การถือปฏิบัติในสิ่งที่เป็นนามธรรมโดยเฉพาะวัฒนธรรมที่ไม่เกี่ยวข้องกับทางด้านวัตถุจัดเป็นวัฒนธรรมทางจิตใจของมนุษย์โดยแรงผลักดันซึ่งเป็นเครื่องยึดเหนี่ยววัฒนธรรมทางจิตใจที่สำคัญได้แก่ การรับนับถือศาสนาความคิดคำนึงในเรื่องเชื้อชาติและเผ่าพันธุ์ ตลอดจนอิทธิพลทาง

---

[๑๔]เสรี พงศ์พิศ, **คืนสู่รากเหง้าทางเลือกและทัศนะวิจารณ์ว่าด้วยภูมิปัญญาชาวบ้าน**, (กรุงเทพมหานคร: ชาวบ้าน, ๒๕๒๙), หน้า ๑๔๕.

สภาพภูมิศาสตร์ ปัจจัยดังกล่าวนี้ส่งผลต่อการกำหนดวิถีชีวิตของมนุษย์ให้เป็นผู้มีวัฒนธรรมสูง มีสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ถ้าหากมีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องเป็นเวลาช้านาน

๓.๒ บริบททางวัฒนธรรมท้องถิ่นชนสี่เผ่าไทยจังหวัดศรีสะเกษ

ศรีสะเกษเป็นจังหวัดหนึ่งในภาคอีสานใต้ที่มีประวัติศาสตร์มายาวนาน เป็นดินแดนที่มีความหลากหลายของชนเผ่าต่าง ๆ จึงถูกเรียกขานกันอีกชื่อหนึ่งว่า “ดินแดนสี่เผ่าไทย” คือ ชนเผ่าส่วย (หรือกูย) ชนเผ่าเขมร ชนเผ่าลาว และชนเผ่าเยอ ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ดำเนินชีวิตอยู่ในแต่ละเขตพื้นที่ของจังหวัดที่เคยมีความรุ่งเรืองมานับพันปีตั้งแต่สมัยขอมเรืองอำนาจ[๑๕] ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาบริบทชุมชนสี่เผ่าไทยจังหวัดศรีสะเกษและวัฒนธรรมที่โดดเด่น ได้ดังนี้

๓.๒.๑ ชาติพันธุ์ของชาวส่วยหรือกูย

ชาวส่วยหรือกูย (บางแห่งเรียกว่า กวย) เป็นชื่อเรียกกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มหนึ่งที่อาศัยอยู่ในเขตอีสานใต้ได้แก่ นครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ และอุบลราชธานี ซึ่งมีประวัติศาสตร์มานานกว่า ๓,๐๐๐ ปี สืบเชื้อสายมาจากชนเผ่ามุณฑ์ (Munda) ซึ่งมีถิ่นฐานอยู่บริเวณเชิงเขาหิมาลัย ประเทศอินเดีย มีทักษะในการจับช้างและฝึกช้าง จึงได้ชื่อว่ามีกองทัพช้างที่เกรียงไกรที่สุด ที่ได้รับการฝึกฝนเป็นอย่างดี โดยมีชาวมุณฑ์เป็นผู้ฝึกให้และเป็นควาญช้างในยามสงคราม ต่อมาช่วยส่วยหรือกูยได้อพยพมาตั้งถิ่นบริเวณตอนเหนือเมืองกำปงธม (บางแห่งเรียกว่า กัมโปงสม) ประเทศกัมพูชา หรือติดกับลาวใต้ในปัจจุบัน เป็นชนชาติที่พูด ภาษา ตระกูลมอญ-เขมร ชาวส่วยมีแต่ภาษาพูด ไม่มีภาษาเขียนหรือตัวอักษรที่เป็นของตนเอง โดยลักษณะทั่วไปจะมีผิวดำ ผมหยิก สูงปานกลาง ร่างบึกบึน ส่วนชาวส่วยที่ผสมกับพวกนิกรอยด์ ผมจะหยิกมาก และสีผิวดำมาก ส่วนที่ผสมกับกลุ่มไทย-ลาวจะมีผิวขาว ชาวส่วยมีการผสมกลมกลืนกับชนชาติอื่น ๆ จนทำให้เกิดลักษณะทางร่างกายเปลี่ยนแปลงแตกต่างจากเดิม[๑๖]และในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๒๐ ถูกเขมรใช้อำนาจทหารปราบรัฐอิสระของชาวส่วยเพื่อผนวกอาณาจักรเข้าไปเป็นส่วนหนึ่ง ซึ่งจากหลักฐานพงศาวดารเมืองสุรินทร์ กล่าวว่า ชาวส่วยได้อพยพหนีเพื่อแสวงหาที่ดินที่อุดมสมบูรณ์แห่งใหม่ โดยมีการอพยพขึ้นเหนือสู่เมืองอัตปือ แสนแป จำปาศักดิ์และสารวัน และมีการกระจายกันไปหลายกลุ่ม กระทั่งต่อมาคนส่วยได้มีการอพยพเข้าไทยครั้งใหญ่ในสมัยปลายอยุธยา (พ.ศ. ๒๒๔๕) และมีหัวหน้าของตนเอง คนพื้นถิ่นไทยเรียกชาวส่วยว่า “เขมรป่าดง” และชาวส่วยเรียกตนเองว่ากุย กูย โกย หรือกวย แปลว่า “คน” ปัจจุบัน พบคนกูย ได้ในเขตจังหวัดบุรีรัมย์ สุรินทร์ นครราชสีมา มหาสารคาม อุบลราชธานี และศรีษะเกษ[๑๗]ในจังหวัดศรีสะเกษปัจจุบัน พวกส่วยหรือกูยกระจายอยู่ตาม

---

[๑๕]จักรพันธ์ โสมะเกษตริน, “การศึกษาและการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผ้าทอมือในจังหวัดศรีสะเกษ”, **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, ๒๕๕๒), หน้า ๒๙.

[๑๖]บุญยืน งามเปรี่ยม และคณะ, “พุทธจริยศาสตร์การดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์สี่เผ่าในจังหวัดศรีสะเกษ”, **รายงานการวิจัย**, หน้า ๖๗.

[๑๗]สมนึก รัตนกำเนิด, **อาหารชาติพันธุ์ชาวไทยเขมรจังหวัดสุรินทร์**, (สุรินทร์: คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสถาบันราชภัฏสุรินทร์, ๒๕๔๒), หน้า ๑๓-๑๖.

พื้นที่อำเภอต่าง ๆ ได้แก่ อำเภอห้วยทับทัน อำเภอน้ำเกลี้ยง อำเภอวังหิน อำเภอศรีรัตนะ อำเภอขุขันธ์ อำเภอไพรบึง อำเภอปรางค์กู่ อำเภอเมือง อำเภอกันทรารมย์ เป็นต้น

กลุ่มชาวส่วยหรือกูยในดินแดนไทยนี้ จะเรียกตัวเองว่ากูย หรือกวย แต่คนไทยมักเรียกว่า ส่วย โดยแบ่งออกเป็น ๕ กลุ่ม[๑๘] โดยใช้คำว่ากูยนำหน้า คือ

๑. กูยมะไฮ (Kui m'ai) กลุ่มนี้อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี แถบโขงเจียม บ้านเวินบึก บ้านท่าล้ง ใกล้กับลาวใต้ และเรียกตนเองว่า ชาวบรูหรือกวยบลู (คนภูเขา)

๒. กูยมะลอ (Kui m' lo) อาศัยอยู่ในเขตจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ

๓. กูยโยหรือเยอ (Kui yer, yo) อาศัยอยู่ในเขตอุบลราชธานี ศรีสะเกษ

๔. กูยมะลัว หรือมะหลั่ว (Kui m'loa) อาศัยอยู่ในเขตสุรินทร์ ศรีสะเกษ

๕. กูยอะเจียง เป็นกลุ่มมีความชำนาญในการคล้องช้าง อาศัยอยู่ในเขตอำเภอท่าตูม อำเภอจอมพระ จังหวัดสุรินทร์

วิถีวัฒนธรรมประเพณีของชนเผ่าส่วยหรือกูย

ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของชาวส่วย ในปัจจุบันมีลักษณะใกล้เคียงกับขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมชาวไทยอีสานและชาวเขมร อาจแตกต่างจากชาวไทยอีสานบ้าง แต่ไม่เด่นชัดมากนัก ที่เด่นชัดคือ มีภาษาพูดและการนับเลขเป็นของตัวเอง แต่ไม่มีอักษรและตัวเลขของตนเอง นอกจากนี้ยังมีประเพณียะจ๊ะ (บางหมู่บ้านเรียกว่าผีฟ้าผีแถน) ส่วนในด้านลักษณะนิสัยของชาวส่วยจะเป็นคนสุภาพ อ่อนน้อม และซื่อสัตย์ ด้วยสภาพการตั้งถิ่นฐานที่ ปนอยู่กับชาวเขมรและชาวลาวทำให้ถูกกลืนเข้าเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม โดยบ้านของชาวส่วยจะมี ลักษณะใต้ถุนสูง ด้านหน้าสูงไว้เลี้ยงช้าง ใต้ถุนใช้เป็นที่วางหูกทอผ้าวางกระด้ง และวัสดุ เครื่องใช้สานด้วยหวายหรือไม้ไผ่ และมีความเชื่อนับถือวิญญาณ ได้แก่ ภูตผี เจ้าที่เจ้าทาง เจ้าป่าเจ้าเขา และมีความเชื่อเรื่องปอบและเรื่องขวัญ ในหมู่บ้านจะมีแม่เฒ่าทำหน้าที่ดูแลความเจ็บไข้ เพราะชาวส่วยเชื่อว่า การเจ็บไข้ เกิดจากการกระทำของผี จึงมีการอ้อนวอนให้ผีพอใจ โดยมีการรำผีมอ ผู้ที่รำผีมอ ต้องผ่านพิธีไหว้ครู ครอบครู

นอกจากนี้ ชาวส่วยยังมีพิธีไหว้พระแข สันนิษฐานว่า เป็นพิธีที่ได้รับอิทธิพลจากเขมร เป็นพิธีเสี่ยงทายเพื่อดูปริมาณน้ำฝนที่ตกในเดือนต่าง ๆ และยังนิยมเลี้ยงช้างซึ่งสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ชาวส่วยจะออกไปจับช้างในป่า ด้วยการคล้องช้าง เรียกว่า "โพนช้าง" เป็นการจับช้างโดยหมอช้างใช้บ่วงบาศก์ที่เรียกว่า "เชือก ประกำ" ทำจากหนังควายถือเป็นของศักดิ์สิทธิ์ เป็นที่สิงสถิตของดวงวิญญาณ บรรพบุรุษ ครูบาอาจารย์คล้องเท้าช้าง แล้วผูกกับต้นไม้ นำช้างมาฝึกใช้งาน การคล้องช้างมี

---

[๑๘]ประจวบ จันทร์หมื่น, "การบูรณาการคติ ความเชื่อ ในวัฒนธรรมชุมชนและภูมิปัญญาของชาวส่วย เขมร ลาว และเยอ จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อการดูแลลูกหลานในภาวการณ์เปลี่ยนแปลงของยุคสมัย", **รายงานการวิจัย**, (ศรีสะเกษ: มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ, ๒๕๕๐), หน้า ๓๙-๔๑, และดูเพิ่มใน บุญยืน งามเปรี่ยมและคณะ, "พุทธจริยศาสตร์การดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์สี่เผ่าในจังหวัดศรีสะเกษ", **รายงานการวิจัย**, หน้า ๖๗-๖๘.

ปีละครั้ง ช่วงเดือน ๑๑-๑๒ เมื่อช้างตายลงก็จะมีการฝังอย่างดี และจะขุดกระดูกขึ้นมาทำพิธีอุทิศส่วนกุศลไปให้[๑๙]

ไพฑูรย์ มีกุศล ได้กล่าวถึงวัฒนธรรมประเพณีของชนเผ่าส่วยหรือกูยไว้ว่า ได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมมาจากเขมรและลาว โดยการยอมรับวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน ผ่านการแต่งงานระหว่างกลุ่ม ชาวกูยจึงรับได้วัฒนธรรมภาษาและประเพณีจากเพื่อนบ้านด้วย นอกจากนี้ ชาวกูยยังมีการถือศาสนาและความเชื่อในเรื่องลัทธิผีวิญญาณ (Animism) เป็นอย่างมาก โดยมีการถือผีบรรพบุรุษของตนว่าเป็นผีที่ดีให้ความอารักขาและความสุขแก่ลูกหลานได้ ส่วนด้านพระพุทธศาสนาชาวกูยมีการ นับถือพระพุทธศาสนาแบบชาวบ้าน (Popular Buddhist) เช่นเดียวกับชาวอีสานอื่น ๆ ควบคู่กับการถือผี[๒๐]

อุทัย สมวัฒน์ ได้กล่าวถึงประเพณี ๔ เผ่าไทยศรีสะเกษย้อนรอยวัฒนธรรมของบรรพชนอีสานว่า ศรีสะเกษเป็นแหล่งอารยธรรมของชน ๔ เผ่า คือ ส่วย เยอ เขมร และลาว ในอดีตชนเผ่าลาว เขมร เคยปกครองมาก่อน และต่อมาชาวส่วย กวยหรือกูยได้อพยพมาสร้างบ้านแปลงเมืองรวมถึงการปกครอง ส่วนชาวเยอเป็นชนกลุ่มหนึ่ง ก็คือ กวยเยอ ต่อมาเรียก เยอ ชนทั้ง ๔ เผ่า มีภาษาพูดในท้องถิ่นของตนเองรวมทั้งขนบธรรมเนียมประเพณี แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง งานประเพณี ๔ เผ่าไทยศรีสะเกษหรืองานเทศกาลดอกลำดวนบาน (เดิม) เป็นงานประเพณีประจำปีที่ยิ่งใหญ่ทุกปีแสดงออกถึงประเพณีวัฒนธรรมที่ชาว ๔ เผ่าได้อาศัยอยู่รวมกันมายาวนานด้วยความสามัคคี[๒๑]

การดำเนินชีวิตประจำวัน

การดำเนินชีวิตของชาวส่วยในลักษณะการอยู่กินจะรับประทานข้าวจ้าวเป็นหลัก และรับประทานข้าวเหนียวเป็นบางครั้ง ส่วนอาหารที่รับประทานเป็นประจำ ได้แก่ ตำพริก แกงกบ อาหารอื่น ๆ ได้แก่ เขียด กิ้งก่า เอามาสับ ย่างและตำน้ำพริก มดแดงเอามาคั่วใส่พริก มะนาว น้ำปลา กะปิ เกลือ เป็นต้น อาหารดิบ ที่บริโภค กุ้งฝอย ปลาซิว เรียก “กาผุห์” ผู้หญิงสูงอายุนิยมเคี้ยวหมากและพลู นอกจากนี้ยังเก็บลูกไม้ชนิดหนึ่งมาเคี้ยวกับหมาก เรียกว่า “ปลัยการ” ชาวส่วยมีการเลี้ยงหมู เป็ด ไก่ และมีการล้มวัว ควาย ในงานพิธีต่าง ๆ เช่น เซ่นไหว้บรรพบุรุษ งานบวช เป็นต้น[๒๒]

---

[๑๙]ประจวบ จันทร์หมื่น, “การบูรณาการคติ ความเชื่อ ในวัฒนธรรมชุมชนและภูมิปัญญาของชาวส่วย เขมร ลาว และเยอ จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อการดูแลลูกหลานในภาวการณ์เปลี่ยนแปลงของยุคสมัย”, **รายงานการวิจัย**, หน้า ๔๐.

[๒๐]ไพฑูรย์ มีกุศล, อ้างใน บุญยืน งามเปรี่ยม และคณะ, “พุทธจริยศาสตร์การดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์สี่เผ่าในจังหวัดศรีสะเกษ”, **รายงานการวิจัย**, หน้า ๖๘.

[๒๑]เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๘-๖๙, และดูใน อุทัย สมวัฒน์, “ประเพณี ๔ เผ่าไทยศรีสะเกษย้อนรอยวัฒนธรรมของบรรพชนอีสาน”, **บ้านเมือง**, ๒๕ กันยายน ๒๕๔๐, หน้า ๑๑.

[๒๒]ประจวบ จันทร์หมื่น, “การบูรณาการคติ ความเชื่อ ในวัฒนธรรมชุมชนและภูมิปัญญาของชาวส่วย เขมร ลาว และเยอ จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อการดูแลลูกหลานในภาวการณ์เปลี่ยนแปลงของยุคสมัย”, **รายงานการวิจัย**, หน้า ๔๑.

การถือศาสนา

ชาวส่วยหรือกูยมีความเชื่อในการทำบุญเช่นเดียวกับคนอีสาน โดยยึดคติความเชื่อในทางพุทธศาสนาตามจารีตประเพณีรูปแบบความเชื่อและวิถีชีวิตแบบเดิมชาวกูย (เก่า) ซึ่งถูกซึมซับและปรับตัวเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมในปัจจุบัน โดยมีพิธีกรรมทางพุทธศาสนาและความเชื่อท้องถิ่นผสมผสานกลมกลืนทางวัฒนธรรม[๒๓]

การแต่งกาย

ชาวส่วยหรือกูยจะมีเอกลักษณ์ในการแต่งกายเป็นของตนเอง กล่าวคือ ผู้หญิงสูงอายุจะนุ่งผ้าที่มีลายใส่เสื้อคอกระเช้า ใส่สร้อยคอลูกปัด เงิน นิยมใส่ดอกไม้หอมไว้ที่ติ่งหู นิยมทอผ้า เช่น ผ้าจิกกะน้อย เป็นผ้าที่มีลักษณะคล้ายผ้าหางกระรอกมีสีเดียว สำหรับผู้ชายจะแต่งกายด้วยเสื้อคอกลมผ่าหน้า นุ่งโสร่งสีสันต่าง ๆ หรือกางเกงขาก๊วยสั้น ผ้าขาวม้าคาดเอวหรือคล้องไหล่ และนิยมนุ่งในพิธีการที่สำคัญ ลักษณะการนุ่งจะนุ่งพับจีบด้านหน้าเหมือนการนุ่งโสร่ง ส่วนผ้านุ่งของผู้หญิงทั่ว ๆ ไปจะนิยมนุ่งผ้าถุงมีเชิงหรือไม่มี กระดุมทำด้วยเงิน เสื้อแขนกระบอกสีสันต่าง ๆ ผ้าเบี่ยงเป็นผ้าขาวม้าหรือผ้าลายลูกแก้วสีครีมดำ นอก จากนี้ยังนิยมทอหมี่คั่น เป็นทางแนวดิ่งยืนพื้นสีน้ำตาล หัวซิ่นเป็นพื้นแดงลายขิด ตีนซิ่นสีดำมีริ้วขาวเหลืองแดงและมีผ้าจะกวีเป็นผ้าคล้ายอันลูซีมของเขมรเป็นลายทางยาวเป็นผ้าที่ผู้หญิงใช้นุ่งในงานสำคัญ ๆ[๒๔]

กล่าวสรุปได้ว่า ชาวส่วย (กูย) เป็นชนพื้นเมืองดั้งเดิมที่อาศัยในภาคอีสานตอนใต้ ที่พบมากคือจังหวัดศรีสะเกษ สุรินทร์ และส่วนหนึ่งกระจายไปตามจังหวัดอีสานใต้ โดยชาวส่วยจะมีวัฒนธรรมในการนับถือผีโดยเฉพาะผีบรรพบุรุษ ผสมผสานกับความเชื่อในพุทธศาสนาร่วมด้วย มีนิสัยอ่อนน้อมถ่อมตน มีความซื่อสัตย์ มีความขยันหมั่นเพียร รับผิดชอบ เชื่อผู้นำหรือผู้อาวุโส นอกจากจะมีวัฒนธรรมประเพณีภาษาเฉพาะกลุ่มของตนแล้ว ชาวส่วยยังได้รับเอาวัฒนธรรมจากเพื่อนบ้าน เช่น เขมร ลาว และวัฒนธรรมสยามด้วย ซึ่งมีผลต่อสภาพการดำเนินชีวิตทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชนจนถึงปัจจุบัน

๓.๒.๒ ชาติพันธุ์ของชาวเขมร

ชาวเขมรที่อาศัยในจังหวัดศรีสะเกษ จะเรียกตนเองว่า “ขแมร์” แต่หากจะบ่งบอกถึงถิ่นของภาษาและชาติพันธุ์ ชาวเขมรจะเรียกตนเองว่า ขแมร์ลือ (บางแห่งเขียนว่า “คแมร”) ซึ่งแปลว่า เขมรสูง และเรียกภาษาเขมรและชาวเขมรในกัมพูชาว่า ขแมร์-กรอม (คแมร-กรอม) ซึ่งแปลว่า เขมรต่ำ และเรียกคนไทยว่า ซึม (บางแห่งว่า เซียม) ซึ่งตรงกับคำว่า สยาม ในภาษาไทย ในปัจจุบันจะพบการใช้ภาษาเขมร

---

[๒๓]เนติ โชตช่วงนิธิ, “กูย (ส่วย) บ้านปราสาท: วัฒนธรรมผสมกลมกลืน”, **สยามรัฐ**, ๒๕ กันยายน ๒๕๕๙, หน้า ๑๕.

[๒๔]ประจวบ จันทร์หมื่น, “การบูรณาการคติ ความเชื่อ ในวัฒนธรรมชุมชนและภูมิปัญญาของชาวส่วย เขมร ลาว และเยอ จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อการดูแลลูกหลานในภาวการณ์เปลี่ยนแปลงของยุคสมัย”, **รายงานการวิจัย**, หน้า ๔๑.

มากในโซนอีสานใต้ คือ สุรินทร์มีจำนวนมากที่สุด ๕๑๘,๕๓๗ คน บุรีรัมย์ ๔๒๕,๖๐๔ คน ศรีสะเกษ ๒๘๔,๔๘๒ คน และอุบลราชธานี ๒๕,๑๘๑ คน เป็นต้น ส่วนโซนภาคตะวันออกพบมากในบางอำเภอของจังหวัดปราจีนบุรี จันทบุรี ตราด ฉะเชิงเทรา และสระแก้ว ซึ่งบุคคลเหล่านี้มีสถานะเป็นคนไทยสัญชาติไทยโดยสมบูรณ์[๒๕]

อย่างไรก็ตาม ในทางวิชาการมักกำหนดเรียกผู้ที่พูดภาษาเขมรซึ่งอาศัยอยู่ในประเทศไทยว่าเขมรถิ่นไทย โดยนักภาษาศาสตร์ได้แบ่งภาษาเขมรออกเป็น ๓ กลุ่ม คือ ๑) ภาษาเขมรเหนือหรือเขมรสูง (เขมรถิ่นไทย) ๒) ภาษาเขมรกลางเป็นภาษาของผู้ที่อยู่ในกัมพูชา และ ๓) ภาษาเขมรใต้เป็นภาษาของคนเวียดนามเชื้อสายเขมร ดังนั้น เพื่อความเข้าใจประวัติความเป็นมาและถิ่นที่อยู่ของชาวเขมร ผู้วิจัยจะได้สรุปการตั้งถิ่นฐานและการดำรงอยู่ของชาวเขมร[๒๖] และเขมรถิ่นไทยพอสังเขป ดังนี้

จากข้อมูลทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี สันนิษฐานว่าบริเวณที่ราบสูงโคราช เคยเป็นที่อยู่ของชาวขอมหรือชาวเขมรโบราณ เห็นได้จากกลุ่มปราสาทขอมโบราณ ศิลาจารึก และประติมากรรมที่พบเป็นจำนวนมากในบริเวณดังกล่าว เช่น ปราสาทภูมิโปน ปราสาทไปรมัดน้อย ปราสาทพนาวัน ปราสาทหินพิมาย เป็นต้น สันนิษฐานว่าชาวเขมรถิ่นไทยน่าจะอพยพมาภายหลัง พ.ศ.๒๓๒๔-๒๓๒๕[๒๗] อีกตำนานหนึ่งกล่าวว่า เดิมอาณาจักรของชาวเขมรมีชื่อเรียกว่าอาณาจักรเจนละตั้งอยู่บริเวณลาวกลางและลาวใต้ รวมถึงส่วนหนึ่งของภาคอีสาน ตามประวัติศาสตร์อธิบายว่าในสมัยของภววรมัน พระองค์ได้แผ่ขยายอำนาจเข้าไปในเขตบริเวณภูเขาดงเร็ก และลุ่มแม่น้ำมูล มีการสร้างเทวสถานขึ้นในบริเวณนี้หลายแห่ง ซึ่งหม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล ให้ข้อสังเกตว่า ในการสร้างปราสาทยุคสมัยเจนละ และปราสาทหินในยุคหลัง ยังสร้างด้วยอิฐไม่สอปูน ซึ่งเป็นศิลปะการสร้างของช่างสกุลจามปา คือ สถาปัตยกรรมจามเป็นสถาปัตยกรรมซึ่งใช้อิฐ โดยการใช้ศิลาเพียงเล็กน้อย โดยใช้อิฐคุณภาพดีฝนเรียบเรียงกันสอด้วยยางพืชที่ทำให้รอยต่อสนิท หลังคาอาคารเล็กเรียงด้วยอิฐ และเมื่อเข้าสู่สมัยพระเจ้าสุริยวรมันที่ ๑ เป็นต้นมา ได้มีการสร้างปราสาทต่าง ๆ ต่อเนื่องมาเป็นลำดับหลายรัชกาล จนมาถึงกาลสมัยของพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ มีการสร้างปราสาทเขาพระวิหารปราสาทหินสระกำแพงใหญ่ ซึ่งศิลาจารึกเขาพระวิหารหลักที่ ๑ หลักที่ ๒ ชี้ให้เห็นถึงการมีอำนาจของเขมรโบราณ ได้ระบุว่ามีการสร้างเกษตราธิคม สร้างปราสาทหิน ขุดสระน้ำ และการถวายข้าทาสไว้ดูแลทำนุบำรุงศาสนสถานเป็นจำนวนมาก[๒๘]

หลักฐานทางประวัติศาสตร์ดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า การเข้ามาตั้งถิ่นฐานของชาวเขมรในเขตพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษนั้น มีมาแล้วแต่โบราณกาล และมีการสืบเชื้อสายต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน โดยพบ

---

[๒๕]บุญยืน งามเปรี่ยม และคณะ, “พุทธจริยศาสตร์การดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์สี่เผ่าในจังหวัดศรีสะเกษ”, **รายงานการวิจัย**, หน้า ๖๙.

[๒๖]ประจวบ จันทร์หมื่น, “การบูรณาการคติ ความเชื่อ ในวัฒนธรรมชุมชนและภูมิปัญญาของชาวส่วย เขมร ลาว และเยอ จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อการดูแลลูกหลานในภาวการณ์เปลี่ยนแปลงของยุคสมัย”, **รายงานการวิจัย**, หน้า ๔๖.

[๒๗]เรื่องเดียวกัน หน้า ๔๗.

[๒๘]บุญยืน งามเปรี่ยม และคณะ, “พุทธจริยศาสตร์การดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์สี่เผ่าในจังหวัดศรีสะเกษ”, **รายงานการวิจัย**, หน้า ๗๐.

มากในเขตท้องที่อำเภอกันทรลักษ์ ด้านที่ติดกับเขาพนมดงเร็ก แถบบ้านทุ่งใหญ่ บ้านประทาย บ้านบึงมะลู บ้านโดนเอาว์ บ้านรุง บ้านทุ่งยาว และบริเวณบ้านบักดอง บ้านพราน บ้านทุ่งเลน บ้านสำโรงเกียรติ บ้านไพร บ้านกระมัล บ้านกราม บ้านกันทรอม อำเภอขุนหาญ บ้านไพรบึง บ้านพราน บ้านสำโรงพลัน บ้านไทร อำเภอไพรบึง บ้านสำโรงระวี บ้านศรีแก้ว อำเภอ ศรีรัตนะ ชุมชนดังกล่าวเป็นชุมชนบริเวณโดยรอบของปราสาทเขาพระวิหาร ซึ่งอาศัยอยู่แถบ ห้วยขะยุง และห้วยทาที่เป็นสาขาหนึ่งของห้วยขะยุง ส่วนอีกบริเวณหนึ่งที่พบว่ามีชาวเขมรอาศัยอยู่จำนวนมาก คือ บริเวณแถบที่ราบลุ่มห้วยสำราญ แถบอำเภอขุขันธ์ ปรางค์กู่ บริเวณนี้มีชาวเขมรถิ่นไทยอยู่เป็นจำนวนมาก เช่น ในเขตท้องที่ตำบลกันทรารมย์ หัวเสือ ใจดี โคกเพชร สะเดาใหญ่ อำเภอขุขันธ์ ตำบลละลม อำเภอภูสิงห์ ตำบลตูมสำโรงปราสาท อำเภอปรางค์กู่ จนถึงศรีสะเกษ และได้ชื่อว่าเมืองเขมรป่าดง[๒๙]

ต่อมาในสมัยสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี พ.ศ. ๒๓๒๔ เมืองกัมพูชาเกิดจลาจล เพราะเจ้าฟ้าทะละหะ (มู) และออกญาวิบูลราช (ชู) เป็นกบฏ สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ทรงโปรดฯ ให้สมเด็จเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึกกับเจ้าพระยาสุรสีห์ ยกกองทัพไปปราบ แต่ยังทำการไม่สำเร็จก็เกิดเหตุจลาจลในกรุงธนบุรี ต้องยกทัพกลับ สงครามครั้งนี้ เมืองขุขันธ์ เมืองสุรินทร์ เมืองสังขะ ได้ร่วมยกกองทัพไปตีเมืองเสียมราฐ กำพงสวาย บันทายเพชร บันทายมาศ และได้นำชาวเขมรจำนวนมากมาไว้ที่สุรินทร์ บุรีรัมย์ และชาวเขมรรุ่นสุดท้ายจำนวนหนึ่งที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในจังหวัดศรีสะเกษ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๐ โดยพระยาขุขันธ์ฯ (วัง) ได้กราบทูลขอตั้งบ้านลำห้วยแสนไพรอาบาล กับบ้านกันตวด ตำบลห้วยอุทุมพรริมเชิงเขาตกขึ้นเป็นเมือง...พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ยกบ้านลำห้วยแสนไพรอาบาล เป็นเมืองกันทรลักษณ์ ยกบ้านกันตวด ห้วยอุทุมพร เชิงเขาตกเป็นเมืองอุทุมพรพิสัย...ต่อมาผู้สำเร็จราชการอินโดจีนฝรั่งเศส ได้มีหนังสือทักท้วงต่อรัฐบาลสยามว่า ฝ่ายไทยตั้งเมืองรุกล้ำเข้าไปในดินแดนของฝรั่งเศส ซึ่งหลังจากตรวจสอบแล้วจึงให้ย้ายเมืองกันทรลักษณ์ มาตั้งที่บ้านบักดอง ปัจจุบันอยู่ในท้องที่อำเภอขุนหาญ ส่วนเมืองอุทุมพรพิสัย ย้ายมาตั้งที่บ้านผือ ตำบลเมือง อำเภอกันทรลักษณ์ในปัจจุบัน ซึ่งการย้ายเมืองครั้งนั้นคงมีการอพยพไพร่พลเขมรมาด้วยจำนวนหนึ่ง[๓๐]

วิถีวัฒนธรรมประเพณีของชนเผ่าเขมร

ชาวเขมรถิ่นไทยจะมีลักษณะวิถีวัฒนธรรมที่คล้ายคนไทยในท้องถิ่นทั่วไป และมีส่วนคล้ายกับชาวเขมรต่ำในประเทศกัมพูชามาก ทั้งความเป็นอยู่ประเพณีและความเชื่อต่าง ๆ ชาวเขมรถิ่นไทยจะอาศัยอยู่ในชนบทเป็นส่วนมาก มีชีวิตเรียบง่าย ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เมื่อว่างจากการทำนาทำไร่ หนุ่มสาวรุ่นใหม่จะเดินทางไปรับจ้างทำงานในตัวเมือง หรือในเมืองหลวง และเมื่อถึงฤดูกาลเพาะปลูก ก็จะเดินทางกลับภูมิลำเนา เพื่อประกอบอาชีพหลักของตน ด้านความเชื่อของชาวเขมรในจังหวัดศรีสะเกษ นอกจากจะนับถือศาสนาพุทธเป็นส่วนใหญ่แล้วยังมีความเชื่อในเรื่องผีสาง เทวดาและวิญญาณ โดยมีความเชื่อว่าวิญญาณสามารถทำให้เกิดความสุขและความทุกข์กับชีวิตได้ทุกเวลาถ้าไม่ปฏิบัติตนให้อยู่ในความถูกต้องตามทำนองคลองธรรม การกระทำความผิดที่อาจเกิดขึ้นต่อวิญญาณ

---

[๒๙]เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๑.

[๓๐]เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๑.

ศักดิ์สิทธิ์ และถูกวิญญาณเหล่านั้นลงโทษ วิญญาณนั้นมี ๒ จำพวก คือ วิญญาณฝ่ายร้ายและวิญญาณฝ่ายดี[๓๑]ธรรมชาติของมนุษย์นั้นความเชื่อมีความจำเป็นเพื่อยึดถือไว้เป็นที่พึ่งปฏิบัติตามเพื่อความสุขกายสบายใจและความเรียบร้อยของสังคม ด้วยเหตุของความกลัวมาแต่ดั้งเดิมมนุษย์จึงเริ่มแสวงหาที่พึ่ง

ที่ใกล้ตัวที่สุด เช่น ความยึดมั่นในอิทธิพลของธรรมชาติ อิทธิพลของวิญญาณของบรรพบุรุษ[๓๒] ศิลปวัฒนธรรมที่โดดเด่นของชาวเขมรถิ่นไทยที่พบโดยมากในจังหวัดศรีสะเกษ ได้แก่

พิธีกรรมโจลมะม็วด (บางแห่งเรียกว่าพิธีเรือมมะม็วดหรือรำแม่มด) เป็นความเชื่อของชาวไทยเชื้อสายเขมรที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษ เป็นพิธีที่เชื่อเรื่องการทำผิดจารีต ขนบธรรมเนียมประเพณีของบรรพบุรุษ ทำให้ผีวิญญาณบรรพบุรุษโกรธแค้น จึงทำโทษโดยการทำให้เจ็บไข้ และไม่สามารถรักษาให้หายได้ แม้จะด้วยวิธีใด พิธีเรือมมะม็วด เป็นพิธีที่เชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นวิญญาณของบรรพบุรุษ เพราะชาวบ้านมีความเชื่อว่า วิญญาณบรรพบุรุษ คือ ผู้เฝ้าดูแลกฎระเบียบ วัฒนธรรมประเพณีของชุมชนให้ลูกหลานอยู่ดีมีสุขสืบทอดกันต่อมา เมื่อมีลูกหลานคนใดกระทำความผิดต้องมีการตักเตือนหรือลงโทษให้ผู้กระทำผิดนั้นได้รู้ตัว ซึ่งการลงโทษนั้นอาจโยงไปถึงผู้ที่เกี่ยวดองด้วย เช่น ญาติ พ่อ แม่ ลูกหลาน ที่อยู่ด้วยกัน การทำโทษนั้นคือการทำให้เจ็บป่วย และรักษาด้วยการแพทย์สมัยใหม่ไม่หาย ต้องมีวิธีเดียวที่จะรักษาได้คือการขอขมาลาโทษผีดวงวิญญาณบรรพบุรุษ โดยผ่านร่างเข้าทรง เมื่อขอขมาลาโทษเสร็จ ต้องมีการฟ้อนรำ เพื่อให้ผีดวงวิญญาณบรรพบุรุษได้สนุกสนาน ก็คือต้องทำพิธีเรือมมะม็วด หรือ รำแม่มด นั่นเอง ซึ่งเป็นวิธีการรักษาอาการป่วยไข้ตามความเชื่อของชาวไทยเชื้อสายเขมร การประกอบพิธีกรรมโจลมะม็วดหรือเรือมมะม็วด ต้องมีองค์ประกอบที่ถูกต้องตามวิถีที่เคยปฏิบัติสืบทอดกันมาแต่บรรพบุรุษ ถ้าการประกอบพิธีกรรมมีขั้นตอนไม่ถูกต้อง อาการป่วยไข้ก็จะไม่หายด้วยเช่นกัน เพราะถือว่าเป็นการลบหลู่สิ่งศักดิ์สิทธิ์[๓๓]

กันตรึม เป็นวงดนตรีพื้นเมืองที่นำทำนองจังหวะ ตีโทนโจ๊ะคะครึม ครึม มาเป็นชื่อวงดนตรี เรียกว่า “กันตรึม” ซึ่งหมายถึงโทนนั่นเอง ทำนองเพลงของวงกันตรึมเป็นแม่บทของเพลงพื้นเมือง และการละเล่นพื้นเมืองอื่น ๆ ของชาวเขมร กันตรึมนิยมเล่นในงานมงคลต่างๆ เช่น งานแต่งงาน โกนจุก บวชนาค ตลอดจนงานเทศกาลต่าง ๆ ในสมัยโบราณนั้น งานแต่งงานจะต้องมีวงกันตรึม เล่นกล่อมหอจนถือเป็นประเพณี เครื่องกันตรึม มี โทน ๑ คู่ ปี่อ้อ ๑ เลา ปี่ใน ๑ เลา ฉิ่ง ๑ คู่ กรับ ๑ คู่ และฉาบ ๑ คู่ ผู้เล่นโดยทั่วไปมี ๔ คน จะเป็นชายหรือหญิงก็ได้ แต่ส่วนใหญ่จะเป็นชาย ส่วนผู้หญิงมีหน้าที่ร้องและรำไปตามจังหวะเพลง การแต่งกายตามสบาย หากจะแต่งตามประเพณี

---

[๓๑]มงกฎ แก่นเดียว, **สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน เล่ม ๑-๒**, (กรุงเทพมหานคร: สยามเพรสแมเนจเม้นท์ จำกัด, ๒๕๔๒), หน้า ๔๓๕-๔๔๑, และดูใน บุญยืน งามเปรี่ยม และคณะ, “พุทธจริยศาสตร์การดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์สี่เผ่าในจังหวัดศรีสะเกษ”, **รายงานการวิจัย**, หน้า ๗๒.

[๓๒]นงเยาว์ ชาญณรงค์, **ศาสนากับสังคม**, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๗), หน้า ๒๓.

[๓๓]บุญยืน งามเปรี่ยม และคณะ, “พุทธจริยศาสตร์การดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์สี่เผ่าในจังหวัดศรีสะเกษ”, **รายงานการวิจัย**, หน้า ๗๒, และดูใน ประจวบ จันทร์หมื่น, “การบูรณาการคติ ความเชื่อ ในวัฒนธรรมชุมชนและภูมิปัญญาของชาวส่วย เขมร ลาว และเยอ จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อการดูแลลูกหลานในภาวการณ์เปลี่ยนแปลงของยุคสมัย”, **รายงานการวิจัย**, หน้า ๕๐.

นิยมของท้องถิ่นก็ได้ เช่น ผู้ชายใส่เสื้อคอกลม นุ่งผ้าโจงกระเบน ผ้าขาวม้าคาดเอว ส่วนผู้หญิงนุ่งผ้าซิ่น ใส่เสื้อรัดรูปแขนกระบอก

ตุ้มโมง เป็นดนตรีพื้นเมืองที่ใช้บรรเลงในงานศพโดยเฉพาะ เครื่องดนตรีมีฆ้องหุ่ย ๑ ใบ เป็นเครื่องดนตรีนำ ชาวเขมรถือว่าเสียงฆ้องหุ่ยเป็นเสียงแห่งความเศร้าโศก เป็นอัปมงคล ในเรื่องของการตายนั้นจะต้องใช้เสียงฆ้องตีเพื่อบอกให้เพื่อนบ้านรู้และถือว่าเสียงอันเยือกเย็นของฆ้องหุ่ยนั้นอาจจะช่วยนำดวงวิญญาณของผู้ตายขึ้นไปสู่สวรรค์ได้ การตีฆ้องหุ่ย จะตีเป็นระยะเวลานาน นอกจากนี้จะมีกลองเพลขนาดใหญ่ ๑ ใบ ปี่ไฉน ๑ เลา ถ้าหาปี่ไฉนไม่ได้ก็จะใช้ปี่อ้อแทน แล้วยังมีฆ้องวงอีก ๑ วง ตุ้มโมงนี้มีทำนองการขับร้องเช่นเดียวกับเพลงกันตรึม ผู้เล่นปกติมี ๔ คน คือ คนตีฆ้องหุ่ยและกองเพล ๑ คน คนเป่าปี่ ๑ คน คนตีฆ้องวง ๑ คน คนร้อง ๑ คน การแต่งกายตามสบายตามธรรมเนียมนิยมไปงานศพของเขมร

เจรียง ซันตุจ แปลว่าร้องตกเบ็ด เป็นการร้องเล่นในงานเทศกาลต่าง ๆ หรืองานบวชนาค ซึ่งส่วนมากจะจัดในงานวัด หนุ่ม ๆ ที่มาร่วมงานจะรวมกันเป็นกลุ่มและหาคันเบ็ดมา ๑ คัน เหยื่อใช้ขนมข้าวต้มมัด ผลไม้ ผูกเป็นพวง วิธีการตกเบ็ดนั้น ที่ไหนมีกลุ่มหญิงสาวนั่งรวมกันอยู่กลุ่มหนุ่ม ๆ ก็จะพากันร้องรำทำเพลง ผู้ถือคันเบ็ดเป็นผู้ร้องเพลงเอง ถ้าชอบหญิงสาวคนไหนเหยื่อก็จะหย่อนเบ็ดให้เหยื่อไปอยู่หน้าสาวคนนั้น หากสาวรีบรับเหยื่อไปก็แสดงว่ารับรัก หลังจากเสร็จงานแล้วฝ่ายหนุ่มก็จะส่งผู้ใหญ่ไปสู่ขอตามประเพณีต่อไป

เรือมตรต แปลว่า รำตรุษ ใช้เล่นกันในวันสงกรานต์ เครื่องดนตรีมีโทน ๑ คู่ เป็นหลัก นอกจากนี้ก็มีกันแชร์ ซึ่งได้แก่เครื่องดนตรีให้จังหวะ และมีซอ ๑ คัน ขลุ่ย ๑ เลา กรับ ๑ คู่ และฉิ่ง ๑ คู่ ผู้เล่นไม่มีกำหนดว่าจะเป็นชายหรือหญิง ส่วนการแต่งกายนั้นตามสบาย ในวงรำนั้นมีหัวหน้ากลอนเป็นผู้ร้องนำจะบทเก่า ๆ หรือแต่งขึ้นเองก็ได้ เนื้อร้องส่วนใหญ่เป็นบทอวยพรเจ้าของบ้านในวันขึ้นปีใหม่ของไทย ต่อจากนั้นจะเป็นบทยกย่องชมเชยเจ้าบ้านหรือบทเกี้ยวพาราสี ผู้ที่มีหน้าที่สำคัญในคณะรำตรุษคือหัวหน้าตรุษ ซึ่งเป็นผู้ได้รับความนับถือจากคนในหมู่บ้าน จะเป็นผู้พาคณะรำตรุษไปตามบ้านเรือนในหมู่บ้าน เมื่อไปถึงบ้านใด ถ้าได้รับเชิญขึ้นบ้าน เจ้าของบ้านจะต้อนรับตามธรรมเนียม ในโอกาสนี้หัวหน้าตรุษก็จะขอให้เจ้าของบ้านช่วยบริจาคเงินสิ่งของนำไปบำรุงวัดหรือสาธารณะประโยชน์ในหมู่บ้าน รำตรุษนั้นจะรำอยู่ที่ลานบ้านจนกว่าหัวหน้าตรุษจะลาเจ้าของบ้านเดินทางไปบ้านอื่นต่อไป เมื่อร้องรำไปทั่วหมู่บ้านหรือกำหนดไว้แล้ว หัวหน้าตรุษก็จะนำสิ่งของและเงินทองที่ชาวบ้านบริจาค ไปให้ผู้หลักผู้ใหญ่หรือถวายเจ้าอาวาส เพื่อนำไปบำเพ็ญสาธารณะประโยชน์ต่อไป[๓๔]

เรือมอันเร แปลว่า รำสาก สมัยก่อนเรียกว่า ลูตอันเร เล่นกันในวันหยุดสงกรานต์ ซึ่งเรียกว่า “วันต๊อม” ชาวเขมรถือว่าวันขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๕ เป็นวันขึ้นปีใหม่ทางจันทรคติ ชาวเขมรจะพากันหยุดงาน ๓ วัน ตั้งแต่วันขึ้น ๑ ค่ำ ถึงวันขึ้น ๓ ค่ำ เดือน ๕ เพื่อพักผ่อนและไปทำบุญที่วัด พอถึงวันขึ้น ๑๔ ค่ำ จะมีพิธีก่อภูเขาทรายตามวัดวาอารามต่าง ๆ ทั่วไป รุ่งขึ้นวัน ๑๕ ค่ำ มีการทำบุญตัก

---

[๓๔]ศรีสะเกษเมืองแห่งเผ่าชนหลากล้วนวัฒนธรรม, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: www.yaplonglocal.go.th/main2/download.php?file=upload/1สี่เผ่าไทย, [๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๑].

บาตร และจาก วันแรม ๑ค่ำ เป็นต้นไป ตามประเพณีให้หยุดงาน ๗ วัน จึงเป็นการเปิดโอกาสให้หนุ่มสาวที่รักใคร่ชอบพอกันได้พบกันด้วยการละเล่นพื้นบ้าน เครื่องดนตรี มีโทน ๑ คู่ ปี่อ้อ ๑ เลา ปี่ไฉน ๑ เลา ซออู้ ขนาดกลาง ๑ คัน ตะโพน ๑ ใบ ฉิ่ง ๑ คู่ กรับ ๑ คู่ ฉาบ ๑ คู่ ผู้รำไม่จำกัดจำนวน ส่วนผู้เล่นดนตรีปกติมี ๔ คน ส่วนการแต่งกาย ในสมัยก่อนไม่พิถีพิถัน แต่งกายตามสบาย หากจะให้สวยงามก็จะแต่งตามประเพณีนิยมคือ ผู้ชายนุ่งผ้าโจงกระเบน สวมเสื้อคอกลมแขนสั้น ผ้าขาวม้าคาดเอว ๑ ผืน คล้องคอปล่อยชายไปข้างหลังอีก ๑ ผืน ส่วนผู้หญิง จะนุ่งผ้าไหมปูม ภาษาเขมรเรียกว่า ซัมป๊วตโฮล เสื้อแขนกระบอก มีผ้าสไบห่าง ๆ พาดทับเสื้อ อีกชั้นหนึ่ง นอกจากนั้นยังมีเครื่องประดับอื่น ๆ อีก[๓๕]

การดำเนินชีวิตประจำวัน

ชาวเขมรหรือชาวเขมรถิ่นไทยจะมีลักษณะครอบครัวของชาวเขมรถิ่นไทยจะมีความคล้ายคลึงกับครอบครัวของคนไทยพื้นเมือง คือ ให้เกียรติแก่เพศชายในการดำเนินกิจกรรมหรือเป็นหัวหน้าครอบครัวในการตัดสินเรื่องต่าง ๆ ของครอบครัว ส่วนฝ่ายหญิงจะเป็นผู้ดูแลกิจกรรมภายในบ้าน และมักจะอยู่รวมกันเป็นครอบครัวใหญ่ ซึ่งอาจประกอบไปด้วย ปู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า น้า อา พ่อแม่ ลูกหลาน หากครอบครัวใดที่มีลูกสาวหลายคน สมาชิกภายในครอบครัวก็อาจจะมีแนวโน้มที่ขยายมากขึ้นโดยผ่านการแต่งงาน (แซนการ) ซึ่งฝ่ายชายต้องจัดขันหมากมีเงินสินสอดและบรรณาการให้ฝ่ายหญิงที่เรียกว่าเบิกเมือด เพื่อเป็นการเปิดปากตามประเพณี ซึ่งอาจประกอบด้วยหมู เหล้า ขนม ข้าวต้มผลไม้และเงินทอง ฝ่ายหญิงต้องล้างเท้าให้ฝ่ายชายก่อนขึ้นบ้าน

ชาวเขมรถิ่นไทยนี้ มีการดำเนินชีวิตแบบเรียบง่าย ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำนา ทำไร่ อาหารหลักของชาวเขมรถิ่นไทยคือ ข้าวเจ้า ปลาร้า เขมร ปลาจ่อม ปลาแห้ง ปลาย่าง ปลาต้ม น้ำพริกจิ้มผัก ผลไม้ ได้แก่ กล้วย น้อยหน่า มะม่วง มะพร้าวและขนม ได้แก่ ขนมโชค ขนมเนียล ขนมกันตาราง ขนมกระมอลขนมมุก เป็นต้น[๓๖]

การแต่งกาย

ชาวเขมรถิ่นไทยจะมีลักษณะการแต่งกายที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะตน คือ เพศหญิงจะนุ่งผ้าถุง (ซำป๊วด) ซึ่งเป็นผ้าไหมพื้นเมืองที่มีชื่อ คือ ผ้าโฮล ผ้าอำปรุม ผ้าซิ่น ผ้าซาคู ส่วนเพศชายนุ่งโสร่ง สำหรับเสื้อ ผู้หญิงใส่เสื้อแขนกระบอก ผู้ชายใส่เสื้อคอกลม เครื่องประดับจะเป็นเครื่องเงิน เรียกว่า ประเกือม (ประคำ) นำมาร้อยเป็นสร้อย ต่างหู เป็นต้น[๓๗]

---

[๓๕]ศรีสะเกษเมืองแห่งเผ่าชนหลากล้วนวัฒนธรรม, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: www.yaplonglocal.go.th/main2/download.php?file=upload/1สี่เผ่าไทย, [๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๑].

[๓๖]ประจวบ จันทร์หมื่น, “การบูรณาการคติ ความเชื่อ ในวัฒนธรรมชุมชนและภูมิปัญญาของชาวส่วย เขมร ลาว และเยอ จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อการดูแลลูกหลานในภาวการณ์เปลี่ยนแปลงของยุคสมัย”, **รายงานการวิจัย**, หน้า ๔๗.

[๓๗]ประกอบ คู่ชัยภูมิ, **เพลงพื้นบ้านสุรินทร์**, (นครราชสีมา: วิทยาลัยครูนครราชสีมา, ๒๕๓๘), หน้า ๒๙-๓๐.

การถือศาสนา

ส่วนการถือศาสนาพบว่าชาวเขมรถิ่นไทยนับถือพุทธศาสนา ช่วงเข้าพรรษาจะมีประเพณี “กันซง” ซึ่งเป็นประเพณี การถือศีล นำอาหารไปทำบุญ ที่วัด ๘ วัน หรือ ๑๕ วัน และยังมีความเชื่อเรื่องไหว้ผีบรรพบุรุษ เรียกว่า ประเพณีเบ็นหรืองาน แคเบ็น ซึ่งตรงกับสารทไทย พิธีมงก็วล จองได เป็นพิธีสู่ขวัญแบบพื้นบ้าน นิยมจัดในงานมงคล เช่น งานมงคลสมรส ขวัญนาค โกนจุก ยกเสาเอก ขึ้นบ้านใหม่ เป็นต้น ชาวเขมรถิ่นไทยยังเชื่อเรื่องโชคราง ของขลัง สามารถป้องกันภัยและรักษาโรคได้[๓๘]

กล่าวโดยสรุปแล้ว ชาวเขมรถิ่นไทยจะมีลักษณะคล้ายคนไทยในท้องถิ่นทั่วไป อาศัยอยู่ในชนบทเป็นส่วนมาก ประกอบอาชีพเกษตรกรรมทำไร่ไถนา ความเป็นอยู่ประเพณีและความเชื่อต่าง ๆ จะมีส่วนคล้ายกับชาวเขมรต่ำในกัมพูชามาก เช่น พิธีกรรมเกี่ยวกับการเกิด การตาย การแต่งงาน เชื่อเรื่องโชคลาง การรักษาโรคแบบพื้นบ้าน รวมถึงการละเล่นต่าง ๆ เป็นต้น

๓.๒.๓ ชาติพันธุ์ของชาวลาว

กลุ่มชาติพันธุ์ชาวลาว เป็นกลุ่มใหญ่ที่สุดในจังหวัดศรีสะเกษ ทั้งมีความสัมพันธ์กับชาวลาวในประเทศลาวเป็นอย่างมาก ถือเป็นกลุ่มนำด้านวัฒนธรรมประเพณีในภาคอีสานที่ใกล้เคียงกันมากที่สุด โดยมีฮีตครอง ตำนาน จารีตประเพณี ในการดำเนินชีวิต มีการตั้งหมู่บ้านอยู่เป็นกลุ่ม มีอาชีพเกษตรกรรม เช่น การทำนา ทำไร่ กลุ่มชาติพันธุ์ชาวลาวนี้ หากจะกล่าวถึงชาวลาวในประเทศไทยกับชาวลาวในประเทศลาวแล้ว ไม่อาจสะท้อนความแตกต่างของชนลาวทั้งสองฝั่งโขงได้เลย

ชนชาติพันธุ์ลาว ประกอบด้วยหลายกลุ่มชน มีชื่อเรียกที่แตกต่างกัน เช่น เหง้าอินโดนีเซีย (บางแห่งเรียกว่า ลาวเทิงหรือชาวข่า) เหง้าจีน (ลาวสูง) และเหง้าไทลาว (ลาวที่ลุ่ม) แต่ละเหง้าต่างมีสีสันและจุดเด่นเฉพาะในด้านวัฒนธรรมของตน ซึ่งมีผลอย่างยิ่งที่ทำให้วัฒนธรรมชาวลาวมีความมั่นคง ซึ่งในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยจะได้กล่าวเฉพาะเผ่าไทลาว หรือเหง้าไทลาว (ลาวที่ลุ่ม) ที่เป็นกลุ่มชนส่วนใหญ่ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดศรีสะเกษเท่านั้น

คำว่า ไทย-ลาว เป็นคำที่มาจากรากภาษาเดิม แต่ปัจจุบันนำมาใช้กับภาษาไทยกลาง เพื่อใช้เรียกกลุ่มคนพูดภาษาไทยที่อยู่เหนือลุ่มน้ำเจ้าพระยา ชนไทย-ลาว ชอบกินข้าวเหนียว และมีศิลปะวัฒนธรรมส่วนใหญ่ที่มีรากจากความเชื่อเรื่องผีผสมผสานกับความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ตามหลักฐานพงศาวดารกล่าวว่า ลาวเป็นกลุ่มชนที่มีถิ่นกำเนิดอยู่ในเขตลุ่มน้ำโขง ตั้งแต่เมืองสิงห์ทางตอนใต้ของแคว้นสิบสองปันนา มาถึงแคว้นสิบสองจุไทในเขตลุ่มแม่น้ำดำทางตะวันออกลงมาถึงทางใต้เขตแคว้นตะวันนินห์ ของญวน มีลาวกลุ่มหนึ่งขยายมาสู่ลุ่มน้ำโขงด้านตะวันตกและใต้ ในสมัยสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๑ (ขุนหลวงพระงั่ว) และเป็นช่วงที่คนลาวเริ่มมาตั้งหลักแหล่งในบ้านเมืองอีสาน ซึ่ง

---

[๓๘]ประจวบ จันทร์หมื่น, “การบูรณาการคติ ความเชื่อ ในวัฒนธรรมชุมชนและภูมิปัญญาของชาวส่วย เขมร ลาว และเยอ จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อการดูแลลูกหลานในภาวการณ์เปลี่ยนแปลงของยุคสมัย”, **รายงานการวิจัย**, หน้า ๔๗.

การเข้ามานั้นแบ่งออกเป็น ๒ ลักษณะ คือ การอพยพลี้ภัย ลักษณะนี้จะกระจัดกระจายกันตั้งถิ่นฐานและการถูกกวาดต้อนเข้ามา ส่วนใหญ่จะอยู่ในเขตจังหวัดภาคกลาง[๓๙]

อีกตำนานกล่าวว่าใน พ.ศ.๒๒๕๖ มีกษัตริย์เชื้อสายลาวได้อพยพมาสถาปนาอาณาจักรลาวใต้ขึ้นที่นครจำปาศักดิ์นัคบุรี พระนามว่า พระเจ้าสร้อยศรีสมุทรพุทธางกูร (พ.ศ.๒๒๕๖-๒๒๘๑) แล้วจัดการปกครองหัวเมืองข่าทั้งปวงทั้งในเขตลาวใต้ อันได้แก่ สาละวัน จำปาศักดิ์ อัตปือ ตลอดจนส่งเสนาข้าราชบริพารไปตั้งเมืองถึงบริเวณลุ่มแม่น้ำมูล-ชี ถึงเมืองศรีนครเขต ซึ่งเป็นเมืองลาวที่ตั้งใหม่ในเขตจังหวัดศรีสะเกษ และจากหลักฐานน่าจะมาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่หมู่บ้านใหญ่ ๆ แถบลุ่มแม่น้ำมูล เช่น ที่ตั้งเมืองศรีสะเกษปัจจุบัน บ้านหนองครก บ้านคูซอด บ้านหนองโน อำเภอเมืองศรีสะเกษ ดังประวัติหมู่บ้านที่ได้ระบุไว้ บ้านหนองครก หมู่ ๑ และหมู่ ๕ อำเภอเมืองศรีสะเกษ เดิมเล่ากันว่าในวันพระข้างขึ้นและข้างแรมเวลากลางคืนเงียบสงัด จะได้ยินเสียงฆ้องเสียงกลองดังกระหึ่มที่หนองน้ำทั้งคืน และมีครกตำข้าวสีทองขนาดใหญ่ผุดขึ้นมาลอยอยู่เหนือน้ำ ซึ่งจากนิมิตนี้เองจึงเป็นที่มาของการเรียกชื่อบ้านหนองครกจนทุกวันนี้

บรรพบุรุษเดิมชาวหนองครกเป็นพวกลาวกาวที่มาจากนครจำปาศักดิ์ มาตั้งถิ่นฐานก่อนการตั้งเมืองขุขันธ์ บ้านคูซอด หมู่ ๑ หมู่ ๒ ตำบลคูซอด อำเภอเมืองศรีสะเกษ ชาวบ้านคูซอดอพยพมาจากเมืองเวียงจันทน์ มาตั้งบ้านที่บ้านคูซอดเรียกว่าบ้านโนนหนองหว้า ตอนหลังเปลี่ยนชื่อเป็นบ้านคูซอด เมื่อเกิดศึกพระวอพระตาได้กวาดต้อนคนบ้านคูซอดกลับไปลาว กระทั้ง พ.ศ.๒๓๒๑ จึงได้อพยพกลับมาอยู่ที่เดิมบริเวณที่ตั้งเมืองศรีสะเกษในปัจจุบัน โดยเฉพาะบริเวณวัดมหาพุทธาราม ในช่วงที่มาตั้งเมืองพ.ศ. ๒๓๒๘ ได้พบพระพุทธรูปขนาดใหญ่อยู่กลางป่า ซึ่งปัจจุบันได้บูรณะให้เป็นพระประธานของอุโบสถหลังใหญ่ของวัดมหาพุทธาราม นอกจากนี้ยังได้พบหลักฐานสำคัญว่าชาวลาวกลุ่มพระวอพระตาได้อพยพจากนครเวียงจันทน์ เข้ามายังบริเวณลุ่มน้ำมูล-ชี และกระจักกระจายอยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษหลายหมู่บ้าน ได้แก่

บ้านกุดโง้ง หมู่ ๖ ตำบลโพนข่า อำเภอเมืองศรีสะเกษ ตั้งเมื่อ พ.ศ.๒๓๑๐ มีผู้นำคือ เจ้าชัยสารโพธิสาร เมืองเวียงจันทน์ อพยพมากับพระวอพระตา โดยมีลาวสั้นจากเมืองจำปาศักดิ์รวมกลุ่มมาเป็นส่วนใหญ่ นำขบวนมาพิชิตชาวข่า ส่วย เยอ จนสามารถสร้างบ้านแปลงเมืองได้เมื่อวันเพ็ญเดือนห้า พ.ศ. ๒๓๒๐ ก่อนตั้งเมืองศรีสะเกษประมาณ ๕ ปี

บ้านเมืองน้อย หมู่ ๑, ๖, ๗ ตำบลเมืองน้อย อำเภอกันทรารมย์ ชื่อหมู่บ้านเป็นที่พักของผู้ครองนคร คือบ้านเมืองน้อย สืบเชื้อสายมาจากเมืองหนองบัวลำภู หรือนครเขื่อนขันธ์กาบแก้วบัวบาน ถิ่นฐานเดิมอยู่ที่จังหวัดอุดรธานีในปัจจุบันนี้

---

[๓๙]ประจวบ จันทร์หมื่น, “การบูรณาการคติ ความเชื่อ ในวัฒนธรรมชุมชนและภูมิปัญญาของชาวส่วย เขมร ลาว และเยอ จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อการดูแลลูกหลานในภาวการณ์เปลี่ยนแปลงของยุคสมัย”, **รายงานการวิจัย**, หน้า ๕๘.

บ้านโพนข่า หมู่ ๑ ตำบลโพนข่า อำเภอเมืองศรีสะเกษ อพยพมาจากประเทศลาว เป็นพลพรรคบ่าวไพร่ของเมืองแสนหน้าง้ำและพระวอพระตา มีหลวงปู่สริยา พระเถระอาวุโสหนีภัยมาด้วย

อำเภอบึงบูรพ์ ชาวอำเภอบึงบูรพ์ โดยเฉพาะตำบลบึงบูรพ์หมู่ ๑,๒,๓,๘ ซึ่งได้แก่ บ้านเป๊าะ บ้านโนนสาวสวย บ้านจอมพระ บ้านนาสวน และบ้านนาหล่ม และเครือญาติของชาวบ้านเป๊าะในตำบลเป๊าะ ซึ่งได้แก่ บ้านหาด บ้านหมากยาง จะเป็นหมู่บ้านชาวลาวที่อพยพมาจากเวียงจันทน์ด้วยเหตุผลที่ไม่ปรากฏชัดหรือหลบภัยการเมือง สำเนียงภาษาที่ชาวบ้านเป๊าะพูดเหมือนกับพี่น้องลาวชาวอุบล ส่วนอำเภอยางชุมน้อย ก็มีชาวลาวที่อพยพมาคราวสงครามพระวอพระตา ส่วนหนึ่งมาอยู่ที่บ้านดวนใหญ่ แต่เมื่อสงครามสงบมีความคิดถึงบ้านเดิม บางส่วนจึงได้อพยพกลับ ส่วนหนึ่งเมื่อเดินทางมาถึงบ้านเจียงอี พบว่าเหมาะแก่การตั้งถิ่นฐานจึงตั้งหลักแหล่งไม่เดินทางต่อ ส่วนหนึ่งเดินทางต่อไปพบสถานที่เหมาะสมมีเนินดิน มีแหล่งน้ำ มีโคกป่ายางชุกชุมจึงตั้งบ้านเรือนที่บ้านยางชุมน้อย โดยไม่ได้กลับไปเวียงจันทน์แต่อย่างใด[๔๑]

วิถีวัฒนธรรมประเพณีของชนชาวลาว

ศิลปวัฒนธรรมที่โดดเด่นของชนชาวลาวในจังหวัดศรีสะเกษ ได้แก่

ฟ้อนกลองตุ้ม เป็นศิลปะการฟ้อนรำพื้นเมืองตามหมู่บ้านต่าง ๆ ของอำเภอกันทรารมย์ การฟ้อนรำชนิดนี้จะเป็นการแสดงของชาวจังหวัดยโสธรและจังหวัดอุบลราชธานี ชาวบ้านจะทอเครื่องแต่งกายและฝึกฟ้อนรำกันเอง หญิงชายจะฟ้อนเป็นคู่ไม่จำกัดจำนวน การฟ้อนจะฟ้อนถอยหลัง ใช้ประกอบขบวนแห่บั้งไฟ (ขบวนเซิ้งบั้งไฟ) ในเดือน ๖ ของทุกปีดนตรีที่ใช้มีกลองตุ้มและพวงฮาด

ฟ้อนงูกินเขียด เป็นการฟ้อนรำอิสระ ผู้ฟ้อนไม่ว่าหญิงหรือชาย หนุ่มสาวหรือเด็ก ๆ จะเกาะเอวต่อกันเหมือนงูกินหาง ไม่จำกัดจำนวน การฟ้อนรำไม่กำหนดท่าฟ้อนแน่นอน ผู้รำถือไต้หรือคบไฟเดินคดเคี้ยวไปมาและร้องโต้ตอบกันอย่างสนุกสนาน การฟ้อนรำชนิดนี้นิยมเล่นกันตอนพลบค่ำ หลังจากเสร็จสิ้นขบวนแห่บั้งไฟแล้ว

มโหรีชาวบ้าน มีผู้เล่นประมาณ ๕–๑๐ คน ดนตรีที่ใช้มีซออู้ ซอด้วง ปี่ ขลุ่ย กลองตุ้ม ฉิ่ง ฉาบ และกรับ ในการบรรเลงมีปี่เดินทำนอง ดนตรีอื่นประกอบและให้จังหวะ อาจนั่งเล่นเป็นวงหรือเดินแห่เหมือนขบวนพาเหรดก็ได้ นิยมเล่นในท้องถิ่นอำเภออุทุมพรพิสัย

หมอลำแคน จังหวัดศรีสะเกษเป็นเขตกันชนระหว่างวัฒนธรรมอีสานเหนือกับอีสานใต้ จึงมีศิลปะการแสดงประเภทหมอลำรวมอยู่ด้วย มีทั้งหมอลำคู่ หมอลำหมู่ หมอลำชิงชู้ หมอลำเพลิน และหมอลำประเภทอื่น ๆ เช่น เกี่ยวกับการแสดงหมอลำของเขตอีสานเหนือ หมอลำนี้จะมีในท้องถิ่น

ที่มีชาวลาวอาศัยอยู่ เช่น อำเภอกันทรารย์ อำเภอเมือง เป็นต้น

บายศรีสู่ขวัญ จัดว่าเป็นพิธีมีเกียรติยิ่ง เป็นการเรียกขวัญต้อนรับหรืออวยชัยให้พรแก่ผู้ที่ควรเคารพหรือคู่แต่งงาน หรือในโอกาสที่บุคคลภายในบ้านได้รับราชการ ได้รับตำแหน่งสูงขึ้น เครื่อง

---

[๔๐]บุญยืน งามเปรี่ยม และคณะ, “พุทธจริยศาสตร์การดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์สี่เผ่าในจังหวัดศรีสะเกษ”, **รายงานการวิจัย**, หน้า ๗๔-๗๕.

[๔๑]เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๔-๗๕.

บายศรีทำด้วยใบตองเย็บเป็นเชิงแซมด้วยดอกไม้ต่าง ๆ พร้อมทั้งธูปเทียนบนโตกหรือพาน มีด้ายสายสิญจน์ใส่พาน พร้อมด้วยเหล้า ๑ ขวด ไก่ต้ม ๑ ตัว ไข่ต้ม ๑ ฟอง เมื่อผู้รับบายศรีมานั่งพร้อมเพรียงแล้ว พราหมณ์ก็จะสวดเรียกขวัญให้ศีลให้พร แล้วก็มีการผูกข้อมือเช่นเดียวกับบายศรีแต่งงาน

วงปี่พาทย์และมโหรี มีทั้งปี่พาทย์เครื่อง ๕ และเครื่อง ๗ มีลีลาการบรรเลงเพลงไทยไพเราะ แต่มีลีลาผสมแบบพื้นเมืองอยู่ด้วย วงปี่พาทย์นี้นิยมเล่นโขนของชาวอำเภอขุขันธ์

หนังตะลุง ชาวบ้านเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า หนังปราโมทัย มีที่บ้านเพียมาต อำเภอราษีไศล จังหวัดศรีสะเกษ ตัวหนังย้อมสีสันสวยงาม การเล่นมีบทไหว้ครู มีบทร้องพากย์ มีดนตรีประกอบ มีตลกแบบอีสานเข้าผสมผสานด้วย

ประเพณีลงแขก เรียกว่า วานหรือขอแรง ประเพณีนี้มีมานานแล้ว ปัจจุบันนี้ยังคงมีอยู่ เช่น ขอแรงเกี่ยวข้าว นวดข้าว ช่วยปลูกสร้างบ้านเรือน เป็นต้น เมื่อใครจะมีการทำงานดังกล่าวแล้วก็จะเที่ยวบอกขอแรงแก่บรรดามิตรสหายหรือญาติพี่น้องให้ช่วย มีธรรมเนียมประเพณีอยู่ว่า เมื่อเจ้าภาพออกปากไหว้วานแล้ว ชาวบ้านใกล้เคียงก็จะรีบเป็นธุระมาช่วยกันอย่างพร้อมหน้าพร้อมตากันทันที ทั้งนี้เจ้าภาพไม่ต้องเสียค่าจ้างหรือค่าแรงงานแต่อย่างใด แต่เจ้าภาพจะต้องหาสุรา และอาหารไว้รับรองเลี้ยงแขกให้เต็มที่เท่านั้น[๔๒]

ประเพณีบุญบั้งไฟ เป็นประเพณีอย่างหนึ่ง ซึ่งถือเป็นพิธีขอฝน เป็นการทำบุญประจำปี การทำบุญบั้งไฟนี้ ตำบลหรือหมู่บ้านที่เป็นศูนย์กลางหรือเจ้าภาพ จะมีการแจ้งฎีกาไปยังหมู่บ้านข้างเคียงบอกกำหนดการทำบุญ หมู่บ้านที่ได้รับฎีกาก็จะจัดทำบั้งไฟ โดยเจ้าอาวาสวัดเป็นหัวหน้าจัดหาช่างที่ชำนาญมาผสมดินประสิวสำหรับทำบั้งไฟ บั้งไฟมี ๓ ขนาด คือ บั้งไฟธรรมดา มีน้ำหนักดินประสิวไม่เกิน ๑๒ กิโลกรัม บั้งไฟหมื่น มีน้ำหนักดินประสิวเกิน ๑๒ กิโลกรัมขึ้นไป (๑ หมื่นเท่ากับ ๑๒ กิโลกรัม) และบั้งไฟแสน มีน้ำหนักดินประสิว ๑๒๐กิโลกรัมขึ้นไป ต้องใช้เวลาทำประมาณ ๑ เดือน เมื่อทำบั้งไฟ เสร็จเรียบร้อยแล้ว ก็จะมีการตกแต่งประดับประดาด้วยกระดาษสีสันสวยงาม เมื่อถึงวันนัดรวม ซึ่งตามภาษาชาวบ้านเรียกว่า “วันโฮม” หมู่บ้านต่าง ๆ ก็จะแห่บั้งไฟของตนมายังหมู่บ้านที่แจ้งฎีกา โดยไปให้ถึงก่อนเพล แล้วร่วมกันทำบุญเลี้ยงพระก่อน ตอนบ่ายมีการแห่เซิ้งรวมกันทุกหมู่บ้านไปรอบ ๆ หมู่บ้าน และชาวบ้านเจ้าภาพนั้นก็จะต้อนรับขบวนแห่เซิ้งด้วยเหล้า ตอนเย็นก็จะนำไปรวมกัน มีมหรสพฉลอง เช่น หมอลำและฟังเทศน์รุ่งเช้าก็แห่ไปยังฐานที่จุดบั้งไฟ ซึ่งอยู่นอกหมู่บ้าน การจุด ถ้าเป็นบั้งไฟหมื่นลงมาก็จะขึ้นไปจุดเลย ถ้าเป็นบั้งไฟแสน ก็จะใช้บั้งไฟม้าขึ้นไปจุดชนวนเพราะเกรงว่าจะเป็นอันตรายแก่ผู้จุด ถ้าบั้งไฟขึ้นสูงและขึ้นกันเป็นส่วนใหญ่ก็จะเป็นเครื่องพยากรณ์ว่า ฝนฟ้าในปีนี้จะดี ข้าวปลาอาหารอุดมสมบูรณ์ ถ้าบั้งไฟหมู่บ้านใดไม่ขึ้นหรือขึ้นไม่สูง คณะผู้จัดทำต้องถูกจับโยนลงน้ำหรือโคลน หรือถูกปรับไหมด้วยเหล้าและนำไปเลี้ยงกันเป็นที่สนุกสนาน

รำผีฟ้า เป็นการแสดงท่าทางฟ้อนรำประกอบพิธีกรรมโบราณของชาวอีสาน ซึ่งมีหลงเหลืออยู่บ้างในปัจจุบัน พิธีกรรมมีจุดมุ่งหมายคือเป็นการรักษาคนป่วยแบบโบราณ รำผีฟ้าไม่ใช่

---

[๔๒]ศรีสะเกษเมืองแห่งเผ่าชนหลากล้วนวัฒนธรรม, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: www.yaplonglocal.go.th/main2/download.php?file=upload/1สี่เผ่าไทย, [๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๑].

การละเล่นหรือการแสดงเพื่อความสนุกสนานบันเทิงใจ แต่เป็นการรำเพื่อบูชาพระยาแถนที่เป็นผู้สร้างมนุษย์ให้เกิดมาและควบคุมความเป็นไปของมนุษย์ทุกอย่างเมื่อเจ็บไข้ได้ป่วย จึงเชื่อกันว่าเกิดจากการดลบันดาลของพระยาแถน ชาวอีสานจึงนิยมทำพิธีอ้อนวอนให้คนป่วย ผู้ทำพิธีนี้ คือ หมอลำผีฟ้า จะทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการติดต่อกับพระยาแถนและญาติผู้ป่วยหรือผู้ป่วย ผู้ที่เป็นหมอลำผีฟ้าอาจจะเป็นหญิงสาวหรือหญิงชรา ซึ่งจะต้องมีความสามารถในการ “รำ” ด้วย เพราะการรำนั้นเป็นวิธีการติดต่อสื่อสารกับพระยาแถน โดยจะต้องมีหมอแคนเป่าแคนประกอบทำนองรำของหมอลำผีฟ้า ข้อความในการรำนั้นจะเป็นการบูชาพระยาแถน ขอความอนุเคราะห์ให้ช่วยรักษาคนเจ็บ เมื่อติดต่อแล้วก็จะมีการออกท่าทางฟ้อนรำ เรียกการฟ้อนรำนั้นว่า “รำผีฟ้า” การออกท่าทางฟ้อนรำ นอกจากหมอผีจะเป็นผู้ฟ้อนรำแล้ว บางทีก็มีบริวารของหมอลำผีฟ้าร่วมฟ้อนรำด้วย[๔๓]

การดำเนินชีวิตของชาวลาว

ชาวลาวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยและชาวลาวในประเทศลาว มีความสัมพันธ์กันมาช้านาน ส่วนใหญ่มักประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก พืชที่ปลูก คือ ข้าวเหนียว อ้อย ถั่ว ยาสูบ ข้าวโพด ฝ้าย พริกไท มะเขือเทศ มะม่วง มะละกอ สับปะรด เป็นต้น สัตว์เลี้ยงได้แก่ วัวควาย ไก่เป็ด หมู นอกจาก นั้น ยังมีการจับปลาเป็นอาหาร มีการทำอุตสาหกรรมในครัวเรือน เช่น ปั้น หม้อ สานตะกร้า ทอผ้า เป็นต้น ผู้หญิงลาวจะมีหน้าที่ทอผ้า เลี้ยงสัตว์ ตำข้าว เตรียมอาหาร ทำครัว เพาะปลูกเก็บเกี่ยว ส่วนผู้ชายจะทำงานหว่านไถนา ชาวลาวมีการนับถือญาติทั้งสองฝ่าย เมื่อชายหญิงแต่งงานแล้วจะอาศัยอยู่บ้านฝ่ายหญิงระยะหนึ่ง หลังจากนั้นจะย้ายออกไปตั้งครัวเรือนใหม่ ลูกสาวมักจะได้รับมรดกที่ดินและบ้านจากพ่อแม่และมักจะอาศัยอยู่กับพ่อแม่ของตนหลังจากแต่งงาน

ส่วนการตั้งบ้านเรือนของชาวลาวมีลักษณะการก่อสร้างเหมือนกับบ้านเรือนของชาวไทยอีสานทั่ว ๆ ไป มักจะตั้งอยู่ติดแม่น้ำ แวดล้อมด้วยสวนมะพร้าวและนาข้าวตัวบ้านส่วนใหญ่สร้างจากไม้ไผ่ ยกพื้นสูง มีบันไดอยู่ด้านหน้า บนเรือนจะกั้นเป็นห้องนอน และพื้นที่ทำงาน ใต้ถุนบ้านใช้เป็นที่เก็บเครื่องมือทำนาทำไร่ และใช้เลี้ยงสัตว์ ส่วนยุ้งข้าวจะปลูกอยู่ห่างจากตัวเรือนออกไป[๔๔]

การแต่งกาย

ผู้ชายแต่งกายด้วยกางเกงผ้าฝ้ายขากระบอก เสื้อผ้าฝ้ายคอกลม ผ้าขาวม้าคาดเอว ส่วนผู้หญิงนุ่งผ้าซิ่น เสื้อแขนกระบอกคอกลมหรือกระโจมอก

---

[๔๓]ศรีสะเกษเมืองแห่งเผ่าชนหลากล้วนวัฒนธรรม, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: www.yaplonglocal.go.th/main2/download.php?file=upload/1สี่เผ่าไทย, [๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๑].

[๔๔]ประจวบ จันทร์หมื่น, “การบูรณาการคติ ความเชื่อ ในวัฒนธรรมชุมชนและภูมิปัญญาของชาวส่วย เขมร ลาว และเยอ จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อการดูแลลูกหลานในภาวการณ์เปลี่ยนแปลงของยุคสมัย”, **รายงานการวิจัย**, หน้า ๕๘.

การถือศาสนา

ชาวลาวที่เข้ามาตั้งหลักฐานในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษและจังหวัดข้างเคียง เช่น ร้อยเอ็ด อุบลราชธานี ส่วนใหญ่จะนับถือพระพุทธศาสนา ชาวลาวจะมีอุปนิสัยสนใจในด้านการศึกษาเล่าเรียน มีทั้งการบวชเรียนเป็นจำนวนมาก ประกอบกับการเปิดขยายโรงเรียนในหมู่บ้านต่าง ๆ มากขึ้น ทำให้ชาวลาวที่เรียนหนังสือได้เป็นครูและเป็นพระจึงได้เผยแพร่ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมทางภาษาเข้าไปยังชุมชนชาวพื้นเมือง ชาวกวย เขมร เยอ มากขึ้นเรื่อย ๆ ประกอบกับในช่วงระยะเวลาหลังนี้ มีชาวลาวอพยพเข้าไปตั้งถิ่นฐานแทรกอยู่เกือบทุกอำเภอโดยเฉพาะอำเภอเมือง ยางชุมน้อย กันทรารมย์ โนนคูณ กันทรลักษณ์จึงทำให้ประชากรชาวลาวมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ปัจจุบันภาษาลาวได้กลายเป็นภาษาที่ใช้ในการสื่อสารส่วนใหญ่ในจังหวัดศรีสะเกษ[๔๕]

สรุปได้ว่า ชนชาติพันธ์ลาว ถือเป็นชนชาติกลุ่มใหญ่ที่อาศัยกระจัดกระจายในพื้นที่ต่าง ๆ ของภาคอีสาน รวมถึงในจังหวัดศรีสะเกษพบมากคืออำเภอเมือง ยางชุมน้อย กันทรารมย์ โนนคูณ กันทรลักษณ์ นอกจากนี้ชนไทย-ลาวยังมีความสัมพันธ์อย่างแน่นแฟ้นกับชาวลาวในประเทศลาวด้วย

๓.๒.๔ ชาติพันธุ์ของชาวเยอ

ชาวเยอ เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่พบในแถบอีสานใต้และอีสานเหนือบางส่วน เป็นชาวพื้นเมืองเดิมที่จัดอยู่ในกลุ่มตระกูลมอญ-เขมร ชาวเยอ อพยพมาจากฝั่งขวาของแม่น้ำโขง มีชื่อเรียกหลายชื่อ เช่น กวย กูย ข่า หรือส่วย อพยพมาเมื่อใดไม่ปรากฏ สาเหตุของการอพยพมาก็คือ หนีภัยจากความไม่สงบของบ้านเมืองและติดตามเจ้านาย ชาวเยอมีนิสัยรักสงบ ซื่อสัตย์ และเชื่อฟังผู้นำหรือผู้อาวุโส ปัจจุบันมีชาวเยออาศัยอยู่ตามอำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดศรีสะเกษ ได้แก่ อำเภอเมืองศรีสะเกษ อำเภอราษีไศล อำเภอปรางค์กู่ อำเภอไพรบึง อำเภอห้วยทับทัน เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ ตามหลักฐานกฎมณเฑียรบาล (พ.ศ.๑๙๙๑) กรมพระยาดำรงราชานุภาพ กล่าวถึงกลุ่มชนคน "เผ่าเยอ" เมืองจามปาหรือจำปา ตามข้อมูลหลักฐานว่าเป็นเมืองจำปาศักดิ์หรือนครจำปาศักดิ์ ตามข้อมูลหลักฐานทางประวัติศาสตร์ดังที่กล่าวมาพอจะประมวลได้ว่ากลุ่มชน คนเผ่าเยอกลุ่มนี้อพยพเข้ามายังประเทศไทยในสมัยกรุงศรีอยุธยา

สาเหตุอาจสันนิษฐานได้ ๒ นัยยะ คือ นัยยะที่ ๑ ประเทศลาวเกิดสงครามภายในประเทศ อพยพภัยสงคราม นัยยะที่ ๒ เกิดทุพภิกขภัย มีความเป็นอยู่แร้นแค้น และเป็นชนกลุ่มน้อย รัฐเลยไม่เคยช่วยเหลือหรือเกิดจากการไม่ส่งส่วยทุกปีกลัวจะมีโทษทัณฑ์จึงชวนกันพร้อมหน้ามาพึ่งไทย อพยพหลบภัยมาตามลำน้ำโขงเข้ามายังฝั่งไทยโดยมีคนเผ่าเยอได้ล่องเรือ "ท้าวกะตะศิลา" และพระยาไกร (น้องชาย) เป็นหัวหน้าล่องเรือมาถึงปากแม่น้ำมูล แล้วแยกย้ายกันไปพระยาไกร ล่องเรือไปในสายธารแห่งห้วยสำราญ พบดินแดนอุดมสมบูรณ์น่าอยู่รวมหมู่เหล่าเข้าสู่แดนทางตะวันออกแห่งเมืองศรีสะเกษ นครศรีลำดวน ขุขันธ์ จึงสร้างบ้านสร้างเมือง รุ่งเรืองราษฎร์ นามว่า "ปราสาทเยอ"

---

[๔๕]บุญยืน งามเปรี่ยม และคณะ, “พุทธจริยศาสตร์การดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์สี่เผ่าในจังหวัดศรีสะเกษ”, **รายงานการวิจัย**, หน้า ๗๖.

ส่วนพระเชษฐา "ท้าวกะตะศิลา" มุ่งหน้าสู่ตามลำน้ำมูล ถึงบึงโค้งโคก (โคก หมายถึง พื้นที่น้ำท่วมไม่ถึง) จึงตั้งบ้านนี้ว่า "โค้งโคก" หรือ "คงโคก" คือ อำเภอราษีไศลในปัจจุบัน และเยออีกกลุ่มหนึ่ง ซึ่งแยกออกจาก "คงโคก" อพยพมาทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของราษีไศล ผ่านมาทางบ้านเก่า (บ้านเจียง อี บ้านพันทา เลยมาถึงที่ดอนหรือที่โนนแห่งหนึ่ง ซึ่งโนนหมายถึง พื้นที่ที่สูงกว่าระดับพื้นดินธรรมดา และ ณ ที่โนนแห่งหนึ่ง มีต้นไม้ที่หมู่คนได้เรียกชื่อว่า "ต้นค้อ" ขึ้นอยู่มากมายจึงตั้งชื่อบ้านนี้ว่า "บ้านโนนค้อ" หรือ "โพนค้อ" จวบจนทุกวันนี้

ปัจจุบันชาวเยอได้ตั้งถิ่นฐานอยู่ในที่ต่าง ๆ ของจังหวัดศรีสะเกษ เช่น บ้านเมืองคง บ้านท่าโพธิ์ บ้านใหญ่ บ้านกลาง บ้านโนน บ้านฮ่องโสก บ้านหลุบโมก บ้านดอนเรือ บ้านหนองบาก บ้านหว้าน เขตอำเภอราษีไศล ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำมูล บ้านโนนแกด บ้านขมิ้น บ้านโพนค้อ เขตอำเภอเมืองศรีสะเกษ บ้านโพธิ์ศรี ตำบลโนนเพ็ก เขตอำเภอพยุห์ ตั้งอยู่ที่ราบลุ่มห้วยแฮด บ้านปราสาทเยอ บ้านโพนปลัด บ้านเขวา ตำบลปราสาทเยอ เขตอำเภอไพรบึง ตั้งอยู่ที่ราบลุ่มห้วยทา บ้านกุง บ้านวังไฮ บ้านขาม บ้านกลาง บ้านจิก ตั้งอยู่บริเวณที่ราบลุ่มลำน้ำเสียว เป็นต้น ที่น่าสนใจคือชาวเยอในแต่ละหมู่บ้านมีความสัมพันธ์ในลักษณะเครือญาติ ปกติชาวเยอมีอาชีพทำนา แต่บางส่วนมีความชำนาญในด้านช่าง[๔๖]

วิถีวัฒนธรรมของชนเผ่าเยอ

ชาวเยอ มีจุดเด่นที่เหนียวแน่นยึดมั่นในการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมทางภาษาของกลุ่มชนไว้เป็นอย่างดี ซึ่งสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน เช่น วัฒนธรรมทางภาษา ภาษาเยอ เป็นภาษาที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว เยอมีแต่ภาษาพูด ไม่มีภาษาเขียน เคยคิดประดิษฐ์อักษรพร้อม ๆ กับชนชาติเขมร (ขอม) แต่เพราะกลุ่มชนคนเผ่าเยอ เป็นชนกลุ่มน้อย อาณาจักรของชนเผ่าเยอจึงล่มสลาย ไม่มีประเทศเป็นของตนเอง ทำให้อักษรตัวหนังสือและการเขียน ขาดระบบการจัดเก็บและถ่ายทอดที่ดี จึงไม่มีตัวหนังสือเขียน ปัจจุบันเหลือแต่ภาษาพูด เช่น "กวยขูนะ เกิดแซมซายกะเฎือ" แปลว่า คนทุกคนเป็นพี่น้องกัน

ชาวเยอมีความเชื่อและจารีตประเพณีเหมือนคนอีสานทั่วไป เช่น เชื่อผีสางนางไม้ ผีฟ้าพญาแถน เชื่อผีปู่ตา ผีนาตาแฮก เชื่อบุญ เชื่อบาป เข้าวัดฟังธรรม ยึดฮีตโบราณ คือ แต่งงานต้องสู่ขอ ถือเป็นจารีตประเพณีอันดีงามของสังคมปัจจุบันคนเยออยู่กระจัดกระจายทั่วไปตามอำเภอต่าง ๆ ของจังหวัดศรีสะเกษ เช่น อำเภอเมือก็มีบ้านโพนค้อ บ้านโนนแกด บ้านโนนขมิ้น อำเภอราษีไศล ก็เป็นบ้านคงโคก บ้านหลุบโมก บ้านร่องอโศก บ้านใหญ่ อำเภอศิลาลาด บ้าน กุง บ้านขาม อำเภอพยุห์ บ้านหนองทุ่ม บ้านสำโรงโคเฒ่า อำเภอไพรบึง บ้านปราสาทเยอ คนกลุ่มนี้มักเรียกตนเองว่า "กวยเยอ" และมีคำต่อท้ายว่า "เยอ" เช่น กวยเยอ, เจาเยอ, มูไฮเจาเยอ, ขวญเจ้ามาเยอ จึงได้เรียกว่า "เยอ" หรือ "กวยเยอ" แปลว่า "คนเยอ""เจาเดอแซมซายจาโดย" แปลว่า "มานะพี่น้องกินข้าว"

ประเพณีและวัฒนธรรมของเผ่าเยอที่สำคัญ ๆ ได้แก่

บุญข้าวสาก เป็นประเพณีที่มีขึ้นหลังจากการดำนาเสร็จสิ้น ประมาณเดือน สิงหาคม

บุญข้าวจี่ มีขึ้นหลังจากเก็บเกี่ยวเสร็จ ประมาณเดือน ธันวาคม

---

[๔๖]ชาติพันธุ์เยอ (Yer) ระบบสารสนเทศภูมิปัญญาท้องถิ่น, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://sisaket-wisdoms.net/sys/sisaket/ethnic/yer, [๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๑].

ผีฟ้าผีแถน ก็ยังมีอยู่ และยังจัดยิ่งใหญ่เหมือนเดิม คนที่กลัวบางครั้งก็ไม่กล้าเข้าร่วม เข้าธรรมก็ยังคงมีอยู่ คุ้มเหนือเข้าแถนเยอะมากประมาณ ๒๐ หลังคาเรือน นับถือแถน ส่วนคุ้มกลางมีน้อย คุ้มใต้ก็เยอะประมาณ ๑๕ หลังคาเรือน นอกจากนี้ยังมีประเพณีอื่น ๆ ซึ่งได้รับอิทธิพลจากประเพณีของชาวพื้นถิ่นรอบ ๆ นั้น รวมไปถึงวัฒนธรรมไทยเกือบทั้งหมด[๔๗]

การดำเนินชีวิตของชาวเยอ

คนเผ่าเยอมีอาชีพหลักคือเกษตรกรรม ชอบอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ๆ เห็นได้จากการปลูกบ้านเป็นกลุ่ม ลักษณะของบ้าน จะเป็นบ้านสองชั้น ใต้ถุนโล่งเพื่อใช้เลี้ยงควายหรือวัว หลังคาจะทำจากฟางข้าว ผนังหรือกั้นห้อง จะเป็นไม้ไผ่สาน ซึ่งในปัจจุบันไม่มีให้เห็นแล้ว ส่วนเสาและพื้นบ้าน จะเป็นไม้เนื้อแข็งทั่วไป

การแต่งกาย

เยอจะมีการแต่งกายเป็นของตนเอง คือ ผู้ชายจะนุ่งผ้าโสร่งไหมหรือผ้าเข็น (เหน็บกะเตียว) เสื้อผ้าไหมเหยียบสีดำย้อมมะเกลือ ผ้าข้าวม้าพาดบ่า ส่วนผู้หญิงนิยมนุ่งซิ่นคั่นไหมคู่กับเสื้อไหมเหยียบสีดำย้อมมะเกลือ พร้อมด้วยผ้าสไบเบี่ยง ปัจจุบันเยอมีการประยุกต์การแต่งกายให้เกิดความสวยงามตามสมัยนิยม

การถือศาสนา

ชนเผ่าเยอ นับถือศาสนาพุทธเป็นหลัก และมีความเชื่อในศาสนาพราหมณ์-ฮินดูบ้าง เช่น การบายศรีสู่ขวัญ การขึ้นบ้านใหม่ การแต่งงาน และอื่น ๆ อาจมีบางครอบครัว นับถือผีบ้านหรือผีบรรพบุรุษ และจะมีการรำแถน (รำผีฟ้า) เพื่อบวงสรวง เชื่อกันว่า จะทำให้ลูกหลานอยู่ดีไม่มีโรคเบียดเบียน สังเกตจากเรื่องอาถรรพณ์ที่ไม่น่าเชื่อ บางคนป่วยโดยไม่รู้สาเหตุ พาไปหาหมอที่โรงพยาบาล ก็ตรวจไม่พบว่าเป็นโรคอะไรทั้งนั้น คน ๆ นั้น สบายดีตอนหาหมอ แต่พอตอนอยู่ที่บ้านกลับป่วยทรุดหนัก ว่ากันว่าบรรพบุรุษเป็นผู้กระทำ จึงทำให้มีการรำแถน เพื่อบวงสรวง คนป่วยคนนั้นก็หายวันหายคืน ผู้ชายที่บวชและสึกออกมาจากบวชเณร จะเรียกนำหน้าชื่อว่า เซียง และผู้ที่สึกออกมาจากบวชพระ จะเรียกนำหน้าชื่อว่า ญีมอม (ทิด)[๔๘]

กล่าวโดยสรุปแล้ว ชนเผ่าเยอ เป็นคนพื้นถิ่นที่อาศัยอยู่ในศรีสะเกษมาช้านาน มีวัฒนธรรมความเชื่อที่เป็นของตนเอง มีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย ส่วนนับถือพระพุทธศาสนาและมีความเชื่อในศาสนาพราหมณ์-ฮินดูผสมผสานอยู่บ้าง ส่วนใหญ่จะนิยมตั้งถิ่นฐานในเขตใกล้ลำน้ำ หรือลำห้วย เช่น ตั้งริมฝั่งแม่น้ำมูล บริเวณที่ราบลุ่มห้วยทา ที่ราบลุ่มห้วยแฮด เป็นต้น

---

[๔๗]ประวัติความเป็นมาของชนเผ่าเยอ-ศูนย์ศรีสะเกษศึกษา, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: www.interssk.sskru.ac.th/filenews/a9eafad2af42acd08c96263d0561c63b.doc, [๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๑].

[๔๘]ชาติพันธุ์เยอ (Yer) ระบบสารสนเทศภูมิปัญญาท้องถิ่น, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://sisaket-wisdoms.net/sys/sisaket/ethnic/yer, [๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๑].

๓.๓ สภาพการแนวทางการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของพระสงฆ์พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง

ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นถือเป็นเอกลักษณ์ของสังคม การอนุรักษ์จึงมีความสำคัญต่อวิถีการดำเนินชีวิตและความเป็นอยู่ของมนุษย์ ที่ได้มีการสืบทอดกันมาอย่างยาวนานจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นโบราณสถาน ภาษา วรรณกรรม ศิลปกรรม ความเชื่อตลอดจนขนบธรรมเนียมและประเพณี ถ้าวัฒนธรรมเดิมสูญสิ้นหรือถูกกลืนหายไปโดยวัฒนธรรมอื่น สังคมนั้นก็จะหมดความเป็นตัวของตัวเอง และได้ชื่อว่าเป็นสังคมที่ไม่มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม

๓.๓.๑ ความหมายของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น

นักวิชาการต่าง ๆ ได้ให้ความหมายของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นไว้ ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ ให้ความหมายของการอนุรักษ์ (conservation) ว่า คือ การรักษาให้คงเดิม ดังนั้นการอนุรักษ์วัฒนธรรม ก็คือ การรู้จักรักษาไว้มิให้สูญเสียไปหรือให้คงอยู่สภาพคงเดิม[๔๙]สอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ที่ให้ความหมายของการอนุรักษ์วัฒนธรรมว่า หมายถึง การพิทักษ์รักษาและธำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม เพื่อก่อให้เกิดความรัก ความหวงแหน ความเข้าใจ และความภูมิใจในความเป็นชาติ ตลอดจนเพื่อประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าของคนรุ่นหลัง[๕๐]

วิมล จิโรจพันธ์ และคณะ ให้คำอธิบายว่า การอนุรักษ์ หมายถึง กระบวนการใด ๆ ที่มีวัตถุประสงค์ที่จะสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมต่าง ๆ ที่เหมาะสมอย่างมีระบบและถูกต้องตามหลักวิธีการ เช่น การอนุรักษ์ภาพเขียนในโบสถ์ วิหารต่าง ๆ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์ศิลปกรรมท้องถิ่น เป็นต้น[๕๑]สอดคล้องกับสุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์ ที่อธิบายว่า การอนุรักษ์ที่ดีต้องดำเนินไปโดยเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับสังคม คือ มีทั้งการรักษาคุณค่าเดิมของสิ่งนั้น ๆ พร้อมทั้งมีการพัฒนาควบคู่กันไปด้วย การอนุรักษ์ไม่ได้เป็นเพียงการเก็บรักษาของเก่าเข้าพิพิธภัณฑ์เท่านั้น หากต้องศึกษาค้นคว้าและนำคุณค่าที่ได้เผยแพร่กลับไปสู่สังคมอย่างกว้างขวางอีกครั้งเป็นการยกระดับสังคมให้หันมาสนใจในมรดกศิลปะและวัฒนธรรม ดังนั้นการอนุรักษ์ที่ดีจึงมีหลักสำคัญอยู่ ๒ ประการ คือ ๑) อนุรักษ์เพื่อรักษาวัฒนธรรม ให้พ้นจากการเสื่อมสลายโดยธรรมชาติและกาล เวลา ๒) อนุรักษ์เพื่อพัฒนามรดกวัฒนธรรมให้กลับมาเป็นส่วนหนึ่งของสังคมปัจจุบันให้ได้[๕๒]

---

[๔๙]ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นานมีบุ๊ค, ๒๕๔๖), หน้า ๘.

[๕๐]สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ,**ความหมายและขอบข่ายงานวัฒนธรรม**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๓๕), หน้า ๑๔.

[๕๑]วิมล จิโรจพันธ์ และคณะ, **ศิลปะ และวัฒนธรรมไทย**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แสงดาว, ๒๕๔๘), หน้า ๓๘.

[๕๒]สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์, **การอนุรักษ์ศิลปกรรม**, (เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๒), หน้า ๘-๙.

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ก็คือ เป็นการเก็บรักษาหรือการพิทักษ์รักษาและธำรงไว้ซึ่งคุณค่ามรดกวัฒนธรรมของชุมชนสังคม เพื่อให้สืบทอดไปยังชนรุ่นหลัง ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม เพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจ เกิดความรัก ความหวงแหน ตลอดจนความภูมิใจในความเป็นชุมชนสังคม บนรากฐานมรดกวัฒนธรรมและเทคโนโลยีของตน เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้า การถ่ายทอด รักษา เพื่อให้ศิลปวัฒนธรรมของชุมชนสังคมได้ดำรงอยู่และเจริญงอกงามต่อไปถึงคนรุ่นหลัง

๓.๓.๒ สภาพการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของพระสงฆ์วัดพระธาตุเรืองรองในอดีต

ศิลปวัฒนธรรมพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรองเป็นศิลปวัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมประจำท้องถิ่นของชนสี่เผ่าไทย อันเป็นผลผลิตทางภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่แสดงถึงวิถีชีวิตขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี พิธีกรรมความเชื่อของกลุ่มชนนั้น ๆ ทั้งยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการบำบัดปัญหาของสังคมและชุมชนในอดีต และยังเป็นสื่อสัญลักษณ์ในการให้ข้อคิด คติธรรม และการสร้างความสามัคคีในชุมชน ดังที่ ดนัย ไชยโยธา ได้กล่าวไว้ว่า วัฒนธรรมเป็นเรื่องที่สำคัญมาก เพราะวัฒนธรรมเป็นเครื่องที่บ่งชี้ให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองและความก้าวหน้าของสังคมในอดีตทุกชาติทุกภาษาจึงมีนโยบายที่ จะรักษาและเชิดชูวัฒนธรรมของตนไว้[๕๓]

นอกจากนี้ ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและโบราณวัตถุของไทยนั้น ภาครัฐบาลได้เสนอให้มีการกำหนด “วันอนุรักษ์มรดกไทย” ขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๓๐ โดยใช้วันที่ ๒ เมษายน ของทุกปี ซึ่งเป็นวันคล้ายวันพระราชสมภพในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีด้วย เนื่องจากพระองค์ทรงสนพระราชหฤทัยในมรดกทางวัฒนธรรมของไทยในทุกด้าน และทรงพยายามที่จะฟื้นฟูสนับสนุนให้มรดกทางวัฒนธรรมของไทย ไม่ว่าจะเป็นงานด้านศิลปกรรม ดนตรี วรรณกรรมและประเพณีต่าง ๆ ให้คงอยู่คู่ชาติไทยตลอดไป[๕๔]

ดังนั้น แนวทางการส่งเสริมและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของพระสงฆ์วัดพระธาตุเรืองรองในอดีตจึงได้มีการดำเนินการ คือ

๑. การจัดตั้งคณะกรรมการ

พระครูวิบูลธรรมภาณ (หลวงปู่ธัมมา พิทักษา) ได้ประชุมคณะกรรมการวัดพระธาตุเรืองรอง ผู้นำชุมชน และศรัทธาสาธุชนของวัด เพื่อชี้แจงและขอรับฟังข้อคิดเห็นของผู้เข้าร่วมประชุมเรื่องการจัดตั้งคณะกรรมการในการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรอง เพื่อใช้เป็นที่รวบรวมศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นและโบราณวัตถุ ตลอดจนของเก่าที่หลวงปู่ธัมมา ท่านได้รวบรวมไว้ เพื่อให้เป็น

---

[๕๓]ดนัย ไชยโยธา, **สังคม วัฒนธรรม และประเพณีไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๒,** (กรุงเทพมหานคร: โอ เอส พริ้นติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๔๖).

[๕๔]พระพชรพร โชติวโร (อาษากิจ), “ศึกษากระบวนการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น กรณีศึกษาวัดร้องเม็ง จังหวัดเชียงใหม่”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (**บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๒๔.

สถานที่สำหรับผู้ที่สนใจได้เข้ามาศึกษามรดกทางศิลปวัฒนธรรมและโบราณวัตถุ อันเป็นภูมิปัญญาพื้นบ้านที่เกิดจากความคิดอันทรงคุณค่าของบรรพบุรุษ ผู้เข้าร่วมประชุมทุกคนต่างเห็นชอบให้มีการตั้งคณะกรรมการของวัดให้เป็นคณะกรรมการของพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรองด้วยและแสดงความจำนงที่จะนำมรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นและโบราณวัตถุที่ตนมีอยู่มาบริจาคเพื่อจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรองพร้อมกับจะช่วยประชาสัมพันธ์ให้กับคนทั้งในและนอกชุมชนได้รับรู้[๕๕]

๒. การมีส่วนร่วมของหน่วยราชการ

การเริ่มต้นของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรองที่ผ่านมาเกิดจากพระสงฆ์ คือหลวงปู่ธัมมา พิทักษา เพราะวัดเป็นสถาบันของชุมชน วัดและพระสงฆ์จึงกลายเป็นผู้เก็บสะสมของของเก่า ๆ ทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยการเริ่มต้นในระยะแรก ๆ นั้น คงอาจไม่ได้คาดหวังไว้ว่าจะต้องมีวัตถุทางศิลปวัฒนธรรมเท่านั้นเท่านี้หรือมากน้อยอย่างไร ดังนั้นเริ่มต้นหลวงปู่จึงเริ่มสร้างอาคารจากหลังเล็ก ๆ เพื่อเป็นที่เก็บรักษาและจัดแสดงศิลปวัฒนธรรมที่มีอยู่เหล่านั้น และเมื่อมีผู้สนใจและบริจาคมากขึ้นและมีเงินพอท่านก็จะสร้างขยายอาคารไปเรื่อย ๆ เพื่อใช้เก็บรักษาอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมที่ค่อย ๆ เพิ่มขึ้น เนื่องจากเรื่องราวของชุมชนและศิลปวัฒนธรรมนั้นมีมากซึ่งย่อมเปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา ดังนั้น หัวใจสำคัญของการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในช่วงแรก ๆ จึงได้อาศัยพระสงฆ์ภายในวัดเป็นผู้ช่วยกันทำเท่าที่กำลังจะพอมี เพราะโดยคณะกรรมการที่ตั้งไว้ก็ไม่มีความเข้าใจในการดำเนินการเท่าที่ควร และบางครั้งก็ต้องอาศัยคณะนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษและสภาวัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษได้เข้ามาเป็นพี่เลี้ยงให้ คอยแนะนำเทคนิคเล็ก ๆ น้อย ๆ บางประการในการจัดแสดงให้บ้างเท่านั้น แต่สิ่งที่มีความจำเป็นมาก ก็คือ การทำทะเบียนวัตถุ ได้แก่ การแยกประเภท ว่าเป็นของกลุ่มชาติพันธ์ใดหรือมาจากที่ไหน ใช้งานอย่างไร ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ต้องทำให้เป็นระบบ เพราะหากว่าเกิดสูญหายไปก็จะไม่สามารถใช้หลักฐานที่มีอยู่ยืนยันเอาคืนมาได้[๕๖]

๓.๓.๓ สภาพการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของพระสงฆ์วัดพระธาตุเรืองรองในปัจจุบัน

พระธาตุเรืองรองในปัจจุบันเป็นอาคารสูง ๖ ชั้นที่สร้างเสร็จสมบูรณ์มีลักษณะสถาปัตยกรรมแบบผสมผสานแนวศิลปวัฒนธรรมของสี่ชนเผ่าของอีสานใต้ คือ ลาว ส่วย เขมร และเยอ ที่เริ่มต้นก่อสร้างขึ้นเมื่อประมาณ เกือบ ๓๐ ปีก่อน[๕๗]ซึ่งบริบทในปัจจุบันสามารถแสดงให้เห็นได้ดังภาพ ๓.๑

---

[๕๕]สัมภาษณ์ พระครูวิบูลธรรมภาณ (หลวงปู่ธัมมา พิทักษา), เจ้าอาวาสวัดพระธาตุเรืองรอง, อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๑].

[๕๖]สัมภาษณ์ พระครูโกศลสุตคุณ, เจ้าอาวาสบ้านเอก (ผู้ช่วยดูแลพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรอง), ตำบลหนองปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๗ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

[๕๗]สากล เจรจา**, พิพิธภัณฑ์สี่เผ่าไทย วัดพระธาตุเรืองรอง, ศมส,** (กรุงเทพมหานคร: เสาร์สวัสดี ๒๕๔๘), หน้า ๘-๙.

ภายในพระวิหารพระธาตุเรืองรอง และบรรยากาศภายนอก

โบสถ์ภายในอาคารเทียมเกวียน และภาพทิวทัศน์ถ่ายจากจุดชมวิวชั้นบนของพระธาตุเรืองรอง

ภาพประกอบ ๓.๑ แสดงบริบททั่วไปของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรองในปัจจุบัน

ในปัจจุบันสภาพการส่งเสริมและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของวัดพระธาตุเรืองรอง ได้มีการดำเนินการเพิ่มเติม คือ

๑. การจัดแสดงศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของวัดพระธาตุเรืองรอง

ปัจจุบันวัดพระธาตุเรืองรอง ได้ทำหน้าที่ในการรวบรวมและจัดแสดงศิลปวัฒนธรรมที่เป็นเครื่องใช้พื้นบ้านของชาวบ้านกลุ่มชาติพันธ์ชุมชนสี่เผ่าไทย ด้วยวัตถุประสงค์หลักเพื่อแสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมอันเป็นวิถีชีวิตของชนสี่เผ่าไทยจังหวัดศรีสะเกษ ที่ปัจจุบันวิถีชีวิตพื้นบ้านของกลุ่มชนเหล่านี้ได้ค่อย ๆ สูญหายไปจากสังคมมากขึ้น ซึ่งในส่วนพื้นที่การจัดแสดงของพระธาตุเรืองรองในปัจจุบันนั้น เมื่อก้าวเข้าสู่ประตูวัด จะพบกับรูปปั้นวัวคู่ยักษ์เทียมเกวียนขนาดใหญ่สูงประมาณตึกสองชั้น ส่วนที่เป็นเกวียนนั้นคือโบสถ์ภายในมีพระประธานประดิษฐานให้นักท่องท่องเที่ยวได้กราบไหว้บูชา และบริเวณโดยรอบด้านล่างของพระธาตุเรืองรอง ยังมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นที่เคารพบูชาของชาวบ้านในชุมชน ส่วน

ด้านหลังจะมีวัตถุมงคลและหนังสือธรรมะให้เช่าบูชา และที่เป็นจุดเด่นอีกอย่างหนึ่งของพระธาตุเรืองรอง คือ ป้ายที่บรรจุถ้อยคำสั่งสอน และคติเตือนใจต่าง ๆ ให้คนที่ผ่านมาอ่าน ได้เตือนสติเตือนกายเตือนใจตัวเองไม่ให้ประมาทในการดำเนินชีวิต

สำหรับส่วนพระธาตุเรืองรองจะมีพื้นที่จัดแสดงศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นและโบราณวัตถุ โดยแบ่งออกเป็น ๖ ชั้น ประกอบด้วย

ชั้นที่ ๑ แรกสุดจะมีนิทรรศการนิทานพื้นบ้านความเป็นมาต่าง ๆ ในลักษณะรูปปั้นแสดงประเพณีวัฒนธรรมต่าง ๆ ในท้องถิ่น และบนขื่อคานมีภาพจิตรกรรมเล่าเรื่องราวพร้อมคำบรรยายเกี่ยวกับตำนานความเชื่อต่าง ๆ ตามฮีต ๑๒ คลอง ๑๔

ชั้นที่ ๒ ชั้นที่ ๓ จะเป็นที่จัดแสดงพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านกลุ่มชาติพันธ์สี่เผ่าไทยในอดีต คือ ส่วย เขมร ลาว เยอ ประกอบด้วย โบราณวัตถุ เครื่องมือเครื่องใช้ในการทำมาหากินในชีวิตประจำวันของชาวบ้าน เช่น ถ้วยชาม เครื่องปั้นดินเผาต่าง ๆ เครื่องมือดักสัตว์ อาวุธ เตารีดโบราณ อุปกรณ์การเลี้ยงหม่อนไหม หนังสือ ตำราต่าง ๆ ที่น่าสนใจ โดยสิ่งของที่จัดแสดงส่วนใหญ่จะมีป้ายชื่อเรียก และฝาผนังจะมีภาพเขียนสถานที่ท่องเที่ยว เหตุการณ์ต่าง ๆ ของจังหวัดศรีสะเกษ ส่วนระเบียงภายนอกทั้งสี่ด้านจะเป็นห้องจำลองชีวิตความเป็นอยู่ กิจกรรมประเพณีของชนเผ่าทั้งสี่เผ่าไทย

ชั้นที่ ๔ จัดไว้เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจของผู้ที่เข้ามาเยี่ยมเยียน เข้าชม

ชั้นที่ ๕ ใช้เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม สวดมนต์ ทำสมาธิ ของประชาชนทั่วไป

ชั้นที่ ๖ เป็นชั้นบนสุดเป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ พระบรมเกศาธาตุ (เส้นผม) ของพระอรหันต์ รวมถึงเป็นจุดชมวิวในมุมสูงที่สวยงามสบายตา[๕๘] ดังตัวอย่างภาพประกอบที่ ๓.๒

---

[๕๘]สัมภาษณ์ พระครูโกศลสุตคุณ, เจ้าอาวาสบ้านเอก (ผู้ช่วยดูแลพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรอง), ตำบลหนองปล้อง และสัมภาษณ์ นายบุญเรือง ขันตา, ปราชญ์ชาวบ้านสร้างเรือง ตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ, [๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

แสดงวิถีชีวิตชนเผ่าลาว ส่วย เขมร และเยอ ผ่านหุ่นจำลอง

หุ่นแสดงวัฒนธรรม และหุ่นจำลองวิถีการดำเนินชีวิตคนพื้นบ้านในอดีต

ข้าวของเครื่องใช้ในสมัยโบราณภายในพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรอง

ภาพประกอบที่ ๓.๒ แสดงภาพจำลองวิถีวัฒนธรรมท้องถิ่นชนสี่เผ่าไทย

๒. การบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์พระธาตุเรืองรอง

ปัจจุบัน พระครูวิบูลธรรมภาณ หรือ หลวงปู่ธัมมา พิทักษา ซึ่งเป็นเจ้าอาวาสวัดพระธาตุเรืองรอง ยังคงเป็นผู้รับผิดชอบควบคุมการบริหารงานจัดการพิพิธภัณฑ์พระธาตุเรืองรองเองทั้งหมดเพียงคนเดียว โดยมีคณะกรรมการวัดซึ่งเป็นชาวบ้านสร้างเรือง อันเป็นที่ตั้งของวัดได้เข้ามาช่วยเหลือดำเนินงานบางอย่างในลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์พระธาตุเรืองรอง ได้แก่ นายพรมมา ธิปเทศ นายวิชิต พิทักษา นายบุญเรือง ขันตา และนางสาวเทียนทอง พงษ์พีระ โดยมีหลวงปู่ธัมมา พิทักษา จะเป็นกำลังหลักในการบริหารดำเนินการและตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ รวมถึงยังรับหน้าที่เป็นผู้ดูแลพิพิธภัณฑ์บางครั้งยังเป็นผู้นำชมด้วย รวมถึงยังทำหน้าที่ในการจัดแสดงสิ่งของ ทำ

ทะเบียน และคำอธิบาย โดยอาศัยนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษและสภาวัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ เข้ามาเป็นพี่เลี้ยงให้คำปรึกษาแนะนำเทคนิคในการจัดแสดงให้บางประการ ส่วนพระลูกวัดพระธาตุเรืองรองจะเป็นผู้คอยดูแลทำความสะอาดภายในพิพิธภัณฑ์เท่านั้น

แต่หากจะกล่าวไปแล้วการบริหารจัดการพระธาตุเรืองรอง ได้พยายามที่จะดำเนินการตามแนวทางการบริหารจัดการตามรอยพระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่พระราชาทานไว้เมื่อวันที่ ๑๗ กันยายน ๒๕๒๔ ภายใต้ แนวคิด บวร หรือ โครงสร้างพิพิธภัณฑ์ ๓ ส่วน โดย “บ้าน” ทำหน้าที่ช่วยเหลือในการเสาะแสวงหาวัตถุทางศิลปวัฒนธรรมที่จะจัดแสดง “วัด” ทำหน้าที่เป็นผู้จัดพื้นที่แสดงสิ่งของที่หามาได้ ส่วน “โรงเรียนในชุมชน” เช่นโรงเรียนบ้านเอกสร้างเรือง โรงเรียนบ้านหญ้าป้อง โรงเรียนศรีสะเกษน้อมเกล้า เป็นต้น ได้เข้ามาช่วยทำในการจัดกิจกรรมและนิทรรศการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในช่วงเทศกาลสำคัญ เช่น การจัดงานไหว้พระธาตุประจำปี การแสดงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมดั้งเดิม คือ ทอผ้า ตำข้าวตีเหล็ก บีบข้าวปุ้น จักสาน การเป่าแคน เป่าโหวด ดีดพิณ เป่าสะไน ในช่วงสงกรานต์ทุกปี อันเป็นเอกลักษณ์ของชนสี่เผ่า[๕๙]

สรุปได้ว่า สภาพการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง มีปัจจัยทั้งภายในและภายนอกที่เกี่ยวข้อง โดยปัจจัยภายในจะมีพระครูวิบูลธรรมภาณ หรือ หลวงปู่ธัมมา พิทักษา เป็นผู้ที่มีบทบาทหน้าที่ในการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์และเป็นกำลังหลักในการดำเนินการและตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ ตั้งแต่เริ่มก่อตั้งพระธาตุเรืองรองจนถึงปัจจุบัน ส่วนปัจจัยภายนอกที่เข้ามาสนับสนุน คือ หน่วยงานราชการ เช่น มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ สภาวัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ และสถานศึกษา ชุมชนในการเข้าร่วมกับกิจกรรมต่าง ๆ เพื่ออนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่ต่อไป

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ปัจจุบันพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรองนั้น หากมองด้วยสายตาของบุคคลภายนอกแล้ว คล้ายว่าจะเป็นพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นที่ประสบความสำเร็จ ด้วยหลักฐานยืนยันจากการศึกษาสัมภาษณ์ผู้ที่ใกล้ชิดกับวัดพระธาตุเรืองรองดังที่กล่าวแล้วนั้น ไม่ว่าจะเป็นการที่พิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรองได้เปิดทำการเก็บรักษาอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นมาเป็นเวลาอย่างยาวนานกว่า ๓๐ ปี ตลอดจนการที่มีผู้คนทั่วไปให้ความสนใจเข้ามาเยี่ยมชม และการได้รับการยอมรับจากชาวบ้านในชุมชนในฐานะที่สร้างชื่อเสียงและรายได้ให้กับชุมชน แต่หากมองลึกลงไปในอนาคตแล้วพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรองยังไม่สามารถเป็นพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านของชุมชนได้อย่างแท้จริง ทั้งในด้านการบริหารจัดการที่ยังไม่สามารถเชื่อมโยงกับชุมชนได้ เนื่องจากเสียงชาวบ้านในชุมชนที่ชื่นชมนั้นก็เป็นเพียงในลักษณะของคนนอกมองเข้ามา ชาวบ้านหาได้มีความรู้สึกว่ามีส่วนร่วมหรือความภาคภูมิใจในฐานะที่พระธาตุเรืองรองนี้ คือ ส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของชุมชนไม่ ทั้งที่สิ่งของในการจัดแสดงในพระธาตุเรืองรองส่วนมากล้วนมีที่มาจากภูมิปัญญาอันเป็นวิถีชีวิตของชาติพันธุ์บรรพบุรุษของชนชาวศรีสะเกษ ทั้งนี้เนื่องมาจากสิ่งของจัดแสดงในพระธาตุเรืองรองปัจจุบันนั้น เริ่มต้นจากสิ่งของที่ไม่

---

[๕๙]สัมภาษณ์ พระครูโกศลสุตคุณ, เจ้าอาวาสบ้านเอก (ผู้ช่วยดูแลพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรอง), ตำบลหนองปล้อง และสัมภาษณ์ นายบุญเรือง ขันตา, ปราชญ์ชาวบ้านสร้างเรือง ตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมืองจังหวัดศรีสะเกษ, [๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

จำเป็นในชีวิตประจำวันของชาวบ้านแล้ว จึงนำไปไว้ที่วัด ไม่ว่าจะเป็นสิ่งของที่ชำรุดหรือสิ่งของที่ไม่มีความจำเป็นใด ๆ ต้องใช้งานอีก

ดังนั้น ในวันที่สิ่งของเหลือใช้เหล่านี้ของชาวบ้านได้กลายเป็นของพระธาตุเรืองรอง ชาวบ้านจึงไม่มีความตื่นเต้น ยินดี หรือมีส่วนร่วมเท่าที่ควร กอปรกับพระธาตุเรืองรองแห่งนี้ได้รับการบริหารแบบผูกขาดโดยเจ้าอาวาสวัด คือ พระครูวิบูลธรรมภาณ หรือ หลวงปู่ธัมมา พิทักษา แต่สำนึกตลอดจนการรับรู้ในความเป็นเจ้าของชุมชนนั้น ชุมชนแทบจะไม่มีความเข้าใจ แต่เนื่องจากพระธาตุเรืองรองในปัจจุบันมีประชาชนทั่วไปจากภายนอกหันมาให้ความสนใจมากขึ้น ชาวบ้านชุมชนจึงหันมาให้ความใส่ใจเพราะเหตุผลที่พ่วงด้วยเรื่องของเศรษฐกิจ แต่ชาวบ้านยังคงไม่สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมกับการบริหารจัดการพระธาตุเรืองรองในฐานะเจ้าของทรัพยากรมรดกศิลปวัฒนธรรมได้ ดังนั้น หากวันหนึ่งพระครูวิบูลธรรมภาณหรือหลวงปู่ธัมมา พิทักษา ไม่อยู่เสียแล้ว พระธาตุเรืองรองก็อาจกลายเป็นสถานที่เพียงแค่เก็บรักษาของเก่าทางวัฒนธรรมไว้เท่านั้น

ผู้วิจัยจึงเห็นว่า สภาพการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน พระสงฆ์ในวัดพระธาตุเรืองรองจึงควรมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงบทบาทของตนให้มากยิ่งขึ้น โดยการส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนได้เข้ามาเป็นหุ้นส่วนในความเป็นเจ้าของอย่างเป็นรูปธรรมในการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมร่วมกัน ในทุกมิติของทุกฝ่ายทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน สถานศึกษา และชุมชน รวมถึงหน่วยงานท้องถิ่นต่าง ๆ เพื่อที่ทุกฝ่ายจะได้ร่วมกันรณรงค์ทำหน้าที่เผยแพร่ฟื้นฟู ถ่ายทอดประชาสัมพันธ์ อนุรักษ์ดูแลรักษาและสืบสานทรัพยากรทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ชนสี่เผ่าไทยของจังหวัดศรีสะเกษ ทั้งยังจะเป็นการส่งเสริมให้พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านพระธาตุเรืองรองได้ทำหน้าที่เป็นแหล่งเรียนรู้ทางศิลปวัฒนธรรมที่มีความพร้อมและมีศักยภาพคู่กับชุมชนได้อย่างแท้จริงและยั่งยืน

จากที่ได้ศึกษาสภาพการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของพระสงฆ์วัดพระธาตุเรืองรองตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันดังที่กล่าวแล้วนั้น ผู้วิจัยจะได้วิเคราะห์ถึงปัญหาอุปสรรคและเสนอแนวทางการส่งเสริมบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรองในบทที่ ๔ ต่อไป

บทที่ ๔

ปัญหา อุปสรรค และเสนอแนวทางการส่งเสริมบทบาทของพระสงฆ์ ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง

ในบทนี้ ผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงปัญหาอุปสรรคและเสนอแนวทางการส่งเสริมบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำเสนอโดยมีรายละเอียดเป็นลำดับดังต่อไปนี้

๔.๑ วิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นสี่เผ่าไทยวัดพระธาตุเรืองรอง

หน้าที่สำคัญของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น คือ การรักษามรดกของท้องถิ่น ทั้งยังเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมด้านต่าง ๆ ของชุมชน รวมทั้งเป็นแหล่งเรียนรู้ ศึกษา ค้นคว้าของนักวิชาการ นักเรียน นักศึกษาจากสถานศึกษา และประชาชนทั่วไป ทั้งในท้องถิ่นและนอกท้องถิ่น ซึ่งพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดพระธาตุเรืองรอง ถือเป็นพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นแห่งหนึ่งที่จัดตั้งอยู่ในบริเวณศาสนสถาน โดยการริเริ่มความคิดของพระสงฆ์ และทำหน้าที่ในการบริหารดำเนินงานโดยพระสงฆ์ อย่างไรก็ตาม แม้ปัจจุบันพระธาตุเรืองรองจะได้เติบโตและเพิ่มจำนวนผู้เข้าชมขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่ที่ผ่านมาเป็นการเพิ่มในเชิงปริมาณ การพัฒนาประสิทธิภาพตามรูปแบบงานพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นยังคงมีอยู่อย่างจำกัด ทั้งนี้เนื่องจากปัญหาอุปสรรคหลายประการ ซึ่งผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์รวบรวมประเด็นปัญหาอุปสรรคต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นสี่เผ่าไทยวัดพระธาตุเรืองรอง ได้ดังนี้

๔.๑.๑ ปัญหาอุปสรรคด้านการอนุรักษ์ดูแลรักษา

บริบทหนึ่งของสังคมไทยตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ประเด็นหนึ่งที่ต้องทบทวนและสร้างความเข้าใจ คือ เรื่องพิพิธภัณฑ์วัดกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น โดยสิ่งของที่ได้รับบริจาคให้วัด หรืออะไรที่เก่า ๆ แก่ ๆ ต้องเอาไปไว้วัด ของเก่าของแก่ก็ต้องไปเก็บรักษาไว้ที่วัด อะไรต่าง ๆ เหล่านี้ จึงทำให้วัดมีของเก่าแก่มากมาย มีทั้งของวัดเองที่เป็นมรดกตกทอดมาแต่โบราณ และมีทั้งของบริจาค[๑] ซึ่งพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรองแม้จะเกิดขึ้นจากการริเริ่มของหลวงปู่ธัมมา พิทักษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นสถานที่เก็บรวบรวมมรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของชนสี่เผ่าศรีสะเกษ แต่พระสงฆ์ภายในวัดไม่รู้จักหรือไม่มีความรู้ความสามารถในการดูแลรักษาอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นต่าง ๆ เหล่านั้นยิ่งพิพิธภัณฑ์ภายในวัดที่มีสมบัติมรดกทางศิลปวัฒนธรรมอย่างมากมาย หากพระสงฆ์ผู้ดูแลไม่รู้จักหรือไม่มีความรู้เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมแล้ว ก็ยิ่งทำให้ดูเหมือนจะไม่เห็นคุณค่าสิ่งของเหล่านั้นเพราะด้วยมีไม่น้อยที่ต้องถูก

---

[๑]ต่อจรัส พงษ์สาลี, **รายงานวิจัยเรื่อง พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในประเทศไทย บทบาทของวัดในฐานะสื่อกลางในการฟื้นฟูวัฒนธรรมระดับท้องถิ่น มุมมองจากการทบทวนประวัติศาสตร์และพัฒนาการของงานพิพิธภัณฑสถานไทย**, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิริธร องค์การมหาชน, ๒๕๔๗), หน้า ๔๘.

ทำลายไป

ทั้งนี้สอดคล้องกับ **พระราชกิตติรังษี** เจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ ที่ได้ให้ทัศนะถึงปัญหาและอุปสรรคไว้ว่า[๒]

“ประเด็นที่อาจเรียกว่าเป็นปัญหาต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง เท่าที่ทราบนั้นอาจพิจารณาได้จากการดำเนินงานโดยหลวงปู่ธัมมา พิทักษา แต่เพียงผู้เดียว จึงทำให้ขาดการสนับสนุนจากผู้นำชุมชน รวมถึงองค์กร หรือหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งการมองข้ามปัญหานี้ ทำให้การประสานความร่วมมือในการเอาใส่ใจดูแลรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรมประเพณีของบรรพบุรุษ ไม่ได้รับการส่งเสริมเท่าที่ควร เพราะขาดการสนับสนุนอย่างจริงจัง ทั้งในด้านงบประมาณ กำลังแรงกาย และสติปัญญา เพื่อที่จะส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในชุมชนของตน จึงเสมือนเป็นการทำลายของเก่าให้สูญสิ้นไปโดยไม่รู้ตัว เพราะพระสงฆ์เราไม่มีความรู้ความสามารถหรือไม่มีประสบการณ์ในการดูแลรักษาวัตถุทางศิลปวัฒนธรรมเหล่านี้ได้ทั้งหมด”ซึ่งสอดคล้องกับ **พระครูโกศลสุตคุณ** ผู้ช่วยดูแลพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรองที่ได้ให้ทัศนะว่า[๓]

“หากจะให้ว่ากันตรง ๆ บทบาทของพระสงฆ์ในการดำเนินงานพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรองที่มีอยู่ในปัจจุบัน ยังขาดความเชื่อมโยงกับชุมชนรอบข้าง ทั้งยังไม่สามารถทำความเข้าใจถึงความสำคัญในการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นให้กับประชาชนในท้องถิ่นได้ดีพอ ทำให้ขาดการสนับสนุนการดูแลและการเข้ามาใช้ประโยชน์จากพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นของประชาชนเท่าที่ควร แม้จะมีการทำงานโดยอาศัยความร่วมมือกับทางโรงเรียนในท้องถิ่น เช่น โรงเรียนศรีสะเกษน้อมเกล้า โรงเรียนบ้านหญ้าปล้อง โรงเรียนบ้านเอกสร้างเรือง เป็นต้น และทางคณะกรรมการของพระธาตุเรืองรองได้ติดต่อไปยังสถาบันราชภัฏศรีสะเกษแล้ว เพื่อให้เข้ามาช่วยในการสงวนรักษาวัตถุและให้ความรู้ แต่ก็ยังไม่ได้รับความช่วยเหลือเท่าที่ควร นอกจากนี้ ยังขาดการศึกษา ค้นคว้า และการวิจัยด้านศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ได้มีการรวบรวมไว้แล้ว เพื่อให้ทราบความหมาย และความสำคัญของวัฒนธรรมในฐานะที่เป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นอย่างถ่องแท้ อันเป็นรากฐานของการดำเนินชีวิตของวิถีชุมชน เพื่อให้เห็นคุณค่า ทำให้เกิดการยอมรับ และนำไปใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสมต่อไป และสอดคล้องกับทัศนะของ **นางพรทิพย์ แสงฟ้า** กำนันตำบลหญ้าปล้องที่กล่าวว่า

“หากกล่าวถึงในท้องถิ่นตำบลหญ้าปล้อง ทุกหมู่บ้าน และในเขตใกล้เคียงวัดพระธาตุเรืองรอง แม้จะมีความผูกพันและให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นมาเป็นอย่างดีและให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทางวัดพระธาตุเรืองรองได้จัดขึ้นมาตลอด แต่สิ่งหนึ่งที่จะต้องกล่าวถึง ก็คือ บทบาทของพระสงฆ์ทั้งในส่วนของวัดพระธาตุเรืองรองเองและในจังหวัดศรีสะเกษด้วย พระสงฆ์ในปัจจุบันยังไม่ค่อยจะมีบทบาทเข้ามามีส่วนร่วมในด้านการอนุรักษ์มากเท่าไร

---

[๒]สัมภาษณ์ พระราชกิตติรังษี, เจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ วัดเจียงอีศรีมงคลวราราม พระอารามหลวง, อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

[๓]สัมภาษณ์ พระครูโกศลสุตคุณ, เจ้าอาวาสบ้านเอก (ผู้ช่วยดูแลพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรอง), ตำบลหนองปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๗ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

เพราะคิดว่าการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นนั้น เป็นเรื่องของทางวัดพระธาตุเรืองรองเองโดยเฉพาะ และได้มีการบริหารจัดการดีแล้ว จึงไม่ได้เล็งเห็นปัญหาที่มีอยู่และยังมองว่าให้เป็นเรื่องของหน่วยงานหรือองค์กรทางวัฒนธรรม ดังนั้น จึงเป็นปัญหาในการมีส่วนร่วมและการแสดงบทบาทร่วมกันของทางคณะสงฆ์ในจังหวัดในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมต่อการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของวัดพระธาตุเรืองรองในปัจจุบัน”[๔]

แนวทางการแก้ไขปัญหาอุปสรรคด้านการอนุรักษ์ดูแลรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นนั้น คือ การพระสงฆ์ในวัดพระธาตุเรืองรองและพระสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ ต้องให้ความร่วมมือต่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น และทำการศึกษาให้เกิดความรู้ความเข้าใจ โดยเชิญวิทยากรจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาให้การอบรมความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมแด่พระสงฆ์ในวัดพระธาตุเรืองรองและคณะกรรมการบริหารจัดการวัดได้นำไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติต่อไป

๔.๑.๒ ปัญหาอุปสรรคด้านการเผยแพร่และฟื้นฟู

สภาพการณ์ปัจจุบันของพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรอง ยังขาดผู้รู้ที่ทรงภูมิปัญญา หรือปราชญ์ท้องถิ่นเพื่อการถ่ายทอดเผยแพร่ให้ความรู้ทางประวัติศาสตร์สังคมวัฒนธรรมของท้องถิ่นแก่ผู้ที่เข้าชม อย่างมากก็เป็นเพียงสถานที่รวบรวมโบราณวัตถุที่ไร้เรื่องราวปะติดปะต่อ ไม่สามารถนำมาเชื่อมต่อให้คนรุ่นหลังเข้าใจถึงความเป็นไปในสังคมและศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นได้ และนำมาซึ่งปัญหาและอุปสรรคในการถ่ายทอดเผยแพร่การให้ความรู้ตลอดจนการฟื้นฟูที่เกี่ยวข้องกับมรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นหรือของสิ่งนั้น ๆ ซึ่งถือเป็นเรื่องสำคัญ เพราะการถ่ายทอดเผยแพร่และฟื้นฟู ย่อมจะเป็นตัวกระตุ้นให้คนในท้องถิ่นเกิดความภูมิใจกระทั่งกลายเป็นแนวร่วมในเรื่องการรักษาอนุรักษ์และปกป้องศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของตนมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับ **พระครูโกศลสุตคุณ** ผู้ช่วยดูแลพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรองที่ได้ให้ทัศนะว่า[๕]

“สิ่งหนึ่งที่อาจเป็นปัญหาอุปสรรคต่อการดำเนินงานของพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรองคือการขาดความร่วมมืออย่างจริงจังในการนำภูมิปัญญาที่ผ่านการเลือกสรรกลั่นกรองด้วยเหตุและผลอย่างรอบคอบและรอบด้านของคนรุ่นก่อนอันเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ไปเผยแพร่ให้คนในสังคมได้รับรู้ให้เกิดความเข้าใจ และตระหนักในคุณค่า คุณประโยชน์และปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม โดยกระบวนการการมีส่วนร่วมผ่านสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษาหรือหน่วยงานที่จัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมต่าง ๆ ได้ ซึ่งถือเป็นเรื่องสำคัญ เพราะสิ่งนี้คือสิ่งที่จะเป็นตัวกระตุ้นให้คนในท้องถิ่นเกิดความภูมิใจกระทั่งกลายเป็นแนวร่วม ในการถ่ายทอดเผยแพร่และฟื้นฟูมรดกทางศิลปวัฒนธรรม แต่เมื่อขาดการดำเนินการอย่างจังจริงในเรื่องนี้ จึงไม่อาจสะท้อนผลใด ๆ ได้” ซึ่งสอดคล้องกับ **นายบุญเรือง ขันตา** ปราชญ์ชาวบ้านที่กล่าวว่า “ปัญหาอุปสรรคด้านการถ่ายทอดเผยแพร่และฟื้นฟูมรดกทางศิลปวัฒนธรรม

---

[๔]สัมภาษณ์ นางพรทิพย์ แสงฟ้า, กำนันตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ, [๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

[๕]สัมภาษณ์ พระครูโกศลสุตคุณ, เจ้าอาวาสบ้านเอก (ผู้ช่วยดูแลพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรอง), ตำบลหนองปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๗ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

ท้องถิ่นของวัดพระธาตุเรืองรองจะขึ้นตรงต่อหลวงปู่ธัมมา พิทักษา เป็นหลัก และการจัดการพิพิธภัณฑ์ก็มักจะเน้นไปในเรื่องของการจัดแสดงมรดกทางภูมิปัญญาท้องถิ่นเสียมากกว่า ที่จะดำเนินการในเรื่องของการถ่ายทอดเผยแพร่และฟื้นฟู ส่วนรายได้หรือเงินอุดหนุนต่าง ๆ ทางวัดก็จะนำไปดำเนินการเพื่อขยายสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ภายในวัด จึงทำให้ขาดงบประมาณในส่วนของการดำเนินงานถ่ายทอดเผยแพร่และฟื้นฟูมรดกทางศิลปวัฒนธรรม อีกอย่างการขอความร่วมมือจากภาครัฐและเอกชนก็ไม่ค่อยได้รับการตอบสนองและสนับสนุนอย่างเต็มกำลังเท่าที่ควร จนกลายเป็นปัญหาทำให้ขาดความต่อเนื่องในการถ่ายทอดเผยแพร่และการฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งนับวันจะค่อย ๆ เลื่อนหายไป คนรุ่นใหม่จึงไม่ให้ความสำคัญที่จะสืบสาน อย่างมากก็เพียงแค่ให้ความสนใจมาเยี่ยมชมเท่านั้น”[๖]

นอกจากนี้ **นายมณเฑียร จันตะ** ผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านหญ้าปล้อง ก็ได้ให้ทัศนะถึงปัญหาอุปสรรคด้านการถ่ายทอดเผยแพร่และฟื้นฟูมรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของวัดพระธาตุเรืองรองว่า “ในฐานะที่เป็นผู้นำหมู่บ้าน ผมมองว่า ทางวัดพระธาตุเรืองรองหรือพระสงฆ์ยังขาดการร่วมมืออย่างจริงจังจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องที่จะเข้ามารณรงค์สืบสานงานฟื้นฟูอย่างจริงจัง ทั้งยังขาดงบประมาณ คือ มีแต่เสียงตอบรับ แต่ไม่มีการขับเคลื่อนหรือรณรงค์ดำเนินกิจกรรมเพื่อให้มีการถ่ายทอดเผยแพร่ฟื้นฟูเพื่อให้เกิดความต่อเนื่อง ซึ่งผมมองว่าเรื่องนี้เป็นปัญหาอย่างมากต่อการถ่ายทอดเผยแพร่และฟื้นฟูมรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของวัดพระธาตุเรืองรอง”[๗]

ขณะที่ **นายเสน่ห์ นามจันทรา** ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหญ้าปล้อง ได้ให้ทัศนะว่า “ปัญหาอุปสรรคที่เห็นในปัจจุบันของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง คือการไม่สามารถเลือกสรรภูมิปัญญาที่กำลังจะสูญหาย หรือที่สูญหายไปแล้ว นำมาถ่ายทอดเผยแพร่ฟื้นฟูหรือทำให้เห็นคุณค่าและมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตในท้องถิ่น โดยเฉพาะพื้นฐานทางจริยธรรม คุณธรรม และค่านิยม ควรที่จะมีกิจกรรมส่งเสริมให้ทุกคนได้เห็นคุณค่า และร่วมกันรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของบรรพบุรุษของตนและของท้องถิ่นของตนเพื่อสร้างความเข้าใจและความมั่นใจแก่คนรุ่นหลังในการปรับเปลี่ยนและตอบสนองต่อกระแสวัฒนธรรมอื่น ๆ ได้อย่างเหมาะสม เพื่อสร้างทัศนคติ ความรู้ และความเข้าใจว่าทุกคนมีหน้าที่ที่ต้องช่วยกันถ่ายทอดเผยแพร่เสริมสร้างฟื้นฟู และช่วยกันดูแลรักษาสภาพทางมรดกศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นอันดีงามที่เป็นสมบัติของท้องถิ่น ซึ่งมีผลโดยตรงต่อความเป็นอยู่ของทุกคนในท้องถิ่นด้วย”[๘]

แนวทางการแก้ไขปัญหาอุปสรรคด้านการถ่ายทอดเผยแพร่และฟื้นฟูมรดกทางศิลปวัฒนธรรมต้องเปิดกว้างทางความคิด การระดมความคิดเกี่ยวกับปัญหาในการบริหารจัดการ โดยเฉพาะพระครูวิบูลธรรมภาณ หรือ หลวงปู่ธัมมา พิทักษา ต้องเปิดใจยอมรับฟังเสียงของบุคคลภายนอก และให้โอกาสในการบริหารจัดการร่วมกันของบุคคลภายนอก ทั้งองค์กร/สถาบัน ฝ่ายปกครอง ผู้นำชุมชน ประชาชน และ

---

[๖]สัมภาษณ์ นายบุญเรือง ขันตา, ปราชญ์ชาวบ้านสร้างเรือง ตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

[๗]สัมภาษณ์ นายมณเฑียร จันตะ, ผู้ใหญ่บ้านบ้านหญ้าปล้อง, ตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

[๘] สัมภาษณ์ นายเสน่ห์ นามจันทรา, ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหญ้าปล้อง, อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

พระสงฆ์ในตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษเข้ามามีบทบาทในการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ของวัดพระธาตุเรืองรองอย่างเต็มที่ เพื่อให้เกิดการดำเนิน การในการเผยแผ่และฟื้นฟูอย่างมีประสิทธิภาพและสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนา มีความรู้สึกเกิดความหวงแหนในมรดกทางวัฒนธรรมร่วมกัน

๔.๑.๓ ปัญหาอุปสรรคด้านบุคลากร

ปัจจุบันพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น ถือเป็นแหล่งเรียนรู้ทางมรดกศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น ทั้งยังเป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าของนักวิชาการ นักเรียน นักศึกษาจากสถานศึกษาและประชาชนทั่วไปทั้งในท้องถิ่นและนอกท้องถิ่นรวมทั้งเป็นศูนย์กลางการจัดกิกรรมด้านต่าง ๆ ของชุมชน แต่พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นที่จัดตั้งในวัดหรือศาสนาสถานส่วนใหญ่ ยังขาดบุคลากรที่จะทำหน้าที่ ที่จำเป็นตามลักษณะงานพิพิธภัณฑ์ เช่น นักวิชาการ เจ้าหน้าที่ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ หรือปราชญ์ผู้ทรงภูมิปัญญาของท้องถิ่น เป็นต้น[๙]จึงทำให้พิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรองขาดการพัฒนาให้น่าสนใจ และขาดพลังที่จะขับเคลื่อนให้งานพิพิธภัณฑ์เป็นแหล่งการเรียนรู้ หรือ แหล่งท่องเที่ยวของท้องถิ่นได้ สอดคล้องกับ **นายมณเฑียร จันตะ** ผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านหญ้าปล้อง ที่ได้ให้ทัศนะว่า

“ปัญหาสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ วัดพระธาตุเรืองรองรวมถึงพระสงฆ์ในวัดพระธาตุเรืองรองยังขาดการสร้างคนรุ่นใหม่หรือแม้แต่ตัวของพระสงฆ์ในวัดเองด้วย เพื่อให้เข้ามามีบทบาทหน้าที่ในการให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม อันเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น ๆ ของตน ลำพังแต่ปราชญ์ท้องถิ่นเองก็ไม่อาจสามารถที่จะเข้ามาช่วยดูแลเรื่องนี้ได้ตลอดเวลา เนื่องจากทุกคนต้องทำงานดำเนินชีวิตของตนหรืออาจมีปัญหาเรื่องการจัดสรรเวลาทำงานช่วยเหลือพิพิธภัณฑ์ ดังนั้นการพัฒนาบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์เพื่อให้เข้ามาช่วยหรือเป็นอาสาสมัครในการให้ความรู้เกี่ยวกับมรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของวัดพระธาตุเรืองรองจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องรีบแก้ไข”[๑๐]สอดคล้องกับ **นายสมสุข สายเพชร** ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านเอกสร้างเรืองได้ให้ความเห็นว่า[๑๑]

“พิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรองประกอบด้วยหลักฐานประวัติศาสตร์ทางวัฒนธรรมและหลักฐานทางชาติพันธุ์ของชนสี่เผ่าไทย อันเป็นแหล่งเรียนรู้ของจริง ดังนั้น จึงต้องมีบุคลากรที่มีภูมิความรู้ทางมรดกวัฒนธรรมเหล่านี้ เพื่อให้ความกระจ่างและความน่าสนใจต่อผู้เยี่ยมชม โดยเฉพาะเด็ก ๆ ซึ่งเป็นเยาชนรุ่นหลังคนรุ่นใหม่ ที่ไม่เข้าใจความหมายและความสำคัญทางมรดกวัฒนธรรมท้องถิ่นของตน จึงเป็นปัญหาที่พระสงฆ์วัดพระธาตุเรืองรองและผู้ที่เกี่ยวข้องในชุมชนพึ่งให้ความสำคัญ ด้วยการสร้างบุคลากรหรือปราชญ์ท้องถิ่นที่มีภูมิรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ สังคม วิถีชีวิตและศิลปวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่น เพื่อถ่ายความรู้ และช่วยกันรักษาสืบสานไปสู่อนุชนรุ่นหลังได้”

---

[๙]ประภัสสร โพธิ์ศรีทอง, **ปัญหาของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.academia.edu/375489399, [๑๐ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

[๑๐]สัมภาษณ์ นายมณเฑียร จันตะ, ผู้ใหญ่บ้านบ้านหญ้าปล้อง, ตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

[๑๑]สัมภาษณ์ นายสมสุข สายเพชร, ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านเอกสร้างเรือง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

สอดคล้องกับ **นายพรมมา ธิปเทศ** ปราชญ์ชาวบ้านสร้างเรือง ตำบลหญ้าปล้อง ที่กล่าวว่า “พระธาตุเรืองรองยังขาดบุคลากรที่มีความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในการให้องค์ความรู้ หรือขาดผู้ให้เนื้อหารายละเอียดในการบรรยาย ให้ความหมาย วิธีการใช้สอยในคุณค่าของโบราณวัตถุ

อันเป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรมเหล่านั้น จึงทำให้ไม่สามารถถ่ายทอดให้บุคคลผู้ที่เข้ามาศึกษาเยี่ยมชม ได้เข้าใจในคุณค่าได้อย่างถ่องแท้”[๑๒]สอดคล้องกับ **นายบุญฤกษ์ โสรเนตร** ที่ให้ความเห็นว่า

“การที่วัดพระธาตุเรืองรอง ได้เปิดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ และเยี่ยมชม มรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของชนสี่เผ่าศรีสะเกษนั้น ข้อสังเกตอย่างหนึ่ง คือ แม้จะมีการเขียนบอกถึงชื่อของมรดกทางวัฒนธรรม แต่ยังขาดวิทยากรหรือปราชญ์ท้องถิ่นที่จะนำชมบรรยายให้รายละเอียดของวัตถุอันเป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรมเหล่านั้น จึงขาดจุดดึงดูดที่จะทำให้ผู้ที่มาศึกษาเยี่ยมชมได้สนใจ”[๑๓]และสอดคล้องกับ **พระครูโกศลสุตคุณ** ที่กล่าวว่า “วัดพระธาตุเรืองรองเป็นสถานที่-ที่มีพร้อมและมีสิ่งอำนวยความสะดวกพร้อมทุกด้าน เป็นสถานที่เก็บรวบรวมข้อมูลทางด้านวัตถุต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับมรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของชนชาวศรีสะเกษ แต่สิ่งที่ขาด คือ บุคลากรหรือปราชญ์ท้องถิ่นที่มีความรู้ความเข้าใจในด้านประวัติศาสตร์ข้อมูลของมรดกทางวัฒนธรรมนั้น ๆ ที่จะให้ความรู้แก่ผู้เข้าชมรวมถึงหน่วยงานรัฐก็ยังไม่สามารถเข้ามาสนับสนุนในด้านของบุคลากรได้ ส่วนพระสงฆ์ของวัดพระธาตุเรืองรองเองก็ไม่สามารถเข้ามามีบทบาทให้ความรู้ความเข้าใจได้เช่นกัน จึงเป็นปัญหาอุปสรรคที่วัดพระธาตุเรืองรองต้องให้ความสำคัญและรีบแก้ไข”[๑๔]

แนวทางการแก้ไขปัญหาอุปสรรคด้านบุคลากร สำคัญที่สุดคือพระสงฆ์ในวัดต้องเป็นผู้นำและขนขวายความรู้ เป็นแบบอย่างของสาธุชนในการประพฤติปฏิบัติ เพื่อสั่งสอนอบรมปลูกจิตสำนึกของสาธุชนในชุมชนให้เกิดความสามัคคีปรองดองและเป็นตัวกลางในการประสานความร่วมมือสร้างเครือข่ายไปยังหน่วยงานภาครัฐ เอกชน สังคม องค์กร/สถาบันการศึกษา จัดให้มีการสร้างปราชญ์ชาวบ้านและปราชญ์รุ่นใหม่ เช่น มัคคุเทศก์น้อยที่เกิดจากเยาวชนในพื้นที่ โดยได้รับการอบรมจากปราชญ์ชาวบ้านที่มีอยู่เดิม เจ้าหน้าที่วัฒนธรรมจังหวัด เจ้าหน้าที่สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด เหล่านี้เข้ามามีส่วนในการพัฒนาบุคลากรทั้งพระสงฆ์ ผู้นำชุมชน ประชาชน เยาวชนให้ได้รับความรู้เพื่อจะได้นำไปถ่ายทอดและประชาสัมพันธ์วัดพระธาตุเรืองรอง เช่น พิพิธภัณฑ์ชนสี่เผ่า

---

[๑๒]สัมภาษณ์ นายพรมมา ธิปเทศ, ปราชญ์ชาวบ้านสร้างเรือง ตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

[๑๓]สัมภาษณ์ นายบุญฤกษ์ โสรเนตร, ข้าราชการบำนาญ ตำบลหนองครก อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๑๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

[๑๔]สัมภาษณ์ พระครูโกศลสุตคุณ, เจ้าอาวาสบ้านเอก (ผู้ช่วยดูแลพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรอง), ตำบลหนองปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๗ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

๔.๑.๔ ปัญหาอุปสรรคด้านการบริหารจัดการ

เนื่องจากพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง เป็นพิพิธภัณฑ์ที่ตั้งอยู่ภายในวัด ซึ่งเกิดจากการดำริของพระครูวิบูลธรรมภาณ หรือหลวงปู่ธัมมา พิทักษา และเป็นผู้ที่ได้ทำการเก็บรวบรวมโดยการขอรับบริจาคโบราณวัตถุอันเป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของชนสี่เผ่าจากชาวบ้าน เพื่อมาจัดแสดงไว้ในพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรอง ผู้ดูแลและบริหารจัดการจึงเป็นเจ้าอาวาส คือ หลวงปู่ธัมมา พิทักษา ดังนั้น เมื่อมีกิจที่จะต้องปฏิบัติตามกฎของสงฆ์ จึงอาจทำให้มีข้อจำกัดในเรื่องของการดูแลและบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ ซึ่งที่ผ่านมาหลวงปู่ธัมมา พิทักษา จะเป็นผู้บริหารงานต่าง ๆ และรับผิดชอบตัดสินใจเองทั้งการจัดแสดงวัตถุทางศิลปวัฒนธรรม การควบคุมดูแลพระธาตุเรืองรองทั้งหมดเพียงคนเดียว และเนื่องจากการดูแลบริหารจัดการพระธาตุเรืองรองมีเพียงแค่เจ้าอาวาสวัด คือ หลวงปู่ธัมมา พิทักษา เพียงคนเดียวนี้เอง จึงทำให้อาจเป็นปัญหาอุปสรรคไม่สามารถดูแลจัดการพระธาตุเรืองรองได้อย่างเต็มที่ ทั้งยังอาจส่งผลกระทบต่อการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรองในอนาคตอีกด้วย หากไม่มีหลวงปู่ธัมมา พิทักษา แล้ว สอดคล้องกับ **พระราชกิตติรังษี** เจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ ที่ให้ทัศนะไว้ว่า

“ปัญหาอีกประเด็นหนึ่งที่อาจเป็นปัญหาต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง ก็คือ การบริหารและจัดการพิพิธภัณฑ์ เพราะอย่างที่เคยกล่าวแล้วว่า หลวงปู่ธัมมา พิทักษา เป็นผู้ดูแลบริหารจัดการด้วยตัวของท่านเอง ทุกอย่างขึ้นอยู่กับหลวงปู่ทั้งหมด หน่วยงานหรือองค์กรอื่น ๆ ก็ไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างจริงจังนัก ดังนั้น ในอนาคตหากขาดหลวงปู่ธัมมาแล้ว ก็น่าเป็นห่วงว่า การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมวัดพระธาตุเรืองรองอาจขาดความต่อเนื่องในการบริหารจัดการที่ดี และทำให้พิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรอง ประสบกับปัญหาในการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นได้[๑๕]ซึ่งสอดคล้องกับ **นายประสาท ดั่งวงค์** ผู้ใหญ่บ้านบ้านเอกตำบลหญ้าปล้อง ที่กล่าวว่า

“ในฐานะที่เป็นผู้หนึ่งที่อยู่ใกล้ชิดกับวัดพระธาตุเรืองรอง จนกระทั่งหลวงปู่ธัมมา พิทักษามีแนวคิดในการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรองขึ้น แต่วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์คือเน้นการเก็บรวบรวมและการจัดแสดงของมีค่าและของแปลกอันเป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของชนสี่เผ่าศรีสะเกษ มากกว่าที่จะคำนึงถึงแนวทางการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ เพราะตัวหลวงปู่ธัมมาจะเป็นผู้บริหารจัดการเองเสียทั้งหมด เพราะท่านเป็นผู้สร้าง แม้ต่อมาบางช่วงเวลาจะขอความร่วมมือไปยังวัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น และมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษให้เข้ามาสนับสนุน แต่ก็เป็นเพียงให้เข้ามาเพื่อช่วยพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนหรือเป็นศูนย์กลางทางมรดกศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นเท่านั้น เพื่อช่วยในการส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่ ส่วนเรื่องการบริหารจัดการต่าง ๆ ก็ยังคงอยู่ในการดูแลของหลวงปู่ธัมมาเช่นเดิม ซึ่งมองว่าอาจเป็นปัญหา

---

[๑๕]สัมภาษณ์ พระราชกิตติรังษี, เจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ วัดเจียงอีศรีมงคลวราราม พระอารามหลวง, อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

ต่อไปในอนาคตข้างหน้าได้”[๑๖]

ขณะที่ **นายพรมมา ธิปเทศ** ปราชญ์ชาวบ้านสร้างเรือง ตำบลหญ้าปล้อง ได้ให้ทัศนะว่า “สิ่งที่มองว่าน่าจะเป็นปัญหาอุปสรรคต่อการส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของวัดพระธาตุเรืองรอง ก็คือ เรื่องของการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรอง เนื่องจากเป็นพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นที่ตั้งอยู่ในวัด การบริหารจัดการจึงเป็นหน้าที่ของหลวงปู่ธัมมา พิทักษา แต่เพียงผู้เดียวทั้งหมด ทำให้คนในชุมชนเข้าใจว่าเป็นหน้าที่ของวัดหรือพระสงฆ์ที่ต้องดำเนินการเรื่องนี้จึงไม่ได้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรองตั้งแต่แรก จึงอาจทำให้มีข้อจำกัดในเรื่องของการดูแล และการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ แม้ในระยะหลังจะมีหน่วยงานภาครัฐเข้ามาเกี่ยวข้องในการช่วยเหลือส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น แต่ก็มีขีดข้อจำกัดต่าง ๆ ในการบริหารจัดการทั้งในด้านบุคลากร และงบประมาณ ทำให้ไม่สามารถเข้ามาช่วยเหลือพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรองได้อย่างเต็มที่”[๑๗]สอดคล้องกับ **นายบุญฤกษ์ โสรเนตร** วัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ ที่ให้ทัศนะว่า

“วัดพระธาตุเรืองรองถือเป็นพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นที่สำคัญของชาวศรีสะเกษ เป็นสถานที่จัดแสดงและเก็บรวบรวมศิลปวัตถุ โบราณวัตถุ ข้อมูล ประวัติ ภูมิปัญญา วิถีชีวิตของบรรพบุรุษสี่เผ่าชาวศรีสะเกษจากอดีตจนถึงปัจจุบัน แต่เนื่องด้วยเป็นพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นที่ตั้งอยู่ในวัด การบริหารจัดการทุกอย่างจึงรวมศูนย์อยู่ที่เจ้าอาวาสผู้ก่อตั้ง คือหลวงปู่ธัมมา พิทักษา และเป็นผู้รับผิดชอบตัดสินใจบริหารงานต่าง ๆ ทั้งการจัดแสดงวัตถุทางศิลปวัฒนธรรม การควบคุมดูแลพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรองทั้งหมด จึงทำให้คนในชุมชนขาดความเข้าใจ มองไม่เห็นคุณค่าของมรดกทางศิลปวัฒนธรรม และไม่ได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรอง แม้หน่วยงานอื่น ๆ ก็เช่นกัน ซึ่งไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเท่าที่ควร ข้อนี้จึงเห็นว่าอาจเป็นอุปสรรคต่อการเป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อการพัฒนาสู่การเรียนรู้และการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ชุมชนอย่างครบวงจร เช่น แนวทางด้านการจัดแสดง ด้านองค์ความรู้ การให้บริการ การประชาสัมพันธ์ และกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะส่งเสริมเพื่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้ยั่งยืน ดังนั้น การบริหารจัดการทุกอย่างที่รวมศูนย์อยู่ที่พระสงฆ์คือเจ้าอาวาสผู้ก่อตั้ง จึงอาจเป็นข้อจำกัดในเรื่องของการบริหารดูแลมรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นและ การส่งเสริมอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของวัดพระธาตุเรืองรองในอนาคตได้”[๑๘]

แนวทางการแก้ไขปัญหาอุปสรรคด้านการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น คือ พระครูวิบูลธรรมภาณ (หลวงปู่ธมมา พิทักษา) ควรกระจายอำนาจให้องค์กรภาครัฐ เอกชน ประชาชน ที่เกี่ยวข้อง อาทิ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดศรีสะเกษ วัฒนธรรม

---

[๑๖]สัมภาษณ์ นายประสาท ดั่งวงค์, ผู้ใหญ่บ้านบ้านเอก ตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

[๑๗]สัมภาษณ์ นายพรมมา ธิปเทศ, ปราชญ์ชาวบ้านสร้างเรือง ตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

[๑๘]สัมภาษณ์ นายบุญฤกษ์ โสรเนตร, ข้าราชการบำนาญ ตำบลหนองครก อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๑๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

จังหวัดศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ องค์การบริหารส่วนตำบลหญ้าปล้อง เป็นต้น เข้ามามีส่วนในการวางแผนอย่างมีระบบระเบียบ คิดรูปแบบ ให้ความรู้ การจัดแสดง การจัดหาทั้งโบราณวัตถุ แหล่งทุน ภาคีความร่วมมือ ดำเนินการจัดการพิพิธภัณฑ์ชนสี่เผ่า รวมถึงการส่งเสริมการฟื้นฟูและเผยแผ่กิจกรรมต่าง ๆ ของพระธาตุเรืองรองร่วมกันกับพระครูวิบูลธรรมภาณ ผู้นำชุมชน ประชาชน และเยาวชนเข้ามามีบทบาทในการขับเคลื่อนการบริหารจัดการ

จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเกี่ยวข้องด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรองดังที่ได้กล่าวมาตามลำดับนั้น ผู้วิจัยสามารถประมวลสรุปเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรองได้ดังนี้ ๑) ปัญหาอุปสรรคด้านการอนุรักษ์ดูแลรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ๒) ปัญหาอุปสรรคด้านการถ่ายทอดเผยแพร่และฟื้นฟูมรดกทางศิลปวัฒนธรรม ๓) ปัญหาอุปสรรคด้านบุคลากร ๔) ปัญหาอุปสรรคด้านการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า การอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นนั้นเป็นเรื่องที่ทุกภาคส่วนทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชน รวมถึงสถานศึกษา ควรต้องมีส่วนร่วมในการสืบสานอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมของบรรพบุรุษของตน ดังนั้น พระสงฆ์วัดพระธาตุเรืองรองควรต้องแสดงบทบาทของตน โดยการให้องค์กร หน่วยงานต่าง ๆ และชุมชน ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเกี่ยวกับการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อให้เกิดจุดมุ่งหมายในทิศทางเดียวกัน เช่น การสร้างความเข้าใจในเรื่องของพิพิธภัณฑ์ต่อการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมให้ดีที่สุดในกระบวนการต่าง ๆ ในลักษณะของผู้ที่เป็นหุ้นส่วนกันทางสังคมท้องถิ่น เพื่อร่วมกันสร้างสรรค์แนวทางในการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง ตลอดจนร่วมกันแก้ไขปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ให้สำเร็จลุล่วงภายใต้ระบบที่มีการเชื่อมโยงร่วมกันระหว่างบทบาทของพระสงฆ์และผู้ที่เป็นหุ้นส่วนกันทางสังคมท้องถิ่นร่วมกัน

๔.๒ แนวทางการส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์กับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นสี่เผ่าไทยวัดพระธาตุเรืองรองในอนาคต

จากการศึกษาสภาพการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรองตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน และปัญหาอุปสรรค พบว่า ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นถือเป็นมรดกทางภูมิปัญญาร่วมกันของชุมชนและสังคมทั่วไป ไม่ใช่ของใครเพียงกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ดังนั้น แนวทางการส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อให้เกิดการพัฒนายั่งยืนต่อไป ผู้วิจัยจะได้เสนอแนวทางจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องที่ได้ให้แนวทางการส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง ดังต่อไปนี้

๔.๒.๑ บทบาทต่อการเป็นผู้นำหรือเป็นแบบอย่างในการสืบสาน

บทบาทของพระสงฆ์ที่สำคัญอย่างหนึ่ง คือการเป็นผู้นำและเป็นแบบอย่างในการพัฒนาและสืบทอดศิลปวัฒนธรรม เป็นกระบวนการที่สำคัญยิ่ง ที่จะดำรงไว้ซึ่งสิ่งที่ดีงามสืบไป ซึ่งสามารถพิจารณาได้จากพระราชหัตถเลขาของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ ที่ทรงมีถึง

มกุฎราชกุมาร เมื่อคราวทรงเสด็จประพาสวัดใหญ่สุวรรณาราม จังหวัดเพชรบุรี ต่อบทบาทแบบอย่างการเป็นผู้นำของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ส่งเสริมโบราณสถาน โบราณ วัตถุ และศิลปวัฒนธรรม ความว่า

"พระในวัดนี้ ตั้งแต่พระครูเป็นต้นไป เป็นช่างกันโดยมากรู้จักรักษาของเก่าเป็นอย่างดียิ่ง เช่น ศาลาการเปรียญ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญ ไม้ท่อนไหนผุเปลี่ยนท่อนนั้น ส่วนที่เป็นลวดลายสลักหรือเขียนอันยังจะเก็บของเก่าประกอบอย่างดีที่สุดซึ่งจะทำได้ แต่ในการซ่อมแซมให้ดีบริบูรณ์อย่างเก่านั้น ไม่แต่ถึงมือพระถึงมือช่างหลวง ทุกวันนี้ก็ยากที่จะทำให้เข้ากันกับของเดิมได้ รูปภาพเทพชุมนุมที่นั่งเป็นชั้น ๆ ในผนังอุโบสถดูได้ทุกตัว และเห็นได้ว่าไม่มีฝีมือช่างแห่งใดในกรุงเทพเหมือนเลย เช่น หน้ายักษ์ไม่ได้เขียนเป็นหัวโขน เขียนเป็นคนอ้วน ๆ ย่น ๆ ที่ซึ่งเป็นกนกก็เขียนเป็นหนวดเครา แต่อย่าเข้าใจว่าเขียนเป็นภาพกนก ผู้เขียนนั้นรู้ความคิดเรื่องเครื่องแต่งตัว รู้ว่าจะสอดสวมอย่างไร ไม่ได้เขียนยุ่ง ๆ อย่างทุกวันนี้ รูปนั้นอยู่ข้างจะลบเลือนมาก เพราะเหตุว่าคงจะได้เขียนก่อน ๓๐๐ ปีขึ้นไป เว้นแต่ด้านหน้ามารผจญที่ชำรุดมาก จึงได้เขียนเพิ่มขึ้นใหม่ ก็เลยเห็นได้ถนัดว่า ความคิดไม่ตลอดลงร่องรอยเสารูปแต่งทาสีน้ำมันเขียนลายรดน้ำ เปลี่ยนแม่ลายต่างกันทุกคู่ แต่กรอบเชิงอย่างเดียวกัน กรอบเชิงงามนัก"[๑๙]สอดคล้องกับ **พระราชกิตติรังษี** เจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ โดยท่านได้ให้ทัศนะไว้ว่า

"ในแง่ของการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง พระสงฆ์ควรจะต้องมีบทบาทมากกว่าบุคคลอื่น ๆ ในฐานะที่ตนเป็นผู้นำทางจิตใจของชุมชนสังคมและต้องเป็นแบบอย่างในการกระทำ โดยควรดำเนินการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้รู้ได้เข้าใจ และเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น และจัดตั้งเป็นสภาวัฒนธรรมเพื่อเป็นคลังสมองเป็นคลังภูมิปัญญาของจังหวัดศรีสะเกษ รวมทั้งการสอดส่องดูแลคอยเฝ้าระวังทางวัฒนธรรม เพราะเมื่อวัฒนธรรมเป็นของประชาชนในท้องถิ่นและคนในจังหวัดศรีสะเกษแล้ว ควรที่ผสานทางวัฒนธรรมกับวัฒนธรรมดั้งเดิมของพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจในการส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นจะต้องออกมาชี้แนะแนวทาง ทักท้วง ท้วงติง เพื่อที่จะได้จัดการและทำให้เกิดกระบวนการเฝ้าระแวดระวัง คอยปกป้องคุ้มครองศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนเองได้"[๒๐] ซึ่งสอดคล้องกับ **พระราชธรรมสารสุธี, ดร.** รองเจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ ที่ได้ให้ทัศนะว่า[๒๑]

"พระธาตุเรืองรอง เกิดขึ้นได้จากการนำหรือริเริ่มของพระครูวิบูลธรรมภาณหรือหลวงปู่ธัมมา พิทักษา ที่ได้คิดสร้างพระธาตุเรืองรองขึ้นเพื่อเป็นศาสนสถานที่ให้ญาติโยมชาวจังหวัดศรีสะเกษและใกล้เคียงได้มาสักการบูชาพระบรมสารีริกธาตุของพระอรหันต์ เพราะจังหวัดศรีสะเกษยังไม่มี

---

[๑๙]กรมศิลปากร, **โครงการดูแลทรัพย์สินทางศิลปวัฒนธรรมของชาติของพระสงฆาธิการ**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักโบราณคดีศิลปากร, ๒๕๕๐), หน้า ๑๓, และดูใน พระสมุทรวชิรโสภณ (โสภณ ธมฺมโสภโณ), "การพัฒนาการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม", **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), หน้า ๘๓.

[๒๐]สัมภาษณ์ พระราชกิตติรังษี, เจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ วัดเจียงอีศรีมงคลวราราม พระอารามหลวง, อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

[๒๑]สัมภาษณ์ พระราชธรรมสารสุธี, ดร., รองเจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษและเจ้าอาวาสวัดมหาพุทธาราม พระอารามหลวง, อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๑].

พระบรมสารีริกธาตุประดิษฐานประจำจังหวัดและในโซนอีสานใต้ ท่านจึงมีความตั้งใจสร้างพระธาตุขึ้นจากนั้นท่านก็เห็นว่า มีอะไรที่เป็นของดีของเก่าโบราณที่เป็นภูมิปัญญาทางศิลปวัฒนธรรมชนสี่เผ่าศรีสะเกษ ท่านก็ได้รับบริจาคเพื่อรวบรวมเอาไว้ให้ลูกหลานได้ชม โดยไม่ต้องไปเที่ยวชมตามอำเภอต่าง ๆ ในจังหวัด เพราะท่านรวมแหล่งภูมิปัญญาและแหล่งเรียนรู้ทางศิลปวัฒนธรรมเอาไว้เสร็จครบจบในที่เดียวไว้แล้ว จึงนับว่าหลวงปู่ธัมมานั้นท่านถือเป็นบุคคลแรกเลยที่มีแนวคิดรวบรวมเอาศิลปวัฒนธรรมของสี่เผ่ามาจัดแสดงนิทรรศการให้เราได้ชมในที่เดียว ซึ่งก็ควรที่เราจะได้ช่วยสนับสนุนและส่งเสริมด้วยการร่วมอนุรักษ์ และไม่ทำลายไม่รื้อถอนในสิ่งที่มีอยู่ ก็เป็นการช่วยกันอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของเราชาวศรีสะเกษกันคนละไม้คนละมือด้วย”

นอกจากนี้**นายประหยัด ถิลา** วัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษได้ให้ความเห็นว่า โดยเฉพาะพระสงฆ์ เราถือว่าเป็นผู้นำในทางจิตใจเป็นที่เคารพนับถือบูชาของชุมชนและสังคมมาช้านาน พระสงฆ์ทุกรูปได้รับการยอมรับเป็นส่วนใหญ่จากประชาชน และหน่วยงานราชการ ชาวบ้านมองพระสงฆ์ว่าเป็นผู้นำชาวบ้านในทางที่ดี เกื้อกูลชาวบ้านมีจริยาวัตรที่งดงามควรแก่การปฏิบัติตาม มีเวลาอยู่กับชาวบ้านตลอด จึงสามารถขอความร่วมมือจากชาวบ้าน กลุ่มบุคคล องค์กรของรัฐได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้พระสงฆ์ยังสามารถที่จะนำเอาจารีตประเพณีและวัฒนธรรม ค่านิยม บรรทัดฐานทางสังคมมาเป็นกลยุทธ์ในการอนุรักษ์ได้ด้วย”[๒๒]สอดคล้องกับ **นายเสน่ห์ นามจันทรา** ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหญ้าปล้องที่ให้ทัศนะว่า “พระสงฆ์ต้องมีบทบาทเป็นแบบอย่างในการสืบสานและส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น ให้คงอยู่สืบไป เพราะพระสงฆ์ถือว่าเป็นผู้ที่มีภาวะผู้นำและเป็นแบบอย่างที่ดี เป็นผู้ที่สามารถชี้แนะหรือแสดงธรรมเทศนา แก่หน่วยงานสถานศึกษาและประชาชน เผยแพร่ความรู้ให้ความรู้แก่ประชาชนถึงโทษปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการทำลายศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นได้ดีกว่าคนอื่น ๆ”[๒๓]

ผู้วิจัยพอประมวลสรุปได้ว่า แนวทางการอนุรักษ์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นนั้นบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเป็นผู้นำหรือเป็นแบบอย่างในการสืบสานอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นนับเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยสงวนรักษาสืบทอดศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่ไม่สูญหายและการจะรักษาให้คงมีไว้สืบต่อไปให้ถึงคนในรุ่นลูกรุ่นหลาน โดยมีพระสงฆ์ซึ่งถือว่าเป็นผู้นำทางจิตใจของชุมชนในชนบทย่อมจะเป็นแบบอย่างในการอนุรักษ์ส่งเสริม ฟื้นฟู ปรับปรุง เพื่อให้ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นเหล่านั้นยังคงอยู่ และประสบความสำเร็จได้

๔.๒.๒ บทบาทต่อการส่งเสริมความร่วมมือสนับสนุน

ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ถือเป็นสิ่งมีคุณค่าที่ควรส่งเสริมและธำรงรักษาไว้เป็นมรดกสืบไป จึงเป็นหน้าที่ของพระสงฆ์หรือวัดในฐานะเป็นศูนย์กลางทางจิตใจของชุมชนที่จะต้องรณรงค์ประสานความ

---

[๒๒]สัมภาษณ์ นายประหยัด ถิลา, วัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ, อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๒๒ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

[๒๓]สัมภาษณ์ นายเสน่ห์ นามจันทรา, ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหญ้าปล้อง, อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

ร่วมมือร่วมใจจากทุกฝ่ายหรือต้องสร้างความร่วมมือสนับสนุนการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ร่วมกับองค์กรต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และประชาชนในชุมชน ตลอดจนคนไทยทุกคนที่ต้องให้ความสำคัญเพื่อส่งเสริมและธำรงรักษาไว้ในการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของตน สอดคล้องกับ **พระราชกิตติรังษี** ที่กล่าวว่า

“ประเด็นต่อมา พระสงฆ์จะต้องสร้างความร่วมมือสนับสนุนจากทุกฝ่ายเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนในท้องถิ่น เป็นผู้ดำเนินการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมด้วยตนเองผ่านกลไก “สภาวัฒนธรรม” เพื่อให้สอดคล้องตามมาตรา ๑๘ แห่งพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๓ ซึ่งได้มีการกำหนดอำนาจหน้าที่ของสภาวัฒนธรรมที่จัดตั้งขึ้นไว้อย่างชัดเจนแล้ว เพื่อเป็นการกระตุ้นให้ประชาชนได้ภาคภูมิใจ และเห็นความสำคัญของวัฒนธรรมในท้องถิ่นหรือในพื้นที่ของจังหวัดศรีสะเกษ รวมถึงการสร้างความร่วมมือสนับสนุนจากวัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษในฐานะหน่วยงานภาครัฐ เพราะลำพังเองวัดพระธาตุเรืองรองอันเป็นที่ตั้งพิพิธภัณฑ์สี่ชนเผ่าในจังหวัดศรีสะเกษ ไม่มีงบประมาณในปริมาณที่เพียงพอ ดังนั้นการสร้างความร่วมมือระหว่างกันของวัดพระธาตุเรืองรองกับองค์กรอื่น ๆ ให้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นแล้วก็จะเกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่นยืนได้ วัดพระธาตุเรืองรองก็จะกลายเป็นศูนย์รวม เพราะถ้าไม่มีศูนย์รวมคนที่จะมาสนใจในการอนุรักษ์ ส่งเสริม สนับสนุนหรือเฝ้าระวังในพื้นที่ ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นก็จะไม่หลงเหลือรากเหง้าอะไรให้ชนรุ่นหลังได้เห็นอีกต่อไป”[๒๔] เช่นเดียวกับ **พระครูสันติธรรมานุวัตร** รองเจ้าคณะอำเภอเมืองศรีสะเกษ ที่ให้ความเห็นว่า

“หากกล่าวถึงแนวทางการส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรองพระสงฆ์ที่อยู่ในฐานะผู้จัดตั้งพิพิธภัณฑ์จะต้องสร้างเครือข่ายความร่วมมือสนับสนุนจากหน่วยงานหรือองค์กรต่าง ๆ ทั้งหน่วยงานของภาครัฐ ภาคเอกชน และสถานศึกษา ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุน ฟื้นฟู ดูแล บำรุงรักษาและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อร่วมกันส่งเสริมขนบธรรมเนียมประเพณีของสี่ชนเผ่าอันเป็นวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่มีอยู่แล้วในชุมชน และเป็นที่ยอมรับของสังคมว่าดีงาม ให้คงสภาพหรือปรับปรุงในส่วนที่ดีงามของสิ่งเหล่านั้น จากสติปัญญาชาวบ้านมาใช้เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาการดำเนินชีวิตในท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสมกับยุคสมัย ดังนั้นบทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในรูปของคณะกรรมการหลาย ๆ ฝ่ายดังกล่าวนี้ จะสามารถให้ความช่วยเหลือดูแลและกำหนดขอบข่ายงานเพื่อส่งเสริมอนุรักษ์ตามระบบวงจรของงานศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของวัดพระธาตุเรืองรองไว้ให้คงอยู่ถึงชนรุ่นหลังได้”[๒๕] สอดคล้องกับ **พระครูปริยัติวีราภรณ์** ที่ได้ให้ทัศนะว่า

การพิทักษ์รักษาไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่นั้น จะต้องสร้างความร่วมมือกันหลาย ๆ ฝ่ายให้เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม

---

[๒๔] สัมภาษณ์ พระราชกิตติรังษี, เจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ วัดเจียงอีศรีมงคลวาราม พระอารามหลวง, อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

[๒๕] สัมภาษณ์ พระครูสันติธรรมานุวัตร, รองเจ้าคณะอำเภอเมืองศรีสะเกษ วัดหนองไผ่ อำเภอเมืองจังหวัดศรีสะเกษ, [๙ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

โดยร่วมมือกับภาครัฐและภาคเอกชน ตลอดทั้งประชาชนในท้องถิ่นและทั่ว ๆ ไป เพื่อก่อให้เกิดความรักความหวงแหน ความเข้าใจและความภาคภูมิใจในความเป็นท้องถิ่นของตนเอง แต่การที่จะให้ทุกภาคส่วนและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการส่งเสริม ตัวพระสงฆ์เองซึ่งหมายถึงวัดพระธาตุเรืองรองจะต้องให้ความเข้าใจแก่ชุมชน เพื่อสร้างความเข้าใจและมีจุดมุ่งหมายไปในทิศทางเดียวกัน โดยการจัดตั้งเป็นคณะกรรมการคอยควบคุมดูแลขึ้นมา เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และสืบสานศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นของวัดพระธาตุเรือง ให้เกิดความรัดกุมมากขึ้น ทั้งจะยังประโยชน์เพื่อการศึกษาและค้นคว้าของคนรุ่นหลังอีกด้วย[๒๖] สอดคล้องกับ **พระครูโกศลสุตคุณ** ที่ได้ให้ทัศนะว่า

“อาจถือว่าผมเป็นผู้หนึ่งที่มีความใกล้ชิดกับวัดพระธาตุเรืองรองและหลวงปู่ธัมมา พิทักษา เป็นอย่างมาก จึงทำให้เห็นสิ่งที่หลวงปู่และพระสงฆ์วัดพระธาตุเรืองรองควรที่จะต้องรีบแก้ไขหรือเอาใจใส่ในระดับต้น ๆ คือ บทบาทในการประสานขอความร่วมมือสนับสนุนจากทุกฝ่ายอย่างจริงจัง เช่นหน่วยงานราชการหรือองค์กรของรัฐที่มีความเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ได้เข้ามาร่วมกัน ในการอนุรักษ์ส่งเสริมและกำกับดูแลตลอดทั้งช่วยเก็บรักษาทั้งที่เป็นวัตถุและการปฏิบัติงาน เพราะทุกวันนี้หน่วยงานรัฐยังเข้ามาร่วมมือสนับสนุนไม่เพียงพอ รวมถึงขอความร่วมมือกับนักปราชญ์ชาวบ้านด้วย และสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น หน่วยงานของสภาวัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษและองค์การบริหารส่วนตำบลในท้องถิ่นนั้น พระสงฆ์ควรเข้าไปมีบทบาทในการประสานความร่วมมือโดยตรง เพื่อขอจัดสรรงบประมาณมาสนับสนุนและส่งเสริมหรือปรับปรุงแก้ไขในสิ่งที่ขาดหายไปหรือฟื้นฟูกลับมาใหม่กับสิ่งที่ขาดหายไป เพราะวัดพระธาตุเรืองรองสถานที่มีความพร้อมและมีสิ่งอำนวยความสะดวกพร้อมทุกด้าน แต่สิ่งที่ขาดนั้นคือหน่วยงานรัฐยังเข้ามาสนับสนุนไม่เพียงพอ พระสงฆ์จึงต้องมีบทบาทในการส่งเสริมเรื่องการประสานงานความร่วมมือในการสนับสนุนทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและหน่วยงานอื่น ๆ ให้เข้ามาดูแลและให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้มากยิ่งขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม”[๒๗]

ขณะที่ **นายเสน่ห์ นามจันทรา** ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหญ้าปล้อง ได้ให้ทัศนะว่า “พระสงฆ์ควรให้ความสำคัญกับบทบาทในการส่งเสริมความร่วมมือสนับสนุนเพื่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้มากยิ่งขึ้น เพราะการสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่นนั้น ต้องได้รับสนับสนุนในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เนื่องด้วยประเพณีท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง เช่น ในเทศกาลประจำปีของวัด แม้องค์การปกครองท้องถิ่นจะมีหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบโดยตรงตามกฎหมาย แต่พระสงฆ์ก็ต้องมีบทบาทในการร่วมจัดทำโครงการของชุมชนท้องถิ่นหรืออาจกับมหาวิทยาลัยร่วมกัน เพื่อส่งเสริมความร่วมมือสนับสนุนเพื่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นการบูรณาการร่วมกัน เพื่อความคงอยู่ของศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของพระธาตุเรืองรอง และเพื่อให้เกิดความมั่นคงในการสานต่องานของพระครูวิบูลธรรมภาณหรือหลวงปู่ธัมมา พิทักษา ที่ท่านได้สานแนวทางการ

---

[๒๖]สัมภาษณ์ พระครูปริยัติวีราภรณ์, เจ้าคณะอำเภอลืออำนาจ จังหวัดอุบลราชธานีและที่ปรึกษาผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ, [๒๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

[๒๗]สัมภาษณ์ พระครูโกศลสุตคุณ, เจ้าอาวาสบ้านเอก, ตำบลหนองปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๗ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

ปลูกฝังจิตสำนึกต่อการอนุรักษ์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นไว้มิให้เสื่อมสลายไปตามกาลเวลา และควรตั้งมั่นสานต่อแนวคิดและความมุ่งหมายของหลวงปู่ธัมมา พิทักษา ในอนาคตต่อไปด้วย”[๒๘]

ผู้วิจัยประมวลสรุปได้ว่า สิ่งสำคัญในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อให้เกิดความสำเร็จนั้น พระสงฆ์หรือวัดอันเป็นที่ตั้งของพิพิธภัณฑ์จะต้องส่งเสริมประสานความร่วมมือสนับสนุนจากหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และสถานศึกษา ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมอันเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยการจัดตั้งคณะกรรมการในรูปแบบองค์กร เพื่อดำเนินการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมอย่างเป็นระบบ ตลอดจนให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจมากขึ้น ขอความสนับสนุนจากปราชญ์ท้องถิ่นในการให้ข้อมูล และการแลกเปลี่ยนทัศนคติ ความรู้ต่าง ๆ เพื่อเป็นการทราบปัญหาของการแสวงหาแนวทางการอนุรักษ์ร่วมกันทุกฝ่ายเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมและนำไปสู่สำนึกร่วมของคนในท้องถิ่นให้เห็นคุณค่าและรู้จักหวงแหนศิลปวัฒนธรรมของตน

๔.๒.๓ บทบาทต่อการส่งเสริมการบริหารจัดการอย่างมีส่วนรวม

การบริหารจัดการนับเป็นหัวใจสำคัญของการดำเนินการภารกิจต่าง ๆ ของทุกองค์กร รวมทั้งในด้านการดูแลรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น และการจัดแสดงพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น พระสงฆ์จึงต้องมีบทบาทในการส่งเสริมการบริหารจัดการงานด้านนี้ให้ได้อย่างเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม และวัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้น จึงจะสามารถนำไปสู่การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นได้อย่างยั่งยืน การบริหารจัดการมรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น พระสงฆ์จึงควรเน้นการส่งเสริมการบริหารจัดการอย่างมีส่วนร่วมสำหรับการปรับปรุงพิพิธภัณฑ์ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของท้องถิ่น รวมทั้งการส่งเสริมการพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยการจัดตั้งเป็นกลุ่ม/คณะ/ชมรมเพื่อการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น[๒๙]

ดังนั้น เรื่องของการบริหารจัดการพระธาตุเรืองรองจึงเป็นสิ่งจำเป็นยิ่ง ซึ่งจากแนวทางการบริหารจัดการพระธาตุเรืองรองจากที่กล่าวมาในเบื้องต้นในบทที่ ๓ และปัญหาอุปสรรค จะพบว่าการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์จัดตั้งขึ้นโดยวัด และหลวงปู่ธัมมา พิทักษา เจ้าอาวาส เป็นผู้บริหารจัดการพิพิธภัณฑ์เพียงผู้เดียวทั้งหมด จึงทำให้ชุมชนไม่ได้เข้ามามีส่วนในการบริหารจัดการหรือดำเนินจัดการพิพิธภัณฑ์ตั้งแต่แรก จึงทำให้มีข้อจำกัดต่าง ๆ ทั้งในด้านบุคลากร และงบประมาณในการอนุรักษ์ ดังนั้น พระสงฆ์วัดพระธาตุเรืองรองจึงควรส่งเสริมการบริหารจัดการในรูปแบบของคณะทำงานร่วมกันทั้งกับชุมชนและภาคองค์กรหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องเพื่อให้การดำเนินการพิพิธภัณฑ์เกิดความสำเร็จได้อย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับ **พระราชกิตติรังษี** ที่ได้ให้ทัศนะไว้ว่า

---

[๒๘]สัมภาษณ์ นายเสน่ห์ นามจันทรา, ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

[๒๙]พระพชรพร โชติวโร, “ศึกษากระบวนการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น: กรณีศึกษาวัดร้องเม็ง จังหวัดเชียงใหม่”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๒๘, และดูใน สำนักงานส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, **การส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http//www.thailocaladmin.go.th/work/e_book/htm. [๗ ตุลาคม ๒๕๖๑].

“ความสำคัญของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง หากต้องการที่จะให้เกิดประสบผลสำเร็จนั้น สิ่งหนึ่งที่ต้องตระหนัก คือ ต้องเปลี่ยนวิธีการบริหารจัดการให้เป็นรูปของคณะกรรมการบริหารจัดการร่วมกัน พระสงฆ์วัดพระธาตุเรืองรองหรือถ้าจะพูดกันตรง ๆ คือ หลวงปู่ธัมมา พิทักษา ควรที่จะต้องสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง อย่างน้อยก็องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น เพราะพระราชบัญญัติสภาตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบลที่ประกาศใช้ในปี พ.ศ. ๒๕๓๗ มีสาระสำคัญคือการกระจายอำนาจลงสู่ท้องถิ่น ซึ่งจะทำให้ภาคประชาชนได้เข้ามามีบทบาทสำคัญต่องานพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นมากขึ้น โดยหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นข้อหนึ่งได้ระบุไว้ คือ การบำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น และรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. ๒๕๔๐ ตามมาตรา ๔๖ ก็ให้สิทธิแก่ท้องถิ่นในการจัดการอนุรักษ์และฟื้นฟูจารีตประเพณีท้องถิ่นด้วยตนเอง หากว่าโดยบริบทนี้ จึงเป็นการเปิดช่องให้กับการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการวัฒนธรรมในรูปของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นได้สะดวกขึ้น เมื่อเขามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการย่อมจะเกิดความร่วมมือในการพัฒนาในการปรับปรุง และนำมาซึ่งความรักความหวงแหนในมรดกวัฒนธรรมของตนได้มากขึ้นด้วย”[๓๐]สอดคล้องกับทัศนะของ **พระครูปริยัติวีราภรณ์** ที่กล่าวว่า

“แนวทางของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อให้เกิดผลสำเร็จนั้น ต้องมีการบริหารจัดการที่ดี โดยเฉพาะเรื่องการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมด้วยแล้ว หลาย ๆ ฝ่ายจะต้องมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการร่วมกัน โดยเฉพาะพระสงฆ์จะต้องมีบทบาทในการส่งเสริมความร่วมมือร่วมใจจากองค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน ควรตั้งเป็นทีมหรือรูปแบบของคณะกรรมการบริหารจัดการ เพื่อช่วยสนับสนุนในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ต้องมีการแบ่งหน้าที่ในการรับผิดชอบของแต่ละฝ่าย เพื่อให้การดำเนินงานในด้านการอนุรักษ์เกิดความคล่องตัวต่อการสืบสานศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น หรือแม้แต่การปรับปรุงภูมิทัศน์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในชุมชนวัดพระธาตุเรืองรอง ซึ่งหากมีคณะกรรมการการบริหารจัดการในแต่ละหน้าที่ในแต่ละฝ่ายก็ย่อมจะทำให้เกิดความพร้อมมากขึ้น ทั้งในเรื่องของการบริหารจัดการพื้นที่ในวัดพระธาตุเรืองรองก็ถือว่าสำคัญ เพราะเป็นแหล่งรวบรวมวัฒนธรรมสี่ชนเผ่าที่เป็นมรดกตกทอดจากอดีตจนถึงปัจจุบัน และเป็นขนบธรรมเนียมที่มีการปฏิบัติสืบทอดต่อกันมารุ่นสู่รุ่น เป็นมรดกที่สร้างความภูมิใจในความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นที่เคยเจริญรุ่งเรืองมานาน ที่มีแบบแผนและเอกลักษณ์อันประกอบด้วยศาสนา ภาษา วรรณกรรม จิตรกรรม ศิลปกรรม หัตถกรรม โบราณวัตถุ ผ้า ตลอดจนการแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์ประจำเผ่าของตน มีนาฏศิลป์การฟ้อนรำ เครื่องดนตรี ขนบธรรมเนียมประเพณี และมีการละเล่นแบบท้องถิ่นที่เป็นแบบอย่างอันดีงาม ดังนั้น เมื่อมีการบริหารจัดการที่ดีจึงจะสามารถพัฒนาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เกิดความเจริญก้าวหน้า เกิดความเข้มแข็ง มีวิสัยทัศน์และการอนุรักษ์ให้ถูกต้องตามแบบแผนที่ชัดเจน ทั้งยังเป็นสิ่งที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาทางปัญญา พัฒนาทางศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นของจังหวัดศรีสะเกษให้เจริญก้าวหน้าตามไปด้วย ซึ่งการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมเป็นคณะกรรมการ ย่อมก่อให้เกิดการพัฒนาส่งเสริมการอนุรักษ์เพื่อช่วยปลูก

---

[๓๐]สัมภาษณ์ พระราชกิตติรังษี, เจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ วัดเจียงอีศรีมงคลวราราม พระอารามหลวง, อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

จิตสำนึกให้คนในชุมชนธำรงรักษาศิลปวัฒนธรรมของตนที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น โดยเฉพาะวัดพระธาตุเรืองรอง ให้คงอยู่สืบต่อไป”[๓๑]สอดคล้องกับ **พระครูโกศลสุตคุณ** ที่ได้ให้ทัศนะว่า

“ในฐานะที่เป็นพระสงฆ์รูปหนึ่ง ที่ช่วยดูแลการดำเนินงานของพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรอง สิ่งที่เห็นและควรมีการส่งเสริมมากอย่างหนึ่ง คือ การบริหารและจัดการพิพิธภัณฑ์ ปัจจุบันการดำเนินการต่าง ๆ หลวงปู่ธัมมา พิทักษา มักจะเป็นผู้รับผิดชอบทั้งหมด จึงน่าเป็นห่วงว่า หากต่อไปไม่มีหลวงปู่แล้ว การดำเนินการบริหารจัดการพระธาตุเรืองรองจะเป็นไปในทิศทางใด หรืออาจขาดช่วงของผู้รับผิดชอบ ดังนั้น บทบาทของพระสงฆ์วัดพระธาตุเรืองรอง ที่จะต้องคำนึงและจำเป็นอย่างยิ่ง คือ ต้องจัดให้มีหรือตั้งเป็นรูปของคณะกรรมการในการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องในการบริหารจัดการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของพระธาตุเรืองรอง ซึ่งอาจเป็นรูปแบบของคณะกรรมการหลาย ๆ ฝ่าย เช่น หน่วยงานราชการ ชุมชน ภาคเอกชน ตลอดจนสถานศึกษาที่เกี่ยวข้อง ให้เข้ามาร่วมมือในการอนุรักษ์ส่งเสริมและกำกับดูแลร่วมกัน[๓๒]

กล่าวโดยสรุปแล้ว การดำเนินงานของพระธาตุเรืองรองจะประสบความสำเร็จได้นั้น พระสงฆ์วัดพระธาตุเรืองรองจะต้องมีบทบาทในการส่งเสริมสนับสนุนการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์แบบมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย เพื่อให้เกิดการพัฒนาในด้านกระบวนการจัดการและดูแลพิพิธภัณฑ์ให้มีความต่อเนื่องได้อย่างเต็มที่ ทั้งในเรื่องของพื้นที่การจัดแสดงสิ่งของต่าง ๆ ที่ต้องคำนึงถึงความปลอดภัยและการดูแลรักษาศิลปวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในท้องถิ่น การจัดทำระบบทะเบียนและฐานข้อมูลของสิ่งของที่จัดแสดงอันเป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรมที่เป็นโบราณวัตถุ รวมถึงการจัดการพื้นที่ที่ต้องคำนึงถึงความสะอาด สวยงามและความสงบของสถานที่ด้วย

๔.๒.๔ บทบาทต่อการเผยแพร่และฟื้นฟู

วัดถือเป็นสถาบันทางศาสนาที่สำคัญ เพราะเป็นศูนย์รวมแหล่งความรู้แขนงต่าง ๆ โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้นำ พระสงฆ์จึงมีบทบาทสำคัญในการมีส่วนช่วยถ่ายทอดฟื้นฟูและเผยแพร่เพื่อปลูกฝังกระตุ้นปลูกจิตสำนึกในการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมประเพณีในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การเทศน์ การอบรม การเรียนการสอน รวมถึงการถ่ายทอดเผยแพร่และส่งเสริมฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรม โดยมีวัดและพระสงฆ์เป็นผู้ช่วยประสานกับหน่วยงานของจังหวัดหรือท้องถิ่นทั้งภาครัฐและเอกชน และตัวบุคคล เพื่อช่วยจัดการถ่ายทอดและฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณีให้เป็นที่รู้จัก ซึ่งความร่วมมือเช่นนี้จะเกิดขึ้นได้ เมื่อทุกฝ่ายดังกล่าวมีความเข้าใจ และตระหนักว่าตนมีหน้าที่ในการถ่ายทอดฟื้นฟูและเผยแพร่อนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นไว้ให้คนรุ่นต่อไปสามารถใช้เป็นทุนทางวัฒนธรรม ที่จะสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างยั่งยืนต่อส่วนรวมได้ การถ่ายทอดฟื้นฟูและเผยแพร่ความรู้หรือสนับสนุนการถ่ายทอด

---

[๓๑]สัมภาษณ์ พระครูปริยัติวีราภรณ์, เจ้าคณะอำเภอลืออำนาจ จังหวัดอุบลราชธานีและที่ปรึกษาผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ, [๒๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

[๓๒]สัมภาษณ์ พระครูโกศลสุตคุณ, เจ้าอาวาสบ้านเอก, ตำบลหนองปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๗ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

ฟื้นฟูและเผยแพร่ความรู้ จึงเป็นสิ่งที่พระสงฆ์ต้องทำและร่วมมือกัน เพื่อสร้างความเข้าใจและความตระหนักดังกล่าวแก่สาธารณชนทั่วไป สอดคล้องกับ **พระราชธรรมสารสุธี, ดร.** ที่ให้ทัศนะว่า

ความสามารถในด้านการเผยแพร่และฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นถือว่าเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องส่งเสริมพระสงฆ์ให้มีบทบาทในเรื่องนี้ เพราะพระสงฆ์เป็นผู้ที่สามารถเข้าถึงชุมชนได้ดี ซึ่งจะสามารถสร้างและปลูกจิตสำนึกให้คนในท้องถิ่น รวมถึงเยาวชนให้ได้ตระหนักถึงคุณค่าแก่นสารและความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ โดยอาจเป็นลักษณะของการส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมตามประเพณีและวัฒนธรรมต่าง ๆ ของชุมชน เพื่อสร้างจิตสำนึกของความเป็นคนท้องถิ่นนั้น ๆ ที่จะต้องร่วมกันอนุรักษ์ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น เพื่อสะท้อนถึงสภาพวิถีชีวิตและความเป็นมาของชุมชน ทั้งยังจะเป็นการสร้างความรู้และความภาคภูมิใจในชุมชนท้องถิ่นของตนด้วย[๓๓] สอดคล้องกับ **พระครูสุตกัลยาณคุณ** เจ้าคณะตำบลหญ้าปล้องที่ได้ให้ทัศนะไว้ว่า[๓๔]

“เมื่อก่อนวัดและพระสงฆ์จะมีหน้าที่เป็นศูนย์รวมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน เช่น การจัดงานประเพณีประจำปี ดังนั้น ในเรื่องของการส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมก็เช่นเดียวกัน วัดและพระสงฆ์ก็ควรจะเป็นสถาบันที่มีส่วนสำคัญต่อการถ่ายทอดและฟื้นฟูเพื่อกระตุ้นปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่กับชุมชนท้องถิ่นนั้น ๆ เพื่อเป็นการส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นอันดีงามเอาไว้ เพื่อให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาและรู้จักความเป็นมาของวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนให้มากยิ่งขึ้น ดังนั้นในส่วนของวัดพระธาตุเรืองรองอันเป็นที่ตั้งของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นสี่เผ่าไทย พระสงฆ์ในวัดพระธาตุเรืองรองจึงควรมีบทบาทในการส่งเสริมถ่ายทอดและฟื้นฟูอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นอันเป็นสมบัติของชาวศรีสะเกษเอาไว้ พระสงฆ์จะต้องเป็นผู้นำพาในการจัดกิจกรรมดำเนินการถ่ายทอดและฟื้นฟูภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ คือ นำพาชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องในการอนุรักษ์จึงจะทำให้กิจกรรมสำเสร็จเป็นรูปธรรม โดยร่วมกันกับทุกส่วนฝ่ายและร่วมกันในการทำงาน ปลูกจิตสำนึกของคนในชุมชนให้เกิดศรัทธาและมองเห็นคุณค่าในการอนุรักษ์และฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนให้คงอยู่” สอดคล้องกับ **พระครูโกศลสุตคุณ** ที่ได้ให้ทัศนะว่า[๓๕]

“ในปัจจุบันบทบาทของพระสงฆ์ต่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของพระธาตุเรืองรองยังขาดการสนับสนุนในเรื่องของการถ่ายทอดเผยแพร่และฟื้นฟู หากพูดแบบง่าย ๆ คือ มีแต่การอนุรักษ์วัตถุสิ่งของต่าง ๆ ที่นำมาบริจาคและจัดแสดง แต่การที่จะจัดกิจกรรมฟื้นฟูเผยแพร่ หรือถ่ายทอดองค์ความรู้ทางมรดกศิลปวัฒนธรรมนั้น มีน้อยเกินไปหรือแทบจะไม่ปรากฏเลย ซึ่งเป็นจุดอ่อนและเป็นปัญหาอย่างยิ่ง และนับวันมรดกทางศิลปวัฒนธรรมอันมีคุณค่าเหล่านี้ ก็จะสูญสิ้นไปกับกาลเวลา ดังนั้นจึงเห็นว่า พระสงฆ์วัดพระธาตุเรืองรองจะต้องแสดงบทบาทของตน โดยดำเนินการขอความร่วมมือจากปราชญ์ท้องถิ่น องค์กรส่วนท้องถิ่น วัฒนธรรมจังหวัด ภาคเอกชนหรือบุคคลที่มีความรู้ด้านวัฒนธรรม

---

[๓๓] สัมภาษณ์ พระราชธรรมสารสุธี, ดร., รองเจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ วัดมหาพุทธาราม พระอาราม หลวง, อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๑].

[๓๔] สัมภาษณ์ พระครูสุตกัลยาณคุณ, เจ้าคณะตำบลหญ้าปล้อง, วัดวังไฮ ตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ, [๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

[๓๕] สัมภาษณ์ พระครูโกศลสุตคุณ, เจ้าอาวาสบ้านเอก, ตำบลหนองปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๗ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

ท้องถิ่นสี่เผ่าของชาวศรีสะเกษ ได้เข้ามาให้ความรู้และถ่ายทอดเผยแพร่ความรู้เรื่องศิลปวัฒนธรรมของสี่ชนเผ่าแก่ชมชุนหรือเยาวชนที่สนใจ ตลอดจนจะต้องประสานความร่วมมือกับปราชญ์ชาวบ้าน ชุมชนหรือองค์กรท้องถิ่น รวมถึงวัฒนธรรมจังหวัด เพื่อจัดกิจกรรมฟื้นฟูหรือหาแนวทางในการฟื้นฟูให้เป็นรูปธรรม เช่น อาจจัดแสดงโครงการ/กิจกรรมไหว้พระธาตุงามล้ำวัฒนธรรมสี่ชนเผ่าเมืองศรีสะเกษ ให้คนทั่วไปได้รู้จักเพื่อสืบสานวัฒนธรรมของตนให้คงอยู่-โครงการ/กิจกรรมการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์/สื่อเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับมรดกศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น-โครงการ/กิจกรรมการเสวนา หรือประชุม หรือสัมมนา โดยให้ชุมชนท้องถิ่นและประชาชนทั่วไป ได้มีส่วนร่วมเสนอความเห็นและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ เช่น การดูแลรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นต้น” สองคล้องกับ **นายสมสุข สายเพชร** ที่ได้ให้ทัศนะว่า[๓๖]

วัดถือว่าเป็นสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนามาแต่อดีตและมีพระสงฆ์เป็นผู้ที่มีบทบาทในด้านการเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณแก่ชุมชน ซึ่งนอกจากบทบาทดังกล่าวแล้ว ปัจจุบันวัดยังเป็นแหล่งพัฒนาท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนในท้องถิ่น รวมถึงเป็นแหล่งที่ใช้เป็นศูนย์กลางในการถ่ายทอดและเผยแพร่สนับสนุนในการฟื้นฟูมรดกทางศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นและสิ่งต่าง ๆ สู่ประชาชน เช่น วัดพระธาตุเรืองรอง เมื่อเป็นเช่นนี้ พระสงฆ์จึงต้องมีการพัฒนาและปรับเปลี่ยนบทบาทของตนตามไปด้วย คือต้องช่วยกันหาแนวทางหรือกระบวนการใดที่จะทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการถ่ายทอดฟื้นฟูและเผยแพร่อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนให้มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มเด็กและเยาวชน ซึ่งทุกวันนี้สังคมไทยกำลังซึมซับเรื่องศิลปวัฒนธรรมของต่างชาติเข้ามาเป็นอย่างมาก ผ่านช่องทางต่าง ๆ โดยไม่รู้หรือรู้เท่าไม่ถึงการณ์ว่าศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีคุณค่าของตนกำลังถูกกลืนกินไปโดยไม่รู้ตัว ดังนั้นพระสงฆ์จะต้องเข้ามามีบทบาทในฐานะเป็นที่ตั้งของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง ต้องช่วยกันคิดว่าจะทำอย่างไรเพื่อฟื้นฟูเผยแพร่และถ่ายทอด ให้เขาเกิดความหวงแหน หันมาเห็นคุณค่าของมรดกศิลปวัฒนธรรมของตนเอง และร่วมกันสืบทอดฟื้นฟูสร้างสรรค์ เผยแพร่ ให้ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นยังคงอยู่ โดยที่อาจมีการปรับเปลี่ยนบริบท เพื่อให้เข้ากับยุคสมัยกาลเวลาที่มีพลวัตการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว ทั้งนี้ต้องไม่กระทบต่อวัฒนธรรมดั้งเดิม แต่ต้องเป็นการสืบสานในแง่ของการต่อยอดหรือพัฒนาทางวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการผสมผสาน กลมกลืนและสืบทอดศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยตัวเด็กและเยาวชน ซึ่งจะต้องมีชีวิตอยู่ในสังคมและดำรงความเป็นเอกลักษณ์ของตนเองให้คงอยู่แก่คนในรุ่นต่อไปอีกด้วย”

ขณะที่ **นายประหยัด ถิลา** วัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ[๓๗]ก็ได้แสดงทัศนะที่สอดคล้องคล้ายกันกับ **นายเสน่ห์ นามจันทรา** ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหญ้าปล้อง[๓๘]ว่า

---

[๓๖]สัมภาษณ์ นายสมสุข สายเพชร, ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านเอกสร้างเรือง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

[๓๗]สัมภาษณ์ นายประหยัด ถิลา, วัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ, อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๒๒ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

[๓๘]สัมภาษณ์ นายเสน่ห์ นามจันทรา, ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

“งานเผยแพร่และฟื้นฟูนับว่าเป็นหัวใจสำคัญของการสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่นที่พระสงฆ์วัดพระธาตุเรืองรองควรให้ความสำคัญเป็นลำดับต้น ๆ เพราะปัจจุบันกิจกรรมงานเผยแพร่และฟื้นฟู ที่เนื่องด้วยวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นอันเป็นเอกลักษณ์ของพระธาตุเรืองรองยังไม่เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางแก่ประชาชนทั่วไปมากนัก เนื่องจากมักจัดในช่วงเทศกาลประจำปีซึ่งก็จะตรงกับกิจกรรมของแต่ละหมู่บ้าน ดังนั้นพระสงฆ์ของวัดพระธาตุเรืองรองควรต้องปรับแนวทางในเรื่องนี้หรืออาจทำประชาพิจารณ์ตัดสินใจร่วมกับทุกฝ่าย เช่น หน่วยงานราชการ ชุมชน ภาคเอกชน ตลอดจนสถาบันศึกษา ในการกำหนดวันใดวันหนึ่งขึ้นให้เป็นงานกิจกรรมเผยแพร่ถ่ายทอดและฟื้นฟู เพื่อให้เป็นวันที่ประชาชนทั่วไปได้ทราบทั่วถึงกัน ดังเช่นงานพระธาตุพนม งานแซนโฎนตาของเมืองขุขันธ์ ที่มีการกำหนดวันงานขึ้นอย่างชัดเจน ทั้งยังจะเป็นผลต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมท้องถิ่นอีกด้วย หรือควรจัดทำเว็บไซด์บรรยาย ประวัติ ภูมิปัญญา ทุกแขนง ทุกสาขา รูปภาพต่าง ๆ ให้ชัดเจนและน่าสนใจ พร้อมเอกสารแผ่นพับ ประชาสัมพันธ์ และให้มีการปรับปรุงให้เป็นข้อมูลปัจจุบันนอกจากนี้ งานด้านสื่อประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลในรูปแบบต่าง ๆ ที่พระสงฆ์ควรเข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมให้มากขึ้น เพื่อปลูกจิตสำนึกให้แก่ชุมชนและเยาวชนรุ่นหลังให้เกิดความสำนึกและเกิดความหวงแหนในมรดกทางศิลปวัฒนธรรมของตนอย่างต่อเนื่อง”

ส่วน **นายบุญฤกษ์ โสรเนตร** ได้ให้ความเห็นว่า “การถ่ายทอดเผยแพร่และฟื้นฟูถือเป็นหัวใจสำคัญเพื่อสืบสานและอนุรักษ์วัฒนธรรมให้คงอยู่ พระสงฆ์ควรมีบทบาทในการเชื่อมโยงประสานชุมชนหรือประชุมประชาคมหมู่บ้านในตำบลชุมชนเพื่อจัดทำแผนพัฒนาในการเผยแพร่ฟื้นฟูเป็นประจำทุกปี เพราะศิลปวัฒนธรรม ประเพณี อันเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นมรดกของท้องถิ่นที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ สืบทอด โดยจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมต่าง ๆ เพื่อทำให้ชุมชนและกลุ่มเยาวชนเกิดความรักความหวงแหนในวัฒนธรรมท้องถิ่นของตน นอกจากนี้ หากพระธาตุเรืองรอง องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น โรงเรียนที่เป็นสถาบันการศึกษาที่ใกล้ชิดกับชุมชน หรืออาจร่วมมือกับหน่วยงานอื่น ๆ เปิดทำหลักสูตรการเรียนการสอนเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ย่อมจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการเผยแพร่ฟื้นฟูและสืบสานมรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่คู่กับชุมชนได้อย่างยั่งยืนได้”[๓๙]

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ด้านการเผยแพร่และฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น พระสงฆ์จะต้องเข้ามามีบทบาทในการนำความรู้เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นอันเป็นภูมิปัญญาที่ผ่านการเลือกสรรกลั่นกรองด้วยเหตุและผลอย่างรอบคอบและรอบด้านมาเผยแพร่โดยจัดทำเป็นสื่อเผยแพร่ข้อมูลเพื่อการศึกษาในลักษณะของความรู้ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น หนังสือ วีดีทัศน์ ปฏิทินงานประเพณีเทศกาลวันสำคัญ หรือการจัดทำเว็บไซด์ เป็นต้นที่จะสามารถช่วยให้ประชาชนทั่วไปทั้งในท้องถิ่นและในชุมชนสังคมอื่น ๆ ได้รับรู้เข้าใจ ให้ได้ตระหนักถึงคุณค่าความสำคัญและคุณประโยชน์ของศิลปวัฒนธรรมต่อชุมชนท้องถิ่น เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม ซึ่งการส่งเสริมการเผยแพร่ความรู้หรือสนับสนุนการเผยแพร่ความรู้อาจกระทำผ่านทางตัวบุคคล สถาบันครอบครัว ชุมชน กลุ่ม/ชมรม หน่วยงาน องค์กรภาครัฐและภาคเอกชน สถาบันการศึกษา หรือการจัดกิจกรรมทางศิลปวัฒนธรรมต่าง ๆ ภายในวัด เป็นต้น

---

[๓๙]สัมภาษณ์ นายบุญฤกษ์ โสรเนตร, ข้าราชการบำนาญ ตำบลหนองครก อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๑๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

๔.๒.๕ บทบาทต่อการเสริมสร้างปราชญ์ท้องถิ่นในการให้ความรู้

ในความเป็นจริงนั้นพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านเป็นที่ยอมรับในวงการการศึกษาของต่างประเทศว่าเป็นสถาบันการศึกษานอกระบบ ที่มีคุณค่าอย่างหนึ่งในสังคม เพราะเป็นสถานที่เก็บรวบรวมรักษาสิ่งของเก่าแก่ที่มีคุณค่า รวมทั้งมีความสำคัญต่อท้องถิ่นและต่อชาติด้วยพระธาตุเรืองรองถือเป็นศูนย์กลางของการอนุรักษ์และเก็บรวบรวมข้อมูลทางวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สำคัญ ทั้งยังเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อการศึกษาค้นคว้า การให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับมรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นการเล่าเรื่องราวความเป็นมา ความเชื่อในวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นจึงเป็นภารกิจสำคัญที่ต้องอาศัยปราชญ์ชาวบ้านหรือผู้รู้ที่เข้าใจในภูมิวัฒนธรรมของตน เพื่อให้ความรู้ความเข้าใจรากเหง้าความสัมพันธ์ระหว่างคนกับวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์และแผ่นดินที่อยู่อาศัยแก่ผู้ที่เข้ามาศึกษาเยี่ยมชม เพื่อให้ได้รับรู้ถึงความสำคัญ คุณค่า และประโยชน์ของมรดกทางศิลปวัฒนธรรมเหล่านี้[๔๐] สอดคล้องกับ **นายประหยัด ถิลา** วัฒนธรรมจังหศรีสะเกษ ที่กล่าวว่า

“ปราชญ์ชาวบ้านที่มีภูมิรู้ทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งหนึ่งที่พระธาตุเรืองรองต้องคำนึงถึงและส่งเสริมให้กับตนเอง โดยการให้ความรู้ความเข้าใจแก่ผู้เยี่ยมชมและผู้ที่เข้ามาศึกษาค้นคว้า พระสงฆ์ควรมีบทบาทในเรื่องนี้ให้มากในฐานะเจ้าของสถานที่”[๔๑]สอดคล้องกับ **นายสมสุข สายเพชร** ที่ได้ให้ทัศนะว่า “พิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน ไม่ควรเป็นสถานที่ที่น่าเบื่อแก่ผู้เข้าชมและผู้ที่เข้ามาศึกษาค้นคว้า พระสงฆ์พระธาตุเรืองรองจึงควรมีบทบาทในการให้ความรู้ความเข้าใจหรือต้องส่งเสริมให้มีบุคคลที่จะดำเนินการถ่ายทอดความรู้ อย่างน้อยก็ควรจัดให้มีอาสาสมัครที่เป็นปราชญ์ชาวบ้านหรือมัคคุเทศก์น้อยที่เป็นบุตรหลานของชุมชนคอยให้คำแนะ อธิบาย ตอบข้อซักถาม ให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวและผู้เข้าเยี่ยมชม หรือควรจัดให้มีห้องบรรยาย ห้องฉายวีดีทัศน์ แก่นักท่องเที่ยวผู้เข้าชม และผู้ที่มาศึกษาค้นคว้า เป็นต้น”[๔๒]และสอดคล้องกับ **นายบุญเรือง ขันตา** ปราชญ์ชาวบ้านที่กล่าวว่า

“ตั้งแต่บรรพบุรุษได้ถ่ายทอดภูมิปัญญาในการจัดทำเครื่องใช้ไม้สอยเพื่อความสะดวกต่อการดำรงชีวิตสืบเนื่องมาถึงปัจจุบัน ได้ยึดเป็นทักษะอาชีพมาโดยตลอด แต่เนื่องด้วยสภาวการณ์ที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เกรงว่ามรดกทางศิลปวัฒนธรรมเหล่านี้อาจสูญหายไปตามกาลเวลา จึงเล็งเห็นว่าพระธาตุเรืองรองควรเข้ามามีบทบาท โดยการให้พื้นที่แก่ปราชญ์ชาวบ้านที่มีภูมิปัญญาวัฒนธรรมเหล่านี้ ได้ใช้เป็นเวทีในการถ่ายทอดให้ความรู้ ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับวิถีวัฒนธรรมท้องถิ่นของตน และ

---

[๔๐]ต่อจรัส พงษ์สาลี, “พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในประเทศไทย บทบาทของวัดในฐานะสื่อกลางในการฟื้นฟูวัฒนธรรมระดับท้องถิ่นมุมมองจากการทบทวนประวัติศาสตร์และพัฒนาการของงานพิพิธภัณฑสถานไทย”, **รายงานการวิจัย**, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร องค์การมหาชน, ๒๕๔๗), หน้า ๑-๒.

[๔๑]สัมภาษณ์ นายประหยัด ถิลา,วัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ, อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๒๒ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

[๔๒]สัมภาษณ์ นายสมสุข สายเพชร, ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านเอกสร้างเรือง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

ปราชญ์ชาวบ้านเหล่านี้ ก็จะกลายเป็นกำลังสำคัญในการทำหน้าที่ให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว ผู้เข้าชมพระธาตุเรืองรองอีกทางหนึ่งด้วย”[๔๓]

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ปัญหาอย่างหนึ่งของพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านคือข้อจำกัดของอัตรากำลังของบุคลากรที่มีความรู้ทางภูมิวัฒนธรรมที่จะทำงานเพื่อตอบสนองในการนำเสนอเนื้อหาข้อมูลของพระธาตุเรืองรองที่มีต่อชุมชนให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ดังนั้น พระธาตุเรืองรองในฐานะที่เป็นที่ตั้งของพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน จึงควรให้ความสำคัญกับการสร้างปราชญ์ผู้ทรงภูมิวัฒนธรรมดังกล่าว โดยพระสงฆ์ต้องเข้ามามีบทบาทในการสร้างบุคลากร เพื่อให้ความรู้ความเข้าใจต่อคุณค่าความสำคัญและประโยชน์ของมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นแก่ผู้เข้าชม รวมถึงประโยชน์ทางการศึกษาแก่เยาวชนให้ปรากฏภาพอันดีงามของอดีตให้กลับคืนสู่ชุมชนสังคมอีกครั้ง

๔.๒.๖ บทบาทต่อการสร้างเครือข่ายพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน

บทบาทพระสงฆ์ต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมพระธาตุเรืองรอง ซึ่งหากพิจารณาจุดเด่นอย่างหนึ่งสำหรับพิพิธภัณฑ์วัด คือความสามารถในการสร้างเครือข่ายทั้งภายในท้องถิ่นและภายนอกเพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาในการจัดกิจกรรมและการสนับสนุนในลักษณะการถ่ายทอดข้อมูลพื้นฐานในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านการบริหารจัดการ การสร้างความร่วมมือ การเผยแพร่และฟื้นฟู รวมถึงการพบปะอบรมเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ย่อมก่อให้เกิดการสร้างและรวมกลุ่มเครือข่าย เพื่อให้พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเกิดการพัฒนาและสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน[๔๔]

โดยผู้ทรงคุณวุฒิส่วนใหญ่ ได้ให้ทัศนะที่มีลักษณะคล้าย ๆ กันว่า “พระสงฆ์ต้องมีบทบาทต่อการสร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอก ภายใน คือ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับชุมชน โรงเรียนในพื้นที่ และนอกพื้นที่ ในฐานะของการเป็นเจ้าของและมีส่วนร่วมในการจัดสร้างพระธาตุเรืองรอง เพื่อเป็นแนวร่วมนำเสนอแนวคิดต่าง ๆ ตลอดจนการเข้ามาใช้ประโยชน์จากพระธาตุเรืองรองในด้านต่าง ๆ ส่วนภายนอก คือ การสร้างความสัมพันธ์กับพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นใกล้เคียงอื่น ๆ เช่น พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านอีสานใต้ จังหวัดบุรีรัมย์, ศูนย์วัฒนธรรมพื้นบ้านกลุ่มชาติพันธุ์ลาว เขมร จังหวัดสุรินทร์,พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านอีสานสองฝั่งโขง บ้านเกวียนมุก จังหวัดมุกดาหาร,พิพิธภัณฑ์มรดกอีสานวัดโบราณ จังหวัดชัยภูมิ, หอวัฒนธรรมนิทัศน์วัดหนองแวง, พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดแจ้งอรุณศิลป์, พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดพลแพง และพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดสระโนน จังหวัดขอนแก่นเป็นต้น เพื่อศึกษาวิธีการดำเนินงาน เช่น มีการเดินทางเยี่ยมเยือนเพื่อให้กำลังใจและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ข้อมูลข่าวสารกระบวนการด้านพิพิธภัณฑ์ร่วมกันในลักษณะการบูรณาการเพื่อให้พิพิธภัณฑ์แต่ละแห่งประสบความสำเร็จร่วมกัน ทั้งยังเป็นการให้แรงบันดาล

---

[๔๓]สัมภาษณ์ นายบุญเรือง ขันตา, นักปราชญ์ชาวบ้าน, บ้านสร้างเรือง ตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

[๔๔]ต่อจรัส พงษ์สาลี, “พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในประเทศไทย บทบาทของวัดในฐานะสื่อกลางในการฟื้นฟูวัฒนธรรมระดับท้องถิ่นมุมมองจากการทบทวนประวัติศาสตร์และพัฒนาการของงานพิพิธภัณฑสถานไทย”, **รายงานการวิจัย**, หน้า ๑-๒.

ใจต่อกันในการสร้างสรรค์งานเพื่อสังคมต่อไปอีกด้วยดังคำกล่าวที่ว่า[๔๕] “กำลังใจจากคนภายนอกช่วยสร้างแรงบันดาลใจและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับคนใน เป็นตัวบ่งชี้ถึงความสำเร็จได้”

จะเห็นได้ว่า บทบาทต่อการสร้างเครือข่ายพิพิธภัณฑ์วัด จะทำให้เกิดมุมมองที่แตกต่างกันและสามารถนำไปสู่การพัฒนาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการดำเนินงานพิพิธภัณฑ์วัดของพระสงฆ์ในส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้เกิดความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรมได้ง่ายกว่า

๔.๓ สรุป

ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และเทคโนโลยีที่มีอยู่ทุกเมื่อเชื่อวันนี้ ได้ก่อให้เกิดความกังวลห่วงใยต่อศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านอย่างมาก จึงทำให้พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านนับวันจะมีบทบาทต่อชุมชนและสังคมไทยมากขึ้น เพราะเป็นสถานที่ในการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมระดับท้องถิ่น ทั้งยังเป็นแหล่งที่ประชาชนทั่วไปในสังคมจะสามารถแสวงหาความรู้ และความบันเทิงทางวิชาการได้อย่างกว้างขวาง เป็นสถานที่ที่จะนำเสนอด้านเนื้อหาที่เป็นชีวิตวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่น ซึ่งเมื่อจัดตั้งขึ้นแล้ว คนในชุมชนท้องถิ่นจึงกลายเป็นเจ้าของ และควรทำหน้าที่ช่วยกันดูแล [illegible] การมีส่วนร่วมในการอนุรักษาดูแลรักษาในฐานะที่เป็นหุ้นส่วนหนึ่งทางสังคม เพื่อให้เป็นสเ การเป็นศูนย์รวมและสงวนรักษาอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นเอาไว้

อย่างไรก็ดี จากการศึกษาบทบาทพระสงฆ์กับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมวัดพระธาตุเรืองรอง ทำให้ได้ทราบสภาพปัญหา อุปสรรค ต่อบทบาทการทำงานของพระสงฆ์ในฐานะที่เป็นที่ตั้งของพิพิธภัณฑ์ และอาจนำไปสู่ความล้มเลวหรือขาดการพัฒนาในการที่จะส่งเสริมอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในอนาคตได้ ดังนั้น จึงจำเป็นที่ทุกฝ่ายตั้งแต่ตัวของพระสงฆ์และองค์กร หน่วยงานต่าง ๆ จะต้องเข้ามาร่วมมือร่วมแรงร่วมใจกันในการขับเคลื่อนสนับสนุนในการทำงานของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นพระธาตุเรืองให้เกิดความยั่งยืนในการรักษาอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมอันเป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่นให้คงอยู่สืบไปถึงคนรุ่นหลังได้

---

[๔๕]สัมภาษณ์ พระครูโกศลสุตคุณ, เจ้าอาวาสบ้านเอก, ตำบลหนองปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๗ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์กับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ” มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาภูมิหลังของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ ๒) เพื่อศึกษาสภาพการแนวทางอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอดีตและปัจจุบัน วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ ๓) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรค และเสนอแนวทางการส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยได้ศึกษาเนื้อหาสาระต่าง ๆ ดังที่ได้นำเสนอมาเป็นลำดับนั้น สามารถประมวลสรุปได้ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษา ผู้วิจัยสามารถสรุปผลได้ดังนี้

๑. ภูมิหลังของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า เกิดจากเจตนารมณ์ของพระครูวิบูลธรรมภาณ (หลวงปู่ธัมมา พิทักษา) ที่ตระหนักในการเปลี่ยนแปลงของโลกที่เป็นไปอย่างรวดเร็วได้ทำลายวิถีชีวิตและวัฒนธรรมเก่าแก่ของท้องถิ่นลง จึงมีแนวคิดควรมีแหล่งเรียนรู้วิถีชีวิต ประวัติศาสตร์ และอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ชนสี่เผ่าอันเป็นบรรพบุรุษดั้งเดิมของชาวศรีสะเกษเอาไว้ ประกอบด้วย ส่วย เขมร ลาว เยอ จึงได้สร้างพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านขึ้นให้ชื่อว่า “พระธาตุเรืองรอง” หรือที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “พิพิธภัณฑ์สี่เผ่าไทย” โดยเป็นการจัดแสดงแบบจำลองปูนปั้น ปริศนาธรรม ตลอดจนโบราณวัตถุและเครื่องมือเครื่องใช้อันเป็นวิถีชีวิตของชนสี่เผ่า ที่เคยใช้นับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน รวมถึงภาพเขียนฝาผนังที่บอกเล่าเรื่องราวต่าง ๆ เช่น สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ และแหล่งโบราณคดีในเขตอีสานใต้ วรรณกรรมท้องถิ่น และวิถีชีวิตพื้นบ้าน เพื่อให้ชนรุ่นหลังได้เข้าใจถึงรากเหง้าความเป็นมาและตัวตนของตนเองได้เพิ่มขึ้น ทั้งยังเป็นการปลูกจิตสำนึกให้เกิดความรัก ความหวงแหน ในคุณค่ามรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่คู่กับชุมชนสังคมสืบไป

๒. สภาพการแนวทางอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอดีตและปัจจุบันวัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า พระครูวิบูลธรรมภาณ (หลวงปู่ธัมมา พิทักษา) เป็นพระสงฆ์ที่มองเห็นความสำคัญของศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ทั้งยังมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล ที่จะทำให้ประชาชนได้เรียนรู้เรื่องราวที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของตน และเป็นผู้มีบทบาทสำคัญต่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง ซึ่งสภาพการแนวทางอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอดีตถึงปัจจุบัน มีปัจจัยทั้งภายในและภายนอกที่เกี่ยวข้องต่อการดำเนินการอนุรักษ์ คือ

ปัจจัยภายใน มีการตั้งคณะกรรมการวัดซึ่งเป็นชาวบ้านสร้างเรือง อันเป็นที่ตั้งของวัดได้เข้ามาช่วยเหลือดำเนินงานบางอย่างในลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยมีพระครูวิบูลธรรมภาณ หรือหลวงปู่ธัมมา พิทักษา เป็นประธานคณะกรรมการ ทั้งยังเป็นผู้ที่มีบทบาทหน้าที่ในการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์พระธาตุเรืองรอง และเป็นกำลังหลักในการดำเนินการและตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ แต่เพียงผู้เดียวตั้งแต่เริ่มก่อตั้งพระธาตุเรืองรองจนถึงปัจจุบัน

ปัจจัยภายนอก มีการสนับสนุนช่วยเหลือจากองค์กรและหน่วยงานราชการต่าง ๆ เช่น มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ สภาวัฒนธรรมจังหวัด สถานศึกษา และชุมชนท้องถิ่น ซึ่งมีบทบาทในการให้ข้อเสนอแนะและแลกเปลี่ยนประสบการณ์งานพิพิธภัณฑ์ แต่ก็ไม่ได้มีความต่อเนื่องเท่าที่ควร

ผู้วิจัยมีข้อสังเกตว่า การบริหารจัดการที่รวมศูนย์อยู่ที่พระครูวิบูลธรรมภาณหรือหลวงปู่ ธัมมา พิทักษา อย่างเบ็ดเสร็จนั้น ทำให้การเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและตัดสินใจงานพิพิธภัณฑ์ของหน่วยงานต่าง ๆ และชุมชน มีอยู่ค่อนข้างน้อย ถึงแม้จะมีการแต่งตั้งบุคคลในชุมชนให้เข้ามาเป็นคณะกรรมการร่วมในการบริหารจัดการก็ตาม ซึ่งอาจทำให้ขาดความรู้ความเข้าใจและมองข้ามความสำคัญในการทำหน้าที่ของพิพิธภัณฑ์ ซึ่งอาจเป็นสาเหตุให้การส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นพระธาตุเรืองรองขาดความต่อเนื่องต่อการดำเนินงานด้านพิพิธภัณฑ์ในอนาคตได้

๓. ปัญหา อุปสรรค และเสนอแนวทางการส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ

ผลการศึกษาปัญหาอุปสรรคบทบาทพระสงฆ์ต่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น พบว่า

๑) ด้านการอนุรักษ์ดูแลรักษา ซึ่งพระสงฆ์ประสบปัญหาขาดความรู้ความเข้าใจในการดูแลรักษาโบราณวัตถุอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมหรือไม่มีประสบการณ์ในการดูแลรักษาวัตถุทางศิลปวัฒนธรรมเหล่านี้ เนื่องจากขาดการประสานความร่วมมือกับองค์กร หน่วยงาน และชุมชนท้องถิ่น รวมถึงงบประมาณไม่ได้รับการส่งเสริมเท่าที่ควรเพื่อการรักษาดูแลให้สืบสานไปสู่อนุชนรุ่นหลัง

๒) ด้านการเผยแพร่และฟื้นฟู ซึ่งพระสงฆ์ประสบปัญหาขาดผู้รู้ที่ทรงภูมิวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อขับเคลื่อนรณรงค์เผยแพร่ให้ความรู้ และยังขาดกระบวนการมีส่วนร่วมสนับสนุนจากภายนอกที่ไม่ตอบสนองและสนับสนุนอย่างเต็มกำลัง ทั้งในด้านงบประมาณ กำลังแรงกาย และสติปัญญา เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องในงานพัฒนาเผยแพร่และฟื้นฟูเอกลักษณ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรม

๓) ด้านบุคลากร พระธาตุเรืองรองถือเป็นแหล่งเรียนรู้ทางมรดกศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น ทั้งยังเป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าของนักวิชาการ นักเรียน นักศึกษาจากสถานศึกษาและประชาชนทั่วไปทั้งในท้องถิ่นและนอกท้องถิ่น รวมทั้งเป็นศูนย์กลางการจัดกิกรรมด้านต่าง ๆ ของชุมชน แต่พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นที่จัดตั้งในวัดหรือศาสนาสถานส่วนใหญ่ ยังขาดบุคลากรที่จะทำหน้าที่ ที่จำเป็นตามลักษณะงานพิพิธภัณฑ์ เช่น นักวิชาการ เจ้าหน้าที่ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ หรือปราชญ์ผู้ทรงภูมิปัญญาของท้องถิ่น จึงทำให้พิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรองขาดการพัฒนาให้น่าสนใจ และขาดพลังที่จะขับเคลื่อนให้งานพิพิธภัณฑ์เป็นแหล่งการเรียนรู้ หรือ แหล่งท่องเที่ยวของท้องถิ่นได้

๔) ด้านการบริหารจัดการ เนื่องจากพระธาตุเรืองรอง เป็นพิพิธภัณฑ์ที่ตั้งอยู่ภายในวัด ซึ่งเกิดจากการดำริของพระครูวิบูลธรรมภาณ หรือหลวงปู่ธัมมา พิทักษา ผู้ดูแลและบริหารจัดการจึงเป็นเจ้า

อาวาส คือ หลวงปู่ธัมมา พิทักษา เป็นผู้บริหารงานต่าง ๆ และรับผิดชอบตัดสินใจเองเพียงผู้เดียว ทั้งการจัดแสดงวัตถุ และการควบคุมดูแลพระธาตุเรืองรองจึงทำให้ประสบปัญหาไม่สามารถดูแลจัดการพระธาตุเรืองรองได้อย่างเต็มที่ และอาจส่งผลกระทบต่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรองในอนาคตอีกด้วย หากไม่มีหลวงปู่ธัมมา พิทักษา แล้ว

ผลการศึกษาแนวทางการส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม พบว่าจากการศึกษาการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับพระธาตุเรืองรอง ทำให้ได้แนวทางการปฏิบัติเพื่อส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ต่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ดังนี้

๑) บทบาทต่อการเป็นผู้นำ/แบบอย่างในการสืบสาน พระสงฆ์ถือว่าเป็นผู้นำในทางจิตใจเป็นที่เคารพนับถือและยอมรับของชุมชนสังคมมาช้านาน ชาวบ้านจึงมองพระสงฆ์ว่าเป็นผู้นำชาวบ้านในทางที่ดี เกื้อกูลชาวบ้านมีจริยาวัตรที่งดงามควรแก่การปฏิบัติตาม มีเวลาอยู่กับชาวบ้านตลอด จึงสามารถขอความร่วมมือจากชาวบ้าน กลุ่มบุคคล องค์กรของรัฐได้เป็นอย่างดี สามารถที่จะนำเอาจารีตประเพณีและวัฒนธรรม ค่านิยม บรรทัดฐานทางสังคมมาเป็นกลยุทธ์ในการอนุรักษ์ได้

๒) บทบาทต่อการส่งเสริมความร่วมมือสนับสนุน การสร้างการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น พระสงฆ์หรือวัดในฐานะเป็นศูนย์กลางทางจิตใจของชุมชนสามารถที่จะสร้างความร่วมมือสนับสนุนจากทุกฝ่ายทั้งภาครัฐ เอกชน สถานศึกษา และชุมชนในการส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยรณรงค์ให้ทุกภาคส่วนเกิดความตระหนักในการมีส่วนร่วมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างจริงจัง ในลักษณะ “ร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมเรียนรู้ ในฐานะของการเป็นเจ้าของและการเป็นหุ้นส่วนทางสังคมร่วมกัน

๓) บทบาทต่อการส่งเสริมการบริหารจัดการอย่างมีส่วนรวม ควรมีการจัดตั้งคณะกรรมการในรูปแบบองค์กร เพื่อดำเนินการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมอย่างเป็นทางการ ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ขอความสนับสนุนจากปราชญ์ท้องถิ่นให้ข้อมูล ตลอดจนส่งเสริมประสานความร่วมมือจากหน่วยงานของภาครัฐ ภาคเอกชน และสถานศึกษา เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม มีการแลกเปลี่ยนทัศนคติ ความรู้ต่าง ๆ อีกทั้งยังเป็นการทราบปัญหาของการแสวงหาแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูร่วมกันทุกฝ่ายเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมนำไปสู่สำนึกร่วมของคนในท้องถิ่นให้เห็นคุณค่าและรู้จักหวงแหนศิลปวัฒนธรรมของตน

๔) บทบาทต่อการเผยแพร่และฟื้นฟู วัดถือเป็นสถาบันทางศาสนาที่สำคัญ เพราะเป็นศูนย์รวมแหล่งความรู้แขนงต่าง ๆ พระสงฆ์จึงมีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นจิตสำนึกร่วมในการฟื้นฟูและเผยแพร่เพื่อการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมประเพณีในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การเทศน์ การอบรมการเรียนการสอน รวมถึงความสามารถในการเป็นผู้ประสานกับหน่วยงานของจังหวัดหรือท้องถิ่นทั้งภาครัฐและเอกชน และตัวบุคคล เพื่อช่วยจัดการเผยแพร่และฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณีให้เป็นที่รู้จักได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยการสร้างสื่อประชาสัมพันธ์การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง เช่น คู่มือ หนังสื่อแนะนำพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น แผ่นพับแนะนำพิพิธภัณฑ์ และเว็ปไซด์ที่ทันสมัย มีเนื้อหาน่าสนใจดึงดูดให้ไปเข้าเยี่ยมชม นอกจากนี้หลาย ๆ พื้นที่คนในชุมชนเองยังไม่ทราบว่าพิพิธภัณฑ์มีความ

น่าสนใจอย่างไร เพียงแต่รับรู้ถึงกิจกรรมที่พิพิธภัณฑ์ดำเนินอยู่ พระสงฆ์จึงควรสร้างช่องทางการสื่อสารประชาสัมพันธ์ให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความสำคัญและคุณค่าของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น

๕) บทบาทต่อการเสริมสร้างปราชญ์ท้องถิ่น*ใน*การให้ความรู้ พระธาตุเรืองรองถือเป็นศูนย์กลางของการอนุรักษ์และเก็บรวบรวมข้อมูลทางวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สำคัญ ทั้งยังเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อการศึกษาค้นคว้า การให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับมรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นการเล่าเรื่องราวความเป็นมา ความเชื่อ ในวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นจึงเป็นภารกิจสำคัญ เช่น ควรจัดให้มีปราชญ์ชาวบ้านในการให้ความรู้แก่ผู้เข้าชม หรือการจัดให้มีมัคคุเทศก์น้อย เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นตนเองจากศิลปวัฒนธรรมที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑ์และที่มีอยู่ในชุมชน เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจในประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของตน

๖) บทบาทต่อการสร้างเครือข่ายพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน บทบาทต่อการสร้างเครือข่ายนับเป็นจุดเด่นอย่างหนึ่งสำหรับพิพิธภัณฑ์วัด ทั้งภายในท้องถิ่นและภายนอก เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาในการจัดกิจกรรมและการสนับสนุนในลักษณะการถ่ายทอดข้อมูลพื้นฐานในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านการบริหารจัดการ การสร้างความร่วมมือ การเผยแพร่และฟื้นฟู ทั้งยังเป็นการพบปะอบรมเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารกระบวนการด้านพิพิธภัณฑ์ ซึ่งย่อมจะก่อให้เกิดมุมมองที่แตกต่าง เกิดการสร้างและรวมกลุ่มเครือข่ายในลักษณะการบูรณาการเพื่อให้พิพิธภัณฑ์แต่ละแห่งประสบความสำเร็จร่วมกันและสามารถนำไปสู่การพัฒนาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการดำเนินงานพิพิธภัณฑ์วัดของพระสงฆ์ในส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้เกิดความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรมได้ง่ายกว่า ทั้งยังเป็นการให้แรงบันดาลใจต่อกันในการสร้างสรรค์งานเพื่อสังคมต่อไป ดังคำกล่าวที่ว่า “กำลังใจจากคนภายนอกช่วยสร้างแรงบันดาลใจและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับคนใน ย่อมเป็นตัวบ่งชี้ถึงความสำเร็จได้”

๕.๒ อภิปรายผล

จากผลการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์กับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ ผู้วิจัยมีประเด็นที่เป็นข้ออภิปรายดังนี้

๑. ภูมิหลังของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง เป็นการจัดตั้งที่สืบเนื่องมาจากวิสัยทัศน์ของพระสงฆ์หรือวัดเพื่อต้องการตั้งพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านให้เป็นสถานที่สำหรับเก็บรักษาองค์ความรู้มรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของชนสี่เผ่าที่อาศัยอยู่ในจังหวัดศรีสะเกษ คือ ส่วย ลาว เขมร เยอ ไม่ให้สูญหาย ซึ่งนอกจากจะเป็นแหล่งอนุรักษ์ฯให้ชุมชนแล้ว ยังใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ จิรโชค วีระสัย ที่ให้ทัศนะว่า “จุดประสงค์ในการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ในปัจจุบัน คือ การเก็บรักษา การศึกษาหาความรู้ และการจัดแสดงนิทรรศการวัตถุทางวัฒนธรรม เพื่อสะท้อนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ในกาลเวลา และสภาพแวดล้อมที่แตก ต่างกัน พิพิธภัณฑ์ถือเป็นแหล่งการศึกษาที่มีประโยชน์ต่อคนที่ไม่รู้หนังสือ เนื่องจากสามารถมองเห็นเป็นรูปธรรมได้ โดยแนวคิดนี้ทั้งยังเป็นการปรับปรุงเพิ่มเติมในส่วนที่เป็นการอนุรักษ์ และยังเป็นการเชิดชูภูมิปัญญาของบรรพบุรุษฯ

เพื่อเป็นการแสดงความกตัญญูกตเวทีอีกส่วนหนึ่งด้วย”[๔๖] การก่อตั้งพระธาตุเรืองรองขึ้น จึงมีจุดมุ่งหมายเพื่อเป็นการช่วยอนุรักษ์รักษาป้องกันมรดกทางศิลปวัฒนธรรมให้คงอยู่คู่กับท้องถิ่นได้อย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับ สำนักหอจดหมายแห่งชาติ “ที่อธิบายถึงลักษณะของการอนุรักษ์ (Conservation) ไว้ ๒ นัย กล่าวคือ ๑) การป้องกัน (Prevention) เป็นวิธีการชะลอการชำรุดหรือเสื่อมสภาพที่จะเกิดซึ่งก่อนที่จะป้องกันมิให้เกิดความชำรุดหรือเสื่อมสภาพได้นั้นจำเป็นจะต้องเข้าใจถึงคุณสมบัติของวัตถุสาเหตุ และปัญหาต่าง ๆ ที่อาจก่อให้เกิดความชำรุดเสื่อมสภาพ เพื่อที่จะสามารถเลือกวิธีการป้องกันและหลีกเลี่ยงปัญหาต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม ซึ่งจะเป็นสิ่งที่ดีที่สุดในการที่จะอนุรักษ์นั้น ๆ ให้คงอยู่ได้ตลอดไป ๒) การปฏิบัติการอนุรักษ์ เป็นวิธีการนำมาเพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่ได้เกิดขึ้น โดยการกำจัดปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นออกไปให้หมด แล้วซ่อมแซมหรือเสริมสร้างให้กลับคืนสู่สภาพเดิมหรือใกล้เคียงสภาพเดิมที่สุด ทั้งความแข็งแรง รูปแบบ และเนื้อวัสดุ ทั้งนี้วิธีการที่นำมาใช้นี้จะต้องไม่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใด ๆ และสามารถแก้ไขให้กลับไปเหมือนเดิมได้ ซึ่งกระบวนการดังกล่าวถือเป็นหน้าที่ของนักอนุรักษ์ที่ได้รับการฝึกอบรมมาแล้วเป็นอย่างดี”[๔๗] โดยเฉพาะพิพิธภัณฑ์วัดซึ่งนับวันจะมีบทบาทในสังคมมากขึ้น เพราะเป็นหน่วยงานที่จะอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมระดับท้องถิ่นเอาไว้ ตลอดจนยังเป็นแหล่งที่คนในชุมชนสังคมจะสามารถแสวงหาความรู้และความบันเทิงทางวิชาการได้อย่างกว้างขวางอีกด้วย

๒. สภาพการแนวทางอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอดีตและปัจจุบันวัดพระธาตุเรืองรอง ในช่วงเวลาที่ผ่านมา ความต้องการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นมีมากขึ้น ซึ่งส่วนใหญ่แนวทางอนุรักษ์มักเป็นการชี้นำความคิดจากผู้นำชุมชน เช่น พระสงฆ์ จึงทำให้เกิดการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์อยู่ในวัด เช่นเดียวกับพระธาตุเรืองรองถือเป็นสถานที่สำคัญในการรวบรวมและจัดแสดงศิลปวัตถุและโบราณวัตถุของชาวบ้านกลุ่มชาติพันธ์ชุมชนสี่เผ่าไทย สอดคล้องกับทัศนะของ ต่อจรัส พงษ์สาลี ที่กล่าวว่า “ทั้งนี้อาจเป็นเพราะวัดในท้องถิ่นเป็นศูนย์รวมของชุมชน นอกจากนั้น วัดยังเป็นแหล่งที่มีสิ่งของต่าง ๆ รวบรวมอยู่ พระสงฆ์ซึ่งได้รับความเชื่อถือและมีบทบาทสำคัญในชุมชนระดับท้องถิ่น จะได้รับการถวายจากผู้มีจิตศรัทธาในวาระต่าง ๆ ทำให้เป็นแหล่งที่มาของวัตถุที่จะสามารถนำไปจัดแสดงเพื่อสื่อให้เห็นถึงวิถีชีวิต รวมทั้งรูปแบบวัฒนธรรมของชุมชนได้เป็นอย่างดี”[๔๘]ซึ่งจะทำให้ประชาชนได้เรียนรู้เรื่องราวที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของตน ทั้งยังเป็นที่เก็บรวบรวมทางภูมิปัญญา เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ และเพื่อเป็นหลักฐานที่บรรดาผู้มีสติปัญญาจะใช้เป็นสถานที่ค้นคว้า ซึ่งสอดคล้องกับ พระพชรพร โชติวโร ที่กล่าวว่า “การอนุรักษ์โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ตลอดจนภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น มีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะเป็นการสงวนรักษา

---

[๔๖]จิรโชค วีระสัย, “มิติทางวัฒนธรรมในการจัดทำพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น”, **เอกสารการประกอบการพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในประเทศไทย**, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, ๒๕๔๐).

[๔๗]สำนักหอจดหมายแห่งชาติ อ้างใน พระอธิการวิน ทีปธมฺโม (อิ่มใจ), “บทบาทของพระสงฆ์ต่อการอนุรักษ์ประเพณีการแข่งเรือยาว วัดท่าหลวง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

[๔๘]ต่อจรัส พงษ์สาลี, “พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในประเทศไทย”, **รายงานการวิจัย**, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธรองค์การมหาชน, ๒๕๔๗).

และบูรณะผลิตผลทางด้านวัฒนธรรม ที่สะท้อนให้เห็นแนวคิดอุดมการณ์ และความเชื่อทางศาสนา สถานที่ที่รวบรวมโบราณศิลปวัตถุและภูมิปัญญาท้องถิ่น ก็คือ วัด โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้ทำหน้าที่ในการอนุรักษ์และสืบทอด”[๔๙]สอดคล้องกับ กรมศิลปากร ที่ให้ความเห็นว่า “พระสงฆ์สามารถนำวิทยาการความรู้ที่เป็นประโยชน์มาถ่ายทอดให้แก่ประชาชน โดยการศึกษาหาความรู้จากสื่อต่าง ๆ เช่น หนังสือพิมพ์วิทยุ โทรทัศน์ และนอกจากพระสงฆ์จะเป็นผู้เรียนรู้ถ่ายทอดมาโดยตรงแล้ว จะต้องเป็นผู้ประสานงานระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับชาวบ้านให้ร่วมมือกันดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์ต่อชุมชน เช่น สนับสนุนอบรมสั่งสอนชาวบ้านให้เห็นคุณค่าของมรดกวัฒนธรรมของตน และชักชวนชาวบ้านให้ร่วมมือกันจัดกิจกรรมเพื่อการดูแลรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีในท้องถิ่นให้มั่นคงและทรงคุณค่าอยู่เสมอ เช่น การดูแลรักษา พัฒนา ส่งเสริม ฟื้นฟู ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้มีอยู่ต่อไป”[๕๐]และสอดคล้องกับ สุภาพร มากแจ้ง ที่กล่าวในงานวิจัยเรื่องวิถีชีวิตของชาวมอญบางกระดี่ว่า “ภูมิปัญญาชาวบ้านควรได้รับการอนุรักษ์พัฒนาให้เป็นระบบและสืบทอดแก่อนุชน ชุมชน สถานศึกษา และวัด เป็นส่วนหนึ่งที่ได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ประเพณี”[๕๑]

แต่อย่างไรก็ตาม เนื่องจากสภาพการแนวทางอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอดีตถึงปัจจุบันวัดพระธาตุเรืองรอง ที่มีพระครูวิบูลธรรมภาณ เป็นผู้ที่มีบทบาทหน้าที่ในการบริหารจัดการ และเป็นกำลังหลักในการดำเนินการและตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ แต่เพียงผู้เดียว จึงทำให้ขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งอาจก่อให้เกิดความไม่ต่อเนื่องในการบริหารจัดการต่อการอนุรักษ์ในอนาคตได้ สอดคล้องกับ กฤษฎา ตัสมา ที่กล่าวว่า “การขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน ย่อมทำให้การดำเนินงานพิพิธภัณฑ์ขาดความต่อเนื่อง ขาดการพัฒนาในการจัดกิจกรรมของพิพิธภัณฑ์ ดังนั้น รูปแบบการจัดการที่เหมาะสมจะต้องให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เชิญปราชญ์ชาวบ้าน ผู้ที่มีความรู้ในการให้ข้อมูลและขอความสนับสนุนจากกลุ่มชาวบ้านในท้องถิ่น สถาบันการศึกษา มหาวิทยาลัย หน่วยงานของภาครัฐ และเอกชน ซึ่งจะนำไปสู่สำนึกร่วมของคนในท้องถิ่น ให้รู้จักหวงแหนและเห็นคุณค่าในท้องถิ่น ขณะเดียวกันยังสามารถเชื่อมโยงสายสัมพันธ์ของคนในชุมชนได้ด้วย”[๕๒]

๓. ปัญหา อุปสรรค และแนวทางการส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรองฯ จากการวิจัยสัมภาษณ์กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิทำให้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับเงื่อนไขที่เป็นปัญหาอุปสรรคสำคัญต่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของพระสงฆ์วัดพระธาตุเรืองรอง เช่น ด้านการ

---

[๔๙]พระพชรพร โชติวโร, “ศึกษากระบวนการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น กรณีศึกษาวัดร้องเม็งจังหวัดเชียงใหม่”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

[๕๐]กรมศิลปากร, **โครงการดูแลทรัพย์สินทางศิลปวัฒนธรรมของชาติของพระสงฆาธิการ**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักโบราณคดีศิลปากร, ๒๕๕๐).

[๕๑]สุภาพร มากแจ้ง, **การศึกษาวิถีชีวิตมอญบางกระดี่**, (ศูนย์ศึกษาและปฏิบัติการอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น: สถาบันราชภัฏธนบุรี, ๒๕๔๐).

[๕๒]กฤษฎา ตัสมา, “การจัดการพิพิธภัณฑ์วัดศรีสุวรรณ อำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา”, (**วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๖).

บริหารจัดการ ซึ่งสอดคล้องกับ อลงกรณ์ จุฑาเกตุ ที่กล่าวในงานวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนรู้ของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกรุงเทพมหานครว่า “พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกรุงเทพมหานครแม้มีโครงสร้างการบริหารงานที่ชัดเจน แต่ยังขาดความคล่องตัวในการบริหารจัดการ จึงทำให้การเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนมีอยู่ค่อยข้างน้อยถึงแม้จะมีการแต่งตั้งบุคคลในชุมชนเข้ามาเป็นคณะกรรมการแต่ก็ยังไม่มีบทบาทหรือส่วนร่วมในการบริหารจัดการอย่างแท้จริง”[๕๓] ส่วนแนวทางการส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ที่สำคัญเพื่อให้เกิดความสำเร็จในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรองฯ เช่น บทบาทต่อการเป็นผู้นำ/แบบอย่างในการสืบสาน บทบาทต่อการส่งเสริมความร่วมมือสนับสนุน บทบาทต่อการส่งเสริมการบริหารจัดการอย่างมีส่วนรวม บทบาทต่อการเผยแพร่และฟื้นฟู บทบาทต่อการเสริมสร้างปราชญ์ท้องถิ่นในการให้ความรู้ และบทบาทต่อการสร้างเครือข่ายพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านซึ่งสอดคล้องกับ บุษยมาส แดงขำ[๕๔]ที่กล่าวในงานวิจัยเรื่องการจัดการพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดฝั่งคลองฯ อำเภอปากพลีจังหวัดนครนายกว่า “แนวทางที่เหมาะสมในการจัดการพิพิธภัณฑ์วัดฝั่งคลองแบ่งออกเป็น ๕ ด้าน กล่าวคือ ด้านการจัดการข้อมูลด้านสถานที่ ด้านงบประมาณ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน และด้านผู้รับผิดชอบในการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์วัดฯ” จะเห็นได้ว่า บทบาทพระสงฆ์ในการส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นจึงต้องคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ เช่น บทบาทต่อการส่งเสริมความร่วมมือสนับสนุน บทบาทต่อการส่งเสริมการบริหารจัดการอย่างมีส่วนรวม บทบาทต่อการเผยแพร่และฟื้นฟู บทบาทต่อการเสริมสร้างปราชญ์ท้องถิ่น***ใน***การให้ความรู้ และบทบาทต่อการสร้างเครือข่ายพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านเป็นสำคัญ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการดำเนินงานที่เกี่ยวเนื่องด้วยพิพิธภัณฑ์ให้สามารถส่งเสริมในการทำหน้าที่ดูแลรักษาอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืนต่อไป

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

ผู้วิจัยให้ข้อแนะนำว่า การส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรอง ควรต้องจัดการส่งเสริมให้ครบทั้ง ๖ ด้านอย่างสมดุล คือ ๑) บทบาทต่อการเป็นผู้นำ/แบบอย่างในการสืบสาน ๒) บทบาทต่อการส่งเสริมความร่วมมือสนับสนุน ๓) บทบาทต่อการส่งเสริมการบริหารจัดการอย่างมีส่วนรวม ๔) บทบาทต่อการเผยแพร่และฟื้นฟู ๕) บทบาทต่อการเสริมสร้างปราชญ์ท้องถิ่นในการให้ความรู้ และ ๖) บทบาทต่อการสร้างเครือข่ายพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน เพื่อให้พิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรองสามารถเป็นแหล่งเรียนรู้และเป็นแหล่งท่องเที่ยวของคนในท้องถิ่นและประชาชนทั่วไป โดยหัวใจสำคัญ คือ การส่งเสริมการบริหารจัดการ

---

[๕๓]อลงกรณ์ จุฑาเกตุ, “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนรู้ของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกรุงเทพมหานคร”, **ในวารสาร Veridian E-Journal**, ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๓ (กันยายน–ธันวาคม ๒๕๕๗) : ๑๑-๑๙.

[๕๔]บุษยมาส แดงขำ, “แนวทางการจัดการพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดฝั่งคลอง(ไทยพวน)ตำบลเกาะหวาย อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตศึกษา: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๖).

อย่างมีส่วนรวม เพื่อสร้างความร่วมมือในการส่งเสริมให้รักท้องถิ่น เกิดความหวงแหนในภูมิปัญญาที่มีในท้องถิ่นของตน สิ่งสำคัญต่อมาคือการสร้างเครือข่ายพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน เพื่อการขับเคลื่อนแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เช่น การจัดกิจกรรมส่งเสริม เพื่อให้พิพิธภัณฑ์เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และสามารถนำไปสู่การพัฒนาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการดำเนินงานพิพิธภัณฑ์วัดของพระสงฆ์ในการส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้เกิดความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ” มุ่งเน้นศึกษาความเป็นมาในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของพระสงฆ์ ซึ่งอาจไม่ได้ลงรายละเอียดในด้านใดด้านหนึ่งอย่างชัดเจน ดังนั้นหากมีการศึกษาวิจัยในครั้งต่อไป ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะว่า

๑. ควรมีการศึกษาในการมีส่วนร่วมของประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมอันเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและแหล่งศึกษาที่ส่งเสริมการอนุรักษ์เพื่อให้เกิดความอย่างยั่งยืน

๒. ควรมีการศึกษาในการบริหารจัดการ เพื่อการพัฒนาพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรอง ให้มีมาตรฐานเดียวกับการบริหารจัดการงานพิพิธภัณฑ์ในระดับชาติ

๓. ควรมีการศึกษาวิจัยรูปแบบการบริหารงานพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรอง เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรม

๔. ควรเอาหลักธรรมไปนำพาการส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปะวัฒนท้องและการบริหารการจัดการพิพิธภัณฑ์อย่างถูกดีงาม โดยนำหลักธรรม ดังนี้ คือ หลักธรรมอิทธิบาท ๔ หลักธรรมสังคหวัตถุ ๔ หลักธรรมอปริหานิยธรรม ๗ และหลักธรรมสาราณียธรรม ๖ เป็นต้น

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย:

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ

กรมศิลปากร. **วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัดศรีสะเกษ**. คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๔.

กรมศิลปากร. **โครงการดูแลทรัพย์สินทางศิลปวัฒนธรรมของชาติของพระสงฆาธิการ.** กรุงเทพมหานคร: สำนักโบราณคดีศิลปากร, ๒๕๕๐.

กระทรวงวัฒนธรรม. **ฐานระบบคิดการตั้งกระทรวงวัฒนธรรมและการดำเนินงานวัฒนธรรมยุคปฏิรูประบบราชการ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ๒๕๓๕.

จารุวรรณ ธรรมวัตร. **ภูมิปัญญาอีสาน**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. อุบลราชธานี: ศิริธรรมออฟเซ็ท, ๒๕๔๓.

จิรโชค วีระสัย. “มิติทางวัฒนธรรมในการจัดทำพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น”. **เอกสารการประกอบการอบรมพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในประเทศไทย**. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, ๒๕๔๐.

จำนงค์ อดิวัฒนสิทธิ์ และคณะ. **สังคมวิทยา**. พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๓.

————. **สังคมวิทยาศาสนา**. กรุงเทพมหานคร: แพร่วิทยา, ๒๕๒๕.

ดนัย ไชยโยธา. **สังคม วัฒนธรรม และประเพณีไทย.** พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: โอ เอส พริ้นติ้ง เฮ้าส์. ๒๕๔๖,

นงเยาว์ ชาญณรงค์. **ศาสนากับสังคม**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๗.

นิธิ เอียวศรีวงศ์. **ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการทรัพยากร**. กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พลับลิชชิ่ง, ๒๕๓๖.

ประกอบ คู่ชัยภูมิ. **เพลงพื้นบ้านสุรินทร์**. นครราชสีมา: วิทยาลัยครูนครราชสีมา, ๒๕๓๘.

ประเวศ วะสี**. การศึกษาชาติกับภูมิปัญญาท้องถิ่น: ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท**. กรุงเทพมหานคร : อัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พลับลิชชิ่ง, ๒๕๓๖.

————. **การสร้างภูมิปัญญาไทยเพื่อการพัฒนา**. กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ฟ, ๒๕๓๐.

ประสพสุข พันประยูร. **บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้จังหวัดภาคเหนือของประเทศไทย**. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๕.

ผ่องพันธุ์ มณีรัตน์. **มานุษยวิทยากับการศึกษาคติชาวบ้าน**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๙.

พระครูบูลธรรมภาณ (หลวงปู่ธัมมา พิทักษา). **หลวงพ่อเจิมแจมอ้าว ประวัติพระธาตุเรืองรอง.**(ม.ป.ป).

พระมหาสมทรง สิรินธโร และคณะ. **บทบาทของวัดและพระสงฆ์ไทยในอนาคต**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทเคล็ดไทย จำกัด, ๒๕๒๕.

————— .**บทบาทของวัดและพระสงฆ์ไทยในอนาคต**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทเคล็ดไทย จำกัด, ๒๕๒๕.,

พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตโต). **สถาบันสงฆ์กับสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๒๗.

—————.**สถาบันสงฆ์กับสังคมไทย**.กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิ โกมลคีมทอง, ๒๕๒๗.

พัชรินทร์ สิรสุนทร. **ชุมชนปฏิบัติการด้านการเรียนรู้ : แนวคิด เทคนิคและวิธีการ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

พินิจ ลาภธนานันท์. **กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมกับการปรับเปลี่ยนบทบาทการพัฒนาของพระสงฆ์นักพัฒนาในภาคอีสาน**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยสังคมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

————— **.บทบาทพระสงฆ์ ในการพัฒนาชนบท**. กรุงเทพมหานคร: โครงการหนังสือเล่มสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๙.

ภัทรพร สิริกาญจน. **หน้าที่ของพระสงฆ์ตามพุทธบัญญัติ: แนวคิดและบทบาทของพระคำเขียน สุวัณโณ ในการพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐.

มงกฎ แก่นเดียว. **สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน เล่ม ๑-๒**. กรุงเทพมหานคร: สยามเพรสแมเนจเม้นท์ จำกัด, ๒๕๔๒.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นานมีบุ๊คพับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖.

————— .**พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒**. กรุงเทพมหานคร: ศิริวัฒนาอินเตอร์พรินท์, ๒๕๔๖.

รัศมี ชูทรงเดช และคณะ. **งานวิจัยโครงการการสืบค้นและจัดการมรดกทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในอำเภอปาย-ปางมะผ้า-ขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน**. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาโบราณคดี คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๒.

ฤทธิรงค์ จุฑาพฤฒิกร และวิรัตน์ รัตตากร. “บทบาทของสถาบันการศึกษาชุมชน ในการมีส่วนร่วมกับการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม: กรณีศึกษาชุมชนมอญวัดศาลาแดงเหนือ”. ใน **การประชุมวิชาการระดับชาติ ICOMOS ๒๐๑๓**. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๖.

วิชัย ภู่โยธิน และคณะ. **หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม**. กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๕๓.

วิมล จิโรจพันธ์ และคณะ. **ศิลปะ และวัฒนธรรมไทย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แสงดาว, ๒๕๔๘.

วีรวุฒิ โอตระกูล. **มาอนุรักษ์กันเถิด ฉบับ ๒๐๐ ปี กรุงรัตนโกสินทร์**.กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๐.

สมชัย ใจดี และยรรยง ศรีวิริยาภรณ์. **ประเพณีและวัฒนธรรมไทย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนา, ๒๕๔๕.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. **วินัยมุข เล่ม ๓**. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๒๙.

สมนึก รัตนกำเนิด. **อาหารชาติพันธุ์ชาวไทยเขมรจังหวัดสุรินทร์**. สุรินทร์: คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสถาบันราชภัฏสุรินทร์, ๒๕๔๒.

สมบูรณ์ สุขสำราญ. **พุทธศาสนากับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคม**.กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๗.

สากล เจรจา. **พิพิธภัณฑ์สี่เผ่าไทย วัดพระธาตุเรืองรอง, ศมส.** กรุงเทพมหานคร: เสาร์สวัสดี, ๒๕๔๘.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. **“รายงานการเสวนา บทบาทที่พึงประสงค์ของวัดและพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคมไทย”.** กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๔๔.

_____ .**รายงานผลการเสวนา บทบาทที่พึงประสงค์ของวัดและพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคมไทย**, ๒๕๓๕.

_____ .**ความหมายและขอบข่ายงานวัฒนธรรม**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว, ๒๕๓๕.

สำนักงานจังหวัดศรีสะเกษ. **ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ประวัติอำเภอ ตำบล หมู่บ้านของจังหวัดศรีสะเกษ**. ศรีสะเกษ: ศรีสะเกษการพิมพ์, ๒๕๔๙.

สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์. **การอนุรักษ์ศิลปกรรม**. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๒.

สุภาพร มากแจ้ง. **การศึกษาวิถีชีวิตมอญบางกระดี่**. ศูนย์ศึกษาและปฏิบัติการอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น : สถาบันราชภัฏธนบุรี, ๒๕๔๐.

เสรี พงศ์พิศ. **คืนสู่รากเหง้าทางเลือกและทัศนะวิจารณ์ว่าด้วยภูมิปัญญาชาวบ้าน**. กรุงเทพมหานคร: ชาวบ้าน, ๒๕๒๙.

(๒) วิทยานิพนธ์

กฤษฎา ตัสมา. “การจัดการพิพิธภัณฑ์วัดศรีสุวรรณ อำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม .บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๖.

จักรพันธ์ โสมะเกษตริน. “การศึกษาและการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผ้าทอมือในจังหวัดศรีสะเกษ”. **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, ๒๕๕๒.

เจียมพงศ์ วงศ์ธรรม. “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม”. **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต.** สาขาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์.บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๑๙.

เฉลิม อุตกฤษฎ์. “การศึกษาบทบาทของพระภิกษุในการพัฒนาชนบท”. **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์**

ต่อจรัส พงษ์สาลี. “พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในประเทศไทย บทบาทของวัดในฐานะสื่อกลางในการฟื้นฟูวัฒนธรรมระดับท้องถิ่นมุมมองจากการทบทวนประวัติศาสตร์และพัฒนาการของงานพิพิธภัณฑสถานไทย”. **รายงานการวิจัย**. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธรองค์การมหาชน, ๒๕๔๗.

ทินพันธุ์ นาคตะ. “คุณค่าของพุทธศาสนาในการบริหารราชการ”. **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**.สาขารัฐประศาสนศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๒.

บุญยืน งามเปรี่ยม และคณะ. “พุทธจริยศาสตร์การดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์สี่เผ่าในจังหวัดศรีสะเกษ”, **รายงานการวิจัย.** สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙.

บุษยมาส แดงขำ. “แนวทางการจัดการพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดฝั่งคลอง(ไทยพวน)ตำบลเกาะหวายอำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม.บัณฑิตศึกษา: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๖.

ประจวบ จันทร์หมื่น. “การบูรณาการคติ ความเชื่อ ในวัฒนธรรมชุมชนและภูมิปัญญาของชาวส่วย เขมร ลาว และเยอ จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อการดูแลลูกหลานในภาวการณ์เปลี่ยนแปลงของยุคสมัย”. **รายงานการวิจัย**. ศรีสะเกษ : มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ, ๒๕๕๐.

พรศิริ วิรุณพันธ์. “การศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษา: วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ”. **รายงานการวิจัยและพัฒนา.** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ, ๒๕๕๑.

พระครูสุจิณธรรมนิวิฐ (สมจิตร อธิปญฺโญ). “บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน: กรณีศึกษาคณะสงฆ์อำเภอลอง จังหวัดแพร่”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชมหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

พระปลัดเกษม ฐิติสมฺปนฺโน. “บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุในอำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี”**.วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.** สาขาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระพชรพร โชติวโร. “ศึกษากระบวนการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น กรณีศึกษาวัดร้องเม็งจังหวัดเชียงใหม่”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**.สาขาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระไพศาล วิสาโร, อ้างใน พระครูสุจิณธรรมนิวิฐ (สมจิตร อธิปญฺโญ), “บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน: กรณีศึกษาคณะสงฆ์อำเภอลอง จังหวัดแพร่”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.** สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชมหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๑.

พระมหาชนะ ภมรพล. “บทบาทผู้นำสงฆ์กับการอนุรักษ์”. ใน **สารนิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิต**. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

พระมหาบุญมี วรรณวิเศษ. “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม: ศึกษาเฉพาะกรณี พระธรรมวิสุทธิมงคล (บัว ญาณสมฺปนฺโน)”. **วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

พระมหาวิเชียร ชาญณรงค์. “บทบาทพระสงฆ์ในการนำหลักธรรมมาใช้ทำกิจกรรมงานพัฒนาชุมชนเพื่อ ลด ละ เลิก อบายมุข: ศึกษาเฉพาะกรณีพระครูศีลวราภรณ์ (เฉลิม ฐิติสีโล)”. **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต**.สาขาวิชาพัฒนาชุมชน.บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๗.

พระมหาสุภา อุทโท. “บทบาทพระสงฆ์ไทยใน ๒ ทศวรรษหน้า (๒๕๔๑-๒๕๖๐)”. **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต**.สาขาวิชาพัฒนาชุมชน.บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐.

พระวัขรากร ปญฺญาธโร. “บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศาสนวัตถุ ศึกษาเฉพาะกรณีการอนุรักษ์อุโบสถ (สิม) ในอำเภออาจสามารถจังหวัดร้อยเอ็ด”. **วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. ๒๕๔๘.

พระสมนึก อนันตวรวงศ์. “สถาบันสงฆ์กับการพัฒนาสังคมไทยในอนาคตตามทรรศนะของพระผู้นำทางด้านวิชาการ”. **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐.

พระสมุทรวชิรโสภณ (โสภณ ธมฺมโส ภโณ). “การพัฒนาการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

พระอธิการวิน ทีปธมฺโม (อิ่มใจ). “บทบาทของพระสงฆ์ต่อการอนุรักษ์ประเพณีการแข่งเรือยาว วัดท่าหลวง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการบริหารจัดการคณะสงฆ์.บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

ระพีพรรณ คมใส. "พิธีกรรมแซนเนียะตาของกลุ่มชาวไทยเขมร: ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านกราม ตำบลไพร อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ". **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

วิวัฒน์ชัย บุญญานุพงศ์. “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชน: ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนชาวมอญบ้านเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๒.

วุฒินันท์ กันทะเตียน. “พระสงฆ์กับการเมือง: แนวคิดและบทบาทในสังคมไทยปัจจุบัน”. **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๑.

ศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์.บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๑.

สนธยา พรหมกิ่งแก้ว. “การใช้การศึกษานอกสถานที่เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้และเจตคติที่ดีต่อศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนอนุบาลแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๗.

สาลี่ แก้วตาทิพย์. “บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางโบราณวัตถุในจังหวัดนครศรีธรรมราช”. **วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๐.

อัจฉรี จันทมูล และบุญชู ศรีเวียงยา. “ลวดลายและการพัฒนาศักยภาพภูมิปัญญาต่อการจัดการผ้าทอพื้นเมืองที่ส่งผลเสริมสร้างความเข้มแข็งและการพึ่งตนเองแก่ชุมชนท้องถิ่น: ศึกษากรณีผ้าลายสร้อยดอกหมากในจังหวัดมหาสารคาม”. **รายงานการวิจัย**. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๙.

(๓) บทความ

เนติ โชตช่วงนิธิ. “กูย (ส่วย) บ้านปราสาท : วัฒนธรรมผสมกลมกลืน”. **สยามรัฐ**. (๒๕ กันยายน ๒๕๕๙) : ๑๕.

พระสมุทรวชิรโสภณ (โสภณ ธมฺมโสภโณ). “การพัฒนาส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทยของคณะสงฆ์”.

วารสารสันติ ศึกษาปริทรรศน์ มจร. ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๕๗): ๗๓-๗๔.

อลงกรณ์ จุฑาเกตุ. “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนรู้ของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกรุงเทพมหานคร”. **ในวารสาร Veridian E-Journal.** ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๓ (กันยายน–ธันวาคม ๒๕๕๗): ๑๑-๑๙.

อุทัย สมวัฒน์. “ประเพณี ๔ เผ่าไทยศรีสะเกษย้อนรอยวัฒนธรรมของบรรพชนอีสาน”. **บ้านเมือง**. (๒๕ กันยายน ๒๕๔๐): ๑๑.

(๔) สื่ออิเล็กทรอนิค

ชาติพันธุ์เยอ (Yer) ระบบสารสนเทศภูมิปัญญาท้องถิ่น. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://sisaketwisdoms.net/sys/sisaket/ethnic/yer. [๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๑].

ประภัสสร โพธิ์ศรีทอง. **ปัญหาของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.academia.edu/375489399. [๑๐ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

ประวัติความเป็นมาของชนเผ่าเยอ-ศูนย์ศรีสะเกษศึกษา. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: www.interssk.skru.ac.th/filenews/a9eafad2af42acd08c96263d0561c63b.doc. [๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๑].

สำนักงานส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น. **การส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http//www.thailocaladmin.go.th/work/e_book/htm. [๗ ตุลาคม ๒๕๖๑].

ศรีสะเกษเมืองแห่งเผ่าชนหลากล้วนวัฒนธรรม. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: www.yaplonglocal.go.th/main2/download.php?file=upload/1สี่เผ่าไทย, [๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๑].

(๕) สัมภาษณ์

สัมภาษณ์ นางพรทิพย์ แสงฟ้า. กำนันตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ. ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายบุญเรือง ขันตา. ปราชญ์ชาวบ้านสร้างเรือง ตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ. ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายบุญฤกษ์ โสรเนตร. ข้าราชการบำนาญ ตำบลหนองครก อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ. ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายประสาท ดั่งวงค์. ผู้ใหญ่บ้านบ้านเอก ตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ. ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายประหยัด ถิลา. วัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ. อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ. ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายพรมมา ธิปเทศ. ปราชญ์ชาวบ้านสร้างเรือง ตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ. ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายมณเฑียร จันตะ. ผู้ใหญ่บ้านหญ้าปล้อง. ตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ. ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายสมสุข สายเพชร. ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านเอกสร้างเรือง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ. ๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายเสน่ห์ นามจันทรา. ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหญ้าปล้อง. อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ. ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูโกศลสุตคุณ. เจ้าอาวาสบ้านเอก (ผู้ช่วยดูแลพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรอง). ตำบลหนองปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ. ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูโกศลสุตคุณ. เจ้าอาวาสบ้านเอก (ผู้ช่วยดูแลพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรอง). ตำบลหญ้าปล้อง และสัมภาษณ์ นายบุญเรือง ขันตา. ปราชญ์ชาวบ้านสร้างเรือง ตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ. ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูปริยัติวีราภรณ์. เจ้าคณะอำเภอลือำนาจ จังหวัดอุบลราชธานีและที่ปรึกษาผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ. ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูวิบูลธรรมภาณ (หลวงปู่ธัมมา พิทักษา). เจ้าอาวาสวัดพระธาตุเรืองรอง. อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูสันติธรรมานุวัตร. รองเจ้าคณะอำเภอเมืองศรีสะเกษ วัดหนองไผ่ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ. ๙ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูสุตกัลยาณคุณ. เจ้าคณะตำบลหญ้าปล้อง. วัดวังไฮ ตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ. ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระราชกิตติรังสี. เจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ วัดเจียงอีศรีมงคลวราราม พระอารามหลวง. อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ. ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระราชธรรมสารสุธี. ดร.. รองเจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ วัดมหาพุทธาราม พระอารามหลวง. อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ. ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๑.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.
หนังสือนำ

ศธ ๖๑๔๐ / ว ๒๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.น้ำคำ อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ
๓๓๐๐๐

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน / เจริญพร **พระวิบูลย์ธรรมภาณ (หลวงปู่บุญมา พิทักษา) วัดพระธาตุเรืองรอง**

เนื่องด้วย พระพงศ์พิสิฐ ฉายา สุภาจาโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๒๓๒๐๕๐๐๖ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ / เจริญพร

(พระราชธรรมสารสุธี,ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
โทรศัพท์ , โทรสาร : ๐๔๕-๖๑๗๙๐๓
ผู้ประสานงาน : พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร
โทรติดต่อ. ๐๙ ๕๔๔๕ ๘๔๒๒

19 ก.ค. 61

ศธ ๖๑๔๐ / ว ๒๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.น้ำคำ อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ
๓๓๐๐๐

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน / เจริญพร พระครูสังฆวิจารณ์ (ผู้อำนวยการกองการศาสนาและการพระศาสนา)

เนื่องด้วย พระพงศ์พิสิฐ ฉายา สุภาจาโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๘๑๓๐๕๐๐๐ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ / เจริญพร

(พระราชธรรมสารสุธี,ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
โทรศัพท์ , โทรสาร : ๐๔๕-๖๑๗๙๐๓
ผู้ประสานงาน : พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร
โทรติดต่อ. ๐๙ ๕๔๔๕ ๘๔๒๒

9/7/61

ศธ ๖๑๔๐ / ว ๒๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.น้ำคำ อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ
๓๓๐๐๐

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน / เจริญพร **พระครูสุตกัลยาณคุณ เจ้าคณะตำบลหญ้าปล้อง วัดวังไฮ**

เนื่องด้วย **พระพงศ์พิสิฐ** ฉายา **สุภาจาโร** รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๒๓๒๐๕๐๐๖ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ / เจริญพร

(พระราชธรรมสารสุธี,ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
โทรศัพท์ , โทรสาร : ๐๔๕-๖๑๗๙๐๓
ผู้ประสานงาน : พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร
โทรติดต่อ. ๐๙ ๕๔๔๕ ๘๔๒๒

ได้รับเอกสารแล้ว
(พระครูสุตกัลยาณคุณ)
จ.ต. วัดวังไฮ
๕ พ.ค. ๖๑

ศธ ๖๑๔๐ / ว ๒๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.น้ำคำ อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ
๓๓๐๐๐

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน / เจริญพร **พระครูโกศลสุตคุณ เจ้าอาวาสวัดบ้านเอก**

เนื่องด้วย **พระพงศ์พิสิฐ** ฉายา **สุภาจาโร** รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๒๓๒๐๕๐๐๖ นิสิตหลักสูตร**พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ / เจริญพร

(พระราชธรรมสารสุธี,ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

ยินดีให้ดำเนินการได้
อนุมัติ

บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
โทรศัพท์ , โทรสาร : ๐๔๕-๖๑๗๙๐๓
ผู้ประสานงาน : พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร
โทรติดต่อ. ๐๙ ๕๔๔๕ ๘๔๒๒

พระครูโกศลสุตคุณ

7/7/2561

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ
รับที่ 1 3 มี.ค. 2561 เวลา 13.30 น.
ที่ ศธ ๖๑๔๐/ว ๒๗
ถึง นายอำเภอ
หัวหน้ากลุ่มส่งเสริมวัฒนธรรม
งานส่งเสริมวัฒนธรรม
งานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม
สรุปมอบ

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.น้ำคำ อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ
๓๓๐๐๐

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน / เจริญพร **นายประหยัด ถิลา วัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ**

เนื่องด้วย **พระพงศ์พิสิฐ** ฉายา **สุภาจาโร** รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๒๓๒๐๕๐๐๖ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียน วัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ
เพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บข้อมูล
เพื่อการวิจัย เรื่อง บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง
จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

เรียนมาด้วยความนับถือ / เจริญพร

(พระราชธรรมสารสุธี,ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
โทรศัพท์ , โทรสาร : ๐๔๕-๖๑๗๙๐๓
ผู้ประสานงาน : พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร
โทรติดต่อ. ๐๙ ๕๔๔๕ ๘๔๒๒

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ
รับที่ 1 3 มี.ค. 2561 เวลา 13.30 น.
ที่ ศธ ๖๑๔๐/ว ๒๗
ถึง นายอำเภอ
หัวหน้ากลุ่มส่งเสริมวัฒนธรรม
งานส่งเสริมวัฒนธรรม
งานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม
สรุปมอบ

(นางกาญจนา ไพรวัลย์)
นักจัดการงานทั่วไปชำนาญการพิเศษ

(นายประหยัด ถิลา)
วัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ

ศธ ๖๑๔๐ / ว ๒๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.น้ำคำ อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ
๓๓๐๐๐

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน / เจริญพร **นายเสน่ห์ นามจันทรา ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหญ้าปล้อง**

เนื่องด้วย **พระพงศ์พิสิฐ** ฉายา **สุภาจาโร** รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๒๓๒๐๕๐๐๖ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

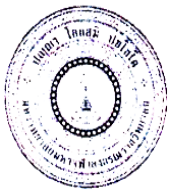
เรียนมาด้วยความนับถือ / เจริญพร

(พระราชธรรมสารสุธี,ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
โทรศัพท์ , โทรสาร : ๐๔๕-๖๑๗๙๐๓
ผู้ประสานงาน : พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร
โทรติดต่อ. ๐๙ ๕๔๔๕ ๘๔๒๒

ยินดีให้ความร่วมมือ
(เสน่ห์ นามจันทรา)
๔ เม.ย. ๒๕๖๑

ศธ ๖๑๔๐ / ว ๒๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.น้ำคำ อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ
๓๓๐๐๐

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน / เจริญพร พระมุนีคุณาภรณ์ วัดราษฎร์

เนื่องด้วย **พระพงศ์พิสิฐ** ฉายา **สุภาจาโร** รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๒๓๒๐๕๐๐๖ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ / เจริญพร

(พระราชธรรมสารสุธี,ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
โทรศัพท์ , โทรสาร : ๐๔๕-๖๑๗๙๐๓
ผู้ประสานงาน : พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร
โทรติดต่อ. ๐๙ ๕๔๔๕ ๘๔๒๒

อนุโมทนาสาธุ
พระมุนีคุณาภรณ์ วัดราษฎร์
16 พ.ค. 61

ศธ ๖๑๔๐ / ว ๒๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.น้ำคำ อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ
๓๓๐๐๐

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน / เจริญพร **นายสมสุข สายเพชร ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านเอกสร้างเรือง**

เนื่องด้วย **พระพงศ์พิสิฐ** ฉายา **สุภาจาโร** รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๒๓๒๐๕๐๐๖ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ / เจริญพร

(พระราชธรรมสารสุธี,ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
โทรศัพท์ , โทรสาร : ๐๔๕-๖๑๗๙๐๓
ผู้ประสานงาน : พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร
โทรติดต่อ. ๐๙ ๕๔๔๕ ๘๔๒๒

ศธ ๖๑๔๐ / ว ๒๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.น้ำคำ อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ
๓๓๐๐๐

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน / เจริญพร **กำนันตำบลหญ้าปล้อง**

เนื่องด้วย พระพงศ์พิสิฐ ฉายา สุภาจาโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๒๓๒๐๕๐๐๖ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ / เจริญพร

(พระราชธรรมสารสุธี,ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
โทรศัพท์ , โทรสาร : ๐๔๕-๖๑๗๙๐๓
ผู้ประสานงาน : พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร
โทรติดต่อ. ๐๙ ๕๔๔๕ ๘๔๒๒

ยินยอมให้ดำเนินการ
ตามระเบียบ ทุกประการ
กำนันตำบลหญ้าปล้อง
๔ พ.ค. ๖๑

ศธ ๖๑๔๐ / ว ๒๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.น้ำคำ อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ
๓๓๐๐๐

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน / เจริญพร **ผู้ใหญ่บ้านเอก**

เนื่องด้วย พระพงศ์พิสิฐ ฉายา **สุภาจาโร** รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๒๓๒๐๕๐๐๖ นิสิตหลักสูตรพุทธ**ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหา**จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ / เจริญพร

(**พระราชธรรมสารสุธี,ดร.**)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
โทรศัพท์ , โทรสาร : ๐๔๕-๖๑๗๙๐๓
ผู้ประสานงาน : พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร
โทรติดต่อ. ๐๙ ๕๔๔๕ ๘๔๒๒

ยินยอมให้ความร่วมมือ

นายประสาท ดีจอด
ผู้ใหญ่บ้านพันเอก
4 พ.ค. 61

ศธ ๖๑๔๐ / ว ๒๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.น้ำคำ อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ
๓๓๐๐๐

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน / เจริญพร **ผู้ใหญ่บ้านหญ้าปล้อง**

เนื่องด้วย **พระพงศ์พิสิฐ** ฉายา **สุภาจาโร** รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๒๓๒๐๕๐๐๖ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ / เจริญพร

(พระราชธรรมสารสุธี,ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
โทรศัพท์ , โทรสาร : ๐๔๕-๖๑๗๙๐๓
ผู้ประสานงาน : **พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร**
โทรติดต่อ. ๐๙ ๕๔๔๕ ๘๔๒๒

4 พ.ค 2561

ศธ ๖๑๔๐ / ว ๒๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.น้ำคำ อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ
๓๓๐๐๐

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน / เจริญพร **นายบุญเรือง ขันตา ไวยาวัจกรวัดสร้างเรือง (วัดพระธาตุเรืองรอง)**

เนื่องด้วย พระพงศ์พิสิฐ ฉายา **สุภาจาโร** รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๒๓๒๐๕๐๐๖ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ / เจริญพร

(พระราชธรรมสารสุธี,ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
โทรศัพท์ , โทรสาร : ๐๔๕-๖๑๗๙๐๓
ผู้ประสานงาน : พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร
โทรติดต่อ. ๐๙ ๕๔๔๕ ๘๔๒๒

ยินยอมให้การสัมภาษณ์
นายบุญเรือง ขันตา
พัดหายกวัดสร้างเรือง
4 พค 2561

ศธ ๖๑๔๐ / ว ๒๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.น้ำคำ อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ
๓๓๐๐๐

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน / เจริญพร **นายพรมมา ธิปเทศ ผู้ประสานงานวัดสร้างเรือง (วัดพระธาตุเรืองรอง)**

เนื่องด้วย **พระพงศ์พิสิฐ** ฉายา **สุภาจาโร** รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๒๓๒๐๕๐๐๖ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ / เจริญพร

(พระราชธรรมสารสุธี,ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
โทรศัพท์ , โทรสาร : ๐๔๕-๖๑๗๙๐๓
ผู้ประสานงาน : พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร
โทรติดต่อ. ๐๙ ๕๔๔๕ ๘๔๒๒

๒๘ มี.ค. ๖๑

ภาคผนวก ข.
แบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

แบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับงานวิจัย

เรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ”

.....

<u>คำชี้แจง</u>

๑. แบบสอบถามฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ประกอบการวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ” โดยแบบสอบถามฉบับนี้มุ่งศึกษาเฉพาะแนวทางการส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอดีตและปัจจุบัน ของวัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ และแนวทางการส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ

๒. ขอความอนุเคราะห์ให้ท่านได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันในการส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของวัดพระธาตุเรืองรอง และบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ อย่างอิสระ ซึ่งผู้วิจัยจะนำความคิดเห็นของท่านไปวิเคราะห์ประเด็นที่สอดคล้องกันร่วมกับคำตอบของผู้ทรงคุณวุฒิท่านอื่น ๆ อีกต่อไป โดยแบบสัมภาษณ์นี้แบ่งออกเป็น ๓ ส่วน คือ

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ทรงคุณวุฒิ

ชื่อ..... นามสกุล..... ฉายา.....
อายุ..... พรรษา..... ระดับการศึกษา.....
หน่วยงาน/สถานที่ทำงาน.....ตำแหน่ง.....
ที่อยู่/เลขที่..... หมู่ที่..... บ้าน/วัด.....ตำบล .....
อำเภอ..... จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....
โทรศัพท์..... สัมภาษณ์วันที่..... เดือน..... พ.ศ.....
ผู้สัมภาษณ์ชื่อ.....ฉายา/นามสกุล.....

ส่วนที่ ๒ ความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของวัดพระธาตุเรืองรอง และการส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของวัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ

๑. ปัจจุบันการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของวัดพระธาตุเรืองรอง มีวิธีการหรือดำเนินการอย่างไร?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

๒. ในความคิดเห็นของท่าน การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของวัดพระธาตุเรืองรอง ควรเป็นอย่างไร หรือควรจัดการอย่างไร?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ส่วนที่ ๓ ความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิต่อแนวทางบทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ

๑. ในความเห็นของท่าน บทบาทของพระสงฆ์ต่อการส่งเสริม**การ**อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง ในปัจจุบัน เป็นอย่างไร?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

๒. ในความเห็นของท่าน แนวทางการส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของพระสงฆ์ วัดพระธาตุเรืองรอง ควรดำเนินการอย่างไร? มีปัญหาและอุปสรรคใดบ้างหรือไม?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

๓. ข้อเสนอแนะอื่นๆ เกี่ยวกับ “บทบาทของพระสงฆ์ต่อการส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ขอขอบคุณที่ให้ข้อมูล

พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร (สุระ)

ภาคผนวก ค.
ผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้ข้อมูลสัมภาษณ์เกี่ยวกับงานวิจัย

รายชื่อผู้ให้การสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์เพื่อการเรื่อง“บทบาทของพระสงฆ์กับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ” โดยแบ่งออกให้ทราบตามได้ดังนี้ คือ

รายชื่อทรงคุณวุฒิ (พระสงฆ์) ที่ให้การสัมภาษณ์ มีจำนวน ๗ รูป ดังนี้

ที่	รายชื่อผู้พระสงฆ์	ตำแหน่ง/สถานที่	วันสัมภาษณ์
๑	พระราชกิตติรังษี	เจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ วัดเจียงอีศรีมงคลวราราม อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ	๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑
๒	พระราชธรรมสารสุธี,ดร.	เจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ วัดมหาพุทธาราม อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ	๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๑
๓	พระครูวิบูลย์ธรรมภาณ (หลวงปู่ธัมมา พิทักษา)	เจ้าอาวาสวัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ	๑๗ มิถุนายน ๒๕๖๑
๔	พระครูสันติธรรมานุวัตร	รองเจ้าคณะอำเภอเมือง วัดหนองไผ่ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ	๙ กรกฎาคม ๒๕๖๑
๕	พระครูปริยัติวีราภรณ์	ที่ปรึกษาผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ	๒๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑
๖	พระครูสุตกัลยาณคุณ	เจ้าอาวาสวัดวังไฮ เจ้าคณะตำบลหญ้าปล้อง	๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑
๗	พระครูโกศลสุตคุณ	เจ้าอาวาสวัดบ้านเอก ตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ	๗ กรกฎาคม ๒๕๖๑

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ (ฆราวาส) ที่ให้การสัมภาษณ์ มีจำนวน ๔ ท่าน ดังนี้

ที่	รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ	ตำแหน่ง/สถานที่	วันสัมภาษณ์
๑	นายประหยัด ถิลา	วัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ	๒๒ กรกฎาคม๒๕๖๑
๒	นายเสน่ห์ นามจันทรา	ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหญ้าปล้อง	๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑
๓	นายสมสุข สายเพชร	ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านเอกสร้างเรือง	๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑
๔	นายบุญฤกษ์ โสรเนตร	ข้าราชการบำนาญ	๑๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑

รายชื่อผู้นำหมู่บ้านที่ให้การสัมภาษณ์ มีจำนวน ๓ ท่าน ดังนี้

ที่	รายชื่อผู้นำหมู่บ้าน	ตำแหน่ง/สถานที่	วันสัมภาษณ์
๑	นางพรทิพย์ แสงฟ้า	กำนันตำบลหญ้าปล้อง	๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑
๒	นายประสาท ดั่งวงค์	ผู้ใหญ่บ้านเอก	๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑
๓	นายมณเฑียร จันตะ	ผู้ใหญ่บ้านหญ้าปล้อง	๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑

ปราชญ์ท้องถิ่นที่ให้การสัมภาษณ์ มีจำนวน ๒ ท่าน ดังนี้

ที่	รายชื่อผู้นำหมู่บ้าน	ตำแหน่ง/สถานที่	วันสัมภาษณ์
๑	นายบุญเรือง ขันตา	มัคนายกวัดสร้างเรือง	๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑
๒	นายพรมมา ธิปเทศ	ผู้ประสานงานวัดพระธาตุเรืองรอง	๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑

ภาคผนวก ง.
ภาพการสัมภาษณ์เกี่ยวกับงานวิจัย

สัมภาษณ์ พระราชธรรมสารสุธี รองเจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ วัดมหาพุทธาราม
อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ, ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูวิบูลย์ธรรมภาณ (ธัมมา พิทักษา) เจ้าอาวาสวัดพระธาตุเรืองรอง
อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ, ๑๗ มิถุนายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูสุตกัลยาณคุณ, เจ้าคณะตำบลหญ้าปล้อง, วัดวังไฮ ตำบลหญ้าปล้อง
อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ, ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูโกศลสุตคุณ, เจ้าอาวาสบ้านเอก, ตำบลหนองปล้อง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ, ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูปริยัติวีราภรณ์, ที่ปรึกษาผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ, ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายเสน่ห์ นามจันทรา, ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ, ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายบุญฤกษ์ โสรเนตร ข้าราชการบำนาญ ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางพรทิพย์ แสงฟ้า กำนันตำบลหญ้าปล้อง ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ นายมณเทียร จันตะ ผู้ใหญ่บ้านบ้านหญ้าปล้อง ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อผู้วิจัย : พระพงศ์พิสิฐ ฉายา สุภาจาโร นามสกุล สุระ

วัน เดือน ปี เกิด : เกิดศุกร์ที่ ๑๐ เดือน กันยายน พุทธศักราช ๒๕๑๔

ภูมิลำเนา : ๓๘/๑ หมู่ที่ ๔ บ้านตาคง ตำบลตาคง อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์

การศึกษา : นักธรรมชั้นเอก สำนักเรียนวัดวัดระหาร จังหวัดศรีสะเกษ (๒๕๔๐)
จบชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. ๒๕๔๓ จากศูนย์ศึกษานอกโรงเรียน
อำเภอปรางค์กู่ (กศน.) จังหวัดศรีสะเกษ

ปีเข้าศึกษา : เข้าศึกษาต่อมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ เมื่อปี ๒๕๕๔
คณะพุทธศาสตรบัณฑิต พธ.บ. สาขาพุทธศาสนา รุ่นที่ ๖๑

ปีที่สำเร็จการศึกษา : ๓๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙

บรรพชา : ๑๘ พฤษภาคม ๒๕๓๖ วัดระหาร ตำบลสมอ อำเภอปรางค์กู่ จังหวัด
ศรีสะเกษ โดยมีพระครูสารกิจวิมลเป็นพระอุปัชฌาย์ เจ้าอาวาสวัดระหาร

อุปสมบท : ๑๘ พฤษภาคม ๒๕๓๖ วัดระหาร ตำบลสมอ อำเภอปรางค์กู่ จังหวัด
ศรีสะเกษ โดยมีพระครูสารกิจวิมล เป็นพระอุปัชฌาย์เจ้าอาวาสวัดระหาร
พระกรรมวาจาจารย์ พระอธิการผล กลฺยาโณ เจ้าอาวาสวัดสมอ
พระอนุสาวนาจารย์ พระลี อาภสฺสโร วัดระหาร

ปีเข้าศึกษา : ๑ มิถุนายน ๒๕๕๙ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา รุ่นที่ ๑ วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

ปีที่สำเร็จการศึกษา : ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

ที่อยู่ปัจจุบัน : ที่พักสงฆ์บ้านคูวงค์ ตำบลตองปิด อำเภอน้ำเกลี้ยง จังหวัดศรีสะเกษ

บทที่ ๒

ภูมิหลังของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ

ในบทนี้ เป็นการศึกษาภูมิหลังถึงประวัติความเป็นมาของวัดพระธาตุเรือง แนวคิดบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ในการส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ตลอดจนผู้มีส่วนในการริเริ่มจัดตั้งพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรอง และแนวคิดการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของวัดพระธาตุเรืองรอง ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษากำหนดแนวคิดและทฤษฎีเพื่อเป็นแนวทางการศึกษาเป็นลำดับดังต่อไปนี้

๒.๑ บริบททั่วไปของจังหวัดศรีสะเกษ

จังหวัดศรีสะเกษ ที่มีคำขวัญประจำจังหวัดว่า “หลวงพ่อโตคู่บ้าน ถิ่นฐานปราสาทขอม ข้าวหอมกระเทียมดี มีสวนสมเด็จ เขตดงลำดวน หลากล้วนวัฒนธรรม เลิศล้ำสามัคคี” เป็นจังหวัดหนึ่งที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตนเอง เช่น สิ่งที่มีอยู่ตามสภาพภูมิศาสตร์ รวมทั้งเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมทางพุทธศาสนา ได้แก่ ศิลปะแบบขอม ขนบธรรมเนียมประเพณี และมีดอกไม้ประจำจังหวัดที่สำคัญ คือ ต้นลำดวน หรือดอกลำดวนที่เป็นสัญลักษณ์ประจำจังหวัด ส่วนอุทยานที่ขึ้นชื่อในจังหวัดศรีสะเกษที่ผู้คนรู้จักทั่วไป คือ อุทยานแห่งชาติเขาพระวิหาร เป็นต้น นอกจากนี้ จังหวัดศรีสะเกษ ยังมีวิถีวัฒนธรรมของชาวศรีสะเกษที่มีลักษณะพิเศษที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชนเผ่าต่าง ๆ ในพื้นที่ ได้แก่ ส่วย เขมร ลาว เยอ จึงเรียกขานกันอีกชื่อหนึ่งว่า “ดินแดนสี่เผ่าไทย” โดยปัจจุบันมีประชากรราว ๑.๔๗ ล้านคน

๒.๑.๑ ตราของจังหวัดศรีสะเกษ

จังหวัดศรีสะเกษเดิมมีชื่อว่า “เมืองศรีนครลำดวน” เนื่องจากมีต้นลำดวนขึ้นอยู่ทั่วไป ในฤดูออกดอกจะมีกลิ่นหอมมาก เดิมใช้ภาพปราสาทหินเขาพระวิหารเป็นตราประจำจังหวัด แต่ต่อมาเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๒ จังหวัดศรีสะเกษได้เปลี่ยนตราสัญลักษณ์ประจำจังหวัดเป็นรูปปราสาทหิน ภายในวงกลมใต้ปราสาทเป็นรูปดอกลำดวนมีใบ ๖ ใบอยู่เบื้องล่าง (ดูภาพประกอบที่ ๒.๑) รูปปราสาทหินหมายถึง ปราสาทขอมซึ่งมีอยู่จำนวนมากในจังหวัดศรีสะเกษ จนได้ชื่อว่าเป็นดินแดนแห่งปราสาทขอมโบราณ เช่น ปราสาทสระกำแพงใหญ่ ปราสาทสระกำแพงน้อย ปรางค์กู่ ปราสาทโดนตวล ปราสาทเยอ ปราสาททามจาน (ปราสาทบ้านสมอ) เป็นต้น และได้ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานแล้ว ๑๖ แห่ง เท่าที่สำรวจพบขณะนี้ ถือเป็นโบราณสถานที่เก่าแก่ที่สุดของจังหวัด ส่วนดอกลำดวน ๑ ดอก หมายถึง ดอกไม้สัญลักษณ์ของจังหวัดศรีสะเกษ คือ ดอกลำดวน เพราะพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ เป็นดินแดนที่มีต้นลำดวนขึ้นอยู่ทั่วไปเป็นจำนวนมาก พอถึงฤดูออกดอกจะส่งกลิ่นหอมเย็นอบอวลไปทั่ว จึงได้ชื่อว่า เมืองศรีนครลำดวน ใบ ๖ ใบ หมายถึง เมื่อตั้งจังหวัดศรีสะเกษครั้งแรก มี ๖ อำเภอได้แก่ กันทรลักษณ์ อุทุมพรพิสัย กันทรารมย์ ราษีไศล ขุนหาญ และปรางค์กู่

ภาพประกอบที่ ๒.๑ แสดงตราประจำจังหวัดศรีสะเกษ

๒.๑.๒ ลักษณะทางภูมิศาสตร์

จังหวัดศรีสะเกษ ตั้งอยู่ทางตอนใต้ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย เป็นโซนอีสานใต้ของภาคอีสาน หรือที่เรียก กันโดยทั่วไปว่าที่ราบสูงโคราช มีลักษณะเป็นแอ่งตื้น (shallow basin) หรือคล้ายกระทะหงาย (saucer shaped) และลาดเอียงไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้เล็กน้อย ที่ราบนี้ประกอบด้วย ภูเขายอด เรียบ (flat topped mountain) และพื้นผิวที่เหลือค้างจากการกัดกร่อน (dissected peneplain surface) ซึ่งมีลักษณะเป็นลูกคลื่นลอนลาด (undulating) และมีความสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ ๑๐๐ เมตร ถึง ๒๐๐ เมตร อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครเป็นระยะทางประมาณ ๕๗๑ กิโลเมตร มีเนื้อที่ ๘,๘๓๙,๙๗๖ ตารางกิโลเมตร ความยาวของเนื้อที่จากทิศเหนือจดทิศใต้ ประมาณ ๑๐๐ กิโลเมตร ความกว้างจากทิศตะวันออกจด ทิศตะวันตกประมาณ ๙๐ กิโลเมตร ตั้งอยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร โดยทางรถไฟ ประมาณ ๕๑๕ กิโลเมตร และทางรถยนต์ประมาณ ๖๐๐ กิโลเมตร ห่างจากท่าอากาศยานนานาชาติอุบลราชธานี ประมาณ ๖๐ กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ เขตอำเภอกันทรารมย์ ยางชุมน้อย ราศีไศล และศิลาลาด ติดกับจังหวัดอุบลราชธานี ยโสธร และร้อยเอ็ด โดยมีแม่น้ำชีและพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้บางส่วน เป็นเส้นแบ่งเขตจังหวัด

ทิศใต้ เขตอำเภอกันทรลักษณ์ ขุนหาญ ขุขันธ์ และภูสิงห์ ติดกับประเทศกัมพูชา โดยมีเทือก เขาพนมดงเร็ก (พนมดงรัก) เป็นแนวแบ่งเขตแดนประเทศ

ทิศตะวันออก เขตอำเภอกันทรารมย์ โนนคูณ เบญจลักษณ์ และกันทรลักษณ์ ติดกับจังหวัดอุบลราชธานี โดยมีบางส่วนของลำห้วยขะยุง เป็นเส้นแบ่งเขตจังหวัด

ทิศตะวันตก เขตกิ่งอำเภอศิลาลาด อำเภอราศีไศล บึงบูรพ์ กิ่งอำเภอโพธิ์ศรีสุวรรณ อำเภอเมืองจันทร์ ห้วยทับทัน ปรางค์กู่ ขุขันธ์ และภูสิงห์ ติดกับจังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดสุรินทร์ โดยมีบางส่วนของทุ่งกุลาร้องไห้ ลำห้วยทับทัน และห้วยสำราญเป็นเส้นแบ่งเขตจังหวัด

๒.๑.๓ สภาพภูมิประเทศ

ศรีสะเกษเป็นจังหวัดที่มีบริเวณผืนแผ่นดินกว้างขวาง อาจเรียกได้ว่า เป็นบริเวณลุ่มน้ำมูล-น้ำชีตอนล่าง ซึ่งอุดมไปด้วยลุ่มน้ำลำห้วยหลายสายไหลมาบรรจบในเขตอีสานใต้ ลักษณะภูมิประเทศด้านใต้เป็นที่สูงแล้วค่อย ๆ ลาดเอียงไปทางเหนือ ตอนกลางเป็นที่ลาดเอียงเล็กน้อย และที่ราบลอนลาดส่วนด้านเหนือเป็นที่ราบสูง กล่าวได้เป็น ๓ บริเวณ ดังนี้

บริเวณที่สูงและเทือกเขา ได้แก่ บริเวณพื้นที่อำเภอกันทรลักษณ์ อำเภอขุนหาญ ตอนใต้ของอำเภอขุขันธ์ และอำเภอภูสิงห์ ในพื้นที่อำเภอดังกล่าวนี้ จะเป็นบริเวณที่สูง เช่น ภูดินแดง ภูดิน ภูทอง ส่วนบริเวณขอบด้านทิศใต้เป็นเทือกเขาพนมดงเร็ก เป็นแบ่งเขตแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศกัมพูชา เทือกเขายกสูงนี้เป็นแบบเขาอีโต้ มีหน้าผาสูงชัน ทางด้านใต้ลาดเอียงไปทางเหนือ เทือกเขาพนมดงเร็กเป็นต้นกำเนิดลำน้ำหลายสาย ได้แก่ ห้วยสำราญ ห้วยขะยูง ห้วยทา ห้วยเหนือ ห้วยจันทร์ ห้วยตาเสด็ ห้วยกะเชิด ห้วยตาเมิน ห้วยตามาเรีย ห้วยตะแบง ห้วยจะแล ห้วยตะไคร้ ห้วยหิน ห้วยด่านไอ ห้วยอ่างตานัน ห้วยสังกต และห้วยทับทัน เป็นต้น ลำน้ำทุกสาย จะไหลลงไปสู่แม่น้ำมูล ซึ่งไหลผ่านที่ราบลุ่มตอนเหนือของจังหวัดศรีสะเกษ มีช่องติดต่อเข้าออกระหว่างประเทศไทยกับประเทศกัมพูชา ๔๑ แห่ง ที่สำคัญได้แก่ ช่องสะงำ ช่องเปรี๊ยะจำบ๊อก (ช่องบก) ช่องหัวเสา อำเภอภูสิงห์ ช่องพระพลัย อำเภอขุนหาญ ช่องสระแจง (ช่องแปดหลัก) ช่องโดนเอาว์ ช่องบันไดหัก (เขาพระวิหาร) ช่องตาเฒ่า ช่องโพย อำเภอกันทรลักษณ์ เป็นต้น

ภาพประกอบที่ ๒.๒ แสดงแผนที่จังหวัดศรีสะเกษ

๒.๑.๔ ลักษณะภูมิอากาศ

จังหวัดศรีสะเกษ ตั้งอยู่ห่างไกลจากทะเลมาก แต่อยู่ในเขตร้อน ลักษณะภูมิอากาศโดยทั่วไปของจังหวัดศรีสะเกษ มีอากาศร้อนจัดในฤดูร้อนและค่อนข้างหนาวจัดในฤดูหนาว เพราะได้รับอิทธิพลของลมหนาวจากประเทศจีน ส่วนฤดูฝนมักจะมีฝนตกหนักในเดือนกันยายน โดยจะตกหนักในพื้นที่ตอนกลางและตอนล่างของจังหวัดเท่านั้น ส่วนพื้นที่ทางตอนเหนือของจังหวัดจะมีปริมาณฝนตกน้อยและไม่ค่อยสม่ำเสมอ โดยเฉลี่ยแล้วในปีหนึ่ง ๆ จะมีฝนตก ๑๐๐ วัน ปริมาณฝน เฉลี่ย

ประมาณ ๑,๒๐๐-๑,๔๐๐ มิลลิเมตรต่อปี[๑]

๒.๑.๕ การรับศาสนาและวัฒนธรรม

เนื่องจากจังหวัดศรีสะเกษตั้งอยู่ระหว่างประเทศใหญ่ที่เป็นปึกแผ่นมานาน ซึ่งได้แก่ อินเดียและจีน วัฒนธรรมของประเทศทั้งสองจึงแพร่เข้ามาประเทศไทยและรวมถึงจังหวัดศรีสะเกษด้วย คนไทยจึงยอมรับเอาวัฒนธรรมอินเดียและจีนมาใช้ในการดำเนินชีวิต เช่น ศาสนาพราหมณ์ ศาสนาพุทธ สถาปัตยกรรม ภาษาขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม[๒] อย่างไรก็ดี หลักฐานทางประวัติศาสตร์พบว่าพระพุทธศาสนาแผ่ขยายเข้าสู่ในภาคกลางของประเทศไทย ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๒-๑๖ ตั้งแต่สมัยทวารวดี แล้วมีการแพร่หลายเข้าสู่ภาคอีสานและดินแดนจังหวัดศรีสะเกษในระยะเวลาต่อมา โดยปรากฏหลักฐานที่แหล่งโบราณคดีเมืองคงโคก บ้านหลุบโมก ตำบลเมืองคง อำเภอราศีไศล จังหวัดศรีสะเกษ ชุมชนแห่งนี้มีคูน้ำคันดินล้อมรอบ ๒ ชั้น ภายในชุมชนได้ปรากฏซากโบราณสถานและใบเสมาอันแสดงถึงการนับถือพุทธศาสนา ซึ่งเป็นพื้นที่ติดต่อใกล้เคียงกันกับวัฒนธรรมทวารวดีในเขตจังหวัดยโสธรและวัฒนธรรมทวารดีในจังหวัดอุบลราชธานี

นอกจากนี้ ด้วยที่ลักษณะทางภูมิศาสตร์ ที่มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศกัมพูชาอันเป็นที่ตั้งของอาณาจักรขอมโบราณที่มีความเชื่อผสมผสานระหว่างพุทธศาสนามหายานและพราหมณ์-ฮินดูก็ได้แผ่ขยายเข้ามายังดินแดนแห่งนี้ (บริเวณอีสานใต้ปัจจุบัน) สมัยพระเจ้าสุริยวรมันที่ ๑ (พ.ศ. ๑๕๔๕-๑๕๕๓) จึงทำให้ชุมชนโบราณในจังหวัดศรีสะเกษได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมสมัยขอมด้วย ซึ่งยังปรากกฏให้เห็นโบราณสถานต่าง ๆ ที่เนื่องด้วยพระพุทธศาสนาที่บ่งบอกถึงความเจริญรุ่งเรืองในดินแดนแถบนี้มาก่อน ได้แก่ พระธาตุจังเกาหรือปราสาทจังเกา อำเภอไพรบึง ที่กรมศิลปากรสันนิษฐานว่า น่าจะเป็นโบราณสถานในพระพุทธศาสนา และอาจสร้างรุ่นเดียวกับพระธาตุบ้านโนนแกด อำเภอเมืองศรีสะเกษ พระธาตุบ้านโนนแกดนี้ มีลักษณะการสร้างคล้ายพระธาตุพนม ซึ่งจากการขุดสำรวจกรุฐานองค์พระธาตุโดยกรมศิลปากรได้พบวัตถุโบราณมีค่ามากมาย อาทิ พระพุทธรูปทองคำ พระพุทธรูปเงิน ผอบใส่พระบรมธาตุ บาตรพระ เป็นต้น ซึ่งเจ้าหน้าที่กรมศิลปากรลงความเห็นว่าอาจมีอายุกว่า ๑,๔๐๐ ปี[๓] จะเห็นได้ว่าส่วนใหญ่ชาวศรีสะเกษจะเป็นพุทธศาสนิกชนและบางส่วนยังนับถือผีมาแต่เดิม[๔]

---

[๑]สำนักงานจังหวัดศรีสะเกษ, **ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ประวัติอำเภอ ตำบล หมู่บ้านของจังหวัดศรีสะเกษ**, (ศรีสะเกษ : ศรีสะเกษการพิมพ์, ๒๕๔๙), หน้า ๑-๖๘.

[๒]จักรพันธ์ โสมะเกษตริน,การศึกษาและการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผ้าทอมือในจังหวัดศรีสะเกษ, **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, ๒๕๕๒), หน้า ๒๗.

[๓]ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน สำนักงานจังหวัดศรีสะเกษ, **ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ประวัติอำเภอ ตำบล หมู่บ้านของจังหวัดศรีสะเกษ**, หน้า ๑-๖๘.

[๔]ดูเพิ่มเติมใน กรมศิลปากร, **วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัดศรีสะเกษ**, คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๔), หน้า๗-๒๓.

๒.๑.๖ ประชากรและกลุ่มชาติพันธ์

จังหวัดศรีสะเกษ มีชุมชนหลายกลุ่มตั้งถิ่นฐานอาศัยอยู่ร่วมกัน ทั้งนี้เป็นผลมาจากการอพยพย้ายครัวเข้ามาของคนในกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ตั้งแต่ในอดีต ปัจจุบันยังคงปรากฏลักษณะเฉพาะทางกายภาพและวัฒนธรรมของกลุ่มคนเหล่านั้นอยู่ กลุ่มคนดังกล่าว ได้แก่ ชาวลาว ชาวเขมร ชาวกูย (ส่วย หรือกวย) และเยอ

กลุ่มชาติพันธุ์ไท-ลาว แบ่งออกเป็น ๒ ส่วนใหญ่ ๆ คือ ๑) ชาวไทอีสานดั้งเดิมที่ตั้งถิ่นฐานมานานแล้วไม่ต่ำกว่า ๓๐๐ ปี ๒) ชาวลาวที่โยกย้ายถิ่นมาจากประเทศลาวหรือฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงตั้งแต่สมัยรัชกาลที่1เป็นต้นมา ทั้ง ๒ กลุ่มมีภาษาในการสื่อสารเป็นของตนเองทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน ได้แก่ อักษรไทยน้อยและอักษรธรรมอีสาน ซึ่งเป็นตัวอักษรที่พัฒนามาจากตัวฝักขามในสมัยสุโขทัย พร้อมกับการเข้ามาของศาสนาพุทธในดินแดนอีสาน สำเนียงภาษาพูดของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไท-ลาว จัดอยู่อยู่ในตระกูลภาษาไท-กะไดโดยชาวไทอีสานดั้งเดิมจะมีสำเนียงพูดเป็นภาษาถิ่นอีสานถิ่นใต้ สำเนียงเดียวกับจังหวัดอุบลราชธานี อำนาจเจริญ และยโสธร ส่วนชาวลาวที่โยกย้ายมาทีหลังจะมี ๒ กลุ่ม คือ ชาวลาวเวียงจันทน์และจำปาศักดิ์ โดยสำเนียงลาวเวียงพบได้มากในตัวอำเภอเมืองศรีสะเกษ อำเภอขุนหาญ และอำเภอขุขันธ์ ซึ่งเป็นสำเนียงเดียวกับนครหลวงเวียงจันทน์ในประเทศลาว มีลักษณะการพูดเนิบช้าและเหน่อ และภาษาลาวใต้ในแขวงจำปาศักดิ์ ประเทศลาว มีสำเนียงการพูดที่ห้วนสั้น การเข้ามาของชาวลาวฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงไม่ทราบปีที่แน่ชัด แต่พบการเคลื่อนย้ายครั้งใหญ่ในสมัยรัชกาลที่ ๓ และรัชกาลที่ ๕ และยุคสงครามกลางเมืองลาวคอมมิวนิส (พ.ศ. ๒๔๙๖-๒๕๑๘) ในจังหวัดศรีสะเกษมีความแตกต่างจากสำเนียงของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวในจังหวัดทางตอนบนของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เนื่องจากพื้นฐานการพัฒนาและถิ่นฐานเดิมที่แตกต่างกันไป โดยรวมแล้วกลุ่มภาษาไทกะไดในจังหวัดศรีสะเกษถูกแบ่งออกเป็น ๓ สำเนียง คือ ไทอีสาน ลาวเวียง และลาวใต้ โดยหลอมรวมเป็นวัฒนธรรมไท-ลาวของชาวศรีสะเกษ อย่างไรก็ดีมักเรียกรวมกลุ่มวัฒนธรรมกลุ่มนี้ว่าชาวลาว

กลุ่มชาติพันธุ์กูย (กวยหรือส่วย) ในเอกสารสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์เรียกกลุ่มเขมรป่าดง มีเพียงภาษาพูดเท่านั้น สำเนียงและคำศัพท์ร่วมหลายคำคล้ายภาษาข่า ภาษาแสก ภาษาโส้ จัดล้วนจัดอยู่ในตระกูลภาษาออสโตรเอเชียติก (มอญ-เขมร) ช่วยให้สามารถสื่อสารกันได้ ภาษากวยยังเป็นภาษาพิเศษที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมของหมอควาญช้าง สำหรับการบวงสรวงผีก่อนการออกจับช้างป่า มีกลุ่มชาติพันธุ์กวยตั้งถิ่นฐานอยู่ในบางส่วนของอำเภอราษีไศล อำเภอเมืองจันทร์ อำเภอห้วยทับทัน อำเภออุทุมพรพิสัย อำเภอปรางค์กู่ อำเภอเมืองศรีสะเกษ อำเภอน้ำเกลี้ยง อำเภอศรีรัตนะ อำเภอไพรบึง อำเภอขุนหาญ และอำเภอกันทรลักษณ์

กลุ่มชาติพันธุ์เยอ มีเพียงภาษาพูด ซึ่งมีคำศัพท์ส่วนใหญ่คล้ายกับภาษากวยแต่มีสำเนียงที่แตกต่างและเพี้ยนไปจากภาษากวยตามสภาพแวดล้อม นักภาษาศาสตร์ให้ความเห็นว่าภาษาเยอคือภาษากวยที่มีความใกล้ชิดกับภาษาลาว ส่วนภาษากวยคือภาษาเยอที่ใกล้ชิดกับภาษาเขมร อย่างไรก็ตาม ภาษาเยอจัดเป็นภาษาในตระกูลภาษาออสโตรเอเชียติก (มอญ-เขมร) เช่นกัน โดยพบว่ามีการพูดภาษาดังกล่าวนี้ในบางพื้นที่ของอำเภอไพรบึง อำเภอพยุห์ อำเภอศรีรัตนะ และอำเภอน้ำเกลี้ยง

กลุ่มชาติพันธุ์แขมร มีภาษาพูดที่จัดเป็นภาษาเขมรถิ่นไทย หรือเขมรสูง (ขแมร์เลอ) เนื่องจากมีสำเนียงและคำศัพท์หลายคำแตกต่างไปจากภาษาพูดของชาวเขมรในประเทศกัมพูชาซึ่งจัดเป็นชาวเขมรลุ่มหรือเขมรต่ำ (ขแมร์กรอม) อย่างไรก็ดี จากผลการวิจัยของทั้ง ๒ สำเนียงคือภาษาเขมรถิ่นไทยและภาษาเขมรถิ่นกัมพูชา ภาษาเขมรถิ่นไทยหรือเขมรสูงสามารถใช้พูดสื่อสารกับชาวเขมรในประเทศกัมพูชาได้ แต่ภาษาเขมรลุ่มในประเทศกัมพูชามักไม่ค่อยเข้าใจภาษาเขมรสูง โดยในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ มีกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเขมรสูงอาศัยอยู่หนาแน่นในอำเภอภูสิงห์ อำเภอขุขันธ์ อำเภอขุนหาญ อำเภอกันทรลักษณ์ รวมทั้งบางส่วนของอำเภอศรีรัตนะ อำเภอไพรบึง อำเภอปรางค์กู่ และอำเภอห้วยทับทัน ซึ่งประชากรในกลุ่มชาติพันธุ์เขมรถิ่นไทยนี้ คิดเป็นสัดส่วนประมาณร้อยละ ๒๐ ของประชากรทั้งจังหวัดศรีสะเกษ[๕]

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ศรีสะเกษ เป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ในอีสานใต้ ส่วนใหญ่ยังเป็นชาวชนบทตั้งบ้านเรือนอยู่เป็นบ้านใหญ่ ๆ ยังคงทำไร่ทำนา ปลูกพืช เลี้ยงสัตว์อยู่เช่นเดิม และมีประวัติศาสตร์ความเป็นมาทางศิลปวัฒนธรรมที่ยาวนานสืบเนื่องต่อกันมาหลายพันปี อันเป็นผลมาจากอิทธิพลร่วมสมัยของพระพุทธศาสนาที่แผ่เข้ามาจากทางภาคกลางของไทยและอิทธิพลวัฒนธรรมขอมโบราณที่เคยเจริญรุ่งเรืองควบคู่มากับชุมชนตั้งแต่อดีต โดยมีลักษณะพิเศษที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชนเผ่าต่าง ๆ ในพื้นที่ ได้แก่ ส่วยหรือกูย เขมร ลาว เยอ จึงเป็นที่มาของการเรียกขานกันอีกชื่อหนึ่งว่า “ดินแดนสี่เผ่าไทย”

๒.๒ ภูมิหลังความเป็นมาของวัดพระธาตุเรืองรองและแนวคิดการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรองเพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น

๒.๒.๑ ประวัติความเป็นมาของวัดพระธาตุเรืองรอง

ประวัติของวัดพระธาตุเรืองรอง ผู้วิจัยได้จัดประเด็นการศึกษาไว้ดังนี้

ภาพประกอบที่ ๒.๓ วัดพระธาตุเรืองรอง

---

[๕]ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน กรมศิลปากร, **วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดศรีสะเกษ**, หน้า ๗-๒๓, และดูใน ระพีพรรณ คมใส, "พิธีกรรมแซนเนียะตาของกลุ่มชาวไทยเขมร : ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านกราม ตำบลไพร อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ", **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐).

วัดพระธาตุเรืองรอง ตั้งอยู่ที่บ้านสร้างเรือง หมู่ ๓ ตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ ไปตามทางหลวงสาย ๒๒๖ (อุบล-ศรีสะเกษ) และห่างจากตัวเมืองศรีสะเกษไปตามทางหลวงหมายเลข ๒๓๗๓ (ศรีสะเกษ–อ.ราษีไศล-อ.ยางชุมน้อย-อ.ค้อวัง) ประมาณ ๕ กิโลเมตร จัดสร้างโดยพระครูวิบูลธรรมภาณ ปธ. ๓ (หลวงปู่ธัมมา พิทักษา) เจ้าอาวาสวัดใหม่ยายมอญ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ฝั่งธนบุรี หลวงปู่ได้พาชาวบ้านก่อตั้งวัดบ้านสร้างเรือง เมื่อ ปี ๒๕๑๐

เดิมวัดพระธาตุเรืองรองเป็นป่าช้าที่มีพื้นที่เพียง ๑ ไร่เศษเท่านั้น ต่อมาพระครูวิบูลธรรมภาณ (หลวงปู่ธัมมา พิทักษา) ได้ขอบิณฑบาตและขอซื้อที่ดินเพื่อขยายพื้นที่ออกไปเรื่อย ๆ จนในที่สุด มีเนื้อที่ถึง ๑๔ ไร่เศษ ในปี พ.ศ. ๒๕๑๑ หลวงปู่ธัมมา พิทักษา ผู้ซึ่งมีถิ่นกำเนิดอยู่ที่บ้านสร้างเรือง (ขณะนั้นจำพรรษาอยู่ที่วัดอมรทายิการาม (วัดใหม่ยายมอญ) เขตบางกอกน้อย กรุเทพมหานคร) ได้กลับมายังภูมิลำเนาเป็นผู้นำในการบุกเบิกป่าช้าเก่าของบ้านสร้างเรืองซึ่งมีพื้นที่ประมาณ ๑ ไร่เศษ สร้างเป็นวัดประจำหมู่บ้าน ในขณะเดียวกันก็มีการขยายพื้นที่ทั้งการขอรับบริจาคและซื้อที่ดินใกล้เคียงเพิ่มเติมจนมีพื้นที่ประมาณ ๖ ไร่เศษ และได้มีการพัฒนาวัดบ้านสร้างเรืองอย่างต่อเนื่องเรื่อยมาจนเสร็จสิ้นสมบูรณ์ (ได้รับพระราชทานวิสุงคามวาสี) เมื่อปี พ.ศ.๒๕๒๐ ภายหลังจากการก่อสร้างวัดแล้วเสร็จหลวงปู่ธัมมา พิทักษา ก็มีแนวคิดว่าจะสร้างพระธาตุให้เป็นสถานที่ชาวบ้านได้สักการบูชา ด้วยเห็นว่าชาวศรีสะเกษที่นับถือศาสนาพุทธ และชาวพุทธในเขตอีสานใต้ส่วนใหญ่มีฐานะค่อนข้างยากจน ปูชนียสถานทางพุทธศาสนาแต่ละแห่งก็อยู่ห่างไกล เช่น พระธาตุพนม (ประมาณ ๔๐๐กิโลเมตร) ประปฐมเจดีย์ (ประมาณ ๖๐๐ กิโลเมตร) พระพุทธบาทสระบุรี (ประมาณ ๕๐๐ กิโลเมตร) พระธาตุดอยสุเทพ (ประมาณ ๑,๐๐๐ กิโลเมตร) โอกาสที่จะไปสักการบูชาปูชนีย-สถานก็เป็นไปได้ยากเพราะขาดทุนทรัพย์ บางคนเกิดมาชั่วอายุก็ไม่มีโอกาสสักครั้งในชีวิต ดังนั้น หลวงปู่ธัมมา พิทักษา จึงตัดสินใจสร้างพระธาตุเรืองรองขึ้น ที่วัดสร้างเรืองซึ่งเป็นถิ่นกำเนิดของท่านเพื่อบรรจุพระธาตุที่สำคัญในเขตนี้เพื่อให้ประชาชนในจังหวัดศรีสะเกษและให้ผู้คนในเขตอีสานใต้ได้สักการบูชา และได้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดศรีสะเกษ[๖] จึงได้ดำริสร้างพระธาตุ โดยวางศิลาฤกษ์ เมื่อ พ.ศ.๒๕๒๔ ก่อสร้างเมื่อ ปี ๒๕๒๕ เริ่มแรกหลวงปู่ธัมมา พิทักษา ดำเนินการด้วยตัวท่านเองในการรับบริจาคจากญาติโยมจากกรุงเทพมหานคร

ต่อมามีคณะครูอาจารย์เข้าไปช่วยระดมความคิดในนาม “คณะสะพานบุญ” ซึ่งได้แก่ อาจารย์ทิวา, อาจารย์สุวคนธ์ รุ้งแก้ว, อาจารย์ประสาน–อาจารย์ทองพูน คันศร, อาจารย์ประเสริฐ– อาจารย์บุญส่ง ศรีเมือง, อาจารย์ประดิษฐ์–นางณัฐกาญจน์ ศิลาบุตร, อาจารย์ชอุ่ม กรไกร, อาจารย์บุญฤกษ์–อาจารย์จิราภรณ์ โสรเนตร, อาจารย์รังสรรค์-อาจารย์ภารเทวี โพธิวัฒน์, อาจารย์สุเธียร–อาจารย์สงวน ป้องกัน, อาจารย์ธวัช สิงหฬ, คุณพรหมมา ธิปเทศ, คุณวิชิต พิทักษา

---

[๖]พระครูบูลธรรมภาณ (หลวงปู่ธัมมา พิทักษา), **หลวงพ่อเจิมแจมอ้าว (ประวัติพระธาตุเรืองรอง)**, (ม.ป.ป); ๔-๕.

๒.๒.๒ ภูมิหลังแนวคิดการสร้างพระธาตุเรืองรองเพื่ออนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น

จากการเปลี่ยนแปลงของโลกที่เป็นไปอย่างรวดเร็วได้ทำลายวิถีชีวิตและวัฒนธรรมเก่าแก่ของท้องถิ่นลง พระครูวิบูลธรรมภาณ (หลวงปู่ธัมมา พิทักษา) ท่านเป็นพระสงฆ์ที่มองเห็นความสำคัญของศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น จึงมีวิสัยทัศน์ควรให้มีแหล่งเรียนรู้วิถีชีวิต ประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของชาวศรีสะเกษไว้ ที่จะทำให้ประชาชนได้เรียนรู้เรื่องราวที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของตน ทั้งยังจะเป็นแหล่งเรียนรู้แก่บุคคลทั่วไป นักท่องเที่ยวรวมถึงคนในพื้นที่ให้ทราบถึงประวัติความเป็นมาและเห็นถึงคุณค่าของภูมิปัญญาอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์ขึ้นมา และเพื่อเป็นการอนุรักษ์และฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมชนสี่เผ่าให้ยั่งยืนสืบไป จึงได้จัดตั้งพิพิธภัณฑ์ขึ้นในวัด เพื่อรวบรวมวัตถุสิ่งของที่เล่าเรื่องราวประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรมและศาสนาในชุมชนที่น่าสนใจไว้ ในรูปของภาพเขียน ภาพปั้น ให้เป็นอุทยานความรู้ และให้ตั้งชื่อว่า “พิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรอง” หรือที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “พิพิธภัณฑ์สี่เผ่าไทย”

หลวงปู่ธัมมา พิทักษาได้จัดหาทุนสร้างโดยขอบอกบุญจากญาติโยมจากกรุงเทพมหานคร และผู้มีจิตศรัทธา โดยทั่วไป เริ่มสร้างทีละเล็กละน้อย ซื้อเชื่อวัสดุจากร้านค้าในตัวเมืองศรีสะเกษ พร้อมการตั้งตู้บริจาค เมื่อได้เงินมาก็ทยอยส่งใช้หนี้ เมื่อหมดหนี้ก้อนเดิมแล้วก็เริ่มสร้างสิ่งใหม่ ๆ ไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งพระธาตุเรืองรองขยายตัวขึ้นตามลำดับ แม้แต่พื้นที่บริเวณวัดก็ขยายขึ้นไปเรื่อย ๆ โดยการหาเงินซื้อที่เพิ่มเติม ตลอดจนการก่อสร้างที่พักคนชรา ๒ หลัง เพื่อรับคนชรามารักษาสุขภาพและปฏิบัติธรรมด้วย ในบริเวณใกล้เคียงกับพระธาตุเรืองรอง

พระธาตุเรืองรองเป็นพระธาตุที่สร้างแบบศิลปะพื้นบ้าน สูง ๔๓ เมตร ๖๐ เซนติเมตร ฐานพระธาตุกว้าง ๓๐ คูณ ๓๐ เมตร แบ่งออกเป็น ๖ ชั้น

ชั้นที่ ๑ เป็นที่ตั้งของสิ่งของเก่าแก่ เช่น เกวียน โปง โฮงเกลือ ฆ้องยักษ์ ระฆังยักษ์ กูปรีสัตว์ประหลาด สัตว์เก่าแก่ที่สูญพันธ์ไปแล้วฯลฯ และยังใช้ประกอบพิธีทางศาสนาด้วย

ชั้นที่ ๒-๓ ทำเป็นพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านชนสี่เผ่าไทยของศรีสะเกษ คือ เขมร ส่วย ลาว เยอ

ชั้นที่ ๔ ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญ พระอรหันต์แปดทิศ

ชั้นที่ ๕ ใช้สำหรับการทำสมาธิ และ วิปัสสนากรรมฐาน

ชั้นที่ ๖ เป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ (เส้นผมพระอรหันต์) และเป็นที่ชมทัศนียภาพของพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษได้อีกด้วย ชั้นนี้เป็นชั้นบนสุดซึ่งเป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ (กระดูกของพระพุทธเจ้าหรือพระอรหันต์สาวก) อาคารชั้นนี้หลวงปู่ธัมมา พิทักษา จัดไว้เพื่อแสดงใช้ชาวบ้านแลพุทธศาสนิกชนทั่วไปได้เข้าสักการบูชาเพื่อเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของพุทธศาสนิกชน ส่วนอาคาร ๕ ชั้นที่เหลือ จัดแสดงเป็นพิพิธภัณฑ์สี่เผ่าไทยที่เน้นการจัดแสดงวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์สำคัญในเขตอีสานใต้ อันได้แก่ ชาติพันธุ์เขมร ถิ่นไทย กูยหรือส่วย ไทยลาว และชาติพันธุ์เยอ โดยจัดแสดงทั้งในรูปแบบ ของแบบจำลองปูนปั้นขนาดเท่าจริง (ผู้วิจัยจะได้นำเสนอรายละเอียดการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรองทั้งในอดีตถึงปัจจุบันในบทที่ ๓ ต่อไป)

๒.๒.๓ วัตถุประสงค์ของการก่อตั้ง

การก่อตั้งพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรองของ พระครูวิบูลธรรมภาณ (หลวงปู่ธัมมา พิทักษา) นั้น ท่านได้มีแนวคิดเป้าหมายหลัก คือ เพื่อการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นและโบราณวัตถุของชนพื้นถิ่นไว้ไม่ให้สูญหาย โดยสะสมของเก่าไว้ให้ชนรุ่นหลังได้รู้จัก ได้เห็น และศึกษาค้นคว้าให้ได้รู้ถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมของท้องถิ่น และเพื่อเป็นการสืบสานมรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นสี่ชนเผ่าศรีสะเกษ ให้เป็นมรดกตกทอดไว้ชั่วลูกชั่วหลาน โดยท่านมีวัตถุประสงค์ในการก่อตั้งที่สำคัญ คือ

๑. ท่านมองเห็นว่าในสภาพความเป็นจริงในปัจจุบันเกี่ยวกับสภาวะทางสังคมและวิถีชีวิตของคนไทยเริ่มเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว เนื่องจากสังคมของคนไทยเริ่มรับเอาวัฒนธรรมต่าง ๆ ตามกระแสตะวันตกเข้ามาใช้โดยขาดการไตร่ตรองพิจารณาใคร่ครวญอย่างรอบคอบ

๒. ความเป็นนักอนุรักษ์นิยมของหลวงปู่ธัมมา พิทักษา ทำให้ท่านมีความปรารถนาที่จะสร้างแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์มรดกศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นอันเป็นวิถีชีวิตดั้งเดิมของบรรพบุรุษกลุ่มชาติพันธุ์สำคัญของชาวศรีสะเกษมาจัดแสดงไว้ในที่เดียวกัน จึงเริ่มเก็บรวบรวมสะสมของเก่าแก่ทั้งหลาย เพราะท่านมีความตระหนักว่า ในอนาคตมรดกทางศิลปวัฒนธรรมเหล่านี้ อาจต้องสูญสิ้นไปด้วยอำนาจวัตถุนิยมสมัยใหม่

๓. เนื่องจากสภาวะทางเศรษฐกิจของคนไทยเริ่มเปลี่ยนแปลงไป โดยสังคมไทยในอดีตดั้งเดิมเป็นสังคมเกษตรกรรม ซึ่งความมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในทุกกิจกรรมที่เป็นวัฒนธรรมประเพณีของคนไทย แต่ปัจจุบันสิ่งเหล่านี้กำลังจะสูญหายไป เมื่อภาครัฐมีนโยบายที่จะพัฒนาชาติบ้านเมืองในด้านเศรษฐกิจ โดยเน้นไปที่การพัฒนาอุตสาหกรรมการส่งออก จึงทำให้มีการแข่งขันด้านการประกอบการ ทำให้ “เงิน” ได้เข้ามาเป็นตัวกำหนดบทบาทของผู้คนในสังคมที่ต้องเร่งรีบขวนขวายทำมาหาใช้ สาเหตุดังกล่าวจึงทำให้ทุกขั้นตอนของสังคมต้องเร่งปรับตัว แม้กระทั้งสังคมในชนบท ทำให้สังคมชนบทที่เป็นเกษตรกรต้องมีการปรับตัวให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงนั้น จนลืมไปว่าสภาพความเป็นจริงตามวิถีชีวิตของบรรพบุรุษดั้งเดิมได้ดำเนินชีวิตมาอย่างไรในอดีต

๔. เนื่องจากสภาวะทางจิตใจ ที่คนปัจจุบันมุ่งแข่งขันช่วงชิงในทางวัตถุ จนเกิดผลกระทบต่อวิถีชีวิตดั้งเดิมของความเป็นชนบท ซึ่งได้ถูกบังคับให้เปลี่ยนแปลงตามไปด้วย วิถีแห่งความมีน้ำใจ ความเอื้อ อาทร ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แบ่งปันกัน รวมถึงความผูกพันฉันท์พี่น้อง ญาติบ้านใกล้เรือนเคียงเหนือ-ใต้ ก็เริ่มที่จะจางหายไปจากสังคมไทย โดยเฉพาะสังคมในชนบทที่ได้รับอิทธิพลในทางวัตถุมากจนกลายเป็นการแก่งแย่งชิงดีชิงเด่นจนลืมคำว่า “น้ำใจ” ผู้คนจากสังคมชนบทเริ่มเข้าเมืองที่มีการจ้างงานมีรายได้จากการผลิต การแปรรูปสินค้า และการบริการต่าง ๆ เมื่อคนชนบทอพยพเข้าไปทำงานในเมืองเพื่อประกอบอาชีพ หรือหางานทำจึงรับเอาแบบอย่างวัฒนธรรมใหม่ ๆ กลับสู่ชนบทถิ่นฐานเดิมมากขึ้นตามไปด้วย ซึ่งเสี่ยงต่อการละเลยหรือสูญสิ้นไปของศิลปวัฒนธรรมดั้งเดิมของตน

๕. เนื่องจากวัดมักถูกมองจากสายตาของพุทธศาสนิกชนหรือคนทั่วไปว่าเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์และยังเป็นสถานที่ที่เก็บรวบรวมของเก่า ๆ เช่น โบราณวัตถุ โบราณสถาน หรือประติมากรรมเก่าแก่ที่ถูกมองว่าล้าสมัยคร่ำครึ ตลอดจนศิลปวัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามดั้งเดิม ดังนั้นท่านจึงมองว่า หากไม่มีมีการประยุกต์กิจกรรมบางอย่างขึ้นนับวันคนก็จะค่อย ๆ เลือนหายหรือเหินห่างไป

จากวัดโดยเฉพาะอย่างยิ่งในหมู่เยาวชนรุ่นใหม่ ๆ ที่กำลังได้รับอิทธิพลอารยธรรมตะวันตกต่างชาติ ซึ่งต่อไปอาจมองไม่เห็นคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของตน จึงควรที่จะปรับปรุงแปรเปลี่ยนวัดให้เป็นสถานที่เก็บรวบรวมและเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้มรดกทางศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น ทั้งยังจะเป็นการโน้มน้าวให้เยาวชนและคนทั่วไปได้หันกลับเข้าวัดกับกิจกรรมรูปแบบใหม่ นอกเหนือจากกิจกรรมดึงคนเข้าวัดเพื่อการอบรมสั่งสอนให้เป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรมและศีลธรรมแต่เพียงอย่างเดียว[๗]

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ทำให้พระครูวิบูลธรรมภาณ (หลวงปู่ธัมมา พิทักษา) เกิดความตระหนักโดยท่านมองเห็นว่า “วัด” เป็นศูนย์กลางทางด้านจิตใจของชุมชน ซึ่งหากวัดไม่ริเริ่มพัฒนาให้ทันกับความรู้สึกนึกคิดและความเปลี่ยนแปลงของสังคมแล้ว การที่จะรักษาความเป็นวิถีชีวิตของสังคมดั้งเดิมของชุมชน ตลอดจนถึงการที่จะนำเอาชนรุ่นหลังให้เข้ามาใช้สถานที่ของวัดให้เกิดประโยชน์ในการ “พัฒนาจิตใจ” ก็คงเป็นสิ่งที่ยากขึ้น เนื่องจากสังคมไทยรวมถึงสังคมชนบทกำลังถูกกลืนด้วยอำนาจแปลกปลอมของกระแสวัฒนธรรมสมัยใหม่ที่เชิดชู “วัตถุ” เหนือสิ่งอื่นใด และนับวันยิ่งจะเข้ามากำหนดวิถีชีวิตของความเป็นสังคมดั้งเดิมให้อ่อนแอลง และต่อไปก็ยิ่งจะพากันลากจูงให้มรดกทางศิลปวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นของกลุ่มชาติพันธ์ต้องสูญสิ้นไปในที่สุด ดังนั้น หลวงปู่ธัมมา พิทักษา จึงได้มีแนวคิดที่จะใช้วัดพระธาตุเรืองรองที่ท่านสร้างขึ้น ให้เป็นสถานที่เก็บรวบรวมมรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นอันเป็นของเก่าแก่ที่เป็นวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธ์ในจังหวัดศรีสะเกษ ท่านจึงจัดตั้งวัดให้เป็น “พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง” ขึ้น เพื่อใช้เป็นสถานที่อนุรักษ์และรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นทั้งหลายเอาไว้ให้อยู่คู่กับชุมชนและเพื่อให้ชนรุ่นหลังได้เข้ามาศึกษาได้เข้ามาเห็น และได้สัมผัสถึงวิถีชีวิตของบรรพบุรุษดั้งเดิมของตนต่อไป

๒.๒.๔ ผู้มีส่วนร่วมในการสร้างพิพิธภัณฑ์พระธาตุเรืองรอง

เนื่องจากการสร้างพิพิธภัณฑ์พระธาตุเรืองรอง เริ่มต้นจากความศรัทธาอย่างแรงกล้าในพระพุทธศาสนา และตอบสนองบุญคุณบ้านเกิดเมืองนอนของหลวงปู่ธัมมา พิทักษา จึงได้ระดมบุคคลหลายฝ่ายมาร่วมกันสร้าง อันได้แก่

๑. ญาติโยมจากกรุงเทพมหานคร ซึ่งจะเป็นผู้บริจาคเงิน ให้ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะแก่หลวงปู่ และเดินทางมากราบไว้พระธาตุประจำทุกปี

๒. ชาวบ้านสร้างเรืองและตำบลหญ้าปล้อง ที่มาร่วมให้ข้อคิด เสียสละแรงงาน และทรัพย์สินสมทบในการสร้าง

๓. คณะสะพานบุญ อันประกอบลูกศิษย์หลวงปู่ที่มาจากข้าราชการ พ่อค้าประชาชนจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่มาให้ข้อคิดเห็น ร่วมทำงาน ตลอดทั้งการประชุมกันเป็นประจำเพื่อหาทางปรับปรุงพระธาตุเรืองรองให้เป็นแหล่งเรียนรู้

๔. มูลนิธิหลวงปู่ธัมมา พิทักษา เพื่อให้เกิดความยั่งยืนคณะสะพานบุญและพี่น้องประชาชนชาวบ้านสร้างเรือง จึงได้จัดตั้งมูลนิธิหลวงปู่ธัมมา พิทักษา ขึ้น

---

[๗]พระพชรพร โชติวโร (อาษากิจ), **“ศึกษากระบวนการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น กรณีศึกษาวัดร้องเม็ง จังหวัดเชียงใหม่”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (**บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๕๐-๕๑.

๕. สถาบันการศึกษา มีสถาบันการศึกษาที่มาร่วมกิจกรรมพระธาตุเรืองรอง ได้แก่ โรงเรียนต่าง ๆ ในบริเวณใกล้เคียง เช่น โรงเรียนบ้านเอกสร้างเรือง โรงเรียนบ้านหญ้าปล้อง โรงเรียนบ้านโนนแย้ โรงเรียนบ้านโนนสำนักฯ โรงเรียนน้ำคำวิทยา โรงเรียนบ้านน้ำคำ โรงเรียนบ้านคูซอด โรงเรียนบ้านเพียนาม โรงเรียนอนุบาลศรีสะเกษ โรงเรียนสิริเกศน้อมเกล้า โรงเรียนบ้านหอยสะเดาพัฒนา และมหาวิทยาลัย ราชภัฏศรีสะเกษ เป็นต้น

๖. ส่วนราชการต่าง ๆ ที่มีส่วนสนับสนุนในด้านต่าง ๆ จนกระทั่งการดำเนินการของพระธาตุเรืองรองเป็นไปด้วยดี เช่น สำนักงานจังหวัดศรีสะเกษ อำเภอเมืองศรีสะเกษ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนา สำนักงานวัฒนธรรม สถานีวิทยุกระจายเสียง แห่งประเทศไทย จังหวัดศรีสะเกษ เป็นต้น

๗. คณะผู้มาเยี่ยมชม คือประชาชนทั่วไป ได้มาเยี่ยมชมลงสมุดเยี่ยมเสนอแนะ และการบริจาคเงิน ซึ่งนำไปขยายพระธาตุเรืองรองให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

๒.๒.๕ การวางแผนสร้างพิพิธภัณฑ์พระธาตุเรืองรอง

เนื่องจากการสร้างพิพิธภัณฑ์พระธาตุเรืองรองมีวัตถุประสงค์ในการเป็นปูชนียสถานและแหล่งเรียนรู้ทางวิถีชีวิต วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ จึงมีองค์ประกอบของแหล่งเรียนรู้ ดังนี้

๑. ที่ประดิษฐานพระพุทธรูป และสิ่งที่ควรกราบไหว้บูชา

๒. ภาพประวัติศาสตร์ นิทานพื้นบ้าน ขนบธรรมเนียมประเพณี

๓. รูปปั้น พืช สัตว์ วิถีชีวิต

๔. พิพิธภัณฑ์ แสดงของเก่าแก่

๕. การจัดงานไหว้พระธาตุประจำปี การแสดงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมดั้งเดิม คือ ทอผ้า ตำข้าว ตีเหล็ก บีบข้าวปุ้น จักสาน การเป่าแคน เป่าโหวด ดีดพิณ เป่าสะไน ในช่วงสงกรานต์ทุกปี

๖. การจัดสิ่งของเพื่อสนับสนุนพระศาสนาและการจัดการศึกษา ซึ่งได้ดำเนินการทุกปี ทางหลวงปู่ได้บริจาคพระพุทธรูป โต๊ะ เก้าอี้ เสื่อ หนังสือ ถ้วยจาน ภาชนะ เครื่องทำครัว และ สิ่งของจำเป็นแก่ สถานศึกษา วัด ชุมชน ทุกปี ปีละ ประมาณ ๑๐-๒๐ แห่ง

การบำรุงการศึกษาและการศาสนา เช่น การบริจาคทุนการศึกษา การแข่งขันประกวด สวดสรภัญญะ การตอบปัญหาธรรมะ ประจำทุกปี

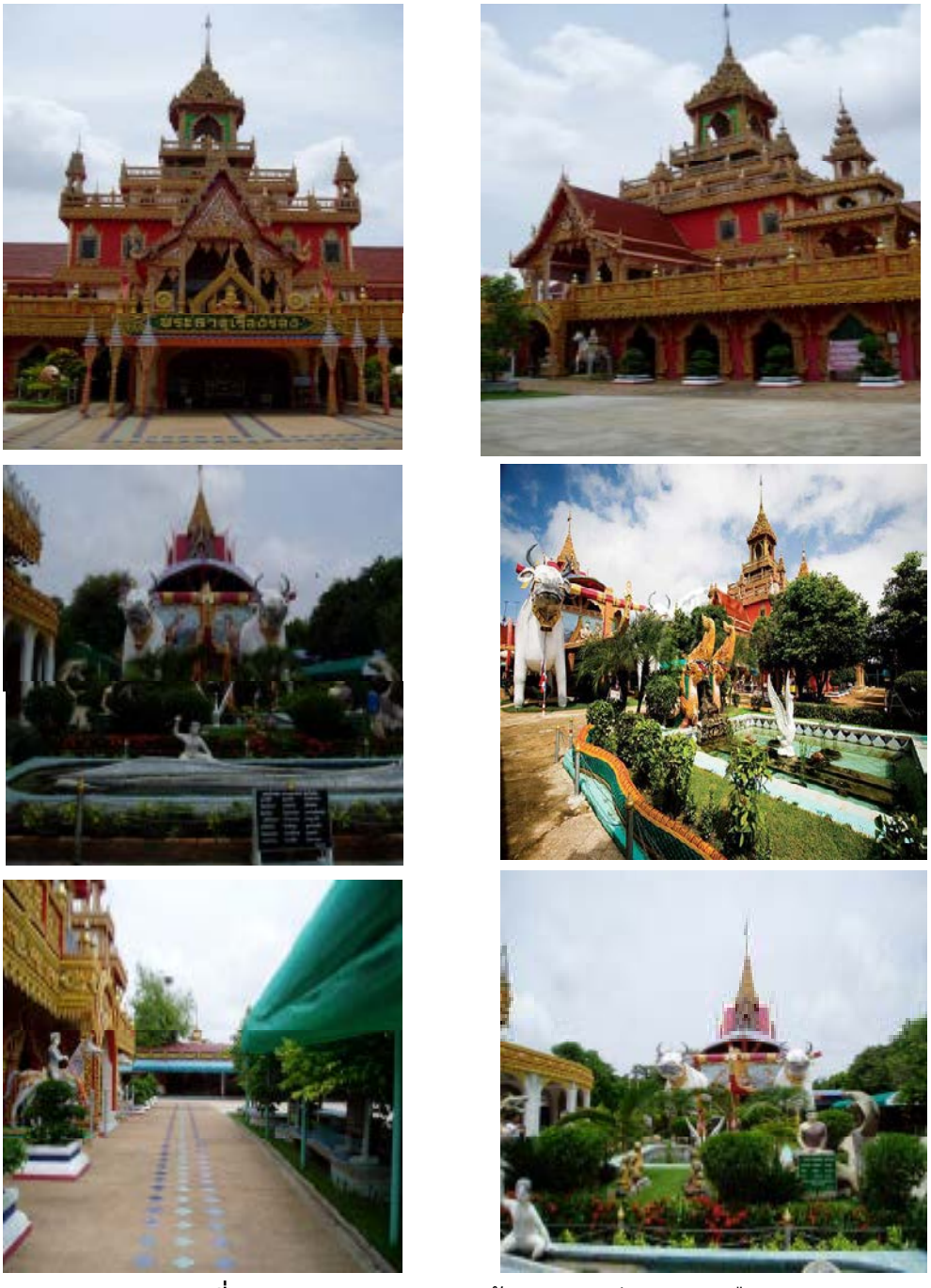
สิ่งที่กล่าวมาเบื้องต้นนี้ ทางวัดพระธาตุเรืองรองได้จัดทำไปแล้ว และจะสร้างเพิ่มเติมตลอดทั้งการบรรยายเป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษให้ผู้สนใจได้ทราบ ซึ่งต้องค่อยเป็นค่อยไป เนื่องจากการทำงานทั้งหมด เป็นการทำงานของประชาชนในลักษณะอาสาสมัคร และตามเงินบริจาคที่ไม่คงที่แน่นอนและเป็นระบบเหมือนส่วนราชการ โดยมีมูลนิธิหลวงปู่ธัมมา พิทักษา เป็นกำลังขับเคลื่อนที่สำคัญ[๘]

---

[๘]พรศิริ วิรุณพันธ์, “การศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษา: วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ”, **รายงานการวิจัยและพัฒนา,**บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ, ๒๕๕๑), หน้า ๓๗-๓๘.

กล่าวได้ว่า ภูมิหลังของการอนุรักษ์วัฒนธรรมวัดพระธาตุเรืองรองขึ้นนั้นเกิดขึ้นจากเจตนารมณ์ของพระสงฆ์ คือ หลวงปู่ธัมมา พิทักษา รวมถึงการได้รับการสนับสนุนทั้งจากภาคประชาชนหรือภาคเอกชนเกือบทั้งหมด แม้ฝ่ายข้าราชการที่เข้ามาทำงานก็ล้วนมาจากการสมัครใจทั้งสิ้น

ส่วนรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นของพระธาตุเรืองรองนั้นผู้วิจัยจะได้นำเสนอแนวทางการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรองทั้งในอดีตถึงปัจจุบันในบทที่ ๓ ต่อไป

ภาพประกอบที่ ๒.๔ ประมวลสภาพแวดล้อมบริเวณวัดพระธาตุเรืองรอง

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่การอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีวัดพระธาตุเรืองรอง

๒.๓.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของวัด

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท (Role Concepts and Theory) การศึกษาเรื่องแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท ผู้วิจัยนำเสนอเป็น ๓ ประเด็น คือ แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท แนว คิดบทบาทและหน้าที่ของผู้นำ และแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ตามลำดับดังนี้

แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทเป็นแนวคิดที่กล่าวถึงพฤติกรรมของมนุษย์ที่อยู่รวมกันในสังคม แต่ละคนมีการแสดงออกทางสังคมที่แตกต่างกัน สำหรับการศึกษาปฏิบัติตามบทบาท จำเป็นต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทเสียก่อนในเบื้องต้น

วัด หมายถึง สถานที่ทางพุทธศาสนา ซึ่งปกติมีพระอุโบสถ พระวิหาร พระเจดีย์ รวมทั้งพระภิกษุสงฆ์อยู่อาศัย[๙] โดยตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ในประเทศไทย พุทธศักราช ๒๕๐๕ กำหนดไว้ว่าวัดมี ๒ ชนิด[๑๐] คือ วัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาและสำนักสงฆ์ ทั้งนี้วิสุงคามสีมา หมายถึง เขตพื้นที่ที่พระภิกษุสงฆ์ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตเพื่อใช้จัดตั้งวัดขึ้น ส่วนสำนักสงฆ์ หมายถึง สถานที่พำนักอาศัยของหมู่พระภิกษุสงฆ์ ซึ่งไม่ได้ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตใช้พื้นที่ดินแห่งนั้นเพื่อจัดตั้งเป็นวัดขึ้น สำหรับวัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา ถือว่าเป็นวัดที่ถูกต้องและมีฐานะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายและยังแบ่งแยกประเภทออกเป็น ๒ ประเภท คือ “วัดหลวงหรือพระอารามหลวง” กับ “วัดราษฎร์”

วัดหลวง หมายถึง วัดที่พระมหากษัตริย์หรือพระบรมวงศานุวงศ์ทรงสร้าง หรือวัดที่รัฐบาลหรือราษฎรทั่วไปสร้างขึ้นแล้วทรงรับไว้ในพระบรมราชูปถัมภ์

วัดราษฎร์ หมายถึง วัดที่ราษฎรทั้งหลายสร้างตามศรัทธา

วัดหลวงหรือพระอารามหลวงยังแบ่งออกได้อีก ๓ ชั้น[๑๑] คือ

๑. พระอารามหลวงชั้นเอก หมายถึง วัดที่มีเจติยสถานสำคัญ เป็นวัดที่บรรจุพระบรมอัฐิหรือวัดที่มีเกียรติอย่างสูง มีเจ้าอาวาสเป็นพระราชาคณะผู้ใหญ่ขึ้นไป

๒. พระอารามหลวงชั้นโท หมายถึง วัดที่มีเกียรติ มีเจ้าอาวาสเป็นพระราชาคณะสามัญขึ้นไป

๓. พระอารามหลวงชั้นตรี หมายถึง วัดสามัญ เจ้าอาวาสเป็นพระครูชั้นสูงขึ้นไป

---

[๙]ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**, (กรุงเทพมหานคร: นานมีบุคส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖), หน้า ๖๐๒.

[๑๐]กรมการศาสนา, **ประวัติวัดสำคัญทางพุทธศาสนา ตอน ๓**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๖), หน้า ๖.

[๑๑]สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, **วินัยมุข เล่ม ๓**, (กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๒๙), หน้า ๗.

สำหรับบทบาทของวัดในการพัฒนา จากรายงานผลการเสวนาเรื่อง บทบาทที่พึงประสงค์ของวัดและพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคมไทย ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี กล่าวถึงบทบาทของวัดและพระสงฆ์ในพัฒนาสังคมไทย ดังนี้[๑๒]

๑. วัดควรเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งทางด้านอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ความเป็นระเบียบเรียบร้อยและความสะอาด เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจได้และเป็นสถานที่มีความปลอดภัย

๒. วัดควรเป็นแหล่งการเรียนรู้โดยเฉพาะด้านศีลธรรม จริยธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามของท้องถิ่น เป็นแหล่งให้การสงเคราะห์ทางด้านการศึกษาแก่เด็กและเยาวชน เป็นแหล่งรวมองค์ความรู้และภูมิปัญญาที่เกิดจากท้องถิ่นซึ่งสามารถนำมาถ่ายทอดได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม นอกจากนี้ทุกวันอาทิตย์วัดควรมีบทบาทในการพัฒนาเด็กและเยาวชนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น เปิดโรงเรียนสอนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ อบรมศีลธรรม คุณธรรมและจริยธรรม หรืออาจจัดเป็นการเข้าค่ายคุณธรรมเพื่อปลูกผังลักษณะนิสัยแก่เด็กและเยาวชนเพื่อนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน

๓. วัดควรเป็นศูนย์กลางชุมชน เป็นศูนย์กลางสร้างความเข็มแข็งให้กับชุมชนท้องถิ่น ควรให้โอกาสวัดดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของท้องถิ่น เพราะเป็นศูนย์รวมจิตใจและเป็นที่พึ่งทางใจของบุคคลในชุมชน สร้างความสามัคคีให้เกิดในชุมชน ร่วมกับชุมชนในการพัฒนาสภาพแวดล้อมของชุมชนและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น รวมทั้งปลุกจิตสำนึกให้ประชาชนเข้าใจศาสนาและนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

๔. วัดควรมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น เช่น เป็นศูนย์กลางรับบริจาคเงิน วัสดุ สิ่งของและแรงงานในการพัฒนาท้องถิ่นแบบพึ่งตนเอง จัดอบรมและฝึกอบรมและฝึกอาชีพหรือส่งเสริมกลุ่มอาชีพเพื่อ

เสริมรายได้แก่สมาชิกครอบครัว

๕. วัดต้องทำหน้าที่อย่างเข้มแข็งตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ โดยเฉพาะเรื่องการเผยแผ่ศาสนธรรมและการทำนุบำรุงพระศาสนา

๖. วัดควรเป็นสถานที่บำบัดต่าง ๆ ที่เป็นปัญหาต่อประชาชน สังคม และชุมชน

๗. ใช้ธรรมะเป็นเครื่องขับเคลื่อนให้สังคมพัฒนาไปในทิศทางที่ถูกต้อง แต่ในขณะเดียวกันควรระวังมิให้เป็นเครื่องมือของอุดมการณ์ต่าง ๆ ที่ขัดต่อศีลธรรมอันดี

๘. วัดควรยกเลิกพุทธพาณิชย์โดยเด็ดขาด

๙. วัดในปัจจุบันควรเปลี่ยนบทบาทให้ทันสมัย แต่มีวิถีชีวิตหรือเอกลักษณ์ของวัดไทยในยุคโบราณ คือ ไม่ควรมีเทคโนโลยีในวัดมากแต่การบริหารทันสมัย ปัจจุบันวัดไม่ได้เข้าไปซึมซับในวิถีชีวิตของคนไทยเท่าที่ควร สังคมขาดความเชื่อทางศาสนาอย่างถูกต้อง การไปวัดหรือการนับถือศาสนาพุทธไม่ได้จัดอยู่ในจิตใจของคนไทยเสียแล้ว ไม่เหมือนศาสนาคริสต์ต้องไปโบสถ์วันอาทิตย์ หรือศาสนาอิสลามต้องมี

---

[๑๒]สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, **รายงานการเสวนา "บทบาทที่พึงประสงค์ของวัดและพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคมไทย"**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๔๔), หน้า ๑๘-๒๒.

การละหมาด วัดจึงไม่มีความสำคัญสำหรับคนรุ่นใหม่ ฉะนั้นวัดควรมีการพัฒนา เช่นจัดทำโครงการและกิจกรรมที่เกิดประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม เป็นต้น

๒.๓.๒ แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์

ภัทรพร สิริกาญจน กล่าวถึง บทบาทของพระสงฆ์ว่า เนื่องจากพระสงฆ์ไทยส่วนใหญ่มิได้แยกตัวออกไปอยู่อย่างโดดเดี่ยวห่างจากชุมชน พระสงฆ์จึงต้องรับรู้สิ่งที่เกิดขึ้นในชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่และมีบทบาทที่เกี่ยวข้องกับชุมชนในด้านต่าง ๆ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน บทบาทดังกล่าวมิได้จำกัดอยู่เฉพาะในเรื่องการสั่งสอนศาสนธรรม การปฏิบัติธรรมเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการช่วยเหลือประชาชนทั้งทางวัตถุและการแก้ปัญหาพัฒนาชีวิตอีกด้วย โดยทินพันธ์ นาคะตะ กล่าวไว้ว่า พระสงฆ์เป็นตัวแทนของสถาบันพระศาสนาที่อยู่คู่กับคนไทยมาตลอด มีอิทธิพลต่อการกระตุ้นหรือแนะนำให้เกิดกิจกรรมในทางสังคมและก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้มาก ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันจะพบได้ว่าพระสงฆ์มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับชาวบ้าน มีหน้าที่สำคัญในการชี้นำการดำเนินชีวิตของชาวไทยเป็นส่วนใหญ่ทั้งด้านศีลธรรม จริยธรรม กิจกรรมทางโลก จึงอาจกล่าวได้ว่าพระสงฆ์เป็นสถานที่ขาดไม่ได้ในชีวิตประจำวันของพุทธศาสนิกชนที่อยู่ในชนบทนอกจากจะเป็นที่พึ่งทางด้านจิตใจและเป็นสถาบันที่เอื้ออำนวยบริการทางศาสนาแล้ว ยังทำหน้าที่ให้บริการอื่น ๆ ที่กลไกของรัฐเข้าไปให้บริการไม่ทั่วถึงเพื่อสร้างบูรณาการในชุมชน นอกจากนั้นวัดยังเป็นศูนย์พิธีกรรมทางประเพณีที่สำคัญของหมู่บ้าน จึงไม่เป็นเพียงแต่ศูนย์รวมจิตใจเท่านั้น แต่ยังเป็นศูนย์รวมด้านนันทนาการและความบันเทิงอีกด้วย พระสงฆ์ในชนบทเป็นที่เคารพของชาวบ้าน ถ้าพระสงฆ์เป็นแกนนำในการพัฒนาจิตใจและวัตถุเรื่องใดเรื่องหนึ่งเรื่องนั้นมักได้รับความร่วมมือและความช่วยเหลือจากชาวบ้านอย่างมีจิตศรัทธา และสามารถประสบความสำเร็จได้โดยง่ายและเสียค่าใช้จ่ายน้อย ดังนั้นพระสงฆ์ที่ได้รับการอบรม ความรู้ด้านการพัฒนาและการสุขอนามัย[๑๓]

พินิจ ลาภธนานันท์ ได้แบ่งบทบาทของพระสงฆ์ ดังนี้

๑. บทบาทในการให้ความรู้และพัฒนาจิตใจแต่คนในชุมชน พระสงฆ์ในชนบทมีพื้นฐานความศรัทธาเคารพของชาวบ้าน เป็นแกนนำในการเข้าไปมีบทบาทการพัฒนา ซึ่งเมื่อพระสงฆ์นำพาชาวบ้านพัฒนาจิตใจหรือวัตถุในกิจกรรมใดกิจกรรมนั้นมักจะได้รับความร่วมมือช่วยเหลือจากชาวบ้านอย่างมีจิตศรัทธา และสามารถประสบความสำเร็จในการดำเนินงานโดยง่ายและเสียค่าใช้จ่ายน้อย แต่บทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์นี้ยังจำกัดอยู่ในแวดวงเฉพาะพระสงฆ์ในบางพื้นที่ ยังไม่กว้าวขวางนัก และยังมีกิจกรรมในลักษณะต่างคนต่างทำไม่ประสานกันอย่างเป็นขบวนการหรือองค์การ แนวทางดำเนินการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์ยังไม่เด่นชัดนัก แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าเราจะบทบาทการพัฒนาของพระสงฆ์ในพื้นฐานโครงสร้างสังคมแบบใด ถ้าเป็นเมืองพระสงฆ์ควรจะมุ่งเน้นการพัฒนาจิตใจเป็นสำคัญ เพราะในสังคมเมืองนั้น มีเหตุปัจจัยแห่งการเปลี่ยนแปลงที่โน้มน้าวในการชักนำประชาชนไปสู่ความเสื่อมในด้านศีลธรรมจรรยา

---

[๑๓]ภัทรพร สิริกาญจน, **หน้าที่ของพระสงฆ์ตามพุทธบัญญัติ: แนวคิดและบทบาทของพระคำเขียน สุวัณโณ ในการพัฒนาชุมชน**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐), หน้า ๒.

การลดปัญหาอาชญากรรมและปัญหาสังคมอื่น ๆ ส่วนในชนบทนั้นปัญหาที่ชุมชนประสบ คือ ปัญหาชีวิตความเป็นอยู่หรือปัญหาคุณภาพชีวิต การพัฒนาจิตใจอย่างเดียวจะไม่เกิดประโยชน์อย่างไรในชุมชน หากแต่พระสงฆ์ต้องมีการพัฒนาความรู้สร้างความเข้าใจในชุมชนพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดียิ่งขึ้น โดยต้องพัฒนาควบคู่ทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจ แต่จะเน้นในด้านใดมากกว่ากัน ควรพิจารณาให้เหมาะสมตามสภาพพื้นฐานของโครงสร้างสังคมและเศรษฐกิจในแต่ละชุมชนนั้น ๆ เป็นสำคัญ

๒. บทบาทในการส่งเสริมการศึกษา ในสมัยที่การศึกษายังไม่แพร่หลาย การศึกษามีอยู่แต่ในวังกับวัดเท่านั้น แต่วัดกับพระสงฆ์เป็นฝ่ายใกล้ชิดกับประชาชนมากกว่า จึงสามารถให้การศึกษาได้มากกว่าทั้งด้านความรู้ เช่น การอ่านเขียน การดำเนินชีวิต การครองเรือน เป็นต้น และด้านวิชาชีพ เช่น วิชาช่างต่าง ๆ และวิชาการต่อสู้มีวิชาดาบ เป็นต้น ถึงสมัยที่มีการปฏิรูปการศึกษาตามแบบชาติตะวันตก วัดและพระสงฆ์ก็เป็นผู้มีส่วนร่วมเป็นจำนวนมาก เพราะมีความพร้อมทางด้านทรัพยากรที่ตกทอดมากพระสงฆ์จึงยังเป็นผู้ให้การศึกษาแก่สังคม ตั้งแต่ชาวบ้านทั่วไปจนถึงเจ้านาย และพระมหากษัตริย์

๓. บทบาทในการพัฒนาชุมชนในท้องถิ่น พระสงฆ์เป็นสมาชิกของสังคมและอยู่ได้ด้วยการสนับสนุนจากชาวบ้าน หากชาวบ้านลำบาก พระก็ลำบากเช่นกัน เพราะฉะนั้นการที่พระสงฆ์ดำเนินบทบาทในการพัฒนาชุมชนจึงเป็นบทบาทหนึ่งของพระสงฆ์ในการช่วยชาวบ้าน เป็นการนำชุมชนให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ พระสงฆ์เองก็ผูกพันกับชุมชนจึงไม่สามารถเพิกเฉยกับปัญหาที่เกิดขึ้นได้ ดำเนินการไปตามวิจารณญาณที่สามารถทำได้ตามพระธรรมวินัย และความต้องการของชุมชน

๔. บทบาททางการเผยแผ่ธรรม จากการที่พระสงฆ์เป็นผู้งามด้วยศีลาจารวัตร ทำให้เป็นแบบอย่างแก่คนทั่วไปในการดำเนินชีวิต ด้วยการยอมรับเช่นนั้น บทบาทในการเผยแผ่ธรรมจึงเป็นไปโดยง่าย บางครั้งก็ผ่านทางระบบการศึกษาที่ให้แก่ผู้เข้าศึกษาในวัดโดยตรง บางครั้งก็ผ่านทางประเพณีและกิจกรรมทางศาสนาที่ประชาชนเข้าร่วมอย่างเป็นทางการ จนถึงผ่านทางการพูดคุยและสนทนา เช่น ในโอกาสทำบุญตักบาตรตอนเช้า แม้เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนไป บทบาทด้านนี้ก็ยังคงมีอยู่แต่อาจเปลี่ยนไปหรือเพิ่มขึ้นตามวิธีการ เช่น การใช้สื่อ ในการเผยแผ่ธรรมะให้เข้ากับยุคสมัย

๕. บทบาทการส่งเสริมความสามัคคีในหมู่บ้าน โดยช่วยขจัดความขัดแย้งของประชาชนในหมู่บ้านได้ เพราะคนโดยส่วนมากเชื่อฟังผู้ทรงศีลอยู่แล้ว เพราะพุทธศาสนิกชนชาวไทยนับถือพระสงฆ์เป็นอย่างสูง ชาวบ้านมองพระสงฆ์เป็นบุคคลตัวอย่างชาวบ้านจึงเต็มใจที่จะกราบไหว้พระ หากเกิดความไม่ดีเกิดขึ้นพระก็เป็นผู้ประสานความเข้าใจให้กับชุมชนได้

๖. บทบาทที่เป็นผู้นำไม่เป็นทางการ ในชุมชนหรือหมู่บ้าน พระก็ทำหน้าที่ช่วยแนะนำสั่งสอน

และสนับสนุนงานของชาวบ้าน โครงการพัฒนาต่าง ๆ ในเมืองไทยที่สำเร็จไปได้นั้นส่วนหนึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลขอความร่วมมือจากชาวบ้าน โดยผ่านพระสงฆ์ซึ่งชาวบ้านให้ความเคารพนับถือ[๑๔]

---

[๑๔]พินิจ ลาภธนานันท์, **กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมกับการปรับเปลี่ยนบทบาทการพัฒนาของพระสงฆ์นักพัฒนาในภาคอีสาน**, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยสังคมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๑๘.

นอกจากนี้ รายงานผลการเสวนาเรื่อง บทบาทที่พึงประสงค์ของวัดและพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคมไทยของ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี ก็ได้กล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคมไทย ดังนี้

๑. พระสงฆ์ควรเป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องศีลธรรมและความประพฤติดีงาม เพื่อเรียกความศรัทธาให้เกิดขึ้นกับประชาชนในท้องถิ่น

๒. พระสงฆ์ควรเป็นนักเทศน์ที่ดีเพื่อสามารถดึงดูดจิตใจของประชาชนให้ปฏิบัติตามหลักคำสอนได้อย่างถูกต้อง

๓. พระสงฆ์ควรพัฒนาตนเองในด้านความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรมเพื่อรู้เท่าทันต่อกระแสโลกอันเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาสังคมในปัจจุบัน

๔. พระสงฆ์ควรเอาใจใส่ในการพัฒนาจิตใจของประชาชนมากกว่าที่จ้ะเน้นการพัฒนาวัตถุในวัดหรือมุ่งหารายได้เพียงอย่างเดียว ซึ่งขณะนี้วัดต่างๆ ได้เดินหลงทางเข้าสู่ระบบวัตถุนิยม หากวัดดำเนินการเช่นนี้เป็นอันตรายอย่างยิ่งต่อการเปลี่ยนความคิดของประชาชนที่จะเน้นทางด้านจิตใจมากกว่าวัตถุ

๕. พระสงฆ์ควรเป็นผู้ให้มากกว่าผู้รับ ในที่นี้มิได้หมายความว่าเป็นเงิน หรือวัตถุสิ่งของแต่หมายถึงด้านคำสอนและหลักธรรมต่าง ๆ

๖. พระสงฆ์ควรดำเนินโครงการต่าง ๆ เช่นเดียวกับมูลนิธิกลุ่มแสงเทียนซึ่งน่าเลื่อมใส อย่างไรก็ตามจะต้องแก้ปัญหาเรื่องการบริหารจัดการ การขาดปัจจัยและความแตกต่างระหว่างสังคมเมืองและสังคมชนบทให้ได้

๗. พระสงฆ์ควรมีบทบาทในการศึกษาธรรมะให้ถึงแก่น แล้วนำสิ่งที่ศึกษามาถ่ายทอดให้กับประชาชน ทำให้คนไม่ดีกลับเป็นคนดีและมีความรับผิดชอบได้

๘. ควรกำหนดได้มีตำแหน่งด้านความรู้และควรแสวงหาพระสงฆ์ที่มีความรู้มาเป็นตัวอย่างเพื่อให้พระสงฆ์ตื่นตัวในการศึกษา หรือมองเห็นความสำคัญในการศึกษาจึงจะนำธรรมะมาเผยแผ่ได้

๙. พระสงฆ์ต้องมีความรู้สมภูมิสามารถรอบรู้ต่อการพัฒนาทั้งจิตใจและรูปแบบการบริหาร มีความรู้ด้านกฎหมาย กฎระเบียบของสงฆ์ ต้องเป็นผู้นำในการพัฒนาและผลิตบุคลากรของศาสนาให้มีความเป็นผู้นำ

๑๐. พระสงฆ์ควรมีบทบาทในการสั่งสอนเยาวชนด้านศีลธรรมในโรงเรียนต่างๆ ของรัฐบาลและเอกชน

๑๑. พระสงฆ์ที่ปฏิบัติดีปฏิบัติของสมควร ที่จะไปให้การอบรมแก่ผู้ต้องขังในเรือนจำต่างๆ ด้านปฏิบัติและปฏิเวธ

๑๒. พระสงฆ์ควรมีการรวมตัวหรือทำงานเป็นทีมและทำงานเชิงรุก ซึ่งต้องได้รับการสนับสนุนจากเจ้าอาวาสและรัฐบาลในเรื่องงบประมาณ[๑๕]

ขณะที่ พระมหาสมทรง สิรินธโร และคณะ ก็ได้กล่าวถึง “บทบาทของวัดและพระสงฆ์ไทยในอนาคต” ไว้ว่า ในอดีต วัดเป็นสถาบันของพระพุทธศาสนาที่มีความสำคัญต่อสังคมมาอย่างยาวนาน เนื่องจากวัดเป็นศูนย์กลางของสังคมในทุกรูปแบบ กล่าวคือ

---

[๑๕]สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, **รายงานการเสวนา “บทบาทที่พึงประสงค์ของวัดและพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคมไทย”**, หน้า ๑๘-๒๒.

๑. จัดเป็นสถานศึกษาสำหรับชาวบ้านส่งบุตรมาอยู่รับใช้พระ รับการฝึกอบรมทางศีลธรรม และเล่าเรียนวิชาการต่าง ๆ ตามที่มีสอนในสมัยนั้น

๒. วัดเป็นสถานสงเคราะห์ที่บุตรหลานชาวบ้านที่ยากจนได้มาอาศัยเลี้ยงชีวิตอยู่ และศึกษาเล่าเรียนด้วย ตลอดถึงผู้ใหญ่ที่ยากจนมาขออาศัยเลี้ยงชีวิต

๓. วัดเป็นสถานพยาบาลที่รักษาผู้เจ็บป่วยตามภูมิรู้ของคนในสมัยนั้น

๔. วัดเป็นที่พักของคนเดินทาง

๕. วัดเป็นสโมสรที่ชาวบ้านมาพบปะสังสรรค์ หย่อนใจ หาความรู้เพิ่มเติม

๖. วัดเป็นสถานบันเทิงที่จัดงานเทศกาลและมหรสพต่าง ๆ สำหรับชาวบ้าน

๗. วัดเป็นที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เป็นที่ปรึกษาแก้ปัญหาชีวิตครอบครัวและความทุกข์ต่าง ๆ

๘. วัดเป็นศูนย์กลางศิลปวัฒนธรรม ที่รวมศิลปกรรมต่าง ๆ ของชาติ ตลอดจนเสมือนเป็นพิพิธภัณฑ์

๙. วัดเป็นคลังพัสดุสำหรับเก็บของใช้ต่าง ๆ ซึ่งชาวบ้านจะได้ใช้ร่วมกันเมื่อมีงานที่วัดหรือยืมไปใช้เมื่อคราวมีงาน

๑๐. วัดเป็นศูนย์กลางบริหารหรือการปกครอง ที่กำนันหรือผู้ใหญ่บ้านจะเรียกลูกบ้านมาประชุมกัน บอกแจ้งกิจการต่าง ๆ

๑๑. วัดเป็นที่ประกอบพิธีกรรม หรือให้บริการด้านพิธีกรรมอันเป็นเครื่องผูกพันกับชีวิตของทุก ๆ คนในระยะเวลาต่าง ๆ ของชีวิต[๑๖]

ส่วน ปัจจุบัน แม้บทบาทของวัดที่กล่าวมาจะลดเลือนหายไปตามกาลเวลา แต่ผู้คนก็ยังคงไปวัด เนื่องจากวัดยังคงมีความสำคัญและเป็นสถานที่ที่น่าสนใจ โดยสาเหตุที่คนไปวัดมีดังนี้[๑๗]

๑. ไปวัดเพราะลูกหลานบวช ประเพณีการบวชเรียนของคนไทยถือ การบวชเป็นการทดแทนพระคุณบิดามารดา

๒. ไปวัดเพราะตัวเลข เพราะต้องการดูหมอ สะเดาะเคราะห์ รดน้ำมนต์ แสวงหาพระเครื่องราง เป็นต้น

๓. ไปวัดเพื่อแสวงหาความสงบ ส่วนใหญ่มักเป็นคนสูงอายุที่หลีกเลี่ยงความรำคาญที่บ้าน หนีลูกหลานเพื่อไปศึกษาและปฏิบัติธรรม

๔. ไปเพื่อเที่ยวงานวัด เมื่อมีเทศกาลงานวัด จะมีคนไปวัดเพื่อหาความสนุกสนาน เพราะเชื่อว่าได้บุญด้วย ได้ความสนุกสนานด้วย

๕. ไปวัดเพื่อศึกษาศิลปกรรม และค้นคว้าบางอย่างที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ซึ่งอาจต้องไปใช้บริการห้องสมุดหรือไถ่ถามจากพระ

---

[๑๖]พระมหาสมทรง สิรินธโร และคณะ, **บทบาทของวัดและพระสงฆ์ไทยในอนาคต**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทเคล็ดไทย จำกัด, ๒๕๒๕), หน้า ๒๒-๒๔.

[๑๗]เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๕-๒๖.

๖. ไปวัดเพื่ออาศัยเป็นที่พำนัก เช่น ในกรณีของผู้ไปเรียนหนังสือ ผู้พักอยู่ในวัดบางประเภท รวมทั้งผู้บวชแล้วสึกและยังหาที่อยู่ไม่ได้

๗. ไปวัดเพราะพิธีกรรม เช่น การบวช การตาย เป็นต้น

๘. ไปวัดเพื่อขอยืมของใช้ พุทธศาสนิกชนเวลาจะจัดงานบางอย่างซึ่งมีพิธีเกี่ยวศาสนามักจะต้องใช้วัดเพื่อยืมสิ่งของ เช่น โต๊ะบูชา อาสนสงฆ์ ตลอดจนถึงเครื่องครัว เป็นต้น

๙. ไปวัดเพื่อไปหาเสียง

๑๐. ไปวัดเพื่อชโมยของวัด เช่น โบราณวัตถุ และศิลปกรรมต่าง ๆ ภายในวัด จึงปรากฏว่าสิ่งของเหล่านั้นที่มีอยู่ในวัดซึ่งเป็นเหมือนพิพิธภัณฑ์นั้น ถูกโจรกรรมไปเป็นจำนวนมาก

จากบทบาทของวัดและพระสงฆ์ที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น แสดงให้เห็นว่าวัดและพระสงฆ์มีความผูกพันกับสังคมอย่างใกล้ชิด อย่างไรก็ตาม *พระมหาเจิม สุวโจ* ได้กล่าวถึงจุดเด่นและจุดด้อยของพระสงฆ์ที่มีบทบาทในการพัฒนาสังคมโดยอ้างการรวบรวมข้อมูลจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์พบว่า

จุดเด่น ได้แก่

๑. สถาบันพระสงฆ์ได้เคยมีบทบาทต่อชุมชนในหลาย ๆ ด้านนับเป็นเวลาหลายศตวรรษแม้ในสังคมชนบท ปัจจุบันวัดยังเป็นศูนย์กลางของชุมชนในหลายด้านอยู่ ยังไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก

๒. พระสงฆ์แม้ว่าจะมาจากลูกหลานชาวบ้านแต่เนื่องจากมีวินัยเป็นของตนเอง มีวัตรปฏิบัติที่ดูเข้มงวดกวดขันกว่าชีวิตฆราวาส ดำรงความเป็นผู้บริสุทธิ์ จึงได้รับความเคารพนับถือจากชาวบ้านทั่วๆ ไปท่านจะพูดว่าอะไรชาวบ้านมักจะฟังและยอมทำตาม

๓. ชีวิตพระสงฆ์เป็นชีวิตแห่งการศึกษาค้นคว้า ในอดีตวัดเป็นสถานศึกษาสำหรับกุลบุตร พระสงฆ์จึงมักได้มีโอกาสเดินทางไปหลาย ๆ แห่ง ได้พบได้เห็นสิ่งใหม่ ๆ แปลก ๆ เพิ่มประสบการณ์ให้ตนเองอยู่ในเสมอ ๆ ท่านจึงมักความรู้กว้าง ไกลกว่าชาวบ้าน

๔. เนื่องจากความเป็นลูกหลานของชาวบ้าน ทั้งยังได้เข้ามาศึกษาสำหรับกุลบุตรพระสงฆ์จึงเข้าถึงวิถีชีวิตของชาวบ้าน ทั้งยังเข้าใจถึงรากฐานความคิดทางประเพณีวัฒนธรรมของชาวบ้าน อันมีพระพุทธศาสนาเป็นสดมภ์หลัก

จุดเด่นของคณะสงฆ์ดังกล่าว ทำให้องค์กรพัฒนาและหน่วยงานในพื้นที่มักจะขอความร่วมมือจากท่านอยู่เสมอ ในหลายกรณีก็เป็นการรบกวนและดึงท่านเข้าไปเสริมงานมากเกินไป

ข้อด้อย ได้แก่

๑. พระสงฆ์เป็นคนในชุมชนและเติบโตอยู่ในชุมชน แม้จะได้รับโอกาสศึกษาทัดเทียมตามสังคม แต่ก็ยังขาดความเข้าใจ ความซับซ้อนของปัญหาระดับโครงสร้าง ขาดการเชื่อมโยงปัญหาในระดับชุมชนกับปัญหาในระดับกว้าง

๒. พระสงฆ์มักจะมองปัญหาทางสังคมตรงที่ความอ่อนแอทางจิตใจ ยกความสำคัญของใจขึ้นจนโดดเด่น จนแทบจะไม่มองปัญหาสภาพแวดล้อมที่มีส่วนเกี่ยวข้องรุมเร้าใจคน

๓. สภาพทางการคณะสงฆ์ก็ยังไม่เอื้ออำนวยหรือเปิดโอกาสให้พระสงฆ์เข้ามามีบทบาทในการทำงานพัฒนาอย่างเต็มที่ ประชาชนหลายกลุ่มก็ยังคิดว่าพระสงฆ์ยังไม่ควรจะเข้ามามีบทบาทในงานด้านนี้

๔. ชุมชนชนบท มีความขาดแคลนค่อนข้างมาก การที่พระสงฆ์จะระดมทุนจากท้องถิ่นเพื่องานพัฒนาจึงไม่ใช่เรื่องง่ายนัก การที่จะไปหาทุนจากในเมืองก็เป็นเรื่องลำบากสำหรับท่านอีกเช่นกัน

๕. สำหรับพระนักพัฒนารุ่นใหม่ ๆ นอกจากปัญหาด้านงบประมาณแล้ว การคิดและวางแผนจะทำกิจกรรม ยังเป็นเรื่องยุ่งยากสำหรับท่านมากเหลือเกิน หลายรูปที่มีความคิดล้ำหน้าชาวบ้านจนชาวบ้านตามไม่ทัน ก็เกิดปัญหาการบริหารจัดการตามมาอีก

๖. พระสงฆ์ที่ทำงานพัฒนา มักจะทำไปโดยอาศัยจิตสำนึกส่วนตัว ท่านจึงมักจะเติบโตตามธรรมชาติ จึงทำให้ปัญหาด้านทายาทหรือบุคลากรช่วยงาน เพราะหวังอาศัยกระบวนการตามธรรมชาติดังกล่าวแล้ว

๗. ความพยายามที่จะเชื่อมหลักธรรมศาสนา เพื่อประยุกต์ใช้กับกิจกรรมทางสังคมที่ผ่านมายังไม่ชัดเจนนัก จึงทำให้พระสงฆ์รุ่นใหม่ ๆ ยังเกิดความไม่มั่นใจที่จะลงมาทำงานด้านนี้[๑๘]

๒.๓.๓ พระราชบัญญัติเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์และวัด

ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ไว้ดังนี้ วัดและพระสงฆ์ในสังคมไทยปัจจุบันมีบทบาทตามภารกิจ ๖ ประการของคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ กล่าวคือ บทบาทด้านงานปกครองคณะสงฆ์ งานศาสนศึกษา งานศึกษาสงเคราะห์ งานเผยแผ่ศาสนธรรม งานสาธารณูปการ และงานสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งจากการเสวนาเรื่อง บทบาทที่พึงประสงค์ของวัดและพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคมไทย จัดโดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เมื่อปี ๒๕๓๒ พบว่าบทบาทที่พึงประสงค์ของวัดและพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคมไทยตามภารกิจ ๖ ประการของคณะสงฆ์มีอย่างหลากหลาย โดยเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับงานสาธารณประโยชน์ และงานสาธารณสงเคราะห์ กล่าวคือ ด้านการสาธารณูปการ เช่น วัดควรเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจที่ปลอดภัย ด้านสาธารณสงเคราะห์ วัดควรเป็นศูนย์กลางสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน เป็นศูนย์รวมที่สร้างคุณธรรม จริยธรรมและสามัคคีธรรมในท้องถิ่น เป็นศูนย์รวมที่สามารถชี้นำทิศทางการพัฒนาชุมชนในทางที่ชอบที่ควร รวมทั้งปลูกจิตสำนึกให้ประชาชนเข้าใจศาสนธรรมและนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้[๑๙]

๒.๓.๔ พระสงฆ์กับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม

ในสมัยโบราณ การเรียนการสอนมีศูนย์กลางอยู่ ๒ แห่ง คือ วัด กับ วัง เนื่องจากสถานที่ทั้งสองนั้นเป็นที่รวบรวมความรู้ ศิลปิน และช่างฝีมือ แต่เนื่องจากวังเป็นสถานที่ที่คนทั่วไปเข้าไม่ถึง คนส่วนมากจึงมุ่งเข้ารับการศึกษาในวัด เพราะวัดมีแพร่หลายอยู่ในทุกท้องถิ่น เป็นสถานที่เปิดสำหรับคน

---

[๑๘]พระมหาเจิม สุวโจ, อ้างใน พระสมนึก อนันตวรวงศ์, “สถาบันสงฆ์กับการพัฒนาสังคมไทยในอนาคต ตามทรรศนะของพระผู้นำทางด้านวิชาการ”, **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐), หน้า ๒๕-๒๗.

[๑๙]สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, **รายงานผลการเสวนา บทบาทที่พึงประสงค์ของวัดและพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคมไทย**, หน้า ๓-๗.

ทั่วไป เป็นศูนย์กลางและเป็นแหล่งให้การศึกษาแก่ประชาชนส่วนใหญ่ ซึ่งนอกจากบทบาทด้านการศึกษาแล้ว พระสงฆ์ยังมีบทบาทในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและโบราณวัตถุทั้งระดับชาติและท้องถิ่น[๒๐]ดังนั้นวัดจึงเป็นศูนย์รวมแห่งศรัทธาของชาวบ้านตลอดจนประเพณีและวัฒนธรรมในด้านต่าง ๆ ซึ่งเกิดจากการร่วมแรงร่วมใจของชาวบ้านในท้องถิ่นนั้น ซึ่งคติทางพุทธศาสนาเชื่อว่า การสร้างวัดตลอดจนถึงสิ่งปลูกสร้างอื่น ๆ ภายในวัด ถือเป็นการทำบุญที่มีอานิสงส์สูง อันจะส่งผลให้ผู้ที่ได้ร่วมทำบุญมีความสุขสบายทั้งในภพนี้และภพหน้า และการทำบุญนั้นจะต้องทำด้วยสิ่งที่ดีที่สุด ชาวบ้านหรือผู้ที่ลงมือสร้างจึงได้ทุ่มเทความรู้ความสามารถในเชิงช่างที่มีอยู่ทั้งหมด อันประกอบด้วยศรัทธาสร้างสรรค์ศิลปกรรมที่งดงามให้แก่วัดซึ่งปรากฏออกมาในรูปของศิลปกรรมต่าง ๆ ตามพระอุโบสถ วิหารคด ศาลาราย หอระฆัง ตลอดจนฝาผนัง ในพระอุโบสถ เป็นต้น

เมื่อวัดถูกสร้างเสร็จ ก็จะมีกิจกรรมและความเป็นไปที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับชาวบ้าน มีการแลกเปลี่ยนถ่ายเทคนระหว่างบ้านกับวัด เช่น ชาวบ้านมาบวชเรียนอยู่ในวัด ผู้ที่มาบวชก็มาเรียนรู้วิชาความรู้จากผู้ที่บวชอยู่ก่อน ในขณะเดียวกันก็ถ่ายทอดความรู้ในตระกูลของตนที่ติดตัวมาแก่วัดและผู้ที่มาบวชใหม่ ตลอดจนลูกหลานชาวบ้านที่ส่งมาเรียน จึงเกิดการสืบทอดความรู้ต่อ ๆ กันมาโดยมีวัดเป็นสื่อ และในวันสำคัญทางพุทธศาสนาต่าง ๆ ชาวบ้านก็จะได้มีโอกาสไปทำบุญที่วัดด้วยแรงศรัทธาและความตั้งใจที่จะให้การทำบุญนั้นเกิดอานิสงส์สูงสุด จึงทำให้การทำบุญในแต่ละครั้งแต่ละโอกาสมีรูปแบบพิธีการที่เป็นลักษณะที่เกิดเป็นแบบแผน ประเพณี และพิธีกรรมทางศาสนาต่าง ๆ นอกจากนี้ศิลปะการแสดงต่าง ๆ เช่น ลิเก ละคร หนังตะลุง หนังใหญ่ ก็เกิดขึ้นในงานวัดนี้เอง

จากความสัมพันธ์ดังกล่าวนี้เอง ทำให้วัดกลายเป็นบ่อเกิดและศูนย์รวมของวัฒนธรรมชุมชน และมรดกทางศิลปวัฒนธรรมไทยในวัดนั้น ก็มีอยู่หลายประการ ได้แก่

๑) มรดกทางสถาปัตยกรรม ได้แก่ กุฏิ โบสถ์ วิหาร ฯลฯ

๒) มรดกทางศิลปวัตถุที่ล้ำค่าและจะทำอีกไม่ได้แล้ว

๓) มรดกทางขนบธรรมเนียมประเพณีไทย เช่น ตักบาตรเทโว ฯ ชักพระ ทิ้งบัว บั้งไฟฟ้อนตามประเพณีนิยม ดนตรีเฉพาะงาน

๔) ศิลปะการป้องกันตัว มวย กระบี่กระบอง ฟันดาบ เป็นการเตรียมคนเพื่อรักษาแผ่นดิน

๕) มรดกทางเภสัชกรรมชาวบ้าน

๖) มรดกทางพิธีกรรมทางศาสนาและประเพณีนิยม เช่น การบวชพระ บวชเณร บวชชีการปฏิบัติธรรม

๗) บทบาททางด้านครอบครัว

๘) สถาบันกิจกรรมเยาวชนต่าง ๆ[๒๑]

---

[๒๐]พระพชรพร โชติวโร (อาษากิจ), “ศึกษากระบวนการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น กรณีศึกษาวัดร้องเม็ง จังหวัดเชียงใหม่”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต,** หน้า ๑๙.

[๒๑]พระพชรพร โชติวโร (อาษากิจ), “ศึกษากระบวนการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น กรณีศึกษาวัดร้องเม็ง จังหวัดเชียงใหม่”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต,** หน้า ๑๙-๒๐.

มรดกวัฒนธรรม จึงเป็นวิถีชีวิตที่มนุษย์ช่วยกันสร้างขึ้นมาเพื่อประโยชน์ในการดำเนินชีวิต ซึ่งประกอบด้วยความรู้ ความเชื่อ ธรรมเนียม ประเพณี ศิลปะและกฎหมาย เป็นต้น และถ่ายทอดกันมาจากบรรพชนสู่อนุชนรุ่นหลังวัฒนธรรมที่มีลักษณะเป็นวิชาความรู้ที่มีความงดงามในตัวเอง เรียกว่า ศิลปวัฒนธรรม ซึ่งแบ่งออกเป็น ๔ ประเภท ดังนี้

๑) ศิลปวัฒนธรรมที่เป็นโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ เช่น ปราสาท ราชวัง วัดป้อม ค่าย กำแพง และลักษณะที่เป็นรูปทรงไม่ชัดเจน เช่น คูน้ำ คันดิน ถนนโบราณ เนินดินที่ปกคลุมเจดีย์ โบสถ์ วิหาร เป็นต้น

๒) ศิลปวัฒนธรรมประเภทงานจิตรกรรม ส่วนใหญ่จะมีอยู่ในวัด เช่น งานเขียน ลายรดน้ำ ภาพเขียนตู้พระธรรม จิตรกรรมฝาผนังในผนังพระอุโบสถ พระวิหาร งานจิตรกรรมในสมุดไทยใบลาน เช่น หนังสือตำราพิชัยสงคราม ตำรายาแผนโบราณ ตำราคชลักษณ์

๓) ศิลปวัฒนธรรมประเภทงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน หมายถึง เครื่องมือ เครื่องใช้ เครื่องประดับ เช่น เครื่องจักสาน ผ้าฝ้ายชนิดต่าง ๆ ภาชนะดินเผา เป็นต้น

๔) ศิลปวัฒนธรรมที่เป็นนามธรรม ได้แก่ ความคิด ความเชื่อ ประเพณี ขนบธรรมเนียม แบบแผนปฏิบัติในกลุ่มหรือสังคมซึ่งยอมรับปฏิบัติสืบต่อกันมา โดยแบ่งได้ ๓ กลุ่ม คือ

๔.๑) ขนบธรรมเนียมประเพณี มีทั้งประเพณีเฉพาะบุคคล ได้แก่ การเกิด การโกนจุก การหมั้น การแต่งงาน การตาย การบวช การขึ้นบ้านใหม่ เป็นต้น และประเพณี ส่วนรวมอื่น ๆ ได้แก่ ประเพณีทางศาสนาต่าง ๆ เช่น ประเพณีทำบุญเข้าพรรษา ออกพรรษา ทอดกฐิน ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีชักพระ เป็นต้น

๔.๒) ภาษาและวรรณกรรม ได้แก่ จารึกและคัมภีร์ต่าง ๆ ภาษาพูด ภาษาเขียน บทประพันธ์ที่ถ่ายทอดกันมาโดยการเล่าหรือการเขียน เช่น นิทานพื้นบ้าน เพลงพื้นเมือง เป็นต้น

๔.๓) ศิลปะการแสดง ได้แก่ การเล่นเพลงพื้นเมือง เช่น เพลงอีแซว เพลงเกี่ยวข้าว เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า นับตั้งแต่ในอดีตมาบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์และวัดที่มีต่อชุมชนสังคมได้สะท้อนความสัมพันธ์ความใกล้ชิดกันอย่างแยกไม่ออก จนในปัจจุบันมีการพูดกันว่า การบริหารและการจัดการที่ดีในทางสังคมนั้นจะต้องใช้วัดเป็นศูนย์กลาง เนื่องจากพุทธศาสนิกชนมีความยึดมั่นและถือว่าพระสงฆ์กับวัดเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตที่ชุมชนมีความเกี่ยวพันต่อกันมาตั้งแต่เกิด แก่ เจ็บ ไปจนถึงตาย ดังนั้น บทบาทของพระสงฆ์และวัดที่สำคัญอีกบทบาทหนึ่งที่ควรจะเป็นในสังคมยุคปัจจุบัน ก็คือ บทบาทในด้านการส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมอันเป็นมรดกที่ดีงามของชุมชนสังคมนั้น ๆ ในคงอยู่ต่อรุ่นลูกรุ่นหลานสืบต่อไป

๒.๔ สรุป

ภูมิหลังต่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของวัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ เกิดขึ้นจากความตระหนักในการเปลี่ยนแปลงของโลกที่เป็นไปอย่างรวดเร็วที่กำลังทำลายวิถีชีวิตและวัฒนธรรมเก่าแก่ที่มีคุณค่าของท้องถิ่นให้ค่อย ๆ เลือนหายหรือเสื่อมสลายไป หลวงปู่ธัมมา พิทักษา จึงมีแนวคิดว่าควรจะมีแหล่งเรียนรู้วิถีชีวิต ประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรมของชาวศรีสะเกษไว้ในรูปของภาพเขียน ภาพปั้น อุทยานความรู้ จึงได้สร้างพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นขึ้นในวัดและ

ตั้งชื่อว่า “พระธาตุเรืองรอง” หรือที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า พิพิธภัณฑ์สี่เผ่าไทยขึ้นมา เพื่อให้ชุมชนสังคมในจังหวัดศรีสะเกษ ได้เข้าใจถึงรากเหง้าและตัวตนของตนเองได้เพิ่มขึ้นและยังก่อให้เกิดความผูกพันกันหรือความรักในวิถีวัฒนธรรมของตน อันจะส่งผลไปถึงการสร้างจิตสำนึกที่ดีในการรักและห่วงแหนคุณค่ามรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการคงอยู่ของชุมชนสังคมนั้น ๆ ให้คงอยู่สืบต่อไป

โดยท่านได้จัดหาทุนสร้างโดยขอบอกบุญจากญาติโยมจากกรุงเทพมหานคร และผู้มีจิตศรัทธาทั่วไป รวมทั้งคนในพื้นที่ผ่านทางกระบวนการการมีส่วนร่วมกันเพื่อให้เกิดความภูมิใจ ความเป็นเจ้าของในมรดกทางวัฒนธรรมที่ตนมี เพื่อนำไปสู่การอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมเหล่านั้นในคงอยู่ต่อรุ่นลูกรุ่นหลานสืบต่อไป โดยเริ่มสร้างทีละเล็กละน้อย จนกระทั่งพระธาตุเรืองรองขยายตัวขึ้นตามลำดับ แม้แต่พื้นที่บริเวณวัดก็ขยายขึ้นไปเรื่อย ๆ โดยเห็นประโยชน์ของชุมชนเป็น

บทที่ ๓

สภาพการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของพระสงฆ์ในอดีตและปัจจุบัน วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ

จากที่ได้ศึกษาถึงภูมิหลังของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ ในบทนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่น และบริบททางวัฒนธรรมท้องถิ่นสี่เผ่าไทยจังหวัดศรีสะเกษ ตลอดจนสภาพการแนวทางการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของพระสงฆ์วัดพระธาตุเรืองรองในอดีตและปัจจุบัน เพื่อเป็นข้อมูลในการเสนอแนวทางการส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของพระสงฆ์วัดพระธาตุเรืองรอง ในบทที่ ๔ ต่อไป

๓.๑ แนวคิดเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น

คำว่า วัฒนธรรม เป็นภาษาบาลีและสันสกฤต “วัฒน” เป็นภาษาบาลี แปลว่า “เจริญงอกงาม” ส่วนคำว่า “ธรรม” เป็นภาษาสันสกฤต หมายถึง “ความดี” ซึ่งถ้าแปลตามรากศัพท์ก็คือ “สภาพอันเป็นความเจริญงอกงามหรือลักษณะที่แสดงถึงความเจริญงอกงาม[๑]โดยวัฒนธรรมอาจกำหนดได้หลายประการ เช่น วัฒนธรรมที่บ่งบอกถึงประวัติศาสตร์และความเป็นมาของการดำรงอยู่ที่สอดคล้องกับความคิด ความเชื่อ ของคนในสังคมที่แตกต่างกัน ตามเชื้อชาติ สีผิว เผ่าพันธุ์ อีกนัยหนึ่ง วัฒนธรรม จะหมายถึง ลักษณะที่แสดงถึงเรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือวัฒนธรรมท้องถิ่น อันเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นและดำรงอยู่กับสังคมมนุษย์มาช้านานและเป็นการดำรงในวิถีชีวิตที่เกี่ยวพันกับธรรมชาติของแต่ละท้องถิ่น โดยมีการปรับสภาพการดำเนินชีวิตให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมตามกาลเวลา ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีเอกลักษณ์ที่สำคัญอย่างหนึ่ง คือ เป็นองค์ความรู้ที่มีการเชื่อมโยงกันไม่ว่าจะเป็นเรื่องอาชีพ เศรษฐกิจ ความเป็นอยู่และวัฒนธรรม[๒] ดังนั้น วัฒนธรรมจึงเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นมาเพื่อประโยชน์ในการดำรงชีวิตและการสืบทอดเผ่าพันธุ์ของตน[๓] ซึ่งมีนักวิชาการต่าง ๆ ได้ให้ความหมายของวัฒนธรรมท้องถิ่น ไว้ดังนี้

๓.๑.๑ ความหมายของศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น

ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ถือเป็นรากเหง้าของภูมิปัญญา (Indigenous Knowledge) ความรู้ของมนุษย์ที่ก่อให้เกิดการประดิษฐ์คิดค้น ปรับปรุง พัฒนาวิทยาการใหม่ ๆ แทนที่ของเก่าไม่ขาดสาย มีการเรียนรู้และสืบทอดจากคนรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง จนกลายเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ทรง คุณค่า ซึ่งมิใช่เพียงสติปัญญาของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง แต่เป็นสิ่งที่แสดงถึงองค์ความรู้ที่เป็นสมบัติเฉพาะของเผ่าพันธุ์

---

[๑]ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒**, (กรุงเทพมหานคร: ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์, ๒๕๔๖), หน้า ๗๕๗.

[๒]ประเวศ วะสี, **การสร้างภูมิปัญญาไทยเพื่อการพัฒนา**, (กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ฟ. ๒๕๓๐), หน้า ๖.

[๓]กระทรวงวัฒนธรรม, **ฐานระบบคิดการตั้งกระทรวงวัฒนธรรมและการดำเนินงานวัฒนธรรมยุคปฏิรูประบบราชการ**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ๒๕๓๕), หน้า ๓.

ซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมความหมายของภูมิปัญญาไว้ดังนี้

กระทรวงศึกษาธิการได้ให้ความหมายของศิลปวัฒนธรรมไว้ว่า หมายถึง สิ่งที่ดีงาม มีคุณค่าซึ่งคนในสังคมประพฤติปฏิบัติหรือแสดงออกมาช้านาน ในลักษณะที่เป็นขนบธรรมเนียมประเพณี และศิลปวัฒนธรรม มีทั้งที่เป็นรูปธรรม และนามธรรม ซึ่งเป็นแบบอย่างวิถีชีวิตของสังคม ประกอบด้วย ความรู้ ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม เครื่องมือ อุปกรณ์ และวิธีการที่คนกลุ่มนั้น สั่งสมถ่ายทอดกันมาเพื่อช่วยในการดำรงชีวิต[๔]

กิ่งแก้ว อัตถากร อธิบายว่า ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น หมายถึง สิ่งที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นตามวิถีชีวิตของคนในสังคม เป็นแบบแผนการประพฤติปฏิบัติ และการแสดงออกซึ่งความรู้สึกนึกคิดในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่สมาชิกในสังคมเดียวกันสามารถเข้าใจ ซาบซึ้ง ยอมรับและใช้ปฏิบัติร่วมกันอันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในสังคมนั้น ๆ[๕]สอดคล้องกับผ่องพันธุ์ มณีรัตน์ อธิบายว่า ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่น (LOCAL WISDOM) และคติชาวบ้าน (FOLK LORE) ที่มีความเกี่ยวข้องกัน จนไม่สามารถแยกออกจากกันได้ คำว่า “คติชาวบ้าน” เป็นศัพท์ทางวิชาการซึ่งแปลมาจากคำ FOLK LORE ในภาษา อังกฤษ โดยนักวิชาการไทยแปลไว้หลายคำ เช่น คติชาวบ้าน คติชนวิทยา คติชน ชาวบ้านและวัฒนธรรมพื้นบ้าน[๖]

เสรี พงศ์พิศ ได้อธิบายถึงความหมายของศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นว่า เป็นลักษณะของภูมิปัญญา (Wisdom) หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน (Popular Wisdom) หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) ที่หมายถึง พื้นเพรากฐานของความรู้ชาวบ้าน หรือความรู้ของชาวบ้านที่เรียนรู้และมีประสบการณ์สืบต่อกันมาทั้งทางตรงและทางอ้อม กล่าวคือ การเรียนรู้และมีประสบการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยตนเอง กับการเรียนรู้และมีประสบการณ์ที่ได้รับจากผู้ใหญ่หรือจากการสืบทอดต่อ ๆ กันมา จนกลายเป็นการยอมรับกันทั่วไปในชุมชนหรือท้องถิ่น หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า ภูมิปัญญาชาวบ้านหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดได้เอง ทำได้เอง ผ่านการเรียนรู้และมีประสบการณ์สืบต่อกันมาทั้งทางตรงและทางอ้อม เป็นลักษณะของสติปัญญาและองค์ความรู้ทั้งหมดที่ครอบคลุมด้านกว้าง ด้านลึก โดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่ไปใช้ในการแก้ปัญหาหรือใช้เป็นองค์ประกอบเพื่อประโยชน์ในการดำเนินชีวิตได้ภายในท้องถิ่นของตนเอง[๗]

อัจฉรี จันทมูล และบุญชู ศรีเวียงยา ให้ความหมายของคำว่า ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นไว้ว่า หมายถึง ภูมิปัญญาท้องถิ่น อันเป็นองค์ความรู้ ความคิด ความเชื่อ และการกระทำของบุคคลในท้องถิ่นที่นำมาใช้เป็นแนวทางแก้ปัญหา หรือเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต โดยมีการสืบสานและถ่ายทอดต่อ ๆ

---

[๔]สนธยา พรหมกิ่งแก้ว, “การใช้การศึกษานอกสถานที่เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้และเจตคติที่ดีต่อศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนอนุบาลแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง”, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๗), หน้า ๔๘.

[๕]กิ่งแก้ว อัตถากร, อ้างใน เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๘.

[๖]ผ่องพันธุ์ มณีรัตน์, **มานุษยวิทยากับการศึกษาคติชาวบ้าน**, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๙), หน้า ๑.

[๗]บุญยืน งามเปรี่ยม และคณะ, “พุทธจริยศาสตร์การดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์สี่เผ่าในจังหวัดศรีสะเกษ”, **รายงานการวิจัย**, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙), หน้า ๕๙.

กันมา[๘] สอดคล้องกับสมชัย ใจดี และยรรยง ศรีวิริยาภรณ์ อธิบายว่า ศิลปวัฒนธรรม ท้องถิ่น หมายถึง สิ่งที่แสดงถึงวิถีชีวิต หรือการดำเนินชีวิตของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ทั้งในด้านความคิด ศิลปะ วรรณคดี ดนตรี ปรัชญา

ศีลธรรม จรรยา ภาษา กฎหมาย ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี และสิ่งต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้น และได้ถ่ายทอดให้กับคนรุ่นต่อ ๆ มาเป็นเรื่องของการเรียนรู้จากคนกลุ่มหนึ่งไปยังคนอีกกลุ่มหนึ่ง ซึ่งถ้าสิ่งใดดีก็เก็บไว้ สิ่งใดควรแก้ก็ต้องแก้ไขให้ดีขึ้น เพื่อเป็นการส่งเสริมให้มีลักษณะที่ดีประจำชาติต่อไป[๙]

กล่าวสรุปได้ว่า วัฒนธรรมท้องถิ่น หมายถึง ศาสตร์และศิลปะในการดำเนินชีวิตที่สืบทอดกันมาจนกลายเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สำคัญที่มนุษย์สร้างขึ้นมาเพื่อการดำรงอยู่ การดำเนินชีวิตที่ดีงาม เป็นสิ่งที่สะสม สืบทอด และแพร่ขยายมาเป็นระยะเวลาอันยาวนานในแต่ละกลุ่มชนของสังคมมนุษย์นั้น ๆ ซึ่งวัฒนธรรมจะดีหรือไม่ดีนั้นก็ขึ้นอยู่กับความนึกคิดของคนในสังคมนั้น ๆ ด้วยเช่นกัน

๓.๑.๒ ลักษณะสำคัญของศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น

ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นนับเป็นวัฒนธรรมทางภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่เป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่น อันจะส่งผลต่อการพัฒนาประเทศด้วย ซึ่งมีนักวิชาการได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะสำคัญของศิลปวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังนี้

ประเวศ วะสี ได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญของศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นไว้ ๓ ลักษณะ คือ

๑. เป็นความจำเพาะกับท้องถิ่น เนื่องจากภูมิปัญญาท้องถิ่นมีการสะสมขึ้นมาจากประสบการณ์หรือความจัดเจนจากชีวิตและสังคมในท้องถิ่นหนึ่ง ๆ เพราะฉะนั้นภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงมีความสอดคล้องกับเรื่องของท้องถิ่นมากกว่าภูมิปัญญาจากภายนอก โดยที่ไม่อาจนำไปใช้กับท้องถิ่นอื่น ๆ ที่แตกต่างกันได้ แต่ถ้าใช้ได้ก็ไม่ดีมากนัก

๒. มีความเชื่อมโยงหรือบูรณาการสูง ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นจะมีการเชื่อมโยงกันระหว่างชีวิต สังคมและสิ่งแวดล้อมมีการพยายามนำเอาธรรมชาติมาอธิบายเป็นรูปธรรมที่สามารถแตะต้องได้ เช่น ความคิดเรื่องแม่ธรณี แม่คงคง แม่โพสพ พระภูมิเจ้าที่ ทำให้คนเคารพธรรมชาติและไม่ทำลายสิ่งนั้น

๓. มีความเคารพผู้อาวุโส ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ความสำคัญกับประสบการณ์จึงให้ความเคารพผู้อาวุโส เพราะผู้อาวุโสนั้นเป็นผู้ที่มีประสบการณ์มาก[๑๐]

นิธิ เอียวศรีวงศ์ กล่าวถึงลักษณะสำคัญของศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นไว้ ๔ ลักษณะ คือ

---

[๘]อัจฉรี จันทมูล และบุญชู ศรีเวียงยา, “ลวดลายและการพัฒนาศักยภาพภูมิปัญญาต่อการจัดการผ้าทอพื้นเมืองที่ส่งผลเสริมสร้างความเข้มแข็งและการพึ่งตนเองแก่ชุมชนท้องถิ่น: ศึกษากรณีผ้าลายสร้อยดอกหมากในจังหวัดมหาสารคาม”, **รายงานการวิจัย**, (มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๙), หน้า ๓๙-๔๓.

[๙]สมชัย ใจดี และยรรยง ศรีวิริยาภรณ์, **ประเพณีและวัฒนธรรมไทย**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนา, ๒๕๔๕), หน้า ๑.

[๑๐]ประเวศ วะสี**, การศึกษาชาติกับภูมิปัญญาท้องถิ่น: ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท**, (กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พลับลิชชิ่ง, ๒๕๓๖), หน้า ๑๐.

๑. ความรู้และระบบความรู้ ซึ่งภูมิปัญญาไม่ได้เกิดขึ้นชั่วขณะมาในหัว แต่เป็นระบบความรู้ที่ชาวบ้านมองเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ เป็นระบบความรู้ที่ไม่เป็นวิทยาศาสตร์ฉะนั้นในการศึกษาจะเข้าไปดูว่าชาวบ้านรู้อะไรอย่างเดียวไม่พอต้องศึกษาว่าเขาเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้นอย่างไร

๒. การสั่งสมความรู้ คือภูมิปัญญาที่เกิดจากการสั่งสมและการกระจายความรู้ และถูกนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ภายในท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็นการบริการคนอื่น เช่น หมอพื้น บ้าน สั่งสมความรู้ทางการแพทย์ไว้ในตัวคน ๆ หนึ่ง ซึ่งมีกระบวนการที่ทำให้เขาสั่งสมความรู้ ซึ่งเราควรศึกษาด้วยว่ากระบวนการนี้เป็นอย่างไร และหมอคนหนึ่งสามารถสร้างหมอคนอื่นต่อมาได้อย่างไร เป็นต้น

๓. การถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่ได้มีสถาบันในการถ่ายทอดความรู้โดยตรง แต่กลับมีกระบวนการถ่ายทอดที่ซับซ้อน ซึ่งถ้าเราต้องการเข้าใจภูมิปัญญาท้องถิ่น เราต้องเข้าใจกระบวนการถ่ายทอดความรู้จากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่งด้วย

๔. การสร้างสรรค์การปรับปรุงระบบความรู้ของชาวบ้านไม่ได้หยุดนิ่งอยู่กับที่ แต่ถูกปรับเปลี่ยนตลอดมา โดยอาศัยประสบการณ์ของชาวบ้านเอง ซึ่งเรายังขาดการศึกษาว่าชาวบ้านปรับเปลี่ยนความรู้และระบบความรู้เพื่อเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้อย่างไร[๑๑]

เสรี พงศ์พิศ ได้อธิบายลักษณะของวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็น ๒ ลักษณะ[๑๒] คือ

๑. ลักษณะที่เป็นนามธรรมอันเป็นโลกทัศน์ ชีวทัศน์ เป็นปรัชญาในการดำเนินชีวิตเป็นเรื่องเกี่ยวกับการเกิด แก่ เจ็บ ตาย และคุณค่า ความหมายของทุกสิ่งในชีวิตประจำวัน และ

๒. ลักษณะที่เป็นรูปธรรมเกี่ยวกับเรื่องเฉพาะด้านต่าง ๆ เช่น การทำมาหากิน การเกษตรหัตถกรรม ศิลปะ ดนตรี และด้านอื่น ๆ

พัชรินทร์ สิรสุนทร อธิบายว่า ลักษณะที่สำคัญของวัฒนธรรมภูมิปัญญามี ๒ ประการคือ

๑. ลักษณะของภูมิปัญญาที่เป็นนามธรรม ได้แก่ กระบวนการคิด โลกทัศน์ ค่านิยม ความเชื่อ คุณค่าและความหมายที่คนให้แก่สรรพสิ่งต่าง ๆ รอบตัว ตลอดจนปรัชญาในการดำเนินชีวิตที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของบุคคล เช่น การเกิด แก่ เจ็บ และตาย เป็นต้น

๒. ลักษณะภูมิปัญญาที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ ผลผลิตขององค์ความรู้ของคนในสังคมนั้น ๆ เช่น ศิลปหัตถกรรมรูปแบบการทำเกษตรกรรม ดนตรี อุปกรณ์ เครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน เป็นต้น[๑๓]

กล่าวได้ว่า ศิลปวัฒนธรรม เป็นสิ่งกำหนดพื้นฐานของท้องถิ่น และบริบททางสังคมผ่านทางสติปัญญาและการสะสมประสบการณ์ เพื่อใช้ดำเนินชีวิตของกลุ่มชนนั้น ๆ

---

[๑๑]นิธิ เอียวศรีวงศ์, **ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการทรัพยากร**, (กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พลับลิชชิ่ง, ๒๕๓๖), หน้า ๓-๔.

[๑๒]เสรี พงศ์พิศ, **คืนสู่รากเหง้าทางเลือกและทัศนะวิจารณ์ว่าด้วยภูมิปัญญาชาวบ้าน**, (กรุงเทพมหานคร: ชาวบ้าน, ๒๕๒๙), หน้า ๑๔๕.

[๑๓]พัชรินทร์ สิรสุนทร, **ชุมชนปฏิบัติการด้านการเรียนรู้: แนวคิด เทคนิคและวิธีการ**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๑๘.

๓.๑.๓ หน้าที่ของศิลปวัฒนธรรม

นักมานุษยวิทยาได้สรุปลักษณะพื้นฐานที่สำคัญของวัฒนธรรมเผ่าพันธุ์หรือของชนชาติต่าง ๆ ทั่วโลก ไว้ดังนี้

๑. วัฒนธรรมเป็นศูนย์รวมของความคิด โลกทัศน์ และค่านิยมทางสังคม และเป็นตัวกำหนดมาตรฐานของพฤติกรรมในสังคมเดียวกัน ดังนั้นคนในสังคมเดียวกันจะสามารถคาดคะเนพฤติกรรมของผู้อื่นในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ เช่น ค่านิยมในการนับถือผู้อาวุโสในสังคมไทยการยกย่องให้เป็นพี่ หน้าที่ของผู้อาวุโสที่พึงมีต่อผู้ที่มีอายุน้อย เมื่อรับประทานอาหารร่วมกัน ผู้อาวุโสจะต้องแสดงน้ำใจในการเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายหรือเจ้ามือ เป็นต้น

๒. วัฒนธรรมเป็นมรดกทางสังคมอันเกิดจากการสั่งสมและการเรียนรู้ โดยเริ่มตั้งแต่สถาบันครอบครัว สถาบันทางการศึกษา ดังนั้นคุณค่าทางจริยธรรมในการปฏิบัติตนของคนในสังคมจึงได้รับการอบรมสั่งสอนจากพ่อแม่ ครูอาจารย์ และแบบอย่างอันดีงามของคนในสังคมและเป็นค่านิยมที่คนในสังคมพิจารณาเลือกโดยใช้วิจารณญาณ

๓. วัฒนธรรมมีพื้นฐานจากการใช้สัญลักษณ์ (Symbols) พฤติกรรมของมนุษย์มีต้นกำเนิดจากการใช้สัญลักษณ์มนุษย์เป็นสัตว์ที่มีคุณสมบัติเหนือสัตว์โลกอื่นในการใช้ภาษาเป็นการสื่อสาร ถ่ายทอด สั่งสม ภาษาจึงเป็นสัญลักษณ์ที่สำคัญที่สุดของมนุษย์ ดังนั้นชีวิตประจำวันของมนุษย์เกี่ยวข้องกับสัญลักษณ์ต่าง ๆ

๔. วัฒนธรรมมีหน้าที่ตอบสนองความต้องการของมนุษย์ พร้อมทั้งกำหนดแบบแผนในการดำเนินชีวิต และเป็นเครื่องมือให้มนุษย์ปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมธรรมชาติ ทรัพยากร และวัฒนธรรมยังเป็นพื้นฐานของพัฒนาการด้านเทคโนโลยี เพื่อความเจริญและความอยู่รอดของมนุษย์

๕. วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ไม่หยุดนิ่ง แต่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมเป็นผลมาจากการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (Diffusion) ซึ่งวัฒนธรรมของมวลมนุษย์จะมีการผสมผสาน โดยไม่สูญเสียเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมในช่วงเวลาที่เทคโนโลยีมีความเจริญก้าวหน้าสูงสุดจะส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมได้ ในลักษณะวัฒนธรรมตามไม่ทันกับความเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี จึงส่งผลกระทบในการปรากฏการณ์ “วัฒนธรรมล้า” (culture lag) ถ้าการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วก็จะส่งผลให้วัฒนธรรมแตกสลายได้ และเป็นผลเสียแก่มนุษยชาติในการขาดความเป็นเอกลักษณ์ของชาติได้[๑๔]

กล่าวโดยสรุปได้ว่า มนุษยชาติเป็นผู้สืบทอดศิลปวัฒนธรรมเพื่อเป็นมรดกของชนรุ่นหลังอย่างต่อเนื่อง การถือปฏิบัติในสิ่งที่เป็นนามธรรมโดยเฉพาะวัฒนธรรมที่ไม่เกี่ยวข้องกับทางด้านวัตถุจัดเป็นวัฒนธรรมทางจิตใจของมนุษย์โดยแรงผลักดันซึ่งเป็นเครื่องยึดเหนี่ยววัฒนธรรมทางจิตใจที่สำคัญได้แก่ การรับนับถือศาสนาความคิดคำนึงในเรื่องเชื้อชาติและเผ่าพันธุ์ ตลอดจนอิทธิพลทาง

---

[๑๔]เสรี พงศ์พิศ, **คืนสู่รากเหง้าทางเลือกและทัศนะวิจารณ์ว่าด้วยภูมิปัญญาชาวบ้าน**, (กรุงเทพมหานคร: ชาวบ้าน, ๒๕๒๙), หน้า ๑๔๕.

สภาพภูมิศาสตร์ ปัจจัยดังกล่าวนี้ส่งผลต่อการกำหนดวิถีชีวิตของมนุษย์ให้เป็นผู้มีวัฒนธรรมสูง มีสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ถ้าหากมีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องเป็นเวลาช้านาน

๓.๒ บริบททางวัฒนธรรมท้องถิ่นชนสี่เผ่าไทยจังหวัดศรีสะเกษ

ศรีสะเกษเป็นจังหวัดหนึ่งในภาคอีสานใต้ที่มีประวัติศาสตร์มายาวนาน เป็นดินแดนที่มีความหลากหลายของชนเผ่าต่าง ๆ จึงถูกเรียกขานกันอีกชื่อหนึ่งว่า “ดินแดนสี่เผ่าไทย” คือ ชนเผ่าส่วย (หรือกูย) ชนเผ่าเขมร ชนเผ่าลาว และชนเผ่าเยอ ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ดำเนินชีวิตอยู่ในแต่ละเขตพื้นที่ของจังหวัดที่เคยมีความรุ่งเรืองมานับพันปีตั้งแต่สมัยขอมเรืองอำนาจ[๑๕] ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาบริบทชุมชนสี่เผ่าไทยจังหวัดศรีสะเกษและวัฒนธรรมที่โดดเด่น ได้ดังนี้

๓.๒.๑ ชาติพันธุ์ของชาวส่วยหรือกูย

ชาวส่วยหรือกูย (บางแห่งเรียกว่า กวย) เป็นชื่อเรียกกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มหนึ่งที่อาศัยอยู่ในเขตอีสานใต้ได้แก่ นครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ และอุบลราชธานี ซึ่งมีประวัติศาสตร์มานานกว่า ๓,๐๐๐ ปี สืบเชื้อสายมาจากชนเผ่ามุณฑ์ (Munda) ซึ่งมีถิ่นฐานอยู่บริเวณเชิงเขาหิมาลัย ประเทศอินเดีย มีทักษะในการจับช้างและฝึกช้าง จึงได้ชื่อว่ามีกองทัพช้างที่เกรียงไกรที่สุด ที่ได้รับการฝึกฝนเป็นอย่างดี โดยมีชาวมุณฑ์เป็นผู้ฝึกให้และเป็นควาญช้างในยามสงคราม ต่อมาช่วยส่วยหรือกูยได้อพยพมาตั้งถิ่นบริเวณตอนเหนือเมืองกำปงธม (บางแห่งเรียกว่า กัมโปงสม) ประเทศกัมพูชา หรือติดกับลาวใต้ในปัจจุบัน เป็นชนชาติที่พูด ภาษา ตระกูลมอญ-เขมร ชาวส่วยมีแต่ภาษาพูด ไม่มีภาษาเขียนหรือตัวอักษรที่เป็นของตนเอง โดยลักษณะทั่วไปจะมีผิวดำ ผมหยิก สูงปานกลาง ร่างบึกบึน ส่วนชาวส่วยที่ผสมกับพวกนิกรอยด์ ผมจะหยิกมาก และสีผิวดำมาก ส่วนที่ผสมกับกลุ่มไทย-ลาวจะมีผิวขาว ชาวส่วยมีการผสมกลมกลืนกับชนชาติอื่น ๆ จนทำให้เกิดลักษณะทางร่างกายเปลี่ยนแปลงแตกต่างจากเดิม[๑๖]และในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๒๐ ถูกเขมรใช้อำนาจทหารปราบรัฐอิสระของชาวส่วยเพื่อผนวกอาณาจักรเข้าไปเป็นส่วนหนึ่ง ซึ่งจากหลักฐานพงศาวดารเมืองสุรินทร์ กล่าวว่า ชาวส่วยได้อพยพหนีเพื่อแสวงหาที่ดินที่อุดมสมบูรณ์แห่งใหม่ โดยมีการอพยพขึ้นเหนือสู่เมืองอัตปือ แสนแป จำปาศักดิ์และสารวัน และมีการกระจายกันไปหลายกลุ่ม กระทั่งต่อมาคนส่วยได้มีการอพยพเข้าไทยครั้งใหญ่ในสมัยปลายอยุธยา (พ.ศ. ๒๒๔๕) และมีหัวหน้าของตนเอง คนพื้นถิ่นไทยเรียกชาวส่วยว่า “เขมรป่าดง” และชาวส่วยเรียกตนเองว่ากุย กูย โกย หรือกวย แปลว่า “คน” ปัจจุบัน พบคนกูย ได้ในเขตจังหวัดบุรีรัมย์ สุรินทร์ นครราชสีมา มหาสารคาม อุบลราชธานี และศรีษะเกษ[๑๗]ในจังหวัดศรีสะเกษปัจจุบัน พวกส่วยหรือกูยกระจายอยู่ตาม

---

[๑๕]จักรพันธ์ โสมะเกษตริน, “การศึกษาและการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผ้าทอมือในจังหวัดศรีสะเกษ”, **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, ๒๕๕๒), หน้า ๒๙.

[๑๖]บุญยืน งามเปรี่ยม และคณะ, “พุทธจริยศาสตร์การดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์สี่เผ่าในจังหวัดศรีสะเกษ”, **รายงานการวิจัย**, หน้า ๖๗.

[๑๗]สมนึก รัตนกำเนิด, **อาหารชาติพันธุ์ชาวไทยเขมรจังหวัดสุรินทร์**, (สุรินทร์: คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสถาบันราชภัฏสุรินทร์, ๒๕๔๒), หน้า ๑๓-๑๖.

พื้นที่อำเภอต่าง ๆ ได้แก่ อำเภอห้วยทับทัน อำเภอน้ำเกลี้ยง อำเภอวังหิน อำเภอศรีรัตนะ อำเภอขุขันธ์ อำเภอไพรบึง อำเภอปรางค์กู่ อำเภอเมือง อำเภอกันทรารมย์ เป็นต้น

กลุ่มชาวส่วยหรือกูยในดินแดนไทยนี้ จะเรียกตัวเองว่ากูย หรือกวย แต่คนไทยมักเรียกว่า ส่วย โดยแบ่งออกเป็น ๕ กลุ่ม[๑๘] โดยใช้คำว่ากูยนำหน้า คือ

๑. กูยมะไฮ (Kui m'ai) กลุ่มนี้อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี แถบโขงเจียม บ้านเวินบึก บ้านท่าล้ง ใกล้กับลาวใต้ และเรียกตนเองว่า ชาวบรูหรือกวยบลู (คนภูเขา)

๒. กูยมะลอ (Kui m' lo) อาศัยอยู่ในเขตจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ

๓. กูยโยหรือเยอ (Kui yer, yo) อาศัยอยู่ในเขตอุบลราชธานี ศรีสะเกษ

๔. กูยมะลัว หรือมะหลั่ว (Kui m'loa) อาศัยอยู่ในเขตสุรินทร์ ศรีสะเกษ

๕. กูยอะเจียง เป็นกลุ่มมีความชำนาญในการคล้องช้าง อาศัยอยู่ในเขตอำเภอท่าตูม อำเภอจอมพระ จังหวัดสุรินทร์

วิถีวัฒนธรรมประเพณีของชนเผ่าส่วยหรือกูย

ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของชาวส่วย ในปัจจุบันมีลักษณะใกล้เคียงกับขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมชาวไทยอีสานและชาวเขมร อาจแตกต่างจากชาวไทยอีสานบ้าง แต่ไม่เด่นชัดมากนัก ที่เด่นชัดคือ มีภาษาพูดและการนับเลขเป็นของตัวเอง แต่ไม่มีอักษรและตัวเลขของตนเอง นอกจากนี้ยังมีประเพณียะจ๊ะ (บางหมู่บ้านเรียกว่าผีฟ้าผีแถน) ส่วนในด้านลักษณะนิสัยของชาวส่วยจะเป็นคนสุภาพ อ่อนน้อม และซื่อสัตย์ ด้วยสภาพการตั้งถิ่นฐานที่ ปนอยู่กับชาวเขมรและชาวลาวทำให้ถูกกลืนเข้าเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม โดยบ้านของชาวส่วยจะมี ลักษณะใต้ถุนสูง ด้านหน้าสูงไว้เลี้ยงช้าง ใต้ถุนใช้เป็นที่วางหูกทอผ้าวางกระด้ง และวัสดุ เครื่องใช้สานด้วยหวายหรือไม้ไผ่ และมีความเชื่อนับถือวิญญาณ ได้แก่ ภูตผี เจ้าที่เจ้าทาง เจ้าป่าเจ้าเขา และมีความเชื่อเรื่องปอบและเรื่องขวัญ ในหมู่บ้านจะมีแม่เฒ่าทำหน้าที่ดูแลความเจ็บไข้ เพราะชาวส่วยเชื่อว่า การเจ็บไข้ เกิดจากการกระทำของผี จึงมีการอ้อนวอนให้ผีพอใจ โดยมีการรำผีมอ ผู้ที่รำผีมอ ต้องผ่านพิธีไหว้ครู ครอบครู

นอกจากนี้ ชาวส่วยยังมีพิธีไหว้พระแข สันนิษฐานว่า เป็นพิธีที่ได้รับอิทธิพลจากเขมร เป็นพิธีเสี่ยงทายเพื่อดูปริมาณน้ำฝนที่ตกในเดือนต่าง ๆ และยังนิยมเลี้ยงช้างซึ่งสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ชาวส่วยจะออกไปจับช้างในป่า ด้วยการคล้องช้าง เรียกว่า "โพนช้าง" เป็นการจับช้างโดยหมอช้างใช้บ่วงบาศก์ที่เรียกว่า "เชือก ประกำ" ทำจากหนังควายถือเป็นของศักดิ์สิทธิ์ เป็นที่สิงสถิตของดวงวิญญาณ บรรพบุรุษ ครูบาอาจารย์คล้องเท้าช้าง แล้วผูกกับต้นไม้ นำช้างมาฝึกใช้งาน การคล้องช้างมี

---

[๑๘]ประจวบ จันทร์หมื่น, "การบูรณาการคติ ความเชื่อ ในวัฒนธรรมชุมชนและภูมิปัญญาของชาวส่วย เขมร ลาว และเยอ จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อการดูแลลูกหลานในภาวการณ์เปลี่ยนแปลงของยุคสมัย", **รายงานการวิจัย**, (ศรีสะเกษ: มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ, ๒๕๕๐), หน้า ๓๙-๔๑, และดูเพิ่มใน บุญยืน งามเปรี่ยมและคณะ, "พุทธจริยศาสตร์การดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์สี่เผ่าในจังหวัดศรีสะเกษ", **รายงานการวิจัย**, หน้า ๖๗-๖๘.

ปีละครั้ง ช่วงเดือน ๑๑-๑๒ เมื่อช้างตายลงก็จะมีการฝังอย่างดี และจะขุดกระดูกขึ้นมาทำพิธีอุทิศส่วนกุศลไปให้[๑๙]

ไพฑูรย์ มีกุศล ได้กล่าวถึงวัฒนธรรมประเพณีของชนเผ่าส่วยหรือกูยไว้ว่า ได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมมาจากเขมรและลาว โดยการยอมรับวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน ผ่านการแต่งงานระหว่างกลุ่ม ชาวกูยจึงรับได้วัฒนธรรมภาษาและประเพณีจากเพื่อนบ้านด้วย นอกจากนี้ ชาวกูยยังมีการถือศาสนาและความเชื่อในเรื่องลัทธิผีวิญญาณ (Animism) เป็นอย่างมาก โดยมีการถือผีบรรพบุรุษของตนว่าเป็นผีที่ดีให้ความอารักขาและความสุขแก่ลูกหลานได้ ส่วนด้านพระพุทธศาสนาชาวกูยมีการ นับถือพระพุทธศาสนาแบบชาวบ้าน (Popular Buddhist) เช่นเดียวกับชาวอีสานอื่น ๆ ควบคู่กับการถือผี[๒๐]

อุทัย สมวัฒน์ ได้กล่าวถึงประเพณี ๔ เผ่าไทยศรีสะเกษย้อนรอยวัฒนธรรมของบรรพชนอีสานว่า ศรีสะเกษเป็นแหล่งอารยธรรมของชน ๔ เผ่า คือ ส่วย เยอ เขมร และลาว ในอดีตชนเผ่าลาว เขมร เคยปกครองมาก่อน และต่อมาชาวส่วย กวยหรือกูยได้อพยพมาสร้างบ้านแปลงเมืองรวมถึงการปกครอง ส่วนชาวเยอเป็นชนกลุ่มหนึ่ง ก็คือ กวยเยอ ต่อมาเรียก เยอ ชนทั้ง ๔ เผ่า มีภาษาพูดในท้องถิ่นของตนเองรวมทั้งขนบธรรมเนียมประเพณี แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง งานประเพณี ๔ เผ่าไทยศรีสะเกษหรืองานเทศกาลดอกลำดวนบาน (เดิม) เป็นงานประเพณีประจำปีที่ยิ่งใหญ่ทุกปีแสดงออกถึงประเพณีวัฒนธรรมที่ชาว ๔ เผ่าได้อาศัยอยู่รวมกันมายาวนานด้วยความสามัคคี[๒๑]

การดำเนินชีวิตประจำวัน

การดำเนินชีวิตของชาวส่วยในลักษณะการอยู่กินจะรับประทานข้าวจ้าวเป็นหลัก และรับประทานข้าวเหนียวเป็นบางครั้ง ส่วนอาหารที่รับประทานเป็นประจำ ได้แก่ ตำพริก แกงกบ อาหารอื่น ๆ ได้แก่ เขียด กิ้งก่า เอามาสับ ย่างและตำน้ำพริก มดแดงเอามาคั่วใส่พริก มะนาว น้ำปลา กะปิ เกลือ เป็นต้น อาหารดิบ ที่บริโภค กุ้งฝอย ปลาซิว เรียก “กาผุห์” ผู้หญิงสูงอายุนิยมเคี้ยวหมากและพลู นอกจากนี้ยังเก็บลูกไม้ชนิดหนึ่งมาเคี้ยวกับหมาก เรียกว่า “ปลัยการ” ชาวส่วยมีการเลี้ยงหมู เป็ด ไก่ และมีการล้มวัว ควาย ในงานพิธีต่าง ๆ เช่น เซ่นไหว้บรรพบุรุษ งานบวช เป็นต้น[๒๒]

---

[๑๙]ประจวบ จันทร์หมื่น, “การบูรณาการคติ ความเชื่อ ในวัฒนธรรมชุมชนและภูมิปัญญาของชาวส่วย เขมร ลาว และเยอ จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อการดูแลลูกหลานในภาวการณ์เปลี่ยนแปลงของยุคสมัย”, **รายงานการวิจัย**, หน้า ๔๐.

[๒๐]ไพฑูรย์ มีกุศล, อ้างใน บุญยืน งามเปรี่ยม และคณะ, “พุทธจริยศาสตร์การดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์สี่เผ่าในจังหวัดศรีสะเกษ”, **รายงานการวิจัย**, หน้า ๖๘.

[๒๑]เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๘-๖๙, และดูใน อุทัย สมวัฒน์, “ประเพณี ๔ เผ่าไทยศรีสะเกษย้อนรอยวัฒนธรรมของบรรพชนอีสาน”, **บ้านเมือง**, ๒๕ กันยายน ๒๕๔๐, หน้า ๑๑.

[๒๒]ประจวบ จันทร์หมื่น, “การบูรณาการคติ ความเชื่อ ในวัฒนธรรมชุมชนและภูมิปัญญาของชาวส่วย เขมร ลาว และเยอ จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อการดูแลลูกหลานในภาวการณ์เปลี่ยนแปลงของยุคสมัย”, **รายงานการวิจัย**, หน้า ๔๑.

การถือศาสนา

ชาวส่วยหรือกูยมีความเชื่อในการทำบุญเช่นเดียวกับคนอีสาน โดยยึดคติความเชื่อในทางพุทธศาสนาตามจารีตประเพณีรูปแบบความเชื่อและวิถีชีวิตแบบเดิมชาวกูย (เก่า) ซึ่งถูกซึมซับและปรับตัวเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมในปัจจุบัน โดยมีพิธีกรรมทางพุทธศาสนาและความเชื่อท้องถิ่นผสมผสานกลมกลืนทางวัฒนธรรม[๒๓]

การแต่งกาย

ชาวส่วยหรือกูยจะมีเอกลักษณ์ในการแต่งกายเป็นของตนเอง กล่าวคือ ผู้หญิงสูงอายุจะนุ่งผ้าที่มีลายใส่เสื้อคอกระเช้า ใส่สร้อยคอลูกปัด เงิน นิยมใส่ดอกไม้หอมไว้ที่ติ่งหู นิยมทอผ้า เช่น ผ้าจิกกะน้อย เป็นผ้าที่มีลักษณะคล้ายผ้าหางกระรอกมีสีเดียว สำหรับผู้ชายจะแต่งกายด้วยเสื้อคอกลมผ่าหน้า นุ่งโสร่งสีสันต่าง ๆ หรือกางเกงขาก๊วยสั้น ผ้าขาวม้าคาดเอวหรือคล้องไหล่ และนิยมนุ่งในพิธีการที่สำคัญ ลักษณะการนุ่งจะนุ่งพับจีบด้านหน้าเหมือนการนุ่งโสร่ง ส่วนผ้านุ่งของผู้หญิงทั่ว ๆ ไปจะนิยมนุ่งผ้าถุงมีเชิงหรือไม่มี กระดุมทำด้วยเงิน เสื้อแขนกระบอกสีสันต่าง ๆ ผ้าเบี่ยงเป็นผ้าขาวม้าหรือผ้าลายลูกแก้วสีครีมดำ นอก จากนี้ยังนิยมทอหมี่คั่น เป็นทางแนวดิ่งยืนพื้นสีน้ำตาล หัวซิ่นเป็นพื้นแดงลายขิด ตีนซิ่นสีดำมีริ้วขาวเหลืองแดงและมีผ้าจะกวีเป็นผ้าคล้ายอันลูซีมของเขมรเป็นลายทางยาวเป็นผ้าที่ผู้หญิงใช้นุ่งในงานสำคัญ ๆ[๒๔]

กล่าวสรุปได้ว่า ชาวส่วย (กูย) เป็นชนพื้นเมืองดั้งเดิมที่อาศัยในภาคอีสานตอนใต้ ที่พบมากคือจังหวัดศรีสะเกษ สุรินทร์ และส่วนหนึ่งกระจายไปตามจังหวัดอีสานใต้ โดยชาวส่วยจะมีวัฒนธรรมในการนับถือผีโดยเฉพาะผีบรรพบุรุษ ผสมผสานกับความเชื่อในพุทธศาสนาร่วมด้วย มีนิสัยอ่อนน้อมถ่อมตน มีความซื่อสัตย์ มีความขยันหมั่นเพียร รับผิดชอบ เชื่อผู้นำหรือผู้อาวุโส นอกจากจะมีวัฒนธรรมประเพณีภาษาเฉพาะกลุ่มของตนแล้ว ชาวส่วยยังได้รับเอาวัฒนธรรมจากเพื่อนบ้าน เช่น เขมร ลาว และวัฒนธรรมสยามด้วย ซึ่งมีผลต่อสภาพการดำเนินชีวิตทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชนจนถึงปัจจุบัน

๓.๒.๒ ชาติพันธุ์ของชาวเขมร

ชาวเขมรที่อาศัยในจังหวัดศรีสะเกษ จะเรียกตนเองว่า “ขแมร์” แต่หากจะบ่งบอกถึงถิ่นของภาษาและชาติพันธุ์ ชาวเขมรจะเรียกตนเองว่า ขแมร์ลือ (บางแห่งเขียนว่า “คแมร”) ซึ่งแปลว่า เขมรสูง และเรียกภาษาเขมรและชาวเขมรในกัมพูชาว่า ขแมร์-กรอม (คแมร-กรอม) ซึ่งแปลว่า เขมรต่ำ และเรียกคนไทยว่า ซึม (บางแห่งว่า เซียม) ซึ่งตรงกับคำว่า สยาม ในภาษาไทย ในปัจจุบันจะพบการใช้ภาษาเขมร

---

[๒๓]เนติ โชตช่วงนิธิ, “กูย (ส่วย) บ้านปราสาท: วัฒนธรรมผสมกลมกลืน”, **สยามรัฐ**, ๒๕ กันยายน ๒๕๕๙, หน้า ๑๕.

[๒๔]ประจวบ จันทร์หมื่น, “การบูรณาการคติ ความเชื่อ ในวัฒนธรรมชุมชนและภูมิปัญญาของชาวส่วย เขมร ลาว และเยอ จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อการดูแลลูกหลานในภาวการณ์เปลี่ยนแปลงของยุคสมัย”, **รายงานการวิจัย**, หน้า ๔๑.

มากในโซนอีสานใต้ คือ สุรินทร์มีจำนวนมากที่สุด ๕๑๘,๕๓๗ คน บุรีรัมย์ ๔๒๕,๖๐๔ คน ศรีสะเกษ ๒๘๔,๔๘๒ คน และอุบลราชธานี ๒๕,๑๘๑ คน เป็นต้น ส่วนโซนภาคตะวันออกพบมากในบางอำเภอของจังหวัดปราจีนบุรี จันทบุรี ตราด ฉะเชิงเทรา และสระแก้ว ซึ่งบุคคลเหล่านี้มีสถานะเป็นคนไทยสัญชาติไทยโดยสมบูรณ์[๒๕]

อย่างไรก็ตาม ในทางวิชาการมักกำหนดเรียกผู้ที่พูดภาษาเขมรซึ่งอาศัยอยู่ในประเทศไทยว่าเขมรถิ่นไทย โดยนักภาษาศาสตร์ได้แบ่งภาษาเขมรออกเป็น ๓ กลุ่ม คือ ๑) ภาษาเขมรเหนือหรือเขมรสูง (เขมรถิ่นไทย) ๒) ภาษาเขมรกลางเป็นภาษาของผู้ที่อยู่ในกัมพูชา และ ๓) ภาษาเขมรใต้เป็นภาษาของคนเวียดนามเชื้อสายเขมร ดังนั้น เพื่อความเข้าใจประวัติความเป็นมาและถิ่นที่อยู่ของชาวเขมร ผู้วิจัยจะได้สรุปการตั้งถิ่นฐานและการดำรงอยู่ของชาวเขมร[๒๖] และเขมรถิ่นไทยพอสังเขป ดังนี้

จากข้อมูลทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี สันนิษฐานว่าบริเวณที่ราบสูงโคราช เคยเป็นที่อยู่ของชาวขอมหรือชาวเขมรโบราณ เห็นได้จากกลุ่มปราสาทขอมโบราณ ศิลาจารึก และประติมากรรมที่พบเป็นจำนวนมากในบริเวณดังกล่าว เช่น ปราสาทภูมิโปน ปราสาทไปรมัดน้อย ปราสาทพนาวัน ปราสาทหินพิมาย เป็นต้น สันนิษฐานว่าชาวเขมรถิ่นไทยน่าจะอพยพมาภายหลัง พ.ศ.๒๓๒๔-๒๓๒๕[๒๗] อีกตำนานหนึ่งกล่าวว่า เดิมอาณาจักรของชาวเขมรมีชื่อเรียกว่าอาณาจักรเจนละตั้งอยู่บริเวณลาวกลางและลาวใต้ รวมถึงส่วนหนึ่งของภาคอีสาน ตามประวัติศาสตร์อธิบายว่าในสมัยของภววรมัน พระองค์ได้แผ่ขยายอำนาจเข้าไปในเขตบริเวณภูเขาดงเร็ก และลุ่มแม่น้ำมูล มีการสร้างเทวสถานขึ้นในบริเวณนี้หลายแห่ง ซึ่งหม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล ให้ข้อสังเกตว่า ในการสร้างปราสาทยุคสมัยเจนละ และปราสาทหินในยุคหลัง ยังสร้างด้วยอิฐไม่สอปูน ซึ่งเป็นศิลปะการสร้างของช่างสกุลจามปา คือ สถาปัตยกรรมจามเป็นสถาปัตยกรรมซึ่งใช้อิฐ โดยการใช้ศิลาเพียงเล็กน้อย โดยใช้อิฐคุณภาพดีฝนเรียบเรียงกันสอด้วยยางพืชที่ทำให้รอยต่อสนิท หลังคาอาคารเล็กเรียงด้วยอิฐ และเมื่อเข้าสู่สมัยพระเจ้าสุริยวรมันที่ ๑ เป็นต้นมา ได้มีการสร้างปราสาทต่าง ๆ ต่อเนื่องมาเป็นลำดับหลายรัชกาล จนมาถึงกาลสมัยของพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ มีการสร้างปราสาทเขาพระวิหารปราสาทหินสระกำแพงใหญ่ ซึ่งศิลาจารึกเขาพระวิหารหลักที่ ๑ หลักที่ ๒ ชี้ให้เห็นถึงการมีอำนาจของเขมรโบราณ ได้ระบุว่ามีการสร้างเกษตราธิคม สร้างปราสาทหิน ขุดสระน้ำ และการถวายข้าทาสไว้ดูแลทำนุบำรุงศาสนสถานเป็นจำนวนมาก[๒๘]

หลักฐานทางประวัติศาสตร์ดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า การเข้ามาตั้งถิ่นฐานของชาวเขมรในเขตพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษนั้น มีมาแล้วแต่โบราณกาล และมีการสืบเชื้อสายต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน โดยพบ

---

[๒๕]บุญยืน งามเปรี่ยม และคณะ, “พุทธจริยศาสตร์การดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์สี่เผ่าในจังหวัดศรีสะเกษ”, **รายงานการวิจัย**, หน้า ๖๙.

[๒๖]ประจวบ จันทร์หมื่น, “การบูรณาการคติ ความเชื่อ ในวัฒนธรรมชุมชนและภูมิปัญญาของชาวส่วย เขมร ลาว และเยอ จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อการดูแลลูกหลานในภาวการณ์เปลี่ยนแปลงของยุคสมัย”, **รายงานการวิจัย**, หน้า ๔๖.

[๒๗]เรื่องเดียวกัน หน้า ๔๗.

[๒๘]บุญยืน งามเปรี่ยม และคณะ, “พุทธจริยศาสตร์การดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์สี่เผ่าในจังหวัดศรีสะเกษ”, **รายงานการวิจัย**, หน้า ๗๐.

มากในเขตท้องที่อำเภอกันทรลักษ์ ด้านที่ติดกับเขาพนมดงเร็ก แถบบ้านทุ่งใหญ่ บ้านประทาย บ้านบึงมะลู บ้านโดนเอาว์ บ้านรุง บ้านทุ่งยาว และบริเวณบ้านบักดอง บ้านพราน บ้านทุ่งเลน บ้านสำโรงเกียรติ บ้านไพร บ้านกระมัล บ้านกราม บ้านกันทรอม อำเภอขุนหาญ บ้านไพรบึง บ้านพราน บ้านสำโรงพลัน บ้านไทร อำเภอไพรบึง บ้านสำโรงระวี บ้านศรีแก้ว อำเภอ ศรีรัตนะ ชุมชนดังกล่าวเป็นชุมชนบริเวณโดยรอบของปราสาทเขาพระวิหาร ซึ่งอาศัยอยู่แถบ ห้วยขะยุง และห้วยทาที่เป็นสาขาหนึ่งของห้วยขะยุง ส่วนอีกบริเวณหนึ่งที่พบว่ามีชาวเขมรอาศัยอยู่จำนวนมาก คือ บริเวณแถบที่ราบลุ่มห้วยสำราญ แถบอำเภอขุขันธ์ ปรางค์กู่ บริเวณนี้มีชาวเขมรถิ่นไทยอยู่เป็นจำนวนมาก เช่น ในเขตท้องที่ตำบลกันทรารมย์ หัวเสือ ใจดี โคกเพชร สะเดาใหญ่ อำเภอขุขันธ์ ตำบลละลม อำเภอภูสิงห์ ตำบลตูมสำโรงปราสาท อำเภอปรางค์กู่ จนถึงศรีสะเกษ และได้ชื่อว่าเมืองเขมรป่าดง[๒๙]

ต่อมาในสมัยสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี พ.ศ. ๒๓๒๔ เมืองกัมพูชาเกิดจลาจล เพราะเจ้าฟ้าทะละหะ (มู) และออกญาวิบูลราช (ชู) เป็นกบฏ สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ทรงโปรดฯ ให้สมเด็จเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึกกับเจ้าพระยาสุรสีห์ ยกกองทัพไปปราบ แต่ยังทำการไม่สำเร็จก็เกิดเหตุจลาจลในกรุงธนบุรี ต้องยกทัพกลับ สงครามครั้งนี้ เมืองขุขันธ์ เมืองสุรินทร์ เมืองสังขะ ได้ร่วมยกกองทัพไปตีเมืองเสียมราฐ กำพงสวาย บันทายเพชร บันทายมาศ และได้นำชาวเขมรจำนวนมากมาไว้ที่สุรินทร์ บุรีรัมย์ และชาวเขมรรุ่นสุดท้ายจำนวนหนึ่งที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในจังหวัดศรีสะเกษ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๐ โดยพระยาขุขันธ์ฯ (วัง) ได้กราบทูลขอตั้งบ้านลำห้วยแสนไพรอาบาล กับบ้านกันตวด ตำบลห้วยอุทุมพรริมเชิงเขาตกขึ้นเป็นเมือง...พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ยกบ้านลำห้วยแสนไพรอาบาล เป็นเมืองกันทรลักษณ์ ยกบ้านกันตวด ห้วยอุทุมพร เชิงเขาตกเป็นเมืองอุทุมพรพิสัย...ต่อมาผู้สำเร็จราชการอินโดจีนฝรั่งเศส ได้มีหนังสือทักท้วงต่อรัฐบาลสยามว่า ฝ่ายไทยตั้งเมืองรุกล้ำเข้าไปในดินแดนของฝรั่งเศส ซึ่งหลังจากตรวจสอบแล้วจึงให้ย้ายเมืองกันทรลักษณ์ มาตั้งที่บ้านบักดอง ปัจจุบันอยู่ในท้องที่อำเภอขุนหาญ ส่วนเมืองอุทุมพรพิสัย ย้ายมาตั้งที่บ้านผือ ตำบลเมือง อำเภอกันทรลักษณ์ในปัจจุบัน ซึ่งการย้ายเมืองครั้งนั้นคงมีการอพยพไพร่พลเขมรมาด้วยจำนวนหนึ่ง[๓๐]

วิถีวัฒนธรรมประเพณีของชนเผ่าเขมร

ชาวเขมรถิ่นไทยจะมีลักษณะวิถีวัฒนธรรมที่คล้ายคนไทยในท้องถิ่นทั่วไป และมีส่วนคล้ายกับชาวเขมรต่ำในประเทศกัมพูชามาก ทั้งความเป็นอยู่ประเพณีและความเชื่อต่าง ๆ ชาวเขมรถิ่นไทยจะอาศัยอยู่ในชนบทเป็นส่วนมาก มีชีวิตเรียบง่าย ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เมื่อว่างจากการทำนาทำไร่ หนุ่มสาวรุ่นใหม่จะเดินทางไปรับจ้างทำงานในตัวเมือง หรือในเมืองหลวง และเมื่อถึงฤดูกาลเพาะปลูก ก็จะเดินทางกลับภูมิลำเนา เพื่อประกอบอาชีพหลักของตน ด้านความเชื่อของชาวเขมรในจังหวัดศรีสะเกษ นอกจากจะนับถือศาสนาพุทธเป็นส่วนใหญ่แล้วยังมีความเชื่อในเรื่องผีสาง เทวดาและวิญญาณ โดยมีความเชื่อว่าวิญญาณสามารถทำให้เกิดความสุขและความทุกข์กับชีวิตได้ทุกเวลาถ้าไม่ปฏิบัติตนให้อยู่ในความถูกต้องตามทำนองคลองธรรม การกระทำความผิดที่อาจเกิดขึ้นต่อวิญญาณ

---

[๒๙]เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๑.

[๓๐]เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๑.

ศักดิ์สิทธิ์ และถูกวิญญาณเหล่านั้นลงโทษ วิญญาณนั้นมี ๒ จำพวก คือ วิญญาณฝ่ายร้ายและวิญญาณฝ่ายดี[๓๑]ธรรมชาติของมนุษย์นั้นความเชื่อมีความจำเป็นเพื่อยึดถือไว้เป็นที่พึ่งปฏิบัติตามเพื่อความสุขกายสบายใจและความเรียบร้อยของสังคม ด้วยเหตุของความกลัวมาแต่ดั้งเดิมมนุษย์จึงเริ่มแสวงหาที่พึ่ง

ที่ใกล้ตัวที่สุด เช่น ความยึดมั่นในอิทธิพลของธรรมชาติ อิทธิพลของวิญญาณของบรรพบุรุษ[๓๒] ศิลปวัฒนธรรมที่โดดเด่นของชาวเขมรถิ่นไทยที่พบโดยมากในจังหวัดศรีสะเกษ ได้แก่

พิธีกรรมโจลมะม็วด (บางแห่งเรียกว่าพิธีเรือมมะม็วดหรือรำแม่มด) เป็นความเชื่อของชาวไทยเชื้อสายเขมรที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษ เป็นพิธีที่เชื่อเรื่องการทำผิดจารีต ขนบธรรมเนียมประเพณีของบรรพบุรุษ ทำให้ผีวิญญาณบรรพบุรุษโกรธแค้น จึงทำโทษโดยการทำให้เจ็บไข้ และไม่สามารถรักษาให้หายได้ แม้จะด้วยวิธีใด พิธีเรือมมะม็วด เป็นพิธีที่เชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นวิญญาณของบรรพบุรุษ เพราะชาวบ้านมีความเชื่อว่า วิญญาณบรรพบุรุษ คือ ผู้เฝ้าดูแลกฎระเบียบ วัฒนธรรมประเพณีของชุมชนให้ลูกหลานอยู่ดีมีสุขสืบทอดกันต่อมา เมื่อมีลูกหลานคนใดกระทำความผิดต้องมีการตักเตือนหรือลงโทษให้ผู้กระทำผิดนั้นได้รู้ตัว ซึ่งการลงโทษนั้นอาจโยงไปถึงผู้ที่เกี่ยวดองด้วย เช่น ญาติ พ่อ แม่ ลูกหลาน ที่อยู่ด้วยกัน การทำโทษนั้นคือการทำให้เจ็บป่วย และรักษาด้วยการแพทย์สมัยใหม่ไม่หาย ต้องมีวิธีเดียวที่จะรักษาได้คือการขอขมาลาโทษผีดวงวิญญาณบรรพบุรุษ โดยผ่านร่างเข้าทรง เมื่อขอขมาลาโทษเสร็จ ต้องมีการฟ้อนรำ เพื่อให้ผีดวงวิญญาณบรรพบุรุษได้สนุกสนาน ก็คือต้องทำพิธีเรือมมะม็วด หรือ รำแม่มด นั่นเอง ซึ่งเป็นวิธีการรักษาอาการป่วยไข้ตามความเชื่อของชาวไทยเชื้อสายเขมร การประกอบพิธีกรรมโจลมะม็วดหรือเรือมมะม็วด ต้องมีองค์ประกอบที่ถูกต้องตามวิถีที่เคยปฏิบัติสืบทอดกันมาแต่บรรพบุรุษ ถ้าการประกอบพิธีกรรมมีขั้นตอนไม่ถูกต้อง อาการป่วยไข้ก็จะไม่หายด้วยเช่นกัน เพราะถือว่าเป็นการลบหลู่สิ่งศักดิ์สิทธิ์[๓๓]

กันตรึม เป็นวงดนตรีพื้นเมืองที่นำทำนองจังหวะ ตีโทนโจ๊ะคะครึม ครึม มาเป็นชื่อวงดนตรี เรียกว่า “กันตรึม” ซึ่งหมายถึงโทนนั่นเอง ทำนองเพลงของวงกันตรึมเป็นแม่บทของเพลงพื้นเมือง และการละเล่นพื้นเมืองอื่น ๆ ของชาวเขมร กันตรึมนิยมเล่นในงานมงคลต่างๆ เช่น งานแต่งงาน โกนจุก บวชนาค ตลอดจนงานเทศกาลต่าง ๆ ในสมัยโบราณนั้น งานแต่งงานจะต้องมีวงกันตรึม เล่นกล่อมหอจนถือเป็นประเพณี เครื่องกันตรึม มี โทน ๑ คู่ ปี่อ้อ ๑ เลา ปี่ใน ๑ เลา ฉิ่ง ๑ คู่ กรับ ๑ คู่ และฉาบ ๑ คู่ ผู้เล่นโดยทั่วไปมี ๔ คน จะเป็นชายหรือหญิงก็ได้ แต่ส่วนใหญ่จะเป็นชาย ส่วนผู้หญิงมีหน้าที่ร้องและรำไปตามจังหวะเพลง การแต่งกายตามสบาย หากจะแต่งตามประเพณี

---

[๓๑]มงกฎ แก่นเดียว, **สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน เล่ม ๑-๒**, (กรุงเทพมหานคร: สยามเพรสแมเนจเม้นท์ จำกัด, ๒๕๔๒), หน้า ๔๓๕-๔๔๑, และดูใน บุญยืน งามเปรี่ยม และคณะ, “พุทธจริยศาสตร์การดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์สี่เผ่าในจังหวัดศรีสะเกษ”, **รายงานการวิจัย**, หน้า ๗๒.

[๓๒]นงเยาว์ ชาญณรงค์, **ศาสนากับสังคม**, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๗), หน้า ๒๓.

[๓๓]บุญยืน งามเปรี่ยม และคณะ, “พุทธจริยศาสตร์การดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์สี่เผ่าในจังหวัดศรีสะเกษ”, **รายงานการวิจัย**, หน้า ๗๒, และดูใน ประจวบ จันทร์หมื่น, “การบูรณาการคติ ความเชื่อ ในวัฒนธรรมชุมชนและภูมิปัญญาของชาวส่วย เขมร ลาว และเยอ จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อการดูแลลูกหลานในภาวการณ์เปลี่ยนแปลงของยุคสมัย”, **รายงานการวิจัย**, หน้า ๕๐.

นิยมของท้องถิ่นก็ได้ เช่น ผู้ชายใส่เสื้อคอกลม นุ่งผ้าโจงกระเบน ผ้าขาวม้าคาดเอว ส่วนผู้หญิงนุ่งผ้าซิ่น ใส่เสื้อรัดรูปแขนกระบอก

ตุ้มโมง เป็นดนตรีพื้นเมืองที่ใช้บรรเลงในงานศพโดยเฉพาะ เครื่องดนตรีมีฆ้องหุ่ย ๑ ใบ เป็นเครื่องดนตรีนำ ชาวเขมรถือว่าเสียงฆ้องหุ่ยเป็นเสียงแห่งความเศร้าโศก เป็นอัปมงคล ในเรื่องของการตายนั้นจะต้องใช้เสียงฆ้องตีเพื่อบอกให้เพื่อนบ้านรู้และถือว่าเสียงอันเยือกเย็นของฆ้องหุ่ยนั้นอาจจะช่วยนำดวงวิญญาณของผู้ตายขึ้นไปสู่สวรรค์ได้ การตีฆ้องหุ่ย จะตีเป็นระยะเวลานาน นอกจากนี้จะมีกลองเพลขนาดใหญ่ ๑ ใบ ปี่ไฉน ๑ เลา ถ้าหาปี่ไฉนไม่ได้ก็จะใช้ปี่อ้อแทน แล้วยังมีฆ้องวงอีก ๑ วง ตุ้มโมงนี้มีทำนองการขับร้องเช่นเดียวกับเพลงกันตรึม ผู้เล่นปกติมี ๔ คน คือ คนตีฆ้องหุ่ยและกองเพล ๑ คน คนเป่าปี่ ๑ คน คนตีฆ้องวง ๑ คน คนร้อง ๑ คน การแต่งกายตามสบายตามธรรมเนียมนิยมไปงานศพของเขมร

เจรียง ซันตุจ แปลว่าร้องตกเบ็ด เป็นการร้องเล่นในงานเทศกาลต่าง ๆ หรืองานบวชนาค ซึ่งส่วนมากจะจัดในงานวัด หนุ่ม ๆ ที่มาร่วมงานจะรวมกันเป็นกลุ่มและหาคันเบ็ดมา ๑ คัน เหยื่อใช้ขนมข้าวต้มมัด ผลไม้ ผูกเป็นพวง วิธีการตกเบ็ดนั้น ที่ไหนมีกลุ่มหญิงสาวนั่งรวมกันอยู่กลุ่มหนุ่ม ๆ ก็จะพากันร้องรำทำเพลง ผู้ถือคันเบ็ดเป็นผู้ร้องเพลงเอง ถ้าชอบหญิงสาวคนไหนเหยื่อก็จะหย่อนเบ็ดให้เหยื่อไปอยู่หน้าสาวคนนั้น หากสาวรีบรับเหยื่อไปก็แสดงว่ารับรัก หลังจากเสร็จงานแล้วฝ่ายหนุ่มก็จะส่งผู้ใหญ่ไปสู่ขอตามประเพณีต่อไป

เรือมตรต แปลว่า รำตรุษ ใช้เล่นกันในวันสงกรานต์ เครื่องดนตรีมีโทน ๑ คู่ เป็นหลัก นอกจากนี้ก็มีกันแชร์ ซึ่งได้แก่เครื่องดนตรีให้จังหวะ และมีซอ ๑ คัน ขลุ่ย ๑ เลา กรับ ๑ คู่ และฉิ่ง ๑ คู่ ผู้เล่นไม่มีกำหนดว่าจะเป็นชายหรือหญิง ส่วนการแต่งกายนั้นตามสบาย ในวงรำนั้นมีหัวหน้ากลอนเป็นผู้ร้องนำจะบทเก่า ๆ หรือแต่งขึ้นเองก็ได้ เนื้อร้องส่วนใหญ่เป็นบทอวยพรเจ้าของบ้านในวันขึ้นปีใหม่ของไทย ต่อจากนั้นจะเป็นบทยกย่องชมเชยเจ้าบ้านหรือบทเกี้ยวพาราสี ผู้ที่มีหน้าที่สำคัญในคณะรำตรุษคือหัวหน้าตรุษ ซึ่งเป็นผู้ได้รับความนับถือจากคนในหมู่บ้าน จะเป็นผู้พาคณะรำตรุษไปตามบ้านเรือนในหมู่บ้าน เมื่อไปถึงบ้านใด ถ้าได้รับเชิญขึ้นบ้าน เจ้าของบ้านจะต้อนรับตามธรรมเนียม ในโอกาสนี้หัวหน้าตรุษก็จะขอให้เจ้าของบ้านช่วยบริจาคเงินสิ่งของนำไปบำรุงวัดหรือสาธารณะประโยชน์ในหมู่บ้าน รำตรุษนั้นจะรำอยู่ที่ลานบ้านจนกว่าหัวหน้าตรุษจะลาเจ้าของบ้านเดินทางไปบ้านอื่นต่อไป เมื่อร้องรำไปทั่วหมู่บ้านหรือกำหนดไว้แล้ว หัวหน้าตรุษก็จะนำสิ่งของและเงินทองที่ชาวบ้านบริจาค ไปให้ผู้หลักผู้ใหญ่หรือถวายเจ้าอาวาส เพื่อนำไปบำเพ็ญสาธารณะประโยชน์ต่อไป[๓๔]

เรือมอันเร แปลว่า รำสาก สมัยก่อนเรียกว่า ลูตอันเร เล่นกันในวันหยุดสงกรานต์ ซึ่งเรียกว่า “วันต๊อม” ชาวเขมรถือว่าวันขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๕ เป็นวันขึ้นปีใหม่ทางจันทรคติ ชาวเขมรจะพากันหยุดงาน ๓ วัน ตั้งแต่วันขึ้น ๑ ค่ำ ถึงวันขึ้น ๓ ค่ำ เดือน ๕ เพื่อพักผ่อนและไปทำบุญที่วัด พอถึงวันขึ้น ๑๔ ค่ำ จะมีพิธีก่อภูเขาทรายตามวัดวาอารามต่าง ๆ ทั่วไป รุ่งขึ้นวัน ๑๕ ค่ำ มีการทำบุญตัก

---

[๓๔]ศรีสะเกษเมืองแห่งเผ่าชนหลากล้วนวัฒนธรรม, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: www.yaplonglocal.go.th/main2/download.php?file=upload/1สี่เผ่าไทย, [๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๑].

บาตร และจาก วันแรม ๑ค่ำ เป็นต้นไป ตามประเพณีให้หยุดงาน ๗ วัน จึงเป็นการเปิดโอกาสให้หนุ่มสาวที่รักใคร่ชอบพอกันได้พบกันด้วยการละเล่นพื้นบ้าน เครื่องดนตรี มีโทน ๑ คู่ ปี่อ้อ ๑ เลา ปี่ไฉน ๑ เลา ซออู้ ขนาดกลาง ๑ คัน ตะโพน ๑ ใบ ฉิ่ง ๑ คู่ กรับ ๑ คู่ ฉาบ ๑ คู่ ผู้รำไม่จำกัดจำนวน ส่วนผู้เล่นดนตรีปกติมี ๔ คน ส่วนการแต่งกาย ในสมัยก่อนไม่พิถีพิถัน แต่งกายตามสบาย หากจะให้สวยงามก็จะแต่งตามประเพณีนิยมคือ ผู้ชายนุ่งผ้าโจงกระเบน สวมเสื้อคอกลมแขนสั้น ผ้าขาวม้าคาดเอว ๑ ผืน คล้องคอปล่อยชายไปข้างหลังอีก ๑ ผืน ส่วนผู้หญิง จะนุ่งผ้าไหมปูม ภาษาเขมรเรียกว่า ซัมป๊วตโฮล เสื้อแขนกระบอก มีผ้าสไบห่าง ๆ พาดทับเสื้อ อีกชั้นหนึ่ง นอกจากนั้นยังมีเครื่องประดับอื่น ๆ อีก[๓๕]

การดำเนินชีวิตประจำวัน

ชาวเขมรหรือชาวเขมรถิ่นไทยจะมีลักษณะครอบครัวของชาวเขมรถิ่นไทยจะมีความคล้ายคลึงกับครอบครัวของคนไทยพื้นเมือง คือ ให้เกียรติแก่เพศชายในการดำเนินกิจกรรมหรือเป็นหัวหน้าครอบครัวในการตัดสินเรื่องต่าง ๆ ของครอบครัว ส่วนฝ่ายหญิงจะเป็นผู้ดูแลกิจกรรมภายในบ้าน และมักจะอยู่รวมกันเป็นครอบครัวใหญ่ ซึ่งอาจประกอบไปด้วย ปู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า น้า อา พ่อแม่ ลูกหลาน หากครอบครัวใดที่มีลูกสาวหลายคน สมาชิกภายในครอบครัวก็อาจจะมีแนวโน้มที่ขยายมากขึ้นโดยผ่านการแต่งงาน (แซนการ) ซึ่งฝ่ายชายต้องจัดขันหมากมีเงินสินสอดและบรรณาการให้ฝ่ายหญิงที่เรียกว่าเบิกเมือด เพื่อเป็นการเปิดปากตามประเพณี ซึ่งอาจประกอบด้วยหมู เหล้า ขนม ข้าวต้มผลไม้และเงินทอง ฝ่ายหญิงต้องล้างเท้าให้ฝ่ายชายก่อนขึ้นบ้าน

ชาวเขมรถิ่นไทยนี้ มีการดำเนินชีวิตแบบเรียบง่าย ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำนา ทำไร่ อาหารหลักของชาวเขมรถิ่นไทยคือ ข้าวเจ้า ปลาร้า เขมร ปลาจ่อม ปลาแห้ง ปลาย่าง ปลาต้ม น้ำพริกจิ้มผัก ผลไม้ ได้แก่ กล้วย น้อยหน่า มะม่วง มะพร้าวและขนม ได้แก่ ขนมโชค ขนมเนียล ขนมกันตาราง ขนมกระมอลขนมมุก เป็นต้น[๓๖]

การแต่งกาย

ชาวเขมรถิ่นไทยจะมีลักษณะการแต่งกายที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะตน คือ เพศหญิงจะนุ่งผ้าถุง (ซำป๊วด) ซึ่งเป็นผ้าไหมพื้นเมืองที่มีชื่อ คือ ผ้าโฮล ผ้าอำปรุม ผ้าซิ่น ผ้าซาคู ส่วนเพศชายนุ่งโสร่ง สำหรับเสื้อ ผู้หญิงใส่เสื้อแขนกระบอก ผู้ชายใส่เสื้อคอกลม เครื่องประดับจะเป็นเครื่องเงิน เรียกว่า ประเกือม (ประคำ) นำมาร้อยเป็นสร้อย ต่างหู เป็นต้น[๓๗]

---

[๓๕]ศรีสะเกษเมืองแห่งเผ่าชนหลากล้วนวัฒนธรรม, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: www.yaplonglocal.go.th/main2/download.php?file=upload/1สี่เผ่าไทย, [๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๑].

[๓๖]ประจวบ จันทร์หมื่น, “การบูรณาการคติ ความเชื่อ ในวัฒนธรรมชุมชนและภูมิปัญญาของชาวส่วย เขมร ลาว และเยอ จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อการดูแลลูกหลานในภาวการณ์เปลี่ยนแปลงของยุคสมัย”, **รายงานการวิจัย**, หน้า ๔๗.

[๓๗]ประกอบ คู่ชัยภูมิ, **เพลงพื้นบ้านสุรินทร์**, (นครราชสีมา: วิทยาลัยครูนครราชสีมา, ๒๕๓๘), หน้า ๒๙-๓๐.

การถือศาสนา

ส่วนการถือศาสนาพบว่าชาวเขมรถิ่นไทยนับถือพุทธศาสนา ช่วงเข้าพรรษาจะมีประเพณี “กันซง” ซึ่งเป็นประเพณี การถือศีล นำอาหารไปทำบุญ ที่วัด ๘ วัน หรือ ๑๕ วัน และยังมีความเชื่อเรื่องไหว้ผีบรรพบุรุษ เรียกว่า ประเพณีเบ็นหรืองาน แคเบ็น ซึ่งตรงกับสารทไทย พิธีมงก็วล จองได เป็นพิธีสู่ขวัญแบบพื้นบ้าน นิยมจัดในงานมงคล เช่น งานมงคลสมรส ขวัญนาค โกนจุก ยกเสาเอก ขึ้นบ้านใหม่ เป็นต้น ชาวเขมรถิ่นไทยยังเชื่อเรื่องโชคราง ของขลัง สามารถป้องกันภัยและรักษาโรคได้[๓๘]

กล่าวโดยสรุปแล้ว ชาวเขมรถิ่นไทยจะมีลักษณะคล้ายคนไทยในท้องถิ่นทั่วไป อาศัยอยู่ในชนบทเป็นส่วนมาก ประกอบอาชีพเกษตรกรรมทำไร่ไถนา ความเป็นอยู่ประเพณีและความเชื่อต่าง ๆ จะมีส่วนคล้ายกับชาวเขมรต่ำในกัมพูชามาก เช่น พิธีกรรมเกี่ยวกับการเกิด การตาย การแต่งงาน เชื่อเรื่องโชคลาง การรักษาโรคแบบพื้นบ้าน รวมถึงการละเล่นต่าง ๆ เป็นต้น

๓.๒.๓ ชาติพันธุ์ของชาวลาว

กลุ่มชาติพันธุ์ชาวลาว เป็นกลุ่มใหญ่ที่สุดในจังหวัดศรีสะเกษ ทั้งมีความสัมพันธ์กับชาวลาวในประเทศลาวเป็นอย่างมาก ถือเป็นกลุ่มนำด้านวัฒนธรรมประเพณีในภาคอีสานที่ใกล้เคียงกันมากที่สุด โดยมีฮีตครอง ตำนาน จารีตประเพณี ในการดำเนินชีวิต มีการตั้งหมู่บ้านอยู่เป็นกลุ่ม มีอาชีพเกษตรกรรม เช่น การทำนา ทำไร่ กลุ่มชาติพันธุ์ชาวลาวนี้ หากจะกล่าวถึงชาวลาวในประเทศไทยกับชาวลาวในประเทศลาวแล้ว ไม่อาจสะท้อนความแตกต่างของชนลาวทั้งสองฝั่งโขงได้เลย

ชนชาติพันธุ์ลาว ประกอบด้วยหลายกลุ่มชน มีชื่อเรียกที่แตกต่างกัน เช่น เหง้าอินโดนีเซีย (บางแห่งเรียกว่า ลาวเทิงหรือชาวข่า) เหง้าจีน (ลาวสูง) และเหง้าไทลาว (ลาวที่ลุ่ม) แต่ละเหง้าต่างมีสีสันและจุดเด่นเฉพาะในด้านวัฒนธรรมของตน ซึ่งมีผลอย่างยิ่งที่ทำให้วัฒนธรรมชาวลาวมีความมั่นคง ซึ่งในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยจะได้กล่าวเฉพาะเผ่าไทลาว หรือเหง้าไทลาว (ลาวที่ลุ่ม) ที่เป็นกลุ่มชนส่วนใหญ่ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดศรีสะเกษเท่านั้น

คำว่า ไทย-ลาว เป็นคำที่มาจากรากภาษาเดิม แต่ปัจจุบันนำมาใช้กับภาษาไทยกลาง เพื่อใช้เรียกกลุ่มคนพูดภาษาไทยที่อยู่เหนือลุ่มน้ำเจ้าพระยา ชนไทย-ลาว ชอบกินข้าวเหนียว และมีศิลปะวัฒนธรรมส่วนใหญ่ที่มีรากจากความเชื่อเรื่องผีผสมผสานกับความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ตามหลักฐานพงศาวดารกล่าวว่า ลาวเป็นกลุ่มชนที่มีถิ่นกำเนิดอยู่ในเขตลุ่มน้ำโขง ตั้งแต่เมืองสิงห์ทางตอนใต้ของแคว้นสิบสองปันนา มาถึงแคว้นสิบสองจุไทในเขตลุ่มแม่น้ำดำทางตะวันออกลงมาถึงทางใต้เขตแคว้นตะวันนินห์ ของญวน มีลาวกลุ่มหนึ่งขยายมาสู่ลุ่มน้ำโขงด้านตะวันตกและใต้ ในสมัยสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๑ (ขุนหลวงพระงั่ว) และเป็นช่วงที่คนลาวเริ่มมาตั้งหลักแหล่งในบ้านเมืองอีสาน ซึ่ง

---

[๓๘]ประจวบ จันทร์หมื่น, “การบูรณาการคติ ความเชื่อ ในวัฒนธรรมชุมชนและภูมิปัญญาของชาวส่วย เขมร ลาว และเยอ จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อการดูแลลูกหลานในภาวการณ์เปลี่ยนแปลงของยุคสมัย”, **รายงานการวิจัย**, หน้า ๔๗.

การเข้ามานั้นแบ่งออกเป็น ๒ ลักษณะ คือ การอพยพลี้ภัย ลักษณะนี้จะกระจัดกระจายกันตั้งถิ่นฐานและการถูกกวาดต้อนเข้ามา ส่วนใหญ่จะอยู่ในเขตจังหวัดภาคกลาง[๓๙]

อีกตำนานกล่าวว่าใน พ.ศ.๒๒๕๖ มีกษัตริย์เชื้อสายลาวได้อพยพมาสถาปนาอาณาจักรลาวใต้ขึ้นที่นครจำปาศักดิ์นัคบุรี พระนามว่า พระเจ้าสร้อยศรีสมุทรพุทธางกูร (พ.ศ.๒๒๕๖-๒๒๘๑) แล้วจัดการปกครองหัวเมืองข่าทั้งปวงทั้งในเขตลาวใต้ อันได้แก่ สาละวัน จำปาศักดิ์ อัตปือ ตลอดจนส่งเสนาข้าราชบริพารไปตั้งเมืองถึงบริเวณลุ่มแม่น้ำมูล-ชี ถึงเมืองศรีนครเขต ซึ่งเป็นเมืองลาวที่ตั้งใหม่ในเขตจังหวัดศรีสะเกษ และจากหลักฐานน่าจะมาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่หมู่บ้านใหญ่ ๆ แถบลุ่มแม่น้ำมูล เช่น ที่ตั้งเมืองศรีสะเกษปัจจุบัน บ้านหนองครก บ้านคูซอด บ้านหนองโน อำเภอเมืองศรีสะเกษ ดังประวัติหมู่บ้านที่ได้ระบุไว้ บ้านหนองครก หมู่ ๑ และหมู่ ๕ อำเภอเมืองศรีสะเกษ เดิมเล่ากันว่าในวันพระข้างขึ้นและข้างแรมเวลากลางคืนเงียบสงัด จะได้ยินเสียงฆ้องเสียงกลองดังกระหึ่มที่หนองน้ำทั้งคืน และมีครกตำข้าวสีทองขนาดใหญ่ผุดขึ้นมาลอยอยู่เหนือน้ำ ซึ่งจากนิมิตนี้เองจึงเป็นที่มาของการเรียกชื่อบ้านหนองครกจนทุกวันนี้

บรรพบุรุษเดิมชาวหนองครกเป็นพวกลาวกาวที่มาจากนครจำปาศักดิ์ มาตั้งถิ่นฐานก่อนการตั้งเมืองขุขันธ์ บ้านคูซอด หมู่ ๑ หมู่ ๒ ตำบลคูซอด อำเภอเมืองศรีสะเกษ ชาวบ้านคูซอดอพยพมาจากเมืองเวียงจันทน์ มาตั้งบ้านที่บ้านคูซอดเรียกว่าบ้านโนนหนองหว้า ตอนหลังเปลี่ยนชื่อเป็นบ้านคูซอด เมื่อเกิดศึกพระวอพระตาได้กวาดต้อนคนบ้านคูซอดกลับไปลาว กระทั้ง พ.ศ.๒๓๒๑ จึงได้อพยพกลับมาอยู่ที่เดิมบริเวณที่ตั้งเมืองศรีสะเกษในปัจจุบัน โดยเฉพาะบริเวณวัดมหาพุทธาราม ในช่วงที่มาตั้งเมืองพ.ศ. ๒๓๒๘ ได้พบพระพุทธรูปขนาดใหญ่อยู่กลางป่า ซึ่งปัจจุบันได้บูรณะให้เป็นพระประธานของอุโบสถหลังใหญ่ของวัดมหาพุทธาราม นอกจากนี้ยังได้พบหลักฐานสำคัญว่าชาวลาวกลุ่มพระวอพระตาได้อพยพจากนครเวียงจันทน์ เข้ามายังบริเวณลุ่มน้ำมูล-ชี และกระจักกระจายอยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษหลายหมู่บ้าน ได้แก่

บ้านกุดโง้ง หมู่ ๖ ตำบลโพนข่า อำเภอเมืองศรีสะเกษ ตั้งเมื่อ พ.ศ.๒๓๑๐ มีผู้นำคือ เจ้าชัยสารโพธิสาร เมืองเวียงจันทน์ อพยพมากับพระวอพระตา โดยมีลาวสั้นจากเมืองจำปาศักดิ์รวมกลุ่มมาเป็นส่วนใหญ่ นำขบวนมาพิชิตชาวข่า ส่วย เยอ จนสามารถสร้างบ้านแปลงเมืองได้เมื่อวันเพ็ญเดือนห้า พ.ศ. ๒๓๒๐ ก่อนตั้งเมืองศรีสะเกษประมาณ ๕ ปี

บ้านเมืองน้อย หมู่ ๑, ๖, ๗ ตำบลเมืองน้อย อำเภอกันทรารมย์ ชื่อหมู่บ้านเป็นที่พักของผู้ครองนคร คือบ้านเมืองน้อย สืบเชื้อสายมาจากเมืองหนองบัวลำภู หรือนครเขื่อนขันธ์กาบแก้วบัวบาน ถิ่นฐานเดิมอยู่ที่จังหวัดอุดรธานีในปัจจุบันนี้

---

[๓๙]ประจวบ จันทร์หมื่น, “การบูรณาการคติ ความเชื่อ ในวัฒนธรรมชุมชนและภูมิปัญญาของชาวส่วย เขมร ลาว และเยอ จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อการดูแลลูกหลานในภาวการณ์เปลี่ยนแปลงของยุคสมัย”, **รายงานการวิจัย**, หน้า ๕๘.

บ้านโพนข่า หมู่ ๑ ตำบลโพนข่า อำเภอเมืองศรีสะเกษ อพยพมาจากประเทศลาว เป็นพลพรรคบ่าวไพร่ของเมืองแสนหน้าง้ำและพระวอพระตา มีหลวงปู่สริยา พระเถระอาวุโสหนีภัยมาด้วย

อำเภอบึงบูรพ์ ชาวอำเภอบึงบูรพ์ โดยเฉพาะตำบลบึงบูรพ์หมู่ ๑,๒,๓,๘ ซึ่งได้แก่ บ้านเป๊าะ บ้านโนนสาวสวย บ้านจอมพระ บ้านนาสวน และบ้านนาหล่ม และเครือญาติของชาวบ้านเป๊าะในตำบลเป๊าะ ซึ่งได้แก่ บ้านหาด บ้านหมากยาง จะเป็นหมู่บ้านชาวลาวที่อพยพมาจากเวียงจันทน์ด้วยเหตุผลที่ไม่ปรากฏชัดหรือหลบภัยการเมือง สำเนียงภาษาที่ชาวบ้านเป๊าะพูดเหมือนกับพี่น้องลาวชาวอุบล ส่วนอำเภอยางชุมน้อย ก็มีชาวลาวที่อพยพมาคราวสงครามพระวอพระตา ส่วนหนึ่งมาอยู่ที่บ้านดวนใหญ่ แต่เมื่อสงครามสงบมีความคิดถึงบ้านเดิม บางส่วนจึงได้อพยพกลับ ส่วนหนึ่งเมื่อเดินทางมาถึงบ้านเจียงอี พบว่าเหมาะแก่การตั้งถิ่นฐานจึงตั้งหลักแหล่งไม่เดินทางต่อ ส่วนหนึ่งเดินทางต่อไปพบสถานที่เหมาะสมมีเนินดิน มีแหล่งน้ำ มีโคกป่ายางชุกชุมจึงตั้งบ้านเรือนที่บ้านยางชุมน้อย โดยไม่ได้กลับไปเวียงจันทน์แต่อย่างใด[๔๑]

วิถีวัฒนธรรมประเพณีของชนชาวลาว

ศิลปวัฒนธรรมที่โดดเด่นของชนชาวลาวในจังหวัดศรีสะเกษ ได้แก่

ฟ้อนกลองตุ้ม เป็นศิลปะการฟ้อนรำพื้นเมืองตามหมู่บ้านต่าง ๆ ของอำเภอกันทรารมย์ การฟ้อนรำชนิดนี้จะเป็นการแสดงของชาวจังหวัดยโสธรและจังหวัดอุบลราชธานี ชาวบ้านจะทอเครื่องแต่งกายและฝึกฟ้อนรำกันเอง หญิงชายจะฟ้อนเป็นคู่ไม่จำกัดจำนวน การฟ้อนจะฟ้อนถอยหลัง ใช้ประกอบขบวนแห่บั้งไฟ (ขบวนเซิ้งบั้งไฟ) ในเดือน ๖ ของทุกปีดนตรีที่ใช้มีกลองตุ้มและพวงฮาด

ฟ้อนงูกินเขียด เป็นการฟ้อนรำอิสระ ผู้ฟ้อนไม่ว่าหญิงหรือชาย หนุ่มสาวหรือเด็ก ๆ จะเกาะเอวต่อกันเหมือนงูกินหาง ไม่จำกัดจำนวน การฟ้อนรำไม่กำหนดท่าฟ้อนแน่นอน ผู้รำถือไต้หรือคบไฟเดินคดเคี้ยวไปมาและร้องโต้ตอบกันอย่างสนุกสนาน การฟ้อนรำชนิดนี้นิยมเล่นกันตอนพลบค่ำ หลังจากเสร็จสิ้นขบวนแห่บั้งไฟแล้ว

มโหรีชาวบ้าน มีผู้เล่นประมาณ ๕–๑๐ คน ดนตรีที่ใช้มีซออู้ ซอด้วง ปี่ ขลุ่ย กลองตุ้ม ฉิ่ง ฉาบ และกรับ ในการบรรเลงมีปี่เดินทำนอง ดนตรีอื่นประกอบและให้จังหวะ อาจนั่งเล่นเป็นวงหรือเดินแห่เหมือนขบวนพาเหรดก็ได้ นิยมเล่นในท้องถิ่นอำเภออุทุมพรพิสัย

หมอลำแคน จังหวัดศรีสะเกษเป็นเขตกันชนระหว่างวัฒนธรรมอีสานเหนือกับอีสานใต้ จึงมีศิลปะการแสดงประเภทหมอลำรวมอยู่ด้วย มีทั้งหมอลำคู่ หมอลำหมู่ หมอลำชิงชู้ หมอลำเพลิน และหมอลำประเภทอื่น ๆ เช่น เกี่ยวกับการแสดงหมอลำของเขตอีสานเหนือ หมอลำนี้จะมีในท้องถิ่น

ที่มีชาวลาวอาศัยอยู่ เช่น อำเภอกันทรารย์ อำเภอเมือง เป็นต้น

บายศรีสู่ขวัญ จัดว่าเป็นพิธีมีเกียรติยิ่ง เป็นการเรียกขวัญต้อนรับหรืออวยชัยให้พรแก่ผู้ที่ควรเคารพหรือคู่แต่งงาน หรือในโอกาสที่บุคคลภายในบ้านได้รับราชการ ได้รับตำแหน่งสูงขึ้น เครื่อง

---

[๔๐]บุญยืน งามเปรี่ยม และคณะ, “พุทธจริยศาสตร์การดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์สี่เผ่าในจังหวัดศรีสะเกษ”, **รายงานการวิจัย**, หน้า ๗๔-๗๕.

[๔๑]เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๔-๗๕.

บายศรีทำด้วยใบตองเย็บเป็นเชิงแซมด้วยดอกไม้ต่าง ๆ พร้อมทั้งธูปเทียนบนโตกหรือพาน มีด้ายสายสิญจน์ใส่พาน พร้อมด้วยเหล้า ๑ ขวด ไก่ต้ม ๑ ตัว ไข่ต้ม ๑ ฟอง เมื่อผู้รับบายศรีมานั่งพร้อมเพรียงแล้ว พราหมณ์ก็จะสวดเรียกขวัญให้ศีลให้พร แล้วก็มีการผูกข้อมือเช่นเดียวกับบายศรีแต่งงาน

วงปี่พาทย์และมโหรี มีทั้งปี่พาทย์เครื่อง ๕ และเครื่อง ๗ มีลีลาการบรรเลงเพลงไทยไพเราะ แต่มีลีลาผสมแบบพื้นเมืองอยู่ด้วย วงปี่พาทย์นี้นิยมเล่นโขนของชาวอำเภอขุขันธ์

หนังตะลุง ชาวบ้านเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า หนังปราโมทัย มีที่บ้านเพียมาต อำเภอราษีไศล จังหวัดศรีสะเกษ ตัวหนังย้อมสีสันสวยงาม การเล่นมีบทไหว้ครู มีบทร้องพากย์ มีดนตรีประกอบ มีตลกแบบอีสานเข้าผสมผสานด้วย

ประเพณีลงแขก เรียกว่า วานหรือขอแรง ประเพณีนี้มีมานานแล้ว ปัจจุบันนี้ยังคงมีอยู่ เช่น ขอแรงเกี่ยวข้าว นวดข้าว ช่วยปลูกสร้างบ้านเรือน เป็นต้น เมื่อใครจะมีการทำงานดังกล่าวแล้วก็จะเที่ยวบอกขอแรงแก่บรรดามิตรสหายหรือญาติพี่น้องให้ช่วย มีธรรมเนียมประเพณีอยู่ว่า เมื่อเจ้าภาพออกปากไหว้วานแล้ว ชาวบ้านใกล้เคียงก็จะรีบเป็นธุระมาช่วยกันอย่างพร้อมหน้าพร้อมตากันทันที ทั้งนี้เจ้าภาพไม่ต้องเสียค่าจ้างหรือค่าแรงงานแต่อย่างใด แต่เจ้าภาพจะต้องหาสุรา และอาหารไว้รับรองเลี้ยงแขกให้เต็มที่เท่านั้น[๔๒]

ประเพณีบุญบั้งไฟ เป็นประเพณีอย่างหนึ่ง ซึ่งถือเป็นพิธีขอฝน เป็นการทำบุญประจำปี การทำบุญบั้งไฟนี้ ตำบลหรือหมู่บ้านที่เป็นศูนย์กลางหรือเจ้าภาพ จะมีการแจ้งฎีกาไปยังหมู่บ้านข้างเคียงบอกกำหนดการทำบุญ หมู่บ้านที่ได้รับฎีกาก็จะจัดทำบั้งไฟ โดยเจ้าอาวาสวัดเป็นหัวหน้าจัดหาช่างที่ชำนาญมาผสมดินประสิวสำหรับทำบั้งไฟ บั้งไฟมี ๓ ขนาด คือ บั้งไฟธรรมดา มีน้ำหนักดินประสิวไม่เกิน ๑๒ กิโลกรัม บั้งไฟหมื่น มีน้ำหนักดินประสิวเกิน ๑๒ กิโลกรัมขึ้นไป (๑ หมื่นเท่ากับ ๑๒ กิโลกรัม) และบั้งไฟแสน มีน้ำหนักดินประสิว ๑๒๐กิโลกรัมขึ้นไป ต้องใช้เวลาทำประมาณ ๑ เดือน เมื่อทำบั้งไฟ เสร็จเรียบร้อยแล้ว ก็จะมีการตกแต่งประดับประดาด้วยกระดาษสีสันสวยงาม เมื่อถึงวันนัดรวม ซึ่งตามภาษาชาวบ้านเรียกว่า “วันโฮม” หมู่บ้านต่าง ๆ ก็จะแห่บั้งไฟของตนมายังหมู่บ้านที่แจ้งฎีกา โดยไปให้ถึงก่อนเพล แล้วร่วมกันทำบุญเลี้ยงพระก่อน ตอนบ่ายมีการแห่เซิ้งรวมกันทุกหมู่บ้านไปรอบ ๆ หมู่บ้าน และชาวบ้านเจ้าภาพนั้นก็จะต้อนรับขบวนแห่เซิ้งด้วยเหล้า ตอนเย็นก็จะนำไปรวมกัน มีมหรสพฉลอง เช่น หมอลำและฟังเทศน์รุ่งเช้าก็แห่ไปยังฐานที่จุดบั้งไฟ ซึ่งอยู่นอกหมู่บ้าน การจุด ถ้าเป็นบั้งไฟหมื่นลงมาก็จะขึ้นไปจุดเลย ถ้าเป็นบั้งไฟแสน ก็จะใช้บั้งไฟม้าขึ้นไปจุดชนวนเพราะเกรงว่าจะเป็นอันตรายแก่ผู้จุด ถ้าบั้งไฟขึ้นสูงและขึ้นกันเป็นส่วนใหญ่ก็จะเป็นเครื่องพยากรณ์ว่า ฝนฟ้าในปีนี้จะดี ข้าวปลาอาหารอุดมสมบูรณ์ ถ้าบั้งไฟหมู่บ้านใดไม่ขึ้นหรือขึ้นไม่สูง คณะผู้จัดทำต้องถูกจับโยนลงน้ำหรือโคลน หรือถูกปรับไหมด้วยเหล้าและนำไปเลี้ยงกันเป็นที่สนุกสนาน

รำผีฟ้า เป็นการแสดงท่าทางฟ้อนรำประกอบพิธีกรรมโบราณของชาวอีสาน ซึ่งมีหลงเหลืออยู่บ้างในปัจจุบัน พิธีกรรมมีจุดมุ่งหมายคือเป็นการรักษาคนป่วยแบบโบราณ รำผีฟ้าไม่ใช่

---

[๔๒]ศรีสะเกษเมืองแห่งเผ่าชนหลากล้วนวัฒนธรรม, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: www.yaplonglocal.go.th/main2/download.php?file=upload/1สี่เผ่าไทย, [๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๑].

การละเล่นหรือการแสดงเพื่อความสนุกสนานบันเทิงใจ แต่เป็นการรำเพื่อบูชาพระยาแถนที่เป็นผู้สร้างมนุษย์ให้เกิดมาและควบคุมความเป็นไปของมนุษย์ทุกอย่างเมื่อเจ็บไข้ได้ป่วย จึงเชื่อกันว่าเกิดจากการดลบันดาลของพระยาแถน ชาวอีสานจึงนิยมทำพิธีอ้อนวอนให้คนป่วย ผู้ทำพิธีนี้ คือ หมอลำผีฟ้า จะทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการติดต่อกับพระยาแถนและญาติผู้ป่วยหรือผู้ป่วย ผู้ที่เป็นหมอลำผีฟ้าอาจจะเป็นหญิงสาวหรือหญิงชรา ซึ่งจะต้องมีความสามารถในการ “รำ” ด้วย เพราะการรำนั้นเป็นวิธีการติดต่อสื่อสารกับพระยาแถน โดยจะต้องมีหมอแคนเป่าแคนประกอบทำนองรำของหมอลำผีฟ้า ข้อความในการรำนั้นจะเป็นการบูชาพระยาแถน ขอความอนุเคราะห์ให้ช่วยรักษาคนเจ็บ เมื่อติดต่อแล้วก็จะมีการออกท่าทางฟ้อนรำ เรียกการฟ้อนรำนั้นว่า “รำผีฟ้า” การออกท่าทางฟ้อนรำ นอกจากหมอผีจะเป็นผู้ฟ้อนรำแล้ว บางทีก็มีบริวารของหมอลำผีฟ้าร่วมฟ้อนรำด้วย[๔๓]

การดำเนินชีวิตของชาวลาว

ชาวลาวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยและชาวลาวในประเทศลาว มีความสัมพันธ์กันมาช้านาน ส่วนใหญ่มักประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก พืชที่ปลูก คือ ข้าวเหนียว อ้อย ถั่ว ยาสูบ ข้าวโพด ฝ้าย พริกไท มะเขือเทศ มะม่วง มะละกอ สับปะรด เป็นต้น สัตว์เลี้ยงได้แก่ วัวควาย ไก่เป็ด หมู นอกจาก นั้น ยังมีการจับปลาเป็นอาหาร มีการทำอุตสาหกรรมในครัวเรือน เช่น ปั้น หม้อ สานตะกร้า ทอผ้า เป็นต้น ผู้หญิงลาวจะมีหน้าที่ทอผ้า เลี้ยงสัตว์ ตำข้าว เตรียมอาหาร ทำครัว เพาะปลูกเก็บเกี่ยว ส่วนผู้ชายจะทำงานหว่านไถนา ชาวลาวมีการนับถือญาติทั้งสองฝ่าย เมื่อชายหญิงแต่งงานแล้วจะอาศัยอยู่บ้านฝ่ายหญิงระยะหนึ่ง หลังจากนั้นจะย้ายออกไปตั้งครัวเรือนใหม่ ลูกสาวมักจะได้รับมรดกที่ดินและบ้านจากพ่อแม่และมักจะอาศัยอยู่กับพ่อแม่ของตนหลังจากแต่งงาน

ส่วนการตั้งบ้านเรือนของชาวลาวมีลักษณะการก่อสร้างเหมือนกับบ้านเรือนของชาวไทยอีสานทั่ว ๆ ไป มักจะตั้งอยู่ติดแม่น้ำ แวดล้อมด้วยสวนมะพร้าวและนาข้าวตัวบ้านส่วนใหญ่สร้างจากไม้ไผ่ ยกพื้นสูง มีบันไดอยู่ด้านหน้า บนเรือนจะกั้นเป็นห้องนอน และพื้นที่ทำงาน ใต้ถุนบ้านใช้เป็นที่เก็บเครื่องมือทำนาทำไร่ และใช้เลี้ยงสัตว์ ส่วนยุ้งข้าวจะปลูกอยู่ห่างจากตัวเรือนออกไป[๔๔]

การแต่งกาย

ผู้ชายแต่งกายด้วยกางเกงผ้าฝ้ายขากระบอก เสื้อผ้าฝ้ายคอกลม ผ้าขาวม้าคาดเอว ส่วนผู้หญิงนุ่งผ้าซิ่น เสื้อแขนกระบอกคอกลมหรือกระโจมอก

---

[๔๓]ศรีสะเกษเมืองแห่งเผ่าชนหลากล้วนวัฒนธรรม, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: www.yaplonglocal.go.th/main2/download.php?file=upload/1สี่เผ่าไทย, [๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๑].

[๔๔]ประจวบ จันทร์หมื่น, “การบูรณาการคติ ความเชื่อ ในวัฒนธรรมชุมชนและภูมิปัญญาของชาวส่วย เขมร ลาว และเยอ จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อการดูแลลูกหลานในภาวการณ์เปลี่ยนแปลงของยุคสมัย”, **รายงานการวิจัย**, หน้า ๕๘.

การถือศาสนา

ชาวลาวที่เข้ามาตั้งหลักฐานในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษและจังหวัดข้างเคียง เช่น ร้อยเอ็ด อุบลราชธานี ส่วนใหญ่จะนับถือพระพุทธศาสนา ชาวลาวจะมีอุปนิสัยสนใจในด้านการศึกษาเล่าเรียน มีทั้งการบวชเรียนเป็นจำนวนมาก ประกอบกับการเปิดขยายโรงเรียนในหมู่บ้านต่าง ๆ มากขึ้น ทำให้ชาวลาวที่เรียนหนังสือได้เป็นครูและเป็นพระจึงได้เผยแพร่ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมทางภาษาเข้าไปยังชุมชนชาวพื้นเมือง ชาวกวย เขมร เยอ มากขึ้นเรื่อย ๆ ประกอบกับในช่วงระยะเวลาหลังนี้ มีชาวลาวอพยพเข้าไปตั้งถิ่นฐานแทรกอยู่เกือบทุกอำเภอโดยเฉพาะอำเภอเมือง ยางชุมน้อย กันทรารมย์ โนนคูณ กันทรลักษณ์จึงทำให้ประชากรชาวลาวมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ปัจจุบันภาษาลาวได้กลายเป็นภาษาที่ใช้ในการสื่อสารส่วนใหญ่ในจังหวัดศรีสะเกษ[๔๕]

สรุปได้ว่า ชนชาติพันธ์ลาว ถือเป็นชนชาติกลุ่มใหญ่ที่อาศัยกระจัดกระจายในพื้นที่ต่าง ๆ ของภาคอีสาน รวมถึงในจังหวัดศรีสะเกษพบมากคืออำเภอเมือง ยางชุมน้อย กันทรารมย์ โนนคูณ กันทรลักษณ์ นอกจากนี้ชนไทย-ลาวยังมีความสัมพันธ์อย่างแน่นแฟ้นกับชาวลาวในประเทศลาวด้วย

๓.๒.๔ ชาติพันธุ์ของชาวเยอ

ชาวเยอ เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่พบในแถบอีสานใต้และอีสานเหนือบางส่วน เป็นชาวพื้นเมืองเดิมที่จัดอยู่ในกลุ่มตระกูลมอญ-เขมร ชาวเยอ อพยพมาจากฝั่งขวาของแม่น้ำโขง มีชื่อเรียกหลายชื่อ เช่น กวย กูย ข่า หรือส่วย อพยพมาเมื่อใดไม่ปรากฏ สาเหตุของการอพยพมาก็คือ หนีภัยจากความไม่สงบของบ้านเมืองและติดตามเจ้านาย ชาวเยอมีนิสัยรักสงบ ซื่อสัตย์ และเชื่อฟังผู้นำหรือผู้อาวุโส ปัจจุบันมีชาวเยออาศัยอยู่ตามอำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดศรีสะเกษ ได้แก่ อำเภอเมืองศรีสะเกษ อำเภอราษีไศล อำเภอปรางค์กู่ อำเภอไพรบึง อำเภอห้วยทับทัน เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ ตามหลักฐานกฎมณเฑียรบาล (พ.ศ.๑๙๙๑) กรมพระยาดำรงราชานุภาพ กล่าวถึงกลุ่มชนคน "เผ่าเยอ" เมืองจามปาหรือจำปา ตามข้อมูลหลักฐานว่าเป็นเมืองจำปาศักดิ์หรือนครจำปาศักดิ์ ตามข้อมูลหลักฐานทางประวัติศาสตร์ดังที่กล่าวมาพอจะประมวลได้ว่ากลุ่มชน คนเผ่าเยอกลุ่มนี้อพยพเข้ามายังประเทศไทยในสมัยกรุงศรีอยุธยา

สาเหตุอาจสันนิษฐานได้ ๒ นัยยะ คือ นัยยะที่ ๑ ประเทศลาวเกิดสงครามภายในประเทศ อพยพภัยสงคราม นัยยะที่ ๒ เกิดทุพภิกขภัย มีความเป็นอยู่แร้นแค้น และเป็นชนกลุ่มน้อย รัฐเลยไม่เคยช่วยเหลือหรือเกิดจากการไม่ส่งส่วยทุกปีกลัวจะมีโทษทัณฑ์จึงชวนกันพร้อมหน้ามาพึ่งไทย อพยพหลบภัยมาตามลำน้ำโขงเข้ามายังฝั่งไทยโดยมีคนเผ่าเยอได้ล่องเรือ "ท้าวกะตะศิลา" และพระยาไกร (น้องชาย) เป็นหัวหน้าล่องเรือมาถึงปากแม่น้ำมูล แล้วแยกย้ายกันไปพระยาไกร ล่องเรือไปในสายธารแห่งห้วยสำราญ พบดินแดนอุดมสมบูรณ์น่าอยู่รวมหมู่เหล่าเข้าสู่แดนทางตะวันออกแห่งเมืองศรีสะเกษ นครศรีลำดวน ขุขันธ์ จึงสร้างบ้านสร้างเมือง รุ่งเรืองราษฎร์ นามว่า "ปราสาทเยอ"

---

[๔๕]บุญยืน งามเปรี่ยม และคณะ, “พุทธจริยศาสตร์การดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์สี่เผ่าในจังหวัดศรีสะเกษ”, **รายงานการวิจัย**, หน้า ๗๖.

ส่วนพระเชษฐา "ท้าวกะตะศิลา" มุ่งหน้าสู่ตามลำน้ำมูล ถึงบึงโค้งโคก (โคก หมายถึง พื้นที่น้ำท่วมไม่ถึง) จึงตั้งบ้านนี้ว่า "โค้งโคก" หรือ "คงโคก" คือ อำเภอราษีไศลในปัจจุบัน และเยออีกกลุ่มหนึ่ง ซึ่งแยกออกจาก "คงโคก" อพยพมาทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของราษีไศล ผ่านมาทางบ้านเก่า (บ้านเจียง อี บ้านพันทา เลยมาถึงที่ดอนหรือที่โนนแห่งหนึ่ง ซึ่งโนนหมายถึง พื้นที่ที่สูงกว่าระดับพื้นดินธรรมดา และ ณ ที่โนนแห่งหนึ่ง มีต้นไม้ที่หมู่คนได้เรียกชื่อว่า "ต้นค้อ" ขึ้นอยู่มากมายจึงตั้งชื่อบ้านนี้ว่า "บ้านโนนค้อ" หรือ "โพนค้อ" จวบจนทุกวันนี้

ปัจจุบันชาวเยอได้ตั้งถิ่นฐานอยู่ในที่ต่าง ๆ ของจังหวัดศรีสะเกษ เช่น บ้านเมืองคง บ้านท่าโพธิ์ บ้านใหญ่ บ้านกลาง บ้านโนน บ้านฮ่องโสก บ้านหลุบโมก บ้านดอนเรือ บ้านหนองบาก บ้านหว้าน เขตอำเภอราษีไศล ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำมูล บ้านโนนแกด บ้านขมิ้น บ้านโพนค้อ เขตอำเภอเมืองศรีสะเกษ บ้านโพธิ์ศรี ตำบลโนนเพ็ก เขตอำเภอพยุห์ ตั้งอยู่ที่ราบลุ่มห้วยแฮด บ้านปราสาทเยอ บ้านโพนปลัด บ้านเขวา ตำบลปราสาทเยอ เขตอำเภอไพรบึง ตั้งอยู่ที่ราบลุ่มห้วยทา บ้านกุง บ้านวังไฮ บ้านขาม บ้านกลาง บ้านจิก ตั้งอยู่บริเวณที่ราบลุ่มลำน้ำเสียว เป็นต้น ที่น่าสนใจคือชาวเยอในแต่ละหมู่บ้านมีความสัมพันธ์ในลักษณะเครือญาติ ปกติชาวเยอมีอาชีพทำนา แต่บางส่วนมีความชำนาญในด้านช่าง[๔๖]

วิถีวัฒนธรรมของชนเผ่าเยอ

ชาวเยอ มีจุดเด่นที่เหนียวแน่นยึดมั่นในการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมทางภาษาของกลุ่มชนไว้เป็นอย่างดี ซึ่งสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน เช่น วัฒนธรรมทางภาษา ภาษาเยอ เป็นภาษาที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว เยอมีแต่ภาษาพูด ไม่มีภาษาเขียน เคยคิดประดิษฐ์อักษรพร้อม ๆ กับชนชาติเขมร (ขอม) แต่เพราะกลุ่มชนคนเผ่าเยอ เป็นชนกลุ่มน้อย อาณาจักรของชนเผ่าเยอจึงล่มสลาย ไม่มีประเทศเป็นของตนเอง ทำให้อักษรตัวหนังสือและการเขียน ขาดระบบการจัดเก็บและถ่ายทอดที่ดี จึงไม่มีตัวหนังสือเขียน ปัจจุบันเหลือแต่ภาษาพูด เช่น "กวยขูนะ เกิดแซมซายกะเฎือ" แปลว่า คนทุกคนเป็นพี่น้องกัน

ชาวเยอมีความเชื่อและจารีตประเพณีเหมือนคนอีสานทั่วไป เช่น เชื่อผีสางนางไม้ ผีฟ้าพญาแถน เชื่อผีปู่ตา ผีนาตาแฮก เชื่อบุญ เชื่อบาป เข้าวัดฟังธรรม ยึดฮีตโบราณ คือ แต่งงานต้องสู่ขอ ถือเป็นจารีตประเพณีอันดีงามของสังคมปัจจุบันคนเยออยู่กระจัดกระจายทั่วไปตามอำเภอต่าง ๆ ของจังหวัดศรีสะเกษ เช่น อำเภอเมือก็มีบ้านโพนค้อ บ้านโนนแกด บ้านโนนขมิ้น อำเภอราษีไศล ก็เป็นบ้านคงโคก บ้านหลุบโมก บ้านร่องอโศก บ้านใหญ่ อำเภอศิลาลาด บ้าน กุง บ้านขาม อำเภอพยุห์ บ้านหนองทุ่ม บ้านสำโรงโคเฒ่า อำเภอไพรบึง บ้านปราสาทเยอ คนกลุ่มนี้มักเรียกตนเองว่า "กวยเยอ" และมีคำต่อท้ายว่า "เยอ" เช่น กวยเยอ, เจาเยอ, มูไฮเจาเยอ, ขวญเจ้ามาเยอ จึงได้เรียกว่า "เยอ" หรือ "กวยเยอ" แปลว่า "คนเยอ""เจาเดอแซมซายจาโดย" แปลว่า "มานะพี่น้องกินข้าว"

ประเพณีและวัฒนธรรมของเผ่าเยอที่สำคัญ ๆ ได้แก่

บุญข้าวสาก เป็นประเพณีที่มีขึ้นหลังจากการดำนาเสร็จสิ้น ประมาณเดือน สิงหาคม

บุญข้าวจี่ มีขึ้นหลังจากเก็บเกี่ยวเสร็จ ประมาณเดือน ธันวาคม

---

[๔๖]ชาติพันธุ์เยอ (Yer) ระบบสารสนเทศภูมิปัญญาท้องถิ่น, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://sisaket-wisdoms.net/sys/sisaket/ethnic/yer, [๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๑].

ผีฟ้าผีแถน ก็ยังมีอยู่ และยังจัดยิ่งใหญ่เหมือนเดิม คนที่กลัวบางครั้งก็ไม่กล้าเข้าร่วม เข้าธรรมก็ยังคงมีอยู่ คุ้มเหนือเข้าแถนเยอะมากประมาณ ๒๐ หลังคาเรือน นับถือแถน ส่วนคุ้มกลางมีน้อย คุ้มใต้ก็เยอะประมาณ ๑๕ หลังคาเรือน นอกจากนี้ยังมีประเพณีอื่น ๆ ซึ่งได้รับอิทธิพลจากประเพณีของชาวพื้นถิ่นรอบ ๆ นั้น รวมไปถึงวัฒนธรรมไทยเกือบทั้งหมด[๔๗]

การดำเนินชีวิตของชาวเยอ

คนเผ่าเยอมีอาชีพหลักคือเกษตรกรรม ชอบอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ๆ เห็นได้จากการปลูกบ้านเป็นกลุ่ม ลักษณะของบ้าน จะเป็นบ้านสองชั้น ใต้ถุนโล่งเพื่อใช้เลี้ยงควายหรือวัว หลังคาจะทำจากฟางข้าว ผนังหรือกั้นห้อง จะเป็นไม้ไผ่สาน ซึ่งในปัจจุบันไม่มีให้เห็นแล้ว ส่วนเสาและพื้นบ้าน จะเป็นไม้เนื้อแข็งทั่วไป

การแต่งกาย

เยอจะมีการแต่งกายเป็นของตนเอง คือ ผู้ชายจะนุ่งผ้าโสร่งไหมหรือผ้าเข็น (เหน็บกะเตียว) เสื้อผ้าไหมเหยียบสีดำย้อมมะเกลือ ผ้าข้าวม้าพาดบ่า ส่วนผู้หญิงนิยมนุ่งซิ่นคั่นไหมคู่กับเสื้อไหมเหยียบสีดำย้อมมะเกลือ พร้อมด้วยผ้าสไบเบี่ยง ปัจจุบันเยอมีการประยุกต์การแต่งกายให้เกิดความสวยงามตามสมัยนิยม

การถือศาสนา

ชนเผ่าเยอ นับถือศาสนาพุทธเป็นหลัก และมีความเชื่อในศาสนาพราหมณ์-ฮินดูบ้าง เช่น การบายศรีสู่ขวัญ การขึ้นบ้านใหม่ การแต่งงาน และอื่น ๆ อาจมีบางครอบครัว นับถือผีบ้านหรือผีบรรพบุรุษ และจะมีการรำแถน (รำผีฟ้า) เพื่อบวงสรวง เชื่อกันว่า จะทำให้ลูกหลานอยู่ดีไม่มีโรคเบียดเบียน สังเกตจากเรื่องอาถรรพณ์ที่ไม่น่าเชื่อ บางคนป่วยโดยไม่รู้สาเหตุ พาไปหาหมอที่โรงพยาบาล ก็ตรวจไม่พบว่าเป็นโรคอะไรทั้งนั้น คน ๆ นั้น สบายดีตอนหาหมอ แต่พอตอนอยู่ที่บ้านกลับป่วยทรุดหนัก ว่ากันว่าบรรพบุรุษเป็นผู้กระทำ จึงทำให้มีการรำแถน เพื่อบวงสรวง คนป่วยคนนั้นก็หายวันหายคืน ผู้ชายที่บวชและสึกออกมาจากบวชเณร จะเรียกนำหน้าชื่อว่า เซียง และผู้ที่สึกออกมาจากบวชพระ จะเรียกนำหน้าชื่อว่า ญีมอม (ทิด)[๔๘]

กล่าวโดยสรุปแล้ว ชนเผ่าเยอ เป็นคนพื้นถิ่นที่อาศัยอยู่ในศรีสะเกษมาช้านาน มีวัฒนธรรมความเชื่อที่เป็นของตนเอง มีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย ส่วนนับถือพระพุทธศาสนาและมีความเชื่อในศาสนาพราหมณ์-ฮินดูผสมผสานอยู่บ้าง ส่วนใหญ่จะนิยมตั้งถิ่นฐานในเขตใกล้ลำน้ำ หรือลำห้วย เช่น ตั้งริมฝั่งแม่น้ำมูล บริเวณที่ราบลุ่มห้วยทา ที่ราบลุ่มห้วยแฮด เป็นต้น

---

[๔๗]ประวัติความเป็นมาของชนเผ่าเยอ-ศูนย์ศรีสะเกษศึกษา, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: www.interssk.sskru.ac.th/filenews/a9eafad2af42acd08c96263d0561c63b.doc, [๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๑].

[๔๘]ชาติพันธุ์เยอ (Yer) ระบบสารสนเทศภูมิปัญญาท้องถิ่น, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://sisaket-wisdoms.net/sys/sisaket/ethnic/yer, [๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๑].

๓.๓ สภาพการแนวทางการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของพระสงฆ์พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง

ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นถือเป็นเอกลักษณ์ของสังคม การอนุรักษ์จึงมีความสำคัญต่อวิถีการดำเนินชีวิตและความเป็นอยู่ของมนุษย์ ที่ได้มีการสืบทอดกันมาอย่างยาวนานจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นโบราณสถาน ภาษา วรรณกรรม ศิลปกรรม ความเชื่อตลอดจนขนบธรรมเนียมและประเพณี ถ้าวัฒนธรรมเดิมสูญสิ้นหรือถูกกลืนหายไปโดยวัฒนธรรมอื่น สังคมนั้นก็จะหมดความเป็นตัวของตัวเอง และได้ชื่อว่าเป็นสังคมที่ไม่มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม

๓.๓.๑ ความหมายของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น

นักวิชาการต่าง ๆ ได้ให้ความหมายของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นไว้ ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ ให้ความหมายของการอนุรักษ์ (conservation) ว่า คือ การรักษาให้คงเดิม ดังนั้นการอนุรักษ์วัฒนธรรม ก็คือ การรู้จักรักษาไว้มิให้สูญเสียไปหรือให้คงอยู่สภาพคงเดิม[๔๙]สอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ที่ให้ความหมายของการอนุรักษ์วัฒนธรรมว่า หมายถึง การพิทักษ์รักษาและธำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม เพื่อก่อให้เกิดความรัก ความหวงแหน ความเข้าใจ และความภูมิใจในความเป็นชาติ ตลอดจนเพื่อประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าของคนรุ่นหลัง[๕๐]

วิมล จิโรจพันธ์ และคณะ ให้คำอธิบายว่า การอนุรักษ์ หมายถึง กระบวนการใด ๆ ที่มีวัตถุประสงค์ที่จะสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมต่าง ๆ ที่เหมาะสมอย่างมีระบบและถูกต้องตามหลักวิธีการ เช่น การอนุรักษ์ภาพเขียนในโบสถ์ วิหารต่าง ๆ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์ศิลปกรรมท้องถิ่น เป็นต้น[๕๑]สอดคล้องกับสุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์ ที่อธิบายว่า การอนุรักษ์ที่ดีต้องดำเนินไปโดยเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับสังคม คือ มีทั้งการรักษาคุณค่าเดิมของสิ่งนั้น ๆ พร้อมทั้งมีการพัฒนาควบคู่กันไปด้วย การอนุรักษ์ไม่ได้เป็นเพียงการเก็บรักษาของเก่าเข้าพิพิธภัณฑ์เท่านั้น หากต้องศึกษาค้นคว้าและนำคุณค่าที่ได้เผยแพร่กลับไปสู่สังคมอย่างกว้างขวางอีกครั้งเป็นการยกระดับสังคมให้หันมาสนใจในมรดกศิลปะและวัฒนธรรม ดังนั้นการอนุรักษ์ที่ดีจึงมีหลักสำคัญอยู่ ๒ ประการ คือ ๑) อนุรักษ์เพื่อรักษาวัฒนธรรม ให้พ้นจากการเสื่อมสลายโดยธรรมชาติและกาล เวลา ๒) อนุรักษ์เพื่อพัฒนามรดกวัฒนธรรมให้กลับมาเป็นส่วนหนึ่งของสังคมปัจจุบันให้ได้[๕๒]

---

[๔๙]ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นานมีบุ๊ค, ๒๕๔๖), หน้า ๘.

[๕๐]สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ,**ความหมายและขอบข่ายงานวัฒนธรรม**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๓๕), หน้า ๑๔.

[๕๑]วิมล จิโรจพันธ์ และคณะ, **ศิลปะ และวัฒนธรรมไทย**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แสงดาว, ๒๕๔๘), หน้า ๓๘.

[๕๒]สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์, **การอนุรักษ์ศิลปกรรม**, (เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๒), หน้า ๘-๙.

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ก็คือ เป็นการเก็บรักษาหรือการพิทักษ์รักษาและธำรงไว้ซึ่งคุณค่ามรดกวัฒนธรรมของชุมชนสังคม เพื่อให้สืบทอดไปยังชนรุ่นหลัง ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม เพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจ เกิดความรัก ความหวงแหน ตลอดจนความภูมิใจในความเป็นชุมชนสังคม บนรากฐานมรดกวัฒนธรรมและเทคโนโลยีของตน เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้า การถ่ายทอด รักษา เพื่อให้ศิลปวัฒนธรรมของชุมชนสังคมได้ดำรงอยู่และเจริญงอกงามต่อไปถึงคนรุ่นหลัง

๓.๓.๒ สภาพการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของพระสงฆ์วัดพระธาตุเรืองรองในอดีต

ศิลปวัฒนธรรมพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรองเป็นศิลปวัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมประจำท้องถิ่นของชนสี่เผ่าไทย อันเป็นผลผลิตทางภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่แสดงถึงวิถีชีวิตขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี พิธีกรรมความเชื่อของกลุ่มชนนั้น ๆ ทั้งยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการบำบัดปัญหาของสังคมและชุมชนในอดีต และยังเป็นสื่อสัญลักษณ์ในการให้ข้อคิด คติธรรม และการสร้างความสามัคคีในชุมชน ดังที่ ดนัย ไชยโยธา ได้กล่าวไว้ว่า วัฒนธรรมเป็นเรื่องที่สำคัญมาก เพราะวัฒนธรรมเป็นเครื่องที่บ่งชี้ให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองและความก้าวหน้าของสังคมในอดีตทุกชาติทุกภาษาจึงมีนโยบายที่ จะรักษาและเชิดชูวัฒนธรรมของตนไว้[๕๓]

นอกจากนี้ ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและโบราณวัตถุของไทยนั้น ภาครัฐบาลได้เสนอให้มีการกำหนด “วันอนุรักษ์มรดกไทย” ขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๓๐ โดยใช้วันที่ ๒ เมษายน ของทุกปี ซึ่งเป็นวันคล้ายวันพระราชสมภพในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีด้วย เนื่องจากพระองค์ทรงสนพระราชหฤทัยในมรดกทางวัฒนธรรมของไทยในทุกด้าน และทรงพยายามที่จะฟื้นฟูสนับสนุนให้มรดกทางวัฒนธรรมของไทย ไม่ว่าจะเป็นงานด้านศิลปกรรม ดนตรี วรรณกรรมและประเพณีต่าง ๆ ให้คงอยู่คู่ชาติไทยตลอดไป[๕๔]

ดังนั้น แนวทางการส่งเสริมและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของพระสงฆ์วัดพระธาตุเรืองรองในอดีตจึงได้มีการดำเนินการ คือ

๑. การจัดตั้งคณะกรรมการ

พระครูวิบูลธรรมภาณ (หลวงปู่ธัมมา พิทักษา) ได้ประชุมคณะกรรมการวัดพระธาตุเรืองรอง ผู้นำชุมชน และศรัทธาสาธุชนของวัด เพื่อชี้แจงและขอรับฟังข้อคิดเห็นของผู้เข้าร่วมประชุมเรื่องการจัดตั้งคณะกรรมการในการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรอง เพื่อใช้เป็นที่รวบรวมศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นและโบราณวัตถุ ตลอดจนของเก่าที่หลวงปู่ธัมมา ท่านได้รวบรวมไว้ เพื่อให้เป็น

---

[๕๓]ดนัย ไชยโยธา, **สังคม วัฒนธรรม และประเพณีไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๒,** (กรุงเทพมหานคร: โอ เอส พริ้นติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๔๖).

[๕๔]พระพชรพร โชติวโร (อาษากิจ), “ศึกษากระบวนการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น กรณีศึกษาวัดร้องเม็ง จังหวัดเชียงใหม่”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (**บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๒๔.

สถานที่สำหรับผู้ที่สนใจได้เข้ามาศึกษามรดกทางศิลปวัฒนธรรมและโบราณวัตถุ อันเป็นภูมิปัญญาพื้นบ้านที่เกิดจากความคิดอันทรงคุณค่าของบรรพบุรุษ ผู้เข้าร่วมประชุมทุกคนต่างเห็นชอบให้มีการตั้งคณะกรรมการของวัดให้เป็นคณะกรรมการของพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรองด้วยและแสดงความจำนงที่จะนำมรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นและโบราณวัตถุที่ตนมีอยู่มาบริจาคเพื่อจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรองพร้อมกับจะช่วยประชาสัมพันธ์ให้กับคนทั้งในและนอกชุมชนได้รับรู้[๕๕]

๒. การมีส่วนร่วมของหน่วยราชการ

การเริ่มต้นของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรองที่ผ่านมาเกิดจากพระสงฆ์ คือหลวงปู่ธัมมา พิทักษา เพราะวัดเป็นสถาบันของชุมชน วัดและพระสงฆ์จึงกลายเป็นผู้เก็บสะสมของของเก่า ๆ ทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยการเริ่มต้นในระยะแรก ๆ นั้น คงอาจไม่ได้คาดหวังไว้ว่าจะต้องมีวัตถุทางศิลปวัฒนธรรมเท่านั้นเท่านี้หรือมากน้อยอย่างไร ดังนั้นเริ่มต้นหลวงปู่จึงเริ่มสร้างอาคารจากหลังเล็ก ๆ เพื่อเป็นที่เก็บรักษาและจัดแสดงศิลปวัฒนธรรมที่มีอยู่เหล่านั้น และเมื่อมีผู้สนใจและบริจาคมากขึ้นและมีเงินพอท่านก็จะสร้างขยายอาคารไปเรื่อย ๆ เพื่อใช้เก็บรักษาอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมที่ค่อย ๆ เพิ่มขึ้น เนื่องจากเรื่องราวของชุมชนและศิลปวัฒนธรรมนั้นมีมากซึ่งย่อมเปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา ดังนั้น หัวใจสำคัญของการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในช่วงแรก ๆ จึงได้อาศัยพระสงฆ์ภายในวัดเป็นผู้ช่วยกันทำเท่าที่กำลังจะพอมี เพราะโดยคณะกรรมการที่ตั้งไว้ก็ไม่มีความเข้าใจในการดำเนินการเท่าที่ควร และบางครั้งก็ต้องอาศัยคณะนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษและสภาวัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษได้เข้ามาเป็นพี่เลี้ยงให้ คอยแนะนำเทคนิคเล็ก ๆ น้อย ๆ บางประการในการจัดแสดงให้บ้างเท่านั้น แต่สิ่งที่มีความจำเป็นมาก ก็คือ การทำทะเบียนวัตถุ ได้แก่ การแยกประเภท ว่าเป็นของกลุ่มชาติพันธ์ใดหรือมาจากที่ไหน ใช้งานอย่างไร ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ต้องทำให้เป็นระบบ เพราะหากว่าเกิดสูญหายไปก็จะไม่สามารถใช้หลักฐานที่มีอยู่ยืนยันเอาคืนมาได้[๕๖]

๓.๓.๓ สภาพการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของพระสงฆ์วัดพระธาตุเรืองรองในปัจจุบัน

พระธาตุเรืองรองในปัจจุบันเป็นอาคารสูง ๖ ชั้นที่สร้างเสร็จสมบูรณ์มีลักษณะสถาปัตยกรรมแบบผสมผสานแนวศิลปวัฒนธรรมของสี่ชนเผ่าของอีสานใต้ คือ ลาว ส่วย เขมร และเยอ ที่เริ่มต้นก่อสร้างขึ้นเมื่อประมาณ เกือบ ๓๐ ปีก่อน[๕๗]ซึ่งบริบทในปัจจุบันสามารถแสดงให้เห็นได้ดังภาพ ๓.๑

---

[๕๕]สัมภาษณ์ พระครูวิบูลธรรมภาณ (หลวงปู่ธัมมา พิทักษา), เจ้าอาวาสวัดพระธาตุเรืองรอง, อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๑].

[๕๖]สัมภาษณ์ พระครูโกศลสุตคุณ, เจ้าอาวาสบ้านเอก (ผู้ช่วยดูแลพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรอง), ตำบลหนองปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๗ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

[๕๗]สากล เจรจา**, พิพิธภัณฑ์สี่เผ่าไทย วัดพระธาตุเรืองรอง, ศมส,** (กรุงเทพมหานคร: เสาร์สวัสดี ๒๕๔๘), หน้า ๘-๙.

ภายในพระวิหารพระธาตุเรืองรอง และบรรยากาศภายนอก

โบสถ์ภายในอาคารเทียมเกวียน และภาพทิวทัศน์ถ่ายจากจุดชมวิวชั้นบนของพระธาตุเรืองรอง

ภาพประกอบ ๓.๑ แสดงบริบททั่วไปของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรองในปัจจุบัน

ในปัจจุบันสภาพการส่งเสริมและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของวัดพระธาตุเรืองรอง ได้มีการดำเนินการเพิ่มเติม คือ

๑. การจัดแสดงศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของวัดพระธาตุเรืองรอง

ปัจจุบันวัดพระธาตุเรืองรอง ได้ทำหน้าที่ในการรวบรวมและจัดแสดงศิลปวัฒนธรรมที่เป็นเครื่องใช้พื้นบ้านของชาวบ้านกลุ่มชาติพันธ์ชุมชนสี่เผ่าไทย ด้วยวัตถุประสงค์หลักเพื่อแสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมอันเป็นวิถีชีวิตของชนสี่เผ่าไทยจังหวัดศรีสะเกษ ที่ปัจจุบันวิถีชีวิตพื้นบ้านของกลุ่มชนเหล่านี้ได้ค่อย ๆ สูญหายไปจากสังคมมากขึ้น ซึ่งในส่วนพื้นที่การจัดแสดงของพระธาตุเรืองรองในปัจจุบันนั้น เมื่อก้าวเข้าสู่ประตูวัด จะพบกับรูปปั้นวัวคู่ยักษ์เทียมเกวียนขนาดใหญ่สูงประมาณตึกสองชั้น ส่วนที่เป็นเกวียนนั้นคือโบสถ์ภายในมีพระประธานประดิษฐานให้นักท่องท่องเที่ยวได้กราบไหว้บูชา และบริเวณโดยรอบด้านล่างของพระธาตุเรืองรอง ยังมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นที่เคารพบูชาของชาวบ้านในชุมชน ส่วน

ด้านหลังจะมีวัตถุมงคลและหนังสือธรรมะให้เช่าบูชา และที่เป็นจุดเด่นอีกอย่างหนึ่งของพระธาตุเรืองรอง คือ ป้ายที่บรรจุถ้อยคำสั่งสอน และคติเตือนใจต่าง ๆ ให้คนที่ผ่านมาอ่าน ได้เตือนสติเตือนกายเตือนใจตัวเองไม่ให้ประมาทในการดำเนินชีวิต

สำหรับส่วนพระธาตุเรืองรองจะมีพื้นที่จัดแสดงศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นและโบราณวัตถุ โดยแบ่งออกเป็น ๖ ชั้น ประกอบด้วย

ชั้นที่ ๑ แรกสุดจะมีนิทรรศการนิทานพื้นบ้านความเป็นมาต่าง ๆ ในลักษณะรูปปั้นแสดงประเพณีวัฒนธรรมต่าง ๆ ในท้องถิ่น และบนขื่อคานมีภาพจิตรกรรมเล่าเรื่องราวพร้อมคำบรรยายเกี่ยวกับตำนานความเชื่อต่าง ๆ ตามฮีต ๑๒ คลอง ๑๔

ชั้นที่ ๒ ชั้นที่ ๓ จะเป็นที่จัดแสดงพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านกลุ่มชาติพันธ์สี่เผ่าไทยในอดีต คือ ส่วย เขมร ลาว เยอ ประกอบด้วย โบราณวัตถุ เครื่องมือเครื่องใช้ในการทำมาหากินในชีวิตประจำวันของชาวบ้าน เช่น ถ้วยชาม เครื่องปั้นดินเผาต่าง ๆ เครื่องมือดักสัตว์ อาวุธ เตารีดโบราณ อุปกรณ์การเลี้ยงหม่อนไหม หนังสือ ตำราต่าง ๆ ที่น่าสนใจ โดยสิ่งของที่จัดแสดงส่วนใหญ่จะมีป้ายชื่อเรียก และฝาผนังจะมีภาพเขียนสถานที่ท่องเที่ยว เหตุการณ์ต่าง ๆ ของจังหวัดศรีสะเกษ ส่วนระเบียงภายนอกทั้งสี่ด้านจะเป็นห้องจำลองชีวิตความเป็นอยู่ กิจกรรมประเพณีของชนเผ่าทั้งสี่เผ่าไทย

ชั้นที่ ๔ จัดไว้เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจของผู้ที่เข้ามาเยี่ยมเยียน เข้าชม

ชั้นที่ ๕ ใช้เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม สวดมนต์ ทำสมาธิ ของประชาชนทั่วไป

ชั้นที่ ๖ เป็นชั้นบนสุดเป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ พระบรมเกศาธาตุ (เส้นผม) ของพระอรหันต์ รวมถึงเป็นจุดชมวิวในมุมสูงที่สวยงามสบายตา[๕๘] ดังตัวอย่างภาพประกอบที่ ๓.๒

---

[๕๘]สัมภาษณ์ พระครูโกศลสุตคุณ, เจ้าอาวาสบ้านเอก (ผู้ช่วยดูแลพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรอง), ตำบลหนองปล้อง และสัมภาษณ์ นายบุญเรือง ขันตา, ปราชญ์ชาวบ้านสร้างเรือง ตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ, [๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

แสดงวิถีชีวิตชนเผ่าลาว ส่วย เขมร และเยอ ผ่านหุ่นจำลอง

หุ่นแสดงวัฒนธรรม และหุ่นจำลองวิถีการดำเนินชีวิตคนพื้นบ้านในอดีต

ข้าวของเครื่องใช้ในสมัยโบราณภายในพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรอง

ภาพประกอบที่ ๓.๒ แสดงภาพจำลองวิถีวัฒนธรรมท้องถิ่นชนสี่เผ่าไทย

๒. การบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์พระธาตุเรืองรอง

ปัจจุบัน พระครูวิบูลธรรมภาณ หรือ หลวงปู่ธัมมา พิทักษา ซึ่งเป็นเจ้าอาวาสวัดพระธาตุเรืองรอง ยังคงเป็นผู้รับผิดชอบควบคุมการบริหารงานจัดการพิพิธภัณฑ์พระธาตุเรืองรองเองทั้งหมดเพียงคนเดียว โดยมีคณะกรรมการวัดซึ่งเป็นชาวบ้านสร้างเรือง อันเป็นที่ตั้งของวัดได้เข้ามาช่วยเหลือดำเนินงานบางอย่างในลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์พระธาตุเรืองรอง ได้แก่ นายพรมมา ธิปเทศ นายวิชิต พิทักษา นายบุญเรือง ขันตา และนางสาวเทียนทอง พงษ์พีระ โดยมีหลวงปู่ธัมมา พิทักษา จะเป็นกำลังหลักในการบริหารดำเนินการและตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ รวมถึงยังรับหน้าที่เป็นผู้ดูแลพิพิธภัณฑ์บางครั้งยังเป็นผู้นำชมด้วย รวมถึงยังทำหน้าที่ในการจัดแสดงสิ่งของ ทำ

ทะเบียน และคำอธิบาย โดยอาศัยนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษและสภาวัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ เข้ามาเป็นพี่เลี้ยงให้คำปรึกษาแนะนำเทคนิคในการจัดแสดงให้บางประการ ส่วนพระลูกวัดพระธาตุเรืองรองจะเป็นผู้คอยดูแลทำความสะอาดภายในพิพิธภัณฑ์เท่านั้น

แต่หากจะกล่าวไปแล้วการบริหารจัดการพระธาตุเรืองรอง ได้พยายามที่จะดำเนินการตามแนวทางการบริหารจัดการตามรอยพระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่พระราชาทานไว้เมื่อวันที่ ๑๗ กันยายน ๒๕๒๔ ภายใต้ แนวคิด บวร หรือ โครงสร้างพิพิธภัณฑ์ ๓ ส่วน โดย “บ้าน” ทำหน้าที่ช่วยเหลือในการเสาะแสวงหาวัตถุทางศิลปวัฒนธรรมที่จะจัดแสดง “วัด” ทำหน้าที่เป็นผู้จัดพื้นที่แสดงสิ่งของที่หามาได้ ส่วน “โรงเรียนในชุมชน” เช่นโรงเรียนบ้านเอกสร้างเรือง โรงเรียนบ้านหญ้าป้อง โรงเรียนศรีสะเกษน้อมเกล้า เป็นต้น ได้เข้ามาช่วยทำในการจัดกิจกรรมและนิทรรศการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในช่วงเทศกาลสำคัญ เช่น การจัดงานไหว้พระธาตุประจำปี การแสดงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมดั้งเดิม คือ ทอผ้า ตำข้าวตีเหล็ก บีบข้าวปุ้น จักสาน การเป่าแคน เป่าโหวด ดีดพิณ เป่าสะไน ในช่วงสงกรานต์ทุกปี อันเป็นเอกลักษณ์ของชนสี่เผ่า[๕๙]

สรุปได้ว่า สภาพการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง มีปัจจัยทั้งภายในและภายนอกที่เกี่ยวข้อง โดยปัจจัยภายในจะมีพระครูวิบูลธรรมภาณ หรือ หลวงปู่ธัมมา พิทักษา เป็นผู้ที่มีบทบาทหน้าที่ในการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์และเป็นกำลังหลักในการดำเนินการและตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ ตั้งแต่เริ่มก่อตั้งพระธาตุเรืองรองจนถึงปัจจุบัน ส่วนปัจจัยภายนอกที่เข้ามาสนับสนุน คือ หน่วยงานราชการ เช่น มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ สภาวัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ และสถานศึกษา ชุมชนในการเข้าร่วมกับกิจกรรมต่าง ๆ เพื่ออนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่ต่อไป

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ปัจจุบันพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรองนั้น หากมองด้วยสายตาของบุคคลภายนอกแล้ว คล้ายว่าจะเป็นพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นที่ประสบความสำเร็จ ด้วยหลักฐานยืนยันจากการศึกษาสัมภาษณ์ผู้ที่ใกล้ชิดกับวัดพระธาตุเรืองรองดังที่กล่าวแล้วนั้น ไม่ว่าจะเป็นการที่พิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรองได้เปิดทำการเก็บรักษาอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นมาเป็นเวลาอย่างยาวนานกว่า ๓๐ ปี ตลอดจนการที่มีผู้คนทั่วไปให้ความสนใจเข้ามาเยี่ยมชม และการได้รับการยอมรับจากชาวบ้านในชุมชนในฐานะที่สร้างชื่อเสียงและรายได้ให้กับชุมชน แต่หากมองลึกลงไปในอนาคตแล้วพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรองยังไม่สามารถเป็นพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านของชุมชนได้อย่างแท้จริง ทั้งในด้านการบริหารจัดการที่ยังไม่สามารถเชื่อมโยงกับชุมชนได้ เนื่องจากเสียงชาวบ้านในชุมชนที่ชื่นชมนั้นก็เป็นเพียงในลักษณะของคนนอกมองเข้ามา ชาวบ้านหาได้มีความรู้สึกว่ามีส่วนร่วมหรือความภาคภูมิใจในฐานะที่พระธาตุเรืองรองนี้ คือ ส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของชุมชนไม่ ทั้งที่สิ่งของในการจัดแสดงในพระธาตุเรืองรองส่วนมากล้วนมีที่มาจากภูมิปัญญาอันเป็นวิถีชีวิตของชาติพันธุ์บรรพบุรุษของชนชาวศรีสะเกษ ทั้งนี้เนื่องมาจากสิ่งของจัดแสดงในพระธาตุเรืองรองปัจจุบันนั้น เริ่มต้นจากสิ่งของที่ไม่

---

[๕๙]สัมภาษณ์ พระครูโกศลสุตคุณ, เจ้าอาวาสบ้านเอก (ผู้ช่วยดูแลพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรอง), ตำบลหนองปล้อง และสัมภาษณ์ นายบุญเรือง ขันตา, ปราชญ์ชาวบ้านสร้างเรือง ตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมืองจังหวัดศรีสะเกษ, [๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

จำเป็นในชีวิตประจำวันของชาวบ้านแล้ว จึงนำไปไว้ที่วัด ไม่ว่าจะเป็นสิ่งของที่ชำรุดหรือสิ่งของที่ไม่มีความจำเป็นใด ๆ ต้องใช้งานอีก

ดังนั้น ในวันที่สิ่งของเหลือใช้เหล่านี้ของชาวบ้านได้กลายเป็นของพระธาตุเรืองรอง ชาวบ้านจึงไม่มีความตื่นเต้น ยินดี หรือมีส่วนร่วมเท่าที่ควร กอปรกับพระธาตุเรืองรองแห่งนี้ได้รับการบริหารแบบผูกขาดโดยเจ้าอาวาสวัด คือ พระครูวิบูลธรรมภาณ หรือ หลวงปู่ธัมมา พิทักษา แต่สำนึกตลอดจนการรับรู้ในความเป็นเจ้าของชุมชนนั้น ชุมชนแทบจะไม่มีความเข้าใจ แต่เนื่องจากพระธาตุเรืองรองในปัจจุบันมีประชาชนทั่วไปจากภายนอกหันมาให้ความสนใจมากขึ้น ชาวบ้านชุมชนจึงหันมาให้ความใส่ใจเพราะเหตุผลที่พ่วงด้วยเรื่องของเศรษฐกิจ แต่ชาวบ้านยังคงไม่สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมกับการบริหารจัดการพระธาตุเรืองรองในฐานะเจ้าของทรัพยากรมรดกศิลปวัฒนธรรมได้ ดังนั้น หากวันหนึ่งพระครูวิบูลธรรมภาณหรือหลวงปู่ธัมมา พิทักษา ไม่อยู่เสียแล้ว พระธาตุเรืองรองก็อาจกลายเป็นสถานที่เพียงแค่เก็บรักษาของเก่าทางวัฒนธรรมไว้เท่านั้น

ผู้วิจัยจึงเห็นว่า สภาพการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน พระสงฆ์ในวัดพระธาตุเรืองรองจึงควรมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงบทบาทของตนให้มากยิ่งขึ้น โดยการส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนได้เข้ามาเป็นหุ้นส่วนในความเป็นเจ้าของอย่างเป็นรูปธรรมในการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมร่วมกัน ในทุกมิติของทุกฝ่ายทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน สถานศึกษา และชุมชน รวมถึงหน่วยงานท้องถิ่นต่าง ๆ เพื่อที่ทุกฝ่ายจะได้ร่วมกันรณรงค์ทำหน้าที่เผยแพร่ฟื้นฟู ถ่ายทอดประชาสัมพันธ์ อนุรักษ์ดูแลรักษาและสืบสานทรัพยากรทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ชนสี่เผ่าไทยของจังหวัดศรีสะเกษ ทั้งยังจะเป็นการส่งเสริมให้พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านพระธาตุเรืองรองได้ทำหน้าที่เป็นแหล่งเรียนรู้ทางศิลปวัฒนธรรมที่มีความพร้อมและมีศักยภาพคู่กับชุมชนได้อย่างแท้จริงและยั่งยืน

จากที่ได้ศึกษาสภาพการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของพระสงฆ์วัดพระธาตุเรืองรองตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันดังที่กล่าวแล้วนั้น ผู้วิจัยจะได้วิเคราะห์ถึงปัญหาอุปสรรคและเสนอแนวทางการส่งเสริมบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรองในบทที่ ๔ ต่อไป

บทที่ ๔

ปัญหา อุปสรรค และเสนอแนวทางการส่งเสริมบทบาทของพระสงฆ์ ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง

ในบทนี้ ผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงปัญหาอุปสรรคและเสนอแนวทางการส่งเสริมบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำเสนอโดยมีรายละเอียดเป็นลำดับดังต่อไปนี้

๔.๑ วิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นสี่เผ่าไทยวัดพระธาตุเรืองรอง

หน้าที่สำคัญของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น คือ การรักษามรดกของท้องถิ่น ทั้งยังเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมด้านต่าง ๆ ของชุมชน รวมทั้งเป็นแหล่งเรียนรู้ ศึกษา ค้นคว้าของนักวิชาการ นักเรียน นักศึกษาจากสถานศึกษา และประชาชนทั่วไป ทั้งในท้องถิ่นและนอกท้องถิ่น ซึ่งพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดพระธาตุเรืองรอง ถือเป็นพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นแห่งหนึ่งที่จัดตั้งอยู่ในบริเวณศาสนสถาน โดยการริเริ่มความคิดของพระสงฆ์ และทำหน้าที่ในการบริหารดำเนินงานโดยพระสงฆ์ อย่างไรก็ตาม แม้ปัจจุบันพระธาตุเรืองรองจะได้เติบโตและเพิ่มจำนวนผู้เข้าชมขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่ที่ผ่านมาเป็นการเพิ่มในเชิงปริมาณ การพัฒนาประสิทธิภาพตามรูปแบบงานพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นยังคงมีอยู่อย่างจำกัด ทั้งนี้เนื่องจากปัญหาอุปสรรคหลายประการ ซึ่งผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์รวบรวมประเด็นปัญหาอุปสรรคต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นสี่เผ่าไทยวัดพระธาตุเรืองรอง ได้ดังนี้

๔.๑.๑ ปัญหาอุปสรรคด้านการอนุรักษ์ดูแลรักษา

บริบทหนึ่งของสังคมไทยตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ประเด็นหนึ่งที่ต้องทบทวนและสร้างความเข้าใจ คือ เรื่องพิพิธภัณฑ์วัดกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น โดยสิ่งของที่ได้รับบริจาคให้วัด หรืออะไรที่เก่า ๆ แก่ ๆ ต้องเอาไปไว้วัด ของเก่าของแก่ก็ต้องไปเก็บรักษาไว้ที่วัด อะไรต่าง ๆ เหล่านี้ จึงทำให้วัดมีของเก่าแก่มากมาย มีทั้งของวัดเองที่เป็นมรดกตกทอดมาแต่โบราณ และมีทั้งของบริจาค[๑] ซึ่งพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรองแม้จะเกิดขึ้นจากการริเริ่มของหลวงปู่ธัมมา พิทักษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นสถานที่เก็บรวบรวมมรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของชนสี่เผ่าศรีสะเกษ แต่พระสงฆ์ภายในวัดไม่รู้จักหรือไม่มีความรู้ความสามารถในการดูแลรักษาอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นต่าง ๆ เหล่านั้นยิ่งพิพิธภัณฑ์ภายในวัดที่มีสมบัติมรดกทางศิลปวัฒนธรรมอย่างมากมาย หากพระสงฆ์ผู้ดูแลไม่รู้จักหรือไม่มีความรู้เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมแล้ว ก็ยิ่งทำให้ดูเหมือนจะไม่เห็นคุณค่าสิ่งของเหล่านั้นเพราะด้วยมีไม่น้อยที่ต้องถูก

---

[๑]ต่อจรัส พงษ์สาลี, **รายงานวิจัยเรื่อง พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในประเทศไทย บทบาทของวัดในฐานะสื่อกลางในการฟื้นฟูวัฒนธรรมระดับท้องถิ่น มุมมองจากการทบทวนประวัติศาสตร์และพัฒนาการของงานพิพิธภัณฑสถานไทย**, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิริธร องค์การมหาชน, ๒๕๔๗), หน้า ๔๘.

ทำลายไป

ทั้งนี้สอดคล้องกับ **พระราชกิตติรังษี** เจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ ที่ได้ให้ทัศนะถึงปัญหาและอุปสรรคไว้ว่า[๒]

“ประเด็นที่อาจเรียกว่าเป็นปัญหาต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง เท่าที่ทราบนั้นอาจพิจารณาได้จากการดำเนินงานโดยหลวงปู่ธัมมา พิทักษา แต่เพียงผู้เดียว จึงทำให้ขาดการสนับสนุนจากผู้นำชุมชน รวมถึงองค์กร หรือหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งการมองข้ามปัญหานี้ ทำให้การประสานความร่วมมือในการเอาใส่ใจดูแลรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรมประเพณีของบรรพบุรุษ ไม่ได้รับการส่งเสริมเท่าที่ควร เพราะขาดการสนับสนุนอย่างจริงจัง ทั้งในด้านงบประมาณ กำลังแรงกาย และสติปัญญา เพื่อที่จะส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในชุมชนของตน จึงเสมือนเป็นการทำลายของเก่าให้สูญสิ้นไปโดยไม่รู้ตัว เพราะพระสงฆ์เราไม่มีความรู้ความสามารถหรือไม่มีประสบการณ์ในการดูแลรักษาวัตถุทางศิลปวัฒนธรรมเหล่านี้ได้ทั้งหมด”ซึ่งสอดคล้องกับ **พระครูโกศลสุตคุณ** ผู้ช่วยดูแลพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรองที่ได้ให้ทัศนะว่า[๓]

“หากจะให้ว่ากันตรง ๆ บทบาทของพระสงฆ์ในการดำเนินงานพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรองที่มีอยู่ในปัจจุบัน ยังขาดความเชื่อมโยงกับชุมชนรอบข้าง ทั้งยังไม่สามารถทำความเข้าใจถึงความสำคัญในการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นให้กับประชาชนในท้องถิ่นได้ดีพอ ทำให้ขาดการสนับสนุนการดูแลและการเข้ามาใช้ประโยชน์จากพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นของประชาชนเท่าที่ควร แม้จะมีการทำงานโดยอาศัยความร่วมมือกับทางโรงเรียนในท้องถิ่น เช่น โรงเรียนศรีสะเกษน้อมเกล้า โรงเรียนบ้านหญ้าปล้อง โรงเรียนบ้านเอกสร้างเรือง เป็นต้น และทางคณะกรรมการของพระธาตุเรืองรองได้ติดต่อไปยังสถาบันราชภัฏศรีสะเกษแล้ว เพื่อให้เข้ามาช่วยในการสงวนรักษาวัตถุและให้ความรู้ แต่ก็ยังไม่ได้รับความช่วยเหลือเท่าที่ควร นอกจากนี้ ยังขาดการศึกษา ค้นคว้า และการวิจัยด้านศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ได้มีการรวบรวมไว้แล้ว เพื่อให้ทราบความหมาย และความสำคัญของวัฒนธรรมในฐานะที่เป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นอย่างถ่องแท้ อันเป็นรากฐานของการดำเนินชีวิตของวิถีชุมชน เพื่อให้เห็นคุณค่า ทำให้เกิดการยอมรับ และนำไปใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสมต่อไป และสอดคล้องกับทัศนะของ **นางพรทิพย์ แสงฟ้า** กำนันตำบลหญ้าปล้องที่กล่าวว่า

“หากกล่าวถึงในท้องถิ่นตำบลหญ้าปล้อง ทุกหมู่บ้าน และในเขตใกล้เคียงวัดพระธาตุเรืองรอง แม้จะมีความผูกพันและให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นมาเป็นอย่างดีและให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทางวัดพระธาตุเรืองรองได้จัดขึ้นมาตลอด แต่สิ่งหนึ่งที่จะต้องกล่าวถึง ก็คือ บทบาทของพระสงฆ์ทั้งในส่วนของวัดพระธาตุเรืองรองเองและในจังหวัดศรีสะเกษด้วย พระสงฆ์ในปัจจุบันยังไม่ค่อยจะมีบทบาทเข้ามามีส่วนร่วมในด้านการอนุรักษ์มากเท่าไร

---

[๒]สัมภาษณ์ พระราชกิตติรังษี, เจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ วัดเจียงอีศรีมงคลวราราม พระอารามหลวง, อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

[๓]สัมภาษณ์ พระครูโกศลสุตคุณ, เจ้าอาวาสบ้านเอก (ผู้ช่วยดูแลพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรอง), ตำบลหนองปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๗ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

เพราะคิดว่าการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นนั้น เป็นเรื่องของทางวัดพระธาตุเรืองรองเองโดยเฉพาะ และได้มีการบริหารจัดการดีแล้ว จึงไม่ได้เล็งเห็นปัญหาที่มีอยู่และยังมองว่าให้เป็นเรื่องของหน่วยงานหรือองค์กรทางวัฒนธรรม ดังนั้น จึงเป็นปัญหาในการมีส่วนร่วมและการแสดงบทบาทร่วมกันของทางคณะสงฆ์ในจังหวัดในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมต่อการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของวัดพระธาตุเรืองรองในปัจจุบัน”[๔]

แนวทางการแก้ไขปัญหาอุปสรรคด้านการอนุรักษ์ดูแลรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นนั้น คือ การพระสงฆ์ในวัดพระธาตุเรืองรองและพระสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ ต้องให้ความร่วมมือต่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น และทำการศึกษาให้เกิดความรู้ความเข้าใจ โดยเชิญวิทยากรจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาให้การอบรมความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมแด่พระสงฆ์ในวัดพระธาตุเรืองรองและคณะกรรมการบริหารจัดการวัดได้นำไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติต่อไป

๔.๑.๒ ปัญหาอุปสรรคด้านการเผยแพร่และฟื้นฟู

สภาพการณ์ปัจจุบันของพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรอง ยังขาดผู้รู้ที่ทรงภูมิปัญญา หรือปราชญ์ท้องถิ่นเพื่อการถ่ายทอดเผยแพร่ให้ความรู้ทางประวัติศาสตร์สังคมวัฒนธรรมของท้องถิ่นแก่ผู้ที่เข้าชม อย่างมากก็เป็นเพียงสถานที่รวบรวมโบราณวัตถุที่ไร้เรื่องราวปะติดปะต่อ ไม่สามารถนำมาเชื่อมต่อให้คนรุ่นหลังเข้าใจถึงความเป็นไปในสังคมและศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นได้ และนำมาซึ่งปัญหาและอุปสรรคในการถ่ายทอดเผยแพร่การให้ความรู้ตลอดจนการฟื้นฟูที่เกี่ยวข้องกับมรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นหรือของสิ่งนั้น ๆ ซึ่งถือเป็นเรื่องสำคัญ เพราะการถ่ายทอดเผยแพร่และฟื้นฟู ย่อมจะเป็นตัวกระตุ้นให้คนในท้องถิ่นเกิดความภูมิใจกระทั่งกลายเป็นแนวร่วมในเรื่องการรักษาอนุรักษ์และปกป้องศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของตนมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับ **พระครูโกศลสุตคุณ** ผู้ช่วยดูแลพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรองที่ได้ให้ทัศนะว่า[๕]

“สิ่งหนึ่งที่อาจเป็นปัญหาอุปสรรคต่อการดำเนินงานของพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรองคือการขาดความร่วมมืออย่างจริงจังในการนำภูมิปัญญาที่ผ่านการเลือกสรรกลั่นกรองด้วยเหตุและผลอย่างรอบคอบและรอบด้านของคนรุ่นก่อนอันเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ไปเผยแพร่ให้คนในสังคมได้รับรู้ให้เกิดความเข้าใจ และตระหนักในคุณค่า คุณประโยชน์และปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม โดยกระบวนการการมีส่วนร่วมผ่านสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษาหรือหน่วยงานที่จัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมต่าง ๆ ได้ ซึ่งถือเป็นเรื่องสำคัญ เพราะสิ่งนี้คือสิ่งที่จะเป็นตัวกระตุ้นให้คนในท้องถิ่นเกิดความภูมิใจกระทั่งกลายเป็นแนวร่วม ในการถ่ายทอดเผยแพร่และฟื้นฟูมรดกทางศิลปวัฒนธรรม แต่เมื่อขาดการดำเนินการอย่างจังจริงในเรื่องนี้ จึงไม่อาจสะท้อนผลใด ๆ ได้” ซึ่งสอดคล้องกับ **นายบุญเรือง ขันตา** ปราชญ์ชาวบ้านที่กล่าวว่า “ปัญหาอุปสรรคด้านการถ่ายทอดเผยแพร่และฟื้นฟูมรดกทางศิลปวัฒนธรรม

---

[๔]สัมภาษณ์ นางพรทิพย์ แสงฟ้า, กำนันตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ, [๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

[๕]สัมภาษณ์ พระครูโกศลสุตคุณ, เจ้าอาวาสบ้านเอก (ผู้ช่วยดูแลพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรอง), ตำบลหนองปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๗ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

ท้องถิ่นของวัดพระธาตุเรืองรองจะขึ้นตรงต่อหลวงปู่ธัมมา พิทักษา เป็นหลัก และการจัดการพิพิธภัณฑ์ก็มักจะเน้นไปในเรื่องของการจัดแสดงมรดกทางภูมิปัญญาท้องถิ่นเสียมากกว่า ที่จะดำเนินการในเรื่องของการถ่ายทอดเผยแพร่และฟื้นฟู ส่วนรายได้หรือเงินอุดหนุนต่าง ๆ ทางวัดก็จะนำไปดำเนินการเพื่อขยายสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ภายในวัด จึงทำให้ขาดงบประมาณในส่วนของการดำเนินงานถ่ายทอดเผยแพร่และฟื้นฟูมรดกทางศิลปวัฒนธรรม อีกอย่างการขอความร่วมมือจากภาครัฐและเอกชนก็ไม่ค่อยได้รับการตอบสนองและสนับสนุนอย่างเต็มกำลังเท่าที่ควร จนกลายเป็นปัญหาทำให้ขาดความต่อเนื่องในการถ่ายทอดเผยแพร่และการฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งนับวันจะค่อย ๆ เลื่อนหายไป คนรุ่นใหม่จึงไม่ให้ความสำคัญที่จะสืบสาน อย่างมากก็เพียงแค่ให้ความสนใจมาเยี่ยมชมเท่านั้น”[๖]

นอกจากนี้ **นายมณเฑียร จันตะ** ผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านหญ้าปล้อง ก็ได้ให้ทัศนะถึงปัญหาอุปสรรคด้านการถ่ายทอดเผยแพร่และฟื้นฟูมรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของวัดพระธาตุเรืองรองว่า “ในฐานะที่เป็นผู้นำหมู่บ้าน ผมมองว่า ทางวัดพระธาตุเรืองรองหรือพระสงฆ์ยังขาดการร่วมมืออย่างจริงจังจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องที่จะเข้ามารณรงค์สืบสานงานฟื้นฟูอย่างจริงจัง ทั้งยังขาดงบประมาณ คือ มีแต่เสียงตอบรับ แต่ไม่มีการขับเคลื่อนหรือรณรงค์ดำเนินกิจกรรมเพื่อให้มีการถ่ายทอดเผยแพร่ฟื้นฟูเพื่อให้เกิดความต่อเนื่อง ซึ่งผมมองว่าเรื่องนี้เป็นปัญหาอย่างมากต่อการถ่ายทอดเผยแพร่และฟื้นฟูมรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของวัดพระธาตุเรืองรอง”[๗]

ขณะที่ **นายเสน่ห์ นามจันทรา** ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหญ้าปล้อง ได้ให้ทัศนะว่า “ปัญหาอุปสรรคที่เห็นในปัจจุบันของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง คือการไม่สามารถเลือกสรรภูมิปัญญาที่กำลังจะสูญหาย หรือที่สูญหายไปแล้ว นำมาถ่ายทอดเผยแพร่ฟื้นฟูหรือทำให้เห็นคุณค่าและมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตในท้องถิ่น โดยเฉพาะพื้นฐานทางจริยธรรม คุณธรรม และค่านิยม ควรที่จะมีกิจกรรมส่งเสริมให้ทุกคนได้เห็นคุณค่า และร่วมกันรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของบรรพบุรุษของตนและของท้องถิ่นของตนเพื่อสร้างความเข้าใจและความมั่นใจแก่คนรุ่นหลังในการปรับเปลี่ยนและตอบสนองต่อกระแสวัฒนธรรมอื่น ๆ ได้อย่างเหมาะสม เพื่อสร้างทัศนคติ ความรู้ และความเข้าใจว่าทุกคนมีหน้าที่ที่ต้องช่วยกันถ่ายทอดเผยแพร่เสริมสร้างฟื้นฟู และช่วยกันดูแลรักษาสภาพทางมรดกศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นอันดีงามที่เป็นสมบัติของท้องถิ่น ซึ่งมีผลโดยตรงต่อความเป็นอยู่ของทุกคนในท้องถิ่นด้วย”[๘]

แนวทางการแก้ไขปัญหาอุปสรรคด้านการถ่ายทอดเผยแพร่และฟื้นฟูมรดกทางศิลปวัฒนธรรมต้องเปิดกว้างทางความคิด การระดมความคิดเกี่ยวกับปัญหาในการบริหารจัดการ โดยเฉพาะพระครูวิบูลธรรมภาณ หรือ หลวงปู่ธัมมา พิทักษา ต้องเปิดใจยอมรับฟังเสียงของบุคคลภายนอก และให้โอกาสในการบริหารจัดการร่วมกันของบุคคลภายนอก ทั้งองค์กร/สถาบัน ฝ่ายปกครอง ผู้นำชุมชน ประชาชน และ

---

[๖]สัมภาษณ์ นายบุญเรือง ขันตา, ปราชญ์ชาวบ้านสร้างเรือง ตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

[๗]สัมภาษณ์ นายมณเฑียร จันตะ, ผู้ใหญ่บ้านบ้านหญ้าปล้อง, ตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

[๘] สัมภาษณ์ นายเสน่ห์ นามจันทรา, ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหญ้าปล้อง, อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

พระสงฆ์ในตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษเข้ามามีบทบาทในการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ของวัดพระธาตุเรืองรองอย่างเต็มที่ เพื่อให้เกิดการดำเนิน การในการเผยแผ่และฟื้นฟูอย่างมีประสิทธิภาพและสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนา มีความรู้สึกเกิดความหวงแหนในมรดกทางวัฒนธรรมร่วมกัน

๔.๑.๓ ปัญหาอุปสรรคด้านบุคลากร

ปัจจุบันพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น ถือเป็นแหล่งเรียนรู้ทางมรดกศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น ทั้งยังเป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าของนักวิชาการ นักเรียน นักศึกษาจากสถานศึกษาและประชาชนทั่วไปทั้งในท้องถิ่นและนอกท้องถิ่นรวมทั้งเป็นศูนย์กลางการจัดกิกรรมด้านต่าง ๆ ของชุมชน แต่พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นที่จัดตั้งในวัดหรือศาสนาสถานส่วนใหญ่ ยังขาดบุคลากรที่จะทำหน้าที่ ที่จำเป็นตามลักษณะงานพิพิธภัณฑ์ เช่น นักวิชาการ เจ้าหน้าที่ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ หรือปราชญ์ผู้ทรงภูมิปัญญาของท้องถิ่น เป็นต้น[๙]จึงทำให้พิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรองขาดการพัฒนาให้น่าสนใจ และขาดพลังที่จะขับเคลื่อนให้งานพิพิธภัณฑ์เป็นแหล่งการเรียนรู้ หรือ แหล่งท่องเที่ยวของท้องถิ่นได้ สอดคล้องกับ **นายมณเฑียร จันตะ** ผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านหญ้าปล้อง ที่ได้ให้ทัศนะว่า

“ปัญหาสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ วัดพระธาตุเรืองรองรวมถึงพระสงฆ์ในวัดพระธาตุเรืองรองยังขาดการสร้างคนรุ่นใหม่หรือแม้แต่ตัวของพระสงฆ์ในวัดเองด้วย เพื่อให้เข้ามามีบทบาทหน้าที่ในการให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม อันเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น ๆ ของตน ลำพังแต่ปราชญ์ท้องถิ่นเองก็ไม่อาจสามารถที่จะเข้ามาช่วยดูแลเรื่องนี้ได้ตลอดเวลา เนื่องจากทุกคนต้องทำงานดำเนินชีวิตของตนหรืออาจมีปัญหาเรื่องการจัดสรรเวลาทำงานช่วยเหลือพิพิธภัณฑ์ ดังนั้นการพัฒนาบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์เพื่อให้เข้ามาช่วยหรือเป็นอาสาสมัครในการให้ความรู้เกี่ยวกับมรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของวัดพระธาตุเรืองรองจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องรีบแก้ไข”[๑๐]สอดคล้องกับ **นายสมสุข สายเพชร** ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านเอกสร้างเรืองได้ให้ความเห็นว่า[๑๑]

“พิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรองประกอบด้วยหลักฐานประวัติศาสตร์ทางวัฒนธรรมและหลักฐานทางชาติพันธุ์ของชนสี่เผ่าไทย อันเป็นแหล่งเรียนรู้ของจริง ดังนั้น จึงต้องมีบุคลากรที่มีภูมิความรู้ทางมรดกวัฒนธรรมเหล่านี้ เพื่อให้ความกระจ่างและความน่าสนใจต่อผู้เยี่ยมชม โดยเฉพาะเด็ก ๆ ซึ่งเป็นเยาชนรุ่นหลังคนรุ่นใหม่ ที่ไม่เข้าใจความหมายและความสำคัญทางมรดกวัฒนธรรมท้องถิ่นของตน จึงเป็นปัญหาที่พระสงฆ์วัดพระธาตุเรืองรองและผู้ที่เกี่ยวข้องในชุมชนพึ่งให้ความสำคัญ ด้วยการสร้างบุคลากรหรือปราชญ์ท้องถิ่นที่มีภูมิรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ สังคม วิถีชีวิตและศิลปวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่น เพื่อถ่ายความรู้ และช่วยกันรักษาสืบสานไปสู่อนุชนรุ่นหลังได้”

---

[๙]ประภัสสร โพธิ์ศรีทอง, **ปัญหาของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.academia.edu/375489399, [๑๐ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

[๑๐]สัมภาษณ์ นายมณเฑียร จันตะ, ผู้ใหญ่บ้านบ้านหญ้าปล้อง, ตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

[๑๑]สัมภาษณ์ นายสมสุข สายเพชร, ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านเอกสร้างเรือง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

สอดคล้องกับ **นายพรมมา ธิปเทศ** ปราชญ์ชาวบ้านสร้างเรือง ตำบลหญ้าปล้อง ที่กล่าวว่า “พระธาตุเรืองรองยังขาดบุคลากรที่มีความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในการให้องค์ความรู้ หรือขาดผู้ให้เนื้อหารายละเอียดในการบรรยาย ให้ความหมาย วิธีการใช้สอยในคุณค่าของโบราณวัตถุ

อันเป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรมเหล่านั้น จึงทำให้ไม่สามารถถ่ายทอดให้บุคคลผู้ที่เข้ามาศึกษาเยี่ยมชม ได้เข้าใจในคุณค่าได้อย่างถ่องแท้”[๑๒]สอดคล้องกับ **นายบุญฤกษ์ โสรเนตร** ที่ให้ความเห็นว่า

“การที่วัดพระธาตุเรืองรอง ได้เปิดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ และเยี่ยมชม มรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของชนสี่เผ่าศรีสะเกษนั้น ข้อสังเกตอย่างหนึ่ง คือ แม้จะมีการเขียนบอกถึงชื่อของมรดกทางวัฒนธรรม แต่ยังขาดวิทยากรหรือปราชญ์ท้องถิ่นที่จะนำชมบรรยายให้รายละเอียดของวัตถุอันเป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรมเหล่านั้น จึงขาดจุดดึงดูดที่จะทำให้ผู้ที่มาศึกษาเยี่ยมชมได้สนใจ”[๑๓]และสอดคล้องกับ **พระครูโกศลสุตคุณ** ที่กล่าวว่า “วัดพระธาตุเรืองรองเป็นสถานที่-ที่มีพร้อมและมีสิ่งอำนวยความสะดวกพร้อมทุกด้าน เป็นสถานที่เก็บรวบรวมข้อมูลทางด้านวัตถุต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับมรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของชนชาวศรีสะเกษ แต่สิ่งที่ขาด คือ บุคลากรหรือปราชญ์ท้องถิ่นที่มีความรู้ความเข้าใจในด้านประวัติศาสตร์ข้อมูลของมรดกทางวัฒนธรรมนั้น ๆ ที่จะให้ความรู้แก่ผู้เข้าชมรวมถึงหน่วยงานรัฐก็ยังไม่สามารถเข้ามาสนับสนุนในด้านของบุคลากรได้ ส่วนพระสงฆ์ของวัดพระธาตุเรืองรองเองก็ไม่สามารถเข้ามามีบทบาทให้ความรู้ความเข้าใจได้เช่นกัน จึงเป็นปัญหาอุปสรรคที่วัดพระธาตุเรืองรองต้องให้ความสำคัญและรีบแก้ไข”[๑๔]

แนวทางการแก้ไขปัญหาอุปสรรคด้านบุคลากร สำคัญที่สุดคือพระสงฆ์ในวัดต้องเป็นผู้นำและขนขวายความรู้ เป็นแบบอย่างของสาธุชนในการประพฤติปฏิบัติ เพื่อสั่งสอนอบรมปลูกจิตสำนึกของสาธุชนในชุมชนให้เกิดความสามัคคีปรองดองและเป็นตัวกลางในการประสานความร่วมมือสร้างเครือข่ายไปยังหน่วยงานภาครัฐ เอกชน สังคม องค์กร/สถาบันการศึกษา จัดให้มีการสร้างปราชญ์ชาวบ้านและปราชญ์รุ่นใหม่ เช่น มัคคุเทศก์น้อยที่เกิดจากเยาวชนในพื้นที่ โดยได้รับการอบรมจากปราชญ์ชาวบ้านที่มีอยู่เดิม เจ้าหน้าที่วัฒนธรรมจังหวัด เจ้าหน้าที่สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด เหล่านี้เข้ามามีส่วนในการพัฒนาบุคลากรทั้งพระสงฆ์ ผู้นำชุมชน ประชาชน เยาวชนให้ได้รับความรู้เพื่อจะได้นำไปถ่ายทอดและประชาสัมพันธ์วัดพระธาตุเรืองรอง เช่น พิพิธภัณฑ์ชนสี่เผ่า

---

[๑๒]สัมภาษณ์ นายพรมมา ธิปเทศ, ปราชญ์ชาวบ้านสร้างเรือง ตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

[๑๓]สัมภาษณ์ นายบุญฤกษ์ โสรเนตร, ข้าราชการบำนาญ ตำบลหนองครก อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๑๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

[๑๔]สัมภาษณ์ พระครูโกศลสุตคุณ, เจ้าอาวาสบ้านเอก (ผู้ช่วยดูแลพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรอง), ตำบลหนองปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๗ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

๔.๑.๔ ปัญหาอุปสรรคด้านการบริหารจัดการ

เนื่องจากพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง เป็นพิพิธภัณฑ์ที่ตั้งอยู่ภายในวัด ซึ่งเกิดจากการดำริของพระครูวิบูลธรรมภาณ หรือหลวงปู่ธัมมา พิทักษา และเป็นผู้ที่ได้ทำการเก็บรวบรวมโดยการขอรับบริจาคโบราณวัตถุอันเป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของชนสี่เผ่าจากชาวบ้าน เพื่อมาจัดแสดงไว้ในพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรอง ผู้ดูแลและบริหารจัดการจึงเป็นเจ้าอาวาส คือ หลวงปู่ธัมมา พิทักษา ดังนั้น เมื่อมีกิจที่จะต้องปฏิบัติตามกฎของสงฆ์ จึงอาจทำให้มีข้อจำกัดในเรื่องของการดูแลและบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ ซึ่งที่ผ่านมาหลวงปู่ธัมมา พิทักษา จะเป็นผู้บริหารงานต่าง ๆ และรับผิดชอบตัดสินใจเองทั้งการจัดแสดงวัตถุทางศิลปวัฒนธรรม การควบคุมดูแลพระธาตุเรืองรองทั้งหมดเพียงคนเดียว และเนื่องจากการดูแลบริหารจัดการพระธาตุเรืองรองมีเพียงแค่เจ้าอาวาสวัด คือ หลวงปู่ธัมมา พิทักษา เพียงคนเดียวนี้เอง จึงทำให้อาจเป็นปัญหาอุปสรรคไม่สามารถดูแลจัดการพระธาตุเรืองรองได้อย่างเต็มที่ ทั้งยังอาจส่งผลกระทบต่อการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรองในอนาคตอีกด้วย หากไม่มีหลวงปู่ธัมมา พิทักษา แล้ว สอดคล้องกับ **พระราชกิตติรังษี** เจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ ที่ให้ทัศนะไว้ว่า

“ปัญหาอีกประเด็นหนึ่งที่อาจเป็นปัญหาต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง ก็คือ การบริหารและจัดการพิพิธภัณฑ์ เพราะอย่างที่เคยกล่าวแล้วว่า หลวงปู่ธัมมา พิทักษา เป็นผู้ดูแลบริหารจัดการด้วยตัวของท่านเอง ทุกอย่างขึ้นอยู่กับหลวงปู่ทั้งหมด หน่วยงานหรือองค์กรอื่น ๆ ก็ไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างจริงจังนัก ดังนั้น ในอนาคตหากขาดหลวงปู่ธัมมาแล้ว ก็น่าเป็นห่วงว่า การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมวัดพระธาตุเรืองรองอาจขาดความต่อเนื่องในการบริหารจัดการที่ดี และทำให้พิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรอง ประสบกับปัญหาในการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นได้[๑๕]ซึ่งสอดคล้องกับ **นายประสาท ดั่งวงค์** ผู้ใหญ่บ้านบ้านเอกตำบลหญ้าปล้อง ที่กล่าวว่า

“ในฐานะที่เป็นผู้หนึ่งที่อยู่ใกล้ชิดกับวัดพระธาตุเรืองรอง จนกระทั่งหลวงปู่ธัมมา พิทักษามีแนวคิดในการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรองขึ้น แต่วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์คือเน้นการเก็บรวบรวมและการจัดแสดงของมีค่าและของแปลกอันเป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของชนสี่เผ่าศรีสะเกษ มากกว่าที่จะคำนึงถึงแนวทางการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ เพราะตัวหลวงปู่ธัมมาจะเป็นผู้บริหารจัดการเองเสียทั้งหมด เพราะท่านเป็นผู้สร้าง แม้ต่อมาบางช่วงเวลาจะขอความร่วมมือไปยังวัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น และมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษให้เข้ามาสนับสนุน แต่ก็เป็นเพียงให้เข้ามาเพื่อช่วยพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนหรือเป็นศูนย์กลางทางมรดกศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นเท่านั้น เพื่อช่วยในการส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่ ส่วนเรื่องการบริหารจัดการต่าง ๆ ก็ยังคงอยู่ในการดูแลของหลวงปู่ธัมมาเช่นเดิม ซึ่งมองว่าอาจเป็นปัญหา

---

[๑๕]สัมภาษณ์ พระราชกิตติรังษี, เจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ วัดเจียงอีศรีมงคลวราราม พระอารามหลวง, อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

ต่อไปในอนาคตข้างหน้าได้”[๑๖]

ขณะที่ **นายพรมมา ธิปเทศ** ปราชญ์ชาวบ้านสร้างเรือง ตำบลหญ้าปล้อง ได้ให้ทัศนะว่า “สิ่งที่มองว่าน่าจะเป็นปัญหาอุปสรรคต่อการส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของวัดพระธาตุเรืองรอง ก็คือ เรื่องของการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรอง เนื่องจากเป็นพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นที่ตั้งอยู่ในวัด การบริหารจัดการจึงเป็นหน้าที่ของหลวงปู่ธัมมา พิทักษา แต่เพียงผู้เดียวทั้งหมด ทำให้คนในชุมชนเข้าใจว่าเป็นหน้าที่ของวัดหรือพระสงฆ์ที่ต้องดำเนินการเรื่องนี้จึงไม่ได้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรองตั้งแต่แรก จึงอาจทำให้มีข้อจำกัดในเรื่องของการดูแล และการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ แม้ในระยะหลังจะมีหน่วยงานภาครัฐเข้ามาเกี่ยวข้องในการช่วยเหลือส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น แต่ก็มีขีดข้อจำกัดต่าง ๆ ในการบริหารจัดการทั้งในด้านบุคลากร และงบประมาณ ทำให้ไม่สามารถเข้ามาช่วยเหลือพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรองได้อย่างเต็มที่”[๑๗]สอดคล้องกับ **นายบุญฤกษ์ โสรเนตร** วัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ ที่ให้ทัศนะว่า

“วัดพระธาตุเรืองรองถือเป็นพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นที่สำคัญของชาวศรีสะเกษ เป็นสถานที่จัดแสดงและเก็บรวบรวมศิลปวัตถุ โบราณวัตถุ ข้อมูล ประวัติ ภูมิปัญญา วิถีชีวิตของบรรพบุรุษสี่เผ่าชาวศรีสะเกษจากอดีตจนถึงปัจจุบัน แต่เนื่องด้วยเป็นพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นที่ตั้งอยู่ในวัด การบริหารจัดการทุกอย่างจึงรวมศูนย์อยู่ที่เจ้าอาวาสผู้ก่อตั้ง คือหลวงปู่ธัมมา พิทักษา และเป็นผู้รับผิดชอบตัดสินใจบริหารงานต่าง ๆ ทั้งการจัดแสดงวัตถุทางศิลปวัฒนธรรม การควบคุมดูแลพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรองทั้งหมด จึงทำให้คนในชุมชนขาดความเข้าใจ มองไม่เห็นคุณค่าของมรดกทางศิลปวัฒนธรรม และไม่ได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรอง แม้หน่วยงานอื่น ๆ ก็เช่นกัน ซึ่งไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเท่าที่ควร ข้อนี้จึงเห็นว่าอาจเป็นอุปสรรคต่อการเป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อการพัฒนาสู่การเรียนรู้และการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ชุมชนอย่างครบวงจร เช่น แนวทางด้านการจัดแสดง ด้านองค์ความรู้ การให้บริการ การประชาสัมพันธ์ และกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะส่งเสริมเพื่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้ยั่งยืน ดังนั้น การบริหารจัดการทุกอย่างที่รวมศูนย์อยู่ที่พระสงฆ์คือเจ้าอาวาสผู้ก่อตั้ง จึงอาจเป็นข้อจำกัดในเรื่องของการบริหารดูแลมรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นและ การส่งเสริมอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของวัดพระธาตุเรืองรองในอนาคตได้”[๑๘]

แนวทางการแก้ไขปัญหาอุปสรรคด้านการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น คือ พระครูวิบูลธรรมภาณ (หลวงปู่ธมมา พิทักษา) ควรกระจายอำนาจให้องค์กรภาครัฐ เอกชน ประชาชน ที่เกี่ยวข้อง อาทิ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดศรีสะเกษ วัฒนธรรม

---

[๑๖]สัมภาษณ์ นายประสาท ดั่งวงค์, ผู้ใหญ่บ้านบ้านเอก ตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

[๑๗]สัมภาษณ์ นายพรมมา ธิปเทศ, ปราชญ์ชาวบ้านสร้างเรือง ตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

[๑๘]สัมภาษณ์ นายบุญฤกษ์ โสรเนตร, ข้าราชการบำนาญ ตำบลหนองครก อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๑๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

จังหวัดศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ องค์การบริหารส่วนตำบลหญ้าปล้อง เป็นต้น เข้ามามีส่วนในการวางแผนอย่างมีระบบระเบียบ คิดรูปแบบ ให้ความรู้ การจัดแสดง การจัดหาทั้งโบราณวัตถุ แหล่งทุน ภาคีความร่วมมือ ดำเนินการจัดการพิพิธภัณฑ์ชนสี่เผ่า รวมถึงการส่งเสริมการฟื้นฟูและเผยแผ่กิจกรรมต่าง ๆ ของพระธาตุเรืองรองร่วมกันกับพระครูวิบูลธรรมภาณ ผู้นำชุมชน ประชาชน และเยาวชนเข้ามามีบทบาทในการขับเคลื่อนการบริหารจัดการ

จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเกี่ยวข้องด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรองดังที่ได้กล่าวมาตามลำดับนั้น ผู้วิจัยสามารถประมวลสรุปเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรองได้ดังนี้ ๑) ปัญหาอุปสรรคด้านการอนุรักษ์ดูแลรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ๒) ปัญหาอุปสรรคด้านการถ่ายทอดเผยแพร่และฟื้นฟูมรดกทางศิลปวัฒนธรรม ๓) ปัญหาอุปสรรคด้านบุคลากร ๔) ปัญหาอุปสรรคด้านการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า การอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นนั้นเป็นเรื่องที่ทุกภาคส่วนทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชน รวมถึงสถานศึกษา ควรต้องมีส่วนร่วมในการสืบสานอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมของบรรพบุรุษของตน ดังนั้น พระสงฆ์วัดพระธาตุเรืองรองควรต้องแสดงบทบาทของตน โดยการให้องค์กร หน่วยงานต่าง ๆ และชุมชน ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเกี่ยวกับการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อให้เกิดจุดมุ่งหมายในทิศทางเดียวกัน เช่น การสร้างความเข้าใจในเรื่องของพิพิธภัณฑ์ต่อการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมให้ดีที่สุดในกระบวนการต่าง ๆ ในลักษณะของผู้ที่เป็นหุ้นส่วนกันทางสังคมท้องถิ่น เพื่อร่วมกันสร้างสรรค์แนวทางในการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง ตลอดจนร่วมกันแก้ไขปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ให้สำเร็จลุล่วงภายใต้ระบบที่มีการเชื่อมโยงร่วมกันระหว่างบทบาทของพระสงฆ์และผู้ที่เป็นหุ้นส่วนกันทางสังคมท้องถิ่นร่วมกัน

๔.๒ แนวทางการส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์กับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นสี่เผ่าไทยวัดพระธาตุเรืองรองในอนาคต

จากการศึกษาสภาพการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรองตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน และปัญหาอุปสรรค พบว่า ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นถือเป็นมรดกทางภูมิปัญญาร่วมกันของชุมชนและสังคมทั่วไป ไม่ใช่ของใครเพียงกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ดังนั้น แนวทางการส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อให้เกิดการพัฒนายั่งยืนต่อไป ผู้วิจัยจะได้เสนอแนวทางจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องที่ได้ให้แนวทางการส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง ดังต่อไปนี้

๔.๒.๑ บทบาทต่อการเป็นผู้นำหรือเป็นแบบอย่างในการสืบสาน

บทบาทของพระสงฆ์ที่สำคัญอย่างหนึ่ง คือการเป็นผู้นำและเป็นแบบอย่างในการพัฒนาและสืบทอดศิลปวัฒนธรรม เป็นกระบวนการที่สำคัญยิ่ง ที่จะดำรงไว้ซึ่งสิ่งที่ดีงามสืบไป ซึ่งสามารถพิจารณาได้จากพระราชหัตถเลขาของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ ที่ทรงมีถึง

มกุฎราชกุมาร เมื่อคราวทรงเสด็จประพาสวัดใหญ่สุวรรณาราม จังหวัดเพชรบุรี ต่อบทบาทแบบอย่างการเป็นผู้นำของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ส่งเสริมโบราณสถาน โบราณ วัตถุ และศิลปวัฒนธรรม ความว่า

"พระในวัดนี้ ตั้งแต่พระครูเป็นต้นไป เป็นช่างกันโดยมากรู้จักรักษาของเก่าเป็นอย่างดียิ่ง เช่น ศาลาการเปรียญ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญ ไม้ท่อนไหนผุเปลี่ยนท่อนนั้น ส่วนที่เป็นลวดลายสลักหรือเขียนอันยังจะเก็บของเก่าประกอบอย่างดีที่สุดซึ่งจะทำได้ แต่ในการซ่อมแซมให้ดีบริบูรณ์อย่างเก่านั้น ไม่แต่ถึงมือพระถึงมือช่างหลวง ทุกวันนี้ก็ยากที่จะทำให้เข้ากันกับของเดิมได้ รูปภาพเทพชุมนุมที่นั่งเป็นชั้น ๆ ในผนังอุโบสถดูได้ทุกตัว และเห็นได้ว่าไม่มีฝีมือช่างแห่งใดในกรุงเทพเหมือนเลย เช่น หน้ายักษ์ไม่ได้เขียนเป็นหัวโขน เขียนเป็นคนอ้วน ๆ ย่น ๆ ที่ซึ่งเป็นกนกก็เขียนเป็นหนวดเครา แต่อย่าเข้าใจว่าเขียนเป็นภาพกนก ผู้เขียนนั้นรู้ความคิดเรื่องเครื่องแต่งตัว รู้ว่าจะสอดสวมอย่างไร ไม่ได้เขียนยุ่ง ๆ อย่างทุกวันนี้ รูปนั้นอยู่ข้างจะลบเลือนมาก เพราะเหตุว่าคงจะได้เขียนก่อน ๓๐๐ ปีขึ้นไป เว้นแต่ด้านหน้ามารผจญที่ชำรุดมาก จึงได้เขียนเพิ่มขึ้นใหม่ ก็เลยเห็นได้ถนัดว่า ความคิดไม่ตลอดลงร่องรอยเสารูปแต่งทาสีน้ำมันเขียนลายรดน้ำ เปลี่ยนแม่ลายต่างกันทุกคู่ แต่กรอบเชิงอย่างเดียวกัน กรอบเชิงงามนัก"[๑๙]สอดคล้องกับ **พระราชกิตติรังษี** เจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ โดยท่านได้ให้ทัศนะไว้ว่า

"ในแง่ของการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง พระสงฆ์ควรจะต้องมีบทบาทมากกว่าบุคคลอื่น ๆ ในฐานะที่ตนเป็นผู้นำทางจิตใจของชุมชนสังคมและต้องเป็นแบบอย่างในการกระทำ โดยควรดำเนินการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้รู้ได้เข้าใจ และเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น และจัดตั้งเป็นสภาวัฒนธรรมเพื่อเป็นคลังสมองเป็นคลังภูมิปัญญาของจังหวัดศรีสะเกษ รวมทั้งการสอดส่องดูแลคอยเฝ้าระวังทางวัฒนธรรม เพราะเมื่อวัฒนธรรมเป็นของประชาชนในท้องถิ่นและคนในจังหวัดศรีสะเกษแล้ว ควรที่ผสานทางวัฒนธรรมกับวัฒนธรรมดั้งเดิมของพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจในการส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นจะต้องออกมาชี้แนะแนวทาง ทักท้วง ท้วงติง เพื่อที่จะได้จัดการและทำให้เกิดกระบวนการเฝ้าระแวดระวัง คอยปกป้องคุ้มครองศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนเองได้"[๒๐] ซึ่งสอดคล้องกับ **พระราชธรรมสารสุธี, ดร.** รองเจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ ที่ได้ให้ทัศนะว่า[๒๑]

"พระธาตุเรืองรอง เกิดขึ้นได้จากการนำหรือริเริ่มของพระครูวิบูลธรรมภาณหรือหลวงปู่ธัมมา พิทักษา ที่ได้คิดสร้างพระธาตุเรืองรองขึ้นเพื่อเป็นศาสนสถานที่ให้ญาติโยมชาวจังหวัดศรีสะเกษและใกล้เคียงได้มาสักการบูชาพระบรมสารีริกธาตุของพระอรหันต์ เพราะจังหวัดศรีสะเกษยังไม่มี

---

[๑๙]กรมศิลปากร, **โครงการดูแลทรัพย์สินทางศิลปวัฒนธรรมของชาติของพระสงฆาธิการ**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักโบราณคดีศิลปากร, ๒๕๕๐), หน้า ๑๓, และดูใน พระสมุทรวชิรโสภณ (โสภณ ธมฺมโสภโณ), "การพัฒนาการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม", **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), หน้า ๘๓.

[๒๐]สัมภาษณ์ พระราชกิตติรังษี, เจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ วัดเจียงอีศรีมงคลวราราม พระอารามหลวง, อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

[๒๑]สัมภาษณ์ พระราชธรรมสารสุธี, ดร., รองเจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษและเจ้าอาวาสวัดมหาพุทธาราม พระอารามหลวง, อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๑].

พระบรมสารีริกธาตุประดิษฐานประจำจังหวัดและในโซนอีสานใต้ ท่านจึงมีความตั้งใจสร้างพระธาตุขึ้นจากนั้นท่านก็เห็นว่า มีอะไรที่เป็นของดีของเก่าโบราณที่เป็นภูมิปัญญาทางศิลปวัฒนธรรมชนสี่เผ่าศรีสะเกษ ท่านก็ได้รับบริจาคเพื่อรวบรวมเอาไว้ให้ลูกหลานได้ชม โดยไม่ต้องไปเที่ยวชมตามอำเภอต่าง ๆ ในจังหวัด เพราะท่านรวมแหล่งภูมิปัญญาและแหล่งเรียนรู้ทางศิลปวัฒนธรรมเอาไว้เสร็จครบจบในที่เดียวไว้แล้ว จึงนับว่าหลวงปู่ธัมมานั้นท่านถือเป็นบุคคลแรกเลยที่มีแนวคิดรวบรวมเอาศิลปวัฒนธรรมของสี่เผ่ามาจัดแสดงนิทรรศการให้เราได้ชมในที่เดียว ซึ่งก็ควรที่เราจะได้ช่วยสนับสนุนและส่งเสริมด้วยการร่วมอนุรักษ์ และไม่ทำลายไม่รื้อถอนในสิ่งที่มีอยู่ ก็เป็นการช่วยกันอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของเราชาวศรีสะเกษกันคนละไม้คนละมือด้วย”

นอกจากนี้**นายประหยัด ถิลา** วัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษได้ให้ความเห็นว่า โดยเฉพาะพระสงฆ์ เราถือว่าเป็นผู้นำในทางจิตใจเป็นที่เคารพนับถือบูชาของชุมชนและสังคมมาช้านาน พระสงฆ์ทุกรูปได้รับการยอมรับเป็นส่วนใหญ่จากประชาชน และหน่วยงานราชการ ชาวบ้านมองพระสงฆ์ว่าเป็นผู้นำชาวบ้านในทางที่ดี เกื้อกูลชาวบ้านมีจริยาวัตรที่งดงามควรแก่การปฏิบัติตาม มีเวลาอยู่กับชาวบ้านตลอด จึงสามารถขอความร่วมมือจากชาวบ้าน กลุ่มบุคคล องค์กรของรัฐได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้พระสงฆ์ยังสามารถที่จะนำเอาจารีตประเพณีและวัฒนธรรม ค่านิยม บรรทัดฐานทางสังคมมาเป็นกลยุทธ์ในการอนุรักษ์ได้ด้วย”[๒๒]สอดคล้องกับ **นายเสน่ห์ นามจันทรา** ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหญ้าปล้องที่ให้ทัศนะว่า “พระสงฆ์ต้องมีบทบาทเป็นแบบอย่างในการสืบสานและส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น ให้คงอยู่สืบไป เพราะพระสงฆ์ถือว่าเป็นผู้ที่มีภาวะผู้นำและเป็นแบบอย่างที่ดี เป็นผู้ที่สามารถชี้แนะหรือแสดงธรรมเทศนา แก่หน่วยงานสถานศึกษาและประชาชน เผยแพร่ความรู้ให้ความรู้แก่ประชาชนถึงโทษปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการทำลายศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นได้ดีกว่าคนอื่น ๆ”[๒๓]

ผู้วิจัยพอประมวลสรุปได้ว่า แนวทางการอนุรักษ์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นนั้นบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเป็นผู้นำหรือเป็นแบบอย่างในการสืบสานอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นนับเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยสงวนรักษาสืบทอดศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่ไม่สูญหายและการจะรักษาให้คงมีไว้สืบต่อไปให้ถึงคนในรุ่นลูกรุ่นหลาน โดยมีพระสงฆ์ซึ่งถือว่าเป็นผู้นำทางจิตใจของชุมชนในชนบทย่อมจะเป็นแบบอย่างในการอนุรักษ์ส่งเสริม ฟื้นฟู ปรับปรุง เพื่อให้ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นเหล่านั้นยังคงอยู่ และประสบความสำเร็จได้

๔.๒.๒ บทบาทต่อการส่งเสริมความร่วมมือสนับสนุน

ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ถือเป็นสิ่งมีคุณค่าที่ควรส่งเสริมและธำรงรักษาไว้เป็นมรดกสืบไป จึงเป็นหน้าที่ของพระสงฆ์หรือวัดในฐานะเป็นศูนย์กลางทางจิตใจของชุมชนที่จะต้องรณรงค์ประสานความ

---

[๒๒]สัมภาษณ์ นายประหยัด ถิลา, วัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ, อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๒๒ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

[๒๓]สัมภาษณ์ นายเสน่ห์ นามจันทรา, ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหญ้าปล้อง, อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

ร่วมมือร่วมใจจากทุกฝ่ายหรือต้องสร้างความร่วมมือสนับสนุนการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ร่วมกับองค์กรต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และประชาชนในชุมชน ตลอดจนคนไทยทุกคนที่ต้องให้ความสำคัญเพื่อส่งเสริมและธำรงรักษาไว้ในการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของตน สอดคล้องกับ **พระราชกิตติรังษี** ที่กล่าวว่า

“ประเด็นต่อมา พระสงฆ์จะต้องสร้างความร่วมมือสนับสนุนจากทุกฝ่ายเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนในท้องถิ่น เป็นผู้ดำเนินการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมด้วยตนเองผ่านกลไก “สภาวัฒนธรรม” เพื่อให้สอดคล้องตามมาตรา ๑๘ แห่งพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๓ ซึ่งได้มีการกำหนดอำนาจหน้าที่ของสภาวัฒนธรรมที่จัดตั้งขึ้นไว้อย่างชัดเจนแล้ว เพื่อเป็นการกระตุ้นให้ประชาชนได้ภาคภูมิใจ และเห็นความสำคัญของวัฒนธรรมในท้องถิ่นหรือในพื้นที่ของจังหวัดศรีสะเกษ รวมถึงการสร้างความร่วมมือสนับสนุนจากวัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษในฐานะหน่วยงานภาครัฐ เพราะลำพังเองวัดพระธาตุเรืองรองอันเป็นที่ตั้งพิพิธภัณฑ์สี่ชนเผ่าในจังหวัดศรีสะเกษ ไม่มีงบประมาณในปริมาณที่เพียงพอ ดังนั้นการสร้างความร่วมมือระหว่างกันของวัดพระธาตุเรืองรองกับองค์กรอื่น ๆ ให้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นแล้วก็จะเกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่นยืนได้ วัดพระธาตุเรืองรองก็จะกลายเป็นศูนย์รวม เพราะถ้าไม่มีศูนย์รวมคนที่จะมาสนใจในการอนุรักษ์ ส่งเสริม สนับสนุนหรือเฝ้าระวังในพื้นที่ ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นก็จะไม่หลงเหลือรากเหง้าอะไรให้ชนรุ่นหลังได้เห็นอีกต่อไป”[๒๔] เช่นเดียวกับ **พระครูสันติธรรมานุวัตร** รองเจ้าคณะอำเภอเมืองศรีสะเกษ ที่ให้ความเห็นว่า

“หากกล่าวถึงแนวทางการส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรองพระสงฆ์ที่อยู่ในฐานะผู้จัดตั้งพิพิธภัณฑ์จะต้องสร้างเครือข่ายความร่วมมือสนับสนุนจากหน่วยงานหรือองค์กรต่าง ๆ ทั้งหน่วยงานของภาครัฐ ภาคเอกชน และสถานศึกษา ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุน ฟื้นฟู ดูแล บำรุงรักษาและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อร่วมกันส่งเสริมขนบธรรมเนียมประเพณีของสี่ชนเผ่าอันเป็นวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่มีอยู่แล้วในชุมชน และเป็นที่ยอมรับของสังคมว่าดีงาม ให้คงสภาพหรือปรับปรุงในส่วนที่ดีงามของสิ่งเหล่านั้น จากสติปัญญาชาวบ้านมาใช้เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาการดำเนินชีวิตในท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสมกับยุคสมัย ดังนั้นบทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในรูปของคณะกรรมการหลาย ๆ ฝ่ายดังกล่าวนี้ จะสามารถให้ความช่วยเหลือดูแลและกำหนดขอบข่ายงานเพื่อส่งเสริมอนุรักษ์ตามระบบวงจรของงานศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของวัดพระธาตุเรืองรองไว้ให้คงอยู่ถึงชนรุ่นหลังได้”[๒๕] สอดคล้องกับ **พระครูปริยัติวีราภรณ์** ที่ได้ให้ทัศนะว่า

การพิทักษ์รักษาไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่นั้น จะต้องสร้างความร่วมมือกันหลาย ๆ ฝ่ายให้เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม

---

[๒๔] สัมภาษณ์ พระราชกิตติรังษี, เจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ วัดเจียงอีศรีมงคลวาราม พระอารามหลวง, อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

[๒๕] สัมภาษณ์ พระครูสันติธรรมานุวัตร, รองเจ้าคณะอำเภอเมืองศรีสะเกษ วัดหนองไผ่ อำเภอเมืองจังหวัดศรีสะเกษ, [๙ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

โดยร่วมมือกับภาครัฐและภาคเอกชน ตลอดทั้งประชาชนในท้องถิ่นและทั่ว ๆ ไป เพื่อก่อให้เกิดความรักความหวงแหน ความเข้าใจและความภาคภูมิใจในความเป็นท้องถิ่นของตนเอง แต่การที่จะให้ทุกภาคส่วนและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการส่งเสริม ตัวพระสงฆ์เองซึ่งหมายถึงวัดพระธาตุเรืองรองจะต้องให้ความเข้าใจแก่ชุมชน เพื่อสร้างความเข้าใจและมีจุดมุ่งหมายไปในทิศทางเดียวกัน โดยการจัดตั้งเป็นคณะกรรมการคอยควบคุมดูแลขึ้นมา เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และสืบสานศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นของวัดพระธาตุเรือง ให้เกิดความรัดกุมมากขึ้น ทั้งจะยังประโยชน์เพื่อการศึกษาและค้นคว้าของคนรุ่นหลังอีกด้วย[๒๖] สอดคล้องกับ **พระครูโกศลสุตคุณ** ที่ได้ให้ทัศนะว่า

“อาจถือว่าผมเป็นผู้หนึ่งที่มีความใกล้ชิดกับวัดพระธาตุเรืองรองและหลวงปู่ธัมมา พิทักษา เป็นอย่างมาก จึงทำให้เห็นสิ่งที่หลวงปู่และพระสงฆ์วัดพระธาตุเรืองรองควรที่จะต้องรีบแก้ไขหรือเอาใจใส่ในระดับต้น ๆ คือ บทบาทในการประสานขอความร่วมมือสนับสนุนจากทุกฝ่ายอย่างจริงจัง เช่นหน่วยงานราชการหรือองค์กรของรัฐที่มีความเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ได้เข้ามาร่วมกัน ในการอนุรักษ์ส่งเสริมและกำกับดูแลตลอดทั้งช่วยเก็บรักษาทั้งที่เป็นวัตถุและการปฏิบัติงาน เพราะทุกวันนี้หน่วยงานรัฐยังเข้ามาร่วมมือสนับสนุนไม่เพียงพอ รวมถึงขอความร่วมมือกับนักปราชญ์ชาวบ้านด้วย และสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น หน่วยงานของสภาวัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษและองค์การบริหารส่วนตำบลในท้องถิ่นนั้น พระสงฆ์ควรเข้าไปมีบทบาทในการประสานความร่วมมือโดยตรง เพื่อขอจัดสรรงบประมาณมาสนับสนุนและส่งเสริมหรือปรับปรุงแก้ไขในสิ่งที่ขาดหายไปหรือฟื้นฟูกลับมาใหม่กับสิ่งที่ขาดหายไป เพราะวัดพระธาตุเรืองรองสถานที่มีความพร้อมและมีสิ่งอำนวยความสะดวกพร้อมทุกด้าน แต่สิ่งที่ขาดนั้นคือหน่วยงานรัฐยังเข้ามาสนับสนุนไม่เพียงพอ พระสงฆ์จึงต้องมีบทบาทในการส่งเสริมเรื่องการประสานงานความร่วมมือในการสนับสนุนทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและหน่วยงานอื่น ๆ ให้เข้ามาดูแลและให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้มากยิ่งขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม”[๒๗]

ขณะที่ **นายเสน่ห์ นามจันทรา** ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหญ้าปล้อง ได้ให้ทัศนะว่า “พระสงฆ์ควรให้ความสำคัญกับบทบาทในการส่งเสริมความร่วมมือสนับสนุนเพื่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้มากยิ่งขึ้น เพราะการสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่นนั้น ต้องได้รับสนับสนุนในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เนื่องด้วยประเพณีท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง เช่น ในเทศกาลประจำปีของวัด แม้องค์การปกครองท้องถิ่นจะมีหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบโดยตรงตามกฎหมาย แต่พระสงฆ์ก็ต้องมีบทบาทในการร่วมจัดทำโครงการของชุมชนท้องถิ่นหรืออาจกับมหาวิทยาลัยร่วมกัน เพื่อส่งเสริมความร่วมมือสนับสนุนเพื่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นการบูรณาการร่วมกัน เพื่อความคงอยู่ของศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของพระธาตุเรืองรอง และเพื่อให้เกิดความมั่นคงในการสานต่องานของพระครูวิบูลธรรมภาณหรือหลวงปู่ธัมมา พิทักษา ที่ท่านได้สานแนวทางการ

---

[๒๖]สัมภาษณ์ พระครูปริยัติวีราภรณ์, เจ้าคณะอำเภอลืออำนาจ จังหวัดอุบลราชธานีและที่ปรึกษาผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ, [๒๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

[๒๗]สัมภาษณ์ พระครูโกศลสุตคุณ, เจ้าอาวาสบ้านเอก, ตำบลหนองปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๗ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

ปลูกฝังจิตสำนึกต่อการอนุรักษ์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นไว้มิให้เสื่อมสลายไปตามกาลเวลา และควรตั้งมั่นสานต่อแนวคิดและความมุ่งหมายของหลวงปู่ธัมมา พิทักษา ในอนาคตต่อไปด้วย”[๒๘]

ผู้วิจัยประมวลสรุปได้ว่า สิ่งสำคัญในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อให้เกิดความสำเร็จนั้น พระสงฆ์หรือวัดอันเป็นที่ตั้งของพิพิธภัณฑ์จะต้องส่งเสริมประสานความร่วมมือสนับสนุนจากหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และสถานศึกษา ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมอันเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยการจัดตั้งคณะกรรมการในรูปแบบองค์กร เพื่อดำเนินการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมอย่างเป็นระบบ ตลอดจนให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจมากขึ้น ขอความสนับสนุนจากปราชญ์ท้องถิ่นในการให้ข้อมูล และการแลกเปลี่ยนทัศนคติ ความรู้ต่าง ๆ เพื่อเป็นการทราบปัญหาของการแสวงหาแนวทางการอนุรักษ์ร่วมกันทุกฝ่ายเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมและนำไปสู่สำนึกร่วมของคนในท้องถิ่นให้เห็นคุณค่าและรู้จักหวงแหนศิลปวัฒนธรรมของตน

๔.๒.๓ บทบาทต่อการส่งเสริมการบริหารจัดการอย่างมีส่วนรวม

การบริหารจัดการนับเป็นหัวใจสำคัญของการดำเนินการภารกิจต่าง ๆ ของทุกองค์กร รวมทั้งในด้านการดูแลรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น และการจัดแสดงพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น พระสงฆ์จึงต้องมีบทบาทในการส่งเสริมการบริหารจัดการงานด้านนี้ให้ได้อย่างเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม และวัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้น จึงจะสามารถนำไปสู่การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นได้อย่างยั่งยืน การบริหารจัดการมรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น พระสงฆ์จึงควรเน้นการส่งเสริมการบริหารจัดการอย่างมีส่วนร่วมสำหรับการปรับปรุงพิพิธภัณฑ์ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของท้องถิ่น รวมทั้งการส่งเสริมการพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยการจัดตั้งเป็นกลุ่ม/คณะ/ชมรมเพื่อการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น[๒๙]

ดังนั้น เรื่องของการบริหารจัดการพระธาตุเรืองรองจึงเป็นสิ่งจำเป็นยิ่ง ซึ่งจากแนวทางการบริหารจัดการพระธาตุเรืองรองจากที่กล่าวมาในเบื้องต้นในบทที่ ๓ และปัญหาอุปสรรค จะพบว่าการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์จัดตั้งขึ้นโดยวัด และหลวงปู่ธัมมา พิทักษา เจ้าอาวาส เป็นผู้บริหารจัดการพิพิธภัณฑ์เพียงผู้เดียวทั้งหมด จึงทำให้ชุมชนไม่ได้เข้ามามีส่วนในการบริหารจัดการหรือดำเนินจัดการพิพิธภัณฑ์ตั้งแต่แรก จึงทำให้มีข้อจำกัดต่าง ๆ ทั้งในด้านบุคลากร และงบประมาณในการอนุรักษ์ ดังนั้น พระสงฆ์วัดพระธาตุเรืองรองจึงควรส่งเสริมการบริหารจัดการในรูปแบบของคณะทำงานร่วมกันทั้งกับชุมชนและภาคองค์กรหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องเพื่อให้การดำเนินการพิพิธภัณฑ์เกิดความสำเร็จได้อย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับ **พระราชกิตติรังษี** ที่ได้ให้ทัศนะไว้ว่า

---

[๒๘]สัมภาษณ์ นายเสน่ห์ นามจันทรา, ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

[๒๙]พระพชรพร โชติวโร, “ศึกษากระบวนการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น: กรณีศึกษาวัดร้องเม็ง จังหวัดเชียงใหม่”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๒๘, และดูใน สำนักงานส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, **การส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http//www.thailocaladmin.go.th/work/e_book/htm. [๗ ตุลาคม ๒๕๖๑].

“ความสำคัญของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง หากต้องการที่จะให้เกิดประสบผลสำเร็จนั้น สิ่งหนึ่งที่ต้องตระหนัก คือ ต้องเปลี่ยนวิธีการบริหารจัดการให้เป็นรูปของคณะกรรมการบริหารจัดการร่วมกัน พระสงฆ์วัดพระธาตุเรืองรองหรือถ้าจะพูดกันตรง ๆ คือ หลวงปู่ธัมมา พิทักษา ควรที่จะต้องสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง อย่างน้อยก็องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น เพราะพระราชบัญญัติสภาตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบลที่ประกาศใช้ในปี พ.ศ. ๒๕๓๗ มีสาระสำคัญคือการกระจายอำนาจลงสู่ท้องถิ่น ซึ่งจะทำให้ภาคประชาชนได้เข้ามามีบทบาทสำคัญต่องานพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นมากขึ้น โดยหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นข้อหนึ่งได้ระบุไว้ คือ การบำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น และรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. ๒๕๔๐ ตามมาตรา ๔๖ ก็ให้สิทธิแก่ท้องถิ่นในการจัดการอนุรักษ์และฟื้นฟูจารีตประเพณีท้องถิ่นด้วยตนเอง หากว่าโดยบริบทนี้ จึงเป็นการเปิดช่องให้กับการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการวัฒนธรรมในรูปของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นได้สะดวกขึ้น เมื่อเขามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการย่อมจะเกิดความร่วมมือในการพัฒนาในการปรับปรุง และนำมาซึ่งความรักความหวงแหนในมรดกวัฒนธรรมของตนได้มากขึ้นด้วย”[๓๐]สอดคล้องกับทัศนะของ **พระครูปริยัติวีราภรณ์** ที่กล่าวว่า

“แนวทางของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อให้เกิดผลสำเร็จนั้น ต้องมีการบริหารจัดการที่ดี โดยเฉพาะเรื่องการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมด้วยแล้ว หลาย ๆ ฝ่ายจะต้องมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการร่วมกัน โดยเฉพาะพระสงฆ์จะต้องมีบทบาทในการส่งเสริมความร่วมมือร่วมใจจากองค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน ควรตั้งเป็นทีมหรือรูปแบบของคณะกรรมการบริหารจัดการ เพื่อช่วยสนับสนุนในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ต้องมีการแบ่งหน้าที่ในการรับผิดชอบของแต่ละฝ่าย เพื่อให้การดำเนินงานในด้านการอนุรักษ์เกิดความคล่องตัวต่อการสืบสานศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น หรือแม้แต่การปรับปรุงภูมิทัศน์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในชุมชนวัดพระธาตุเรืองรอง ซึ่งหากมีคณะกรรมการการบริหารจัดการในแต่ละหน้าที่ในแต่ละฝ่ายก็ย่อมจะทำให้เกิดความพร้อมมากขึ้น ทั้งในเรื่องของการบริหารจัดการพื้นที่ในวัดพระธาตุเรืองรองก็ถือว่าสำคัญ เพราะเป็นแหล่งรวบรวมวัฒนธรรมสี่ชนเผ่าที่เป็นมรดกตกทอดจากอดีตจนถึงปัจจุบัน และเป็นขนบธรรมเนียมที่มีการปฏิบัติสืบทอดต่อกันมารุ่นสู่รุ่น เป็นมรดกที่สร้างความภูมิใจในความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นที่เคยเจริญรุ่งเรืองมานาน ที่มีแบบแผนและเอกลักษณ์อันประกอบด้วยศาสนา ภาษา วรรณกรรม จิตรกรรม ศิลปกรรม หัตถกรรม โบราณวัตถุ ผ้า ตลอดจนการแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์ประจำเผ่าของตน มีนาฏศิลป์การฟ้อนรำ เครื่องดนตรี ขนบธรรมเนียมประเพณี และมีการละเล่นแบบท้องถิ่นที่เป็นแบบอย่างอันดีงาม ดังนั้น เมื่อมีการบริหารจัดการที่ดีจึงจะสามารถพัฒนาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เกิดความเจริญก้าวหน้า เกิดความเข้มแข็ง มีวิสัยทัศน์และการอนุรักษ์ให้ถูกต้องตามแบบแผนที่ชัดเจน ทั้งยังเป็นสิ่งที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาทางปัญญา พัฒนาทางศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นของจังหวัดศรีสะเกษให้เจริญก้าวหน้าตามไปด้วย ซึ่งการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมเป็นคณะกรรมการ ย่อมก่อให้เกิดการพัฒนาส่งเสริมการอนุรักษ์เพื่อช่วยปลูก

---

[๓๐]สัมภาษณ์ พระราชกิตติรังษี, เจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ วัดเจียงอีศรีมงคลวราราม พระอารามหลวง, อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

จิตสำนึกให้คนในชุมชนธำรงรักษาศิลปวัฒนธรรมของตนที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น โดยเฉพาะวัดพระธาตุเรืองรอง ให้คงอยู่สืบต่อไป”[๓๑]สอดคล้องกับ **พระครูโกศลสุตคุณ** ที่ได้ให้ทัศนะว่า

“ในฐานะที่เป็นพระสงฆ์รูปหนึ่ง ที่ช่วยดูแลการดำเนินงานของพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรอง สิ่งที่เห็นและควรมีการส่งเสริมมากอย่างหนึ่ง คือ การบริหารและจัดการพิพิธภัณฑ์ ปัจจุบันการดำเนินการต่าง ๆ หลวงปู่ธัมมา พิทักษา มักจะเป็นผู้รับผิดชอบทั้งหมด จึงน่าเป็นห่วงว่า หากต่อไปไม่มีหลวงปู่แล้ว การดำเนินการบริหารจัดการพระธาตุเรืองรองจะเป็นไปในทิศทางใด หรืออาจขาดช่วงของผู้รับผิดชอบ ดังนั้น บทบาทของพระสงฆ์วัดพระธาตุเรืองรอง ที่จะต้องคำนึงและจำเป็นอย่างยิ่ง คือ ต้องจัดให้มีหรือตั้งเป็นรูปของคณะกรรมการในการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องในการบริหารจัดการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของพระธาตุเรืองรอง ซึ่งอาจเป็นรูปแบบของคณะกรรมการหลาย ๆ ฝ่าย เช่น หน่วยงานราชการ ชุมชน ภาคเอกชน ตลอดจนสถานศึกษาที่เกี่ยวข้อง ให้เข้ามาร่วมมือในการอนุรักษ์ส่งเสริมและกำกับดูแลร่วมกัน[๓๒]

กล่าวโดยสรุปแล้ว การดำเนินงานของพระธาตุเรืองรองจะประสบความสำเร็จได้นั้น พระสงฆ์วัดพระธาตุเรืองรองจะต้องมีบทบาทในการส่งเสริมสนับสนุนการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์แบบมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย เพื่อให้เกิดการพัฒนาในด้านกระบวนการจัดการและดูแลพิพิธภัณฑ์ให้มีความต่อเนื่องได้อย่างเต็มที่ ทั้งในเรื่องของพื้นที่การจัดแสดงสิ่งของต่าง ๆ ที่ต้องคำนึงถึงความปลอดภัยและการดูแลรักษาศิลปวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในท้องถิ่น การจัดทำระบบทะเบียนและฐานข้อมูลของสิ่งของที่จัดแสดงอันเป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรมที่เป็นโบราณวัตถุ รวมถึงการจัดการพื้นที่ที่ต้องคำนึงถึงความสะอาด สวยงามและความสงบของสถานที่ด้วย

๔.๒.๔ บทบาทต่อการเผยแพร่และฟื้นฟู

วัดถือเป็นสถาบันทางศาสนาที่สำคัญ เพราะเป็นศูนย์รวมแหล่งความรู้แขนงต่าง ๆ โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้นำ พระสงฆ์จึงมีบทบาทสำคัญในการมีส่วนช่วยถ่ายทอดฟื้นฟูและเผยแพร่เพื่อปลูกฝังกระตุ้นปลูกจิตสำนึกในการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมประเพณีในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การเทศน์ การอบรม การเรียนการสอน รวมถึงการถ่ายทอดเผยแพร่และส่งเสริมฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรม โดยมีวัดและพระสงฆ์เป็นผู้ช่วยประสานกับหน่วยงานของจังหวัดหรือท้องถิ่นทั้งภาครัฐและเอกชน และตัวบุคคล เพื่อช่วยจัดการถ่ายทอดและฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณีให้เป็นที่รู้จัก ซึ่งความร่วมมือเช่นนี้จะเกิดขึ้นได้ เมื่อทุกฝ่ายดังกล่าวมีความเข้าใจ และตระหนักว่าตนมีหน้าที่ในการถ่ายทอดฟื้นฟูและเผยแพร่อนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นไว้ให้คนรุ่นต่อไปสามารถใช้เป็นทุนทางวัฒนธรรม ที่จะสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างยั่งยืนต่อส่วนรวมได้ การถ่ายทอดฟื้นฟูและเผยแพร่ความรู้หรือสนับสนุนการถ่ายทอด

---

[๓๑]สัมภาษณ์ พระครูปริยัติวีราภรณ์, เจ้าคณะอำเภอลืออำนาจ จังหวัดอุบลราชธานีและที่ปรึกษาผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ, [๒๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

[๓๒]สัมภาษณ์ พระครูโกศลสุตคุณ, เจ้าอาวาสบ้านเอก, ตำบลหนองปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๗ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

ฟื้นฟูและเผยแพร่ความรู้ จึงเป็นสิ่งที่พระสงฆ์ต้องทำและร่วมมือกัน เพื่อสร้างความเข้าใจและความตระหนักดังกล่าวแก่สาธารณชนทั่วไป สอดคล้องกับ **พระราชธรรมสารสุธี, ดร.** ที่ให้ทัศนะว่า

ความสามารถในด้านการเผยแพร่และฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นถือว่าเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องส่งเสริมพระสงฆ์ให้มีบทบาทในเรื่องนี้ เพราะพระสงฆ์เป็นผู้ที่สามารถเข้าถึงชุมชนได้ดี ซึ่งจะสามารถสร้างและปลูกจิตสำนึกให้คนในท้องถิ่น รวมถึงเยาวชนให้ได้ตระหนักถึงคุณค่าแก่นสารและความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ โดยอาจเป็นลักษณะของการส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมตามประเพณีและวัฒนธรรมต่าง ๆ ของชุมชน เพื่อสร้างจิตสำนึกของความเป็นคนท้องถิ่นนั้น ๆ ที่จะต้องร่วมกันอนุรักษ์ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น เพื่อสะท้อนถึงสภาพวิถีชีวิตและความเป็นมาของชุมชน ทั้งยังจะเป็นการสร้างความรู้และความภาคภูมิใจในชุมชนท้องถิ่นของตนด้วย[๓๓] สอดคล้องกับ **พระครูสุตกัลยาณคุณ** เจ้าคณะตำบลหญ้าปล้องที่ได้ให้ทัศนะไว้ว่า[๓๔]

“เมื่อก่อนวัดและพระสงฆ์จะมีหน้าที่เป็นศูนย์รวมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน เช่น การจัดงานประเพณีประจำปี ดังนั้น ในเรื่องของการส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมก็เช่นเดียวกัน วัดและพระสงฆ์ก็ควรจะเป็นสถาบันที่มีส่วนสำคัญต่อการถ่ายทอดและฟื้นฟูเพื่อกระตุ้นปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่กับชุมชนท้องถิ่นนั้น ๆ เพื่อเป็นการส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นอันดีงามเอาไว้ เพื่อให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาและรู้จักความเป็นมาของวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนให้มากยิ่งขึ้น ดังนั้นในส่วนของวัดพระธาตุเรืองรองอันเป็นที่ตั้งของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นสี่เผ่าไทย พระสงฆ์ในวัดพระธาตุเรืองรองจึงควรมีบทบาทในการส่งเสริมถ่ายทอดและฟื้นฟูอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นอันเป็นสมบัติของชาวศรีสะเกษเอาไว้ พระสงฆ์จะต้องเป็นผู้นำพาในการจัดกิจกรรมดำเนินการถ่ายทอดและฟื้นฟูภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ คือ นำพาชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องในการอนุรักษ์จึงจะทำให้กิจกรรมสำเสร็จเป็นรูปธรรม โดยร่วมกันกับทุกส่วนฝ่ายและร่วมกันในการทำงาน ปลูกจิตสำนึกของคนในชุมชนให้เกิดศรัทธาและมองเห็นคุณค่าในการอนุรักษ์และฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนให้คงอยู่” สอดคล้องกับ **พระครูโกศลสุตคุณ** ที่ได้ให้ทัศนะว่า[๓๕]

“ในปัจจุบันบทบาทของพระสงฆ์ต่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของพระธาตุเรืองรองยังขาดการสนับสนุนในเรื่องของการถ่ายทอดเผยแพร่และฟื้นฟู หากพูดแบบง่าย ๆ คือ มีแต่การอนุรักษ์วัตถุสิ่งของต่าง ๆ ที่นำมาบริจาคและจัดแสดง แต่การที่จะจัดกิจกรรมฟื้นฟูเผยแพร่ หรือถ่ายทอดองค์ความรู้ทางมรดกศิลปวัฒนธรรมนั้น มีน้อยเกินไปหรือแทบจะไม่ปรากฏเลย ซึ่งเป็นจุดอ่อนและเป็นปัญหาอย่างยิ่ง และนับวันมรดกทางศิลปวัฒนธรรมอันมีคุณค่าเหล่านี้ ก็จะสูญสิ้นไปกับกาลเวลา ดังนั้นจึงเห็นว่า พระสงฆ์วัดพระธาตุเรืองรองจะต้องแสดงบทบาทของตน โดยดำเนินการขอความร่วมมือจากปราชญ์ท้องถิ่น องค์กรส่วนท้องถิ่น วัฒนธรรมจังหวัด ภาคเอกชนหรือบุคคลที่มีความรู้ด้านวัฒนธรรม

---

[๓๓] สัมภาษณ์ พระราชธรรมสารสุธี, ดร., รองเจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ วัดมหาพุทธาราม พระอาราม หลวง, อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๑].

[๓๔] สัมภาษณ์ พระครูสุตกัลยาณคุณ, เจ้าคณะตำบลหญ้าปล้อง, วัดวังไฮ ตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ, [๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

[๓๕] สัมภาษณ์ พระครูโกศลสุตคุณ, เจ้าอาวาสบ้านเอก, ตำบลหนองปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๗ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

ท้องถิ่นสี่เผ่าของชาวศรีสะเกษ ได้เข้ามาให้ความรู้และถ่ายทอดเผยแพร่ความรู้เรื่องศิลปวัฒนธรรมของสี่ชนเผ่าแก่ชมชุนหรือเยาวชนที่สนใจ ตลอดจนจะต้องประสานความร่วมมือกับปราชญ์ชาวบ้าน ชุมชนหรือองค์กรท้องถิ่น รวมถึงวัฒนธรรมจังหวัด เพื่อจัดกิจกรรมฟื้นฟูหรือหาแนวทางในการฟื้นฟูให้เป็นรูปธรรม เช่น อาจจัดแสดงโครงการ/กิจกรรมไหว้พระธาตุงามล้ำวัฒนธรรมสี่ชนเผ่าเมืองศรีสะเกษ ให้คนทั่วไปได้รู้จักเพื่อสืบสานวัฒนธรรมของตนให้คงอยู่-โครงการ/กิจกรรมการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์/สื่อเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับมรดกศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น-โครงการ/กิจกรรมการเสวนา หรือประชุม หรือสัมมนา โดยให้ชุมชนท้องถิ่นและประชาชนทั่วไป ได้มีส่วนร่วมเสนอความเห็นและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ เช่น การดูแลรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นต้น” สองคล้องกับ **นายสมสุข สายเพชร** ที่ได้ให้ทัศนะว่า[๓๖]

วัดถือว่าเป็นสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนามาแต่อดีตและมีพระสงฆ์เป็นผู้ที่มีบทบาทในด้านการเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณแก่ชุมชน ซึ่งนอกจากบทบาทดังกล่าวแล้ว ปัจจุบันวัดยังเป็นแหล่งพัฒนาท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนในท้องถิ่น รวมถึงเป็นแหล่งที่ใช้เป็นศูนย์กลางในการถ่ายทอดและเผยแพร่สนับสนุนในการฟื้นฟูมรดกทางศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นและสิ่งต่าง ๆ สู่ประชาชน เช่น วัดพระธาตุเรืองรอง เมื่อเป็นเช่นนี้ พระสงฆ์จึงต้องมีการพัฒนาและปรับเปลี่ยนบทบาทของตนตามไปด้วย คือต้องช่วยกันหาแนวทางหรือกระบวนการใดที่จะทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการถ่ายทอดฟื้นฟูและเผยแพร่อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนให้มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มเด็กและเยาวชน ซึ่งทุกวันนี้สังคมไทยกำลังซึมซับเรื่องศิลปวัฒนธรรมของต่างชาติเข้ามาเป็นอย่างมาก ผ่านช่องทางต่าง ๆ โดยไม่รู้หรือรู้เท่าไม่ถึงการณ์ว่าศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีคุณค่าของตนกำลังถูกกลืนกินไปโดยไม่รู้ตัว ดังนั้นพระสงฆ์จะต้องเข้ามามีบทบาทในฐานะเป็นที่ตั้งของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง ต้องช่วยกันคิดว่าจะทำอย่างไรเพื่อฟื้นฟูเผยแพร่และถ่ายทอด ให้เขาเกิดความหวงแหน หันมาเห็นคุณค่าของมรดกศิลปวัฒนธรรมของตนเอง และร่วมกันสืบทอดฟื้นฟูสร้างสรรค์ เผยแพร่ ให้ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นยังคงอยู่ โดยที่อาจมีการปรับเปลี่ยนบริบท เพื่อให้เข้ากับยุคสมัยกาลเวลาที่มีพลวัตการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว ทั้งนี้ต้องไม่กระทบต่อวัฒนธรรมดั้งเดิม แต่ต้องเป็นการสืบสานในแง่ของการต่อยอดหรือพัฒนาทางวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการผสมผสาน กลมกลืนและสืบทอดศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยตัวเด็กและเยาวชน ซึ่งจะต้องมีชีวิตอยู่ในสังคมและดำรงความเป็นเอกลักษณ์ของตนเองให้คงอยู่แก่คนในรุ่นต่อไปอีกด้วย”

ขณะที่ **นายประหยัด ถิลา** วัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ[๓๗]ก็ได้แสดงทัศนะที่สอดคล้องคล้ายกันกับ **นายเสน่ห์ นามจันทรา** ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหญ้าปล้อง[๓๘]ว่า

---

[๓๖]สัมภาษณ์ นายสมสุข สายเพชร, ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านเอกสร้างเรือง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

[๓๗]สัมภาษณ์ นายประหยัด ถิลา, วัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ, อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๒๒ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

[๓๘]สัมภาษณ์ นายเสน่ห์ นามจันทรา, ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

“งานเผยแพร่และฟื้นฟูนับว่าเป็นหัวใจสำคัญของการสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่นที่พระสงฆ์วัดพระธาตุเรืองรองควรให้ความสำคัญเป็นลำดับต้น ๆ เพราะปัจจุบันกิจกรรมงานเผยแพร่และฟื้นฟู ที่เนื่องด้วยวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นอันเป็นเอกลักษณ์ของพระธาตุเรืองรองยังไม่เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางแก่ประชาชนทั่วไปมากนัก เนื่องจากมักจัดในช่วงเทศกาลประจำปีซึ่งก็จะตรงกับกิจกรรมของแต่ละหมู่บ้าน ดังนั้นพระสงฆ์ของวัดพระธาตุเรืองรองควรต้องปรับแนวทางในเรื่องนี้หรืออาจทำประชาพิจารณ์ตัดสินใจร่วมกับทุกฝ่าย เช่น หน่วยงานราชการ ชุมชน ภาคเอกชน ตลอดจนสถาบันศึกษา ในการกำหนดวันใดวันหนึ่งขึ้นให้เป็นงานกิจกรรมเผยแพร่ถ่ายทอดและฟื้นฟู เพื่อให้เป็นวันที่ประชาชนทั่วไปได้ทราบทั่วถึงกัน ดังเช่นงานพระธาตุพนม งานแซนโฎนตาของเมืองขุขันธ์ ที่มีการกำหนดวันงานขึ้นอย่างชัดเจน ทั้งยังจะเป็นผลต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมท้องถิ่นอีกด้วย หรือควรจัดทำเว็บไซด์บรรยาย ประวัติ ภูมิปัญญา ทุกแขนง ทุกสาขา รูปภาพต่าง ๆ ให้ชัดเจนและน่าสนใจ พร้อมเอกสารแผ่นพับ ประชาสัมพันธ์ และให้มีการปรับปรุงให้เป็นข้อมูลปัจจุบันนอกจากนี้ งานด้านสื่อประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลในรูปแบบต่าง ๆ ที่พระสงฆ์ควรเข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมให้มากขึ้น เพื่อปลูกจิตสำนึกให้แก่ชุมชนและเยาวชนรุ่นหลังให้เกิดความสำนึกและเกิดความหวงแหนในมรดกทางศิลปวัฒนธรรมของตนอย่างต่อเนื่อง”

ส่วน **นายบุญฤกษ์ โสรเนตร** ได้ให้ความเห็นว่า “การถ่ายทอดเผยแพร่และฟื้นฟูถือเป็นหัวใจสำคัญเพื่อสืบสานและอนุรักษ์วัฒนธรรมให้คงอยู่ พระสงฆ์ควรมีบทบาทในการเชื่อมโยงประสานชุมชนหรือประชุมประชาคมหมู่บ้านในตำบลชุมชนเพื่อจัดทำแผนพัฒนาในการเผยแพร่ฟื้นฟูเป็นประจำทุกปี เพราะศิลปวัฒนธรรม ประเพณี อันเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นมรดกของท้องถิ่นที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ สืบทอด โดยจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมต่าง ๆ เพื่อทำให้ชุมชนและกลุ่มเยาวชนเกิดความรักความหวงแหนในวัฒนธรรมท้องถิ่นของตน นอกจากนี้ หากพระธาตุเรืองรอง องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น โรงเรียนที่เป็นสถาบันการศึกษาที่ใกล้ชิดกับชุมชน หรืออาจร่วมมือกับหน่วยงานอื่น ๆ เปิดทำหลักสูตรการเรียนการสอนเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ย่อมจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการเผยแพร่ฟื้นฟูและสืบสานมรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่คู่กับชุมชนได้อย่างยั่งยืนได้”[๓๙]

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ด้านการเผยแพร่และฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น พระสงฆ์จะต้องเข้ามามีบทบาทในการนำความรู้เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นอันเป็นภูมิปัญญาที่ผ่านการเลือกสรรกลั่นกรองด้วยเหตุและผลอย่างรอบคอบและรอบด้านมาเผยแพร่โดยจัดทำเป็นสื่อเผยแพร่ข้อมูลเพื่อการศึกษาในลักษณะของความรู้ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น หนังสือ วีดีทัศน์ ปฏิทินงานประเพณีเทศกาลวันสำคัญ หรือการจัดทำเว็บไซด์ เป็นต้นที่จะสามารถช่วยให้ประชาชนทั่วไปทั้งในท้องถิ่นและในชุมชนสังคมอื่น ๆ ได้รับรู้เข้าใจ ให้ได้ตระหนักถึงคุณค่าความสำคัญและคุณประโยชน์ของศิลปวัฒนธรรมต่อชุมชนท้องถิ่น เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม ซึ่งการส่งเสริมการเผยแพร่ความรู้หรือสนับสนุนการเผยแพร่ความรู้อาจกระทำผ่านทางตัวบุคคล สถาบันครอบครัว ชุมชน กลุ่ม/ชมรม หน่วยงาน องค์กรภาครัฐและภาคเอกชน สถาบันการศึกษา หรือการจัดกิจกรรมทางศิลปวัฒนธรรมต่าง ๆ ภายในวัด เป็นต้น

---

[๓๙]สัมภาษณ์ นายบุญฤกษ์ โสรเนตร, ข้าราชการบำนาญ ตำบลหนองครก อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๑๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

๔.๒.๕ บทบาทต่อการเสริมสร้างปราชญ์ท้องถิ่นในการให้ความรู้

ในความเป็นจริงนั้นพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านเป็นที่ยอมรับในวงการการศึกษาของต่างประเทศว่าเป็นสถาบันการศึกษานอกระบบ ที่มีคุณค่าอย่างหนึ่งในสังคม เพราะเป็นสถานที่เก็บรวบรวมรักษาสิ่งของเก่าแก่ที่มีคุณค่า รวมทั้งมีความสำคัญต่อท้องถิ่นและต่อชาติด้วยพระธาตุเรืองรองถือเป็นศูนย์กลางของการอนุรักษ์และเก็บรวบรวมข้อมูลทางวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สำคัญ ทั้งยังเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อการศึกษาค้นคว้า การให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับมรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นการเล่าเรื่องราวความเป็นมา ความเชื่อในวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นจึงเป็นภารกิจสำคัญที่ต้องอาศัยปราชญ์ชาวบ้านหรือผู้รู้ที่เข้าใจในภูมิวัฒนธรรมของตน เพื่อให้ความรู้ความเข้าใจรากเหง้าความสัมพันธ์ระหว่างคนกับวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์และแผ่นดินที่อยู่อาศัยแก่ผู้ที่เข้ามาศึกษาเยี่ยมชม เพื่อให้ได้รับรู้ถึงความสำคัญ คุณค่า และประโยชน์ของมรดกทางศิลปวัฒนธรรมเหล่านี้[๔๐] สอดคล้องกับ **นายประหยัด ถิลา** วัฒนธรรมจังหศรีสะเกษ ที่กล่าวว่า

“ปราชญ์ชาวบ้านที่มีภูมิรู้ทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งหนึ่งที่พระธาตุเรืองรองต้องคำนึงถึงและส่งเสริมให้กับตนเอง โดยการให้ความรู้ความเข้าใจแก่ผู้เยี่ยมชมและผู้ที่เข้ามาศึกษาค้นคว้า พระสงฆ์ควรมีบทบาทในเรื่องนี้ให้มากในฐานะเจ้าของสถานที่”[๔๑]สอดคล้องกับ **นายสมสุข สายเพชร** ที่ได้ให้ทัศนะว่า “พิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน ไม่ควรเป็นสถานที่ที่น่าเบื่อแก่ผู้เข้าชมและผู้ที่เข้ามาศึกษาค้นคว้า พระสงฆ์พระธาตุเรืองรองจึงควรมีบทบาทในการให้ความรู้ความเข้าใจหรือต้องส่งเสริมให้มีบุคคลที่จะดำเนินการถ่ายทอดความรู้ อย่างน้อยก็ควรจัดให้มีอาสาสมัครที่เป็นปราชญ์ชาวบ้านหรือมัคคุเทศก์น้อยที่เป็นบุตรหลานของชุมชนคอยให้คำแนะ อธิบาย ตอบข้อซักถาม ให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวและผู้เข้าเยี่ยมชม หรือควรจัดให้มีห้องบรรยาย ห้องฉายวีดีทัศน์ แก่นักท่องเที่ยวผู้เข้าชม และผู้ที่มาศึกษาค้นคว้า เป็นต้น”[๔๒]และสอดคล้องกับ **นายบุญเรือง ขันตา** ปราชญ์ชาวบ้านที่กล่าวว่า

“ตั้งแต่บรรพบุรุษได้ถ่ายทอดภูมิปัญญาในการจัดทำเครื่องใช้ไม้สอยเพื่อความสะดวกต่อการดำรงชีวิตสืบเนื่องมาถึงปัจจุบัน ได้ยึดเป็นทักษะอาชีพมาโดยตลอด แต่เนื่องด้วยสภาวการณ์ที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เกรงว่ามรดกทางศิลปวัฒนธรรมเหล่านี้อาจสูญหายไปตามกาลเวลา จึงเล็งเห็นว่าพระธาตุเรืองรองควรเข้ามามีบทบาท โดยการให้พื้นที่แก่ปราชญ์ชาวบ้านที่มีภูมิปัญญาวัฒนธรรมเหล่านี้ ได้ใช้เป็นเวทีในการถ่ายทอดให้ความรู้ ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับวิถีวัฒนธรรมท้องถิ่นของตน และ

---

[๔๐]ต่อจรัส พงษ์สาลี, “พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในประเทศไทย บทบาทของวัดในฐานะสื่อกลางในการฟื้นฟูวัฒนธรรมระดับท้องถิ่นมุมมองจากการทบทวนประวัติศาสตร์และพัฒนาการของงานพิพิธภัณฑสถานไทย”, **รายงานการวิจัย**, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร องค์การมหาชน, ๒๕๔๗), หน้า ๑-๒.

[๔๑]สัมภาษณ์ นายประหยัด ถิลา,วัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ, อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๒๒ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

[๔๒]สัมภาษณ์ นายสมสุข สายเพชร, ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านเอกสร้างเรือง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

ปราชญ์ชาวบ้านเหล่านี้ ก็จะกลายเป็นกำลังสำคัญในการทำหน้าที่ให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว ผู้เข้าชมพระธาตุเรืองรองอีกทางหนึ่งด้วย”[๔๓]

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ปัญหาอย่างหนึ่งของพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านคือข้อจำกัดของอัตรากำลังของบุคลากรที่มีความรู้ทางภูมิวัฒนธรรมที่จะทำงานเพื่อตอบสนองในการนำเสนอเนื้อหาข้อมูลของพระธาตุเรืองรองที่มีต่อชุมชนให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ดังนั้น พระธาตุเรืองรองในฐานะที่เป็นที่ตั้งของพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน จึงควรให้ความสำคัญกับการสร้างปราชญ์ผู้ทรงภูมิวัฒนธรรมดังกล่าว โดยพระสงฆ์ต้องเข้ามามีบทบาทในการสร้างบุคลากร เพื่อให้ความรู้ความเข้าใจต่อคุณค่าความสำคัญและประโยชน์ของมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นแก่ผู้เข้าชม รวมถึงประโยชน์ทางการศึกษาแก่เยาวชนให้ปรากฏภาพอันดีงามของอดีตให้กลับคืนสู่ชุมชนสังคมอีกครั้ง

๔.๒.๖ บทบาทต่อการสร้างเครือข่ายพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน

บทบาทพระสงฆ์ต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมพระธาตุเรืองรอง ซึ่งหากพิจารณาจุดเด่นอย่างหนึ่งสำหรับพิพิธภัณฑ์วัด คือความสามารถในการสร้างเครือข่ายทั้งภายในท้องถิ่นและภายนอกเพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาในการจัดกิจกรรมและการสนับสนุนในลักษณะการถ่ายทอดข้อมูลพื้นฐานในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านการบริหารจัดการ การสร้างความร่วมมือ การเผยแพร่และฟื้นฟู รวมถึงการพบปะอบรมเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ย่อมก่อให้เกิดการสร้างและรวมกลุ่มเครือข่าย เพื่อให้พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเกิดการพัฒนาและสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน[๔๔]

โดยผู้ทรงคุณวุฒิส่วนใหญ่ ได้ให้ทัศนะที่มีลักษณะคล้าย ๆ กันว่า “พระสงฆ์ต้องมีบทบาทต่อการสร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอก ภายใน คือ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับชุมชน โรงเรียนในพื้นที่ และนอกพื้นที่ ในฐานะของการเป็นเจ้าของและมีส่วนร่วมในการจัดสร้างพระธาตุเรืองรอง เพื่อเป็นแนวร่วมนำเสนอแนวคิดต่าง ๆ ตลอดจนการเข้ามาใช้ประโยชน์จากพระธาตุเรืองรองในด้านต่าง ๆ ส่วนภายนอก คือ การสร้างความสัมพันธ์กับพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นใกล้เคียงอื่น ๆ เช่น พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านอีสานใต้ จังหวัดบุรีรัมย์, ศูนย์วัฒนธรรมพื้นบ้านกลุ่มชาติพันธุ์ลาว เขมร จังหวัดสุรินทร์,พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านอีสานสองฝั่งโขง บ้านเกวียนมุก จังหวัดมุกดาหาร,พิพิธภัณฑ์มรดกอีสานวัดโบราณ จังหวัดชัยภูมิ, หอวัฒนธรรมนิทัศน์วัดหนองแวง, พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดแจ้งอรุณศิลป์, พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดพลแพง และพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดสระโนน จังหวัดขอนแก่นเป็นต้น เพื่อศึกษาวิธีการดำเนินงาน เช่น มีการเดินทางเยี่ยมเยือนเพื่อให้กำลังใจและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ข้อมูลข่าวสารกระบวนการด้านพิพิธภัณฑ์ร่วมกันในลักษณะการบูรณาการเพื่อให้พิพิธภัณฑ์แต่ละแห่งประสบความสำเร็จร่วมกัน ทั้งยังเป็นการให้แรงบันดาล

---

[๔๓]สัมภาษณ์ นายบุญเรือง ขันตา, นักปราชญ์ชาวบ้าน, บ้านสร้างเรือง ตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

[๔๔]ต่อจรัส พงษ์สาลี, “พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในประเทศไทย บทบาทของวัดในฐานะสื่อกลางในการฟื้นฟูวัฒนธรรมระดับท้องถิ่นมุมมองจากการทบทวนประวัติศาสตร์และพัฒนาการของงานพิพิธภัณฑสถานไทย”, **รายงานการวิจัย**, หน้า ๑-๒.

ใจต่อกันในการสร้างสรรค์งานเพื่อสังคมต่อไปอีกด้วยดังคำกล่าวที่ว่า[๔๕] “กำลังใจจากคนภายนอกช่วยสร้างแรงบันดาลใจและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับคนใน เป็นตัวบ่งชี้ถึงความสำเร็จได้”

จะเห็นได้ว่า บทบาทต่อการสร้างเครือข่ายพิพิธภัณฑ์วัด จะทำให้เกิดมุมมองที่แตกต่างกันและสามารถนำไปสู่การพัฒนาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการดำเนินงานพิพิธภัณฑ์วัดของพระสงฆ์ในส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้เกิดความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรมได้ง่ายกว่า

๔.๓ สรุป

ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และเทคโนโลยีที่มีอยู่ทุกเมื่อเชื่อวันนี้ ได้ก่อให้เกิดความกังวลห่วงใยต่อศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านอย่างมาก จึงทำให้พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านนับวันจะมีบทบาทต่อชุมชนและสังคมไทยมากขึ้น เพราะเป็นสถานที่ในการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมระดับท้องถิ่น ทั้งยังเป็นแหล่งที่ประชาชนทั่วไปในสังคมจะสามารถแสวงหาความรู้ และความบันเทิงทางวิชาการได้อย่างกว้างขวาง เป็นสถานที่ที่จะนำเสนอด้านเนื้อหาที่เป็นชีวิตวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่น ซึ่งเมื่อจัดตั้งขึ้นแล้ว คนในชุมชนท้องถิ่นจึงกลายเป็นเจ้าของ และควรทำหน้าที่ช่วยกันดูแล [illegible] การมีส่วนร่วมในการอนุรักษาดูแลรักษาในฐานะที่เป็นหุ้นส่วนหนึ่งทางสังคม เพื่อให้เป็นสเ การเป็นศูนย์รวมและสงวนรักษาอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นเอาไว้

อย่างไรก็ดี จากการศึกษาบทบาทพระสงฆ์กับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมวัดพระธาตุเรืองรอง ทำให้ได้ทราบสภาพปัญหา อุปสรรค ต่อบทบาทการทำงานของพระสงฆ์ในฐานะที่เป็นที่ตั้งของพิพิธภัณฑ์ และอาจนำไปสู่ความล้มเลวหรือขาดการพัฒนาในการที่จะส่งเสริมอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในอนาคตได้ ดังนั้น จึงจำเป็นที่ทุกฝ่ายตั้งแต่ตัวของพระสงฆ์และองค์กร หน่วยงานต่าง ๆ จะต้องเข้ามาร่วมมือร่วมแรงร่วมใจกันในการขับเคลื่อนสนับสนุนในการทำงานของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นพระธาตุเรืองให้เกิดความยั่งยืนในการรักษาอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมอันเป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่นให้คงอยู่สืบไปถึงคนรุ่นหลังได้

---

[๔๕]สัมภาษณ์ พระครูโกศลสุตคุณ, เจ้าอาวาสบ้านเอก, ตำบลหนองปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๗ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์กับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ” มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาภูมิหลังของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ ๒) เพื่อศึกษาสภาพการแนวทางอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอดีตและปัจจุบัน วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ ๓) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรค และเสนอแนวทางการส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยได้ศึกษาเนื้อหาสาระต่าง ๆ ดังที่ได้นำเสนอมาเป็นลำดับนั้น สามารถประมวลสรุปได้ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษา ผู้วิจัยสามารถสรุปผลได้ดังนี้

๑. ภูมิหลังของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า เกิดจากเจตนารมณ์ของพระครูวิบูลธรรมภาณ (หลวงปู่ธัมมา พิทักษา) ที่ตระหนักในการเปลี่ยนแปลงของโลกที่เป็นไปอย่างรวดเร็วได้ทำลายวิถีชีวิตและวัฒนธรรมเก่าแก่ของท้องถิ่นลง จึงมีแนวคิดควรมีแหล่งเรียนรู้วิถีชีวิต ประวัติศาสตร์ และอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ชนสี่เผ่าอันเป็นบรรพบุรุษดั้งเดิมของชาวศรีสะเกษเอาไว้ ประกอบด้วย ส่วย เขมร ลาว เยอ จึงได้สร้างพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านขึ้นให้ชื่อว่า “พระธาตุเรืองรอง” หรือที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “พิพิธภัณฑ์สี่เผ่าไทย” โดยเป็นการจัดแสดงแบบจำลองปูนปั้น ปริศนาธรรม ตลอดจนโบราณวัตถุและเครื่องมือเครื่องใช้อันเป็นวิถีชีวิตของชนสี่เผ่า ที่เคยใช้นับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน รวมถึงภาพเขียนฝาผนังที่บอกเล่าเรื่องราวต่าง ๆ เช่น สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ และแหล่งโบราณคดีในเขตอีสานใต้ วรรณกรรมท้องถิ่น และวิถีชีวิตพื้นบ้าน เพื่อให้ชนรุ่นหลังได้เข้าใจถึงรากเหง้าความเป็นมาและตัวตนของตนเองได้เพิ่มขึ้น ทั้งยังเป็นการปลูกจิตสำนึกให้เกิดความรัก ความหวงแหน ในคุณค่ามรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่คู่กับชุมชนสังคมสืบไป

๒. สภาพการแนวทางอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอดีตและปัจจุบันวัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า พระครูวิบูลธรรมภาณ (หลวงปู่ธัมมา พิทักษา) เป็นพระสงฆ์ที่มองเห็นความสำคัญของศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ทั้งยังมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล ที่จะทำให้ประชาชนได้เรียนรู้เรื่องราวที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของตน และเป็นผู้มีบทบาทสำคัญต่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง ซึ่งสภาพการแนวทางอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอดีตถึงปัจจุบัน มีปัจจัยทั้งภายในและภายนอกที่เกี่ยวข้องต่อการดำเนินการอนุรักษ์ คือ

ปัจจัยภายใน มีการตั้งคณะกรรมการวัดซึ่งเป็นชาวบ้านสร้างเรือง อันเป็นที่ตั้งของวัดได้เข้ามาช่วยเหลือดำเนินงานบางอย่างในลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยมีพระครูวิบูลธรรมภาณ หรือหลวงปู่ธัมมา พิทักษา เป็นประธานคณะกรรมการ ทั้งยังเป็นผู้ที่มีบทบาทหน้าที่ในการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์พระธาตุเรืองรอง และเป็นกำลังหลักในการดำเนินการและตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ แต่เพียงผู้เดียวตั้งแต่เริ่มก่อตั้งพระธาตุเรืองรองจนถึงปัจจุบัน

ปัจจัยภายนอก มีการสนับสนุนช่วยเหลือจากองค์กรและหน่วยงานราชการต่าง ๆ เช่น มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ สภาวัฒนธรรมจังหวัด สถานศึกษา และชุมชนท้องถิ่น ซึ่งมีบทบาทในการให้ข้อเสนอแนะและแลกเปลี่ยนประสบการณ์งานพิพิธภัณฑ์ แต่ก็ไม่ได้มีความต่อเนื่องเท่าที่ควร

ผู้วิจัยมีข้อสังเกตว่า การบริหารจัดการที่รวมศูนย์อยู่ที่พระครูวิบูลธรรมภาณหรือหลวงปู่ ธัมมา พิทักษา อย่างเบ็ดเสร็จนั้น ทำให้การเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและตัดสินใจงานพิพิธภัณฑ์ของหน่วยงานต่าง ๆ และชุมชน มีอยู่ค่อนข้างน้อย ถึงแม้จะมีการแต่งตั้งบุคคลในชุมชนให้เข้ามาเป็นคณะกรรมการร่วมในการบริหารจัดการก็ตาม ซึ่งอาจทำให้ขาดความรู้ความเข้าใจและมองข้ามความสำคัญในการทำหน้าที่ของพิพิธภัณฑ์ ซึ่งอาจเป็นสาเหตุให้การส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นพระธาตุเรืองรองขาดความต่อเนื่องต่อการดำเนินงานด้านพิพิธภัณฑ์ในอนาคตได้

๓. ปัญหา อุปสรรค และเสนอแนวทางการส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ

ผลการศึกษาปัญหาอุปสรรคบทบาทพระสงฆ์ต่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น พบว่า

๑) ด้านการอนุรักษ์ดูแลรักษา ซึ่งพระสงฆ์ประสบปัญหาขาดความรู้ความเข้าใจในการดูแลรักษาโบราณวัตถุอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมหรือไม่มีประสบการณ์ในการดูแลรักษาวัตถุทางศิลปวัฒนธรรมเหล่านี้ เนื่องจากขาดการประสานความร่วมมือกับองค์กร หน่วยงาน และชุมชนท้องถิ่น รวมถึงงบประมาณไม่ได้รับการส่งเสริมเท่าที่ควรเพื่อการรักษาดูแลให้สืบสานไปสู่อนุชนรุ่นหลัง

๒) ด้านการเผยแพร่และฟื้นฟู ซึ่งพระสงฆ์ประสบปัญหาขาดผู้รู้ที่ทรงภูมิวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อขับเคลื่อนรณรงค์เผยแพร่ให้ความรู้ และยังขาดกระบวนการมีส่วนร่วมสนับสนุนจากภายนอกที่ไม่ตอบสนองและสนับสนุนอย่างเต็มกำลัง ทั้งในด้านงบประมาณ กำลังแรงกาย และสติปัญญา เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องในงานพัฒนาเผยแพร่และฟื้นฟูเอกลักษณ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรม

๓) ด้านบุคลากร พระธาตุเรืองรองถือเป็นแหล่งเรียนรู้ทางมรดกศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น ทั้งยังเป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าของนักวิชาการ นักเรียน นักศึกษาจากสถานศึกษาและประชาชนทั่วไปทั้งในท้องถิ่นและนอกท้องถิ่น รวมทั้งเป็นศูนย์กลางการจัดกิกรรมด้านต่าง ๆ ของชุมชน แต่พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นที่จัดตั้งในวัดหรือศาสนาสถานส่วนใหญ่ ยังขาดบุคลากรที่จะทำหน้าที่ ที่จำเป็นตามลักษณะงานพิพิธภัณฑ์ เช่น นักวิชาการ เจ้าหน้าที่ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ หรือปราชญ์ผู้ทรงภูมิปัญญาของท้องถิ่น จึงทำให้พิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรองขาดการพัฒนาให้น่าสนใจ และขาดพลังที่จะขับเคลื่อนให้งานพิพิธภัณฑ์เป็นแหล่งการเรียนรู้ หรือ แหล่งท่องเที่ยวของท้องถิ่นได้

๔) ด้านการบริหารจัดการ เนื่องจากพระธาตุเรืองรอง เป็นพิพิธภัณฑ์ที่ตั้งอยู่ภายในวัด ซึ่งเกิดจากการดำริของพระครูวิบูลธรรมภาณ หรือหลวงปู่ธัมมา พิทักษา ผู้ดูแลและบริหารจัดการจึงเป็นเจ้า

อาวาส คือ หลวงปู่ธัมมา พิทักษา เป็นผู้บริหารงานต่าง ๆ และรับผิดชอบตัดสินใจเองเพียงผู้เดียว ทั้งการจัดแสดงวัตถุ และการควบคุมดูแลพระธาตุเรืองรองจึงทำให้ประสบปัญหาไม่สามารถดูแลจัดการพระธาตุเรืองรองได้อย่างเต็มที่ และอาจส่งผลกระทบต่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรองในอนาคตอีกด้วย หากไม่มีหลวงปู่ธัมมา พิทักษา แล้ว

ผลการศึกษาแนวทางการส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม พบว่าจากการศึกษาการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับพระธาตุเรืองรอง ทำให้ได้แนวทางการปฏิบัติเพื่อส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ต่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ดังนี้

๑) บทบาทต่อการเป็นผู้นำ/แบบอย่างในการสืบสาน พระสงฆ์ถือว่าเป็นผู้นำในทางจิตใจเป็นที่เคารพนับถือและยอมรับของชุมชนสังคมมาช้านาน ชาวบ้านจึงมองพระสงฆ์ว่าเป็นผู้นำชาวบ้านในทางที่ดี เกื้อกูลชาวบ้านมีจริยาวัตรที่งดงามควรแก่การปฏิบัติตาม มีเวลาอยู่กับชาวบ้านตลอด จึงสามารถขอความร่วมมือจากชาวบ้าน กลุ่มบุคคล องค์กรของรัฐได้เป็นอย่างดี สามารถที่จะนำเอาจารีตประเพณีและวัฒนธรรม ค่านิยม บรรทัดฐานทางสังคมมาเป็นกลยุทธ์ในการอนุรักษ์ได้

๒) บทบาทต่อการส่งเสริมความร่วมมือสนับสนุน การสร้างการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น พระสงฆ์หรือวัดในฐานะเป็นศูนย์กลางทางจิตใจของชุมชนสามารถที่จะสร้างความร่วมมือสนับสนุนจากทุกฝ่ายทั้งภาครัฐ เอกชน สถานศึกษา และชุมชนในการส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยรณรงค์ให้ทุกภาคส่วนเกิดความตระหนักในการมีส่วนร่วมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างจริงจัง ในลักษณะ “ร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมเรียนรู้ ในฐานะของการเป็นเจ้าของและการเป็นหุ้นส่วนทางสังคมร่วมกัน

๓) บทบาทต่อการส่งเสริมการบริหารจัดการอย่างมีส่วนรวม ควรมีการจัดตั้งคณะกรรมการในรูปแบบองค์กร เพื่อดำเนินการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมอย่างเป็นทางการ ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ขอความสนับสนุนจากปราชญ์ท้องถิ่นให้ข้อมูล ตลอดจนส่งเสริมประสานความร่วมมือจากหน่วยงานของภาครัฐ ภาคเอกชน และสถานศึกษา เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม มีการแลกเปลี่ยนทัศนคติ ความรู้ต่าง ๆ อีกทั้งยังเป็นการทราบปัญหาของการแสวงหาแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูร่วมกันทุกฝ่ายเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมนำไปสู่สำนึกร่วมของคนในท้องถิ่นให้เห็นคุณค่าและรู้จักหวงแหนศิลปวัฒนธรรมของตน

๔) บทบาทต่อการเผยแพร่และฟื้นฟู วัดถือเป็นสถาบันทางศาสนาที่สำคัญ เพราะเป็นศูนย์รวมแหล่งความรู้แขนงต่าง ๆ พระสงฆ์จึงมีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นจิตสำนึกร่วมในการฟื้นฟูและเผยแพร่เพื่อการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมประเพณีในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การเทศน์ การอบรมการเรียนการสอน รวมถึงความสามารถในการเป็นผู้ประสานกับหน่วยงานของจังหวัดหรือท้องถิ่นทั้งภาครัฐและเอกชน และตัวบุคคล เพื่อช่วยจัดการเผยแพร่และฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณีให้เป็นที่รู้จักได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยการสร้างสื่อประชาสัมพันธ์การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง เช่น คู่มือ หนังสื่อแนะนำพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น แผ่นพับแนะนำพิพิธภัณฑ์ และเว็ปไซด์ที่ทันสมัย มีเนื้อหาน่าสนใจดึงดูดให้ไปเข้าเยี่ยมชม นอกจากนี้หลาย ๆ พื้นที่คนในชุมชนเองยังไม่ทราบว่าพิพิธภัณฑ์มีความ

น่าสนใจอย่างไร เพียงแต่รับรู้ถึงกิจกรรมที่พิพิธภัณฑ์ดำเนินอยู่ พระสงฆ์จึงควรสร้างช่องทางการสื่อสารประชาสัมพันธ์ให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความสำคัญและคุณค่าของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น

๕) บทบาทต่อการเสริมสร้างปราชญ์ท้องถิ่น*ใน*การให้ความรู้ พระธาตุเรืองรองถือเป็นศูนย์กลางของการอนุรักษ์และเก็บรวบรวมข้อมูลทางวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สำคัญ ทั้งยังเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อการศึกษาค้นคว้า การให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับมรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นการเล่าเรื่องราวความเป็นมา ความเชื่อ ในวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นจึงเป็นภารกิจสำคัญ เช่น ควรจัดให้มีปราชญ์ชาวบ้านในการให้ความรู้แก่ผู้เข้าชม หรือการจัดให้มีมัคคุเทศก์น้อย เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นตนเองจากศิลปวัฒนธรรมที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑ์และที่มีอยู่ในชุมชน เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจในประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของตน

๖) บทบาทต่อการสร้างเครือข่ายพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน บทบาทต่อการสร้างเครือข่ายนับเป็นจุดเด่นอย่างหนึ่งสำหรับพิพิธภัณฑ์วัด ทั้งภายในท้องถิ่นและภายนอก เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาในการจัดกิจกรรมและการสนับสนุนในลักษณะการถ่ายทอดข้อมูลพื้นฐานในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านการบริหารจัดการ การสร้างความร่วมมือ การเผยแพร่และฟื้นฟู ทั้งยังเป็นการพบปะอบรมเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารกระบวนการด้านพิพิธภัณฑ์ ซึ่งย่อมจะก่อให้เกิดมุมมองที่แตกต่าง เกิดการสร้างและรวมกลุ่มเครือข่ายในลักษณะการบูรณาการเพื่อให้พิพิธภัณฑ์แต่ละแห่งประสบความสำเร็จร่วมกันและสามารถนำไปสู่การพัฒนาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการดำเนินงานพิพิธภัณฑ์วัดของพระสงฆ์ในส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้เกิดความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรมได้ง่ายกว่า ทั้งยังเป็นการให้แรงบันดาลใจต่อกันในการสร้างสรรค์งานเพื่อสังคมต่อไป ดังคำกล่าวที่ว่า “กำลังใจจากคนภายนอกช่วยสร้างแรงบันดาลใจและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับคนใน ย่อมเป็นตัวบ่งชี้ถึงความสำเร็จได้”

๕.๒ อภิปรายผล

จากผลการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์กับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ ผู้วิจัยมีประเด็นที่เป็นข้ออภิปรายดังนี้

๑. ภูมิหลังของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง เป็นการจัดตั้งที่สืบเนื่องมาจากวิสัยทัศน์ของพระสงฆ์หรือวัดเพื่อต้องการตั้งพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านให้เป็นสถานที่สำหรับเก็บรักษาองค์ความรู้มรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของชนสี่เผ่าที่อาศัยอยู่ในจังหวัดศรีสะเกษ คือ ส่วย ลาว เขมร เยอ ไม่ให้สูญหาย ซึ่งนอกจากจะเป็นแหล่งอนุรักษ์ฯให้ชุมชนแล้ว ยังใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ จิรโชค วีระสัย ที่ให้ทัศนะว่า “จุดประสงค์ในการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ในปัจจุบัน คือ การเก็บรักษา การศึกษาหาความรู้ และการจัดแสดงนิทรรศการวัตถุทางวัฒนธรรม เพื่อสะท้อนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ในกาลเวลา และสภาพแวดล้อมที่แตก ต่างกัน พิพิธภัณฑ์ถือเป็นแหล่งการศึกษาที่มีประโยชน์ต่อคนที่ไม่รู้หนังสือ เนื่องจากสามารถมองเห็นเป็นรูปธรรมได้ โดยแนวคิดนี้ทั้งยังเป็นการปรับปรุงเพิ่มเติมในส่วนที่เป็นการอนุรักษ์ และยังเป็นการเชิดชูภูมิปัญญาของบรรพบุรุษฯ

เพื่อเป็นการแสดงความกตัญญูกตเวทีอีกส่วนหนึ่งด้วย”[๔๖] การก่อตั้งพระธาตุเรืองรองขึ้น จึงมีจุดมุ่งหมายเพื่อเป็นการช่วยอนุรักษ์รักษาป้องกันมรดกทางศิลปวัฒนธรรมให้คงอยู่คู่กับท้องถิ่นได้อย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับ สำนักหอจดหมายแห่งชาติ “ที่อธิบายถึงลักษณะของการอนุรักษ์ (Conservation) ไว้ ๒ นัย กล่าวคือ ๑) การป้องกัน (Prevention) เป็นวิธีการชะลอการชำรุดหรือเสื่อมสภาพที่จะเกิดซึ่งก่อนที่จะป้องกันมิให้เกิดความชำรุดหรือเสื่อมสภาพได้นั้นจำเป็นจะต้องเข้าใจถึงคุณสมบัติของวัตถุสาเหตุ และปัญหาต่าง ๆ ที่อาจก่อให้เกิดความชำรุดเสื่อมสภาพ เพื่อที่จะสามารถเลือกวิธีการป้องกันและหลีกเลี่ยงปัญหาต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม ซึ่งจะเป็นสิ่งที่ดีที่สุดในการที่จะอนุรักษ์นั้น ๆ ให้คงอยู่ได้ตลอดไป ๒) การปฏิบัติการอนุรักษ์ เป็นวิธีการนำมาเพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่ได้เกิดขึ้น โดยการกำจัดปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นออกไปให้หมด แล้วซ่อมแซมหรือเสริมสร้างให้กลับคืนสู่สภาพเดิมหรือใกล้เคียงสภาพเดิมที่สุด ทั้งความแข็งแรง รูปแบบ และเนื้อวัสดุ ทั้งนี้วิธีการที่นำมาใช้นี้จะต้องไม่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใด ๆ และสามารถแก้ไขให้กลับไปเหมือนเดิมได้ ซึ่งกระบวนการดังกล่าวถือเป็นหน้าที่ของนักอนุรักษ์ที่ได้รับการฝึกอบรมมาแล้วเป็นอย่างดี”[๔๗] โดยเฉพาะพิพิธภัณฑ์วัดซึ่งนับวันจะมีบทบาทในสังคมมากขึ้น เพราะเป็นหน่วยงานที่จะอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมระดับท้องถิ่นเอาไว้ ตลอดจนยังเป็นแหล่งที่คนในชุมชนสังคมจะสามารถแสวงหาความรู้และความบันเทิงทางวิชาการได้อย่างกว้างขวางอีกด้วย

๒. สภาพการแนวทางอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอดีตและปัจจุบันวัดพระธาตุเรืองรอง ในช่วงเวลาที่ผ่านมา ความต้องการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นมีมากขึ้น ซึ่งส่วนใหญ่แนวทางอนุรักษ์มักเป็นการชี้นำความคิดจากผู้นำชุมชน เช่น พระสงฆ์ จึงทำให้เกิดการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์อยู่ในวัด เช่นเดียวกับพระธาตุเรืองรองถือเป็นสถานที่สำคัญในการรวบรวมและจัดแสดงศิลปวัตถุและโบราณวัตถุของชาวบ้านกลุ่มชาติพันธ์ชุมชนสี่เผ่าไทย สอดคล้องกับทัศนะของ ต่อจรัส พงษ์สาลี ที่กล่าวว่า “ทั้งนี้อาจเป็นเพราะวัดในท้องถิ่นเป็นศูนย์รวมของชุมชน นอกจากนั้น วัดยังเป็นแหล่งที่มีสิ่งของต่าง ๆ รวบรวมอยู่ พระสงฆ์ซึ่งได้รับความเชื่อถือและมีบทบาทสำคัญในชุมชนระดับท้องถิ่น จะได้รับการถวายจากผู้มีจิตศรัทธาในวาระต่าง ๆ ทำให้เป็นแหล่งที่มาของวัตถุที่จะสามารถนำไปจัดแสดงเพื่อสื่อให้เห็นถึงวิถีชีวิต รวมทั้งรูปแบบวัฒนธรรมของชุมชนได้เป็นอย่างดี”[๔๘]ซึ่งจะทำให้ประชาชนได้เรียนรู้เรื่องราวที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของตน ทั้งยังเป็นที่เก็บรวบรวมทางภูมิปัญญา เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ และเพื่อเป็นหลักฐานที่บรรดาผู้มีสติปัญญาจะใช้เป็นสถานที่ค้นคว้า ซึ่งสอดคล้องกับ พระพชรพร โชติวโร ที่กล่าวว่า “การอนุรักษ์โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ตลอดจนภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น มีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะเป็นการสงวนรักษา

---

[๔๖]จิรโชค วีระสัย, “มิติทางวัฒนธรรมในการจัดทำพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น”, **เอกสารการประกอบการพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในประเทศไทย**, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, ๒๕๔๐).

[๔๗]สำนักหอจดหมายแห่งชาติ อ้างใน พระอธิการวิน ทีปธมฺโม (อิ่มใจ), “บทบาทของพระสงฆ์ต่อการอนุรักษ์ประเพณีการแข่งเรือยาว วัดท่าหลวง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

[๔๘]ต่อจรัส พงษ์สาลี, “พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในประเทศไทย”, **รายงานการวิจัย**, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธรองค์การมหาชน, ๒๕๔๗).

และบูรณะผลิตผลทางด้านวัฒนธรรม ที่สะท้อนให้เห็นแนวคิดอุดมการณ์ และความเชื่อทางศาสนา สถานที่ที่รวบรวมโบราณศิลปวัตถุและภูมิปัญญาท้องถิ่น ก็คือ วัด โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้ทำหน้าที่ในการอนุรักษ์และสืบทอด”[๔๙]สอดคล้องกับ กรมศิลปากร ที่ให้ความเห็นว่า “พระสงฆ์สามารถนำวิทยาการความรู้ที่เป็นประโยชน์มาถ่ายทอดให้แก่ประชาชน โดยการศึกษาหาความรู้จากสื่อต่าง ๆ เช่น หนังสือพิมพ์วิทยุ โทรทัศน์ และนอกจากพระสงฆ์จะเป็นผู้เรียนรู้ถ่ายทอดมาโดยตรงแล้ว จะต้องเป็นผู้ประสานงานระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับชาวบ้านให้ร่วมมือกันดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์ต่อชุมชน เช่น สนับสนุนอบรมสั่งสอนชาวบ้านให้เห็นคุณค่าของมรดกวัฒนธรรมของตน และชักชวนชาวบ้านให้ร่วมมือกันจัดกิจกรรมเพื่อการดูแลรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีในท้องถิ่นให้มั่นคงและทรงคุณค่าอยู่เสมอ เช่น การดูแลรักษา พัฒนา ส่งเสริม ฟื้นฟู ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้มีอยู่ต่อไป”[๕๐]และสอดคล้องกับ สุภาพร มากแจ้ง ที่กล่าวในงานวิจัยเรื่องวิถีชีวิตของชาวมอญบางกระดี่ว่า “ภูมิปัญญาชาวบ้านควรได้รับการอนุรักษ์พัฒนาให้เป็นระบบและสืบทอดแก่อนุชน ชุมชน สถานศึกษา และวัด เป็นส่วนหนึ่งที่ได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ประเพณี”[๕๑]

แต่อย่างไรก็ตาม เนื่องจากสภาพการแนวทางอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอดีตถึงปัจจุบันวัดพระธาตุเรืองรอง ที่มีพระครูวิบูลธรรมภาณ เป็นผู้ที่มีบทบาทหน้าที่ในการบริหารจัดการ และเป็นกำลังหลักในการดำเนินการและตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ แต่เพียงผู้เดียว จึงทำให้ขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งอาจก่อให้เกิดความไม่ต่อเนื่องในการบริหารจัดการต่อการอนุรักษ์ในอนาคตได้ สอดคล้องกับ กฤษฎา ตัสมา ที่กล่าวว่า “การขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน ย่อมทำให้การดำเนินงานพิพิธภัณฑ์ขาดความต่อเนื่อง ขาดการพัฒนาในการจัดกิจกรรมของพิพิธภัณฑ์ ดังนั้น รูปแบบการจัดการที่เหมาะสมจะต้องให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เชิญปราชญ์ชาวบ้าน ผู้ที่มีความรู้ในการให้ข้อมูลและขอความสนับสนุนจากกลุ่มชาวบ้านในท้องถิ่น สถาบันการศึกษา มหาวิทยาลัย หน่วยงานของภาครัฐ และเอกชน ซึ่งจะนำไปสู่สำนึกร่วมของคนในท้องถิ่น ให้รู้จักหวงแหนและเห็นคุณค่าในท้องถิ่น ขณะเดียวกันยังสามารถเชื่อมโยงสายสัมพันธ์ของคนในชุมชนได้ด้วย”[๕๒]

๓. ปัญหา อุปสรรค และแนวทางการส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรองฯ จากการวิจัยสัมภาษณ์กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิทำให้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับเงื่อนไขที่เป็นปัญหาอุปสรรคสำคัญต่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของพระสงฆ์วัดพระธาตุเรืองรอง เช่น ด้านการ

---

[๔๙]พระพชรพร โชติวโร, “ศึกษากระบวนการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น กรณีศึกษาวัดร้องเม็งจังหวัดเชียงใหม่”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

[๕๐]กรมศิลปากร, **โครงการดูแลทรัพย์สินทางศิลปวัฒนธรรมของชาติของพระสงฆาธิการ**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักโบราณคดีศิลปากร, ๒๕๕๐).

[๕๑]สุภาพร มากแจ้ง, **การศึกษาวิถีชีวิตมอญบางกระดี่**, (ศูนย์ศึกษาและปฏิบัติการอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น: สถาบันราชภัฏธนบุรี, ๒๕๔๐).

[๕๒]กฤษฎา ตัสมา, “การจัดการพิพิธภัณฑ์วัดศรีสุวรรณ อำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา”, (**วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๖).

บริหารจัดการ ซึ่งสอดคล้องกับ อลงกรณ์ จุฑาเกตุ ที่กล่าวในงานวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนรู้ของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกรุงเทพมหานครว่า “พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกรุงเทพมหานครแม้มีโครงสร้างการบริหารงานที่ชัดเจน แต่ยังขาดความคล่องตัวในการบริหารจัดการ จึงทำให้การเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนมีอยู่ค่อยข้างน้อยถึงแม้จะมีการแต่งตั้งบุคคลในชุมชนเข้ามาเป็นคณะกรรมการแต่ก็ยังไม่มีบทบาทหรือส่วนร่วมในการบริหารจัดการอย่างแท้จริง”[๕๓] ส่วนแนวทางการส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ที่สำคัญเพื่อให้เกิดความสำเร็จในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรองฯ เช่น บทบาทต่อการเป็นผู้นำ/แบบอย่างในการสืบสาน บทบาทต่อการส่งเสริมความร่วมมือสนับสนุน บทบาทต่อการส่งเสริมการบริหารจัดการอย่างมีส่วนรวม บทบาทต่อการเผยแพร่และฟื้นฟู บทบาทต่อการเสริมสร้างปราชญ์ท้องถิ่นในการให้ความรู้ และบทบาทต่อการสร้างเครือข่ายพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านซึ่งสอดคล้องกับ บุษยมาส แดงขำ[๕๔]ที่กล่าวในงานวิจัยเรื่องการจัดการพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดฝั่งคลองฯ อำเภอปากพลีจังหวัดนครนายกว่า “แนวทางที่เหมาะสมในการจัดการพิพิธภัณฑ์วัดฝั่งคลองแบ่งออกเป็น ๕ ด้าน กล่าวคือ ด้านการจัดการข้อมูลด้านสถานที่ ด้านงบประมาณ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน และด้านผู้รับผิดชอบในการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์วัดฯ” จะเห็นได้ว่า บทบาทพระสงฆ์ในการส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นจึงต้องคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ เช่น บทบาทต่อการส่งเสริมความร่วมมือสนับสนุน บทบาทต่อการส่งเสริมการบริหารจัดการอย่างมีส่วนรวม บทบาทต่อการเผยแพร่และฟื้นฟู บทบาทต่อการเสริมสร้างปราชญ์ท้องถิ่น***ใน***การให้ความรู้ และบทบาทต่อการสร้างเครือข่ายพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านเป็นสำคัญ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการดำเนินงานที่เกี่ยวเนื่องด้วยพิพิธภัณฑ์ให้สามารถส่งเสริมในการทำหน้าที่ดูแลรักษาอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืนต่อไป

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

ผู้วิจัยให้ข้อแนะนำว่า การส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรอง ควรต้องจัดการส่งเสริมให้ครบทั้ง ๖ ด้านอย่างสมดุล คือ ๑) บทบาทต่อการเป็นผู้นำ/แบบอย่างในการสืบสาน ๒) บทบาทต่อการส่งเสริมความร่วมมือสนับสนุน ๓) บทบาทต่อการส่งเสริมการบริหารจัดการอย่างมีส่วนรวม ๔) บทบาทต่อการเผยแพร่และฟื้นฟู ๕) บทบาทต่อการเสริมสร้างปราชญ์ท้องถิ่นในการให้ความรู้ และ ๖) บทบาทต่อการสร้างเครือข่ายพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน เพื่อให้พิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรองสามารถเป็นแหล่งเรียนรู้และเป็นแหล่งท่องเที่ยวของคนในท้องถิ่นและประชาชนทั่วไป โดยหัวใจสำคัญ คือ การส่งเสริมการบริหารจัดการ

---

[๕๓]อลงกรณ์ จุฑาเกตุ, “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนรู้ของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกรุงเทพมหานคร”, **ในวารสาร Veridian E-Journal**, ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๓ (กันยายน–ธันวาคม ๒๕๕๗) : ๑๑-๑๙.

[๕๔]บุษยมาส แดงขำ, “แนวทางการจัดการพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดฝั่งคลอง(ไทยพวน)ตำบลเกาะหวาย อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตศึกษา: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๖).

อย่างมีส่วนรวม เพื่อสร้างความร่วมมือในการส่งเสริมให้รักท้องถิ่น เกิดความหวงแหนในภูมิปัญญาที่มีในท้องถิ่นของตน สิ่งสำคัญต่อมาคือการสร้างเครือข่ายพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน เพื่อการขับเคลื่อนแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เช่น การจัดกิจกรรมส่งเสริม เพื่อให้พิพิธภัณฑ์เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และสามารถนำไปสู่การพัฒนาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการดำเนินงานพิพิธภัณฑ์วัดของพระสงฆ์ในการส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้เกิดความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ” มุ่งเน้นศึกษาความเป็นมาในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของพระสงฆ์ ซึ่งอาจไม่ได้ลงรายละเอียดในด้านใดด้านหนึ่งอย่างชัดเจน ดังนั้นหากมีการศึกษาวิจัยในครั้งต่อไป ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะว่า

๑. ควรมีการศึกษาในการมีส่วนร่วมของประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมอันเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและแหล่งศึกษาที่ส่งเสริมการอนุรักษ์เพื่อให้เกิดความอย่างยั่งยืน

๒. ควรมีการศึกษาในการบริหารจัดการ เพื่อการพัฒนาพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรอง ให้มีมาตรฐานเดียวกับการบริหารจัดการงานพิพิธภัณฑ์ในระดับชาติ

๓. ควรมีการศึกษาวิจัยรูปแบบการบริหารงานพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรอง เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรม

๔. ควรเอาหลักธรรมไปนำพาการส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปะวัฒนท้องและการบริหารการจัดการพิพิธภัณฑ์อย่างถูกดีงาม โดยนำหลักธรรม ดังนี้ คือ หลักธรรมอิทธิบาท ๔ หลักธรรมสังคหวัตถุ ๔ หลักธรรมอปริหานิยธรรม ๗ และหลักธรรมสาราณียธรรม ๖ เป็นต้น

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย:

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ

กรมศิลปากร. **วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัดศรีสะเกษ**. คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๔.

กรมศิลปากร. **โครงการดูแลทรัพย์สินทางศิลปวัฒนธรรมของชาติของพระสงฆาธิการ.** กรุงเทพมหานคร: สำนักโบราณคดีศิลปากร, ๒๕๕๐.

กระทรวงวัฒนธรรม. **ฐานระบบคิดการตั้งกระทรวงวัฒนธรรมและการดำเนินงานวัฒนธรรมยุคปฏิรูประบบราชการ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ๒๕๓๕.

จารุวรรณ ธรรมวัตร. **ภูมิปัญญาอีสาน**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. อุบลราชธานี: ศิริธรรมออฟเซ็ท, ๒๕๔๓.

จิรโชค วีระสัย. “มิติทางวัฒนธรรมในการจัดทำพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น”. **เอกสารการประกอบการอบรมพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในประเทศไทย**. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, ๒๕๔๐.

จำนงค์ อดิวัฒนสิทธิ์ และคณะ. **สังคมวิทยา**. พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๓.

————. **สังคมวิทยาศาสนา**. กรุงเทพมหานคร: แพร่วิทยา, ๒๕๒๕.

ดนัย ไชยโยธา. **สังคม วัฒนธรรม และประเพณีไทย.** พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: โอ เอส พริ้นติ้ง เฮ้าส์. ๒๕๔๖,

นงเยาว์ ชาญณรงค์. **ศาสนากับสังคม**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๗.

นิธิ เอียวศรีวงศ์. **ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการทรัพยากร**. กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พลับลิชชิ่ง, ๒๕๓๖.

ประกอบ คู่ชัยภูมิ. **เพลงพื้นบ้านสุรินทร์**. นครราชสีมา: วิทยาลัยครูนครราชสีมา, ๒๕๓๘.

ประเวศ วะสี**. การศึกษาชาติกับภูมิปัญญาท้องถิ่น: ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท**. กรุงเทพมหานคร : อัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พลับลิชชิ่ง, ๒๕๓๖.

————. **การสร้างภูมิปัญญาไทยเพื่อการพัฒนา**. กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ฟ, ๒๕๓๐.

ประสพสุข พันประยูร. **บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้จังหวัดภาคเหนือของประเทศไทย**. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๕.

ผ่องพันธุ์ มณีรัตน์. **มานุษยวิทยากับการศึกษาคติชาวบ้าน**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๙.

พระครูบูลธรรมภาณ (หลวงปู่ธัมมา พิทักษา). **หลวงพ่อเจิมแจมอ้าว ประวัติพระธาตุเรืองรอง.**(ม.ป.ป).

พระมหาสมทรง สิรินธโร และคณะ. **บทบาทของวัดและพระสงฆ์ไทยในอนาคต**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทเคล็ดไทย จำกัด, ๒๕๒๕.

————— .**บทบาทของวัดและพระสงฆ์ไทยในอนาคต**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทเคล็ดไทย จำกัด, ๒๕๒๕.,

พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตโต). **สถาบันสงฆ์กับสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๒๗.

—————.**สถาบันสงฆ์กับสังคมไทย**.กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิ โกมลคีมทอง, ๒๕๒๗.

พัชรินทร์ สิรสุนทร. **ชุมชนปฏิบัติการด้านการเรียนรู้ : แนวคิด เทคนิคและวิธีการ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

พินิจ ลาภธนานันท์. **กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมกับการปรับเปลี่ยนบทบาทการพัฒนาของพระสงฆ์นักพัฒนาในภาคอีสาน**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยสังคมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

————— **.บทบาทพระสงฆ์ ในการพัฒนาชนบท**. กรุงเทพมหานคร: โครงการหนังสือเล่มสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๙.

ภัทรพร สิริกาญจน. **หน้าที่ของพระสงฆ์ตามพุทธบัญญัติ: แนวคิดและบทบาทของพระคำเขียน สุวัณโณ ในการพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐.

มงกฎ แก่นเดียว. **สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน เล่ม ๑-๒**. กรุงเทพมหานคร: สยามเพรสแมเนจเม้นท์ จำกัด, ๒๕๔๒.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นานมีบุ๊คพับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖.

————— .**พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒**. กรุงเทพมหานคร: ศิริวัฒนาอินเตอร์พรินท์, ๒๕๔๖.

รัศมี ชูทรงเดช และคณะ. **งานวิจัยโครงการการสืบค้นและจัดการมรดกทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในอำเภอปาย-ปางมะผ้า-ขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน**. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาโบราณคดี คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๒.

ฤทธิรงค์ จุฑาพฤฒิกร และวิรัตน์ รัตตากร. “บทบาทของสถาบันการศึกษาชุมชน ในการมีส่วนร่วมกับการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม: กรณีศึกษาชุมชนมอญวัดศาลาแดงเหนือ”. ใน **การประชุมวิชาการระดับชาติ ICOMOS ๒๐๑๓**. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๖.

วิชัย ภู่โยธิน และคณะ. **หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม**. กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๕๓.

วิมล จิโรจพันธ์ และคณะ. **ศิลปะ และวัฒนธรรมไทย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แสงดาว, ๒๕๔๘.

วีรวุฒิ โอตระกูล. **มาอนุรักษ์กันเถิด ฉบับ ๒๐๐ ปี กรุงรัตนโกสินทร์**.กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๐.

สมชัย ใจดี และยรรยง ศรีวิริยาภรณ์. **ประเพณีและวัฒนธรรมไทย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนา, ๒๕๔๕.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. **วินัยมุข เล่ม ๓**. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๒๙.

สมนึก รัตนกำเนิด. **อาหารชาติพันธุ์ชาวไทยเขมรจังหวัดสุรินทร์**. สุรินทร์: คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสถาบันราชภัฏสุรินทร์, ๒๕๔๒.

สมบูรณ์ สุขสำราญ. **พุทธศาสนากับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคม**.กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๗.

สากล เจรจา. **พิพิธภัณฑ์สี่เผ่าไทย วัดพระธาตุเรืองรอง, ศมส.** กรุงเทพมหานคร: เสาร์สวัสดี, ๒๕๔๘.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. **“รายงานการเสวนา บทบาทที่พึงประสงค์ของวัดและพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคมไทย”.** กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๔๔.

_____ .**รายงานผลการเสวนา บทบาทที่พึงประสงค์ของวัดและพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคมไทย**, ๒๕๓๕.

_____ .**ความหมายและขอบข่ายงานวัฒนธรรม**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว, ๒๕๓๕.

สำนักงานจังหวัดศรีสะเกษ. **ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ประวัติอำเภอ ตำบล หมู่บ้านของจังหวัดศรีสะเกษ**. ศรีสะเกษ: ศรีสะเกษการพิมพ์, ๒๕๔๙.

สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์. **การอนุรักษ์ศิลปกรรม**. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๒.

สุภาพร มากแจ้ง. **การศึกษาวิถีชีวิตมอญบางกระดี่**. ศูนย์ศึกษาและปฏิบัติการอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น : สถาบันราชภัฏธนบุรี, ๒๕๔๐.

เสรี พงศ์พิศ. **คืนสู่รากเหง้าทางเลือกและทัศนะวิจารณ์ว่าด้วยภูมิปัญญาชาวบ้าน**. กรุงเทพมหานคร: ชาวบ้าน, ๒๕๒๙.

(๒) วิทยานิพนธ์

กฤษฎา ตัสมา. “การจัดการพิพิธภัณฑ์วัดศรีสุวรรณ อำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม .บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๖.

จักรพันธ์ โสมะเกษตริน. “การศึกษาและการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผ้าทอมือในจังหวัดศรีสะเกษ”. **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, ๒๕๕๒.

เจียมพงศ์ วงศ์ธรรม. “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม”. **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต.** สาขาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์.บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๑๙.

เฉลิม อุตกฤษฎ์. “การศึกษาบทบาทของพระภิกษุในการพัฒนาชนบท”. **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์**

ต่อจรัส พงษ์สาลี. “พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในประเทศไทย บทบาทของวัดในฐานะสื่อกลางในการฟื้นฟูวัฒนธรรมระดับท้องถิ่นมุมมองจากการทบทวนประวัติศาสตร์และพัฒนาการของงานพิพิธภัณฑสถานไทย”. **รายงานการวิจัย**. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธรองค์การมหาชน, ๒๕๔๗.

ทินพันธุ์ นาคตะ. “คุณค่าของพุทธศาสนาในการบริหารราชการ”. **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**.สาขารัฐประศาสนศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๒.

บุญยืน งามเปรี่ยม และคณะ. “พุทธจริยศาสตร์การดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์สี่เผ่าในจังหวัดศรีสะเกษ”, **รายงานการวิจัย.** สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙.

บุษยมาส แดงขำ. “แนวทางการจัดการพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดฝั่งคลอง(ไทยพวน)ตำบลเกาะหวายอำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม.บัณฑิตศึกษา: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๖.

ประจวบ จันทร์หมื่น. “การบูรณาการคติ ความเชื่อ ในวัฒนธรรมชุมชนและภูมิปัญญาของชาวส่วย เขมร ลาว และเยอ จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อการดูแลลูกหลานในภาวการณ์เปลี่ยนแปลงของยุคสมัย”. **รายงานการวิจัย**. ศรีสะเกษ : มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ, ๒๕๕๐.

พรศิริ วิรุณพันธ์. “การศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษา: วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ”. **รายงานการวิจัยและพัฒนา.** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ, ๒๕๕๑.

พระครูสุจิณธรรมนิวิฐ (สมจิตร อธิปญฺโญ). “บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน: กรณีศึกษาคณะสงฆ์อำเภอลอง จังหวัดแพร่”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชมหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

พระปลัดเกษม ฐิติสมฺปนฺโน. “บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุในอำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี”**.วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.** สาขาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระพชรพร โชติวโร. “ศึกษากระบวนการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น กรณีศึกษาวัดร้องเม็งจังหวัดเชียงใหม่”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**.สาขาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระไพศาล วิสาโร, อ้างใน พระครูสุจิณธรรมนิวิฐ (สมจิตร อธิปญฺโญ), “บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน: กรณีศึกษาคณะสงฆ์อำเภอลอง จังหวัดแพร่”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.** สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชมหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๑.

พระมหาชนะ ภมรพล. “บทบาทผู้นำสงฆ์กับการอนุรักษ์”. ใน **สารนิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิต**. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

พระมหาบุญมี วรรณวิเศษ. “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม: ศึกษาเฉพาะกรณี พระธรรมวิสุทธิมงคล (บัว ญาณสมฺปนฺโน)”. **วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

พระมหาวิเชียร ชาญณรงค์. “บทบาทพระสงฆ์ในการนำหลักธรรมมาใช้ทำกิจกรรมงานพัฒนาชุมชนเพื่อ ลด ละ เลิก อบายมุข: ศึกษาเฉพาะกรณีพระครูศีลวราภรณ์ (เฉลิม ฐิติสีโล)”. **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต**.สาขาวิชาพัฒนาชุมชน.บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๗.

พระมหาสุภา อุทโท. “บทบาทพระสงฆ์ไทยใน ๒ ทศวรรษหน้า (๒๕๔๑-๒๕๖๐)”. **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต**.สาขาวิชาพัฒนาชุมชน.บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐.

พระวัขรากร ปญฺญาธโร. “บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศาสนวัตถุ ศึกษาเฉพาะกรณีการอนุรักษ์อุโบสถ (สิม) ในอำเภออาจสามารถจังหวัดร้อยเอ็ด”. **วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. ๒๕๔๘.

พระสมนึก อนันตวรวงศ์. “สถาบันสงฆ์กับการพัฒนาสังคมไทยในอนาคตตามทรรศนะของพระผู้นำทางด้านวิชาการ”. **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐.

พระสมุทรวชิรโสภณ (โสภณ ธมฺมโส ภโณ). “การพัฒนาการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

พระอธิการวิน ทีปธมฺโม (อิ่มใจ). “บทบาทของพระสงฆ์ต่อการอนุรักษ์ประเพณีการแข่งเรือยาว วัดท่าหลวง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการบริหารจัดการคณะสงฆ์.บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

ระพีพรรณ คมใส. "พิธีกรรมแซนเนียะตาของกลุ่มชาวไทยเขมร: ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านกราม ตำบลไพร อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ". **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

วิวัฒน์ชัย บุญญานุพงศ์. “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชน: ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนชาวมอญบ้านเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๒.

วุฒินันท์ กันทะเตียน. “พระสงฆ์กับการเมือง: แนวคิดและบทบาทในสังคมไทยปัจจุบัน”. **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๑.

ศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์.บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๑.

สนธยา พรหมกิ่งแก้ว. “การใช้การศึกษานอกสถานที่เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้และเจตคติที่ดีต่อศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนอนุบาลแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๗.

สาลี่ แก้วตาทิพย์. “บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางโบราณวัตถุในจังหวัดนครศรีธรรมราช”. **วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๐.

อัจฉรี จันทมูล และบุญชู ศรีเวียงยา. “ลวดลายและการพัฒนาศักยภาพภูมิปัญญาต่อการจัดการผ้าทอพื้นเมืองที่ส่งผลเสริมสร้างความเข้มแข็งและการพึ่งตนเองแก่ชุมชนท้องถิ่น: ศึกษากรณีผ้าลายสร้อยดอกหมากในจังหวัดมหาสารคาม”. **รายงานการวิจัย**. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๙.

(๓) บทความ

เนติ โชตช่วงนิธิ. “กูย (ส่วย) บ้านปราสาท : วัฒนธรรมผสมกลมกลืน”. **สยามรัฐ**. (๒๕ กันยายน ๒๕๕๙) : ๑๕.

พระสมุทรวชิรโสภณ (โสภณ ธมฺมโสภโณ). “การพัฒนาส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทยของคณะสงฆ์”.

วารสารสันติ ศึกษาปริทรรศน์ มจร. ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๕๗): ๗๓-๗๔.

อลงกรณ์ จุฑาเกตุ. “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนรู้ของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกรุงเทพมหานคร”. **ในวารสาร Veridian E-Journal.** ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๓ (กันยายน–ธันวาคม ๒๕๕๗): ๑๑-๑๙.

อุทัย สมวัฒน์. “ประเพณี ๔ เผ่าไทยศรีสะเกษย้อนรอยวัฒนธรรมของบรรพชนอีสาน”. **บ้านเมือง**. (๒๕ กันยายน ๒๕๔๐): ๑๑.

(๔) สื่ออิเล็กทรอนิค

ชาติพันธุ์เยอ (Yer) ระบบสารสนเทศภูมิปัญญาท้องถิ่น. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://sisaketwisdoms.net/sys/sisaket/ethnic/yer. [๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๑].

ประภัสสร โพธิ์ศรีทอง. **ปัญหาของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.academia.edu/375489399. [๑๐ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

ประวัติความเป็นมาของชนเผ่าเยอ-ศูนย์ศรีสะเกษศึกษา. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: www.interssk.skru.ac.th/filenews/a9eafad2af42acd08c96263d0561c63b.doc. [๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๑].

สำนักงานส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น. **การส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http//www.thailocaladmin.go.th/work/e_book/htm. [๗ ตุลาคม ๒๕๖๑].

ศรีสะเกษเมืองแห่งเผ่าชนหลากล้วนวัฒนธรรม. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: www.yaplonglocal.go.th/main2/download.php?file=upload/1สี่เผ่าไทย, [๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๑].

(๕) สัมภาษณ์

สัมภาษณ์ นางพรทิพย์ แสงฟ้า. กำนันตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ. ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายบุญเรือง ขันตา. ปราชญ์ชาวบ้านสร้างเรือง ตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ. ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายบุญฤกษ์ โสรเนตร. ข้าราชการบำนาญ ตำบลหนองครก อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ. ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายประสาท ดั่งวงค์. ผู้ใหญ่บ้านบ้านเอก ตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ. ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายประหยัด ถิลา. วัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ. อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ. ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายพรมมา ธิปเทศ. ปราชญ์ชาวบ้านสร้างเรือง ตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ. ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายมณเฑียร จันตะ. ผู้ใหญ่บ้านหญ้าปล้อง. ตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ. ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายสมสุข สายเพชร. ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านเอกสร้างเรือง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ. ๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายเสน่ห์ นามจันทรา. ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหญ้าปล้อง. อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ. ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูโกศลสุตคุณ. เจ้าอาวาสบ้านเอก (ผู้ช่วยดูแลพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรอง). ตำบลหนองปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ. ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูโกศลสุตคุณ. เจ้าอาวาสบ้านเอก (ผู้ช่วยดูแลพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรอง). ตำบลหญ้าปล้อง และสัมภาษณ์ นายบุญเรือง ขันตา. ปราชญ์ชาวบ้านสร้างเรือง ตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ. ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูปริยัติวีราภรณ์. เจ้าคณะอำเภอลือำนาจ จังหวัดอุบลราชธานีและที่ปรึกษาผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ. ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูวิบูลธรรมภาณ (หลวงปู่ธัมมา พิทักษา). เจ้าอาวาสวัดพระธาตุเรืองรอง. อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูสันติธรรมานุวัตร. รองเจ้าคณะอำเภอเมืองศรีสะเกษ วัดหนองไผ่ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ. ๙ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูสุตกัลยาณคุณ. เจ้าคณะตำบลหญ้าปล้อง. วัดวังไฮ ตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ. ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระราชกิตติรังสี. เจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ วัดเจียงอีศรีมงคลวราราม พระอารามหลวง. อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ. ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระราชธรรมสารสุธี. ดร.. รองเจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ วัดมหาพุทธาราม พระอารามหลวง. อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ. ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๑.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.
หนังสือนำ

ศธ ๖๑๔๐ / ว ๒๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.น้ำคำ อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ
๓๓๐๐๐

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน / เจริญพร **พระวิบูลย์ธรรมภาณ (หลวงปู่บุญมา พิทักษา) วัดพระธาตุเรืองรอง**

เนื่องด้วย พระพงศ์พิสิฐ ฉายา สุภาจาโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๒๓๒๐๕๐๐๖ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ / เจริญพร

(พระราชธรรมสารสุธี,ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
โทรศัพท์ , โทรสาร : ๐๔๕-๖๑๗๙๐๓
ผู้ประสานงาน : พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร
โทรติดต่อ. ๐๙ ๕๔๔๕ ๘๔๒๒

19 ก.ค. 61

ศธ ๖๑๔๐ / ว ๒๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.น้ำคำ อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ
๓๓๐๐๐

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน / เจริญพร พระครูสังฆวิจารณ์ (ผู้อำนวยการกองการศาสนาและการพระศาสนา)

เนื่องด้วย พระพงศ์พิสิฐ ฉายา สุภาจาโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๘๑๓๐๕๐๐๐ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ / เจริญพร

(พระราชธรรมสารสุธี,ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
โทรศัพท์ , โทรสาร : ๐๔๕-๖๑๗๙๐๓
ผู้ประสานงาน : พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร
โทรติดต่อ. ๐๙ ๕๔๔๕ ๘๔๒๒

9/7/61

ศธ ๖๑๔๐ / ว ๒๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.น้ำคำ อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ
๓๓๐๐๐

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน / เจริญพร **พระครูสุตกัลยาณคุณ เจ้าคณะตำบลหญ้าปล้อง วัดวังไฮ**

เนื่องด้วย **พระพงศ์พิสิฐ** ฉายา **สุภาจาโร** รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๒๓๒๐๕๐๐๖ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ / เจริญพร

(พระราชธรรมสารสุธี,ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
โทรศัพท์ , โทรสาร : ๐๔๕-๖๑๗๙๐๓
ผู้ประสานงาน : พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร
โทรติดต่อ. ๐๙ ๕๔๔๕ ๘๔๒๒

ได้รับเอกสารแล้ว
(พระครูสุตกัลยาณคุณ)
จ.ต. วัดวังไฮ
๕ พ.ค. ๖๑

ศธ ๖๑๔๐ / ว ๒๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.น้ำคำ อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ
๓๓๐๐๐

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน / เจริญพร **พระครูโกศลสุตคุณ เจ้าอาวาสวัดบ้านเอก**

เนื่องด้วย **พระพงศ์พิสิฐ** ฉายา **สุภาจาโร** รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๒๓๒๐๕๐๐๖ นิสิตหลักสูตร**พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ / เจริญพร

(พระราชธรรมสารสุธี,ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

ยินดีให้ดำเนินการได้
อนุมัติ

บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
โทรศัพท์ , โทรสาร : ๐๔๕-๖๑๗๙๐๓
ผู้ประสานงาน : พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร
โทรติดต่อ. ๐๙ ๕๔๔๕ ๘๔๒๒

พระครูโกศลสุตคุณ

7/7/2561

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ
รับที่ 1 3 มี.ค. 2561 เวลา 13.30 น.
ที่ ศธ ๖๑๔๐/ว ๒๗
ถึง นายอำเภอ
หัวหน้ากลุ่มส่งเสริมวัฒนธรรม
งานส่งเสริมวัฒนธรรม
งานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม
สรุปมอบ

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.น้ำคำ อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ
๓๓๐๐๐

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน / เจริญพร **นายประหยัด ถิลา วัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ**

เนื่องด้วย **พระพงศ์พิสิฐ** ฉายา **สุภาจาโร** รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๒๓๒๐๕๐๐๖ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียน วัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ
เพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บข้อมูล
เพื่อการวิจัย เรื่อง บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง
จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

เรียนมาด้วยความนับถือ / เจริญพร

(พระราชธรรมสารสุธี,ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
โทรศัพท์ , โทรสาร : ๐๔๕-๖๑๗๙๐๓
ผู้ประสานงาน : พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร
โทรติดต่อ. ๐๙ ๕๔๔๕ ๘๔๒๒

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ
รับที่ 1 3 มี.ค. 2561 เวลา 13.30 น.
ที่ ศธ ๖๑๔๐/ว ๒๗
ถึง นายอำเภอ
หัวหน้ากลุ่มส่งเสริมวัฒนธรรม
งานส่งเสริมวัฒนธรรม
งานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม
สรุปมอบ

(นางกาญจนา ไพรวัลย์)
นักจัดการงานทั่วไปชำนาญการพิเศษ

(นายประหยัด ถิลา)
วัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ

ศธ ๖๑๔๐ / ว ๒๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.น้ำคำ อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ
๓๓๐๐๐

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน / เจริญพร **นายเสน่ห์ นามจันทรา ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหญ้าปล้อง**

เนื่องด้วย **พระพงศ์พิสิฐ** ฉายา **สุภาจาโร** รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๒๓๒๐๕๐๐๖ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

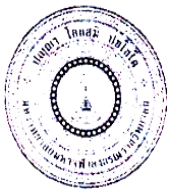
เรียนมาด้วยความนับถือ / เจริญพร

(พระราชธรรมสารสุธี,ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
โทรศัพท์ , โทรสาร : ๐๔๕-๖๑๗๙๐๓
ผู้ประสานงาน : พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร
โทรติดต่อ. ๐๙ ๕๔๔๕ ๘๔๒๒

ยินดีให้ความร่วมมือ
(เสน่ห์ นามจันทรา)
๔ เม.ย. ๒๕๖๑

ศธ ๖๑๔๐ / ว ๒๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.น้ำคำ อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ
๓๓๐๐๐

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน / เจริญพร พระมุนีคุณาภรณ์ วัดราษฎร์

เนื่องด้วย **พระพงศ์พิสิฐ** ฉายา **สุภาจาโร** รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๒๓๒๐๕๐๐๖ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ / เจริญพร

(พระราชธรรมสารสุธี,ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
โทรศัพท์ , โทรสาร : ๐๔๕-๖๑๗๙๐๓
ผู้ประสานงาน : พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร
โทรติดต่อ. ๐๙ ๕๔๔๕ ๘๔๒๒

อนุโมทนาสาธุ
พระมุนีคุณาภรณ์ วัดราษฎร์
16 พ.ค. 61

ศธ ๖๑๔๐ / ว ๒๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.น้ำคำ อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ
๓๓๐๐๐

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน / เจริญพร **นายสมสุข สายเพชร ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านเอกสร้างเรือง**

เนื่องด้วย **พระพงศ์พิสิฐ** ฉายา **สุภาจาโร** รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๒๓๒๐๕๐๐๖ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ / เจริญพร

(พระราชธรรมสารสุธี,ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
โทรศัพท์ , โทรสาร : ๐๔๕-๖๑๗๙๐๓
ผู้ประสานงาน : พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร
โทรติดต่อ. ๐๙ ๕๔๔๕ ๘๔๒๒

ศธ ๖๑๔๐ / ว ๒๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.น้ำคำ อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ
๓๓๐๐๐

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน / เจริญพร **กำนันตำบลหญ้าปล้อง**

เนื่องด้วย พระพงศ์พิสิฐ ฉายา สุภาจาโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๒๓๒๐๕๐๐๖ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ / เจริญพร

(พระราชธรรมสารสุธี,ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
โทรศัพท์ , โทรสาร : ๐๔๕-๖๑๗๙๐๓
ผู้ประสานงาน : พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร
โทรติดต่อ. ๐๙ ๕๔๔๕ ๘๔๒๒

ยินยอมให้ดำเนินการ
ตามระเบียบ ทุกประการ
กำนันตำบลหญ้าปล้อง
๔ พ.ค. ๖๑

ศธ ๖๑๔๐ / ว ๒๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.น้ำคำ อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ
๓๓๐๐๐

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน / เจริญพร **ผู้ใหญ่บ้านเอก**

เนื่องด้วย พระพงศ์พิสิฐ ฉายา **สุภาจาโร** รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๒๓๒๐๕๐๐๖ นิสิตหลักสูตรพุทธ**ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหา**จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ / เจริญพร

(**พระราชธรรมสารสุธี,ดร.**)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
โทรศัพท์ , โทรสาร : ๐๔๕-๖๑๗๙๐๓
ผู้ประสานงาน : พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร
โทรติดต่อ. ๐๙ ๕๔๔๕ ๘๔๒๒

ยินยอมให้ความร่วมมือ

นายประสาท ดีจอด
ผู้ใหญ่บ้านพันเอก
4 พ.ค. 61

ศธ ๖๑๔๐ / ว ๒๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.น้ำคำ อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ
๓๓๐๐๐

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน / เจริญพร **ผู้ใหญ่บ้านหญ้าปล้อง**

เนื่องด้วย **พระพงศ์พิสิฐ** ฉายา **สุภาจาโร** รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๒๓๒๐๕๐๐๖ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ / เจริญพร

(พระราชธรรมสารสุธี,ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
โทรศัพท์ , โทรสาร : ๐๔๕-๖๑๗๙๐๓
ผู้ประสานงาน : **พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร**
โทรติดต่อ. ๐๙ ๕๔๔๕ ๘๔๒๒

4 พ.ค 2561

ศธ ๖๑๔๐ / ว ๒๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.น้ำคำ อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ
๓๓๐๐๐

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน / เจริญพร **นายบุญเรือง ขันตา ไวยาวัจกรวัดสร้างเรือง (วัดพระธาตุเรืองรอง)**

เนื่องด้วย พระพงศ์พิสิฐ ฉายา **สุภาจาโร** รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๒๓๒๐๕๐๐๖ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ / เจริญพร

(พระราชธรรมสารสุธี,ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
โทรศัพท์ , โทรสาร : ๐๔๕-๖๑๗๙๐๓
ผู้ประสานงาน : พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร
โทรติดต่อ. ๐๙ ๕๔๔๕ ๘๔๒๒

ยินยอมให้การสัมภาษณ์
นายบุญเรือง ขันตา
พัดหายกวัดสร้างเรือง
4 พค 2561

ศธ ๖๑๔๐ / ว ๒๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.น้ำคำ อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ
๓๓๐๐๐

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน / เจริญพร **นายพรมมา ธิปเทศ ผู้ประสานงานวัดสร้างเรือง (วัดพระธาตุเรืองรอง)**

เนื่องด้วย **พระพงศ์พิสิฐ** ฉายา **สุภาจาโร** รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๒๓๒๐๕๐๐๖ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ / เจริญพร

(พระราชธรรมสารสุธี,ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
โทรศัพท์ , โทรสาร : ๐๔๕-๖๑๗๙๐๓
ผู้ประสานงาน : พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร
โทรติดต่อ. ๐๙ ๕๔๔๕ ๘๔๒๒

๒๘ มี.ค. ๖๑

ภาคผนวก ข.
แบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

แบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับงานวิจัย

เรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ”

.....

<u>คำชี้แจง</u>

๑. แบบสอบถามฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ประกอบการวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ” โดยแบบสอบถามฉบับนี้มุ่งศึกษาเฉพาะแนวทางการส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอดีตและปัจจุบัน ของวัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ และแนวทางการส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ

๒. ขอความอนุเคราะห์ให้ท่านได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันในการส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของวัดพระธาตุเรืองรอง และบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ อย่างอิสระ ซึ่งผู้วิจัยจะนำความคิดเห็นของท่านไปวิเคราะห์ประเด็นที่สอดคล้องกันร่วมกับคำตอบของผู้ทรงคุณวุฒิท่านอื่น ๆ อีกต่อไป โดยแบบสัมภาษณ์นี้แบ่งออกเป็น ๓ ส่วน คือ

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ทรงคุณวุฒิ

ชื่อ..... นามสกุล..... ฉายา.....
อายุ..... พรรษา..... ระดับการศึกษา.....
หน่วยงาน/สถานที่ทำงาน.....ตำแหน่ง.....
ที่อยู่/เลขที่..... หมู่ที่..... บ้าน/วัด.....ตำบล .....
อำเภอ..... จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....
โทรศัพท์..... สัมภาษณ์วันที่..... เดือน..... พ.ศ.....
ผู้สัมภาษณ์ชื่อ.....ฉายา/นามสกุล.....

ส่วนที่ ๒ ความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของวัดพระธาตุเรืองรอง และการส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของวัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ

๑. ปัจจุบันการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของวัดพระธาตุเรืองรอง มีวิธีการหรือดำเนินการอย่างไร?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

๒. ในความคิดเห็นของท่าน การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของวัดพระธาตุเรืองรอง ควรเป็นอย่างไร หรือควรจัดการอย่างไร?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ส่วนที่ ๓ ความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิต่อแนวทางบทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ

๑. ในความเห็นของท่าน บทบาทของพระสงฆ์ต่อการส่งเสริม**การ**อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง ในปัจจุบัน เป็นอย่างไร?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

๒. ในความเห็นของท่าน แนวทางการส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของพระสงฆ์ วัดพระธาตุเรืองรอง ควรดำเนินการอย่างไร? มีปัญหาและอุปสรรคใดบ้างหรือไม?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

๓. ข้อเสนอแนะอื่นๆ เกี่ยวกับ “บทบาทของพระสงฆ์ต่อการส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ขอขอบคุณที่ให้ข้อมูล

พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร (สุระ)

ภาคผนวก ค.
ผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้ข้อมูลสัมภาษณ์เกี่ยวกับงานวิจัย

รายชื่อผู้ให้การสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์เพื่อการเรื่อง“บทบาทของพระสงฆ์กับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ” โดยแบ่งออกให้ทราบตามได้ดังนี้ คือ

รายชื่อทรงคุณวุฒิ (พระสงฆ์) ที่ให้การสัมภาษณ์ มีจำนวน ๗ รูป ดังนี้

ที่	รายชื่อผู้พระสงฆ์	ตำแหน่ง/สถานที่	วันสัมภาษณ์
๑	พระราชกิตติรังษี	เจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ วัดเจียงอีศรีมงคลวราราม อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ	๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑
๒	พระราชธรรมสารสุธี,ดร.	เจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ วัดมหาพุทธาราม อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ	๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๑
๓	พระครูวิบูลย์ธรรมภาณ (หลวงปู่ธัมมา พิทักษา)	เจ้าอาวาสวัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ	๑๗ มิถุนายน ๒๕๖๑
๔	พระครูสันติธรรมานุวัตร	รองเจ้าคณะอำเภอเมือง วัดหนองไผ่ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ	๙ กรกฎาคม ๒๕๖๑
๕	พระครูปริยัติวีราภรณ์	ที่ปรึกษาผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ	๒๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑
๖	พระครูสุตกัลยาณคุณ	เจ้าอาวาสวัดวังไฮ เจ้าคณะตำบลหญ้าปล้อง	๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑
๗	พระครูโกศลสุตคุณ	เจ้าอาวาสวัดบ้านเอก ตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ	๗ กรกฎาคม ๒๕๖๑

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ (ฆราวาส) ที่ให้การสัมภาษณ์ มีจำนวน ๔ ท่าน ดังนี้

ที่	รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ	ตำแหน่ง/สถานที่	วันสัมภาษณ์
๑	นายประหยัด ถิลา	วัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ	๒๒ กรกฎาคม๒๕๖๑
๒	นายเสน่ห์ นามจันทรา	ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหญ้าปล้อง	๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑
๓	นายสมสุข สายเพชร	ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านเอกสร้างเรือง	๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑
๔	นายบุญฤกษ์ โสรเนตร	ข้าราชการบำนาญ	๑๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑

รายชื่อผู้นำหมู่บ้านที่ให้การสัมภาษณ์ มีจำนวน ๓ ท่าน ดังนี้

ที่	รายชื่อผู้นำหมู่บ้าน	ตำแหน่ง/สถานที่	วันสัมภาษณ์
๑	นางพรทิพย์ แสงฟ้า	กำนันตำบลหญ้าปล้อง	๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑
๒	นายประสาท ดั่งวงค์	ผู้ใหญ่บ้านเอก	๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑
๓	นายมณเฑียร จันตะ	ผู้ใหญ่บ้านหญ้าปล้อง	๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑

ปราชญ์ท้องถิ่นที่ให้การสัมภาษณ์ มีจำนวน ๒ ท่าน ดังนี้

ที่	รายชื่อผู้นำหมู่บ้าน	ตำแหน่ง/สถานที่	วันสัมภาษณ์
๑	นายบุญเรือง ขันตา	มัคนายกวัดสร้างเรือง	๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑
๒	นายพรมมา ธิปเทศ	ผู้ประสานงานวัดพระธาตุเรืองรอง	๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑

ภาคผนวก ง.
ภาพการสัมภาษณ์เกี่ยวกับงานวิจัย

สัมภาษณ์ พระราชธรรมสารสุธี รองเจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ วัดมหาพุทธาราม
อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ, ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูวิบูลย์ธรรมภาณ (ธัมมา พิทักษา) เจ้าอาวาสวัดพระธาตุเรืองรอง
อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ, ๑๗ มิถุนายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูสุตกัลยาณคุณ, เจ้าคณะตำบลหญ้าปล้อง, วัดวังไฮ ตำบลหญ้าปล้อง
อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ, ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูโกศลสุตคุณ, เจ้าอาวาสบ้านเอก, ตำบลหนองปล้อง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ, ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูปริยัติวีราภรณ์, ที่ปรึกษาผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ, ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายเสน่ห์ นามจันทรา, ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ, ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายบุญฤกษ์ โสรเนตร ข้าราชการบำนาญ ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางพรทิพย์ แสงฟ้า กำนันตำบลหญ้าปล้อง ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ นายมณเทียร จันตะ ผู้ใหญ่บ้านบ้านหญ้าปล้อง ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อผู้วิจัย : พระพงศ์พิสิฐ ฉายา สุภาจาโร นามสกุล สุระ

วัน เดือน ปี เกิด : เกิดศุกร์ที่ ๑๐ เดือน กันยายน พุทธศักราช ๒๕๑๔

ภูมิลำเนา : ๓๘/๑ หมู่ที่ ๔ บ้านตาคง ตำบลตาคง อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์

การศึกษา : นักธรรมชั้นเอก สำนักเรียนวัดวัดระหาร จังหวัดศรีสะเกษ (๒๕๔๐)
จบชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. ๒๕๔๓ จากศูนย์ศึกษานอกโรงเรียน
อำเภอปรางค์กู่ (กศน.) จังหวัดศรีสะเกษ

ปีเข้าศึกษา : เข้าศึกษาต่อมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ เมื่อปี ๒๕๕๔
คณะพุทธศาสตรบัณฑิต พธ.บ. สาขาพุทธศาสนา รุ่นที่ ๖๑

ปีที่สำเร็จการศึกษา : ๓๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙

บรรพชา : ๑๘ พฤษภาคม ๒๕๓๖ วัดระหาร ตำบลสมอ อำเภอปรางค์กู่ จังหวัด
ศรีสะเกษ โดยมีพระครูสารกิจวิมลเป็นพระอุปัชฌาย์ เจ้าอาวาสวัดระหาร

อุปสมบท : ๑๘ พฤษภาคม ๒๕๓๖ วัดระหาร ตำบลสมอ อำเภอปรางค์กู่ จังหวัด
ศรีสะเกษ โดยมีพระครูสารกิจวิมล เป็นพระอุปัชฌาย์เจ้าอาวาสวัดระหาร
พระกรรมวาจาจารย์ พระอธิการผล กลฺยาโณ เจ้าอาวาสวัดสมอ
พระอนุสาวนาจารย์ พระลี อาภสฺสโร วัดระหาร

ปีเข้าศึกษา : ๑ มิถุนายน ๒๕๕๙ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา รุ่นที่ ๑ วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

ปีที่สำเร็จการศึกษา : ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

ที่อยู่ปัจจุบัน : ที่พักสงฆ์บ้านคูวงค์ ตำบลตองปิด อำเภอน้ำเกลี้ยง จังหวัดศรีสะเกษ

บทที่ ๓

สภาพการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของพระสงฆ์ในอดีตและปัจจุบัน วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ

จากที่ได้ศึกษาถึงภูมิหลังของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ ในบทนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่น และบริบททางวัฒนธรรมท้องถิ่นสี่เผ่าไทยจังหวัดศรีสะเกษ ตลอดจนสภาพการแนวทางการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของพระสงฆ์วัดพระธาตุเรืองรองในอดีตและปัจจุบัน เพื่อเป็นข้อมูลในการเสนอแนวทางการส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของพระสงฆ์วัดพระธาตุเรืองรอง ในบทที่ ๔ ต่อไป

๓.๑ แนวคิดเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น

คำว่า วัฒนธรรม เป็นภาษาบาลีและสันสกฤต “วัฒน” เป็นภาษาบาลี แปลว่า “เจริญงอกงาม” ส่วนคำว่า “ธรรม” เป็นภาษาสันสกฤต หมายถึง “ความดี” ซึ่งถ้าแปลตามรากศัพท์ก็คือ “สภาพอันเป็นความเจริญงอกงามหรือลักษณะที่แสดงถึงความเจริญงอกงาม[๑]โดยวัฒนธรรมอาจกำหนดได้หลายประการ เช่น วัฒนธรรมที่บ่งบอกถึงประวัติศาสตร์และความเป็นมาของการดำรงอยู่ที่สอดคล้องกับความคิด ความเชื่อ ของคนในสังคมที่แตกต่างกัน ตามเชื้อชาติ สีผิว เผ่าพันธุ์ อีกนัยหนึ่ง วัฒนธรรม จะหมายถึง ลักษณะที่แสดงถึงเรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือวัฒนธรรมท้องถิ่น อันเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นและดำรงอยู่กับสังคมมนุษย์มาช้านานและเป็นการดำรงในวิถีชีวิตที่เกี่ยวพันกับธรรมชาติของแต่ละท้องถิ่น โดยมีการปรับสภาพการดำเนินชีวิตให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมตามกาลเวลา ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีเอกลักษณ์ที่สำคัญอย่างหนึ่ง คือ เป็นองค์ความรู้ที่มีการเชื่อมโยงกันไม่ว่าจะเป็นเรื่องอาชีพ เศรษฐกิจ ความเป็นอยู่และวัฒนธรรม[๒] ดังนั้น วัฒนธรรมจึงเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นมาเพื่อประโยชน์ในการดำรงชีวิตและการสืบทอดเผ่าพันธุ์ของตน[๓] ซึ่งมีนักวิชาการต่าง ๆ ได้ให้ความหมายของวัฒนธรรมท้องถิ่น ไว้ดังนี้

๓.๑.๑ ความหมายของศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น

ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ถือเป็นรากเหง้าของภูมิปัญญา (Indigenous Knowledge) ความรู้ของมนุษย์ที่ก่อให้เกิดการประดิษฐ์คิดค้น ปรับปรุง พัฒนาวิทยาการใหม่ ๆ แทนที่ของเก่าไม่ขาดสาย มีการเรียนรู้และสืบทอดจากคนรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง จนกลายเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ทรง คุณค่า ซึ่งมิใช่เพียงสติปัญญาของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง แต่เป็นสิ่งที่แสดงถึงองค์ความรู้ที่เป็นสมบัติเฉพาะของเผ่าพันธุ์

---

[๑]ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒**, (กรุงเทพมหานคร: ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์, ๒๕๔๖), หน้า ๗๕๗.

[๒]ประเวศ วะสี, **การสร้างภูมิปัญญาไทยเพื่อการพัฒนา**, (กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ฟ. ๒๕๓๐), หน้า ๖.

[๓]กระทรวงวัฒนธรรม, **ฐานระบบคิดการตั้งกระทรวงวัฒนธรรมและการดำเนินงานวัฒนธรรมยุคปฏิรูประบบราชการ**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ๒๕๓๕), หน้า ๓.

ซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมความหมายของภูมิปัญญาไว้ดังนี้

กระทรวงศึกษาธิการได้ให้ความหมายของศิลปวัฒนธรรมไว้ว่า หมายถึง สิ่งที่ดีงาม มีคุณค่าซึ่งคนในสังคมประพฤติปฏิบัติหรือแสดงออกมาช้านาน ในลักษณะที่เป็นขนบธรรมเนียมประเพณี และศิลปวัฒนธรรม มีทั้งที่เป็นรูปธรรม และนามธรรม ซึ่งเป็นแบบอย่างวิถีชีวิตของสังคม ประกอบด้วย ความรู้ ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม เครื่องมือ อุปกรณ์ และวิธีการที่คนกลุ่มนั้น สั่งสมถ่ายทอดกันมาเพื่อช่วยในการดำรงชีวิต[๔]

กิ่งแก้ว อัตถากร อธิบายว่า ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น หมายถึง สิ่งที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นตามวิถีชีวิตของคนในสังคม เป็นแบบแผนการประพฤติปฏิบัติ และการแสดงออกซึ่งความรู้สึกนึกคิดในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่สมาชิกในสังคมเดียวกันสามารถเข้าใจ ซาบซึ้ง ยอมรับและใช้ปฏิบัติร่วมกันอันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในสังคมนั้น ๆ[๕]สอดคล้องกับผ่องพันธุ์ มณีรัตน์ อธิบายว่า ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่น (LOCAL WISDOM) และคติชาวบ้าน (FOLK LORE) ที่มีความเกี่ยวข้องกัน จนไม่สามารถแยกออกจากกันได้ คำว่า “คติชาวบ้าน” เป็นศัพท์ทางวิชาการซึ่งแปลมาจากคำ FOLK LORE ในภาษา อังกฤษ โดยนักวิชาการไทยแปลไว้หลายคำ เช่น คติชาวบ้าน คติชนวิทยา คติชน ชาวบ้านและวัฒนธรรมพื้นบ้าน[๖]

เสรี พงศ์พิศ ได้อธิบายถึงความหมายของศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นว่า เป็นลักษณะของภูมิปัญญา (Wisdom) หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน (Popular Wisdom) หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) ที่หมายถึง พื้นเพรากฐานของความรู้ชาวบ้าน หรือความรู้ของชาวบ้านที่เรียนรู้และมีประสบการณ์สืบต่อกันมาทั้งทางตรงและทางอ้อม กล่าวคือ การเรียนรู้และมีประสบการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยตนเอง กับการเรียนรู้และมีประสบการณ์ที่ได้รับจากผู้ใหญ่หรือจากการสืบทอดต่อ ๆ กันมา จนกลายเป็นการยอมรับกันทั่วไปในชุมชนหรือท้องถิ่น หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า ภูมิปัญญาชาวบ้านหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดได้เอง ทำได้เอง ผ่านการเรียนรู้และมีประสบการณ์สืบต่อกันมาทั้งทางตรงและทางอ้อม เป็นลักษณะของสติปัญญาและองค์ความรู้ทั้งหมดที่ครอบคลุมด้านกว้าง ด้านลึก โดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่ไปใช้ในการแก้ปัญหาหรือใช้เป็นองค์ประกอบเพื่อประโยชน์ในการดำเนินชีวิตได้ภายในท้องถิ่นของตนเอง[๗]

อัจฉรี จันทมูล และบุญชู ศรีเวียงยา ให้ความหมายของคำว่า ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นไว้ว่า หมายถึง ภูมิปัญญาท้องถิ่น อันเป็นองค์ความรู้ ความคิด ความเชื่อ และการกระทำของบุคคลในท้องถิ่นที่นำมาใช้เป็นแนวทางแก้ปัญหา หรือเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต โดยมีการสืบสานและถ่ายทอดต่อ ๆ

---

[๔]สนธยา พรหมกิ่งแก้ว, “การใช้การศึกษานอกสถานที่เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้และเจตคติที่ดีต่อศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนอนุบาลแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง”, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๗), หน้า ๔๘.

[๕]กิ่งแก้ว อัตถากร, อ้างใน เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๘.

[๖]ผ่องพันธุ์ มณีรัตน์, **มานุษยวิทยากับการศึกษาคติชาวบ้าน**, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๙), หน้า ๑.

[๗]บุญยืน งามเปรี่ยม และคณะ, “พุทธจริยศาสตร์การดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์สี่เผ่าในจังหวัดศรีสะเกษ”, **รายงานการวิจัย**, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙), หน้า ๕๙.

กันมา[๘] สอดคล้องกับสมชัย ใจดี และยรรยง ศรีวิริยาภรณ์ อธิบายว่า ศิลปวัฒนธรรม ท้องถิ่น หมายถึง สิ่งที่แสดงถึงวิถีชีวิต หรือการดำเนินชีวิตของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ทั้งในด้านความคิด ศิลปะ วรรณคดี ดนตรี ปรัชญา

ศีลธรรม จรรยา ภาษา กฎหมาย ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี และสิ่งต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้น และได้ถ่ายทอดให้กับคนรุ่นต่อ ๆ มาเป็นเรื่องของการเรียนรู้จากคนกลุ่มหนึ่งไปยังคนอีกกลุ่มหนึ่ง ซึ่งถ้าสิ่งใดดีก็เก็บไว้ สิ่งใดควรแก้ก็ต้องแก้ไขให้ดีขึ้น เพื่อเป็นการส่งเสริมให้มีลักษณะที่ดีประจำชาติต่อไป[๙]

กล่าวสรุปได้ว่า วัฒนธรรมท้องถิ่น หมายถึง ศาสตร์และศิลปะในการดำเนินชีวิตที่สืบทอดกันมาจนกลายเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สำคัญที่มนุษย์สร้างขึ้นมาเพื่อการดำรงอยู่ การดำเนินชีวิตที่ดีงาม เป็นสิ่งที่สะสม สืบทอด และแพร่ขยายมาเป็นระยะเวลาอันยาวนานในแต่ละกลุ่มชนของสังคมมนุษย์นั้น ๆ ซึ่งวัฒนธรรมจะดีหรือไม่ดีนั้นก็ขึ้นอยู่กับความนึกคิดของคนในสังคมนั้น ๆ ด้วยเช่นกัน

๓.๑.๒ ลักษณะสำคัญของศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น

ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นนับเป็นวัฒนธรรมทางภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่เป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่น อันจะส่งผลต่อการพัฒนาประเทศด้วย ซึ่งมีนักวิชาการได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะสำคัญของศิลปวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังนี้

ประเวศ วะสี ได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญของศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นไว้ ๓ ลักษณะ คือ

๑. เป็นความจำเพาะกับท้องถิ่น เนื่องจากภูมิปัญญาท้องถิ่นมีการสะสมขึ้นมาจากประสบการณ์หรือความจัดเจนจากชีวิตและสังคมในท้องถิ่นหนึ่ง ๆ เพราะฉะนั้นภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงมีความสอดคล้องกับเรื่องของท้องถิ่นมากกว่าภูมิปัญญาจากภายนอก โดยที่ไม่อาจนำไปใช้กับท้องถิ่นอื่น ๆ ที่แตกต่างกันได้ แต่ถ้าใช้ได้ก็ไม่ดีมากนัก

๒. มีความเชื่อมโยงหรือบูรณาการสูง ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นจะมีการเชื่อมโยงกันระหว่างชีวิต สังคมและสิ่งแวดล้อมมีการพยายามนำเอาธรรมชาติมาอธิบายเป็นรูปธรรมที่สามารถแตะต้องได้ เช่น ความคิดเรื่องแม่ธรณี แม่คงคง แม่โพสพ พระภูมิเจ้าที่ ทำให้คนเคารพธรรมชาติและไม่ทำลายสิ่งนั้น

๓. มีความเคารพผู้อาวุโส ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ความสำคัญกับประสบการณ์จึงให้ความเคารพผู้อาวุโส เพราะผู้อาวุโสนั้นเป็นผู้ที่มีประสบการณ์มาก[๑๐]

นิธิ เอียวศรีวงศ์ กล่าวถึงลักษณะสำคัญของศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นไว้ ๔ ลักษณะ คือ

---

[๘]อัจฉรี จันทมูล และบุญชู ศรีเวียงยา, “ลวดลายและการพัฒนาศักยภาพภูมิปัญญาต่อการจัดการผ้าทอพื้นเมืองที่ส่งผลเสริมสร้างความเข้มแข็งและการพึ่งตนเองแก่ชุมชนท้องถิ่น: ศึกษากรณีผ้าลายสร้อยดอกหมากในจังหวัดมหาสารคาม”, **รายงานการวิจัย**, (มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๙), หน้า ๓๙-๔๓.

[๙]สมชัย ใจดี และยรรยง ศรีวิริยาภรณ์, **ประเพณีและวัฒนธรรมไทย**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนา, ๒๕๔๕), หน้า ๑.

[๑๐]ประเวศ วะสี**, การศึกษาชาติกับภูมิปัญญาท้องถิ่น: ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท**, (กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พลับลิชชิ่ง, ๒๕๓๖), หน้า ๑๐.

๑. ความรู้และระบบความรู้ ซึ่งภูมิปัญญาไม่ได้เกิดขึ้นชั่วขณะมาในหัว แต่เป็นระบบความรู้ที่ชาวบ้านมองเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ เป็นระบบความรู้ที่ไม่เป็นวิทยาศาสตร์ฉะนั้นในการศึกษาจะเข้าไปดูว่าชาวบ้านรู้อะไรอย่างเดียวไม่พอต้องศึกษาว่าเขาเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้นอย่างไร

๒. การสั่งสมความรู้ คือภูมิปัญญาที่เกิดจากการสั่งสมและการกระจายความรู้ และถูกนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ภายในท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็นการบริการคนอื่น เช่น หมอพื้น บ้าน สั่งสมความรู้ทางการแพทย์ไว้ในตัวคน ๆ หนึ่ง ซึ่งมีกระบวนการที่ทำให้เขาสั่งสมความรู้ ซึ่งเราควรศึกษาด้วยว่ากระบวนการนี้เป็นอย่างไร และหมอคนหนึ่งสามารถสร้างหมอคนอื่นต่อมาได้อย่างไร เป็นต้น

๓. การถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่ได้มีสถาบันในการถ่ายทอดความรู้โดยตรง แต่กลับมีกระบวนการถ่ายทอดที่ซับซ้อน ซึ่งถ้าเราต้องการเข้าใจภูมิปัญญาท้องถิ่น เราต้องเข้าใจกระบวนการถ่ายทอดความรู้จากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่งด้วย

๔. การสร้างสรรค์การปรับปรุงระบบความรู้ของชาวบ้านไม่ได้หยุดนิ่งอยู่กับที่ แต่ถูกปรับเปลี่ยนตลอดมา โดยอาศัยประสบการณ์ของชาวบ้านเอง ซึ่งเรายังขาดการศึกษาว่าชาวบ้านปรับเปลี่ยนความรู้และระบบความรู้เพื่อเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้อย่างไร[๑๑]

เสรี พงศ์พิศ ได้อธิบายลักษณะของวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็น ๒ ลักษณะ[๑๒] คือ

๑. ลักษณะที่เป็นนามธรรมอันเป็นโลกทัศน์ ชีวทัศน์ เป็นปรัชญาในการดำเนินชีวิตเป็นเรื่องเกี่ยวกับการเกิด แก่ เจ็บ ตาย และคุณค่า ความหมายของทุกสิ่งในชีวิตประจำวัน และ

๒. ลักษณะที่เป็นรูปธรรมเกี่ยวกับเรื่องเฉพาะด้านต่าง ๆ เช่น การทำมาหากิน การเกษตรหัตถกรรม ศิลปะ ดนตรี และด้านอื่น ๆ

พัชรินทร์ สิรสุนทร อธิบายว่า ลักษณะที่สำคัญของวัฒนธรรมภูมิปัญญามี ๒ ประการคือ

๑. ลักษณะของภูมิปัญญาที่เป็นนามธรรม ได้แก่ กระบวนการคิด โลกทัศน์ ค่านิยม ความเชื่อ คุณค่าและความหมายที่คนให้แก่สรรพสิ่งต่าง ๆ รอบตัว ตลอดจนปรัชญาในการดำเนินชีวิตที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของบุคคล เช่น การเกิด แก่ เจ็บ และตาย เป็นต้น

๒. ลักษณะภูมิปัญญาที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ ผลผลิตขององค์ความรู้ของคนในสังคมนั้น ๆ เช่น ศิลปหัตถกรรมรูปแบบการทำเกษตรกรรม ดนตรี อุปกรณ์ เครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน เป็นต้น[๑๓]

กล่าวได้ว่า ศิลปวัฒนธรรม เป็นสิ่งกำหนดพื้นฐานของท้องถิ่น และบริบททางสังคมผ่านทางสติปัญญาและการสะสมประสบการณ์ เพื่อใช้ดำเนินชีวิตของกลุ่มชนนั้น ๆ

---

[๑๑]นิธิ เอียวศรีวงศ์, **ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการทรัพยากร**, (กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พลับลิชชิ่ง, ๒๕๓๖), หน้า ๓-๔.

[๑๒]เสรี พงศ์พิศ, **คืนสู่รากเหง้าทางเลือกและทัศนะวิจารณ์ว่าด้วยภูมิปัญญาชาวบ้าน**, (กรุงเทพมหานคร: ชาวบ้าน, ๒๕๒๙), หน้า ๑๔๕.

[๑๓]พัชรินทร์ สิรสุนทร, **ชุมชนปฏิบัติการด้านการเรียนรู้: แนวคิด เทคนิคและวิธีการ**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๑๘.

๓.๑.๓ หน้าที่ของศิลปวัฒนธรรม

นักมานุษยวิทยาได้สรุปลักษณะพื้นฐานที่สำคัญของวัฒนธรรมเผ่าพันธุ์หรือของชนชาติต่าง ๆ ทั่วโลก ไว้ดังนี้

๑. วัฒนธรรมเป็นศูนย์รวมของความคิด โลกทัศน์ และค่านิยมทางสังคม และเป็นตัวกำหนดมาตรฐานของพฤติกรรมในสังคมเดียวกัน ดังนั้นคนในสังคมเดียวกันจะสามารถคาดคะเนพฤติกรรมของผู้อื่นในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ เช่น ค่านิยมในการนับถือผู้อาวุโสในสังคมไทยการยกย่องให้เป็นพี่ หน้าที่ของผู้อาวุโสที่พึงมีต่อผู้ที่มีอายุน้อย เมื่อรับประทานอาหารร่วมกัน ผู้อาวุโสจะต้องแสดงน้ำใจในการเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายหรือเจ้ามือ เป็นต้น

๒. วัฒนธรรมเป็นมรดกทางสังคมอันเกิดจากการสั่งสมและการเรียนรู้ โดยเริ่มตั้งแต่สถาบันครอบครัว สถาบันทางการศึกษา ดังนั้นคุณค่าทางจริยธรรมในการปฏิบัติตนของคนในสังคมจึงได้รับการอบรมสั่งสอนจากพ่อแม่ ครูอาจารย์ และแบบอย่างอันดีงามของคนในสังคมและเป็นค่านิยมที่คนในสังคมพิจารณาเลือกโดยใช้วิจารณญาณ

๓. วัฒนธรรมมีพื้นฐานจากการใช้สัญลักษณ์ (Symbols) พฤติกรรมของมนุษย์มีต้นกำเนิดจากการใช้สัญลักษณ์มนุษย์เป็นสัตว์ที่มีคุณสมบัติเหนือสัตว์โลกอื่นในการใช้ภาษาเป็นการสื่อสาร ถ่ายทอด สั่งสม ภาษาจึงเป็นสัญลักษณ์ที่สำคัญที่สุดของมนุษย์ ดังนั้นชีวิตประจำวันของมนุษย์เกี่ยวข้องกับสัญลักษณ์ต่าง ๆ

๔. วัฒนธรรมมีหน้าที่ตอบสนองความต้องการของมนุษย์ พร้อมทั้งกำหนดแบบแผนในการดำเนินชีวิต และเป็นเครื่องมือให้มนุษย์ปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมธรรมชาติ ทรัพยากร และวัฒนธรรมยังเป็นพื้นฐานของพัฒนาการด้านเทคโนโลยี เพื่อความเจริญและความอยู่รอดของมนุษย์

๕. วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ไม่หยุดนิ่ง แต่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมเป็นผลมาจากการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (Diffusion) ซึ่งวัฒนธรรมของมวลมนุษย์จะมีการผสมผสาน โดยไม่สูญเสียเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมในช่วงเวลาที่เทคโนโลยีมีความเจริญก้าวหน้าสูงสุดจะส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมได้ ในลักษณะวัฒนธรรมตามไม่ทันกับความเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี จึงส่งผลกระทบในการปรากฏการณ์ “วัฒนธรรมล้า” (culture lag) ถ้าการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วก็จะส่งผลให้วัฒนธรรมแตกสลายได้ และเป็นผลเสียแก่มนุษยชาติในการขาดความเป็นเอกลักษณ์ของชาติได้[๑๔]

กล่าวโดยสรุปได้ว่า มนุษยชาติเป็นผู้สืบทอดศิลปวัฒนธรรมเพื่อเป็นมรดกของชนรุ่นหลังอย่างต่อเนื่อง การถือปฏิบัติในสิ่งที่เป็นนามธรรมโดยเฉพาะวัฒนธรรมที่ไม่เกี่ยวข้องกับทางด้านวัตถุจัดเป็นวัฒนธรรมทางจิตใจของมนุษย์โดยแรงผลักดันซึ่งเป็นเครื่องยึดเหนี่ยววัฒนธรรมทางจิตใจที่สำคัญได้แก่ การรับนับถือศาสนาความคิดคำนึงในเรื่องเชื้อชาติและเผ่าพันธุ์ ตลอดจนอิทธิพลทาง

---

[๑๔]เสรี พงศ์พิศ, **คืนสู่รากเหง้าทางเลือกและทัศนะวิจารณ์ว่าด้วยภูมิปัญญาชาวบ้าน**, (กรุงเทพมหานคร: ชาวบ้าน, ๒๕๒๙), หน้า ๑๔๕.

สภาพภูมิศาสตร์ ปัจจัยดังกล่าวนี้ส่งผลต่อการกำหนดวิถีชีวิตของมนุษย์ให้เป็นผู้มีวัฒนธรรมสูง มีสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ถ้าหากมีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องเป็นเวลาช้านาน

๓.๒ บริบททางวัฒนธรรมท้องถิ่นชนสี่เผ่าไทยจังหวัดศรีสะเกษ

ศรีสะเกษเป็นจังหวัดหนึ่งในภาคอีสานใต้ที่มีประวัติศาสตร์มายาวนาน เป็นดินแดนที่มีความหลากหลายของชนเผ่าต่าง ๆ จึงถูกเรียกขานกันอีกชื่อหนึ่งว่า “ดินแดนสี่เผ่าไทย” คือ ชนเผ่าส่วย (หรือกูย) ชนเผ่าเขมร ชนเผ่าลาว และชนเผ่าเยอ ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ดำเนินชีวิตอยู่ในแต่ละเขตพื้นที่ของจังหวัดที่เคยมีความรุ่งเรืองมานับพันปีตั้งแต่สมัยขอมเรืองอำนาจ[๑๕] ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาบริบทชุมชนสี่เผ่าไทยจังหวัดศรีสะเกษและวัฒนธรรมที่โดดเด่น ได้ดังนี้

๓.๒.๑ ชาติพันธุ์ของชาวส่วยหรือกูย

ชาวส่วยหรือกูย (บางแห่งเรียกว่า กวย) เป็นชื่อเรียกกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มหนึ่งที่อาศัยอยู่ในเขตอีสานใต้ได้แก่ นครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ และอุบลราชธานี ซึ่งมีประวัติศาสตร์มานานกว่า ๓,๐๐๐ ปี สืบเชื้อสายมาจากชนเผ่ามุณฑ์ (Munda) ซึ่งมีถิ่นฐานอยู่บริเวณเชิงเขาหิมาลัย ประเทศอินเดีย มีทักษะในการจับช้างและฝึกช้าง จึงได้ชื่อว่ามีกองทัพช้างที่เกรียงไกรที่สุด ที่ได้รับการฝึกฝนเป็นอย่างดี โดยมีชาวมุณฑ์เป็นผู้ฝึกให้และเป็นควาญช้างในยามสงคราม ต่อมาช่วยส่วยหรือกูยได้อพยพมาตั้งถิ่นบริเวณตอนเหนือเมืองกำปงธม (บางแห่งเรียกว่า กัมโปงสม) ประเทศกัมพูชา หรือติดกับลาวใต้ในปัจจุบัน เป็นชนชาติที่พูด ภาษา ตระกูลมอญ-เขมร ชาวส่วยมีแต่ภาษาพูด ไม่มีภาษาเขียนหรือตัวอักษรที่เป็นของตนเอง โดยลักษณะทั่วไปจะมีผิวดำ ผมหยิก สูงปานกลาง ร่างบึกบึน ส่วนชาวส่วยที่ผสมกับพวกนิกรอยด์ ผมจะหยิกมาก และสีผิวดำมาก ส่วนที่ผสมกับกลุ่มไทย-ลาวจะมีผิวขาว ชาวส่วยมีการผสมกลมกลืนกับชนชาติอื่น ๆ จนทำให้เกิดลักษณะทางร่างกายเปลี่ยนแปลงแตกต่างจากเดิม[๑๖]และในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๒๐ ถูกเขมรใช้อำนาจทหารปราบรัฐอิสระของชาวส่วยเพื่อผนวกอาณาจักรเข้าไปเป็นส่วนหนึ่ง ซึ่งจากหลักฐานพงศาวดารเมืองสุรินทร์ กล่าวว่า ชาวส่วยได้อพยพหนีเพื่อแสวงหาที่ดินที่อุดมสมบูรณ์แห่งใหม่ โดยมีการอพยพขึ้นเหนือสู่เมืองอัตปือ แสนแป จำปาศักดิ์และสารวัน และมีการกระจายกันไปหลายกลุ่ม กระทั่งต่อมาคนส่วยได้มีการอพยพเข้าไทยครั้งใหญ่ในสมัยปลายอยุธยา (พ.ศ. ๒๒๔๕) และมีหัวหน้าของตนเอง คนพื้นถิ่นไทยเรียกชาวส่วยว่า “เขมรป่าดง” และชาวส่วยเรียกตนเองว่ากุย กูย โกย หรือกวย แปลว่า “คน” ปัจจุบัน พบคนกูย ได้ในเขตจังหวัดบุรีรัมย์ สุรินทร์ นครราชสีมา มหาสารคาม อุบลราชธานี และศรีษะเกษ[๑๗]ในจังหวัดศรีสะเกษปัจจุบัน พวกส่วยหรือกูยกระจายอยู่ตาม

---

[๑๕]จักรพันธ์ โสมะเกษตริน, “การศึกษาและการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผ้าทอมือในจังหวัดศรีสะเกษ”, **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, ๒๕๕๒), หน้า ๒๙.

[๑๖]บุญยืน งามเปรี่ยม และคณะ, “พุทธจริยศาสตร์การดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์สี่เผ่าในจังหวัดศรีสะเกษ”, **รายงานการวิจัย**, หน้า ๖๗.

[๑๗]สมนึก รัตนกำเนิด, **อาหารชาติพันธุ์ชาวไทยเขมรจังหวัดสุรินทร์**, (สุรินทร์: คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสถาบันราชภัฏสุรินทร์, ๒๕๔๒), หน้า ๑๓-๑๖.

พื้นที่อำเภอต่าง ๆ ได้แก่ อำเภอห้วยทับทัน อำเภอน้ำเกลี้ยง อำเภอวังหิน อำเภอศรีรัตนะ อำเภอขุขันธ์ อำเภอไพรบึง อำเภอปรางค์กู่ อำเภอเมือง อำเภอกันทรารมย์ เป็นต้น

กลุ่มชาวส่วยหรือกูยในดินแดนไทยนี้ จะเรียกตัวเองว่ากูย หรือกวย แต่คนไทยมักเรียกว่า ส่วย โดยแบ่งออกเป็น ๕ กลุ่ม[๑๘] โดยใช้คำว่ากูยนำหน้า คือ

๑. กูยมะไฮ (Kui m'ai) กลุ่มนี้อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี แถบโขงเจียม บ้านเวินบึก บ้านท่าล้ง ใกล้กับลาวใต้ และเรียกตนเองว่า ชาวบรูหรือกวยบลู (คนภูเขา)

๒. กูยมะลอ (Kui m' lo) อาศัยอยู่ในเขตจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ

๓. กูยโยหรือเยอ (Kui yer, yo) อาศัยอยู่ในเขตอุบลราชธานี ศรีสะเกษ

๔. กูยมะลัว หรือมะหลั่ว (Kui m'loa) อาศัยอยู่ในเขตสุรินทร์ ศรีสะเกษ

๕. กูยอะเจียง เป็นกลุ่มมีความชำนาญในการคล้องช้าง อาศัยอยู่ในเขตอำเภอท่าตูม อำเภอจอมพระ จังหวัดสุรินทร์

วิถีวัฒนธรรมประเพณีของชนเผ่าส่วยหรือกูย

ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของชาวส่วย ในปัจจุบันมีลักษณะใกล้เคียงกับขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมชาวไทยอีสานและชาวเขมร อาจแตกต่างจากชาวไทยอีสานบ้าง แต่ไม่เด่นชัดมากนัก ที่เด่นชัดคือ มีภาษาพูดและการนับเลขเป็นของตัวเอง แต่ไม่มีอักษรและตัวเลขของตนเอง นอกจากนี้ยังมีประเพณียะจ๊ะ (บางหมู่บ้านเรียกว่าผีฟ้าผีแถน) ส่วนในด้านลักษณะนิสัยของชาวส่วยจะเป็นคนสุภาพ อ่อนน้อม และซื่อสัตย์ ด้วยสภาพการตั้งถิ่นฐานที่ ปนอยู่กับชาวเขมรและชาวลาวทำให้ถูกกลืนเข้าเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม โดยบ้านของชาวส่วยจะมี ลักษณะใต้ถุนสูง ด้านหน้าสูงไว้เลี้ยงช้าง ใต้ถุนใช้เป็นที่วางหูกทอผ้าวางกระด้ง และวัสดุ เครื่องใช้สานด้วยหวายหรือไม้ไผ่ และมีความเชื่อนับถือวิญญาณ ได้แก่ ภูตผี เจ้าที่เจ้าทาง เจ้าป่าเจ้าเขา และมีความเชื่อเรื่องปอบและเรื่องขวัญ ในหมู่บ้านจะมีแม่เฒ่าทำหน้าที่ดูแลความเจ็บไข้ เพราะชาวส่วยเชื่อว่า การเจ็บไข้ เกิดจากการกระทำของผี จึงมีการอ้อนวอนให้ผีพอใจ โดยมีการรำผีมอ ผู้ที่รำผีมอ ต้องผ่านพิธีไหว้ครู ครอบครู

นอกจากนี้ ชาวส่วยยังมีพิธีไหว้พระแข สันนิษฐานว่า เป็นพิธีที่ได้รับอิทธิพลจากเขมร เป็นพิธีเสี่ยงทายเพื่อดูปริมาณน้ำฝนที่ตกในเดือนต่าง ๆ และยังนิยมเลี้ยงช้างซึ่งสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ชาวส่วยจะออกไปจับช้างในป่า ด้วยการคล้องช้าง เรียกว่า "โพนช้าง" เป็นการจับช้างโดยหมอช้างใช้บ่วงบาศก์ที่เรียกว่า "เชือก ประกำ" ทำจากหนังควายถือเป็นของศักดิ์สิทธิ์ เป็นที่สิงสถิตของดวงวิญญาณ บรรพบุรุษ ครูบาอาจารย์คล้องเท้าช้าง แล้วผูกกับต้นไม้ นำช้างมาฝึกใช้งาน การคล้องช้างมี

---

[๑๘]ประจวบ จันทร์หมื่น, "การบูรณาการคติ ความเชื่อ ในวัฒนธรรมชุมชนและภูมิปัญญาของชาวส่วย เขมร ลาว และเยอ จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อการดูแลลูกหลานในภาวการณ์เปลี่ยนแปลงของยุคสมัย", **รายงานการวิจัย**, (ศรีสะเกษ: มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ, ๒๕๕๐), หน้า ๓๙-๔๑, และดูเพิ่มใน บุญยืน งามเปรี่ยมและคณะ, "พุทธจริยศาสตร์การดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์สี่เผ่าในจังหวัดศรีสะเกษ", **รายงานการวิจัย**, หน้า ๖๗-๖๘.

ปีละครั้ง ช่วงเดือน ๑๑-๑๒ เมื่อช้างตายลงก็จะมีการฝังอย่างดี และจะขุดกระดูกขึ้นมาทำพิธีอุทิศส่วนกุศลไปให้[๑๙]

ไพฑูรย์ มีกุศล ได้กล่าวถึงวัฒนธรรมประเพณีของชนเผ่าส่วยหรือกูยไว้ว่า ได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมมาจากเขมรและลาว โดยการยอมรับวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน ผ่านการแต่งงานระหว่างกลุ่ม ชาวกูยจึงรับได้วัฒนธรรมภาษาและประเพณีจากเพื่อนบ้านด้วย นอกจากนี้ ชาวกูยยังมีการถือศาสนาและความเชื่อในเรื่องลัทธิผีวิญญาณ (Animism) เป็นอย่างมาก โดยมีการถือผีบรรพบุรุษของตนว่าเป็นผีที่ดีให้ความอารักขาและความสุขแก่ลูกหลานได้ ส่วนด้านพระพุทธศาสนาชาวกูยมีการ นับถือพระพุทธศาสนาแบบชาวบ้าน (Popular Buddhist) เช่นเดียวกับชาวอีสานอื่น ๆ ควบคู่กับการถือผี[๒๐]

อุทัย สมวัฒน์ ได้กล่าวถึงประเพณี ๔ เผ่าไทยศรีสะเกษย้อนรอยวัฒนธรรมของบรรพชนอีสานว่า ศรีสะเกษเป็นแหล่งอารยธรรมของชน ๔ เผ่า คือ ส่วย เยอ เขมร และลาว ในอดีตชนเผ่าลาว เขมร เคยปกครองมาก่อน และต่อมาชาวส่วย กวยหรือกูยได้อพยพมาสร้างบ้านแปลงเมืองรวมถึงการปกครอง ส่วนชาวเยอเป็นชนกลุ่มหนึ่ง ก็คือ กวยเยอ ต่อมาเรียก เยอ ชนทั้ง ๔ เผ่า มีภาษาพูดในท้องถิ่นของตนเองรวมทั้งขนบธรรมเนียมประเพณี แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง งานประเพณี ๔ เผ่าไทยศรีสะเกษหรืองานเทศกาลดอกลำดวนบาน (เดิม) เป็นงานประเพณีประจำปีที่ยิ่งใหญ่ทุกปีแสดงออกถึงประเพณีวัฒนธรรมที่ชาว ๔ เผ่าได้อาศัยอยู่รวมกันมายาวนานด้วยความสามัคคี[๒๑]

การดำเนินชีวิตประจำวัน

การดำเนินชีวิตของชาวส่วยในลักษณะการอยู่กินจะรับประทานข้าวจ้าวเป็นหลัก และรับประทานข้าวเหนียวเป็นบางครั้ง ส่วนอาหารที่รับประทานเป็นประจำ ได้แก่ ตำพริก แกงกบ อาหารอื่น ๆ ได้แก่ เขียด กิ้งก่า เอามาสับ ย่างและตำน้ำพริก มดแดงเอามาคั่วใส่พริก มะนาว น้ำปลา กะปิ เกลือ เป็นต้น อาหารดิบ ที่บริโภค กุ้งฝอย ปลาซิว เรียก “กาผุห์” ผู้หญิงสูงอายุนิยมเคี้ยวหมากและพลู นอกจากนี้ยังเก็บลูกไม้ชนิดหนึ่งมาเคี้ยวกับหมาก เรียกว่า “ปลัยการ” ชาวส่วยมีการเลี้ยงหมู เป็ด ไก่ และมีการล้มวัว ควาย ในงานพิธีต่าง ๆ เช่น เซ่นไหว้บรรพบุรุษ งานบวช เป็นต้น[๒๒]

---

[๑๙]ประจวบ จันทร์หมื่น, “การบูรณาการคติ ความเชื่อ ในวัฒนธรรมชุมชนและภูมิปัญญาของชาวส่วย เขมร ลาว และเยอ จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อการดูแลลูกหลานในภาวการณ์เปลี่ยนแปลงของยุคสมัย”, **รายงานการวิจัย**, หน้า ๔๐.

[๒๐]ไพฑูรย์ มีกุศล, อ้างใน บุญยืน งามเปรี่ยม และคณะ, “พุทธจริยศาสตร์การดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์สี่เผ่าในจังหวัดศรีสะเกษ”, **รายงานการวิจัย**, หน้า ๖๘.

[๒๑]เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๘-๖๙, และดูใน อุทัย สมวัฒน์, “ประเพณี ๔ เผ่าไทยศรีสะเกษย้อนรอยวัฒนธรรมของบรรพชนอีสาน”, **บ้านเมือง**, ๒๕ กันยายน ๒๕๔๐, หน้า ๑๑.

[๒๒]ประจวบ จันทร์หมื่น, “การบูรณาการคติ ความเชื่อ ในวัฒนธรรมชุมชนและภูมิปัญญาของชาวส่วย เขมร ลาว และเยอ จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อการดูแลลูกหลานในภาวการณ์เปลี่ยนแปลงของยุคสมัย”, **รายงานการวิจัย**, หน้า ๔๑.

การถือศาสนา

ชาวส่วยหรือกูยมีความเชื่อในการทำบุญเช่นเดียวกับคนอีสาน โดยยึดคติความเชื่อในทางพุทธศาสนาตามจารีตประเพณีรูปแบบความเชื่อและวิถีชีวิตแบบเดิมชาวกูย (เก่า) ซึ่งถูกซึมซับและปรับตัวเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมในปัจจุบัน โดยมีพิธีกรรมทางพุทธศาสนาและความเชื่อท้องถิ่นผสมผสานกลมกลืนทางวัฒนธรรม[๒๓]

การแต่งกาย

ชาวส่วยหรือกูยจะมีเอกลักษณ์ในการแต่งกายเป็นของตนเอง กล่าวคือ ผู้หญิงสูงอายุจะนุ่งผ้าที่มีลายใส่เสื้อคอกระเช้า ใส่สร้อยคอลูกปัด เงิน นิยมใส่ดอกไม้หอมไว้ที่ติ่งหู นิยมทอผ้า เช่น ผ้าจิกกะน้อย เป็นผ้าที่มีลักษณะคล้ายผ้าหางกระรอกมีสีเดียว สำหรับผู้ชายจะแต่งกายด้วยเสื้อคอกลมผ่าหน้า นุ่งโสร่งสีสันต่าง ๆ หรือกางเกงขาก๊วยสั้น ผ้าขาวม้าคาดเอวหรือคล้องไหล่ และนิยมนุ่งในพิธีการที่สำคัญ ลักษณะการนุ่งจะนุ่งพับจีบด้านหน้าเหมือนการนุ่งโสร่ง ส่วนผ้านุ่งของผู้หญิงทั่ว ๆ ไปจะนิยมนุ่งผ้าถุงมีเชิงหรือไม่มี กระดุมทำด้วยเงิน เสื้อแขนกระบอกสีสันต่าง ๆ ผ้าเบี่ยงเป็นผ้าขาวม้าหรือผ้าลายลูกแก้วสีครีมดำ นอก จากนี้ยังนิยมทอหมี่คั่น เป็นทางแนวดิ่งยืนพื้นสีน้ำตาล หัวซิ่นเป็นพื้นแดงลายขิด ตีนซิ่นสีดำมีริ้วขาวเหลืองแดงและมีผ้าจะกวีเป็นผ้าคล้ายอันลูซีมของเขมรเป็นลายทางยาวเป็นผ้าที่ผู้หญิงใช้นุ่งในงานสำคัญ ๆ[๒๔]

กล่าวสรุปได้ว่า ชาวส่วย (กูย) เป็นชนพื้นเมืองดั้งเดิมที่อาศัยในภาคอีสานตอนใต้ ที่พบมากคือจังหวัดศรีสะเกษ สุรินทร์ และส่วนหนึ่งกระจายไปตามจังหวัดอีสานใต้ โดยชาวส่วยจะมีวัฒนธรรมในการนับถือผีโดยเฉพาะผีบรรพบุรุษ ผสมผสานกับความเชื่อในพุทธศาสนาร่วมด้วย มีนิสัยอ่อนน้อมถ่อมตน มีความซื่อสัตย์ มีความขยันหมั่นเพียร รับผิดชอบ เชื่อผู้นำหรือผู้อาวุโส นอกจากจะมีวัฒนธรรมประเพณีภาษาเฉพาะกลุ่มของตนแล้ว ชาวส่วยยังได้รับเอาวัฒนธรรมจากเพื่อนบ้าน เช่น เขมร ลาว และวัฒนธรรมสยามด้วย ซึ่งมีผลต่อสภาพการดำเนินชีวิตทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชนจนถึงปัจจุบัน

๓.๒.๒ ชาติพันธุ์ของชาวเขมร

ชาวเขมรที่อาศัยในจังหวัดศรีสะเกษ จะเรียกตนเองว่า “ขแมร์” แต่หากจะบ่งบอกถึงถิ่นของภาษาและชาติพันธุ์ ชาวเขมรจะเรียกตนเองว่า ขแมร์ลือ (บางแห่งเขียนว่า “คแมร”) ซึ่งแปลว่า เขมรสูง และเรียกภาษาเขมรและชาวเขมรในกัมพูชาว่า ขแมร์-กรอม (คแมร-กรอม) ซึ่งแปลว่า เขมรต่ำ และเรียกคนไทยว่า ซึม (บางแห่งว่า เซียม) ซึ่งตรงกับคำว่า สยาม ในภาษาไทย ในปัจจุบันจะพบการใช้ภาษาเขมร

---

[๒๓]เนติ โชตช่วงนิธิ, “กูย (ส่วย) บ้านปราสาท: วัฒนธรรมผสมกลมกลืน”, **สยามรัฐ**, ๒๕ กันยายน ๒๕๕๙, หน้า ๑๕.

[๒๔]ประจวบ จันทร์หมื่น, “การบูรณาการคติ ความเชื่อ ในวัฒนธรรมชุมชนและภูมิปัญญาของชาวส่วย เขมร ลาว และเยอ จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อการดูแลลูกหลานในภาวการณ์เปลี่ยนแปลงของยุคสมัย”, **รายงานการวิจัย**, หน้า ๔๑.

มากในโซนอีสานใต้ คือ สุรินทร์มีจำนวนมากที่สุด ๕๑๘,๕๓๗ คน บุรีรัมย์ ๔๒๕,๖๐๔ คน ศรีสะเกษ ๒๘๔,๔๘๒ คน และอุบลราชธานี ๒๕,๑๘๑ คน เป็นต้น ส่วนโซนภาคตะวันออกพบมากในบางอำเภอของจังหวัดปราจีนบุรี จันทบุรี ตราด ฉะเชิงเทรา และสระแก้ว ซึ่งบุคคลเหล่านี้มีสถานะเป็นคนไทยสัญชาติไทยโดยสมบูรณ์[๒๕]

อย่างไรก็ตาม ในทางวิชาการมักกำหนดเรียกผู้ที่พูดภาษาเขมรซึ่งอาศัยอยู่ในประเทศไทยว่าเขมรถิ่นไทย โดยนักภาษาศาสตร์ได้แบ่งภาษาเขมรออกเป็น ๓ กลุ่ม คือ ๑) ภาษาเขมรเหนือหรือเขมรสูง (เขมรถิ่นไทย) ๒) ภาษาเขมรกลางเป็นภาษาของผู้ที่อยู่ในกัมพูชา และ ๓) ภาษาเขมรใต้เป็นภาษาของคนเวียดนามเชื้อสายเขมร ดังนั้น เพื่อความเข้าใจประวัติความเป็นมาและถิ่นที่อยู่ของชาวเขมร ผู้วิจัยจะได้สรุปการตั้งถิ่นฐานและการดำรงอยู่ของชาวเขมร[๒๖] และเขมรถิ่นไทยพอสังเขป ดังนี้

จากข้อมูลทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี สันนิษฐานว่าบริเวณที่ราบสูงโคราช เคยเป็นที่อยู่ของชาวขอมหรือชาวเขมรโบราณ เห็นได้จากกลุ่มปราสาทขอมโบราณ ศิลาจารึก และประติมากรรมที่พบเป็นจำนวนมากในบริเวณดังกล่าว เช่น ปราสาทภูมิโปน ปราสาทไปรมัดน้อย ปราสาทพนาวัน ปราสาทหินพิมาย เป็นต้น สันนิษฐานว่าชาวเขมรถิ่นไทยน่าจะอพยพมาภายหลัง พ.ศ.๒๓๒๔-๒๓๒๕[๒๗] อีกตำนานหนึ่งกล่าวว่า เดิมอาณาจักรของชาวเขมรมีชื่อเรียกว่าอาณาจักรเจนละตั้งอยู่บริเวณลาวกลางและลาวใต้ รวมถึงส่วนหนึ่งของภาคอีสาน ตามประวัติศาสตร์อธิบายว่าในสมัยของภววรมัน พระองค์ได้แผ่ขยายอำนาจเข้าไปในเขตบริเวณภูเขาดงเร็ก และลุ่มแม่น้ำมูล มีการสร้างเทวสถานขึ้นในบริเวณนี้หลายแห่ง ซึ่งหม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล ให้ข้อสังเกตว่า ในการสร้างปราสาทยุคสมัยเจนละ และปราสาทหินในยุคหลัง ยังสร้างด้วยอิฐไม่สอปูน ซึ่งเป็นศิลปะการสร้างของช่างสกุลจามปา คือ สถาปัตยกรรมจามเป็นสถาปัตยกรรมซึ่งใช้อิฐ โดยการใช้ศิลาเพียงเล็กน้อย โดยใช้อิฐคุณภาพดีฝนเรียบเรียงกันสอด้วยยางพืชที่ทำให้รอยต่อสนิท หลังคาอาคารเล็กเรียงด้วยอิฐ และเมื่อเข้าสู่สมัยพระเจ้าสุริยวรมันที่ ๑ เป็นต้นมา ได้มีการสร้างปราสาทต่าง ๆ ต่อเนื่องมาเป็นลำดับหลายรัชกาล จนมาถึงกาลสมัยของพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ มีการสร้างปราสาทเขาพระวิหารปราสาทหินสระกำแพงใหญ่ ซึ่งศิลาจารึกเขาพระวิหารหลักที่ ๑ หลักที่ ๒ ชี้ให้เห็นถึงการมีอำนาจของเขมรโบราณ ได้ระบุว่ามีการสร้างเกษตราธิคม สร้างปราสาทหิน ขุดสระน้ำ และการถวายข้าทาสไว้ดูแลทำนุบำรุงศาสนสถานเป็นจำนวนมาก[๒๘]

หลักฐานทางประวัติศาสตร์ดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า การเข้ามาตั้งถิ่นฐานของชาวเขมรในเขตพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษนั้น มีมาแล้วแต่โบราณกาล และมีการสืบเชื้อสายต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน โดยพบ

---

[๒๕]บุญยืน งามเปรี่ยม และคณะ, “พุทธจริยศาสตร์การดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์สี่เผ่าในจังหวัดศรีสะเกษ”, **รายงานการวิจัย**, หน้า ๖๙.

[๒๖]ประจวบ จันทร์หมื่น, “การบูรณาการคติ ความเชื่อ ในวัฒนธรรมชุมชนและภูมิปัญญาของชาวส่วย เขมร ลาว และเยอ จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อการดูแลลูกหลานในภาวการณ์เปลี่ยนแปลงของยุคสมัย”, **รายงานการวิจัย**, หน้า ๔๖.

[๒๗]เรื่องเดียวกัน หน้า ๔๗.

[๒๘]บุญยืน งามเปรี่ยม และคณะ, “พุทธจริยศาสตร์การดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์สี่เผ่าในจังหวัดศรีสะเกษ”, **รายงานการวิจัย**, หน้า ๗๐.

มากในเขตท้องที่อำเภอกันทรลักษ์ ด้านที่ติดกับเขาพนมดงเร็ก แถบบ้านทุ่งใหญ่ บ้านประทาย บ้านบึงมะลู บ้านโดนเอาว์ บ้านรุง บ้านทุ่งยาว และบริเวณบ้านบักดอง บ้านพราน บ้านทุ่งเลน บ้านสำโรงเกียรติ บ้านไพร บ้านกระมัล บ้านกราม บ้านกันทรอม อำเภอขุนหาญ บ้านไพรบึง บ้านพราน บ้านสำโรงพลัน บ้านไทร อำเภอไพรบึง บ้านสำโรงระวี บ้านศรีแก้ว อำเภอ ศรีรัตนะ ชุมชนดังกล่าวเป็นชุมชนบริเวณโดยรอบของปราสาทเขาพระวิหาร ซึ่งอาศัยอยู่แถบ ห้วยขะยุง และห้วยทาที่เป็นสาขาหนึ่งของห้วยขะยุง ส่วนอีกบริเวณหนึ่งที่พบว่ามีชาวเขมรอาศัยอยู่จำนวนมาก คือ บริเวณแถบที่ราบลุ่มห้วยสำราญ แถบอำเภอขุขันธ์ ปรางค์กู่ บริเวณนี้มีชาวเขมรถิ่นไทยอยู่เป็นจำนวนมาก เช่น ในเขตท้องที่ตำบลกันทรารมย์ หัวเสือ ใจดี โคกเพชร สะเดาใหญ่ อำเภอขุขันธ์ ตำบลละลม อำเภอภูสิงห์ ตำบลตูมสำโรงปราสาท อำเภอปรางค์กู่ จนถึงศรีสะเกษ และได้ชื่อว่าเมืองเขมรป่าดง[๒๙]

ต่อมาในสมัยสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี พ.ศ. ๒๓๒๔ เมืองกัมพูชาเกิดจลาจล เพราะเจ้าฟ้าทะละหะ (มู) และออกญาวิบูลราช (ชู) เป็นกบฏ สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ทรงโปรดฯ ให้สมเด็จเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึกกับเจ้าพระยาสุรสีห์ ยกกองทัพไปปราบ แต่ยังทำการไม่สำเร็จก็เกิดเหตุจลาจลในกรุงธนบุรี ต้องยกทัพกลับ สงครามครั้งนี้ เมืองขุขันธ์ เมืองสุรินทร์ เมืองสังขะ ได้ร่วมยกกองทัพไปตีเมืองเสียมราฐ กำพงสวาย บันทายเพชร บันทายมาศ และได้นำชาวเขมรจำนวนมากมาไว้ที่สุรินทร์ บุรีรัมย์ และชาวเขมรรุ่นสุดท้ายจำนวนหนึ่งที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในจังหวัดศรีสะเกษ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๐ โดยพระยาขุขันธ์ฯ (วัง) ได้กราบทูลขอตั้งบ้านลำห้วยแสนไพรอาบาล กับบ้านกันตวด ตำบลห้วยอุทุมพรริมเชิงเขาตกขึ้นเป็นเมือง...พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ยกบ้านลำห้วยแสนไพรอาบาล เป็นเมืองกันทรลักษณ์ ยกบ้านกันตวด ห้วยอุทุมพร เชิงเขาตกเป็นเมืองอุทุมพรพิสัย...ต่อมาผู้สำเร็จราชการอินโดจีนฝรั่งเศส ได้มีหนังสือทักท้วงต่อรัฐบาลสยามว่า ฝ่ายไทยตั้งเมืองรุกล้ำเข้าไปในดินแดนของฝรั่งเศส ซึ่งหลังจากตรวจสอบแล้วจึงให้ย้ายเมืองกันทรลักษณ์ มาตั้งที่บ้านบักดอง ปัจจุบันอยู่ในท้องที่อำเภอขุนหาญ ส่วนเมืองอุทุมพรพิสัย ย้ายมาตั้งที่บ้านผือ ตำบลเมือง อำเภอกันทรลักษณ์ในปัจจุบัน ซึ่งการย้ายเมืองครั้งนั้นคงมีการอพยพไพร่พลเขมรมาด้วยจำนวนหนึ่ง[๓๐]

วิถีวัฒนธรรมประเพณีของชนเผ่าเขมร

ชาวเขมรถิ่นไทยจะมีลักษณะวิถีวัฒนธรรมที่คล้ายคนไทยในท้องถิ่นทั่วไป และมีส่วนคล้ายกับชาวเขมรต่ำในประเทศกัมพูชามาก ทั้งความเป็นอยู่ประเพณีและความเชื่อต่าง ๆ ชาวเขมรถิ่นไทยจะอาศัยอยู่ในชนบทเป็นส่วนมาก มีชีวิตเรียบง่าย ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เมื่อว่างจากการทำนาทำไร่ หนุ่มสาวรุ่นใหม่จะเดินทางไปรับจ้างทำงานในตัวเมือง หรือในเมืองหลวง และเมื่อถึงฤดูกาลเพาะปลูก ก็จะเดินทางกลับภูมิลำเนา เพื่อประกอบอาชีพหลักของตน ด้านความเชื่อของชาวเขมรในจังหวัดศรีสะเกษ นอกจากจะนับถือศาสนาพุทธเป็นส่วนใหญ่แล้วยังมีความเชื่อในเรื่องผีสาง เทวดาและวิญญาณ โดยมีความเชื่อว่าวิญญาณสามารถทำให้เกิดความสุขและความทุกข์กับชีวิตได้ทุกเวลาถ้าไม่ปฏิบัติตนให้อยู่ในความถูกต้องตามทำนองคลองธรรม การกระทำความผิดที่อาจเกิดขึ้นต่อวิญญาณ

---

[๒๙]เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๑.

[๓๐]เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๑.

ศักดิ์สิทธิ์ และถูกวิญญาณเหล่านั้นลงโทษ วิญญาณนั้นมี ๒ จำพวก คือ วิญญาณฝ่ายร้ายและวิญญาณฝ่ายดี[๓๑]ธรรมชาติของมนุษย์นั้นความเชื่อมีความจำเป็นเพื่อยึดถือไว้เป็นที่พึ่งปฏิบัติตามเพื่อความสุขกายสบายใจและความเรียบร้อยของสังคม ด้วยเหตุของความกลัวมาแต่ดั้งเดิมมนุษย์จึงเริ่มแสวงหาที่พึ่ง

ที่ใกล้ตัวที่สุด เช่น ความยึดมั่นในอิทธิพลของธรรมชาติ อิทธิพลของวิญญาณของบรรพบุรุษ[๓๒] ศิลปวัฒนธรรมที่โดดเด่นของชาวเขมรถิ่นไทยที่พบโดยมากในจังหวัดศรีสะเกษ ได้แก่

พิธีกรรมโจลมะม็วด (บางแห่งเรียกว่าพิธีเรือมมะม็วดหรือรำแม่มด) เป็นความเชื่อของชาวไทยเชื้อสายเขมรที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษ เป็นพิธีที่เชื่อเรื่องการทำผิดจารีต ขนบธรรมเนียมประเพณีของบรรพบุรุษ ทำให้ผีวิญญาณบรรพบุรุษโกรธแค้น จึงทำโทษโดยการทำให้เจ็บไข้ และไม่สามารถรักษาให้หายได้ แม้จะด้วยวิธีใด พิธีเรือมมะม็วด เป็นพิธีที่เชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นวิญญาณของบรรพบุรุษ เพราะชาวบ้านมีความเชื่อว่า วิญญาณบรรพบุรุษ คือ ผู้เฝ้าดูแลกฎระเบียบ วัฒนธรรมประเพณีของชุมชนให้ลูกหลานอยู่ดีมีสุขสืบทอดกันต่อมา เมื่อมีลูกหลานคนใดกระทำความผิดต้องมีการตักเตือนหรือลงโทษให้ผู้กระทำผิดนั้นได้รู้ตัว ซึ่งการลงโทษนั้นอาจโยงไปถึงผู้ที่เกี่ยวดองด้วย เช่น ญาติ พ่อ แม่ ลูกหลาน ที่อยู่ด้วยกัน การทำโทษนั้นคือการทำให้เจ็บป่วย และรักษาด้วยการแพทย์สมัยใหม่ไม่หาย ต้องมีวิธีเดียวที่จะรักษาได้คือการขอขมาลาโทษผีดวงวิญญาณบรรพบุรุษ โดยผ่านร่างเข้าทรง เมื่อขอขมาลาโทษเสร็จ ต้องมีการฟ้อนรำ เพื่อให้ผีดวงวิญญาณบรรพบุรุษได้สนุกสนาน ก็คือต้องทำพิธีเรือมมะม็วด หรือ รำแม่มด นั่นเอง ซึ่งเป็นวิธีการรักษาอาการป่วยไข้ตามความเชื่อของชาวไทยเชื้อสายเขมร การประกอบพิธีกรรมโจลมะม็วดหรือเรือมมะม็วด ต้องมีองค์ประกอบที่ถูกต้องตามวิถีที่เคยปฏิบัติสืบทอดกันมาแต่บรรพบุรุษ ถ้าการประกอบพิธีกรรมมีขั้นตอนไม่ถูกต้อง อาการป่วยไข้ก็จะไม่หายด้วยเช่นกัน เพราะถือว่าเป็นการลบหลู่สิ่งศักดิ์สิทธิ์[๓๓]

กันตรึม เป็นวงดนตรีพื้นเมืองที่นำทำนองจังหวะ ตีโทนโจ๊ะคะครึม ครึม มาเป็นชื่อวงดนตรี เรียกว่า “กันตรึม” ซึ่งหมายถึงโทนนั่นเอง ทำนองเพลงของวงกันตรึมเป็นแม่บทของเพลงพื้นเมือง และการละเล่นพื้นเมืองอื่น ๆ ของชาวเขมร กันตรึมนิยมเล่นในงานมงคลต่างๆ เช่น งานแต่งงาน โกนจุก บวชนาค ตลอดจนงานเทศกาลต่าง ๆ ในสมัยโบราณนั้น งานแต่งงานจะต้องมีวงกันตรึม เล่นกล่อมหอจนถือเป็นประเพณี เครื่องกันตรึม มี โทน ๑ คู่ ปี่อ้อ ๑ เลา ปี่ใน ๑ เลา ฉิ่ง ๑ คู่ กรับ ๑ คู่ และฉาบ ๑ คู่ ผู้เล่นโดยทั่วไปมี ๔ คน จะเป็นชายหรือหญิงก็ได้ แต่ส่วนใหญ่จะเป็นชาย ส่วนผู้หญิงมีหน้าที่ร้องและรำไปตามจังหวะเพลง การแต่งกายตามสบาย หากจะแต่งตามประเพณี

---

[๓๑]มงกฎ แก่นเดียว, **สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน เล่ม ๑-๒**, (กรุงเทพมหานคร: สยามเพรสแมเนจเม้นท์ จำกัด, ๒๕๔๒), หน้า ๔๓๕-๔๔๑, และดูใน บุญยืน งามเปรี่ยม และคณะ, “พุทธจริยศาสตร์การดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์สี่เผ่าในจังหวัดศรีสะเกษ”, **รายงานการวิจัย**, หน้า ๗๒.

[๓๒]นงเยาว์ ชาญณรงค์, **ศาสนากับสังคม**, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๗), หน้า ๒๓.

[๓๓]บุญยืน งามเปรี่ยม และคณะ, “พุทธจริยศาสตร์การดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์สี่เผ่าในจังหวัดศรีสะเกษ”, **รายงานการวิจัย**, หน้า ๗๒, และดูใน ประจวบ จันทร์หมื่น, “การบูรณาการคติ ความเชื่อ ในวัฒนธรรมชุมชนและภูมิปัญญาของชาวส่วย เขมร ลาว และเยอ จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อการดูแลลูกหลานในภาวการณ์เปลี่ยนแปลงของยุคสมัย”, **รายงานการวิจัย**, หน้า ๕๐.

นิยมของท้องถิ่นก็ได้ เช่น ผู้ชายใส่เสื้อคอกลม นุ่งผ้าโจงกระเบน ผ้าขาวม้าคาดเอว ส่วนผู้หญิงนุ่งผ้าซิ่น ใส่เสื้อรัดรูปแขนกระบอก

ตุ้มโมง เป็นดนตรีพื้นเมืองที่ใช้บรรเลงในงานศพโดยเฉพาะ เครื่องดนตรีมีฆ้องหุ่ย ๑ ใบ เป็นเครื่องดนตรีนำ ชาวเขมรถือว่าเสียงฆ้องหุ่ยเป็นเสียงแห่งความเศร้าโศก เป็นอัปมงคล ในเรื่องของการตายนั้นจะต้องใช้เสียงฆ้องตีเพื่อบอกให้เพื่อนบ้านรู้และถือว่าเสียงอันเยือกเย็นของฆ้องหุ่ยนั้นอาจจะช่วยนำดวงวิญญาณของผู้ตายขึ้นไปสู่สวรรค์ได้ การตีฆ้องหุ่ย จะตีเป็นระยะเวลานาน นอกจากนี้จะมีกลองเพลขนาดใหญ่ ๑ ใบ ปี่ไฉน ๑ เลา ถ้าหาปี่ไฉนไม่ได้ก็จะใช้ปี่อ้อแทน แล้วยังมีฆ้องวงอีก ๑ วง ตุ้มโมงนี้มีทำนองการขับร้องเช่นเดียวกับเพลงกันตรึม ผู้เล่นปกติมี ๔ คน คือ คนตีฆ้องหุ่ยและกองเพล ๑ คน คนเป่าปี่ ๑ คน คนตีฆ้องวง ๑ คน คนร้อง ๑ คน การแต่งกายตามสบายตามธรรมเนียมนิยมไปงานศพของเขมร

เจรียง ซันตุจ แปลว่าร้องตกเบ็ด เป็นการร้องเล่นในงานเทศกาลต่าง ๆ หรืองานบวชนาค ซึ่งส่วนมากจะจัดในงานวัด หนุ่ม ๆ ที่มาร่วมงานจะรวมกันเป็นกลุ่มและหาคันเบ็ดมา ๑ คัน เหยื่อใช้ขนมข้าวต้มมัด ผลไม้ ผูกเป็นพวง วิธีการตกเบ็ดนั้น ที่ไหนมีกลุ่มหญิงสาวนั่งรวมกันอยู่กลุ่มหนุ่ม ๆ ก็จะพากันร้องรำทำเพลง ผู้ถือคันเบ็ดเป็นผู้ร้องเพลงเอง ถ้าชอบหญิงสาวคนไหนเหยื่อก็จะหย่อนเบ็ดให้เหยื่อไปอยู่หน้าสาวคนนั้น หากสาวรีบรับเหยื่อไปก็แสดงว่ารับรัก หลังจากเสร็จงานแล้วฝ่ายหนุ่มก็จะส่งผู้ใหญ่ไปสู่ขอตามประเพณีต่อไป

เรือมตรต แปลว่า รำตรุษ ใช้เล่นกันในวันสงกรานต์ เครื่องดนตรีมีโทน ๑ คู่ เป็นหลัก นอกจากนี้ก็มีกันแชร์ ซึ่งได้แก่เครื่องดนตรีให้จังหวะ และมีซอ ๑ คัน ขลุ่ย ๑ เลา กรับ ๑ คู่ และฉิ่ง ๑ คู่ ผู้เล่นไม่มีกำหนดว่าจะเป็นชายหรือหญิง ส่วนการแต่งกายนั้นตามสบาย ในวงรำนั้นมีหัวหน้ากลอนเป็นผู้ร้องนำจะบทเก่า ๆ หรือแต่งขึ้นเองก็ได้ เนื้อร้องส่วนใหญ่เป็นบทอวยพรเจ้าของบ้านในวันขึ้นปีใหม่ของไทย ต่อจากนั้นจะเป็นบทยกย่องชมเชยเจ้าบ้านหรือบทเกี้ยวพาราสี ผู้ที่มีหน้าที่สำคัญในคณะรำตรุษคือหัวหน้าตรุษ ซึ่งเป็นผู้ได้รับความนับถือจากคนในหมู่บ้าน จะเป็นผู้พาคณะรำตรุษไปตามบ้านเรือนในหมู่บ้าน เมื่อไปถึงบ้านใด ถ้าได้รับเชิญขึ้นบ้าน เจ้าของบ้านจะต้อนรับตามธรรมเนียม ในโอกาสนี้หัวหน้าตรุษก็จะขอให้เจ้าของบ้านช่วยบริจาคเงินสิ่งของนำไปบำรุงวัดหรือสาธารณะประโยชน์ในหมู่บ้าน รำตรุษนั้นจะรำอยู่ที่ลานบ้านจนกว่าหัวหน้าตรุษจะลาเจ้าของบ้านเดินทางไปบ้านอื่นต่อไป เมื่อร้องรำไปทั่วหมู่บ้านหรือกำหนดไว้แล้ว หัวหน้าตรุษก็จะนำสิ่งของและเงินทองที่ชาวบ้านบริจาค ไปให้ผู้หลักผู้ใหญ่หรือถวายเจ้าอาวาส เพื่อนำไปบำเพ็ญสาธารณะประโยชน์ต่อไป[๓๔]

เรือมอันเร แปลว่า รำสาก สมัยก่อนเรียกว่า ลูตอันเร เล่นกันในวันหยุดสงกรานต์ ซึ่งเรียกว่า “วันต๊อม” ชาวเขมรถือว่าวันขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๕ เป็นวันขึ้นปีใหม่ทางจันทรคติ ชาวเขมรจะพากันหยุดงาน ๓ วัน ตั้งแต่วันขึ้น ๑ ค่ำ ถึงวันขึ้น ๓ ค่ำ เดือน ๕ เพื่อพักผ่อนและไปทำบุญที่วัด พอถึงวันขึ้น ๑๔ ค่ำ จะมีพิธีก่อภูเขาทรายตามวัดวาอารามต่าง ๆ ทั่วไป รุ่งขึ้นวัน ๑๕ ค่ำ มีการทำบุญตัก

---

[๓๔]ศรีสะเกษเมืองแห่งเผ่าชนหลากล้วนวัฒนธรรม, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: www.yaplonglocal.go.th/main2/download.php?file=upload/1สี่เผ่าไทย, [๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๑].

บาตร และจาก วันแรม ๑ค่ำ เป็นต้นไป ตามประเพณีให้หยุดงาน ๗ วัน จึงเป็นการเปิดโอกาสให้หนุ่มสาวที่รักใคร่ชอบพอกันได้พบกันด้วยการละเล่นพื้นบ้าน เครื่องดนตรี มีโทน ๑ คู่ ปี่อ้อ ๑ เลา ปี่ไฉน ๑ เลา ซออู้ ขนาดกลาง ๑ คัน ตะโพน ๑ ใบ ฉิ่ง ๑ คู่ กรับ ๑ คู่ ฉาบ ๑ คู่ ผู้รำไม่จำกัดจำนวน ส่วนผู้เล่นดนตรีปกติมี ๔ คน ส่วนการแต่งกาย ในสมัยก่อนไม่พิถีพิถัน แต่งกายตามสบาย หากจะให้สวยงามก็จะแต่งตามประเพณีนิยมคือ ผู้ชายนุ่งผ้าโจงกระเบน สวมเสื้อคอกลมแขนสั้น ผ้าขาวม้าคาดเอว ๑ ผืน คล้องคอปล่อยชายไปข้างหลังอีก ๑ ผืน ส่วนผู้หญิง จะนุ่งผ้าไหมปูม ภาษาเขมรเรียกว่า ซัมป๊วตโฮล เสื้อแขนกระบอก มีผ้าสไบห่าง ๆ พาดทับเสื้อ อีกชั้นหนึ่ง นอกจากนั้นยังมีเครื่องประดับอื่น ๆ อีก[๓๕]

การดำเนินชีวิตประจำวัน

ชาวเขมรหรือชาวเขมรถิ่นไทยจะมีลักษณะครอบครัวของชาวเขมรถิ่นไทยจะมีความคล้ายคลึงกับครอบครัวของคนไทยพื้นเมือง คือ ให้เกียรติแก่เพศชายในการดำเนินกิจกรรมหรือเป็นหัวหน้าครอบครัวในการตัดสินเรื่องต่าง ๆ ของครอบครัว ส่วนฝ่ายหญิงจะเป็นผู้ดูแลกิจกรรมภายในบ้าน และมักจะอยู่รวมกันเป็นครอบครัวใหญ่ ซึ่งอาจประกอบไปด้วย ปู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า น้า อา พ่อแม่ ลูกหลาน หากครอบครัวใดที่มีลูกสาวหลายคน สมาชิกภายในครอบครัวก็อาจจะมีแนวโน้มที่ขยายมากขึ้นโดยผ่านการแต่งงาน (แซนการ) ซึ่งฝ่ายชายต้องจัดขันหมากมีเงินสินสอดและบรรณาการให้ฝ่ายหญิงที่เรียกว่าเบิกเมือด เพื่อเป็นการเปิดปากตามประเพณี ซึ่งอาจประกอบด้วยหมู เหล้า ขนม ข้าวต้มผลไม้และเงินทอง ฝ่ายหญิงต้องล้างเท้าให้ฝ่ายชายก่อนขึ้นบ้าน

ชาวเขมรถิ่นไทยนี้ มีการดำเนินชีวิตแบบเรียบง่าย ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำนา ทำไร่ อาหารหลักของชาวเขมรถิ่นไทยคือ ข้าวเจ้า ปลาร้า เขมร ปลาจ่อม ปลาแห้ง ปลาย่าง ปลาต้ม น้ำพริกจิ้มผัก ผลไม้ ได้แก่ กล้วย น้อยหน่า มะม่วง มะพร้าวและขนม ได้แก่ ขนมโชค ขนมเนียล ขนมกันตาราง ขนมกระมอลขนมมุก เป็นต้น[๓๖]

การแต่งกาย

ชาวเขมรถิ่นไทยจะมีลักษณะการแต่งกายที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะตน คือ เพศหญิงจะนุ่งผ้าถุง (ซำป๊วด) ซึ่งเป็นผ้าไหมพื้นเมืองที่มีชื่อ คือ ผ้าโฮล ผ้าอำปรุม ผ้าซิ่น ผ้าซาคู ส่วนเพศชายนุ่งโสร่ง สำหรับเสื้อ ผู้หญิงใส่เสื้อแขนกระบอก ผู้ชายใส่เสื้อคอกลม เครื่องประดับจะเป็นเครื่องเงิน เรียกว่า ประเกือม (ประคำ) นำมาร้อยเป็นสร้อย ต่างหู เป็นต้น[๓๗]

---

[๓๕]ศรีสะเกษเมืองแห่งเผ่าชนหลากล้วนวัฒนธรรม, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: www.yaplonglocal.go.th/main2/download.php?file=upload/1สี่เผ่าไทย, [๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๑].

[๓๖]ประจวบ จันทร์หมื่น, “การบูรณาการคติ ความเชื่อ ในวัฒนธรรมชุมชนและภูมิปัญญาของชาวส่วย เขมร ลาว และเยอ จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อการดูแลลูกหลานในภาวการณ์เปลี่ยนแปลงของยุคสมัย”, **รายงานการวิจัย**, หน้า ๔๗.

[๓๗]ประกอบ คู่ชัยภูมิ, **เพลงพื้นบ้านสุรินทร์**, (นครราชสีมา: วิทยาลัยครูนครราชสีมา, ๒๕๓๘), หน้า ๒๙-๓๐.

การถือศาสนา

ส่วนการถือศาสนาพบว่าชาวเขมรถิ่นไทยนับถือพุทธศาสนา ช่วงเข้าพรรษาจะมีประเพณี “กันซง” ซึ่งเป็นประเพณี การถือศีล นำอาหารไปทำบุญ ที่วัด ๘ วัน หรือ ๑๕ วัน และยังมีความเชื่อเรื่องไหว้ผีบรรพบุรุษ เรียกว่า ประเพณีเบ็นหรืองาน แคเบ็น ซึ่งตรงกับสารทไทย พิธีมงก็วล จองได เป็นพิธีสู่ขวัญแบบพื้นบ้าน นิยมจัดในงานมงคล เช่น งานมงคลสมรส ขวัญนาค โกนจุก ยกเสาเอก ขึ้นบ้านใหม่ เป็นต้น ชาวเขมรถิ่นไทยยังเชื่อเรื่องโชคราง ของขลัง สามารถป้องกันภัยและรักษาโรคได้[๓๘]

กล่าวโดยสรุปแล้ว ชาวเขมรถิ่นไทยจะมีลักษณะคล้ายคนไทยในท้องถิ่นทั่วไป อาศัยอยู่ในชนบทเป็นส่วนมาก ประกอบอาชีพเกษตรกรรมทำไร่ไถนา ความเป็นอยู่ประเพณีและความเชื่อต่าง ๆ จะมีส่วนคล้ายกับชาวเขมรต่ำในกัมพูชามาก เช่น พิธีกรรมเกี่ยวกับการเกิด การตาย การแต่งงาน เชื่อเรื่องโชคลาง การรักษาโรคแบบพื้นบ้าน รวมถึงการละเล่นต่าง ๆ เป็นต้น

๓.๒.๓ ชาติพันธุ์ของชาวลาว

กลุ่มชาติพันธุ์ชาวลาว เป็นกลุ่มใหญ่ที่สุดในจังหวัดศรีสะเกษ ทั้งมีความสัมพันธ์กับชาวลาวในประเทศลาวเป็นอย่างมาก ถือเป็นกลุ่มนำด้านวัฒนธรรมประเพณีในภาคอีสานที่ใกล้เคียงกันมากที่สุด โดยมีฮีตครอง ตำนาน จารีตประเพณี ในการดำเนินชีวิต มีการตั้งหมู่บ้านอยู่เป็นกลุ่ม มีอาชีพเกษตรกรรม เช่น การทำนา ทำไร่ กลุ่มชาติพันธุ์ชาวลาวนี้ หากจะกล่าวถึงชาวลาวในประเทศไทยกับชาวลาวในประเทศลาวแล้ว ไม่อาจสะท้อนความแตกต่างของชนลาวทั้งสองฝั่งโขงได้เลย

ชนชาติพันธุ์ลาว ประกอบด้วยหลายกลุ่มชน มีชื่อเรียกที่แตกต่างกัน เช่น เหง้าอินโดนีเซีย (บางแห่งเรียกว่า ลาวเทิงหรือชาวข่า) เหง้าจีน (ลาวสูง) และเหง้าไทลาว (ลาวที่ลุ่ม) แต่ละเหง้าต่างมีสีสันและจุดเด่นเฉพาะในด้านวัฒนธรรมของตน ซึ่งมีผลอย่างยิ่งที่ทำให้วัฒนธรรมชาวลาวมีความมั่นคง ซึ่งในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยจะได้กล่าวเฉพาะเผ่าไทลาว หรือเหง้าไทลาว (ลาวที่ลุ่ม) ที่เป็นกลุ่มชนส่วนใหญ่ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดศรีสะเกษเท่านั้น

คำว่า ไทย-ลาว เป็นคำที่มาจากรากภาษาเดิม แต่ปัจจุบันนำมาใช้กับภาษาไทยกลาง เพื่อใช้เรียกกลุ่มคนพูดภาษาไทยที่อยู่เหนือลุ่มน้ำเจ้าพระยา ชนไทย-ลาว ชอบกินข้าวเหนียว และมีศิลปะวัฒนธรรมส่วนใหญ่ที่มีรากจากความเชื่อเรื่องผีผสมผสานกับความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ตามหลักฐานพงศาวดารกล่าวว่า ลาวเป็นกลุ่มชนที่มีถิ่นกำเนิดอยู่ในเขตลุ่มน้ำโขง ตั้งแต่เมืองสิงห์ทางตอนใต้ของแคว้นสิบสองปันนา มาถึงแคว้นสิบสองจุไทในเขตลุ่มแม่น้ำดำทางตะวันออกลงมาถึงทางใต้เขตแคว้นตะวันนินห์ ของญวน มีลาวกลุ่มหนึ่งขยายมาสู่ลุ่มน้ำโขงด้านตะวันตกและใต้ ในสมัยสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๑ (ขุนหลวงพระงั่ว) และเป็นช่วงที่คนลาวเริ่มมาตั้งหลักแหล่งในบ้านเมืองอีสาน ซึ่ง

---

[๓๘]ประจวบ จันทร์หมื่น, “การบูรณาการคติ ความเชื่อ ในวัฒนธรรมชุมชนและภูมิปัญญาของชาวส่วย เขมร ลาว และเยอ จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อการดูแลลูกหลานในภาวการณ์เปลี่ยนแปลงของยุคสมัย”, **รายงานการวิจัย**, หน้า ๔๗.

การเข้ามานั้นแบ่งออกเป็น ๒ ลักษณะ คือ การอพยพลี้ภัย ลักษณะนี้จะกระจัดกระจายกันตั้งถิ่นฐานและการถูกกวาดต้อนเข้ามา ส่วนใหญ่จะอยู่ในเขตจังหวัดภาคกลาง[๓๙]

อีกตำนานกล่าวว่าใน พ.ศ.๒๒๕๖ มีกษัตริย์เชื้อสายลาวได้อพยพมาสถาปนาอาณาจักรลาวใต้ขึ้นที่นครจำปาศักดิ์นัคบุรี พระนามว่า พระเจ้าสร้อยศรีสมุทรพุทธางกูร (พ.ศ.๒๒๕๖-๒๒๘๑) แล้วจัดการปกครองหัวเมืองข่าทั้งปวงทั้งในเขตลาวใต้ อันได้แก่ สาละวัน จำปาศักดิ์ อัตปือ ตลอดจนส่งเสนาข้าราชบริพารไปตั้งเมืองถึงบริเวณลุ่มแม่น้ำมูล-ชี ถึงเมืองศรีนครเขต ซึ่งเป็นเมืองลาวที่ตั้งใหม่ในเขตจังหวัดศรีสะเกษ และจากหลักฐานน่าจะมาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่หมู่บ้านใหญ่ ๆ แถบลุ่มแม่น้ำมูล เช่น ที่ตั้งเมืองศรีสะเกษปัจจุบัน บ้านหนองครก บ้านคูซอด บ้านหนองโน อำเภอเมืองศรีสะเกษ ดังประวัติหมู่บ้านที่ได้ระบุไว้ บ้านหนองครก หมู่ ๑ และหมู่ ๕ อำเภอเมืองศรีสะเกษ เดิมเล่ากันว่าในวันพระข้างขึ้นและข้างแรมเวลากลางคืนเงียบสงัด จะได้ยินเสียงฆ้องเสียงกลองดังกระหึ่มที่หนองน้ำทั้งคืน และมีครกตำข้าวสีทองขนาดใหญ่ผุดขึ้นมาลอยอยู่เหนือน้ำ ซึ่งจากนิมิตนี้เองจึงเป็นที่มาของการเรียกชื่อบ้านหนองครกจนทุกวันนี้

บรรพบุรุษเดิมชาวหนองครกเป็นพวกลาวกาวที่มาจากนครจำปาศักดิ์ มาตั้งถิ่นฐานก่อนการตั้งเมืองขุขันธ์ บ้านคูซอด หมู่ ๑ หมู่ ๒ ตำบลคูซอด อำเภอเมืองศรีสะเกษ ชาวบ้านคูซอดอพยพมาจากเมืองเวียงจันทน์ มาตั้งบ้านที่บ้านคูซอดเรียกว่าบ้านโนนหนองหว้า ตอนหลังเปลี่ยนชื่อเป็นบ้านคูซอด เมื่อเกิดศึกพระวอพระตาได้กวาดต้อนคนบ้านคูซอดกลับไปลาว กระทั้ง พ.ศ.๒๓๒๑ จึงได้อพยพกลับมาอยู่ที่เดิมบริเวณที่ตั้งเมืองศรีสะเกษในปัจจุบัน โดยเฉพาะบริเวณวัดมหาพุทธาราม ในช่วงที่มาตั้งเมืองพ.ศ. ๒๓๒๘ ได้พบพระพุทธรูปขนาดใหญ่อยู่กลางป่า ซึ่งปัจจุบันได้บูรณะให้เป็นพระประธานของอุโบสถหลังใหญ่ของวัดมหาพุทธาราม นอกจากนี้ยังได้พบหลักฐานสำคัญว่าชาวลาวกลุ่มพระวอพระตาได้อพยพจากนครเวียงจันทน์ เข้ามายังบริเวณลุ่มน้ำมูล-ชี และกระจักกระจายอยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษหลายหมู่บ้าน ได้แก่

บ้านกุดโง้ง หมู่ ๖ ตำบลโพนข่า อำเภอเมืองศรีสะเกษ ตั้งเมื่อ พ.ศ.๒๓๑๐ มีผู้นำคือ เจ้าชัยสารโพธิสาร เมืองเวียงจันทน์ อพยพมากับพระวอพระตา โดยมีลาวสั้นจากเมืองจำปาศักดิ์รวมกลุ่มมาเป็นส่วนใหญ่ นำขบวนมาพิชิตชาวข่า ส่วย เยอ จนสามารถสร้างบ้านแปลงเมืองได้เมื่อวันเพ็ญเดือนห้า พ.ศ. ๒๓๒๐ ก่อนตั้งเมืองศรีสะเกษประมาณ ๕ ปี

บ้านเมืองน้อย หมู่ ๑, ๖, ๗ ตำบลเมืองน้อย อำเภอกันทรารมย์ ชื่อหมู่บ้านเป็นที่พักของผู้ครองนคร คือบ้านเมืองน้อย สืบเชื้อสายมาจากเมืองหนองบัวลำภู หรือนครเขื่อนขันธ์กาบแก้วบัวบาน ถิ่นฐานเดิมอยู่ที่จังหวัดอุดรธานีในปัจจุบันนี้

---

[๓๙]ประจวบ จันทร์หมื่น, “การบูรณาการคติ ความเชื่อ ในวัฒนธรรมชุมชนและภูมิปัญญาของชาวส่วย เขมร ลาว และเยอ จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อการดูแลลูกหลานในภาวการณ์เปลี่ยนแปลงของยุคสมัย”, **รายงานการวิจัย**, หน้า ๕๘.

บ้านโพนข่า หมู่ ๑ ตำบลโพนข่า อำเภอเมืองศรีสะเกษ อพยพมาจากประเทศลาว เป็นพลพรรคบ่าวไพร่ของเมืองแสนหน้าง้ำและพระวอพระตา มีหลวงปู่สริยา พระเถระอาวุโสหนีภัยมาด้วย

อำเภอบึงบูรพ์ ชาวอำเภอบึงบูรพ์ โดยเฉพาะตำบลบึงบูรพ์หมู่ ๑,๒,๓,๘ ซึ่งได้แก่ บ้านเป๊าะ บ้านโนนสาวสวย บ้านจอมพระ บ้านนาสวน และบ้านนาหล่ม และเครือญาติของชาวบ้านเป๊าะในตำบลเป๊าะ ซึ่งได้แก่ บ้านหาด บ้านหมากยาง จะเป็นหมู่บ้านชาวลาวที่อพยพมาจากเวียงจันทน์ด้วยเหตุผลที่ไม่ปรากฏชัดหรือหลบภัยการเมือง สำเนียงภาษาที่ชาวบ้านเป๊าะพูดเหมือนกับพี่น้องลาวชาวอุบล ส่วนอำเภอยางชุมน้อย ก็มีชาวลาวที่อพยพมาคราวสงครามพระวอพระตา ส่วนหนึ่งมาอยู่ที่บ้านดวนใหญ่ แต่เมื่อสงครามสงบมีความคิดถึงบ้านเดิม บางส่วนจึงได้อพยพกลับ ส่วนหนึ่งเมื่อเดินทางมาถึงบ้านเจียงอี พบว่าเหมาะแก่การตั้งถิ่นฐานจึงตั้งหลักแหล่งไม่เดินทางต่อ ส่วนหนึ่งเดินทางต่อไปพบสถานที่เหมาะสมมีเนินดิน มีแหล่งน้ำ มีโคกป่ายางชุกชุมจึงตั้งบ้านเรือนที่บ้านยางชุมน้อย โดยไม่ได้กลับไปเวียงจันทน์แต่อย่างใด[๔๑]

วิถีวัฒนธรรมประเพณีของชนชาวลาว

ศิลปวัฒนธรรมที่โดดเด่นของชนชาวลาวในจังหวัดศรีสะเกษ ได้แก่

ฟ้อนกลองตุ้ม เป็นศิลปะการฟ้อนรำพื้นเมืองตามหมู่บ้านต่าง ๆ ของอำเภอกันทรารมย์ การฟ้อนรำชนิดนี้จะเป็นการแสดงของชาวจังหวัดยโสธรและจังหวัดอุบลราชธานี ชาวบ้านจะทอเครื่องแต่งกายและฝึกฟ้อนรำกันเอง หญิงชายจะฟ้อนเป็นคู่ไม่จำกัดจำนวน การฟ้อนจะฟ้อนถอยหลัง ใช้ประกอบขบวนแห่บั้งไฟ (ขบวนเซิ้งบั้งไฟ) ในเดือน ๖ ของทุกปีดนตรีที่ใช้มีกลองตุ้มและพวงฮาด

ฟ้อนงูกินเขียด เป็นการฟ้อนรำอิสระ ผู้ฟ้อนไม่ว่าหญิงหรือชาย หนุ่มสาวหรือเด็ก ๆ จะเกาะเอวต่อกันเหมือนงูกินหาง ไม่จำกัดจำนวน การฟ้อนรำไม่กำหนดท่าฟ้อนแน่นอน ผู้รำถือไต้หรือคบไฟเดินคดเคี้ยวไปมาและร้องโต้ตอบกันอย่างสนุกสนาน การฟ้อนรำชนิดนี้นิยมเล่นกันตอนพลบค่ำ หลังจากเสร็จสิ้นขบวนแห่บั้งไฟแล้ว

มโหรีชาวบ้าน มีผู้เล่นประมาณ ๕–๑๐ คน ดนตรีที่ใช้มีซออู้ ซอด้วง ปี่ ขลุ่ย กลองตุ้ม ฉิ่ง ฉาบ และกรับ ในการบรรเลงมีปี่เดินทำนอง ดนตรีอื่นประกอบและให้จังหวะ อาจนั่งเล่นเป็นวงหรือเดินแห่เหมือนขบวนพาเหรดก็ได้ นิยมเล่นในท้องถิ่นอำเภออุทุมพรพิสัย

หมอลำแคน จังหวัดศรีสะเกษเป็นเขตกันชนระหว่างวัฒนธรรมอีสานเหนือกับอีสานใต้ จึงมีศิลปะการแสดงประเภทหมอลำรวมอยู่ด้วย มีทั้งหมอลำคู่ หมอลำหมู่ หมอลำชิงชู้ หมอลำเพลิน และหมอลำประเภทอื่น ๆ เช่น เกี่ยวกับการแสดงหมอลำของเขตอีสานเหนือ หมอลำนี้จะมีในท้องถิ่น

ที่มีชาวลาวอาศัยอยู่ เช่น อำเภอกันทรารย์ อำเภอเมือง เป็นต้น

บายศรีสู่ขวัญ จัดว่าเป็นพิธีมีเกียรติยิ่ง เป็นการเรียกขวัญต้อนรับหรืออวยชัยให้พรแก่ผู้ที่ควรเคารพหรือคู่แต่งงาน หรือในโอกาสที่บุคคลภายในบ้านได้รับราชการ ได้รับตำแหน่งสูงขึ้น เครื่อง

---

[๔๐]บุญยืน งามเปรี่ยม และคณะ, “พุทธจริยศาสตร์การดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์สี่เผ่าในจังหวัดศรีสะเกษ”, **รายงานการวิจัย**, หน้า ๗๔-๗๕.

[๔๑]เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๔-๗๕.

บายศรีทำด้วยใบตองเย็บเป็นเชิงแซมด้วยดอกไม้ต่าง ๆ พร้อมทั้งธูปเทียนบนโตกหรือพาน มีด้ายสายสิญจน์ใส่พาน พร้อมด้วยเหล้า ๑ ขวด ไก่ต้ม ๑ ตัว ไข่ต้ม ๑ ฟอง เมื่อผู้รับบายศรีมานั่งพร้อมเพรียงแล้ว พราหมณ์ก็จะสวดเรียกขวัญให้ศีลให้พร แล้วก็มีการผูกข้อมือเช่นเดียวกับบายศรีแต่งงาน

วงปี่พาทย์และมโหรี มีทั้งปี่พาทย์เครื่อง ๕ และเครื่อง ๗ มีลีลาการบรรเลงเพลงไทยไพเราะ แต่มีลีลาผสมแบบพื้นเมืองอยู่ด้วย วงปี่พาทย์นี้นิยมเล่นโขนของชาวอำเภอขุขันธ์

หนังตะลุง ชาวบ้านเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า หนังปราโมทัย มีที่บ้านเพียมาต อำเภอราษีไศล จังหวัดศรีสะเกษ ตัวหนังย้อมสีสันสวยงาม การเล่นมีบทไหว้ครู มีบทร้องพากย์ มีดนตรีประกอบ มีตลกแบบอีสานเข้าผสมผสานด้วย

ประเพณีลงแขก เรียกว่า วานหรือขอแรง ประเพณีนี้มีมานานแล้ว ปัจจุบันนี้ยังคงมีอยู่ เช่น ขอแรงเกี่ยวข้าว นวดข้าว ช่วยปลูกสร้างบ้านเรือน เป็นต้น เมื่อใครจะมีการทำงานดังกล่าวแล้วก็จะเที่ยวบอกขอแรงแก่บรรดามิตรสหายหรือญาติพี่น้องให้ช่วย มีธรรมเนียมประเพณีอยู่ว่า เมื่อเจ้าภาพออกปากไหว้วานแล้ว ชาวบ้านใกล้เคียงก็จะรีบเป็นธุระมาช่วยกันอย่างพร้อมหน้าพร้อมตากันทันที ทั้งนี้เจ้าภาพไม่ต้องเสียค่าจ้างหรือค่าแรงงานแต่อย่างใด แต่เจ้าภาพจะต้องหาสุรา และอาหารไว้รับรองเลี้ยงแขกให้เต็มที่เท่านั้น[๔๒]

ประเพณีบุญบั้งไฟ เป็นประเพณีอย่างหนึ่ง ซึ่งถือเป็นพิธีขอฝน เป็นการทำบุญประจำปี การทำบุญบั้งไฟนี้ ตำบลหรือหมู่บ้านที่เป็นศูนย์กลางหรือเจ้าภาพ จะมีการแจ้งฎีกาไปยังหมู่บ้านข้างเคียงบอกกำหนดการทำบุญ หมู่บ้านที่ได้รับฎีกาก็จะจัดทำบั้งไฟ โดยเจ้าอาวาสวัดเป็นหัวหน้าจัดหาช่างที่ชำนาญมาผสมดินประสิวสำหรับทำบั้งไฟ บั้งไฟมี ๓ ขนาด คือ บั้งไฟธรรมดา มีน้ำหนักดินประสิวไม่เกิน ๑๒ กิโลกรัม บั้งไฟหมื่น มีน้ำหนักดินประสิวเกิน ๑๒ กิโลกรัมขึ้นไป (๑ หมื่นเท่ากับ ๑๒ กิโลกรัม) และบั้งไฟแสน มีน้ำหนักดินประสิว ๑๒๐กิโลกรัมขึ้นไป ต้องใช้เวลาทำประมาณ ๑ เดือน เมื่อทำบั้งไฟ เสร็จเรียบร้อยแล้ว ก็จะมีการตกแต่งประดับประดาด้วยกระดาษสีสันสวยงาม เมื่อถึงวันนัดรวม ซึ่งตามภาษาชาวบ้านเรียกว่า “วันโฮม” หมู่บ้านต่าง ๆ ก็จะแห่บั้งไฟของตนมายังหมู่บ้านที่แจ้งฎีกา โดยไปให้ถึงก่อนเพล แล้วร่วมกันทำบุญเลี้ยงพระก่อน ตอนบ่ายมีการแห่เซิ้งรวมกันทุกหมู่บ้านไปรอบ ๆ หมู่บ้าน และชาวบ้านเจ้าภาพนั้นก็จะต้อนรับขบวนแห่เซิ้งด้วยเหล้า ตอนเย็นก็จะนำไปรวมกัน มีมหรสพฉลอง เช่น หมอลำและฟังเทศน์รุ่งเช้าก็แห่ไปยังฐานที่จุดบั้งไฟ ซึ่งอยู่นอกหมู่บ้าน การจุด ถ้าเป็นบั้งไฟหมื่นลงมาก็จะขึ้นไปจุดเลย ถ้าเป็นบั้งไฟแสน ก็จะใช้บั้งไฟม้าขึ้นไปจุดชนวนเพราะเกรงว่าจะเป็นอันตรายแก่ผู้จุด ถ้าบั้งไฟขึ้นสูงและขึ้นกันเป็นส่วนใหญ่ก็จะเป็นเครื่องพยากรณ์ว่า ฝนฟ้าในปีนี้จะดี ข้าวปลาอาหารอุดมสมบูรณ์ ถ้าบั้งไฟหมู่บ้านใดไม่ขึ้นหรือขึ้นไม่สูง คณะผู้จัดทำต้องถูกจับโยนลงน้ำหรือโคลน หรือถูกปรับไหมด้วยเหล้าและนำไปเลี้ยงกันเป็นที่สนุกสนาน

รำผีฟ้า เป็นการแสดงท่าทางฟ้อนรำประกอบพิธีกรรมโบราณของชาวอีสาน ซึ่งมีหลงเหลืออยู่บ้างในปัจจุบัน พิธีกรรมมีจุดมุ่งหมายคือเป็นการรักษาคนป่วยแบบโบราณ รำผีฟ้าไม่ใช่

---

[๔๒]ศรีสะเกษเมืองแห่งเผ่าชนหลากล้วนวัฒนธรรม, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: www.yaplonglocal.go.th/main2/download.php?file=upload/1สี่เผ่าไทย, [๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๑].

การละเล่นหรือการแสดงเพื่อความสนุกสนานบันเทิงใจ แต่เป็นการรำเพื่อบูชาพระยาแถนที่เป็นผู้สร้างมนุษย์ให้เกิดมาและควบคุมความเป็นไปของมนุษย์ทุกอย่างเมื่อเจ็บไข้ได้ป่วย จึงเชื่อกันว่าเกิดจากการดลบันดาลของพระยาแถน ชาวอีสานจึงนิยมทำพิธีอ้อนวอนให้คนป่วย ผู้ทำพิธีนี้ คือ หมอลำผีฟ้า จะทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการติดต่อกับพระยาแถนและญาติผู้ป่วยหรือผู้ป่วย ผู้ที่เป็นหมอลำผีฟ้าอาจจะเป็นหญิงสาวหรือหญิงชรา ซึ่งจะต้องมีความสามารถในการ “รำ” ด้วย เพราะการรำนั้นเป็นวิธีการติดต่อสื่อสารกับพระยาแถน โดยจะต้องมีหมอแคนเป่าแคนประกอบทำนองรำของหมอลำผีฟ้า ข้อความในการรำนั้นจะเป็นการบูชาพระยาแถน ขอความอนุเคราะห์ให้ช่วยรักษาคนเจ็บ เมื่อติดต่อแล้วก็จะมีการออกท่าทางฟ้อนรำ เรียกการฟ้อนรำนั้นว่า “รำผีฟ้า” การออกท่าทางฟ้อนรำ นอกจากหมอผีจะเป็นผู้ฟ้อนรำแล้ว บางทีก็มีบริวารของหมอลำผีฟ้าร่วมฟ้อนรำด้วย[๔๓]

การดำเนินชีวิตของชาวลาว

ชาวลาวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยและชาวลาวในประเทศลาว มีความสัมพันธ์กันมาช้านาน ส่วนใหญ่มักประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก พืชที่ปลูก คือ ข้าวเหนียว อ้อย ถั่ว ยาสูบ ข้าวโพด ฝ้าย พริกไท มะเขือเทศ มะม่วง มะละกอ สับปะรด เป็นต้น สัตว์เลี้ยงได้แก่ วัวควาย ไก่เป็ด หมู นอกจาก นั้น ยังมีการจับปลาเป็นอาหาร มีการทำอุตสาหกรรมในครัวเรือน เช่น ปั้น หม้อ สานตะกร้า ทอผ้า เป็นต้น ผู้หญิงลาวจะมีหน้าที่ทอผ้า เลี้ยงสัตว์ ตำข้าว เตรียมอาหาร ทำครัว เพาะปลูกเก็บเกี่ยว ส่วนผู้ชายจะทำงานหว่านไถนา ชาวลาวมีการนับถือญาติทั้งสองฝ่าย เมื่อชายหญิงแต่งงานแล้วจะอาศัยอยู่บ้านฝ่ายหญิงระยะหนึ่ง หลังจากนั้นจะย้ายออกไปตั้งครัวเรือนใหม่ ลูกสาวมักจะได้รับมรดกที่ดินและบ้านจากพ่อแม่และมักจะอาศัยอยู่กับพ่อแม่ของตนหลังจากแต่งงาน

ส่วนการตั้งบ้านเรือนของชาวลาวมีลักษณะการก่อสร้างเหมือนกับบ้านเรือนของชาวไทยอีสานทั่ว ๆ ไป มักจะตั้งอยู่ติดแม่น้ำ แวดล้อมด้วยสวนมะพร้าวและนาข้าวตัวบ้านส่วนใหญ่สร้างจากไม้ไผ่ ยกพื้นสูง มีบันไดอยู่ด้านหน้า บนเรือนจะกั้นเป็นห้องนอน และพื้นที่ทำงาน ใต้ถุนบ้านใช้เป็นที่เก็บเครื่องมือทำนาทำไร่ และใช้เลี้ยงสัตว์ ส่วนยุ้งข้าวจะปลูกอยู่ห่างจากตัวเรือนออกไป[๔๔]

การแต่งกาย

ผู้ชายแต่งกายด้วยกางเกงผ้าฝ้ายขากระบอก เสื้อผ้าฝ้ายคอกลม ผ้าขาวม้าคาดเอว ส่วนผู้หญิงนุ่งผ้าซิ่น เสื้อแขนกระบอกคอกลมหรือกระโจมอก

---

[๔๓]ศรีสะเกษเมืองแห่งเผ่าชนหลากล้วนวัฒนธรรม, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: www.yaplonglocal.go.th/main2/download.php?file=upload/1สี่เผ่าไทย, [๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๑].

[๔๔]ประจวบ จันทร์หมื่น, “การบูรณาการคติ ความเชื่อ ในวัฒนธรรมชุมชนและภูมิปัญญาของชาวส่วย เขมร ลาว และเยอ จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อการดูแลลูกหลานในภาวการณ์เปลี่ยนแปลงของยุคสมัย”, **รายงานการวิจัย**, หน้า ๕๘.

การถือศาสนา

ชาวลาวที่เข้ามาตั้งหลักฐานในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษและจังหวัดข้างเคียง เช่น ร้อยเอ็ด อุบลราชธานี ส่วนใหญ่จะนับถือพระพุทธศาสนา ชาวลาวจะมีอุปนิสัยสนใจในด้านการศึกษาเล่าเรียน มีทั้งการบวชเรียนเป็นจำนวนมาก ประกอบกับการเปิดขยายโรงเรียนในหมู่บ้านต่าง ๆ มากขึ้น ทำให้ชาวลาวที่เรียนหนังสือได้เป็นครูและเป็นพระจึงได้เผยแพร่ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมทางภาษาเข้าไปยังชุมชนชาวพื้นเมือง ชาวกวย เขมร เยอ มากขึ้นเรื่อย ๆ ประกอบกับในช่วงระยะเวลาหลังนี้ มีชาวลาวอพยพเข้าไปตั้งถิ่นฐานแทรกอยู่เกือบทุกอำเภอโดยเฉพาะอำเภอเมือง ยางชุมน้อย กันทรารมย์ โนนคูณ กันทรลักษณ์จึงทำให้ประชากรชาวลาวมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ปัจจุบันภาษาลาวได้กลายเป็นภาษาที่ใช้ในการสื่อสารส่วนใหญ่ในจังหวัดศรีสะเกษ[๔๕]

สรุปได้ว่า ชนชาติพันธ์ลาว ถือเป็นชนชาติกลุ่มใหญ่ที่อาศัยกระจัดกระจายในพื้นที่ต่าง ๆ ของภาคอีสาน รวมถึงในจังหวัดศรีสะเกษพบมากคืออำเภอเมือง ยางชุมน้อย กันทรารมย์ โนนคูณ กันทรลักษณ์ นอกจากนี้ชนไทย-ลาวยังมีความสัมพันธ์อย่างแน่นแฟ้นกับชาวลาวในประเทศลาวด้วย

๓.๒.๔ ชาติพันธุ์ของชาวเยอ

ชาวเยอ เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่พบในแถบอีสานใต้และอีสานเหนือบางส่วน เป็นชาวพื้นเมืองเดิมที่จัดอยู่ในกลุ่มตระกูลมอญ-เขมร ชาวเยอ อพยพมาจากฝั่งขวาของแม่น้ำโขง มีชื่อเรียกหลายชื่อ เช่น กวย กูย ข่า หรือส่วย อพยพมาเมื่อใดไม่ปรากฏ สาเหตุของการอพยพมาก็คือ หนีภัยจากความไม่สงบของบ้านเมืองและติดตามเจ้านาย ชาวเยอมีนิสัยรักสงบ ซื่อสัตย์ และเชื่อฟังผู้นำหรือผู้อาวุโส ปัจจุบันมีชาวเยออาศัยอยู่ตามอำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดศรีสะเกษ ได้แก่ อำเภอเมืองศรีสะเกษ อำเภอราษีไศล อำเภอปรางค์กู่ อำเภอไพรบึง อำเภอห้วยทับทัน เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ ตามหลักฐานกฎมณเฑียรบาล (พ.ศ.๑๙๙๑) กรมพระยาดำรงราชานุภาพ กล่าวถึงกลุ่มชนคน "เผ่าเยอ" เมืองจามปาหรือจำปา ตามข้อมูลหลักฐานว่าเป็นเมืองจำปาศักดิ์หรือนครจำปาศักดิ์ ตามข้อมูลหลักฐานทางประวัติศาสตร์ดังที่กล่าวมาพอจะประมวลได้ว่ากลุ่มชน คนเผ่าเยอกลุ่มนี้อพยพเข้ามายังประเทศไทยในสมัยกรุงศรีอยุธยา

สาเหตุอาจสันนิษฐานได้ ๒ นัยยะ คือ นัยยะที่ ๑ ประเทศลาวเกิดสงครามภายในประเทศ อพยพภัยสงคราม นัยยะที่ ๒ เกิดทุพภิกขภัย มีความเป็นอยู่แร้นแค้น และเป็นชนกลุ่มน้อย รัฐเลยไม่เคยช่วยเหลือหรือเกิดจากการไม่ส่งส่วยทุกปีกลัวจะมีโทษทัณฑ์จึงชวนกันพร้อมหน้ามาพึ่งไทย อพยพหลบภัยมาตามลำน้ำโขงเข้ามายังฝั่งไทยโดยมีคนเผ่าเยอได้ล่องเรือ "ท้าวกะตะศิลา" และพระยาไกร (น้องชาย) เป็นหัวหน้าล่องเรือมาถึงปากแม่น้ำมูล แล้วแยกย้ายกันไปพระยาไกร ล่องเรือไปในสายธารแห่งห้วยสำราญ พบดินแดนอุดมสมบูรณ์น่าอยู่รวมหมู่เหล่าเข้าสู่แดนทางตะวันออกแห่งเมืองศรีสะเกษ นครศรีลำดวน ขุขันธ์ จึงสร้างบ้านสร้างเมือง รุ่งเรืองราษฎร์ นามว่า "ปราสาทเยอ"

---

[๔๕]บุญยืน งามเปรี่ยม และคณะ, “พุทธจริยศาสตร์การดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์สี่เผ่าในจังหวัดศรีสะเกษ”, **รายงานการวิจัย**, หน้า ๗๖.

ส่วนพระเชษฐา "ท้าวกะตะศิลา" มุ่งหน้าสู่ตามลำน้ำมูล ถึงบึงโค้งโคก (โคก หมายถึง พื้นที่น้ำท่วมไม่ถึง) จึงตั้งบ้านนี้ว่า "โค้งโคก" หรือ "คงโคก" คือ อำเภอราษีไศลในปัจจุบัน และเยออีกกลุ่มหนึ่ง ซึ่งแยกออกจาก "คงโคก" อพยพมาทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของราษีไศล ผ่านมาทางบ้านเก่า (บ้านเจียง อี บ้านพันทา เลยมาถึงที่ดอนหรือที่โนนแห่งหนึ่ง ซึ่งโนนหมายถึง พื้นที่ที่สูงกว่าระดับพื้นดินธรรมดา และ ณ ที่โนนแห่งหนึ่ง มีต้นไม้ที่หมู่คนได้เรียกชื่อว่า "ต้นค้อ" ขึ้นอยู่มากมายจึงตั้งชื่อบ้านนี้ว่า "บ้านโนนค้อ" หรือ "โพนค้อ" จวบจนทุกวันนี้

ปัจจุบันชาวเยอได้ตั้งถิ่นฐานอยู่ในที่ต่าง ๆ ของจังหวัดศรีสะเกษ เช่น บ้านเมืองคง บ้านท่าโพธิ์ บ้านใหญ่ บ้านกลาง บ้านโนน บ้านฮ่องโสก บ้านหลุบโมก บ้านดอนเรือ บ้านหนองบาก บ้านหว้าน เขตอำเภอราษีไศล ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำมูล บ้านโนนแกด บ้านขมิ้น บ้านโพนค้อ เขตอำเภอเมืองศรีสะเกษ บ้านโพธิ์ศรี ตำบลโนนเพ็ก เขตอำเภอพยุห์ ตั้งอยู่ที่ราบลุ่มห้วยแฮด บ้านปราสาทเยอ บ้านโพนปลัด บ้านเขวา ตำบลปราสาทเยอ เขตอำเภอไพรบึง ตั้งอยู่ที่ราบลุ่มห้วยทา บ้านกุง บ้านวังไฮ บ้านขาม บ้านกลาง บ้านจิก ตั้งอยู่บริเวณที่ราบลุ่มลำน้ำเสียว เป็นต้น ที่น่าสนใจคือชาวเยอในแต่ละหมู่บ้านมีความสัมพันธ์ในลักษณะเครือญาติ ปกติชาวเยอมีอาชีพทำนา แต่บางส่วนมีความชำนาญในด้านช่าง[๔๖]

วิถีวัฒนธรรมของชนเผ่าเยอ

ชาวเยอ มีจุดเด่นที่เหนียวแน่นยึดมั่นในการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมทางภาษาของกลุ่มชนไว้เป็นอย่างดี ซึ่งสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน เช่น วัฒนธรรมทางภาษา ภาษาเยอ เป็นภาษาที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว เยอมีแต่ภาษาพูด ไม่มีภาษาเขียน เคยคิดประดิษฐ์อักษรพร้อม ๆ กับชนชาติเขมร (ขอม) แต่เพราะกลุ่มชนคนเผ่าเยอ เป็นชนกลุ่มน้อย อาณาจักรของชนเผ่าเยอจึงล่มสลาย ไม่มีประเทศเป็นของตนเอง ทำให้อักษรตัวหนังสือและการเขียน ขาดระบบการจัดเก็บและถ่ายทอดที่ดี จึงไม่มีตัวหนังสือเขียน ปัจจุบันเหลือแต่ภาษาพูด เช่น "กวยขูนะ เกิดแซมซายกะเฎือ" แปลว่า คนทุกคนเป็นพี่น้องกัน

ชาวเยอมีความเชื่อและจารีตประเพณีเหมือนคนอีสานทั่วไป เช่น เชื่อผีสางนางไม้ ผีฟ้าพญาแถน เชื่อผีปู่ตา ผีนาตาแฮก เชื่อบุญ เชื่อบาป เข้าวัดฟังธรรม ยึดฮีตโบราณ คือ แต่งงานต้องสู่ขอ ถือเป็นจารีตประเพณีอันดีงามของสังคมปัจจุบันคนเยออยู่กระจัดกระจายทั่วไปตามอำเภอต่าง ๆ ของจังหวัดศรีสะเกษ เช่น อำเภอเมือก็มีบ้านโพนค้อ บ้านโนนแกด บ้านโนนขมิ้น อำเภอราษีไศล ก็เป็นบ้านคงโคก บ้านหลุบโมก บ้านร่องอโศก บ้านใหญ่ อำเภอศิลาลาด บ้าน กุง บ้านขาม อำเภอพยุห์ บ้านหนองทุ่ม บ้านสำโรงโคเฒ่า อำเภอไพรบึง บ้านปราสาทเยอ คนกลุ่มนี้มักเรียกตนเองว่า "กวยเยอ" และมีคำต่อท้ายว่า "เยอ" เช่น กวยเยอ, เจาเยอ, มูไฮเจาเยอ, ขวญเจ้ามาเยอ จึงได้เรียกว่า "เยอ" หรือ "กวยเยอ" แปลว่า "คนเยอ""เจาเดอแซมซายจาโดย" แปลว่า "มานะพี่น้องกินข้าว"

ประเพณีและวัฒนธรรมของเผ่าเยอที่สำคัญ ๆ ได้แก่

บุญข้าวสาก เป็นประเพณีที่มีขึ้นหลังจากการดำนาเสร็จสิ้น ประมาณเดือน สิงหาคม

บุญข้าวจี่ มีขึ้นหลังจากเก็บเกี่ยวเสร็จ ประมาณเดือน ธันวาคม

---

[๔๖]ชาติพันธุ์เยอ (Yer) ระบบสารสนเทศภูมิปัญญาท้องถิ่น, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://sisaket-wisdoms.net/sys/sisaket/ethnic/yer, [๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๑].

ผีฟ้าผีแถน ก็ยังมีอยู่ และยังจัดยิ่งใหญ่เหมือนเดิม คนที่กลัวบางครั้งก็ไม่กล้าเข้าร่วม เข้าธรรมก็ยังคงมีอยู่ คุ้มเหนือเข้าแถนเยอะมากประมาณ ๒๐ หลังคาเรือน นับถือแถน ส่วนคุ้มกลางมีน้อย คุ้มใต้ก็เยอะประมาณ ๑๕ หลังคาเรือน นอกจากนี้ยังมีประเพณีอื่น ๆ ซึ่งได้รับอิทธิพลจากประเพณีของชาวพื้นถิ่นรอบ ๆ นั้น รวมไปถึงวัฒนธรรมไทยเกือบทั้งหมด[๔๗]

การดำเนินชีวิตของชาวเยอ

คนเผ่าเยอมีอาชีพหลักคือเกษตรกรรม ชอบอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ๆ เห็นได้จากการปลูกบ้านเป็นกลุ่ม ลักษณะของบ้าน จะเป็นบ้านสองชั้น ใต้ถุนโล่งเพื่อใช้เลี้ยงควายหรือวัว หลังคาจะทำจากฟางข้าว ผนังหรือกั้นห้อง จะเป็นไม้ไผ่สาน ซึ่งในปัจจุบันไม่มีให้เห็นแล้ว ส่วนเสาและพื้นบ้าน จะเป็นไม้เนื้อแข็งทั่วไป

การแต่งกาย

เยอจะมีการแต่งกายเป็นของตนเอง คือ ผู้ชายจะนุ่งผ้าโสร่งไหมหรือผ้าเข็น (เหน็บกะเตียว) เสื้อผ้าไหมเหยียบสีดำย้อมมะเกลือ ผ้าข้าวม้าพาดบ่า ส่วนผู้หญิงนิยมนุ่งซิ่นคั่นไหมคู่กับเสื้อไหมเหยียบสีดำย้อมมะเกลือ พร้อมด้วยผ้าสไบเบี่ยง ปัจจุบันเยอมีการประยุกต์การแต่งกายให้เกิดความสวยงามตามสมัยนิยม

การถือศาสนา

ชนเผ่าเยอ นับถือศาสนาพุทธเป็นหลัก และมีความเชื่อในศาสนาพราหมณ์-ฮินดูบ้าง เช่น การบายศรีสู่ขวัญ การขึ้นบ้านใหม่ การแต่งงาน และอื่น ๆ อาจมีบางครอบครัว นับถือผีบ้านหรือผีบรรพบุรุษ และจะมีการรำแถน (รำผีฟ้า) เพื่อบวงสรวง เชื่อกันว่า จะทำให้ลูกหลานอยู่ดีไม่มีโรคเบียดเบียน สังเกตจากเรื่องอาถรรพณ์ที่ไม่น่าเชื่อ บางคนป่วยโดยไม่รู้สาเหตุ พาไปหาหมอที่โรงพยาบาล ก็ตรวจไม่พบว่าเป็นโรคอะไรทั้งนั้น คน ๆ นั้น สบายดีตอนหาหมอ แต่พอตอนอยู่ที่บ้านกลับป่วยทรุดหนัก ว่ากันว่าบรรพบุรุษเป็นผู้กระทำ จึงทำให้มีการรำแถน เพื่อบวงสรวง คนป่วยคนนั้นก็หายวันหายคืน ผู้ชายที่บวชและสึกออกมาจากบวชเณร จะเรียกนำหน้าชื่อว่า เซียง และผู้ที่สึกออกมาจากบวชพระ จะเรียกนำหน้าชื่อว่า ญีมอม (ทิด)[๔๘]

กล่าวโดยสรุปแล้ว ชนเผ่าเยอ เป็นคนพื้นถิ่นที่อาศัยอยู่ในศรีสะเกษมาช้านาน มีวัฒนธรรมความเชื่อที่เป็นของตนเอง มีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย ส่วนนับถือพระพุทธศาสนาและมีความเชื่อในศาสนาพราหมณ์-ฮินดูผสมผสานอยู่บ้าง ส่วนใหญ่จะนิยมตั้งถิ่นฐานในเขตใกล้ลำน้ำ หรือลำห้วย เช่น ตั้งริมฝั่งแม่น้ำมูล บริเวณที่ราบลุ่มห้วยทา ที่ราบลุ่มห้วยแฮด เป็นต้น

---

[๔๗]ประวัติความเป็นมาของชนเผ่าเยอ-ศูนย์ศรีสะเกษศึกษา, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: www.interssk.sskru.ac.th/filenews/a9eafad2af42acd08c96263d0561c63b.doc, [๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๑].

[๔๘]ชาติพันธุ์เยอ (Yer) ระบบสารสนเทศภูมิปัญญาท้องถิ่น, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://sisaket-wisdoms.net/sys/sisaket/ethnic/yer, [๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๑].

๓.๓ สภาพการแนวทางการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของพระสงฆ์พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง

ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นถือเป็นเอกลักษณ์ของสังคม การอนุรักษ์จึงมีความสำคัญต่อวิถีการดำเนินชีวิตและความเป็นอยู่ของมนุษย์ ที่ได้มีการสืบทอดกันมาอย่างยาวนานจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นโบราณสถาน ภาษา วรรณกรรม ศิลปกรรม ความเชื่อตลอดจนขนบธรรมเนียมและประเพณี ถ้าวัฒนธรรมเดิมสูญสิ้นหรือถูกกลืนหายไปโดยวัฒนธรรมอื่น สังคมนั้นก็จะหมดความเป็นตัวของตัวเอง และได้ชื่อว่าเป็นสังคมที่ไม่มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม

๓.๓.๑ ความหมายของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น

นักวิชาการต่าง ๆ ได้ให้ความหมายของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นไว้ ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ ให้ความหมายของการอนุรักษ์ (conservation) ว่า คือ การรักษาให้คงเดิม ดังนั้นการอนุรักษ์วัฒนธรรม ก็คือ การรู้จักรักษาไว้มิให้สูญเสียไปหรือให้คงอยู่สภาพคงเดิม[๔๙]สอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ที่ให้ความหมายของการอนุรักษ์วัฒนธรรมว่า หมายถึง การพิทักษ์รักษาและธำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม เพื่อก่อให้เกิดความรัก ความหวงแหน ความเข้าใจ และความภูมิใจในความเป็นชาติ ตลอดจนเพื่อประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าของคนรุ่นหลัง[๕๐]

วิมล จิโรจพันธ์ และคณะ ให้คำอธิบายว่า การอนุรักษ์ หมายถึง กระบวนการใด ๆ ที่มีวัตถุประสงค์ที่จะสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมต่าง ๆ ที่เหมาะสมอย่างมีระบบและถูกต้องตามหลักวิธีการ เช่น การอนุรักษ์ภาพเขียนในโบสถ์ วิหารต่าง ๆ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์ศิลปกรรมท้องถิ่น เป็นต้น[๕๑]สอดคล้องกับสุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์ ที่อธิบายว่า การอนุรักษ์ที่ดีต้องดำเนินไปโดยเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับสังคม คือ มีทั้งการรักษาคุณค่าเดิมของสิ่งนั้น ๆ พร้อมทั้งมีการพัฒนาควบคู่กันไปด้วย การอนุรักษ์ไม่ได้เป็นเพียงการเก็บรักษาของเก่าเข้าพิพิธภัณฑ์เท่านั้น หากต้องศึกษาค้นคว้าและนำคุณค่าที่ได้เผยแพร่กลับไปสู่สังคมอย่างกว้างขวางอีกครั้งเป็นการยกระดับสังคมให้หันมาสนใจในมรดกศิลปะและวัฒนธรรม ดังนั้นการอนุรักษ์ที่ดีจึงมีหลักสำคัญอยู่ ๒ ประการ คือ ๑) อนุรักษ์เพื่อรักษาวัฒนธรรม ให้พ้นจากการเสื่อมสลายโดยธรรมชาติและกาล เวลา ๒) อนุรักษ์เพื่อพัฒนามรดกวัฒนธรรมให้กลับมาเป็นส่วนหนึ่งของสังคมปัจจุบันให้ได้[๕๒]

---

[๔๙]ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นานมีบุ๊ค, ๒๕๔๖), หน้า ๘.

[๕๐]สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ,**ความหมายและขอบข่ายงานวัฒนธรรม**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๓๕), หน้า ๑๔.

[๕๑]วิมล จิโรจพันธ์ และคณะ, **ศิลปะ และวัฒนธรรมไทย**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แสงดาว, ๒๕๔๘), หน้า ๓๘.

[๕๒]สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์, **การอนุรักษ์ศิลปกรรม**, (เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๒), หน้า ๘-๙.

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ก็คือ เป็นการเก็บรักษาหรือการพิทักษ์รักษาและธำรงไว้ซึ่งคุณค่ามรดกวัฒนธรรมของชุมชนสังคม เพื่อให้สืบทอดไปยังชนรุ่นหลัง ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม เพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจ เกิดความรัก ความหวงแหน ตลอดจนความภูมิใจในความเป็นชุมชนสังคม บนรากฐานมรดกวัฒนธรรมและเทคโนโลยีของตน เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้า การถ่ายทอด รักษา เพื่อให้ศิลปวัฒนธรรมของชุมชนสังคมได้ดำรงอยู่และเจริญงอกงามต่อไปถึงคนรุ่นหลัง

๓.๓.๒ สภาพการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของพระสงฆ์วัดพระธาตุเรืองรองในอดีต

ศิลปวัฒนธรรมพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรองเป็นศิลปวัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมประจำท้องถิ่นของชนสี่เผ่าไทย อันเป็นผลผลิตทางภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่แสดงถึงวิถีชีวิตขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี พิธีกรรมความเชื่อของกลุ่มชนนั้น ๆ ทั้งยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการบำบัดปัญหาของสังคมและชุมชนในอดีต และยังเป็นสื่อสัญลักษณ์ในการให้ข้อคิด คติธรรม และการสร้างความสามัคคีในชุมชน ดังที่ ดนัย ไชยโยธา ได้กล่าวไว้ว่า วัฒนธรรมเป็นเรื่องที่สำคัญมาก เพราะวัฒนธรรมเป็นเครื่องที่บ่งชี้ให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองและความก้าวหน้าของสังคมในอดีตทุกชาติทุกภาษาจึงมีนโยบายที่ จะรักษาและเชิดชูวัฒนธรรมของตนไว้[๕๓]

นอกจากนี้ ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและโบราณวัตถุของไทยนั้น ภาครัฐบาลได้เสนอให้มีการกำหนด “วันอนุรักษ์มรดกไทย” ขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๓๐ โดยใช้วันที่ ๒ เมษายน ของทุกปี ซึ่งเป็นวันคล้ายวันพระราชสมภพในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีด้วย เนื่องจากพระองค์ทรงสนพระราชหฤทัยในมรดกทางวัฒนธรรมของไทยในทุกด้าน และทรงพยายามที่จะฟื้นฟูสนับสนุนให้มรดกทางวัฒนธรรมของไทย ไม่ว่าจะเป็นงานด้านศิลปกรรม ดนตรี วรรณกรรมและประเพณีต่าง ๆ ให้คงอยู่คู่ชาติไทยตลอดไป[๕๔]

ดังนั้น แนวทางการส่งเสริมและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของพระสงฆ์วัดพระธาตุเรืองรองในอดีตจึงได้มีการดำเนินการ คือ

๑. การจัดตั้งคณะกรรมการ

พระครูวิบูลธรรมภาณ (หลวงปู่ธัมมา พิทักษา) ได้ประชุมคณะกรรมการวัดพระธาตุเรืองรอง ผู้นำชุมชน และศรัทธาสาธุชนของวัด เพื่อชี้แจงและขอรับฟังข้อคิดเห็นของผู้เข้าร่วมประชุมเรื่องการจัดตั้งคณะกรรมการในการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรอง เพื่อใช้เป็นที่รวบรวมศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นและโบราณวัตถุ ตลอดจนของเก่าที่หลวงปู่ธัมมา ท่านได้รวบรวมไว้ เพื่อให้เป็น

---

[๕๓]ดนัย ไชยโยธา, **สังคม วัฒนธรรม และประเพณีไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๒,** (กรุงเทพมหานคร: โอ เอส พริ้นติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๔๖).

[๕๔]พระพชรพร โชติวโร (อาษากิจ), “ศึกษากระบวนการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น กรณีศึกษาวัดร้องเม็ง จังหวัดเชียงใหม่”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (**บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๒๔.

สถานที่สำหรับผู้ที่สนใจได้เข้ามาศึกษามรดกทางศิลปวัฒนธรรมและโบราณวัตถุ อันเป็นภูมิปัญญาพื้นบ้านที่เกิดจากความคิดอันทรงคุณค่าของบรรพบุรุษ ผู้เข้าร่วมประชุมทุกคนต่างเห็นชอบให้มีการตั้งคณะกรรมการของวัดให้เป็นคณะกรรมการของพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรองด้วยและแสดงความจำนงที่จะนำมรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นและโบราณวัตถุที่ตนมีอยู่มาบริจาคเพื่อจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรองพร้อมกับจะช่วยประชาสัมพันธ์ให้กับคนทั้งในและนอกชุมชนได้รับรู้[๕๕]

๒. การมีส่วนร่วมของหน่วยราชการ

การเริ่มต้นของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรองที่ผ่านมาเกิดจากพระสงฆ์ คือหลวงปู่ธัมมา พิทักษา เพราะวัดเป็นสถาบันของชุมชน วัดและพระสงฆ์จึงกลายเป็นผู้เก็บสะสมของของเก่า ๆ ทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยการเริ่มต้นในระยะแรก ๆ นั้น คงอาจไม่ได้คาดหวังไว้ว่าจะต้องมีวัตถุทางศิลปวัฒนธรรมเท่านั้นเท่านี้หรือมากน้อยอย่างไร ดังนั้นเริ่มต้นหลวงปู่จึงเริ่มสร้างอาคารจากหลังเล็ก ๆ เพื่อเป็นที่เก็บรักษาและจัดแสดงศิลปวัฒนธรรมที่มีอยู่เหล่านั้น และเมื่อมีผู้สนใจและบริจาคมากขึ้นและมีเงินพอท่านก็จะสร้างขยายอาคารไปเรื่อย ๆ เพื่อใช้เก็บรักษาอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมที่ค่อย ๆ เพิ่มขึ้น เนื่องจากเรื่องราวของชุมชนและศิลปวัฒนธรรมนั้นมีมากซึ่งย่อมเปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา ดังนั้น หัวใจสำคัญของการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในช่วงแรก ๆ จึงได้อาศัยพระสงฆ์ภายในวัดเป็นผู้ช่วยกันทำเท่าที่กำลังจะพอมี เพราะโดยคณะกรรมการที่ตั้งไว้ก็ไม่มีความเข้าใจในการดำเนินการเท่าที่ควร และบางครั้งก็ต้องอาศัยคณะนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษและสภาวัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษได้เข้ามาเป็นพี่เลี้ยงให้ คอยแนะนำเทคนิคเล็ก ๆ น้อย ๆ บางประการในการจัดแสดงให้บ้างเท่านั้น แต่สิ่งที่มีความจำเป็นมาก ก็คือ การทำทะเบียนวัตถุ ได้แก่ การแยกประเภท ว่าเป็นของกลุ่มชาติพันธ์ใดหรือมาจากที่ไหน ใช้งานอย่างไร ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ต้องทำให้เป็นระบบ เพราะหากว่าเกิดสูญหายไปก็จะไม่สามารถใช้หลักฐานที่มีอยู่ยืนยันเอาคืนมาได้[๕๖]

๓.๓.๓ สภาพการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของพระสงฆ์วัดพระธาตุเรืองรองในปัจจุบัน

พระธาตุเรืองรองในปัจจุบันเป็นอาคารสูง ๖ ชั้นที่สร้างเสร็จสมบูรณ์มีลักษณะสถาปัตยกรรมแบบผสมผสานแนวศิลปวัฒนธรรมของสี่ชนเผ่าของอีสานใต้ คือ ลาว ส่วย เขมร และเยอ ที่เริ่มต้นก่อสร้างขึ้นเมื่อประมาณ เกือบ ๓๐ ปีก่อน[๕๗]ซึ่งบริบทในปัจจุบันสามารถแสดงให้เห็นได้ดังภาพ ๓.๑

---

[๕๕]สัมภาษณ์ พระครูวิบูลธรรมภาณ (หลวงปู่ธัมมา พิทักษา), เจ้าอาวาสวัดพระธาตุเรืองรอง, อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๑].

[๕๖]สัมภาษณ์ พระครูโกศลสุตคุณ, เจ้าอาวาสบ้านเอก (ผู้ช่วยดูแลพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรอง), ตำบลหนองปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๗ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

[๕๗]สากล เจรจา**, พิพิธภัณฑ์สี่เผ่าไทย วัดพระธาตุเรืองรอง, ศมส,** (กรุงเทพมหานคร: เสาร์สวัสดี ๒๕๔๘), หน้า ๘-๙.

ภายในพระวิหารพระธาตุเรืองรอง และบรรยากาศภายนอก

โบสถ์ภายในอาคารเทียมเกวียน และภาพทิวทัศน์ถ่ายจากจุดชมวิวชั้นบนของพระธาตุเรืองรอง

ภาพประกอบ ๓.๑ แสดงบริบททั่วไปของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรองในปัจจุบัน

ในปัจจุบันสภาพการส่งเสริมและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของวัดพระธาตุเรืองรอง ได้มีการดำเนินการเพิ่มเติม คือ

๑. การจัดแสดงศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของวัดพระธาตุเรืองรอง

ปัจจุบันวัดพระธาตุเรืองรอง ได้ทำหน้าที่ในการรวบรวมและจัดแสดงศิลปวัฒนธรรมที่เป็นเครื่องใช้พื้นบ้านของชาวบ้านกลุ่มชาติพันธ์ชุมชนสี่เผ่าไทย ด้วยวัตถุประสงค์หลักเพื่อแสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมอันเป็นวิถีชีวิตของชนสี่เผ่าไทยจังหวัดศรีสะเกษ ที่ปัจจุบันวิถีชีวิตพื้นบ้านของกลุ่มชนเหล่านี้ได้ค่อย ๆ สูญหายไปจากสังคมมากขึ้น ซึ่งในส่วนพื้นที่การจัดแสดงของพระธาตุเรืองรองในปัจจุบันนั้น เมื่อก้าวเข้าสู่ประตูวัด จะพบกับรูปปั้นวัวคู่ยักษ์เทียมเกวียนขนาดใหญ่สูงประมาณตึกสองชั้น ส่วนที่เป็นเกวียนนั้นคือโบสถ์ภายในมีพระประธานประดิษฐานให้นักท่องท่องเที่ยวได้กราบไหว้บูชา และบริเวณโดยรอบด้านล่างของพระธาตุเรืองรอง ยังมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นที่เคารพบูชาของชาวบ้านในชุมชน ส่วน

ด้านหลังจะมีวัตถุมงคลและหนังสือธรรมะให้เช่าบูชา และที่เป็นจุดเด่นอีกอย่างหนึ่งของพระธาตุเรืองรอง คือ ป้ายที่บรรจุถ้อยคำสั่งสอน และคติเตือนใจต่าง ๆ ให้คนที่ผ่านมาอ่าน ได้เตือนสติเตือนกายเตือนใจตัวเองไม่ให้ประมาทในการดำเนินชีวิต

สำหรับส่วนพระธาตุเรืองรองจะมีพื้นที่จัดแสดงศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นและโบราณวัตถุ โดยแบ่งออกเป็น ๖ ชั้น ประกอบด้วย

ชั้นที่ ๑ แรกสุดจะมีนิทรรศการนิทานพื้นบ้านความเป็นมาต่าง ๆ ในลักษณะรูปปั้นแสดงประเพณีวัฒนธรรมต่าง ๆ ในท้องถิ่น และบนขื่อคานมีภาพจิตรกรรมเล่าเรื่องราวพร้อมคำบรรยายเกี่ยวกับตำนานความเชื่อต่าง ๆ ตามฮีต ๑๒ คลอง ๑๔

ชั้นที่ ๒ ชั้นที่ ๓ จะเป็นที่จัดแสดงพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านกลุ่มชาติพันธ์สี่เผ่าไทยในอดีต คือ ส่วย เขมร ลาว เยอ ประกอบด้วย โบราณวัตถุ เครื่องมือเครื่องใช้ในการทำมาหากินในชีวิตประจำวันของชาวบ้าน เช่น ถ้วยชาม เครื่องปั้นดินเผาต่าง ๆ เครื่องมือดักสัตว์ อาวุธ เตารีดโบราณ อุปกรณ์การเลี้ยงหม่อนไหม หนังสือ ตำราต่าง ๆ ที่น่าสนใจ โดยสิ่งของที่จัดแสดงส่วนใหญ่จะมีป้ายชื่อเรียก และฝาผนังจะมีภาพเขียนสถานที่ท่องเที่ยว เหตุการณ์ต่าง ๆ ของจังหวัดศรีสะเกษ ส่วนระเบียงภายนอกทั้งสี่ด้านจะเป็นห้องจำลองชีวิตความเป็นอยู่ กิจกรรมประเพณีของชนเผ่าทั้งสี่เผ่าไทย

ชั้นที่ ๔ จัดไว้เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจของผู้ที่เข้ามาเยี่ยมเยียน เข้าชม

ชั้นที่ ๕ ใช้เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม สวดมนต์ ทำสมาธิ ของประชาชนทั่วไป

ชั้นที่ ๖ เป็นชั้นบนสุดเป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ พระบรมเกศาธาตุ (เส้นผม) ของพระอรหันต์ รวมถึงเป็นจุดชมวิวในมุมสูงที่สวยงามสบายตา[๕๘] ดังตัวอย่างภาพประกอบที่ ๓.๒

---

[๕๘]สัมภาษณ์ พระครูโกศลสุตคุณ, เจ้าอาวาสบ้านเอก (ผู้ช่วยดูแลพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรอง), ตำบลหนองปล้อง และสัมภาษณ์ นายบุญเรือง ขันตา, ปราชญ์ชาวบ้านสร้างเรือง ตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ, [๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

แสดงวิถีชีวิตชนเผ่าลาว ส่วย เขมร และเยอ ผ่านหุ่นจำลอง

หุ่นแสดงวัฒนธรรม และหุ่นจำลองวิถีการดำเนินชีวิตคนพื้นบ้านในอดีต

ข้าวของเครื่องใช้ในสมัยโบราณภายในพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรอง

ภาพประกอบที่ ๓.๒ แสดงภาพจำลองวิถีวัฒนธรรมท้องถิ่นชนสี่เผ่าไทย

๒. การบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์พระธาตุเรืองรอง

ปัจจุบัน พระครูวิบูลธรรมภาณ หรือ หลวงปู่ธัมมา พิทักษา ซึ่งเป็นเจ้าอาวาสวัดพระธาตุเรืองรอง ยังคงเป็นผู้รับผิดชอบควบคุมการบริหารงานจัดการพิพิธภัณฑ์พระธาตุเรืองรองเองทั้งหมดเพียงคนเดียว โดยมีคณะกรรมการวัดซึ่งเป็นชาวบ้านสร้างเรือง อันเป็นที่ตั้งของวัดได้เข้ามาช่วยเหลือดำเนินงานบางอย่างในลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์พระธาตุเรืองรอง ได้แก่ นายพรมมา ธิปเทศ นายวิชิต พิทักษา นายบุญเรือง ขันตา และนางสาวเทียนทอง พงษ์พีระ โดยมีหลวงปู่ธัมมา พิทักษา จะเป็นกำลังหลักในการบริหารดำเนินการและตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ รวมถึงยังรับหน้าที่เป็นผู้ดูแลพิพิธภัณฑ์บางครั้งยังเป็นผู้นำชมด้วย รวมถึงยังทำหน้าที่ในการจัดแสดงสิ่งของ ทำ

ทะเบียน และคำอธิบาย โดยอาศัยนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษและสภาวัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ เข้ามาเป็นพี่เลี้ยงให้คำปรึกษาแนะนำเทคนิคในการจัดแสดงให้บางประการ ส่วนพระลูกวัดพระธาตุเรืองรองจะเป็นผู้คอยดูแลทำความสะอาดภายในพิพิธภัณฑ์เท่านั้น

แต่หากจะกล่าวไปแล้วการบริหารจัดการพระธาตุเรืองรอง ได้พยายามที่จะดำเนินการตามแนวทางการบริหารจัดการตามรอยพระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่พระราชาทานไว้เมื่อวันที่ ๑๗ กันยายน ๒๕๒๔ ภายใต้ แนวคิด บวร หรือ โครงสร้างพิพิธภัณฑ์ ๓ ส่วน โดย “บ้าน” ทำหน้าที่ช่วยเหลือในการเสาะแสวงหาวัตถุทางศิลปวัฒนธรรมที่จะจัดแสดง “วัด” ทำหน้าที่เป็นผู้จัดพื้นที่แสดงสิ่งของที่หามาได้ ส่วน “โรงเรียนในชุมชน” เช่นโรงเรียนบ้านเอกสร้างเรือง โรงเรียนบ้านหญ้าป้อง โรงเรียนศรีสะเกษน้อมเกล้า เป็นต้น ได้เข้ามาช่วยทำในการจัดกิจกรรมและนิทรรศการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในช่วงเทศกาลสำคัญ เช่น การจัดงานไหว้พระธาตุประจำปี การแสดงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมดั้งเดิม คือ ทอผ้า ตำข้าวตีเหล็ก บีบข้าวปุ้น จักสาน การเป่าแคน เป่าโหวด ดีดพิณ เป่าสะไน ในช่วงสงกรานต์ทุกปี อันเป็นเอกลักษณ์ของชนสี่เผ่า[๕๙]

สรุปได้ว่า สภาพการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง มีปัจจัยทั้งภายในและภายนอกที่เกี่ยวข้อง โดยปัจจัยภายในจะมีพระครูวิบูลธรรมภาณ หรือ หลวงปู่ธัมมา พิทักษา เป็นผู้ที่มีบทบาทหน้าที่ในการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์และเป็นกำลังหลักในการดำเนินการและตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ ตั้งแต่เริ่มก่อตั้งพระธาตุเรืองรองจนถึงปัจจุบัน ส่วนปัจจัยภายนอกที่เข้ามาสนับสนุน คือ หน่วยงานราชการ เช่น มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ สภาวัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ และสถานศึกษา ชุมชนในการเข้าร่วมกับกิจกรรมต่าง ๆ เพื่ออนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่ต่อไป

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ปัจจุบันพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรองนั้น หากมองด้วยสายตาของบุคคลภายนอกแล้ว คล้ายว่าจะเป็นพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นที่ประสบความสำเร็จ ด้วยหลักฐานยืนยันจากการศึกษาสัมภาษณ์ผู้ที่ใกล้ชิดกับวัดพระธาตุเรืองรองดังที่กล่าวแล้วนั้น ไม่ว่าจะเป็นการที่พิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรองได้เปิดทำการเก็บรักษาอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นมาเป็นเวลาอย่างยาวนานกว่า ๓๐ ปี ตลอดจนการที่มีผู้คนทั่วไปให้ความสนใจเข้ามาเยี่ยมชม และการได้รับการยอมรับจากชาวบ้านในชุมชนในฐานะที่สร้างชื่อเสียงและรายได้ให้กับชุมชน แต่หากมองลึกลงไปในอนาคตแล้วพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรองยังไม่สามารถเป็นพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านของชุมชนได้อย่างแท้จริง ทั้งในด้านการบริหารจัดการที่ยังไม่สามารถเชื่อมโยงกับชุมชนได้ เนื่องจากเสียงชาวบ้านในชุมชนที่ชื่นชมนั้นก็เป็นเพียงในลักษณะของคนนอกมองเข้ามา ชาวบ้านหาได้มีความรู้สึกว่ามีส่วนร่วมหรือความภาคภูมิใจในฐานะที่พระธาตุเรืองรองนี้ คือ ส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของชุมชนไม่ ทั้งที่สิ่งของในการจัดแสดงในพระธาตุเรืองรองส่วนมากล้วนมีที่มาจากภูมิปัญญาอันเป็นวิถีชีวิตของชาติพันธุ์บรรพบุรุษของชนชาวศรีสะเกษ ทั้งนี้เนื่องมาจากสิ่งของจัดแสดงในพระธาตุเรืองรองปัจจุบันนั้น เริ่มต้นจากสิ่งของที่ไม่

---

[๕๙]สัมภาษณ์ พระครูโกศลสุตคุณ, เจ้าอาวาสบ้านเอก (ผู้ช่วยดูแลพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรอง), ตำบลหนองปล้อง และสัมภาษณ์ นายบุญเรือง ขันตา, ปราชญ์ชาวบ้านสร้างเรือง ตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมืองจังหวัดศรีสะเกษ, [๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

จำเป็นในชีวิตประจำวันของชาวบ้านแล้ว จึงนำไปไว้ที่วัด ไม่ว่าจะเป็นสิ่งของที่ชำรุดหรือสิ่งของที่ไม่มีความจำเป็นใด ๆ ต้องใช้งานอีก

ดังนั้น ในวันที่สิ่งของเหลือใช้เหล่านี้ของชาวบ้านได้กลายเป็นของพระธาตุเรืองรอง ชาวบ้านจึงไม่มีความตื่นเต้น ยินดี หรือมีส่วนร่วมเท่าที่ควร กอปรกับพระธาตุเรืองรองแห่งนี้ได้รับการบริหารแบบผูกขาดโดยเจ้าอาวาสวัด คือ พระครูวิบูลธรรมภาณ หรือ หลวงปู่ธัมมา พิทักษา แต่สำนึกตลอดจนการรับรู้ในความเป็นเจ้าของชุมชนนั้น ชุมชนแทบจะไม่มีความเข้าใจ แต่เนื่องจากพระธาตุเรืองรองในปัจจุบันมีประชาชนทั่วไปจากภายนอกหันมาให้ความสนใจมากขึ้น ชาวบ้านชุมชนจึงหันมาให้ความใส่ใจเพราะเหตุผลที่พ่วงด้วยเรื่องของเศรษฐกิจ แต่ชาวบ้านยังคงไม่สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมกับการบริหารจัดการพระธาตุเรืองรองในฐานะเจ้าของทรัพยากรมรดกศิลปวัฒนธรรมได้ ดังนั้น หากวันหนึ่งพระครูวิบูลธรรมภาณหรือหลวงปู่ธัมมา พิทักษา ไม่อยู่เสียแล้ว พระธาตุเรืองรองก็อาจกลายเป็นสถานที่เพียงแค่เก็บรักษาของเก่าทางวัฒนธรรมไว้เท่านั้น

ผู้วิจัยจึงเห็นว่า สภาพการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน พระสงฆ์ในวัดพระธาตุเรืองรองจึงควรมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงบทบาทของตนให้มากยิ่งขึ้น โดยการส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนได้เข้ามาเป็นหุ้นส่วนในความเป็นเจ้าของอย่างเป็นรูปธรรมในการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมร่วมกัน ในทุกมิติของทุกฝ่ายทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน สถานศึกษา และชุมชน รวมถึงหน่วยงานท้องถิ่นต่าง ๆ เพื่อที่ทุกฝ่ายจะได้ร่วมกันรณรงค์ทำหน้าที่เผยแพร่ฟื้นฟู ถ่ายทอดประชาสัมพันธ์ อนุรักษ์ดูแลรักษาและสืบสานทรัพยากรทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ชนสี่เผ่าไทยของจังหวัดศรีสะเกษ ทั้งยังจะเป็นการส่งเสริมให้พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านพระธาตุเรืองรองได้ทำหน้าที่เป็นแหล่งเรียนรู้ทางศิลปวัฒนธรรมที่มีความพร้อมและมีศักยภาพคู่กับชุมชนได้อย่างแท้จริงและยั่งยืน

จากที่ได้ศึกษาสภาพการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของพระสงฆ์วัดพระธาตุเรืองรองตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันดังที่กล่าวแล้วนั้น ผู้วิจัยจะได้วิเคราะห์ถึงปัญหาอุปสรรคและเสนอแนวทางการส่งเสริมบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรองในบทที่ ๔ ต่อไป

บทที่ ๔

ปัญหา อุปสรรค และเสนอแนวทางการส่งเสริมบทบาทของพระสงฆ์ ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง

ในบทนี้ ผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงปัญหาอุปสรรคและเสนอแนวทางการส่งเสริมบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำเสนอโดยมีรายละเอียดเป็นลำดับดังต่อไปนี้

๔.๑ วิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นสี่เผ่าไทยวัดพระธาตุเรืองรอง

หน้าที่สำคัญของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น คือ การรักษามรดกของท้องถิ่น ทั้งยังเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมด้านต่าง ๆ ของชุมชน รวมทั้งเป็นแหล่งเรียนรู้ ศึกษา ค้นคว้าของนักวิชาการ นักเรียน นักศึกษาจากสถานศึกษา และประชาชนทั่วไป ทั้งในท้องถิ่นและนอกท้องถิ่น ซึ่งพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดพระธาตุเรืองรอง ถือเป็นพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นแห่งหนึ่งที่จัดตั้งอยู่ในบริเวณศาสนสถาน โดยการริเริ่มความคิดของพระสงฆ์ และทำหน้าที่ในการบริหารดำเนินงานโดยพระสงฆ์ อย่างไรก็ตาม แม้ปัจจุบันพระธาตุเรืองรองจะได้เติบโตและเพิ่มจำนวนผู้เข้าชมขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่ที่ผ่านมาเป็นการเพิ่มในเชิงปริมาณ การพัฒนาประสิทธิภาพตามรูปแบบงานพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นยังคงมีอยู่อย่างจำกัด ทั้งนี้เนื่องจากปัญหาอุปสรรคหลายประการ ซึ่งผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์รวบรวมประเด็นปัญหาอุปสรรคต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นสี่เผ่าไทยวัดพระธาตุเรืองรอง ได้ดังนี้

๔.๑.๑ ปัญหาอุปสรรคด้านการอนุรักษ์ดูแลรักษา

บริบทหนึ่งของสังคมไทยตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ประเด็นหนึ่งที่ต้องทบทวนและสร้างความเข้าใจ คือ เรื่องพิพิธภัณฑ์วัดกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น โดยสิ่งของที่ได้รับบริจาคให้วัด หรืออะไรที่เก่า ๆ แก่ ๆ ต้องเอาไปไว้วัด ของเก่าของแก่ก็ต้องไปเก็บรักษาไว้ที่วัด อะไรต่าง ๆ เหล่านี้ จึงทำให้วัดมีของเก่าแก่มากมาย มีทั้งของวัดเองที่เป็นมรดกตกทอดมาแต่โบราณ และมีทั้งของบริจาค[๑] ซึ่งพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรองแม้จะเกิดขึ้นจากการริเริ่มของหลวงปู่ธัมมา พิทักษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นสถานที่เก็บรวบรวมมรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของชนสี่เผ่าศรีสะเกษ แต่พระสงฆ์ภายในวัดไม่รู้จักหรือไม่มีความรู้ความสามารถในการดูแลรักษาอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นต่าง ๆ เหล่านั้นยิ่งพิพิธภัณฑ์ภายในวัดที่มีสมบัติมรดกทางศิลปวัฒนธรรมอย่างมากมาย หากพระสงฆ์ผู้ดูแลไม่รู้จักหรือไม่มีความรู้เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมแล้ว ก็ยิ่งทำให้ดูเหมือนจะไม่เห็นคุณค่าสิ่งของเหล่านั้นเพราะด้วยมีไม่น้อยที่ต้องถูก

---

[๑]ต่อจรัส พงษ์สาลี, **รายงานวิจัยเรื่อง พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในประเทศไทย บทบาทของวัดในฐานะสื่อกลางในการฟื้นฟูวัฒนธรรมระดับท้องถิ่น มุมมองจากการทบทวนประวัติศาสตร์และพัฒนาการของงานพิพิธภัณฑสถานไทย**, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิริธร องค์การมหาชน, ๒๕๔๗), หน้า ๔๘.

ทำลายไป

ทั้งนี้สอดคล้องกับ **พระราชกิตติรังษี** เจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ ที่ได้ให้ทัศนะถึงปัญหาและอุปสรรคไว้ว่า[๒]

“ประเด็นที่อาจเรียกว่าเป็นปัญหาต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง เท่าที่ทราบนั้นอาจพิจารณาได้จากการดำเนินงานโดยหลวงปู่ธัมมา พิทักษา แต่เพียงผู้เดียว จึงทำให้ขาดการสนับสนุนจากผู้นำชุมชน รวมถึงองค์กร หรือหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งการมองข้ามปัญหานี้ ทำให้การประสานความร่วมมือในการเอาใส่ใจดูแลรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรมประเพณีของบรรพบุรุษ ไม่ได้รับการส่งเสริมเท่าที่ควร เพราะขาดการสนับสนุนอย่างจริงจัง ทั้งในด้านงบประมาณ กำลังแรงกาย และสติปัญญา เพื่อที่จะส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในชุมชนของตน จึงเสมือนเป็นการทำลายของเก่าให้สูญสิ้นไปโดยไม่รู้ตัว เพราะพระสงฆ์เราไม่มีความรู้ความสามารถหรือไม่มีประสบการณ์ในการดูแลรักษาวัตถุทางศิลปวัฒนธรรมเหล่านี้ได้ทั้งหมด”ซึ่งสอดคล้องกับ **พระครูโกศลสุตคุณ** ผู้ช่วยดูแลพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรองที่ได้ให้ทัศนะว่า[๓]

“หากจะให้ว่ากันตรง ๆ บทบาทของพระสงฆ์ในการดำเนินงานพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรองที่มีอยู่ในปัจจุบัน ยังขาดความเชื่อมโยงกับชุมชนรอบข้าง ทั้งยังไม่สามารถทำความเข้าใจถึงความสำคัญในการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นให้กับประชาชนในท้องถิ่นได้ดีพอ ทำให้ขาดการสนับสนุนการดูแลและการเข้ามาใช้ประโยชน์จากพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นของประชาชนเท่าที่ควร แม้จะมีการทำงานโดยอาศัยความร่วมมือกับทางโรงเรียนในท้องถิ่น เช่น โรงเรียนศรีสะเกษน้อมเกล้า โรงเรียนบ้านหญ้าปล้อง โรงเรียนบ้านเอกสร้างเรือง เป็นต้น และทางคณะกรรมการของพระธาตุเรืองรองได้ติดต่อไปยังสถาบันราชภัฏศรีสะเกษแล้ว เพื่อให้เข้ามาช่วยในการสงวนรักษาวัตถุและให้ความรู้ แต่ก็ยังไม่ได้รับความช่วยเหลือเท่าที่ควร นอกจากนี้ ยังขาดการศึกษา ค้นคว้า และการวิจัยด้านศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ได้มีการรวบรวมไว้แล้ว เพื่อให้ทราบความหมาย และความสำคัญของวัฒนธรรมในฐานะที่เป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นอย่างถ่องแท้ อันเป็นรากฐานของการดำเนินชีวิตของวิถีชุมชน เพื่อให้เห็นคุณค่า ทำให้เกิดการยอมรับ และนำไปใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสมต่อไป และสอดคล้องกับทัศนะของ **นางพรทิพย์ แสงฟ้า** กำนันตำบลหญ้าปล้องที่กล่าวว่า

“หากกล่าวถึงในท้องถิ่นตำบลหญ้าปล้อง ทุกหมู่บ้าน และในเขตใกล้เคียงวัดพระธาตุเรืองรอง แม้จะมีความผูกพันและให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นมาเป็นอย่างดีและให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทางวัดพระธาตุเรืองรองได้จัดขึ้นมาตลอด แต่สิ่งหนึ่งที่จะต้องกล่าวถึง ก็คือ บทบาทของพระสงฆ์ทั้งในส่วนของวัดพระธาตุเรืองรองเองและในจังหวัดศรีสะเกษด้วย พระสงฆ์ในปัจจุบันยังไม่ค่อยจะมีบทบาทเข้ามามีส่วนร่วมในด้านการอนุรักษ์มากเท่าไร

---

[๒]สัมภาษณ์ พระราชกิตติรังษี, เจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ วัดเจียงอีศรีมงคลวราราม พระอารามหลวง, อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

[๓]สัมภาษณ์ พระครูโกศลสุตคุณ, เจ้าอาวาสบ้านเอก (ผู้ช่วยดูแลพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรอง), ตำบลหนองปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๗ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

เพราะคิดว่าการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นนั้น เป็นเรื่องของทางวัดพระธาตุเรืองรองเองโดยเฉพาะ และได้มีการบริหารจัดการดีแล้ว จึงไม่ได้เล็งเห็นปัญหาที่มีอยู่และยังมองว่าให้เป็นเรื่องของหน่วยงานหรือองค์กรทางวัฒนธรรม ดังนั้น จึงเป็นปัญหาในการมีส่วนร่วมและการแสดงบทบาทร่วมกันของทางคณะสงฆ์ในจังหวัดในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมต่อการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของวัดพระธาตุเรืองรองในปัจจุบัน”[๔]

แนวทางการแก้ไขปัญหาอุปสรรคด้านการอนุรักษ์ดูแลรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นนั้น คือ การพระสงฆ์ในวัดพระธาตุเรืองรองและพระสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ ต้องให้ความร่วมมือต่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น และทำการศึกษาให้เกิดความรู้ความเข้าใจ โดยเชิญวิทยากรจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาให้การอบรมความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมแด่พระสงฆ์ในวัดพระธาตุเรืองรองและคณะกรรมการบริหารจัดการวัดได้นำไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติต่อไป

๔.๑.๒ ปัญหาอุปสรรคด้านการเผยแพร่และฟื้นฟู

สภาพการณ์ปัจจุบันของพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรอง ยังขาดผู้รู้ที่ทรงภูมิปัญญา หรือปราชญ์ท้องถิ่นเพื่อการถ่ายทอดเผยแพร่ให้ความรู้ทางประวัติศาสตร์สังคมวัฒนธรรมของท้องถิ่นแก่ผู้ที่เข้าชม อย่างมากก็เป็นเพียงสถานที่รวบรวมโบราณวัตถุที่ไร้เรื่องราวปะติดปะต่อ ไม่สามารถนำมาเชื่อมต่อให้คนรุ่นหลังเข้าใจถึงความเป็นไปในสังคมและศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นได้ และนำมาซึ่งปัญหาและอุปสรรคในการถ่ายทอดเผยแพร่การให้ความรู้ตลอดจนการฟื้นฟูที่เกี่ยวข้องกับมรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นหรือของสิ่งนั้น ๆ ซึ่งถือเป็นเรื่องสำคัญ เพราะการถ่ายทอดเผยแพร่และฟื้นฟู ย่อมจะเป็นตัวกระตุ้นให้คนในท้องถิ่นเกิดความภูมิใจกระทั่งกลายเป็นแนวร่วมในเรื่องการรักษาอนุรักษ์และปกป้องศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของตนมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับ **พระครูโกศลสุตคุณ** ผู้ช่วยดูแลพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรองที่ได้ให้ทัศนะว่า[๕]

“สิ่งหนึ่งที่อาจเป็นปัญหาอุปสรรคต่อการดำเนินงานของพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรองคือการขาดความร่วมมืออย่างจริงจังในการนำภูมิปัญญาที่ผ่านการเลือกสรรกลั่นกรองด้วยเหตุและผลอย่างรอบคอบและรอบด้านของคนรุ่นก่อนอันเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ไปเผยแพร่ให้คนในสังคมได้รับรู้ให้เกิดความเข้าใจ และตระหนักในคุณค่า คุณประโยชน์และปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม โดยกระบวนการการมีส่วนร่วมผ่านสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษาหรือหน่วยงานที่จัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมต่าง ๆ ได้ ซึ่งถือเป็นเรื่องสำคัญ เพราะสิ่งนี้คือสิ่งที่จะเป็นตัวกระตุ้นให้คนในท้องถิ่นเกิดความภูมิใจกระทั่งกลายเป็นแนวร่วม ในการถ่ายทอดเผยแพร่และฟื้นฟูมรดกทางศิลปวัฒนธรรม แต่เมื่อขาดการดำเนินการอย่างจังจริงในเรื่องนี้ จึงไม่อาจสะท้อนผลใด ๆ ได้” ซึ่งสอดคล้องกับ **นายบุญเรือง ขันตา** ปราชญ์ชาวบ้านที่กล่าวว่า “ปัญหาอุปสรรคด้านการถ่ายทอดเผยแพร่และฟื้นฟูมรดกทางศิลปวัฒนธรรม

---

[๔]สัมภาษณ์ นางพรทิพย์ แสงฟ้า, กำนันตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ, [๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

[๕]สัมภาษณ์ พระครูโกศลสุตคุณ, เจ้าอาวาสบ้านเอก (ผู้ช่วยดูแลพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรอง), ตำบลหนองปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๗ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

ท้องถิ่นของวัดพระธาตุเรืองรองจะขึ้นตรงต่อหลวงปู่ธัมมา พิทักษา เป็นหลัก และการจัดการพิพิธภัณฑ์ก็มักจะเน้นไปในเรื่องของการจัดแสดงมรดกทางภูมิปัญญาท้องถิ่นเสียมากกว่า ที่จะดำเนินการในเรื่องของการถ่ายทอดเผยแพร่และฟื้นฟู ส่วนรายได้หรือเงินอุดหนุนต่าง ๆ ทางวัดก็จะนำไปดำเนินการเพื่อขยายสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ภายในวัด จึงทำให้ขาดงบประมาณในส่วนของการดำเนินงานถ่ายทอดเผยแพร่และฟื้นฟูมรดกทางศิลปวัฒนธรรม อีกอย่างการขอความร่วมมือจากภาครัฐและเอกชนก็ไม่ค่อยได้รับการตอบสนองและสนับสนุนอย่างเต็มกำลังเท่าที่ควร จนกลายเป็นปัญหาทำให้ขาดความต่อเนื่องในการถ่ายทอดเผยแพร่และการฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งนับวันจะค่อย ๆ เลื่อนหายไป คนรุ่นใหม่จึงไม่ให้ความสำคัญที่จะสืบสาน อย่างมากก็เพียงแค่ให้ความสนใจมาเยี่ยมชมเท่านั้น”[๖]

นอกจากนี้ **นายมณเฑียร จันตะ** ผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านหญ้าปล้อง ก็ได้ให้ทัศนะถึงปัญหาอุปสรรคด้านการถ่ายทอดเผยแพร่และฟื้นฟูมรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของวัดพระธาตุเรืองรองว่า “ในฐานะที่เป็นผู้นำหมู่บ้าน ผมมองว่า ทางวัดพระธาตุเรืองรองหรือพระสงฆ์ยังขาดการร่วมมืออย่างจริงจังจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องที่จะเข้ามารณรงค์สืบสานงานฟื้นฟูอย่างจริงจัง ทั้งยังขาดงบประมาณ คือ มีแต่เสียงตอบรับ แต่ไม่มีการขับเคลื่อนหรือรณรงค์ดำเนินกิจกรรมเพื่อให้มีการถ่ายทอดเผยแพร่ฟื้นฟูเพื่อให้เกิดความต่อเนื่อง ซึ่งผมมองว่าเรื่องนี้เป็นปัญหาอย่างมากต่อการถ่ายทอดเผยแพร่และฟื้นฟูมรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของวัดพระธาตุเรืองรอง”[๗]

ขณะที่ **นายเสน่ห์ นามจันทรา** ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหญ้าปล้อง ได้ให้ทัศนะว่า “ปัญหาอุปสรรคที่เห็นในปัจจุบันของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง คือการไม่สามารถเลือกสรรภูมิปัญญาที่กำลังจะสูญหาย หรือที่สูญหายไปแล้ว นำมาถ่ายทอดเผยแพร่ฟื้นฟูหรือทำให้เห็นคุณค่าและมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตในท้องถิ่น โดยเฉพาะพื้นฐานทางจริยธรรม คุณธรรม และค่านิยม ควรที่จะมีกิจกรรมส่งเสริมให้ทุกคนได้เห็นคุณค่า และร่วมกันรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของบรรพบุรุษของตนและของท้องถิ่นของตนเพื่อสร้างความเข้าใจและความมั่นใจแก่คนรุ่นหลังในการปรับเปลี่ยนและตอบสนองต่อกระแสวัฒนธรรมอื่น ๆ ได้อย่างเหมาะสม เพื่อสร้างทัศนคติ ความรู้ และความเข้าใจว่าทุกคนมีหน้าที่ที่ต้องช่วยกันถ่ายทอดเผยแพร่เสริมสร้างฟื้นฟู และช่วยกันดูแลรักษาสภาพทางมรดกศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นอันดีงามที่เป็นสมบัติของท้องถิ่น ซึ่งมีผลโดยตรงต่อความเป็นอยู่ของทุกคนในท้องถิ่นด้วย”[๘]

แนวทางการแก้ไขปัญหาอุปสรรคด้านการถ่ายทอดเผยแพร่และฟื้นฟูมรดกทางศิลปวัฒนธรรมต้องเปิดกว้างทางความคิด การระดมความคิดเกี่ยวกับปัญหาในการบริหารจัดการ โดยเฉพาะพระครูวิบูลธรรมภาณ หรือ หลวงปู่ธัมมา พิทักษา ต้องเปิดใจยอมรับฟังเสียงของบุคคลภายนอก และให้โอกาสในการบริหารจัดการร่วมกันของบุคคลภายนอก ทั้งองค์กร/สถาบัน ฝ่ายปกครอง ผู้นำชุมชน ประชาชน และ

---

[๖]สัมภาษณ์ นายบุญเรือง ขันตา, ปราชญ์ชาวบ้านสร้างเรือง ตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

[๗]สัมภาษณ์ นายมณเฑียร จันตะ, ผู้ใหญ่บ้านบ้านหญ้าปล้อง, ตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

[๘] สัมภาษณ์ นายเสน่ห์ นามจันทรา, ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหญ้าปล้อง, อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

พระสงฆ์ในตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษเข้ามามีบทบาทในการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ของวัดพระธาตุเรืองรองอย่างเต็มที่ เพื่อให้เกิดการดำเนิน การในการเผยแผ่และฟื้นฟูอย่างมีประสิทธิภาพและสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนา มีความรู้สึกเกิดความหวงแหนในมรดกทางวัฒนธรรมร่วมกัน

๔.๑.๓ ปัญหาอุปสรรคด้านบุคลากร

ปัจจุบันพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น ถือเป็นแหล่งเรียนรู้ทางมรดกศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น ทั้งยังเป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าของนักวิชาการ นักเรียน นักศึกษาจากสถานศึกษาและประชาชนทั่วไปทั้งในท้องถิ่นและนอกท้องถิ่นรวมทั้งเป็นศูนย์กลางการจัดกิกรรมด้านต่าง ๆ ของชุมชน แต่พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นที่จัดตั้งในวัดหรือศาสนาสถานส่วนใหญ่ ยังขาดบุคลากรที่จะทำหน้าที่ ที่จำเป็นตามลักษณะงานพิพิธภัณฑ์ เช่น นักวิชาการ เจ้าหน้าที่ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ หรือปราชญ์ผู้ทรงภูมิปัญญาของท้องถิ่น เป็นต้น[๙]จึงทำให้พิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรองขาดการพัฒนาให้น่าสนใจ และขาดพลังที่จะขับเคลื่อนให้งานพิพิธภัณฑ์เป็นแหล่งการเรียนรู้ หรือ แหล่งท่องเที่ยวของท้องถิ่นได้ สอดคล้องกับ **นายมณเฑียร จันตะ** ผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านหญ้าปล้อง ที่ได้ให้ทัศนะว่า

“ปัญหาสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ วัดพระธาตุเรืองรองรวมถึงพระสงฆ์ในวัดพระธาตุเรืองรองยังขาดการสร้างคนรุ่นใหม่หรือแม้แต่ตัวของพระสงฆ์ในวัดเองด้วย เพื่อให้เข้ามามีบทบาทหน้าที่ในการให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม อันเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น ๆ ของตน ลำพังแต่ปราชญ์ท้องถิ่นเองก็ไม่อาจสามารถที่จะเข้ามาช่วยดูแลเรื่องนี้ได้ตลอดเวลา เนื่องจากทุกคนต้องทำงานดำเนินชีวิตของตนหรืออาจมีปัญหาเรื่องการจัดสรรเวลาทำงานช่วยเหลือพิพิธภัณฑ์ ดังนั้นการพัฒนาบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์เพื่อให้เข้ามาช่วยหรือเป็นอาสาสมัครในการให้ความรู้เกี่ยวกับมรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของวัดพระธาตุเรืองรองจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องรีบแก้ไข”[๑๐]สอดคล้องกับ **นายสมสุข สายเพชร** ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านเอกสร้างเรืองได้ให้ความเห็นว่า[๑๑]

“พิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรองประกอบด้วยหลักฐานประวัติศาสตร์ทางวัฒนธรรมและหลักฐานทางชาติพันธุ์ของชนสี่เผ่าไทย อันเป็นแหล่งเรียนรู้ของจริง ดังนั้น จึงต้องมีบุคลากรที่มีภูมิความรู้ทางมรดกวัฒนธรรมเหล่านี้ เพื่อให้ความกระจ่างและความน่าสนใจต่อผู้เยี่ยมชม โดยเฉพาะเด็ก ๆ ซึ่งเป็นเยาชนรุ่นหลังคนรุ่นใหม่ ที่ไม่เข้าใจความหมายและความสำคัญทางมรดกวัฒนธรรมท้องถิ่นของตน จึงเป็นปัญหาที่พระสงฆ์วัดพระธาตุเรืองรองและผู้ที่เกี่ยวข้องในชุมชนพึ่งให้ความสำคัญ ด้วยการสร้างบุคลากรหรือปราชญ์ท้องถิ่นที่มีภูมิรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ สังคม วิถีชีวิตและศิลปวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่น เพื่อถ่ายความรู้ และช่วยกันรักษาสืบสานไปสู่อนุชนรุ่นหลังได้”

---

[๙]ประภัสสร โพธิ์ศรีทอง, **ปัญหาของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.academia.edu/375489399, [๑๐ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

[๑๐]สัมภาษณ์ นายมณเฑียร จันตะ, ผู้ใหญ่บ้านบ้านหญ้าปล้อง, ตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

[๑๑]สัมภาษณ์ นายสมสุข สายเพชร, ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านเอกสร้างเรือง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

สอดคล้องกับ **นายพรมมา ธิปเทศ** ปราชญ์ชาวบ้านสร้างเรือง ตำบลหญ้าปล้อง ที่กล่าวว่า “พระธาตุเรืองรองยังขาดบุคลากรที่มีความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในการให้องค์ความรู้ หรือขาดผู้ให้เนื้อหารายละเอียดในการบรรยาย ให้ความหมาย วิธีการใช้สอยในคุณค่าของโบราณวัตถุ

อันเป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรมเหล่านั้น จึงทำให้ไม่สามารถถ่ายทอดให้บุคคลผู้ที่เข้ามาศึกษาเยี่ยมชม ได้เข้าใจในคุณค่าได้อย่างถ่องแท้”[๑๒]สอดคล้องกับ **นายบุญฤกษ์ โสรเนตร** ที่ให้ความเห็นว่า

“การที่วัดพระธาตุเรืองรอง ได้เปิดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ และเยี่ยมชม มรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของชนสี่เผ่าศรีสะเกษนั้น ข้อสังเกตอย่างหนึ่ง คือ แม้จะมีการเขียนบอกถึงชื่อของมรดกทางวัฒนธรรม แต่ยังขาดวิทยากรหรือปราชญ์ท้องถิ่นที่จะนำชมบรรยายให้รายละเอียดของวัตถุอันเป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรมเหล่านั้น จึงขาดจุดดึงดูดที่จะทำให้ผู้ที่มาศึกษาเยี่ยมชมได้สนใจ”[๑๓]และสอดคล้องกับ **พระครูโกศลสุตคุณ** ที่กล่าวว่า “วัดพระธาตุเรืองรองเป็นสถานที่-ที่มีพร้อมและมีสิ่งอำนวยความสะดวกพร้อมทุกด้าน เป็นสถานที่เก็บรวบรวมข้อมูลทางด้านวัตถุต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับมรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของชนชาวศรีสะเกษ แต่สิ่งที่ขาด คือ บุคลากรหรือปราชญ์ท้องถิ่นที่มีความรู้ความเข้าใจในด้านประวัติศาสตร์ข้อมูลของมรดกทางวัฒนธรรมนั้น ๆ ที่จะให้ความรู้แก่ผู้เข้าชมรวมถึงหน่วยงานรัฐก็ยังไม่สามารถเข้ามาสนับสนุนในด้านของบุคลากรได้ ส่วนพระสงฆ์ของวัดพระธาตุเรืองรองเองก็ไม่สามารถเข้ามามีบทบาทให้ความรู้ความเข้าใจได้เช่นกัน จึงเป็นปัญหาอุปสรรคที่วัดพระธาตุเรืองรองต้องให้ความสำคัญและรีบแก้ไข”[๑๔]

แนวทางการแก้ไขปัญหาอุปสรรคด้านบุคลากร สำคัญที่สุดคือพระสงฆ์ในวัดต้องเป็นผู้นำและขนขวายความรู้ เป็นแบบอย่างของสาธุชนในการประพฤติปฏิบัติ เพื่อสั่งสอนอบรมปลูกจิตสำนึกของสาธุชนในชุมชนให้เกิดความสามัคคีปรองดองและเป็นตัวกลางในการประสานความร่วมมือสร้างเครือข่ายไปยังหน่วยงานภาครัฐ เอกชน สังคม องค์กร/สถาบันการศึกษา จัดให้มีการสร้างปราชญ์ชาวบ้านและปราชญ์รุ่นใหม่ เช่น มัคคุเทศก์น้อยที่เกิดจากเยาวชนในพื้นที่ โดยได้รับการอบรมจากปราชญ์ชาวบ้านที่มีอยู่เดิม เจ้าหน้าที่วัฒนธรรมจังหวัด เจ้าหน้าที่สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด เหล่านี้เข้ามามีส่วนในการพัฒนาบุคลากรทั้งพระสงฆ์ ผู้นำชุมชน ประชาชน เยาวชนให้ได้รับความรู้เพื่อจะได้นำไปถ่ายทอดและประชาสัมพันธ์วัดพระธาตุเรืองรอง เช่น พิพิธภัณฑ์ชนสี่เผ่า

---

[๑๒]สัมภาษณ์ นายพรมมา ธิปเทศ, ปราชญ์ชาวบ้านสร้างเรือง ตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

[๑๓]สัมภาษณ์ นายบุญฤกษ์ โสรเนตร, ข้าราชการบำนาญ ตำบลหนองครก อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๑๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

[๑๔]สัมภาษณ์ พระครูโกศลสุตคุณ, เจ้าอาวาสบ้านเอก (ผู้ช่วยดูแลพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรอง), ตำบลหนองปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๗ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

๔.๑.๔ ปัญหาอุปสรรคด้านการบริหารจัดการ

เนื่องจากพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง เป็นพิพิธภัณฑ์ที่ตั้งอยู่ภายในวัด ซึ่งเกิดจากการดำริของพระครูวิบูลธรรมภาณ หรือหลวงปู่ธัมมา พิทักษา และเป็นผู้ที่ได้ทำการเก็บรวบรวมโดยการขอรับบริจาคโบราณวัตถุอันเป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของชนสี่เผ่าจากชาวบ้าน เพื่อมาจัดแสดงไว้ในพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรอง ผู้ดูแลและบริหารจัดการจึงเป็นเจ้าอาวาส คือ หลวงปู่ธัมมา พิทักษา ดังนั้น เมื่อมีกิจที่จะต้องปฏิบัติตามกฎของสงฆ์ จึงอาจทำให้มีข้อจำกัดในเรื่องของการดูแลและบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ ซึ่งที่ผ่านมาหลวงปู่ธัมมา พิทักษา จะเป็นผู้บริหารงานต่าง ๆ และรับผิดชอบตัดสินใจเองทั้งการจัดแสดงวัตถุทางศิลปวัฒนธรรม การควบคุมดูแลพระธาตุเรืองรองทั้งหมดเพียงคนเดียว และเนื่องจากการดูแลบริหารจัดการพระธาตุเรืองรองมีเพียงแค่เจ้าอาวาสวัด คือ หลวงปู่ธัมมา พิทักษา เพียงคนเดียวนี้เอง จึงทำให้อาจเป็นปัญหาอุปสรรคไม่สามารถดูแลจัดการพระธาตุเรืองรองได้อย่างเต็มที่ ทั้งยังอาจส่งผลกระทบต่อการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรองในอนาคตอีกด้วย หากไม่มีหลวงปู่ธัมมา พิทักษา แล้ว สอดคล้องกับ **พระราชกิตติรังษี** เจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ ที่ให้ทัศนะไว้ว่า

“ปัญหาอีกประเด็นหนึ่งที่อาจเป็นปัญหาต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง ก็คือ การบริหารและจัดการพิพิธภัณฑ์ เพราะอย่างที่เคยกล่าวแล้วว่า หลวงปู่ธัมมา พิทักษา เป็นผู้ดูแลบริหารจัดการด้วยตัวของท่านเอง ทุกอย่างขึ้นอยู่กับหลวงปู่ทั้งหมด หน่วยงานหรือองค์กรอื่น ๆ ก็ไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างจริงจังนัก ดังนั้น ในอนาคตหากขาดหลวงปู่ธัมมาแล้ว ก็น่าเป็นห่วงว่า การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมวัดพระธาตุเรืองรองอาจขาดความต่อเนื่องในการบริหารจัดการที่ดี และทำให้พิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรอง ประสบกับปัญหาในการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นได้[๑๕]ซึ่งสอดคล้องกับ **นายประสาท ดั่งวงค์** ผู้ใหญ่บ้านบ้านเอกตำบลหญ้าปล้อง ที่กล่าวว่า

“ในฐานะที่เป็นผู้หนึ่งที่อยู่ใกล้ชิดกับวัดพระธาตุเรืองรอง จนกระทั่งหลวงปู่ธัมมา พิทักษามีแนวคิดในการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรองขึ้น แต่วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์คือเน้นการเก็บรวบรวมและการจัดแสดงของมีค่าและของแปลกอันเป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของชนสี่เผ่าศรีสะเกษ มากกว่าที่จะคำนึงถึงแนวทางการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ เพราะตัวหลวงปู่ธัมมาจะเป็นผู้บริหารจัดการเองเสียทั้งหมด เพราะท่านเป็นผู้สร้าง แม้ต่อมาบางช่วงเวลาจะขอความร่วมมือไปยังวัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น และมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษให้เข้ามาสนับสนุน แต่ก็เป็นเพียงให้เข้ามาเพื่อช่วยพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนหรือเป็นศูนย์กลางทางมรดกศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นเท่านั้น เพื่อช่วยในการส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่ ส่วนเรื่องการบริหารจัดการต่าง ๆ ก็ยังคงอยู่ในการดูแลของหลวงปู่ธัมมาเช่นเดิม ซึ่งมองว่าอาจเป็นปัญหา

---

[๑๕]สัมภาษณ์ พระราชกิตติรังษี, เจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ วัดเจียงอีศรีมงคลวราราม พระอารามหลวง, อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

ต่อไปในอนาคตข้างหน้าได้”[๑๖]

ขณะที่ **นายพรมมา ธิปเทศ** ปราชญ์ชาวบ้านสร้างเรือง ตำบลหญ้าปล้อง ได้ให้ทัศนะว่า “สิ่งที่มองว่าน่าจะเป็นปัญหาอุปสรรคต่อการส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของวัดพระธาตุเรืองรอง ก็คือ เรื่องของการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรอง เนื่องจากเป็นพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นที่ตั้งอยู่ในวัด การบริหารจัดการจึงเป็นหน้าที่ของหลวงปู่ธัมมา พิทักษา แต่เพียงผู้เดียวทั้งหมด ทำให้คนในชุมชนเข้าใจว่าเป็นหน้าที่ของวัดหรือพระสงฆ์ที่ต้องดำเนินการเรื่องนี้จึงไม่ได้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรองตั้งแต่แรก จึงอาจทำให้มีข้อจำกัดในเรื่องของการดูแล และการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ แม้ในระยะหลังจะมีหน่วยงานภาครัฐเข้ามาเกี่ยวข้องในการช่วยเหลือส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น แต่ก็มีขีดข้อจำกัดต่าง ๆ ในการบริหารจัดการทั้งในด้านบุคลากร และงบประมาณ ทำให้ไม่สามารถเข้ามาช่วยเหลือพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรองได้อย่างเต็มที่”[๑๗]สอดคล้องกับ **นายบุญฤกษ์ โสรเนตร** วัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ ที่ให้ทัศนะว่า

“วัดพระธาตุเรืองรองถือเป็นพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นที่สำคัญของชาวศรีสะเกษ เป็นสถานที่จัดแสดงและเก็บรวบรวมศิลปวัตถุ โบราณวัตถุ ข้อมูล ประวัติ ภูมิปัญญา วิถีชีวิตของบรรพบุรุษสี่เผ่าชาวศรีสะเกษจากอดีตจนถึงปัจจุบัน แต่เนื่องด้วยเป็นพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นที่ตั้งอยู่ในวัด การบริหารจัดการทุกอย่างจึงรวมศูนย์อยู่ที่เจ้าอาวาสผู้ก่อตั้ง คือหลวงปู่ธัมมา พิทักษา และเป็นผู้รับผิดชอบตัดสินใจบริหารงานต่าง ๆ ทั้งการจัดแสดงวัตถุทางศิลปวัฒนธรรม การควบคุมดูแลพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรองทั้งหมด จึงทำให้คนในชุมชนขาดความเข้าใจ มองไม่เห็นคุณค่าของมรดกทางศิลปวัฒนธรรม และไม่ได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรอง แม้หน่วยงานอื่น ๆ ก็เช่นกัน ซึ่งไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเท่าที่ควร ข้อนี้จึงเห็นว่าอาจเป็นอุปสรรคต่อการเป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อการพัฒนาสู่การเรียนรู้และการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ชุมชนอย่างครบวงจร เช่น แนวทางด้านการจัดแสดง ด้านองค์ความรู้ การให้บริการ การประชาสัมพันธ์ และกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะส่งเสริมเพื่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้ยั่งยืน ดังนั้น การบริหารจัดการทุกอย่างที่รวมศูนย์อยู่ที่พระสงฆ์คือเจ้าอาวาสผู้ก่อตั้ง จึงอาจเป็นข้อจำกัดในเรื่องของการบริหารดูแลมรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นและ การส่งเสริมอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของวัดพระธาตุเรืองรองในอนาคตได้”[๑๘]

แนวทางการแก้ไขปัญหาอุปสรรคด้านการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น คือ พระครูวิบูลธรรมภาณ (หลวงปู่ธมมา พิทักษา) ควรกระจายอำนาจให้องค์กรภาครัฐ เอกชน ประชาชน ที่เกี่ยวข้อง อาทิ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดศรีสะเกษ วัฒนธรรม

---

[๑๖]สัมภาษณ์ นายประสาท ดั่งวงค์, ผู้ใหญ่บ้านบ้านเอก ตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

[๑๗]สัมภาษณ์ นายพรมมา ธิปเทศ, ปราชญ์ชาวบ้านสร้างเรือง ตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

[๑๘]สัมภาษณ์ นายบุญฤกษ์ โสรเนตร, ข้าราชการบำนาญ ตำบลหนองครก อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๑๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

จังหวัดศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ องค์การบริหารส่วนตำบลหญ้าปล้อง เป็นต้น เข้ามามีส่วนในการวางแผนอย่างมีระบบระเบียบ คิดรูปแบบ ให้ความรู้ การจัดแสดง การจัดหาทั้งโบราณวัตถุ แหล่งทุน ภาคีความร่วมมือ ดำเนินการจัดการพิพิธภัณฑ์ชนสี่เผ่า รวมถึงการส่งเสริมการฟื้นฟูและเผยแผ่กิจกรรมต่าง ๆ ของพระธาตุเรืองรองร่วมกันกับพระครูวิบูลธรรมภาณ ผู้นำชุมชน ประชาชน และเยาวชนเข้ามามีบทบาทในการขับเคลื่อนการบริหารจัดการ

จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเกี่ยวข้องด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรองดังที่ได้กล่าวมาตามลำดับนั้น ผู้วิจัยสามารถประมวลสรุปเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรองได้ดังนี้ ๑) ปัญหาอุปสรรคด้านการอนุรักษ์ดูแลรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ๒) ปัญหาอุปสรรคด้านการถ่ายทอดเผยแพร่และฟื้นฟูมรดกทางศิลปวัฒนธรรม ๓) ปัญหาอุปสรรคด้านบุคลากร ๔) ปัญหาอุปสรรคด้านการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า การอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นนั้นเป็นเรื่องที่ทุกภาคส่วนทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชน รวมถึงสถานศึกษา ควรต้องมีส่วนร่วมในการสืบสานอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมของบรรพบุรุษของตน ดังนั้น พระสงฆ์วัดพระธาตุเรืองรองควรต้องแสดงบทบาทของตน โดยการให้องค์กร หน่วยงานต่าง ๆ และชุมชน ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเกี่ยวกับการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อให้เกิดจุดมุ่งหมายในทิศทางเดียวกัน เช่น การสร้างความเข้าใจในเรื่องของพิพิธภัณฑ์ต่อการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมให้ดีที่สุดในกระบวนการต่าง ๆ ในลักษณะของผู้ที่เป็นหุ้นส่วนกันทางสังคมท้องถิ่น เพื่อร่วมกันสร้างสรรค์แนวทางในการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง ตลอดจนร่วมกันแก้ไขปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ให้สำเร็จลุล่วงภายใต้ระบบที่มีการเชื่อมโยงร่วมกันระหว่างบทบาทของพระสงฆ์และผู้ที่เป็นหุ้นส่วนกันทางสังคมท้องถิ่นร่วมกัน

๔.๒ แนวทางการส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์กับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นสี่เผ่าไทยวัดพระธาตุเรืองรองในอนาคต

จากการศึกษาสภาพการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรองตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน และปัญหาอุปสรรค พบว่า ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นถือเป็นมรดกทางภูมิปัญญาร่วมกันของชุมชนและสังคมทั่วไป ไม่ใช่ของใครเพียงกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ดังนั้น แนวทางการส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อให้เกิดการพัฒนายั่งยืนต่อไป ผู้วิจัยจะได้เสนอแนวทางจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องที่ได้ให้แนวทางการส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง ดังต่อไปนี้

๔.๒.๑ บทบาทต่อการเป็นผู้นำหรือเป็นแบบอย่างในการสืบสาน

บทบาทของพระสงฆ์ที่สำคัญอย่างหนึ่ง คือการเป็นผู้นำและเป็นแบบอย่างในการพัฒนาและสืบทอดศิลปวัฒนธรรม เป็นกระบวนการที่สำคัญยิ่ง ที่จะดำรงไว้ซึ่งสิ่งที่ดีงามสืบไป ซึ่งสามารถพิจารณาได้จากพระราชหัตถเลขาของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ ที่ทรงมีถึง

มกุฎราชกุมาร เมื่อคราวทรงเสด็จประพาสวัดใหญ่สุวรรณาราม จังหวัดเพชรบุรี ต่อบทบาทแบบอย่างการเป็นผู้นำของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ส่งเสริมโบราณสถาน โบราณ วัตถุ และศิลปวัฒนธรรม ความว่า

"พระในวัดนี้ ตั้งแต่พระครูเป็นต้นไป เป็นช่างกันโดยมากรู้จักรักษาของเก่าเป็นอย่างดียิ่ง เช่น ศาลาการเปรียญ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญ ไม้ท่อนไหนผุเปลี่ยนท่อนนั้น ส่วนที่เป็นลวดลายสลักหรือเขียนอันยังจะเก็บของเก่าประกอบอย่างดีที่สุดซึ่งจะทำได้ แต่ในการซ่อมแซมให้ดีบริบูรณ์อย่างเก่านั้น ไม่แต่ถึงมือพระถึงมือช่างหลวง ทุกวันนี้ก็ยากที่จะทำให้เข้ากันกับของเดิมได้ รูปภาพเทพชุมนุมที่นั่งเป็นชั้น ๆ ในผนังอุโบสถดูได้ทุกตัว และเห็นได้ว่าไม่มีฝีมือช่างแห่งใดในกรุงเทพเหมือนเลย เช่น หน้ายักษ์ไม่ได้เขียนเป็นหัวโขน เขียนเป็นคนอ้วน ๆ ย่น ๆ ที่ซึ่งเป็นกนกก็เขียนเป็นหนวดเครา แต่อย่าเข้าใจว่าเขียนเป็นภาพกนก ผู้เขียนนั้นรู้ความคิดเรื่องเครื่องแต่งตัว รู้ว่าจะสอดสวมอย่างไร ไม่ได้เขียนยุ่ง ๆ อย่างทุกวันนี้ รูปนั้นอยู่ข้างจะลบเลือนมาก เพราะเหตุว่าคงจะได้เขียนก่อน ๓๐๐ ปีขึ้นไป เว้นแต่ด้านหน้ามารผจญที่ชำรุดมาก จึงได้เขียนเพิ่มขึ้นใหม่ ก็เลยเห็นได้ถนัดว่า ความคิดไม่ตลอดลงร่องรอยเสารูปแต่งทาสีน้ำมันเขียนลายรดน้ำ เปลี่ยนแม่ลายต่างกันทุกคู่ แต่กรอบเชิงอย่างเดียวกัน กรอบเชิงงามนัก"[๑๙]สอดคล้องกับ **พระราชกิตติรังษี** เจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ โดยท่านได้ให้ทัศนะไว้ว่า

"ในแง่ของการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง พระสงฆ์ควรจะต้องมีบทบาทมากกว่าบุคคลอื่น ๆ ในฐานะที่ตนเป็นผู้นำทางจิตใจของชุมชนสังคมและต้องเป็นแบบอย่างในการกระทำ โดยควรดำเนินการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้รู้ได้เข้าใจ และเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น และจัดตั้งเป็นสภาวัฒนธรรมเพื่อเป็นคลังสมองเป็นคลังภูมิปัญญาของจังหวัดศรีสะเกษ รวมทั้งการสอดส่องดูแลคอยเฝ้าระวังทางวัฒนธรรม เพราะเมื่อวัฒนธรรมเป็นของประชาชนในท้องถิ่นและคนในจังหวัดศรีสะเกษแล้ว ควรที่ผสานทางวัฒนธรรมกับวัฒนธรรมดั้งเดิมของพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจในการส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นจะต้องออกมาชี้แนะแนวทาง ทักท้วง ท้วงติง เพื่อที่จะได้จัดการและทำให้เกิดกระบวนการเฝ้าระแวดระวัง คอยปกป้องคุ้มครองศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนเองได้"[๒๐] ซึ่งสอดคล้องกับ **พระราชธรรมสารสุธี, ดร.** รองเจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ ที่ได้ให้ทัศนะว่า[๒๑]

"พระธาตุเรืองรอง เกิดขึ้นได้จากการนำหรือริเริ่มของพระครูวิบูลธรรมภาณหรือหลวงปู่ธัมมา พิทักษา ที่ได้คิดสร้างพระธาตุเรืองรองขึ้นเพื่อเป็นศาสนสถานที่ให้ญาติโยมชาวจังหวัดศรีสะเกษและใกล้เคียงได้มาสักการบูชาพระบรมสารีริกธาตุของพระอรหันต์ เพราะจังหวัดศรีสะเกษยังไม่มี

---

[๑๙]กรมศิลปากร, **โครงการดูแลทรัพย์สินทางศิลปวัฒนธรรมของชาติของพระสงฆาธิการ**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักโบราณคดีศิลปากร, ๒๕๕๐), หน้า ๑๓, และดูใน พระสมุทรวชิรโสภณ (โสภณ ธมฺมโสภโณ), "การพัฒนาการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม", **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), หน้า ๘๓.

[๒๐]สัมภาษณ์ พระราชกิตติรังษี, เจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ วัดเจียงอีศรีมงคลวราราม พระอารามหลวง, อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

[๒๑]สัมภาษณ์ พระราชธรรมสารสุธี, ดร., รองเจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษและเจ้าอาวาสวัดมหาพุทธาราม พระอารามหลวง, อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๑].

พระบรมสารีริกธาตุประดิษฐานประจำจังหวัดและในโซนอีสานใต้ ท่านจึงมีความตั้งใจสร้างพระธาตุขึ้นจากนั้นท่านก็เห็นว่า มีอะไรที่เป็นของดีของเก่าโบราณที่เป็นภูมิปัญญาทางศิลปวัฒนธรรมชนสี่เผ่าศรีสะเกษ ท่านก็ได้รับบริจาคเพื่อรวบรวมเอาไว้ให้ลูกหลานได้ชม โดยไม่ต้องไปเที่ยวชมตามอำเภอต่าง ๆ ในจังหวัด เพราะท่านรวมแหล่งภูมิปัญญาและแหล่งเรียนรู้ทางศิลปวัฒนธรรมเอาไว้เสร็จครบจบในที่เดียวไว้แล้ว จึงนับว่าหลวงปู่ธัมมานั้นท่านถือเป็นบุคคลแรกเลยที่มีแนวคิดรวบรวมเอาศิลปวัฒนธรรมของสี่เผ่ามาจัดแสดงนิทรรศการให้เราได้ชมในที่เดียว ซึ่งก็ควรที่เราจะได้ช่วยสนับสนุนและส่งเสริมด้วยการร่วมอนุรักษ์ และไม่ทำลายไม่รื้อถอนในสิ่งที่มีอยู่ ก็เป็นการช่วยกันอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของเราชาวศรีสะเกษกันคนละไม้คนละมือด้วย”

นอกจากนี้**นายประหยัด ถิลา** วัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษได้ให้ความเห็นว่า โดยเฉพาะพระสงฆ์ เราถือว่าเป็นผู้นำในทางจิตใจเป็นที่เคารพนับถือบูชาของชุมชนและสังคมมาช้านาน พระสงฆ์ทุกรูปได้รับการยอมรับเป็นส่วนใหญ่จากประชาชน และหน่วยงานราชการ ชาวบ้านมองพระสงฆ์ว่าเป็นผู้นำชาวบ้านในทางที่ดี เกื้อกูลชาวบ้านมีจริยาวัตรที่งดงามควรแก่การปฏิบัติตาม มีเวลาอยู่กับชาวบ้านตลอด จึงสามารถขอความร่วมมือจากชาวบ้าน กลุ่มบุคคล องค์กรของรัฐได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้พระสงฆ์ยังสามารถที่จะนำเอาจารีตประเพณีและวัฒนธรรม ค่านิยม บรรทัดฐานทางสังคมมาเป็นกลยุทธ์ในการอนุรักษ์ได้ด้วย”[๒๒]สอดคล้องกับ **นายเสน่ห์ นามจันทรา** ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหญ้าปล้องที่ให้ทัศนะว่า “พระสงฆ์ต้องมีบทบาทเป็นแบบอย่างในการสืบสานและส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น ให้คงอยู่สืบไป เพราะพระสงฆ์ถือว่าเป็นผู้ที่มีภาวะผู้นำและเป็นแบบอย่างที่ดี เป็นผู้ที่สามารถชี้แนะหรือแสดงธรรมเทศนา แก่หน่วยงานสถานศึกษาและประชาชน เผยแพร่ความรู้ให้ความรู้แก่ประชาชนถึงโทษปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการทำลายศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นได้ดีกว่าคนอื่น ๆ”[๒๓]

ผู้วิจัยพอประมวลสรุปได้ว่า แนวทางการอนุรักษ์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นนั้นบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเป็นผู้นำหรือเป็นแบบอย่างในการสืบสานอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นนับเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยสงวนรักษาสืบทอดศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่ไม่สูญหายและการจะรักษาให้คงมีไว้สืบต่อไปให้ถึงคนในรุ่นลูกรุ่นหลาน โดยมีพระสงฆ์ซึ่งถือว่าเป็นผู้นำทางจิตใจของชุมชนในชนบทย่อมจะเป็นแบบอย่างในการอนุรักษ์ส่งเสริม ฟื้นฟู ปรับปรุง เพื่อให้ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นเหล่านั้นยังคงอยู่ และประสบความสำเร็จได้

๔.๒.๒ บทบาทต่อการส่งเสริมความร่วมมือสนับสนุน

ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ถือเป็นสิ่งมีคุณค่าที่ควรส่งเสริมและธำรงรักษาไว้เป็นมรดกสืบไป จึงเป็นหน้าที่ของพระสงฆ์หรือวัดในฐานะเป็นศูนย์กลางทางจิตใจของชุมชนที่จะต้องรณรงค์ประสานความ

---

[๒๒]สัมภาษณ์ นายประหยัด ถิลา, วัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ, อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๒๒ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

[๒๓]สัมภาษณ์ นายเสน่ห์ นามจันทรา, ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหญ้าปล้อง, อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

ร่วมมือร่วมใจจากทุกฝ่ายหรือต้องสร้างความร่วมมือสนับสนุนการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ร่วมกับองค์กรต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และประชาชนในชุมชน ตลอดจนคนไทยทุกคนที่ต้องให้ความสำคัญเพื่อส่งเสริมและธำรงรักษาไว้ในการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของตน สอดคล้องกับ **พระราชกิตติรังษี** ที่กล่าวว่า

“ประเด็นต่อมา พระสงฆ์จะต้องสร้างความร่วมมือสนับสนุนจากทุกฝ่ายเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนในท้องถิ่น เป็นผู้ดำเนินการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมด้วยตนเองผ่านกลไก “สภาวัฒนธรรม” เพื่อให้สอดคล้องตามมาตรา ๑๘ แห่งพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๓ ซึ่งได้มีการกำหนดอำนาจหน้าที่ของสภาวัฒนธรรมที่จัดตั้งขึ้นไว้อย่างชัดเจนแล้ว เพื่อเป็นการกระตุ้นให้ประชาชนได้ภาคภูมิใจ และเห็นความสำคัญของวัฒนธรรมในท้องถิ่นหรือในพื้นที่ของจังหวัดศรีสะเกษ รวมถึงการสร้างความร่วมมือสนับสนุนจากวัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษในฐานะหน่วยงานภาครัฐ เพราะลำพังเองวัดพระธาตุเรืองรองอันเป็นที่ตั้งพิพิธภัณฑ์สี่ชนเผ่าในจังหวัดศรีสะเกษ ไม่มีงบประมาณในปริมาณที่เพียงพอ ดังนั้นการสร้างความร่วมมือระหว่างกันของวัดพระธาตุเรืองรองกับองค์กรอื่น ๆ ให้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นแล้วก็จะเกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่นยืนได้ วัดพระธาตุเรืองรองก็จะกลายเป็นศูนย์รวม เพราะถ้าไม่มีศูนย์รวมคนที่จะมาสนใจในการอนุรักษ์ ส่งเสริม สนับสนุนหรือเฝ้าระวังในพื้นที่ ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นก็จะไม่หลงเหลือรากเหง้าอะไรให้ชนรุ่นหลังได้เห็นอีกต่อไป”[๒๔] เช่นเดียวกับ **พระครูสันติธรรมานุวัตร** รองเจ้าคณะอำเภอเมืองศรีสะเกษ ที่ให้ความเห็นว่า

“หากกล่าวถึงแนวทางการส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรองพระสงฆ์ที่อยู่ในฐานะผู้จัดตั้งพิพิธภัณฑ์จะต้องสร้างเครือข่ายความร่วมมือสนับสนุนจากหน่วยงานหรือองค์กรต่าง ๆ ทั้งหน่วยงานของภาครัฐ ภาคเอกชน และสถานศึกษา ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุน ฟื้นฟู ดูแล บำรุงรักษาและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อร่วมกันส่งเสริมขนบธรรมเนียมประเพณีของสี่ชนเผ่าอันเป็นวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่มีอยู่แล้วในชุมชน และเป็นที่ยอมรับของสังคมว่าดีงาม ให้คงสภาพหรือปรับปรุงในส่วนที่ดีงามของสิ่งเหล่านั้น จากสติปัญญาชาวบ้านมาใช้เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาการดำเนินชีวิตในท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสมกับยุคสมัย ดังนั้นบทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในรูปของคณะกรรมการหลาย ๆ ฝ่ายดังกล่าวนี้ จะสามารถให้ความช่วยเหลือดูแลและกำหนดขอบข่ายงานเพื่อส่งเสริมอนุรักษ์ตามระบบวงจรของงานศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของวัดพระธาตุเรืองรองไว้ให้คงอยู่ถึงชนรุ่นหลังได้”[๒๕] สอดคล้องกับ **พระครูปริยัติวีราภรณ์** ที่ได้ให้ทัศนะว่า

การพิทักษ์รักษาไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่นั้น จะต้องสร้างความร่วมมือกันหลาย ๆ ฝ่ายให้เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม

---

[๒๔] สัมภาษณ์ พระราชกิตติรังษี, เจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ วัดเจียงอีศรีมงคลวาราม พระอารามหลวง, อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

[๒๕] สัมภาษณ์ พระครูสันติธรรมานุวัตร, รองเจ้าคณะอำเภอเมืองศรีสะเกษ วัดหนองไผ่ อำเภอเมืองจังหวัดศรีสะเกษ, [๙ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

โดยร่วมมือกับภาครัฐและภาคเอกชน ตลอดทั้งประชาชนในท้องถิ่นและทั่ว ๆ ไป เพื่อก่อให้เกิดความรักความหวงแหน ความเข้าใจและความภาคภูมิใจในความเป็นท้องถิ่นของตนเอง แต่การที่จะให้ทุกภาคส่วนและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการส่งเสริม ตัวพระสงฆ์เองซึ่งหมายถึงวัดพระธาตุเรืองรองจะต้องให้ความเข้าใจแก่ชุมชน เพื่อสร้างความเข้าใจและมีจุดมุ่งหมายไปในทิศทางเดียวกัน โดยการจัดตั้งเป็นคณะกรรมการคอยควบคุมดูแลขึ้นมา เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และสืบสานศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นของวัดพระธาตุเรือง ให้เกิดความรัดกุมมากขึ้น ทั้งจะยังประโยชน์เพื่อการศึกษาและค้นคว้าของคนรุ่นหลังอีกด้วย[๒๖] สอดคล้องกับ **พระครูโกศลสุตคุณ** ที่ได้ให้ทัศนะว่า

“อาจถือว่าผมเป็นผู้หนึ่งที่มีความใกล้ชิดกับวัดพระธาตุเรืองรองและหลวงปู่ธัมมา พิทักษา เป็นอย่างมาก จึงทำให้เห็นสิ่งที่หลวงปู่และพระสงฆ์วัดพระธาตุเรืองรองควรที่จะต้องรีบแก้ไขหรือเอาใจใส่ในระดับต้น ๆ คือ บทบาทในการประสานขอความร่วมมือสนับสนุนจากทุกฝ่ายอย่างจริงจัง เช่นหน่วยงานราชการหรือองค์กรของรัฐที่มีความเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ได้เข้ามาร่วมกัน ในการอนุรักษ์ส่งเสริมและกำกับดูแลตลอดทั้งช่วยเก็บรักษาทั้งที่เป็นวัตถุและการปฏิบัติงาน เพราะทุกวันนี้หน่วยงานรัฐยังเข้ามาร่วมมือสนับสนุนไม่เพียงพอ รวมถึงขอความร่วมมือกับนักปราชญ์ชาวบ้านด้วย และสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น หน่วยงานของสภาวัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษและองค์การบริหารส่วนตำบลในท้องถิ่นนั้น พระสงฆ์ควรเข้าไปมีบทบาทในการประสานความร่วมมือโดยตรง เพื่อขอจัดสรรงบประมาณมาสนับสนุนและส่งเสริมหรือปรับปรุงแก้ไขในสิ่งที่ขาดหายไปหรือฟื้นฟูกลับมาใหม่กับสิ่งที่ขาดหายไป เพราะวัดพระธาตุเรืองรองสถานที่มีความพร้อมและมีสิ่งอำนวยความสะดวกพร้อมทุกด้าน แต่สิ่งที่ขาดนั้นคือหน่วยงานรัฐยังเข้ามาสนับสนุนไม่เพียงพอ พระสงฆ์จึงต้องมีบทบาทในการส่งเสริมเรื่องการประสานงานความร่วมมือในการสนับสนุนทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและหน่วยงานอื่น ๆ ให้เข้ามาดูแลและให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้มากยิ่งขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม”[๒๗]

ขณะที่ **นายเสน่ห์ นามจันทรา** ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหญ้าปล้อง ได้ให้ทัศนะว่า “พระสงฆ์ควรให้ความสำคัญกับบทบาทในการส่งเสริมความร่วมมือสนับสนุนเพื่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้มากยิ่งขึ้น เพราะการสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่นนั้น ต้องได้รับสนับสนุนในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เนื่องด้วยประเพณีท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง เช่น ในเทศกาลประจำปีของวัด แม้องค์การปกครองท้องถิ่นจะมีหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบโดยตรงตามกฎหมาย แต่พระสงฆ์ก็ต้องมีบทบาทในการร่วมจัดทำโครงการของชุมชนท้องถิ่นหรืออาจกับมหาวิทยาลัยร่วมกัน เพื่อส่งเสริมความร่วมมือสนับสนุนเพื่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นการบูรณาการร่วมกัน เพื่อความคงอยู่ของศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของพระธาตุเรืองรอง และเพื่อให้เกิดความมั่นคงในการสานต่องานของพระครูวิบูลธรรมภาณหรือหลวงปู่ธัมมา พิทักษา ที่ท่านได้สานแนวทางการ

---

[๒๖]สัมภาษณ์ พระครูปริยัติวีราภรณ์, เจ้าคณะอำเภอลืออำนาจ จังหวัดอุบลราชธานีและที่ปรึกษาผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ, [๒๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

[๒๗]สัมภาษณ์ พระครูโกศลสุตคุณ, เจ้าอาวาสบ้านเอก, ตำบลหนองปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๗ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

ปลูกฝังจิตสำนึกต่อการอนุรักษ์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นไว้มิให้เสื่อมสลายไปตามกาลเวลา และควรตั้งมั่นสานต่อแนวคิดและความมุ่งหมายของหลวงปู่ธัมมา พิทักษา ในอนาคตต่อไปด้วย”[๒๘]

ผู้วิจัยประมวลสรุปได้ว่า สิ่งสำคัญในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อให้เกิดความสำเร็จนั้น พระสงฆ์หรือวัดอันเป็นที่ตั้งของพิพิธภัณฑ์จะต้องส่งเสริมประสานความร่วมมือสนับสนุนจากหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และสถานศึกษา ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมอันเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยการจัดตั้งคณะกรรมการในรูปแบบองค์กร เพื่อดำเนินการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมอย่างเป็นระบบ ตลอดจนให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจมากขึ้น ขอความสนับสนุนจากปราชญ์ท้องถิ่นในการให้ข้อมูล และการแลกเปลี่ยนทัศนคติ ความรู้ต่าง ๆ เพื่อเป็นการทราบปัญหาของการแสวงหาแนวทางการอนุรักษ์ร่วมกันทุกฝ่ายเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมและนำไปสู่สำนึกร่วมของคนในท้องถิ่นให้เห็นคุณค่าและรู้จักหวงแหนศิลปวัฒนธรรมของตน

๔.๒.๓ บทบาทต่อการส่งเสริมการบริหารจัดการอย่างมีส่วนรวม

การบริหารจัดการนับเป็นหัวใจสำคัญของการดำเนินการภารกิจต่าง ๆ ของทุกองค์กร รวมทั้งในด้านการดูแลรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น และการจัดแสดงพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น พระสงฆ์จึงต้องมีบทบาทในการส่งเสริมการบริหารจัดการงานด้านนี้ให้ได้อย่างเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม และวัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้น จึงจะสามารถนำไปสู่การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นได้อย่างยั่งยืน การบริหารจัดการมรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น พระสงฆ์จึงควรเน้นการส่งเสริมการบริหารจัดการอย่างมีส่วนร่วมสำหรับการปรับปรุงพิพิธภัณฑ์ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของท้องถิ่น รวมทั้งการส่งเสริมการพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยการจัดตั้งเป็นกลุ่ม/คณะ/ชมรมเพื่อการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น[๒๙]

ดังนั้น เรื่องของการบริหารจัดการพระธาตุเรืองรองจึงเป็นสิ่งจำเป็นยิ่ง ซึ่งจากแนวทางการบริหารจัดการพระธาตุเรืองรองจากที่กล่าวมาในเบื้องต้นในบทที่ ๓ และปัญหาอุปสรรค จะพบว่าการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์จัดตั้งขึ้นโดยวัด และหลวงปู่ธัมมา พิทักษา เจ้าอาวาส เป็นผู้บริหารจัดการพิพิธภัณฑ์เพียงผู้เดียวทั้งหมด จึงทำให้ชุมชนไม่ได้เข้ามามีส่วนในการบริหารจัดการหรือดำเนินจัดการพิพิธภัณฑ์ตั้งแต่แรก จึงทำให้มีข้อจำกัดต่าง ๆ ทั้งในด้านบุคลากร และงบประมาณในการอนุรักษ์ ดังนั้น พระสงฆ์วัดพระธาตุเรืองรองจึงควรส่งเสริมการบริหารจัดการในรูปแบบของคณะทำงานร่วมกันทั้งกับชุมชนและภาคองค์กรหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องเพื่อให้การดำเนินการพิพิธภัณฑ์เกิดความสำเร็จได้อย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับ **พระราชกิตติรังษี** ที่ได้ให้ทัศนะไว้ว่า

---

[๒๘]สัมภาษณ์ นายเสน่ห์ นามจันทรา, ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

[๒๙]พระพชรพร โชติวโร, “ศึกษากระบวนการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น: กรณีศึกษาวัดร้องเม็ง จังหวัดเชียงใหม่”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๒๘, และดูใน สำนักงานส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, **การส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http//www.thailocaladmin.go.th/work/e_book/htm. [๗ ตุลาคม ๒๕๖๑].

“ความสำคัญของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง หากต้องการที่จะให้เกิดประสบผลสำเร็จนั้น สิ่งหนึ่งที่ต้องตระหนัก คือ ต้องเปลี่ยนวิธีการบริหารจัดการให้เป็นรูปของคณะกรรมการบริหารจัดการร่วมกัน พระสงฆ์วัดพระธาตุเรืองรองหรือถ้าจะพูดกันตรง ๆ คือ หลวงปู่ธัมมา พิทักษา ควรที่จะต้องสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง อย่างน้อยก็องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น เพราะพระราชบัญญัติสภาตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบลที่ประกาศใช้ในปี พ.ศ. ๒๕๓๗ มีสาระสำคัญคือการกระจายอำนาจลงสู่ท้องถิ่น ซึ่งจะทำให้ภาคประชาชนได้เข้ามามีบทบาทสำคัญต่องานพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นมากขึ้น โดยหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นข้อหนึ่งได้ระบุไว้ คือ การบำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น และรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. ๒๕๔๐ ตามมาตรา ๔๖ ก็ให้สิทธิแก่ท้องถิ่นในการจัดการอนุรักษ์และฟื้นฟูจารีตประเพณีท้องถิ่นด้วยตนเอง หากว่าโดยบริบทนี้ จึงเป็นการเปิดช่องให้กับการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการวัฒนธรรมในรูปของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นได้สะดวกขึ้น เมื่อเขามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการย่อมจะเกิดความร่วมมือในการพัฒนาในการปรับปรุง และนำมาซึ่งความรักความหวงแหนในมรดกวัฒนธรรมของตนได้มากขึ้นด้วย”[๓๐]สอดคล้องกับทัศนะของ **พระครูปริยัติวีราภรณ์** ที่กล่าวว่า

“แนวทางของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อให้เกิดผลสำเร็จนั้น ต้องมีการบริหารจัดการที่ดี โดยเฉพาะเรื่องการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมด้วยแล้ว หลาย ๆ ฝ่ายจะต้องมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการร่วมกัน โดยเฉพาะพระสงฆ์จะต้องมีบทบาทในการส่งเสริมความร่วมมือร่วมใจจากองค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน ควรตั้งเป็นทีมหรือรูปแบบของคณะกรรมการบริหารจัดการ เพื่อช่วยสนับสนุนในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ต้องมีการแบ่งหน้าที่ในการรับผิดชอบของแต่ละฝ่าย เพื่อให้การดำเนินงานในด้านการอนุรักษ์เกิดความคล่องตัวต่อการสืบสานศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น หรือแม้แต่การปรับปรุงภูมิทัศน์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในชุมชนวัดพระธาตุเรืองรอง ซึ่งหากมีคณะกรรมการการบริหารจัดการในแต่ละหน้าที่ในแต่ละฝ่ายก็ย่อมจะทำให้เกิดความพร้อมมากขึ้น ทั้งในเรื่องของการบริหารจัดการพื้นที่ในวัดพระธาตุเรืองรองก็ถือว่าสำคัญ เพราะเป็นแหล่งรวบรวมวัฒนธรรมสี่ชนเผ่าที่เป็นมรดกตกทอดจากอดีตจนถึงปัจจุบัน และเป็นขนบธรรมเนียมที่มีการปฏิบัติสืบทอดต่อกันมารุ่นสู่รุ่น เป็นมรดกที่สร้างความภูมิใจในความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นที่เคยเจริญรุ่งเรืองมานาน ที่มีแบบแผนและเอกลักษณ์อันประกอบด้วยศาสนา ภาษา วรรณกรรม จิตรกรรม ศิลปกรรม หัตถกรรม โบราณวัตถุ ผ้า ตลอดจนการแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์ประจำเผ่าของตน มีนาฏศิลป์การฟ้อนรำ เครื่องดนตรี ขนบธรรมเนียมประเพณี และมีการละเล่นแบบท้องถิ่นที่เป็นแบบอย่างอันดีงาม ดังนั้น เมื่อมีการบริหารจัดการที่ดีจึงจะสามารถพัฒนาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เกิดความเจริญก้าวหน้า เกิดความเข้มแข็ง มีวิสัยทัศน์และการอนุรักษ์ให้ถูกต้องตามแบบแผนที่ชัดเจน ทั้งยังเป็นสิ่งที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาทางปัญญา พัฒนาทางศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นของจังหวัดศรีสะเกษให้เจริญก้าวหน้าตามไปด้วย ซึ่งการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมเป็นคณะกรรมการ ย่อมก่อให้เกิดการพัฒนาส่งเสริมการอนุรักษ์เพื่อช่วยปลูก

---

[๓๐]สัมภาษณ์ พระราชกิตติรังษี, เจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ วัดเจียงอีศรีมงคลวราราม พระอารามหลวง, อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

จิตสำนึกให้คนในชุมชนธำรงรักษาศิลปวัฒนธรรมของตนที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น โดยเฉพาะวัดพระธาตุเรืองรอง ให้คงอยู่สืบต่อไป”[๓๑]สอดคล้องกับ **พระครูโกศลสุตคุณ** ที่ได้ให้ทัศนะว่า

“ในฐานะที่เป็นพระสงฆ์รูปหนึ่ง ที่ช่วยดูแลการดำเนินงานของพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรอง สิ่งที่เห็นและควรมีการส่งเสริมมากอย่างหนึ่ง คือ การบริหารและจัดการพิพิธภัณฑ์ ปัจจุบันการดำเนินการต่าง ๆ หลวงปู่ธัมมา พิทักษา มักจะเป็นผู้รับผิดชอบทั้งหมด จึงน่าเป็นห่วงว่า หากต่อไปไม่มีหลวงปู่แล้ว การดำเนินการบริหารจัดการพระธาตุเรืองรองจะเป็นไปในทิศทางใด หรืออาจขาดช่วงของผู้รับผิดชอบ ดังนั้น บทบาทของพระสงฆ์วัดพระธาตุเรืองรอง ที่จะต้องคำนึงและจำเป็นอย่างยิ่ง คือ ต้องจัดให้มีหรือตั้งเป็นรูปของคณะกรรมการในการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องในการบริหารจัดการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของพระธาตุเรืองรอง ซึ่งอาจเป็นรูปแบบของคณะกรรมการหลาย ๆ ฝ่าย เช่น หน่วยงานราชการ ชุมชน ภาคเอกชน ตลอดจนสถานศึกษาที่เกี่ยวข้อง ให้เข้ามาร่วมมือในการอนุรักษ์ส่งเสริมและกำกับดูแลร่วมกัน[๓๒]

กล่าวโดยสรุปแล้ว การดำเนินงานของพระธาตุเรืองรองจะประสบความสำเร็จได้นั้น พระสงฆ์วัดพระธาตุเรืองรองจะต้องมีบทบาทในการส่งเสริมสนับสนุนการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์แบบมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย เพื่อให้เกิดการพัฒนาในด้านกระบวนการจัดการและดูแลพิพิธภัณฑ์ให้มีความต่อเนื่องได้อย่างเต็มที่ ทั้งในเรื่องของพื้นที่การจัดแสดงสิ่งของต่าง ๆ ที่ต้องคำนึงถึงความปลอดภัยและการดูแลรักษาศิลปวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในท้องถิ่น การจัดทำระบบทะเบียนและฐานข้อมูลของสิ่งของที่จัดแสดงอันเป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรมที่เป็นโบราณวัตถุ รวมถึงการจัดการพื้นที่ที่ต้องคำนึงถึงความสะอาด สวยงามและความสงบของสถานที่ด้วย

๔.๒.๔ บทบาทต่อการเผยแพร่และฟื้นฟู

วัดถือเป็นสถาบันทางศาสนาที่สำคัญ เพราะเป็นศูนย์รวมแหล่งความรู้แขนงต่าง ๆ โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้นำ พระสงฆ์จึงมีบทบาทสำคัญในการมีส่วนช่วยถ่ายทอดฟื้นฟูและเผยแพร่เพื่อปลูกฝังกระตุ้นปลูกจิตสำนึกในการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมประเพณีในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การเทศน์ การอบรม การเรียนการสอน รวมถึงการถ่ายทอดเผยแพร่และส่งเสริมฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรม โดยมีวัดและพระสงฆ์เป็นผู้ช่วยประสานกับหน่วยงานของจังหวัดหรือท้องถิ่นทั้งภาครัฐและเอกชน และตัวบุคคล เพื่อช่วยจัดการถ่ายทอดและฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณีให้เป็นที่รู้จัก ซึ่งความร่วมมือเช่นนี้จะเกิดขึ้นได้ เมื่อทุกฝ่ายดังกล่าวมีความเข้าใจ และตระหนักว่าตนมีหน้าที่ในการถ่ายทอดฟื้นฟูและเผยแพร่อนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นไว้ให้คนรุ่นต่อไปสามารถใช้เป็นทุนทางวัฒนธรรม ที่จะสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างยั่งยืนต่อส่วนรวมได้ การถ่ายทอดฟื้นฟูและเผยแพร่ความรู้หรือสนับสนุนการถ่ายทอด

---

[๓๑]สัมภาษณ์ พระครูปริยัติวีราภรณ์, เจ้าคณะอำเภอลืออำนาจ จังหวัดอุบลราชธานีและที่ปรึกษาผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ, [๒๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

[๓๒]สัมภาษณ์ พระครูโกศลสุตคุณ, เจ้าอาวาสบ้านเอก, ตำบลหนองปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๗ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

ฟื้นฟูและเผยแพร่ความรู้ จึงเป็นสิ่งที่พระสงฆ์ต้องทำและร่วมมือกัน เพื่อสร้างความเข้าใจและความตระหนักดังกล่าวแก่สาธารณชนทั่วไป สอดคล้องกับ **พระราชธรรมสารสุธี, ดร.** ที่ให้ทัศนะว่า

ความสามารถในด้านการเผยแพร่และฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นถือว่าเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องส่งเสริมพระสงฆ์ให้มีบทบาทในเรื่องนี้ เพราะพระสงฆ์เป็นผู้ที่สามารถเข้าถึงชุมชนได้ดี ซึ่งจะสามารถสร้างและปลูกจิตสำนึกให้คนในท้องถิ่น รวมถึงเยาวชนให้ได้ตระหนักถึงคุณค่าแก่นสารและความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ โดยอาจเป็นลักษณะของการส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมตามประเพณีและวัฒนธรรมต่าง ๆ ของชุมชน เพื่อสร้างจิตสำนึกของความเป็นคนท้องถิ่นนั้น ๆ ที่จะต้องร่วมกันอนุรักษ์ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น เพื่อสะท้อนถึงสภาพวิถีชีวิตและความเป็นมาของชุมชน ทั้งยังจะเป็นการสร้างความรู้และความภาคภูมิใจในชุมชนท้องถิ่นของตนด้วย[๓๓] สอดคล้องกับ **พระครูสุตกัลยาณคุณ** เจ้าคณะตำบลหญ้าปล้องที่ได้ให้ทัศนะไว้ว่า[๓๔]

“เมื่อก่อนวัดและพระสงฆ์จะมีหน้าที่เป็นศูนย์รวมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน เช่น การจัดงานประเพณีประจำปี ดังนั้น ในเรื่องของการส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมก็เช่นเดียวกัน วัดและพระสงฆ์ก็ควรจะเป็นสถาบันที่มีส่วนสำคัญต่อการถ่ายทอดและฟื้นฟูเพื่อกระตุ้นปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่กับชุมชนท้องถิ่นนั้น ๆ เพื่อเป็นการส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นอันดีงามเอาไว้ เพื่อให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาและรู้จักความเป็นมาของวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนให้มากยิ่งขึ้น ดังนั้นในส่วนของวัดพระธาตุเรืองรองอันเป็นที่ตั้งของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นสี่เผ่าไทย พระสงฆ์ในวัดพระธาตุเรืองรองจึงควรมีบทบาทในการส่งเสริมถ่ายทอดและฟื้นฟูอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นอันเป็นสมบัติของชาวศรีสะเกษเอาไว้ พระสงฆ์จะต้องเป็นผู้นำพาในการจัดกิจกรรมดำเนินการถ่ายทอดและฟื้นฟูภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ คือ นำพาชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องในการอนุรักษ์จึงจะทำให้กิจกรรมสำเสร็จเป็นรูปธรรม โดยร่วมกันกับทุกส่วนฝ่ายและร่วมกันในการทำงาน ปลูกจิตสำนึกของคนในชุมชนให้เกิดศรัทธาและมองเห็นคุณค่าในการอนุรักษ์และฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนให้คงอยู่” สอดคล้องกับ **พระครูโกศลสุตคุณ** ที่ได้ให้ทัศนะว่า[๓๕]

“ในปัจจุบันบทบาทของพระสงฆ์ต่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของพระธาตุเรืองรองยังขาดการสนับสนุนในเรื่องของการถ่ายทอดเผยแพร่และฟื้นฟู หากพูดแบบง่าย ๆ คือ มีแต่การอนุรักษ์วัตถุสิ่งของต่าง ๆ ที่นำมาบริจาคและจัดแสดง แต่การที่จะจัดกิจกรรมฟื้นฟูเผยแพร่ หรือถ่ายทอดองค์ความรู้ทางมรดกศิลปวัฒนธรรมนั้น มีน้อยเกินไปหรือแทบจะไม่ปรากฏเลย ซึ่งเป็นจุดอ่อนและเป็นปัญหาอย่างยิ่ง และนับวันมรดกทางศิลปวัฒนธรรมอันมีคุณค่าเหล่านี้ ก็จะสูญสิ้นไปกับกาลเวลา ดังนั้นจึงเห็นว่า พระสงฆ์วัดพระธาตุเรืองรองจะต้องแสดงบทบาทของตน โดยดำเนินการขอความร่วมมือจากปราชญ์ท้องถิ่น องค์กรส่วนท้องถิ่น วัฒนธรรมจังหวัด ภาคเอกชนหรือบุคคลที่มีความรู้ด้านวัฒนธรรม

---

[๓๓] สัมภาษณ์ พระราชธรรมสารสุธี, ดร., รองเจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ วัดมหาพุทธาราม พระอาราม หลวง, อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๑].

[๓๔] สัมภาษณ์ พระครูสุตกัลยาณคุณ, เจ้าคณะตำบลหญ้าปล้อง, วัดวังไฮ ตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ, [๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

[๓๕] สัมภาษณ์ พระครูโกศลสุตคุณ, เจ้าอาวาสบ้านเอก, ตำบลหนองปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๗ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

ท้องถิ่นสี่เผ่าของชาวศรีสะเกษ ได้เข้ามาให้ความรู้และถ่ายทอดเผยแพร่ความรู้เรื่องศิลปวัฒนธรรมของสี่ชนเผ่าแก่ชมชุนหรือเยาวชนที่สนใจ ตลอดจนจะต้องประสานความร่วมมือกับปราชญ์ชาวบ้าน ชุมชนหรือองค์กรท้องถิ่น รวมถึงวัฒนธรรมจังหวัด เพื่อจัดกิจกรรมฟื้นฟูหรือหาแนวทางในการฟื้นฟูให้เป็นรูปธรรม เช่น อาจจัดแสดงโครงการ/กิจกรรมไหว้พระธาตุงามล้ำวัฒนธรรมสี่ชนเผ่าเมืองศรีสะเกษ ให้คนทั่วไปได้รู้จักเพื่อสืบสานวัฒนธรรมของตนให้คงอยู่-โครงการ/กิจกรรมการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์/สื่อเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับมรดกศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น-โครงการ/กิจกรรมการเสวนา หรือประชุม หรือสัมมนา โดยให้ชุมชนท้องถิ่นและประชาชนทั่วไป ได้มีส่วนร่วมเสนอความเห็นและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ เช่น การดูแลรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นต้น” สองคล้องกับ **นายสมสุข สายเพชร** ที่ได้ให้ทัศนะว่า[๓๖]

วัดถือว่าเป็นสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนามาแต่อดีตและมีพระสงฆ์เป็นผู้ที่มีบทบาทในด้านการเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณแก่ชุมชน ซึ่งนอกจากบทบาทดังกล่าวแล้ว ปัจจุบันวัดยังเป็นแหล่งพัฒนาท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนในท้องถิ่น รวมถึงเป็นแหล่งที่ใช้เป็นศูนย์กลางในการถ่ายทอดและเผยแพร่สนับสนุนในการฟื้นฟูมรดกทางศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นและสิ่งต่าง ๆ สู่ประชาชน เช่น วัดพระธาตุเรืองรอง เมื่อเป็นเช่นนี้ พระสงฆ์จึงต้องมีการพัฒนาและปรับเปลี่ยนบทบาทของตนตามไปด้วย คือต้องช่วยกันหาแนวทางหรือกระบวนการใดที่จะทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการถ่ายทอดฟื้นฟูและเผยแพร่อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนให้มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มเด็กและเยาวชน ซึ่งทุกวันนี้สังคมไทยกำลังซึมซับเรื่องศิลปวัฒนธรรมของต่างชาติเข้ามาเป็นอย่างมาก ผ่านช่องทางต่าง ๆ โดยไม่รู้หรือรู้เท่าไม่ถึงการณ์ว่าศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีคุณค่าของตนกำลังถูกกลืนกินไปโดยไม่รู้ตัว ดังนั้นพระสงฆ์จะต้องเข้ามามีบทบาทในฐานะเป็นที่ตั้งของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง ต้องช่วยกันคิดว่าจะทำอย่างไรเพื่อฟื้นฟูเผยแพร่และถ่ายทอด ให้เขาเกิดความหวงแหน หันมาเห็นคุณค่าของมรดกศิลปวัฒนธรรมของตนเอง และร่วมกันสืบทอดฟื้นฟูสร้างสรรค์ เผยแพร่ ให้ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นยังคงอยู่ โดยที่อาจมีการปรับเปลี่ยนบริบท เพื่อให้เข้ากับยุคสมัยกาลเวลาที่มีพลวัตการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว ทั้งนี้ต้องไม่กระทบต่อวัฒนธรรมดั้งเดิม แต่ต้องเป็นการสืบสานในแง่ของการต่อยอดหรือพัฒนาทางวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการผสมผสาน กลมกลืนและสืบทอดศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยตัวเด็กและเยาวชน ซึ่งจะต้องมีชีวิตอยู่ในสังคมและดำรงความเป็นเอกลักษณ์ของตนเองให้คงอยู่แก่คนในรุ่นต่อไปอีกด้วย”

ขณะที่ **นายประหยัด ถิลา** วัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ[๓๗]ก็ได้แสดงทัศนะที่สอดคล้องคล้ายกันกับ **นายเสน่ห์ นามจันทรา** ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหญ้าปล้อง[๓๘]ว่า

---

[๓๖]สัมภาษณ์ นายสมสุข สายเพชร, ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านเอกสร้างเรือง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

[๓๗]สัมภาษณ์ นายประหยัด ถิลา, วัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ, อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๒๒ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

[๓๘]สัมภาษณ์ นายเสน่ห์ นามจันทรา, ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

“งานเผยแพร่และฟื้นฟูนับว่าเป็นหัวใจสำคัญของการสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่นที่พระสงฆ์วัดพระธาตุเรืองรองควรให้ความสำคัญเป็นลำดับต้น ๆ เพราะปัจจุบันกิจกรรมงานเผยแพร่และฟื้นฟู ที่เนื่องด้วยวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นอันเป็นเอกลักษณ์ของพระธาตุเรืองรองยังไม่เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางแก่ประชาชนทั่วไปมากนัก เนื่องจากมักจัดในช่วงเทศกาลประจำปีซึ่งก็จะตรงกับกิจกรรมของแต่ละหมู่บ้าน ดังนั้นพระสงฆ์ของวัดพระธาตุเรืองรองควรต้องปรับแนวทางในเรื่องนี้หรืออาจทำประชาพิจารณ์ตัดสินใจร่วมกับทุกฝ่าย เช่น หน่วยงานราชการ ชุมชน ภาคเอกชน ตลอดจนสถาบันศึกษา ในการกำหนดวันใดวันหนึ่งขึ้นให้เป็นงานกิจกรรมเผยแพร่ถ่ายทอดและฟื้นฟู เพื่อให้เป็นวันที่ประชาชนทั่วไปได้ทราบทั่วถึงกัน ดังเช่นงานพระธาตุพนม งานแซนโฎนตาของเมืองขุขันธ์ ที่มีการกำหนดวันงานขึ้นอย่างชัดเจน ทั้งยังจะเป็นผลต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมท้องถิ่นอีกด้วย หรือควรจัดทำเว็บไซด์บรรยาย ประวัติ ภูมิปัญญา ทุกแขนง ทุกสาขา รูปภาพต่าง ๆ ให้ชัดเจนและน่าสนใจ พร้อมเอกสารแผ่นพับ ประชาสัมพันธ์ และให้มีการปรับปรุงให้เป็นข้อมูลปัจจุบันนอกจากนี้ งานด้านสื่อประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลในรูปแบบต่าง ๆ ที่พระสงฆ์ควรเข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมให้มากขึ้น เพื่อปลูกจิตสำนึกให้แก่ชุมชนและเยาวชนรุ่นหลังให้เกิดความสำนึกและเกิดความหวงแหนในมรดกทางศิลปวัฒนธรรมของตนอย่างต่อเนื่อง”

ส่วน **นายบุญฤกษ์ โสรเนตร** ได้ให้ความเห็นว่า “การถ่ายทอดเผยแพร่และฟื้นฟูถือเป็นหัวใจสำคัญเพื่อสืบสานและอนุรักษ์วัฒนธรรมให้คงอยู่ พระสงฆ์ควรมีบทบาทในการเชื่อมโยงประสานชุมชนหรือประชุมประชาคมหมู่บ้านในตำบลชุมชนเพื่อจัดทำแผนพัฒนาในการเผยแพร่ฟื้นฟูเป็นประจำทุกปี เพราะศิลปวัฒนธรรม ประเพณี อันเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นมรดกของท้องถิ่นที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ สืบทอด โดยจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมต่าง ๆ เพื่อทำให้ชุมชนและกลุ่มเยาวชนเกิดความรักความหวงแหนในวัฒนธรรมท้องถิ่นของตน นอกจากนี้ หากพระธาตุเรืองรอง องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น โรงเรียนที่เป็นสถาบันการศึกษาที่ใกล้ชิดกับชุมชน หรืออาจร่วมมือกับหน่วยงานอื่น ๆ เปิดทำหลักสูตรการเรียนการสอนเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ย่อมจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการเผยแพร่ฟื้นฟูและสืบสานมรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่คู่กับชุมชนได้อย่างยั่งยืนได้”[๓๙]

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ด้านการเผยแพร่และฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น พระสงฆ์จะต้องเข้ามามีบทบาทในการนำความรู้เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นอันเป็นภูมิปัญญาที่ผ่านการเลือกสรรกลั่นกรองด้วยเหตุและผลอย่างรอบคอบและรอบด้านมาเผยแพร่โดยจัดทำเป็นสื่อเผยแพร่ข้อมูลเพื่อการศึกษาในลักษณะของความรู้ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น หนังสือ วีดีทัศน์ ปฏิทินงานประเพณีเทศกาลวันสำคัญ หรือการจัดทำเว็บไซด์ เป็นต้นที่จะสามารถช่วยให้ประชาชนทั่วไปทั้งในท้องถิ่นและในชุมชนสังคมอื่น ๆ ได้รับรู้เข้าใจ ให้ได้ตระหนักถึงคุณค่าความสำคัญและคุณประโยชน์ของศิลปวัฒนธรรมต่อชุมชนท้องถิ่น เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม ซึ่งการส่งเสริมการเผยแพร่ความรู้หรือสนับสนุนการเผยแพร่ความรู้อาจกระทำผ่านทางตัวบุคคล สถาบันครอบครัว ชุมชน กลุ่ม/ชมรม หน่วยงาน องค์กรภาครัฐและภาคเอกชน สถาบันการศึกษา หรือการจัดกิจกรรมทางศิลปวัฒนธรรมต่าง ๆ ภายในวัด เป็นต้น

---

[๓๙]สัมภาษณ์ นายบุญฤกษ์ โสรเนตร, ข้าราชการบำนาญ ตำบลหนองครก อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๑๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

๔.๒.๕ บทบาทต่อการเสริมสร้างปราชญ์ท้องถิ่นในการให้ความรู้

ในความเป็นจริงนั้นพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านเป็นที่ยอมรับในวงการการศึกษาของต่างประเทศว่าเป็นสถาบันการศึกษานอกระบบ ที่มีคุณค่าอย่างหนึ่งในสังคม เพราะเป็นสถานที่เก็บรวบรวมรักษาสิ่งของเก่าแก่ที่มีคุณค่า รวมทั้งมีความสำคัญต่อท้องถิ่นและต่อชาติด้วยพระธาตุเรืองรองถือเป็นศูนย์กลางของการอนุรักษ์และเก็บรวบรวมข้อมูลทางวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สำคัญ ทั้งยังเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อการศึกษาค้นคว้า การให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับมรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นการเล่าเรื่องราวความเป็นมา ความเชื่อในวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นจึงเป็นภารกิจสำคัญที่ต้องอาศัยปราชญ์ชาวบ้านหรือผู้รู้ที่เข้าใจในภูมิวัฒนธรรมของตน เพื่อให้ความรู้ความเข้าใจรากเหง้าความสัมพันธ์ระหว่างคนกับวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์และแผ่นดินที่อยู่อาศัยแก่ผู้ที่เข้ามาศึกษาเยี่ยมชม เพื่อให้ได้รับรู้ถึงความสำคัญ คุณค่า และประโยชน์ของมรดกทางศิลปวัฒนธรรมเหล่านี้[๔๐] สอดคล้องกับ **นายประหยัด ถิลา** วัฒนธรรมจังหศรีสะเกษ ที่กล่าวว่า

“ปราชญ์ชาวบ้านที่มีภูมิรู้ทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งหนึ่งที่พระธาตุเรืองรองต้องคำนึงถึงและส่งเสริมให้กับตนเอง โดยการให้ความรู้ความเข้าใจแก่ผู้เยี่ยมชมและผู้ที่เข้ามาศึกษาค้นคว้า พระสงฆ์ควรมีบทบาทในเรื่องนี้ให้มากในฐานะเจ้าของสถานที่”[๔๑]สอดคล้องกับ **นายสมสุข สายเพชร** ที่ได้ให้ทัศนะว่า “พิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน ไม่ควรเป็นสถานที่ที่น่าเบื่อแก่ผู้เข้าชมและผู้ที่เข้ามาศึกษาค้นคว้า พระสงฆ์พระธาตุเรืองรองจึงควรมีบทบาทในการให้ความรู้ความเข้าใจหรือต้องส่งเสริมให้มีบุคคลที่จะดำเนินการถ่ายทอดความรู้ อย่างน้อยก็ควรจัดให้มีอาสาสมัครที่เป็นปราชญ์ชาวบ้านหรือมัคคุเทศก์น้อยที่เป็นบุตรหลานของชุมชนคอยให้คำแนะ อธิบาย ตอบข้อซักถาม ให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวและผู้เข้าเยี่ยมชม หรือควรจัดให้มีห้องบรรยาย ห้องฉายวีดีทัศน์ แก่นักท่องเที่ยวผู้เข้าชม และผู้ที่มาศึกษาค้นคว้า เป็นต้น”[๔๒]และสอดคล้องกับ **นายบุญเรือง ขันตา** ปราชญ์ชาวบ้านที่กล่าวว่า

“ตั้งแต่บรรพบุรุษได้ถ่ายทอดภูมิปัญญาในการจัดทำเครื่องใช้ไม้สอยเพื่อความสะดวกต่อการดำรงชีวิตสืบเนื่องมาถึงปัจจุบัน ได้ยึดเป็นทักษะอาชีพมาโดยตลอด แต่เนื่องด้วยสภาวการณ์ที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เกรงว่ามรดกทางศิลปวัฒนธรรมเหล่านี้อาจสูญหายไปตามกาลเวลา จึงเล็งเห็นว่าพระธาตุเรืองรองควรเข้ามามีบทบาท โดยการให้พื้นที่แก่ปราชญ์ชาวบ้านที่มีภูมิปัญญาวัฒนธรรมเหล่านี้ ได้ใช้เป็นเวทีในการถ่ายทอดให้ความรู้ ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับวิถีวัฒนธรรมท้องถิ่นของตน และ

---

[๔๐]ต่อจรัส พงษ์สาลี, “พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในประเทศไทย บทบาทของวัดในฐานะสื่อกลางในการฟื้นฟูวัฒนธรรมระดับท้องถิ่นมุมมองจากการทบทวนประวัติศาสตร์และพัฒนาการของงานพิพิธภัณฑสถานไทย”, **รายงานการวิจัย**, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร องค์การมหาชน, ๒๕๔๗), หน้า ๑-๒.

[๔๑]สัมภาษณ์ นายประหยัด ถิลา,วัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ, อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๒๒ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

[๔๒]สัมภาษณ์ นายสมสุข สายเพชร, ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านเอกสร้างเรือง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

ปราชญ์ชาวบ้านเหล่านี้ ก็จะกลายเป็นกำลังสำคัญในการทำหน้าที่ให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว ผู้เข้าชมพระธาตุเรืองรองอีกทางหนึ่งด้วย”[๔๓]

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ปัญหาอย่างหนึ่งของพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านคือข้อจำกัดของอัตรากำลังของบุคลากรที่มีความรู้ทางภูมิวัฒนธรรมที่จะทำงานเพื่อตอบสนองในการนำเสนอเนื้อหาข้อมูลของพระธาตุเรืองรองที่มีต่อชุมชนให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ดังนั้น พระธาตุเรืองรองในฐานะที่เป็นที่ตั้งของพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน จึงควรให้ความสำคัญกับการสร้างปราชญ์ผู้ทรงภูมิวัฒนธรรมดังกล่าว โดยพระสงฆ์ต้องเข้ามามีบทบาทในการสร้างบุคลากร เพื่อให้ความรู้ความเข้าใจต่อคุณค่าความสำคัญและประโยชน์ของมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นแก่ผู้เข้าชม รวมถึงประโยชน์ทางการศึกษาแก่เยาวชนให้ปรากฏภาพอันดีงามของอดีตให้กลับคืนสู่ชุมชนสังคมอีกครั้ง

๔.๒.๖ บทบาทต่อการสร้างเครือข่ายพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน

บทบาทพระสงฆ์ต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมพระธาตุเรืองรอง ซึ่งหากพิจารณาจุดเด่นอย่างหนึ่งสำหรับพิพิธภัณฑ์วัด คือความสามารถในการสร้างเครือข่ายทั้งภายในท้องถิ่นและภายนอกเพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาในการจัดกิจกรรมและการสนับสนุนในลักษณะการถ่ายทอดข้อมูลพื้นฐานในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านการบริหารจัดการ การสร้างความร่วมมือ การเผยแพร่และฟื้นฟู รวมถึงการพบปะอบรมเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ย่อมก่อให้เกิดการสร้างและรวมกลุ่มเครือข่าย เพื่อให้พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเกิดการพัฒนาและสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน[๔๔]

โดยผู้ทรงคุณวุฒิส่วนใหญ่ ได้ให้ทัศนะที่มีลักษณะคล้าย ๆ กันว่า “พระสงฆ์ต้องมีบทบาทต่อการสร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอก ภายใน คือ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับชุมชน โรงเรียนในพื้นที่ และนอกพื้นที่ ในฐานะของการเป็นเจ้าของและมีส่วนร่วมในการจัดสร้างพระธาตุเรืองรอง เพื่อเป็นแนวร่วมนำเสนอแนวคิดต่าง ๆ ตลอดจนการเข้ามาใช้ประโยชน์จากพระธาตุเรืองรองในด้านต่าง ๆ ส่วนภายนอก คือ การสร้างความสัมพันธ์กับพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นใกล้เคียงอื่น ๆ เช่น พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านอีสานใต้ จังหวัดบุรีรัมย์, ศูนย์วัฒนธรรมพื้นบ้านกลุ่มชาติพันธุ์ลาว เขมร จังหวัดสุรินทร์,พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านอีสานสองฝั่งโขง บ้านเกวียนมุก จังหวัดมุกดาหาร,พิพิธภัณฑ์มรดกอีสานวัดโบราณ จังหวัดชัยภูมิ, หอวัฒนธรรมนิทัศน์วัดหนองแวง, พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดแจ้งอรุณศิลป์, พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดพลแพง และพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดสระโนน จังหวัดขอนแก่นเป็นต้น เพื่อศึกษาวิธีการดำเนินงาน เช่น มีการเดินทางเยี่ยมเยือนเพื่อให้กำลังใจและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ข้อมูลข่าวสารกระบวนการด้านพิพิธภัณฑ์ร่วมกันในลักษณะการบูรณาการเพื่อให้พิพิธภัณฑ์แต่ละแห่งประสบความสำเร็จร่วมกัน ทั้งยังเป็นการให้แรงบันดาล

---

[๔๓]สัมภาษณ์ นายบุญเรือง ขันตา, นักปราชญ์ชาวบ้าน, บ้านสร้างเรือง ตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

[๔๔]ต่อจรัส พงษ์สาลี, “พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในประเทศไทย บทบาทของวัดในฐานะสื่อกลางในการฟื้นฟูวัฒนธรรมระดับท้องถิ่นมุมมองจากการทบทวนประวัติศาสตร์และพัฒนาการของงานพิพิธภัณฑสถานไทย”, **รายงานการวิจัย**, หน้า ๑-๒.

ใจต่อกันในการสร้างสรรค์งานเพื่อสังคมต่อไปอีกด้วยดังคำกล่าวที่ว่า[๔๕] “กำลังใจจากคนภายนอกช่วยสร้างแรงบันดาลใจและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับคนใน เป็นตัวบ่งชี้ถึงความสำเร็จได้”

จะเห็นได้ว่า บทบาทต่อการสร้างเครือข่ายพิพิธภัณฑ์วัด จะทำให้เกิดมุมมองที่แตกต่างกันและสามารถนำไปสู่การพัฒนาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการดำเนินงานพิพิธภัณฑ์วัดของพระสงฆ์ในส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้เกิดความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรมได้ง่ายกว่า

๔.๓ สรุป

ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และเทคโนโลยีที่มีอยู่ทุกเมื่อเชื่อวันนี้ ได้ก่อให้เกิดความกังวลห่วงใยต่อศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านอย่างมาก จึงทำให้พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านนับวันจะมีบทบาทต่อชุมชนและสังคมไทยมากขึ้น เพราะเป็นสถานที่ในการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมระดับท้องถิ่น ทั้งยังเป็นแหล่งที่ประชาชนทั่วไปในสังคมจะสามารถแสวงหาความรู้ และความบันเทิงทางวิชาการได้อย่างกว้างขวาง เป็นสถานที่ที่จะนำเสนอด้านเนื้อหาที่เป็นชีวิตวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่น ซึ่งเมื่อจัดตั้งขึ้นแล้ว คนในชุมชนท้องถิ่นจึงกลายเป็นเจ้าของ และควรทำหน้าที่ช่วยกันดูแล [illegible] การมีส่วนร่วมในการอนุรักษาดูแลรักษาในฐานะที่เป็นหุ้นส่วนหนึ่งทางสังคม เพื่อให้เป็นสเ การเป็นศูนย์รวมและสงวนรักษาอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นเอาไว้

อย่างไรก็ดี จากการศึกษาบทบาทพระสงฆ์กับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมวัดพระธาตุเรืองรอง ทำให้ได้ทราบสภาพปัญหา อุปสรรค ต่อบทบาทการทำงานของพระสงฆ์ในฐานะที่เป็นที่ตั้งของพิพิธภัณฑ์ และอาจนำไปสู่ความล้มเลวหรือขาดการพัฒนาในการที่จะส่งเสริมอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในอนาคตได้ ดังนั้น จึงจำเป็นที่ทุกฝ่ายตั้งแต่ตัวของพระสงฆ์และองค์กร หน่วยงานต่าง ๆ จะต้องเข้ามาร่วมมือร่วมแรงร่วมใจกันในการขับเคลื่อนสนับสนุนในการทำงานของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นพระธาตุเรืองให้เกิดความยั่งยืนในการรักษาอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมอันเป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่นให้คงอยู่สืบไปถึงคนรุ่นหลังได้

---

[๔๕]สัมภาษณ์ พระครูโกศลสุตคุณ, เจ้าอาวาสบ้านเอก, ตำบลหนองปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๗ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์กับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ” มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาภูมิหลังของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ ๒) เพื่อศึกษาสภาพการแนวทางอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอดีตและปัจจุบัน วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ ๓) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรค และเสนอแนวทางการส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยได้ศึกษาเนื้อหาสาระต่าง ๆ ดังที่ได้นำเสนอมาเป็นลำดับนั้น สามารถประมวลสรุปได้ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษา ผู้วิจัยสามารถสรุปผลได้ดังนี้

๑. ภูมิหลังของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า เกิดจากเจตนารมณ์ของพระครูวิบูลธรรมภาณ (หลวงปู่ธัมมา พิทักษา) ที่ตระหนักในการเปลี่ยนแปลงของโลกที่เป็นไปอย่างรวดเร็วได้ทำลายวิถีชีวิตและวัฒนธรรมเก่าแก่ของท้องถิ่นลง จึงมีแนวคิดควรมีแหล่งเรียนรู้วิถีชีวิต ประวัติศาสตร์ และอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ชนสี่เผ่าอันเป็นบรรพบุรุษดั้งเดิมของชาวศรีสะเกษเอาไว้ ประกอบด้วย ส่วย เขมร ลาว เยอ จึงได้สร้างพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านขึ้นให้ชื่อว่า “พระธาตุเรืองรอง” หรือที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “พิพิธภัณฑ์สี่เผ่าไทย” โดยเป็นการจัดแสดงแบบจำลองปูนปั้น ปริศนาธรรม ตลอดจนโบราณวัตถุและเครื่องมือเครื่องใช้อันเป็นวิถีชีวิตของชนสี่เผ่า ที่เคยใช้นับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน รวมถึงภาพเขียนฝาผนังที่บอกเล่าเรื่องราวต่าง ๆ เช่น สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ และแหล่งโบราณคดีในเขตอีสานใต้ วรรณกรรมท้องถิ่น และวิถีชีวิตพื้นบ้าน เพื่อให้ชนรุ่นหลังได้เข้าใจถึงรากเหง้าความเป็นมาและตัวตนของตนเองได้เพิ่มขึ้น ทั้งยังเป็นการปลูกจิตสำนึกให้เกิดความรัก ความหวงแหน ในคุณค่ามรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่คู่กับชุมชนสังคมสืบไป

๒. สภาพการแนวทางอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอดีตและปัจจุบันวัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า พระครูวิบูลธรรมภาณ (หลวงปู่ธัมมา พิทักษา) เป็นพระสงฆ์ที่มองเห็นความสำคัญของศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ทั้งยังมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล ที่จะทำให้ประชาชนได้เรียนรู้เรื่องราวที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของตน และเป็นผู้มีบทบาทสำคัญต่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง ซึ่งสภาพการแนวทางอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอดีตถึงปัจจุบัน มีปัจจัยทั้งภายในและภายนอกที่เกี่ยวข้องต่อการดำเนินการอนุรักษ์ คือ

ปัจจัยภายใน มีการตั้งคณะกรรมการวัดซึ่งเป็นชาวบ้านสร้างเรือง อันเป็นที่ตั้งของวัดได้เข้ามาช่วยเหลือดำเนินงานบางอย่างในลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยมีพระครูวิบูลธรรมภาณ หรือหลวงปู่ธัมมา พิทักษา เป็นประธานคณะกรรมการ ทั้งยังเป็นผู้ที่มีบทบาทหน้าที่ในการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์พระธาตุเรืองรอง และเป็นกำลังหลักในการดำเนินการและตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ แต่เพียงผู้เดียวตั้งแต่เริ่มก่อตั้งพระธาตุเรืองรองจนถึงปัจจุบัน

ปัจจัยภายนอก มีการสนับสนุนช่วยเหลือจากองค์กรและหน่วยงานราชการต่าง ๆ เช่น มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ สภาวัฒนธรรมจังหวัด สถานศึกษา และชุมชนท้องถิ่น ซึ่งมีบทบาทในการให้ข้อเสนอแนะและแลกเปลี่ยนประสบการณ์งานพิพิธภัณฑ์ แต่ก็ไม่ได้มีความต่อเนื่องเท่าที่ควร

ผู้วิจัยมีข้อสังเกตว่า การบริหารจัดการที่รวมศูนย์อยู่ที่พระครูวิบูลธรรมภาณหรือหลวงปู่ ธัมมา พิทักษา อย่างเบ็ดเสร็จนั้น ทำให้การเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและตัดสินใจงานพิพิธภัณฑ์ของหน่วยงานต่าง ๆ และชุมชน มีอยู่ค่อนข้างน้อย ถึงแม้จะมีการแต่งตั้งบุคคลในชุมชนให้เข้ามาเป็นคณะกรรมการร่วมในการบริหารจัดการก็ตาม ซึ่งอาจทำให้ขาดความรู้ความเข้าใจและมองข้ามความสำคัญในการทำหน้าที่ของพิพิธภัณฑ์ ซึ่งอาจเป็นสาเหตุให้การส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นพระธาตุเรืองรองขาดความต่อเนื่องต่อการดำเนินงานด้านพิพิธภัณฑ์ในอนาคตได้

๓. ปัญหา อุปสรรค และเสนอแนวทางการส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ

ผลการศึกษาปัญหาอุปสรรคบทบาทพระสงฆ์ต่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น พบว่า

๑) ด้านการอนุรักษ์ดูแลรักษา ซึ่งพระสงฆ์ประสบปัญหาขาดความรู้ความเข้าใจในการดูแลรักษาโบราณวัตถุอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมหรือไม่มีประสบการณ์ในการดูแลรักษาวัตถุทางศิลปวัฒนธรรมเหล่านี้ เนื่องจากขาดการประสานความร่วมมือกับองค์กร หน่วยงาน และชุมชนท้องถิ่น รวมถึงงบประมาณไม่ได้รับการส่งเสริมเท่าที่ควรเพื่อการรักษาดูแลให้สืบสานไปสู่อนุชนรุ่นหลัง

๒) ด้านการเผยแพร่และฟื้นฟู ซึ่งพระสงฆ์ประสบปัญหาขาดผู้รู้ที่ทรงภูมิวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อขับเคลื่อนรณรงค์เผยแพร่ให้ความรู้ และยังขาดกระบวนการมีส่วนร่วมสนับสนุนจากภายนอกที่ไม่ตอบสนองและสนับสนุนอย่างเต็มกำลัง ทั้งในด้านงบประมาณ กำลังแรงกาย และสติปัญญา เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องในงานพัฒนาเผยแพร่และฟื้นฟูเอกลักษณ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรม

๓) ด้านบุคลากร พระธาตุเรืองรองถือเป็นแหล่งเรียนรู้ทางมรดกศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น ทั้งยังเป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าของนักวิชาการ นักเรียน นักศึกษาจากสถานศึกษาและประชาชนทั่วไปทั้งในท้องถิ่นและนอกท้องถิ่น รวมทั้งเป็นศูนย์กลางการจัดกิกรรมด้านต่าง ๆ ของชุมชน แต่พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นที่จัดตั้งในวัดหรือศาสนาสถานส่วนใหญ่ ยังขาดบุคลากรที่จะทำหน้าที่ ที่จำเป็นตามลักษณะงานพิพิธภัณฑ์ เช่น นักวิชาการ เจ้าหน้าที่ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ หรือปราชญ์ผู้ทรงภูมิปัญญาของท้องถิ่น จึงทำให้พิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรองขาดการพัฒนาให้น่าสนใจ และขาดพลังที่จะขับเคลื่อนให้งานพิพิธภัณฑ์เป็นแหล่งการเรียนรู้ หรือ แหล่งท่องเที่ยวของท้องถิ่นได้

๔) ด้านการบริหารจัดการ เนื่องจากพระธาตุเรืองรอง เป็นพิพิธภัณฑ์ที่ตั้งอยู่ภายในวัด ซึ่งเกิดจากการดำริของพระครูวิบูลธรรมภาณ หรือหลวงปู่ธัมมา พิทักษา ผู้ดูแลและบริหารจัดการจึงเป็นเจ้า

อาวาส คือ หลวงปู่ธัมมา พิทักษา เป็นผู้บริหารงานต่าง ๆ และรับผิดชอบตัดสินใจเองเพียงผู้เดียว ทั้งการจัดแสดงวัตถุ และการควบคุมดูแลพระธาตุเรืองรองจึงทำให้ประสบปัญหาไม่สามารถดูแลจัดการพระธาตุเรืองรองได้อย่างเต็มที่ และอาจส่งผลกระทบต่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรองในอนาคตอีกด้วย หากไม่มีหลวงปู่ธัมมา พิทักษา แล้ว

ผลการศึกษาแนวทางการส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม พบว่าจากการศึกษาการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับพระธาตุเรืองรอง ทำให้ได้แนวทางการปฏิบัติเพื่อส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ต่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ดังนี้

๑) บทบาทต่อการเป็นผู้นำ/แบบอย่างในการสืบสาน พระสงฆ์ถือว่าเป็นผู้นำในทางจิตใจเป็นที่เคารพนับถือและยอมรับของชุมชนสังคมมาช้านาน ชาวบ้านจึงมองพระสงฆ์ว่าเป็นผู้นำชาวบ้านในทางที่ดี เกื้อกูลชาวบ้านมีจริยาวัตรที่งดงามควรแก่การปฏิบัติตาม มีเวลาอยู่กับชาวบ้านตลอด จึงสามารถขอความร่วมมือจากชาวบ้าน กลุ่มบุคคล องค์กรของรัฐได้เป็นอย่างดี สามารถที่จะนำเอาจารีตประเพณีและวัฒนธรรม ค่านิยม บรรทัดฐานทางสังคมมาเป็นกลยุทธ์ในการอนุรักษ์ได้

๒) บทบาทต่อการส่งเสริมความร่วมมือสนับสนุน การสร้างการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น พระสงฆ์หรือวัดในฐานะเป็นศูนย์กลางทางจิตใจของชุมชนสามารถที่จะสร้างความร่วมมือสนับสนุนจากทุกฝ่ายทั้งภาครัฐ เอกชน สถานศึกษา และชุมชนในการส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยรณรงค์ให้ทุกภาคส่วนเกิดความตระหนักในการมีส่วนร่วมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างจริงจัง ในลักษณะ “ร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมเรียนรู้ ในฐานะของการเป็นเจ้าของและการเป็นหุ้นส่วนทางสังคมร่วมกัน

๓) บทบาทต่อการส่งเสริมการบริหารจัดการอย่างมีส่วนรวม ควรมีการจัดตั้งคณะกรรมการในรูปแบบองค์กร เพื่อดำเนินการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมอย่างเป็นทางการ ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ขอความสนับสนุนจากปราชญ์ท้องถิ่นให้ข้อมูล ตลอดจนส่งเสริมประสานความร่วมมือจากหน่วยงานของภาครัฐ ภาคเอกชน และสถานศึกษา เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม มีการแลกเปลี่ยนทัศนคติ ความรู้ต่าง ๆ อีกทั้งยังเป็นการทราบปัญหาของการแสวงหาแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูร่วมกันทุกฝ่ายเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมนำไปสู่สำนึกร่วมของคนในท้องถิ่นให้เห็นคุณค่าและรู้จักหวงแหนศิลปวัฒนธรรมของตน

๔) บทบาทต่อการเผยแพร่และฟื้นฟู วัดถือเป็นสถาบันทางศาสนาที่สำคัญ เพราะเป็นศูนย์รวมแหล่งความรู้แขนงต่าง ๆ พระสงฆ์จึงมีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นจิตสำนึกร่วมในการฟื้นฟูและเผยแพร่เพื่อการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมประเพณีในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การเทศน์ การอบรมการเรียนการสอน รวมถึงความสามารถในการเป็นผู้ประสานกับหน่วยงานของจังหวัดหรือท้องถิ่นทั้งภาครัฐและเอกชน และตัวบุคคล เพื่อช่วยจัดการเผยแพร่และฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณีให้เป็นที่รู้จักได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยการสร้างสื่อประชาสัมพันธ์การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง เช่น คู่มือ หนังสื่อแนะนำพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น แผ่นพับแนะนำพิพิธภัณฑ์ และเว็ปไซด์ที่ทันสมัย มีเนื้อหาน่าสนใจดึงดูดให้ไปเข้าเยี่ยมชม นอกจากนี้หลาย ๆ พื้นที่คนในชุมชนเองยังไม่ทราบว่าพิพิธภัณฑ์มีความ

น่าสนใจอย่างไร เพียงแต่รับรู้ถึงกิจกรรมที่พิพิธภัณฑ์ดำเนินอยู่ พระสงฆ์จึงควรสร้างช่องทางการสื่อสารประชาสัมพันธ์ให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความสำคัญและคุณค่าของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น

๕) บทบาทต่อการเสริมสร้างปราชญ์ท้องถิ่น*ใน*การให้ความรู้ พระธาตุเรืองรองถือเป็นศูนย์กลางของการอนุรักษ์และเก็บรวบรวมข้อมูลทางวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สำคัญ ทั้งยังเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อการศึกษาค้นคว้า การให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับมรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นการเล่าเรื่องราวความเป็นมา ความเชื่อ ในวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นจึงเป็นภารกิจสำคัญ เช่น ควรจัดให้มีปราชญ์ชาวบ้านในการให้ความรู้แก่ผู้เข้าชม หรือการจัดให้มีมัคคุเทศก์น้อย เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นตนเองจากศิลปวัฒนธรรมที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑ์และที่มีอยู่ในชุมชน เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจในประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของตน

๖) บทบาทต่อการสร้างเครือข่ายพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน บทบาทต่อการสร้างเครือข่ายนับเป็นจุดเด่นอย่างหนึ่งสำหรับพิพิธภัณฑ์วัด ทั้งภายในท้องถิ่นและภายนอก เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาในการจัดกิจกรรมและการสนับสนุนในลักษณะการถ่ายทอดข้อมูลพื้นฐานในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านการบริหารจัดการ การสร้างความร่วมมือ การเผยแพร่และฟื้นฟู ทั้งยังเป็นการพบปะอบรมเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารกระบวนการด้านพิพิธภัณฑ์ ซึ่งย่อมจะก่อให้เกิดมุมมองที่แตกต่าง เกิดการสร้างและรวมกลุ่มเครือข่ายในลักษณะการบูรณาการเพื่อให้พิพิธภัณฑ์แต่ละแห่งประสบความสำเร็จร่วมกันและสามารถนำไปสู่การพัฒนาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการดำเนินงานพิพิธภัณฑ์วัดของพระสงฆ์ในส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้เกิดความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรมได้ง่ายกว่า ทั้งยังเป็นการให้แรงบันดาลใจต่อกันในการสร้างสรรค์งานเพื่อสังคมต่อไป ดังคำกล่าวที่ว่า “กำลังใจจากคนภายนอกช่วยสร้างแรงบันดาลใจและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับคนใน ย่อมเป็นตัวบ่งชี้ถึงความสำเร็จได้”

๕.๒ อภิปรายผล

จากผลการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์กับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ ผู้วิจัยมีประเด็นที่เป็นข้ออภิปรายดังนี้

๑. ภูมิหลังของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง เป็นการจัดตั้งที่สืบเนื่องมาจากวิสัยทัศน์ของพระสงฆ์หรือวัดเพื่อต้องการตั้งพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านให้เป็นสถานที่สำหรับเก็บรักษาองค์ความรู้มรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของชนสี่เผ่าที่อาศัยอยู่ในจังหวัดศรีสะเกษ คือ ส่วย ลาว เขมร เยอ ไม่ให้สูญหาย ซึ่งนอกจากจะเป็นแหล่งอนุรักษ์ฯให้ชุมชนแล้ว ยังใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ จิรโชค วีระสัย ที่ให้ทัศนะว่า “จุดประสงค์ในการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ในปัจจุบัน คือ การเก็บรักษา การศึกษาหาความรู้ และการจัดแสดงนิทรรศการวัตถุทางวัฒนธรรม เพื่อสะท้อนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ในกาลเวลา และสภาพแวดล้อมที่แตก ต่างกัน พิพิธภัณฑ์ถือเป็นแหล่งการศึกษาที่มีประโยชน์ต่อคนที่ไม่รู้หนังสือ เนื่องจากสามารถมองเห็นเป็นรูปธรรมได้ โดยแนวคิดนี้ทั้งยังเป็นการปรับปรุงเพิ่มเติมในส่วนที่เป็นการอนุรักษ์ และยังเป็นการเชิดชูภูมิปัญญาของบรรพบุรุษฯ

เพื่อเป็นการแสดงความกตัญญูกตเวทีอีกส่วนหนึ่งด้วย”[๔๖] การก่อตั้งพระธาตุเรืองรองขึ้น จึงมีจุดมุ่งหมายเพื่อเป็นการช่วยอนุรักษ์รักษาป้องกันมรดกทางศิลปวัฒนธรรมให้คงอยู่คู่กับท้องถิ่นได้อย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับ สำนักหอจดหมายแห่งชาติ “ที่อธิบายถึงลักษณะของการอนุรักษ์ (Conservation) ไว้ ๒ นัย กล่าวคือ ๑) การป้องกัน (Prevention) เป็นวิธีการชะลอการชำรุดหรือเสื่อมสภาพที่จะเกิดซึ่งก่อนที่จะป้องกันมิให้เกิดความชำรุดหรือเสื่อมสภาพได้นั้นจำเป็นจะต้องเข้าใจถึงคุณสมบัติของวัตถุสาเหตุ และปัญหาต่าง ๆ ที่อาจก่อให้เกิดความชำรุดเสื่อมสภาพ เพื่อที่จะสามารถเลือกวิธีการป้องกันและหลีกเลี่ยงปัญหาต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม ซึ่งจะเป็นสิ่งที่ดีที่สุดในการที่จะอนุรักษ์นั้น ๆ ให้คงอยู่ได้ตลอดไป ๒) การปฏิบัติการอนุรักษ์ เป็นวิธีการนำมาเพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่ได้เกิดขึ้น โดยการกำจัดปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นออกไปให้หมด แล้วซ่อมแซมหรือเสริมสร้างให้กลับคืนสู่สภาพเดิมหรือใกล้เคียงสภาพเดิมที่สุด ทั้งความแข็งแรง รูปแบบ และเนื้อวัสดุ ทั้งนี้วิธีการที่นำมาใช้นี้จะต้องไม่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใด ๆ และสามารถแก้ไขให้กลับไปเหมือนเดิมได้ ซึ่งกระบวนการดังกล่าวถือเป็นหน้าที่ของนักอนุรักษ์ที่ได้รับการฝึกอบรมมาแล้วเป็นอย่างดี”[๔๗] โดยเฉพาะพิพิธภัณฑ์วัดซึ่งนับวันจะมีบทบาทในสังคมมากขึ้น เพราะเป็นหน่วยงานที่จะอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมระดับท้องถิ่นเอาไว้ ตลอดจนยังเป็นแหล่งที่คนในชุมชนสังคมจะสามารถแสวงหาความรู้และความบันเทิงทางวิชาการได้อย่างกว้างขวางอีกด้วย

๒. สภาพการแนวทางอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอดีตและปัจจุบันวัดพระธาตุเรืองรอง ในช่วงเวลาที่ผ่านมา ความต้องการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นมีมากขึ้น ซึ่งส่วนใหญ่แนวทางอนุรักษ์มักเป็นการชี้นำความคิดจากผู้นำชุมชน เช่น พระสงฆ์ จึงทำให้เกิดการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์อยู่ในวัด เช่นเดียวกับพระธาตุเรืองรองถือเป็นสถานที่สำคัญในการรวบรวมและจัดแสดงศิลปวัตถุและโบราณวัตถุของชาวบ้านกลุ่มชาติพันธ์ชุมชนสี่เผ่าไทย สอดคล้องกับทัศนะของ ต่อจรัส พงษ์สาลี ที่กล่าวว่า “ทั้งนี้อาจเป็นเพราะวัดในท้องถิ่นเป็นศูนย์รวมของชุมชน นอกจากนั้น วัดยังเป็นแหล่งที่มีสิ่งของต่าง ๆ รวบรวมอยู่ พระสงฆ์ซึ่งได้รับความเชื่อถือและมีบทบาทสำคัญในชุมชนระดับท้องถิ่น จะได้รับการถวายจากผู้มีจิตศรัทธาในวาระต่าง ๆ ทำให้เป็นแหล่งที่มาของวัตถุที่จะสามารถนำไปจัดแสดงเพื่อสื่อให้เห็นถึงวิถีชีวิต รวมทั้งรูปแบบวัฒนธรรมของชุมชนได้เป็นอย่างดี”[๔๘]ซึ่งจะทำให้ประชาชนได้เรียนรู้เรื่องราวที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของตน ทั้งยังเป็นที่เก็บรวบรวมทางภูมิปัญญา เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ และเพื่อเป็นหลักฐานที่บรรดาผู้มีสติปัญญาจะใช้เป็นสถานที่ค้นคว้า ซึ่งสอดคล้องกับ พระพชรพร โชติวโร ที่กล่าวว่า “การอนุรักษ์โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ตลอดจนภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น มีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะเป็นการสงวนรักษา

---

[๔๖]จิรโชค วีระสัย, “มิติทางวัฒนธรรมในการจัดทำพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น”, **เอกสารการประกอบการพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในประเทศไทย**, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, ๒๕๔๐).

[๔๗]สำนักหอจดหมายแห่งชาติ อ้างใน พระอธิการวิน ทีปธมฺโม (อิ่มใจ), “บทบาทของพระสงฆ์ต่อการอนุรักษ์ประเพณีการแข่งเรือยาว วัดท่าหลวง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

[๔๘]ต่อจรัส พงษ์สาลี, “พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในประเทศไทย”, **รายงานการวิจัย**, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธรองค์การมหาชน, ๒๕๔๗).

และบูรณะผลิตผลทางด้านวัฒนธรรม ที่สะท้อนให้เห็นแนวคิดอุดมการณ์ และความเชื่อทางศาสนา สถานที่ที่รวบรวมโบราณศิลปวัตถุและภูมิปัญญาท้องถิ่น ก็คือ วัด โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้ทำหน้าที่ในการอนุรักษ์และสืบทอด”[๔๙]สอดคล้องกับ กรมศิลปากร ที่ให้ความเห็นว่า “พระสงฆ์สามารถนำวิทยาการความรู้ที่เป็นประโยชน์มาถ่ายทอดให้แก่ประชาชน โดยการศึกษาหาความรู้จากสื่อต่าง ๆ เช่น หนังสือพิมพ์วิทยุ โทรทัศน์ และนอกจากพระสงฆ์จะเป็นผู้เรียนรู้ถ่ายทอดมาโดยตรงแล้ว จะต้องเป็นผู้ประสานงานระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับชาวบ้านให้ร่วมมือกันดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์ต่อชุมชน เช่น สนับสนุนอบรมสั่งสอนชาวบ้านให้เห็นคุณค่าของมรดกวัฒนธรรมของตน และชักชวนชาวบ้านให้ร่วมมือกันจัดกิจกรรมเพื่อการดูแลรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีในท้องถิ่นให้มั่นคงและทรงคุณค่าอยู่เสมอ เช่น การดูแลรักษา พัฒนา ส่งเสริม ฟื้นฟู ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้มีอยู่ต่อไป”[๕๐]และสอดคล้องกับ สุภาพร มากแจ้ง ที่กล่าวในงานวิจัยเรื่องวิถีชีวิตของชาวมอญบางกระดี่ว่า “ภูมิปัญญาชาวบ้านควรได้รับการอนุรักษ์พัฒนาให้เป็นระบบและสืบทอดแก่อนุชน ชุมชน สถานศึกษา และวัด เป็นส่วนหนึ่งที่ได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ประเพณี”[๕๑]

แต่อย่างไรก็ตาม เนื่องจากสภาพการแนวทางอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอดีตถึงปัจจุบันวัดพระธาตุเรืองรอง ที่มีพระครูวิบูลธรรมภาณ เป็นผู้ที่มีบทบาทหน้าที่ในการบริหารจัดการ และเป็นกำลังหลักในการดำเนินการและตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ แต่เพียงผู้เดียว จึงทำให้ขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งอาจก่อให้เกิดความไม่ต่อเนื่องในการบริหารจัดการต่อการอนุรักษ์ในอนาคตได้ สอดคล้องกับ กฤษฎา ตัสมา ที่กล่าวว่า “การขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน ย่อมทำให้การดำเนินงานพิพิธภัณฑ์ขาดความต่อเนื่อง ขาดการพัฒนาในการจัดกิจกรรมของพิพิธภัณฑ์ ดังนั้น รูปแบบการจัดการที่เหมาะสมจะต้องให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เชิญปราชญ์ชาวบ้าน ผู้ที่มีความรู้ในการให้ข้อมูลและขอความสนับสนุนจากกลุ่มชาวบ้านในท้องถิ่น สถาบันการศึกษา มหาวิทยาลัย หน่วยงานของภาครัฐ และเอกชน ซึ่งจะนำไปสู่สำนึกร่วมของคนในท้องถิ่น ให้รู้จักหวงแหนและเห็นคุณค่าในท้องถิ่น ขณะเดียวกันยังสามารถเชื่อมโยงสายสัมพันธ์ของคนในชุมชนได้ด้วย”[๕๒]

๓. ปัญหา อุปสรรค และแนวทางการส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรองฯ จากการวิจัยสัมภาษณ์กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิทำให้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับเงื่อนไขที่เป็นปัญหาอุปสรรคสำคัญต่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของพระสงฆ์วัดพระธาตุเรืองรอง เช่น ด้านการ

---

[๔๙]พระพชรพร โชติวโร, “ศึกษากระบวนการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น กรณีศึกษาวัดร้องเม็งจังหวัดเชียงใหม่”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

[๕๐]กรมศิลปากร, **โครงการดูแลทรัพย์สินทางศิลปวัฒนธรรมของชาติของพระสงฆาธิการ**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักโบราณคดีศิลปากร, ๒๕๕๐).

[๕๑]สุภาพร มากแจ้ง, **การศึกษาวิถีชีวิตมอญบางกระดี่**, (ศูนย์ศึกษาและปฏิบัติการอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น: สถาบันราชภัฏธนบุรี, ๒๕๔๐).

[๕๒]กฤษฎา ตัสมา, “การจัดการพิพิธภัณฑ์วัดศรีสุวรรณ อำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา”, (**วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๖).

บริหารจัดการ ซึ่งสอดคล้องกับ อลงกรณ์ จุฑาเกตุ ที่กล่าวในงานวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนรู้ของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกรุงเทพมหานครว่า “พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกรุงเทพมหานครแม้มีโครงสร้างการบริหารงานที่ชัดเจน แต่ยังขาดความคล่องตัวในการบริหารจัดการ จึงทำให้การเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนมีอยู่ค่อยข้างน้อยถึงแม้จะมีการแต่งตั้งบุคคลในชุมชนเข้ามาเป็นคณะกรรมการแต่ก็ยังไม่มีบทบาทหรือส่วนร่วมในการบริหารจัดการอย่างแท้จริง”[๕๓] ส่วนแนวทางการส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ที่สำคัญเพื่อให้เกิดความสำเร็จในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรองฯ เช่น บทบาทต่อการเป็นผู้นำ/แบบอย่างในการสืบสาน บทบาทต่อการส่งเสริมความร่วมมือสนับสนุน บทบาทต่อการส่งเสริมการบริหารจัดการอย่างมีส่วนรวม บทบาทต่อการเผยแพร่และฟื้นฟู บทบาทต่อการเสริมสร้างปราชญ์ท้องถิ่นในการให้ความรู้ และบทบาทต่อการสร้างเครือข่ายพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านซึ่งสอดคล้องกับ บุษยมาส แดงขำ[๕๔]ที่กล่าวในงานวิจัยเรื่องการจัดการพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดฝั่งคลองฯ อำเภอปากพลีจังหวัดนครนายกว่า “แนวทางที่เหมาะสมในการจัดการพิพิธภัณฑ์วัดฝั่งคลองแบ่งออกเป็น ๕ ด้าน กล่าวคือ ด้านการจัดการข้อมูลด้านสถานที่ ด้านงบประมาณ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน และด้านผู้รับผิดชอบในการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์วัดฯ” จะเห็นได้ว่า บทบาทพระสงฆ์ในการส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นจึงต้องคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ เช่น บทบาทต่อการส่งเสริมความร่วมมือสนับสนุน บทบาทต่อการส่งเสริมการบริหารจัดการอย่างมีส่วนรวม บทบาทต่อการเผยแพร่และฟื้นฟู บทบาทต่อการเสริมสร้างปราชญ์ท้องถิ่น***ใน***การให้ความรู้ และบทบาทต่อการสร้างเครือข่ายพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านเป็นสำคัญ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการดำเนินงานที่เกี่ยวเนื่องด้วยพิพิธภัณฑ์ให้สามารถส่งเสริมในการทำหน้าที่ดูแลรักษาอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืนต่อไป

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

ผู้วิจัยให้ข้อแนะนำว่า การส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรอง ควรต้องจัดการส่งเสริมให้ครบทั้ง ๖ ด้านอย่างสมดุล คือ ๑) บทบาทต่อการเป็นผู้นำ/แบบอย่างในการสืบสาน ๒) บทบาทต่อการส่งเสริมความร่วมมือสนับสนุน ๓) บทบาทต่อการส่งเสริมการบริหารจัดการอย่างมีส่วนรวม ๔) บทบาทต่อการเผยแพร่และฟื้นฟู ๕) บทบาทต่อการเสริมสร้างปราชญ์ท้องถิ่นในการให้ความรู้ และ ๖) บทบาทต่อการสร้างเครือข่ายพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน เพื่อให้พิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรองสามารถเป็นแหล่งเรียนรู้และเป็นแหล่งท่องเที่ยวของคนในท้องถิ่นและประชาชนทั่วไป โดยหัวใจสำคัญ คือ การส่งเสริมการบริหารจัดการ

---

[๕๓]อลงกรณ์ จุฑาเกตุ, “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนรู้ของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกรุงเทพมหานคร”, **ในวารสาร Veridian E-Journal**, ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๓ (กันยายน–ธันวาคม ๒๕๕๗) : ๑๑-๑๙.

[๕๔]บุษยมาส แดงขำ, “แนวทางการจัดการพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดฝั่งคลอง(ไทยพวน)ตำบลเกาะหวาย อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตศึกษา: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๖).

อย่างมีส่วนรวม เพื่อสร้างความร่วมมือในการส่งเสริมให้รักท้องถิ่น เกิดความหวงแหนในภูมิปัญญาที่มีในท้องถิ่นของตน สิ่งสำคัญต่อมาคือการสร้างเครือข่ายพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน เพื่อการขับเคลื่อนแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เช่น การจัดกิจกรรมส่งเสริม เพื่อให้พิพิธภัณฑ์เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และสามารถนำไปสู่การพัฒนาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการดำเนินงานพิพิธภัณฑ์วัดของพระสงฆ์ในการส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้เกิดความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ” มุ่งเน้นศึกษาความเป็นมาในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของพระสงฆ์ ซึ่งอาจไม่ได้ลงรายละเอียดในด้านใดด้านหนึ่งอย่างชัดเจน ดังนั้นหากมีการศึกษาวิจัยในครั้งต่อไป ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะว่า

๑. ควรมีการศึกษาในการมีส่วนร่วมของประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมอันเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและแหล่งศึกษาที่ส่งเสริมการอนุรักษ์เพื่อให้เกิดความอย่างยั่งยืน

๒. ควรมีการศึกษาในการบริหารจัดการ เพื่อการพัฒนาพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรอง ให้มีมาตรฐานเดียวกับการบริหารจัดการงานพิพิธภัณฑ์ในระดับชาติ

๓. ควรมีการศึกษาวิจัยรูปแบบการบริหารงานพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรอง เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรม

๔. ควรเอาหลักธรรมไปนำพาการส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปะวัฒนท้องและการบริหารการจัดการพิพิธภัณฑ์อย่างถูกดีงาม โดยนำหลักธรรม ดังนี้ คือ หลักธรรมอิทธิบาท ๔ หลักธรรมสังคหวัตถุ ๔ หลักธรรมอปริหานิยธรรม ๗ และหลักธรรมสาราณียธรรม ๖ เป็นต้น

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย:

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ

กรมศิลปากร. **วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัดศรีสะเกษ**. คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๔.

กรมศิลปากร. **โครงการดูแลทรัพย์สินทางศิลปวัฒนธรรมของชาติของพระสงฆาธิการ.** กรุงเทพมหานคร: สำนักโบราณคดีศิลปากร, ๒๕๕๐.

กระทรวงวัฒนธรรม. **ฐานระบบคิดการตั้งกระทรวงวัฒนธรรมและการดำเนินงานวัฒนธรรมยุคปฏิรูประบบราชการ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ๒๕๓๕.

จารุวรรณ ธรรมวัตร. **ภูมิปัญญาอีสาน**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. อุบลราชธานี: ศิริธรรมออฟเซ็ท, ๒๕๔๓.

จิรโชค วีระสัย. “มิติทางวัฒนธรรมในการจัดทำพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น”. **เอกสารการประกอบการอบรมพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในประเทศไทย**. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, ๒๕๔๐.

จำนงค์ อดิวัฒนสิทธิ์ และคณะ. **สังคมวิทยา**. พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๓.

————. **สังคมวิทยาศาสนา**. กรุงเทพมหานคร: แพร่วิทยา, ๒๕๒๕.

ดนัย ไชยโยธา. **สังคม วัฒนธรรม และประเพณีไทย.** พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: โอ เอส พริ้นติ้ง เฮ้าส์. ๒๕๔๖,

นงเยาว์ ชาญณรงค์. **ศาสนากับสังคม**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๗.

นิธิ เอียวศรีวงศ์. **ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการทรัพยากร**. กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พลับลิชชิ่ง, ๒๕๓๖.

ประกอบ คู่ชัยภูมิ. **เพลงพื้นบ้านสุรินทร์**. นครราชสีมา: วิทยาลัยครูนครราชสีมา, ๒๕๓๘.

ประเวศ วะสี**. การศึกษาชาติกับภูมิปัญญาท้องถิ่น: ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท**. กรุงเทพมหานคร : อัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พลับลิชชิ่ง, ๒๕๓๖.

————. **การสร้างภูมิปัญญาไทยเพื่อการพัฒนา**. กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ฟ, ๒๕๓๐.

ประสพสุข พันประยูร. **บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้จังหวัดภาคเหนือของประเทศไทย**. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๕.

ผ่องพันธุ์ มณีรัตน์. **มานุษยวิทยากับการศึกษาคติชาวบ้าน**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๙.

พระครูบูลธรรมภาณ (หลวงปู่ธัมมา พิทักษา). **หลวงพ่อเจิมแจมอ้าว ประวัติพระธาตุเรืองรอง.**(ม.ป.ป).

พระมหาสมทรง สิรินธโร และคณะ. **บทบาทของวัดและพระสงฆ์ไทยในอนาคต**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทเคล็ดไทย จำกัด, ๒๕๒๕.

————— .**บทบาทของวัดและพระสงฆ์ไทยในอนาคต**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทเคล็ดไทย จำกัด, ๒๕๒๕.,

พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตโต). **สถาบันสงฆ์กับสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๒๗.

—————.**สถาบันสงฆ์กับสังคมไทย**.กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิ โกมลคีมทอง, ๒๕๒๗.

พัชรินทร์ สิรสุนทร. **ชุมชนปฏิบัติการด้านการเรียนรู้ : แนวคิด เทคนิคและวิธีการ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

พินิจ ลาภธนานันท์. **กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมกับการปรับเปลี่ยนบทบาทการพัฒนาของพระสงฆ์นักพัฒนาในภาคอีสาน**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยสังคมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

————— **.บทบาทพระสงฆ์ ในการพัฒนาชนบท**. กรุงเทพมหานคร: โครงการหนังสือเล่มสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๙.

ภัทรพร สิริกาญจน. **หน้าที่ของพระสงฆ์ตามพุทธบัญญัติ: แนวคิดและบทบาทของพระคำเขียน สุวัณโณ ในการพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐.

มงกฎ แก่นเดียว. **สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน เล่ม ๑-๒**. กรุงเทพมหานคร: สยามเพรสแมเนจเม้นท์ จำกัด, ๒๕๔๒.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นานมีบุ๊คพับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖.

————— .**พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒**. กรุงเทพมหานคร: ศิริวัฒนาอินเตอร์พรินท์, ๒๕๔๖.

รัศมี ชูทรงเดช และคณะ. **งานวิจัยโครงการการสืบค้นและจัดการมรดกทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในอำเภอปาย-ปางมะผ้า-ขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน**. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาโบราณคดี คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๒.

ฤทธิรงค์ จุฑาพฤฒิกร และวิรัตน์ รัตตากร. “บทบาทของสถาบันการศึกษาชุมชน ในการมีส่วนร่วมกับการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม: กรณีศึกษาชุมชนมอญวัดศาลาแดงเหนือ”. ใน **การประชุมวิชาการระดับชาติ ICOMOS ๒๐๑๓**. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๖.

วิชัย ภู่โยธิน และคณะ. **หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม**. กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๕๓.

วิมล จิโรจพันธ์ และคณะ. **ศิลปะ และวัฒนธรรมไทย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แสงดาว, ๒๕๔๘.

วีรวุฒิ โอตระกูล. **มาอนุรักษ์กันเถิด ฉบับ ๒๐๐ ปี กรุงรัตนโกสินทร์**.กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๐.

สมชัย ใจดี และยรรยง ศรีวิริยาภรณ์. **ประเพณีและวัฒนธรรมไทย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนา, ๒๕๔๕.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. **วินัยมุข เล่ม ๓**. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๒๙.

สมนึก รัตนกำเนิด. **อาหารชาติพันธุ์ชาวไทยเขมรจังหวัดสุรินทร์**. สุรินทร์: คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสถาบันราชภัฏสุรินทร์, ๒๕๔๒.

สมบูรณ์ สุขสำราญ. **พุทธศาสนากับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคม**.กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๗.

สากล เจรจา. **พิพิธภัณฑ์สี่เผ่าไทย วัดพระธาตุเรืองรอง, ศมส.** กรุงเทพมหานคร: เสาร์สวัสดี, ๒๕๔๘.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. **“รายงานการเสวนา บทบาทที่พึงประสงค์ของวัดและพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคมไทย”.** กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๔๔.

_____ .**รายงานผลการเสวนา บทบาทที่พึงประสงค์ของวัดและพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคมไทย**, ๒๕๓๕.

_____ .**ความหมายและขอบข่ายงานวัฒนธรรม**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว, ๒๕๓๕.

สำนักงานจังหวัดศรีสะเกษ. **ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ประวัติอำเภอ ตำบล หมู่บ้านของจังหวัดศรีสะเกษ**. ศรีสะเกษ: ศรีสะเกษการพิมพ์, ๒๕๔๙.

สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์. **การอนุรักษ์ศิลปกรรม**. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๒.

สุภาพร มากแจ้ง. **การศึกษาวิถีชีวิตมอญบางกระดี่**. ศูนย์ศึกษาและปฏิบัติการอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น : สถาบันราชภัฏธนบุรี, ๒๕๔๐.

เสรี พงศ์พิศ. **คืนสู่รากเหง้าทางเลือกและทัศนะวิจารณ์ว่าด้วยภูมิปัญญาชาวบ้าน**. กรุงเทพมหานคร: ชาวบ้าน, ๒๕๒๙.

(๒) วิทยานิพนธ์

กฤษฎา ตัสมา. “การจัดการพิพิธภัณฑ์วัดศรีสุวรรณ อำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม .บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๖.

จักรพันธ์ โสมะเกษตริน. “การศึกษาและการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผ้าทอมือในจังหวัดศรีสะเกษ”. **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, ๒๕๕๒.

เจียมพงศ์ วงศ์ธรรม. “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม”. **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต.** สาขาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์.บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๑๙.

เฉลิม อุตกฤษฎ์. “การศึกษาบทบาทของพระภิกษุในการพัฒนาชนบท”. **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์**

ต่อจรัส พงษ์สาลี. “พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในประเทศไทย บทบาทของวัดในฐานะสื่อกลางในการฟื้นฟูวัฒนธรรมระดับท้องถิ่นมุมมองจากการทบทวนประวัติศาสตร์และพัฒนาการของงานพิพิธภัณฑสถานไทย”. **รายงานการวิจัย**. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธรองค์การมหาชน, ๒๕๔๗.

ทินพันธุ์ นาคตะ. “คุณค่าของพุทธศาสนาในการบริหารราชการ”. **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**.สาขารัฐประศาสนศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๒.

บุญยืน งามเปรี่ยม และคณะ. “พุทธจริยศาสตร์การดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์สี่เผ่าในจังหวัดศรีสะเกษ”, **รายงานการวิจัย.** สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙.

บุษยมาส แดงขำ. “แนวทางการจัดการพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดฝั่งคลอง(ไทยพวน)ตำบลเกาะหวายอำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม.บัณฑิตศึกษา: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๖.

ประจวบ จันทร์หมื่น. “การบูรณาการคติ ความเชื่อ ในวัฒนธรรมชุมชนและภูมิปัญญาของชาวส่วย เขมร ลาว และเยอ จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อการดูแลลูกหลานในภาวการณ์เปลี่ยนแปลงของยุคสมัย”. **รายงานการวิจัย**. ศรีสะเกษ : มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ, ๒๕๕๐.

พรศิริ วิรุณพันธ์. “การศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษา: วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ”. **รายงานการวิจัยและพัฒนา.** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ, ๒๕๕๑.

พระครูสุจิณธรรมนิวิฐ (สมจิตร อธิปญฺโญ). “บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน: กรณีศึกษาคณะสงฆ์อำเภอลอง จังหวัดแพร่”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชมหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

พระปลัดเกษม ฐิติสมฺปนฺโน. “บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุในอำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี”**.วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.** สาขาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระพชรพร โชติวโร. “ศึกษากระบวนการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น กรณีศึกษาวัดร้องเม็งจังหวัดเชียงใหม่”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**.สาขาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระไพศาล วิสาโร, อ้างใน พระครูสุจิณธรรมนิวิฐ (สมจิตร อธิปญฺโญ), “บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน: กรณีศึกษาคณะสงฆ์อำเภอลอง จังหวัดแพร่”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.** สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชมหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๑.

พระมหาชนะ ภมรพล. “บทบาทผู้นำสงฆ์กับการอนุรักษ์”. ใน **สารนิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิต**. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

พระมหาบุญมี วรรณวิเศษ. “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม: ศึกษาเฉพาะกรณี พระธรรมวิสุทธิมงคล (บัว ญาณสมฺปนฺโน)”. **วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

พระมหาวิเชียร ชาญณรงค์. “บทบาทพระสงฆ์ในการนำหลักธรรมมาใช้ทำกิจกรรมงานพัฒนาชุมชนเพื่อ ลด ละ เลิก อบายมุข: ศึกษาเฉพาะกรณีพระครูศีลวราภรณ์ (เฉลิม ฐิติสีโล)”. **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต**.สาขาวิชาพัฒนาชุมชน.บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๗.

พระมหาสุภา อุทโท. “บทบาทพระสงฆ์ไทยใน ๒ ทศวรรษหน้า (๒๕๔๑-๒๕๖๐)”. **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต**.สาขาวิชาพัฒนาชุมชน.บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐.

พระวัขรากร ปญฺญาธโร. “บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศาสนวัตถุ ศึกษาเฉพาะกรณีการอนุรักษ์อุโบสถ (สิม) ในอำเภออาจสามารถจังหวัดร้อยเอ็ด”. **วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. ๒๕๔๘.

พระสมนึก อนันตวรวงศ์. “สถาบันสงฆ์กับการพัฒนาสังคมไทยในอนาคตตามทรรศนะของพระผู้นำทางด้านวิชาการ”. **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐.

พระสมุทรวชิรโสภณ (โสภณ ธมฺมโส ภโณ). “การพัฒนาการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

พระอธิการวิน ทีปธมฺโม (อิ่มใจ). “บทบาทของพระสงฆ์ต่อการอนุรักษ์ประเพณีการแข่งเรือยาว วัดท่าหลวง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการบริหารจัดการคณะสงฆ์.บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

ระพีพรรณ คมใส. "พิธีกรรมแซนเนียะตาของกลุ่มชาวไทยเขมร: ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านกราม ตำบลไพร อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ". **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

วิวัฒน์ชัย บุญญานุพงศ์. “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชน: ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนชาวมอญบ้านเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๒.

วุฒินันท์ กันทะเตียน. “พระสงฆ์กับการเมือง: แนวคิดและบทบาทในสังคมไทยปัจจุบัน”. **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๑.

ศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์.บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๑.

สนธยา พรหมกิ่งแก้ว. “การใช้การศึกษานอกสถานที่เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้และเจตคติที่ดีต่อศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนอนุบาลแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๗.

สาลี่ แก้วตาทิพย์. “บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางโบราณวัตถุในจังหวัดนครศรีธรรมราช”. **วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๐.

อัจฉรี จันทมูล และบุญชู ศรีเวียงยา. “ลวดลายและการพัฒนาศักยภาพภูมิปัญญาต่อการจัดการผ้าทอพื้นเมืองที่ส่งผลเสริมสร้างความเข้มแข็งและการพึ่งตนเองแก่ชุมชนท้องถิ่น: ศึกษากรณีผ้าลายสร้อยดอกหมากในจังหวัดมหาสารคาม”. **รายงานการวิจัย**. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๙.

(๓) บทความ

เนติ โชตช่วงนิธิ. “กูย (ส่วย) บ้านปราสาท : วัฒนธรรมผสมกลมกลืน”. **สยามรัฐ**. (๒๕ กันยายน ๒๕๕๙) : ๑๕.

พระสมุทรวชิรโสภณ (โสภณ ธมฺมโสภโณ). “การพัฒนาส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทยของคณะสงฆ์”.

วารสารสันติ ศึกษาปริทรรศน์ มจร. ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๕๗): ๗๓-๗๔.

อลงกรณ์ จุฑาเกตุ. “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนรู้ของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกรุงเทพมหานคร”. **ในวารสาร Veridian E-Journal.** ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๓ (กันยายน–ธันวาคม ๒๕๕๗): ๑๑-๑๙.

อุทัย สมวัฒน์. “ประเพณี ๔ เผ่าไทยศรีสะเกษย้อนรอยวัฒนธรรมของบรรพชนอีสาน”. **บ้านเมือง**. (๒๕ กันยายน ๒๕๔๐): ๑๑.

(๔) สื่ออิเล็กทรอนิค

ชาติพันธุ์เยอ (Yer) ระบบสารสนเทศภูมิปัญญาท้องถิ่น. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://sisaketwisdoms.net/sys/sisaket/ethnic/yer. [๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๑].

ประภัสสร โพธิ์ศรีทอง. **ปัญหาของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.academia.edu/375489399. [๑๐ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

ประวัติความเป็นมาของชนเผ่าเยอ-ศูนย์ศรีสะเกษศึกษา. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: www.interssk.skru.ac.th/filenews/a9eafad2af42acd08c96263d0561c63b.doc. [๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๑].

สำนักงานส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น. **การส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http//www.thailocaladmin.go.th/work/e_book/htm. [๗ ตุลาคม ๒๕๖๑].

ศรีสะเกษเมืองแห่งเผ่าชนหลากล้วนวัฒนธรรม. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: www.yaplonglocal.go.th/main2/download.php?file=upload/1สี่เผ่าไทย, [๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๑].

(๕) สัมภาษณ์

สัมภาษณ์ นางพรทิพย์ แสงฟ้า. กำนันตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ. ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายบุญเรือง ขันตา. ปราชญ์ชาวบ้านสร้างเรือง ตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ. ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายบุญฤกษ์ โสรเนตร. ข้าราชการบำนาญ ตำบลหนองครก อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ. ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายประสาท ดั่งวงค์. ผู้ใหญ่บ้านบ้านเอก ตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ. ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายประหยัด ถิลา. วัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ. อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ. ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายพรมมา ธิปเทศ. ปราชญ์ชาวบ้านสร้างเรือง ตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ. ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายมณเฑียร จันตะ. ผู้ใหญ่บ้านหญ้าปล้อง. ตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ. ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายสมสุข สายเพชร. ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านเอกสร้างเรือง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ. ๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายเสน่ห์ นามจันทรา. ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหญ้าปล้อง. อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ. ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูโกศลสุตคุณ. เจ้าอาวาสบ้านเอก (ผู้ช่วยดูแลพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรอง). ตำบลหนองปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ. ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูโกศลสุตคุณ. เจ้าอาวาสบ้านเอก (ผู้ช่วยดูแลพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรอง). ตำบลหญ้าปล้อง และสัมภาษณ์ นายบุญเรือง ขันตา. ปราชญ์ชาวบ้านสร้างเรือง ตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ. ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูปริยัติวีราภรณ์. เจ้าคณะอำเภอลือำนาจ จังหวัดอุบลราชธานีและที่ปรึกษาผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ. ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูวิบูลธรรมภาณ (หลวงปู่ธัมมา พิทักษา). เจ้าอาวาสวัดพระธาตุเรืองรอง. อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูสันติธรรมานุวัตร. รองเจ้าคณะอำเภอเมืองศรีสะเกษ วัดหนองไผ่ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ. ๙ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูสุตกัลยาณคุณ. เจ้าคณะตำบลหญ้าปล้อง. วัดวังไฮ ตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ. ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระราชกิตติรังสี. เจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ วัดเจียงอีศรีมงคลวราราม พระอารามหลวง. อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ. ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระราชธรรมสารสุธี. ดร.. รองเจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ วัดมหาพุทธาราม พระอารามหลวง. อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ. ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๑.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.
หนังสือนำ

ศธ ๖๑๔๐ / ว ๒๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.น้ำคำ อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ
๓๓๐๐๐

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน / เจริญพร **พระวิบูลย์ธรรมภาณ (หลวงปู่บุญมา พิทักษา) วัดพระธาตุเรืองรอง**

เนื่องด้วย พระพงศ์พิสิฐ ฉายา สุภาจาโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๒๓๒๐๕๐๐๖ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ / เจริญพร

(พระราชธรรมสารสุธี,ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
โทรศัพท์ , โทรสาร : ๐๔๕-๖๑๗๙๐๓
ผู้ประสานงาน : พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร
โทรติดต่อ. ๐๙ ๕๔๔๕ ๘๔๒๒

19 ก.ค. 61

ศธ ๖๑๔๐ / ว ๒๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.น้ำคำ อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ
๓๓๐๐๐

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน / เจริญพร พระครูสังฆวิจารณ์ (ผู้อำนวยการกองการศาสนาและการพระศาสนา)

เนื่องด้วย พระพงศ์พิสิฐ ฉายา สุภาจาโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๘๑๓๐๕๐๐๐ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ / เจริญพร

(พระราชธรรมสารสุธี,ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
โทรศัพท์ , โทรสาร : ๐๔๕-๖๑๗๙๐๓
ผู้ประสานงาน : พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร
โทรติดต่อ. ๐๙ ๕๔๔๕ ๘๔๒๒

9/7/61

ศธ ๖๑๔๐ / ว ๒๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.น้ำคำ อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ
๓๓๐๐๐

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน / เจริญพร **พระครูสุตกัลยาณคุณ เจ้าคณะตำบลหญ้าปล้อง วัดวังไฮ**

เนื่องด้วย **พระพงศ์พิสิฐ** ฉายา **สุภาจาโร** รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๒๓๒๐๕๐๐๖ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ / เจริญพร

(พระราชธรรมสารสุธี,ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
โทรศัพท์ , โทรสาร : ๐๔๕-๖๑๗๙๐๓
ผู้ประสานงาน : พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร
โทรติดต่อ. ๐๙ ๕๔๔๕ ๘๔๒๒

ได้รับเอกสารแล้ว
(พระครูสุตกัลยาณคุณ)
จ.ต. วัดวังไฮ
๕ พ.ค. ๖๑

ศธ ๖๑๔๐ / ว ๒๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.น้ำคำ อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ
๓๓๐๐๐

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน / เจริญพร **พระครูโกศลสุตคุณ เจ้าอาวาสวัดบ้านเอก**

เนื่องด้วย **พระพงศ์พิสิฐ** ฉายา **สุภาจาโร** รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๒๓๒๐๕๐๐๖ นิสิตหลักสูตร**พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ / เจริญพร

(พระราชธรรมสารสุธี,ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

ยินดีให้ดำเนินการได้
อนุมัติ

บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
โทรศัพท์ , โทรสาร : ๐๔๕-๖๑๗๙๐๓
ผู้ประสานงาน : พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร
โทรติดต่อ. ๐๙ ๕๔๔๕ ๘๔๒๒

พระครูโกศลสุตคุณ

7/7/2561

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ
รับที่ 1 3 มี.ค. 2561 เวลา 13.30 น.
ที่ ศธ ๖๑๔๐/ว ๒๗
ถึง นายอำเภอ
หัวหน้ากลุ่มส่งเสริมวัฒนธรรม
งานส่งเสริมวัฒนธรรม
งานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม
สรุปมอบ

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.น้ำคำ อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ
๓๓๐๐๐

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน / เจริญพร **นายประหยัด ถิลา วัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ**

เนื่องด้วย **พระพงศ์พิสิฐ** ฉายา **สุภาจาโร** รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๒๓๒๐๕๐๐๖ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียน วัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ
เพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บข้อมูล
เพื่อการวิจัย เรื่อง บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง
จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

เรียนมาด้วยความนับถือ / เจริญพร

(พระราชธรรมสารสุธี,ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
โทรศัพท์ , โทรสาร : ๐๔๕-๖๑๗๙๐๓
ผู้ประสานงาน : พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร
โทรติดต่อ. ๐๙ ๕๔๔๕ ๘๔๒๒

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ
รับที่ 1 3 มี.ค. 2561 เวลา 13.30 น.
ที่ ศธ ๖๑๔๐/ว ๒๗
ถึง นายอำเภอ
หัวหน้ากลุ่มส่งเสริมวัฒนธรรม
งานส่งเสริมวัฒนธรรม
งานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม
สรุปมอบ

(นางกาญจนา ไพรวัลย์)
นักจัดการงานทั่วไปชำนาญการพิเศษ

(นายประหยัด ถิลา)
วัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ

ศธ ๖๑๔๐ / ว ๒๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.น้ำคำ อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ
๓๓๐๐๐

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน / เจริญพร **นายเสน่ห์ นามจันทรา ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหญ้าปล้อง**

เนื่องด้วย **พระพงศ์พิสิฐ** ฉายา **สุภาจาโร** รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๒๓๒๐๕๐๐๖ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

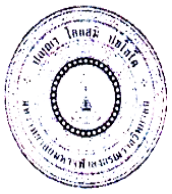
เรียนมาด้วยความนับถือ / เจริญพร

(พระราชธรรมสารสุธี,ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
โทรศัพท์ , โทรสาร : ๐๔๕-๖๑๗๙๐๓
ผู้ประสานงาน : พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร
โทรติดต่อ. ๐๙ ๕๔๔๕ ๘๔๒๒

ยินดีให้ความร่วมมือ
(เสน่ห์ นามจันทรา)
๔ เม.ย. ๒๕๖๑

ศธ ๖๑๔๐ / ว ๒๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.น้ำคำ อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ
๓๓๐๐๐

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน / เจริญพร พระมุนีคุณาภรณ์ วัดราษฎร์

เนื่องด้วย **พระพงศ์พิสิฐ** ฉายา **สุภาจาโร** รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๒๓๒๐๕๐๐๖ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ / เจริญพร

(พระราชธรรมสารสุธี,ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
โทรศัพท์ , โทรสาร : ๐๔๕-๖๑๗๙๐๓
ผู้ประสานงาน : พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร
โทรติดต่อ. ๐๙ ๕๔๔๕ ๘๔๒๒

อนุโมทนาสาธุ
พระมุนีคุณาภรณ์ วัดราษฎร์
16 พ.ค. 61

ศธ ๖๑๔๐ / ว ๒๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.น้ำคำ อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ
๓๓๐๐๐

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน / เจริญพร **นายสมสุข สายเพชร ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านเอกสร้างเรือง**

เนื่องด้วย **พระพงศ์พิสิฐ** ฉายา **สุภาจาโร** รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๒๓๒๐๕๐๐๖ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ / เจริญพร

(พระราชธรรมสารสุธี,ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
โทรศัพท์ , โทรสาร : ๐๔๕-๖๑๗๙๐๓
ผู้ประสานงาน : พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร
โทรติดต่อ. ๐๙ ๕๔๔๕ ๘๔๒๒

ศธ ๖๑๔๐ / ว ๒๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.น้ำคำ อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ
๓๓๐๐๐

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน / เจริญพร **กำนันตำบลหญ้าปล้อง**

เนื่องด้วย พระพงศ์พิสิฐ ฉายา สุภาจาโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๒๓๒๐๕๐๐๖ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ / เจริญพร

(พระราชธรรมสารสุธี,ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
โทรศัพท์ , โทรสาร : ๐๔๕-๖๑๗๙๐๓
ผู้ประสานงาน : พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร
โทรติดต่อ. ๐๙ ๕๔๔๕ ๘๔๒๒

ยินยอมให้ดำเนินการ
ตามระเบียบ ทุกประการ
กำนันตำบลหญ้าปล้อง
๔ พ.ค. ๖๑

ศธ ๖๑๔๐ / ว ๒๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.น้ำคำ อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ
๓๓๐๐๐

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน / เจริญพร **ผู้ใหญ่บ้านเอก**

เนื่องด้วย พระพงศ์พิสิฐ ฉายา **สุภาจาโร** รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๒๓๒๐๕๐๐๖ นิสิตหลักสูตรพุทธ**ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหา**จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ / เจริญพร

(**พระราชธรรมสารสุธี,ดร.**)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
โทรศัพท์ , โทรสาร : ๐๔๕-๖๑๗๙๐๓
ผู้ประสานงาน : พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร
โทรติดต่อ. ๐๙ ๕๔๔๕ ๘๔๒๒

ยินยอมให้ความร่วมมือ

นายประสาท ดีจอด
ผู้ใหญ่บ้านพันเอก
4 พ.ค. 61

ศธ ๖๑๔๐ / ว ๒๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.น้ำคำ อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ
๓๓๐๐๐

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน / เจริญพร **ผู้ใหญ่บ้านหญ้าปล้อง**

เนื่องด้วย **พระพงศ์พิสิฐ** ฉายา **สุภาจาโร** รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๒๓๒๐๕๐๐๖ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ / เจริญพร

(พระราชธรรมสารสุธี,ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
โทรศัพท์ , โทรสาร : ๐๔๕-๖๑๗๙๐๓
ผู้ประสานงาน : **พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร**
โทรติดต่อ. ๐๙ ๕๔๔๕ ๘๔๒๒

4 พ.ค 2561

ศธ ๖๑๔๐ / ว ๒๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.น้ำคำ อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ
๓๓๐๐๐

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน / เจริญพร **นายบุญเรือง ขันตา ไวยาวัจกรวัดสร้างเรือง (วัดพระธาตุเรืองรอง)**

เนื่องด้วย พระพงศ์พิสิฐ ฉายา **สุภาจาโร** รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๒๓๒๐๕๐๐๖ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ / เจริญพร

(พระราชธรรมสารสุธี,ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
โทรศัพท์ , โทรสาร : ๐๔๕-๖๑๗๙๐๓
ผู้ประสานงาน : พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร
โทรติดต่อ. ๐๙ ๕๔๔๕ ๘๔๒๒

ยินยอมให้การสัมภาษณ์
นายบุญเรือง ขันตา
พัดหายกวัดสร้างเรือง
4 พค 2561

ศธ ๖๑๔๐ / ว ๒๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.น้ำคำ อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ
๓๓๐๐๐

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน / เจริญพร **นายพรมมา ธิปเทศ ผู้ประสานงานวัดสร้างเรือง (วัดพระธาตุเรืองรอง)**

เนื่องด้วย **พระพงศ์พิสิฐ** ฉายา **สุภาจาโร** รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๒๓๒๐๕๐๐๖ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ / เจริญพร

(พระราชธรรมสารสุธี,ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
โทรศัพท์ , โทรสาร : ๐๔๕-๖๑๗๙๐๓
ผู้ประสานงาน : พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร
โทรติดต่อ. ๐๙ ๕๔๔๕ ๘๔๒๒

๒๘ มี.ค. ๖๑

ภาคผนวก ข.
แบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

แบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับงานวิจัย

เรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ”

.....

<u>คำชี้แจง</u>

๑. แบบสอบถามฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ประกอบการวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ” โดยแบบสอบถามฉบับนี้มุ่งศึกษาเฉพาะแนวทางการส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอดีตและปัจจุบัน ของวัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ และแนวทางการส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ

๒. ขอความอนุเคราะห์ให้ท่านได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันในการส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของวัดพระธาตุเรืองรอง และบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ อย่างอิสระ ซึ่งผู้วิจัยจะนำความคิดเห็นของท่านไปวิเคราะห์ประเด็นที่สอดคล้องกันร่วมกับคำตอบของผู้ทรงคุณวุฒิท่านอื่น ๆ อีกต่อไป โดยแบบสัมภาษณ์นี้แบ่งออกเป็น ๓ ส่วน คือ

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ทรงคุณวุฒิ

ชื่อ..... นามสกุล..... ฉายา.....
อายุ..... พรรษา..... ระดับการศึกษา.....
หน่วยงาน/สถานที่ทำงาน.....ตำแหน่ง.....
ที่อยู่/เลขที่..... หมู่ที่..... บ้าน/วัด.....ตำบล .....
อำเภอ..... จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....
โทรศัพท์..... สัมภาษณ์วันที่..... เดือน..... พ.ศ.....
ผู้สัมภาษณ์ชื่อ.....ฉายา/นามสกุล.....

ส่วนที่ ๒ ความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของวัดพระธาตุเรืองรอง และการส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของวัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ

๑. ปัจจุบันการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของวัดพระธาตุเรืองรอง มีวิธีการหรือดำเนินการอย่างไร?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

๒. ในความคิดเห็นของท่าน การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของวัดพระธาตุเรืองรอง ควรเป็นอย่างไร หรือควรจัดการอย่างไร?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ส่วนที่ ๓ ความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิต่อแนวทางบทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ

๑. ในความเห็นของท่าน บทบาทของพระสงฆ์ต่อการส่งเสริม**การ**อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง ในปัจจุบัน เป็นอย่างไร?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

๒. ในความเห็นของท่าน แนวทางการส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของพระสงฆ์ วัดพระธาตุเรืองรอง ควรดำเนินการอย่างไร? มีปัญหาและอุปสรรคใดบ้างหรือไม?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

๓. ข้อเสนอแนะอื่นๆ เกี่ยวกับ “บทบาทของพระสงฆ์ต่อการส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ขอขอบคุณที่ให้ข้อมูล

พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร (สุระ)

ภาคผนวก ค.
ผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้ข้อมูลสัมภาษณ์เกี่ยวกับงานวิจัย

รายชื่อผู้ให้การสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์เพื่อการเรื่อง“บทบาทของพระสงฆ์กับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ” โดยแบ่งออกให้ทราบตามได้ดังนี้ คือ

รายชื่อทรงคุณวุฒิ (พระสงฆ์) ที่ให้การสัมภาษณ์ มีจำนวน ๗ รูป ดังนี้

ที่	รายชื่อผู้พระสงฆ์	ตำแหน่ง/สถานที่	วันสัมภาษณ์
๑	พระราชกิตติรังษี	เจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ วัดเจียงอีศรีมงคลวราราม อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ	๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑
๒	พระราชธรรมสารสุธี,ดร.	เจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ วัดมหาพุทธาราม อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ	๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๑
๓	พระครูวิบูลย์ธรรมภาณ (หลวงปู่ธัมมา พิทักษา)	เจ้าอาวาสวัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ	๑๗ มิถุนายน ๒๕๖๑
๔	พระครูสันติธรรมานุวัตร	รองเจ้าคณะอำเภอเมือง วัดหนองไผ่ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ	๙ กรกฎาคม ๒๕๖๑
๕	พระครูปริยัติวีราภรณ์	ที่ปรึกษาผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ	๒๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑
๖	พระครูสุตกัลยาณคุณ	เจ้าอาวาสวัดวังไฮ เจ้าคณะตำบลหญ้าปล้อง	๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑
๗	พระครูโกศลสุตคุณ	เจ้าอาวาสวัดบ้านเอก ตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ	๗ กรกฎาคม ๒๕๖๑

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ (ฆราวาส) ที่ให้การสัมภาษณ์ มีจำนวน ๔ ท่าน ดังนี้

ที่	รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ	ตำแหน่ง/สถานที่	วันสัมภาษณ์
๑	นายประหยัด ถิลา	วัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ	๒๒ กรกฎาคม๒๕๖๑
๒	นายเสน่ห์ นามจันทรา	ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหญ้าปล้อง	๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑
๓	นายสมสุข สายเพชร	ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านเอกสร้างเรือง	๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑
๔	นายบุญฤกษ์ โสรเนตร	ข้าราชการบำนาญ	๑๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑

รายชื่อผู้นำหมู่บ้านที่ให้การสัมภาษณ์ มีจำนวน ๓ ท่าน ดังนี้

ที่	รายชื่อผู้นำหมู่บ้าน	ตำแหน่ง/สถานที่	วันสัมภาษณ์
๑	นางพรทิพย์ แสงฟ้า	กำนันตำบลหญ้าปล้อง	๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑
๒	นายประสาท ดั่งวงค์	ผู้ใหญ่บ้านเอก	๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑
๓	นายมณเฑียร จันตะ	ผู้ใหญ่บ้านหญ้าปล้อง	๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑

ปราชญ์ท้องถิ่นที่ให้การสัมภาษณ์ มีจำนวน ๒ ท่าน ดังนี้

ที่	รายชื่อผู้นำหมู่บ้าน	ตำแหน่ง/สถานที่	วันสัมภาษณ์
๑	นายบุญเรือง ขันตา	มัคนายกวัดสร้างเรือง	๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑
๒	นายพรมมา ธิปเทศ	ผู้ประสานงานวัดพระธาตุเรืองรอง	๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑

ภาคผนวก ง.
ภาพการสัมภาษณ์เกี่ยวกับงานวิจัย

สัมภาษณ์ พระราชธรรมสารสุธี รองเจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ วัดมหาพุทธาราม
อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ, ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูวิบูลย์ธรรมภาณ (ธัมมา พิทักษา) เจ้าอาวาสวัดพระธาตุเรืองรอง
อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ, ๑๗ มิถุนายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูสุตกัลยาณคุณ, เจ้าคณะตำบลหญ้าปล้อง, วัดวังไฮ ตำบลหญ้าปล้อง
อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ, ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูโกศลสุตคุณ, เจ้าอาวาสบ้านเอก, ตำบลหนองปล้อง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ, ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูปริยัติวีราภรณ์, ที่ปรึกษาผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ, ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายเสน่ห์ นามจันทรา, ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ, ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายบุญฤกษ์ โสรเนตร ข้าราชการบำนาญ ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางพรทิพย์ แสงฟ้า กำนันตำบลหญ้าปล้อง ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ นายมณเทียร จันตะ ผู้ใหญ่บ้านบ้านหญ้าปล้อง ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อผู้วิจัย : พระพงศ์พิสิฐ ฉายา สุภาจาโร นามสกุล สุระ

วัน เดือน ปี เกิด : เกิดศุกร์ที่ ๑๐ เดือน กันยายน พุทธศักราช ๒๕๑๔

ภูมิลำเนา : ๓๘/๑ หมู่ที่ ๔ บ้านตาคง ตำบลตาคง อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์

การศึกษา : นักธรรมชั้นเอก สำนักเรียนวัดวัดระหาร จังหวัดศรีสะเกษ (๒๕๔๐)
จบชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. ๒๕๔๓ จากศูนย์ศึกษานอกโรงเรียน
อำเภอปรางค์กู่ (กศน.) จังหวัดศรีสะเกษ

ปีเข้าศึกษา : เข้าศึกษาต่อมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ เมื่อปี ๒๕๕๔
คณะพุทธศาสตรบัณฑิต พธ.บ. สาขาพุทธศาสนา รุ่นที่ ๖๑

ปีที่สำเร็จการศึกษา : ๓๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙

บรรพชา : ๑๘ พฤษภาคม ๒๕๓๖ วัดระหาร ตำบลสมอ อำเภอปรางค์กู่ จังหวัด
ศรีสะเกษ โดยมีพระครูสารกิจวิมลเป็นพระอุปัชฌาย์ เจ้าอาวาสวัดระหาร

อุปสมบท : ๑๘ พฤษภาคม ๒๕๓๖ วัดระหาร ตำบลสมอ อำเภอปรางค์กู่ จังหวัด
ศรีสะเกษ โดยมีพระครูสารกิจวิมล เป็นพระอุปัชฌาย์เจ้าอาวาสวัดระหาร
พระกรรมวาจาจารย์ พระอธิการผล กลฺยาโณ เจ้าอาวาสวัดสมอ
พระอนุสาวนาจารย์ พระลี อาภสฺสโร วัดระหาร

ปีเข้าศึกษา : ๑ มิถุนายน ๒๕๕๙ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา รุ่นที่ ๑ วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

ปีที่สำเร็จการศึกษา : ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

ที่อยู่ปัจจุบัน : ที่พักสงฆ์บ้านคูวงค์ ตำบลตองปิด อำเภอน้ำเกลี้ยง จังหวัดศรีสะเกษ

บทที่ ๔

ปัญหา อุปสรรค และเสนอแนวทางการส่งเสริมบทบาทของพระสงฆ์ ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง

ในบทนี้ ผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงปัญหาอุปสรรคและเสนอแนวทางการส่งเสริมบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำเสนอโดยมีรายละเอียดเป็นลำดับดังต่อไปนี้

๔.๑ วิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นสี่เผ่าไทยวัดพระธาตุเรืองรอง

หน้าที่สำคัญของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น คือ การรักษามรดกของท้องถิ่น ทั้งยังเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมด้านต่าง ๆ ของชุมชน รวมทั้งเป็นแหล่งเรียนรู้ ศึกษา ค้นคว้าของนักวิชาการ นักเรียน นักศึกษาจากสถานศึกษา และประชาชนทั่วไป ทั้งในท้องถิ่นและนอกท้องถิ่น ซึ่งพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดพระธาตุเรืองรอง ถือเป็นพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นแห่งหนึ่งที่จัดตั้งอยู่ในบริเวณศาสนสถาน โดยการริเริ่มความคิดของพระสงฆ์ และทำหน้าที่ในการบริหารดำเนินงานโดยพระสงฆ์ อย่างไรก็ตาม แม้ปัจจุบันพระธาตุเรืองรองจะได้เติบโตและเพิ่มจำนวนผู้เข้าชมขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่ที่ผ่านมาเป็นการเพิ่มในเชิงปริมาณ การพัฒนาประสิทธิภาพตามรูปแบบงานพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นยังคงมีอยู่อย่างจำกัด ทั้งนี้เนื่องจากปัญหาอุปสรรคหลายประการ ซึ่งผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์รวบรวมประเด็นปัญหาอุปสรรคต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นสี่เผ่าไทยวัดพระธาตุเรืองรอง ได้ดังนี้

๔.๑.๑ ปัญหาอุปสรรคด้านการอนุรักษ์ดูแลรักษา

บริบทหนึ่งของสังคมไทยตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ประเด็นหนึ่งที่ต้องทบทวนและสร้างความเข้าใจ คือ เรื่องพิพิธภัณฑ์วัดกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น โดยสิ่งของที่ได้รับบริจาคให้วัด หรืออะไรที่เก่า ๆ แก่ ๆ ต้องเอาไปไว้วัด ของเก่าของแก่ก็ต้องไปเก็บรักษาไว้ที่วัด อะไรต่าง ๆ เหล่านี้ จึงทำให้วัดมีของเก่าแก่มากมาย มีทั้งของวัดเองที่เป็นมรดกตกทอดมาแต่โบราณ และมีทั้งของบริจาค[๑] ซึ่งพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรองแม้จะเกิดขึ้นจากการริเริ่มของหลวงปู่ธัมมา พิทักษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นสถานที่เก็บรวบรวมมรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของชนสี่เผ่าศรีสะเกษ แต่พระสงฆ์ภายในวัดไม่รู้จักหรือไม่มีความรู้ความสามารถในการดูแลรักษาอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นต่าง ๆ เหล่านั้นยิ่งพิพิธภัณฑ์ภายในวัดที่มีสมบัติมรดกทางศิลปวัฒนธรรมอย่างมากมาย หากพระสงฆ์ผู้ดูแลไม่รู้จักหรือไม่มีความรู้เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมแล้ว ก็ยิ่งทำให้ดูเหมือนจะไม่เห็นคุณค่าสิ่งของเหล่านั้นเพราะด้วยมีไม่น้อยที่ต้องถูก

---

[๑]ต่อจรัส พงษ์สาลี, **รายงานวิจัยเรื่อง พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในประเทศไทย บทบาทของวัดในฐานะสื่อกลางในการฟื้นฟูวัฒนธรรมระดับท้องถิ่น มุมมองจากการทบทวนประวัติศาสตร์และพัฒนาการของงานพิพิธภัณฑสถานไทย**, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิริธร องค์การมหาชน, ๒๕๔๗), หน้า ๔๘.

ทำลายไป

ทั้งนี้สอดคล้องกับ **พระราชกิตติรังษี** เจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ ที่ได้ให้ทัศนะถึงปัญหาและอุปสรรคไว้ว่า[๒]

“ประเด็นที่อาจเรียกว่าเป็นปัญหาต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง เท่าที่ทราบนั้นอาจพิจารณาได้จากการดำเนินงานโดยหลวงปู่ธัมมา พิทักษา แต่เพียงผู้เดียว จึงทำให้ขาดการสนับสนุนจากผู้นำชุมชน รวมถึงองค์กร หรือหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งการมองข้ามปัญหานี้ ทำให้การประสานความร่วมมือในการเอาใส่ใจดูแลรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรมประเพณีของบรรพบุรุษ ไม่ได้รับการส่งเสริมเท่าที่ควร เพราะขาดการสนับสนุนอย่างจริงจัง ทั้งในด้านงบประมาณ กำลังแรงกาย และสติปัญญา เพื่อที่จะส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในชุมชนของตน จึงเสมือนเป็นการทำลายของเก่าให้สูญสิ้นไปโดยไม่รู้ตัว เพราะพระสงฆ์เราไม่มีความรู้ความสามารถหรือไม่มีประสบการณ์ในการดูแลรักษาวัตถุทางศิลปวัฒนธรรมเหล่านี้ได้ทั้งหมด”ซึ่งสอดคล้องกับ **พระครูโกศลสุตคุณ** ผู้ช่วยดูแลพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรองที่ได้ให้ทัศนะว่า[๓]

“หากจะให้ว่ากันตรง ๆ บทบาทของพระสงฆ์ในการดำเนินงานพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรองที่มีอยู่ในปัจจุบัน ยังขาดความเชื่อมโยงกับชุมชนรอบข้าง ทั้งยังไม่สามารถทำความเข้าใจถึงความสำคัญในการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นให้กับประชาชนในท้องถิ่นได้ดีพอ ทำให้ขาดการสนับสนุนการดูแลและการเข้ามาใช้ประโยชน์จากพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นของประชาชนเท่าที่ควร แม้จะมีการทำงานโดยอาศัยความร่วมมือกับทางโรงเรียนในท้องถิ่น เช่น โรงเรียนศรีสะเกษน้อมเกล้า โรงเรียนบ้านหญ้าปล้อง โรงเรียนบ้านเอกสร้างเรือง เป็นต้น และทางคณะกรรมการของพระธาตุเรืองรองได้ติดต่อไปยังสถาบันราชภัฏศรีสะเกษแล้ว เพื่อให้เข้ามาช่วยในการสงวนรักษาวัตถุและให้ความรู้ แต่ก็ยังไม่ได้รับความช่วยเหลือเท่าที่ควร นอกจากนี้ ยังขาดการศึกษา ค้นคว้า และการวิจัยด้านศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ได้มีการรวบรวมไว้แล้ว เพื่อให้ทราบความหมาย และความสำคัญของวัฒนธรรมในฐานะที่เป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นอย่างถ่องแท้ อันเป็นรากฐานของการดำเนินชีวิตของวิถีชุมชน เพื่อให้เห็นคุณค่า ทำให้เกิดการยอมรับ และนำไปใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสมต่อไป และสอดคล้องกับทัศนะของ **นางพรทิพย์ แสงฟ้า** กำนันตำบลหญ้าปล้องที่กล่าวว่า

“หากกล่าวถึงในท้องถิ่นตำบลหญ้าปล้อง ทุกหมู่บ้าน และในเขตใกล้เคียงวัดพระธาตุเรืองรอง แม้จะมีความผูกพันและให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นมาเป็นอย่างดีและให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทางวัดพระธาตุเรืองรองได้จัดขึ้นมาตลอด แต่สิ่งหนึ่งที่จะต้องกล่าวถึง ก็คือ บทบาทของพระสงฆ์ทั้งในส่วนของวัดพระธาตุเรืองรองเองและในจังหวัดศรีสะเกษด้วย พระสงฆ์ในปัจจุบันยังไม่ค่อยจะมีบทบาทเข้ามามีส่วนร่วมในด้านการอนุรักษ์มากเท่าไร

---

[๒]สัมภาษณ์ พระราชกิตติรังษี, เจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ วัดเจียงอีศรีมงคลวราราม พระอารามหลวง, อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

[๓]สัมภาษณ์ พระครูโกศลสุตคุณ, เจ้าอาวาสบ้านเอก (ผู้ช่วยดูแลพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรอง), ตำบลหนองปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๗ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

เพราะคิดว่าการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นนั้น เป็นเรื่องของทางวัดพระธาตุเรืองรองเองโดยเฉพาะ และได้มีการบริหารจัดการดีแล้ว จึงไม่ได้เล็งเห็นปัญหาที่มีอยู่และยังมองว่าให้เป็นเรื่องของหน่วยงานหรือองค์กรทางวัฒนธรรม ดังนั้น จึงเป็นปัญหาในการมีส่วนร่วมและการแสดงบทบาทร่วมกันของทางคณะสงฆ์ในจังหวัดในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมต่อการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของวัดพระธาตุเรืองรองในปัจจุบัน”[๔]

แนวทางการแก้ไขปัญหาอุปสรรคด้านการอนุรักษ์ดูแลรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นนั้น คือ การพระสงฆ์ในวัดพระธาตุเรืองรองและพระสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ ต้องให้ความร่วมมือต่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น และทำการศึกษาให้เกิดความรู้ความเข้าใจ โดยเชิญวิทยากรจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาให้การอบรมความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมแด่พระสงฆ์ในวัดพระธาตุเรืองรองและคณะกรรมการบริหารจัดการวัดได้นำไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติต่อไป

๔.๑.๒ ปัญหาอุปสรรคด้านการเผยแพร่และฟื้นฟู

สภาพการณ์ปัจจุบันของพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรอง ยังขาดผู้รู้ที่ทรงภูมิปัญญา หรือปราชญ์ท้องถิ่นเพื่อการถ่ายทอดเผยแพร่ให้ความรู้ทางประวัติศาสตร์สังคมวัฒนธรรมของท้องถิ่นแก่ผู้ที่เข้าชม อย่างมากก็เป็นเพียงสถานที่รวบรวมโบราณวัตถุที่ไร้เรื่องราวปะติดปะต่อ ไม่สามารถนำมาเชื่อมต่อให้คนรุ่นหลังเข้าใจถึงความเป็นไปในสังคมและศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นได้ และนำมาซึ่งปัญหาและอุปสรรคในการถ่ายทอดเผยแพร่การให้ความรู้ตลอดจนการฟื้นฟูที่เกี่ยวข้องกับมรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นหรือของสิ่งนั้น ๆ ซึ่งถือเป็นเรื่องสำคัญ เพราะการถ่ายทอดเผยแพร่และฟื้นฟู ย่อมจะเป็นตัวกระตุ้นให้คนในท้องถิ่นเกิดความภูมิใจกระทั่งกลายเป็นแนวร่วมในเรื่องการรักษาอนุรักษ์และปกป้องศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของตนมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับ **พระครูโกศลสุตคุณ** ผู้ช่วยดูแลพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรองที่ได้ให้ทัศนะว่า[๕]

“สิ่งหนึ่งที่อาจเป็นปัญหาอุปสรรคต่อการดำเนินงานของพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรองคือการขาดความร่วมมืออย่างจริงจังในการนำภูมิปัญญาที่ผ่านการเลือกสรรกลั่นกรองด้วยเหตุและผลอย่างรอบคอบและรอบด้านของคนรุ่นก่อนอันเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ไปเผยแพร่ให้คนในสังคมได้รับรู้ให้เกิดความเข้าใจ และตระหนักในคุณค่า คุณประโยชน์และปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม โดยกระบวนการการมีส่วนร่วมผ่านสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษาหรือหน่วยงานที่จัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมต่าง ๆ ได้ ซึ่งถือเป็นเรื่องสำคัญ เพราะสิ่งนี้คือสิ่งที่จะเป็นตัวกระตุ้นให้คนในท้องถิ่นเกิดความภูมิใจกระทั่งกลายเป็นแนวร่วม ในการถ่ายทอดเผยแพร่และฟื้นฟูมรดกทางศิลปวัฒนธรรม แต่เมื่อขาดการดำเนินการอย่างจังจริงในเรื่องนี้ จึงไม่อาจสะท้อนผลใด ๆ ได้” ซึ่งสอดคล้องกับ **นายบุญเรือง ขันตา** ปราชญ์ชาวบ้านที่กล่าวว่า “ปัญหาอุปสรรคด้านการถ่ายทอดเผยแพร่และฟื้นฟูมรดกทางศิลปวัฒนธรรม

---

[๔]สัมภาษณ์ นางพรทิพย์ แสงฟ้า, กำนันตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ, [๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

[๕]สัมภาษณ์ พระครูโกศลสุตคุณ, เจ้าอาวาสบ้านเอก (ผู้ช่วยดูแลพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรอง), ตำบลหนองปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๗ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

ท้องถิ่นของวัดพระธาตุเรืองรองจะขึ้นตรงต่อหลวงปู่ธัมมา พิทักษา เป็นหลัก และการจัดการพิพิธภัณฑ์ก็มักจะเน้นไปในเรื่องของการจัดแสดงมรดกทางภูมิปัญญาท้องถิ่นเสียมากกว่า ที่จะดำเนินการในเรื่องของการถ่ายทอดเผยแพร่และฟื้นฟู ส่วนรายได้หรือเงินอุดหนุนต่าง ๆ ทางวัดก็จะนำไปดำเนินการเพื่อขยายสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ภายในวัด จึงทำให้ขาดงบประมาณในส่วนของการดำเนินงานถ่ายทอดเผยแพร่และฟื้นฟูมรดกทางศิลปวัฒนธรรม อีกอย่างการขอความร่วมมือจากภาครัฐและเอกชนก็ไม่ค่อยได้รับการตอบสนองและสนับสนุนอย่างเต็มกำลังเท่าที่ควร จนกลายเป็นปัญหาทำให้ขาดความต่อเนื่องในการถ่ายทอดเผยแพร่และการฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งนับวันจะค่อย ๆ เลื่อนหายไป คนรุ่นใหม่จึงไม่ให้ความสำคัญที่จะสืบสาน อย่างมากก็เพียงแค่ให้ความสนใจมาเยี่ยมชมเท่านั้น”[๖]

นอกจากนี้ **นายมณเฑียร จันตะ** ผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านหญ้าปล้อง ก็ได้ให้ทัศนะถึงปัญหาอุปสรรคด้านการถ่ายทอดเผยแพร่และฟื้นฟูมรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของวัดพระธาตุเรืองรองว่า “ในฐานะที่เป็นผู้นำหมู่บ้าน ผมมองว่า ทางวัดพระธาตุเรืองรองหรือพระสงฆ์ยังขาดการร่วมมืออย่างจริงจังจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องที่จะเข้ามารณรงค์สืบสานงานฟื้นฟูอย่างจริงจัง ทั้งยังขาดงบประมาณ คือ มีแต่เสียงตอบรับ แต่ไม่มีการขับเคลื่อนหรือรณรงค์ดำเนินกิจกรรมเพื่อให้มีการถ่ายทอดเผยแพร่ฟื้นฟูเพื่อให้เกิดความต่อเนื่อง ซึ่งผมมองว่าเรื่องนี้เป็นปัญหาอย่างมากต่อการถ่ายทอดเผยแพร่และฟื้นฟูมรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของวัดพระธาตุเรืองรอง”[๗]

ขณะที่ **นายเสน่ห์ นามจันทรา** ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหญ้าปล้อง ได้ให้ทัศนะว่า “ปัญหาอุปสรรคที่เห็นในปัจจุบันของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง คือการไม่สามารถเลือกสรรภูมิปัญญาที่กำลังจะสูญหาย หรือที่สูญหายไปแล้ว นำมาถ่ายทอดเผยแพร่ฟื้นฟูหรือทำให้เห็นคุณค่าและมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตในท้องถิ่น โดยเฉพาะพื้นฐานทางจริยธรรม คุณธรรม และค่านิยม ควรที่จะมีกิจกรรมส่งเสริมให้ทุกคนได้เห็นคุณค่า และร่วมกันรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของบรรพบุรุษของตนและของท้องถิ่นของตนเพื่อสร้างความเข้าใจและความมั่นใจแก่คนรุ่นหลังในการปรับเปลี่ยนและตอบสนองต่อกระแสวัฒนธรรมอื่น ๆ ได้อย่างเหมาะสม เพื่อสร้างทัศนคติ ความรู้ และความเข้าใจว่าทุกคนมีหน้าที่ที่ต้องช่วยกันถ่ายทอดเผยแพร่เสริมสร้างฟื้นฟู และช่วยกันดูแลรักษาสภาพทางมรดกศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นอันดีงามที่เป็นสมบัติของท้องถิ่น ซึ่งมีผลโดยตรงต่อความเป็นอยู่ของทุกคนในท้องถิ่นด้วย”[๘]

แนวทางการแก้ไขปัญหาอุปสรรคด้านการถ่ายทอดเผยแพร่และฟื้นฟูมรดกทางศิลปวัฒนธรรมต้องเปิดกว้างทางความคิด การระดมความคิดเกี่ยวกับปัญหาในการบริหารจัดการ โดยเฉพาะพระครูวิบูลธรรมภาณ หรือ หลวงปู่ธัมมา พิทักษา ต้องเปิดใจยอมรับฟังเสียงของบุคคลภายนอก และให้โอกาสในการบริหารจัดการร่วมกันของบุคคลภายนอก ทั้งองค์กร/สถาบัน ฝ่ายปกครอง ผู้นำชุมชน ประชาชน และ

---

[๖]สัมภาษณ์ นายบุญเรือง ขันตา, ปราชญ์ชาวบ้านสร้างเรือง ตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

[๗]สัมภาษณ์ นายมณเฑียร จันตะ, ผู้ใหญ่บ้านบ้านหญ้าปล้อง, ตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

[๘] สัมภาษณ์ นายเสน่ห์ นามจันทรา, ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหญ้าปล้อง, อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

พระสงฆ์ในตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษเข้ามามีบทบาทในการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ของวัดพระธาตุเรืองรองอย่างเต็มที่ เพื่อให้เกิดการดำเนิน การในการเผยแผ่และฟื้นฟูอย่างมีประสิทธิภาพและสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนา มีความรู้สึกเกิดความหวงแหนในมรดกทางวัฒนธรรมร่วมกัน

๔.๑.๓ ปัญหาอุปสรรคด้านบุคลากร

ปัจจุบันพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น ถือเป็นแหล่งเรียนรู้ทางมรดกศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น ทั้งยังเป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าของนักวิชาการ นักเรียน นักศึกษาจากสถานศึกษาและประชาชนทั่วไปทั้งในท้องถิ่นและนอกท้องถิ่นรวมทั้งเป็นศูนย์กลางการจัดกิกรรมด้านต่าง ๆ ของชุมชน แต่พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นที่จัดตั้งในวัดหรือศาสนาสถานส่วนใหญ่ ยังขาดบุคลากรที่จะทำหน้าที่ ที่จำเป็นตามลักษณะงานพิพิธภัณฑ์ เช่น นักวิชาการ เจ้าหน้าที่ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ หรือปราชญ์ผู้ทรงภูมิปัญญาของท้องถิ่น เป็นต้น[๙]จึงทำให้พิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรองขาดการพัฒนาให้น่าสนใจ และขาดพลังที่จะขับเคลื่อนให้งานพิพิธภัณฑ์เป็นแหล่งการเรียนรู้ หรือ แหล่งท่องเที่ยวของท้องถิ่นได้ สอดคล้องกับ **นายมณเฑียร จันตะ** ผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านหญ้าปล้อง ที่ได้ให้ทัศนะว่า

“ปัญหาสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ วัดพระธาตุเรืองรองรวมถึงพระสงฆ์ในวัดพระธาตุเรืองรองยังขาดการสร้างคนรุ่นใหม่หรือแม้แต่ตัวของพระสงฆ์ในวัดเองด้วย เพื่อให้เข้ามามีบทบาทหน้าที่ในการให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม อันเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น ๆ ของตน ลำพังแต่ปราชญ์ท้องถิ่นเองก็ไม่อาจสามารถที่จะเข้ามาช่วยดูแลเรื่องนี้ได้ตลอดเวลา เนื่องจากทุกคนต้องทำงานดำเนินชีวิตของตนหรืออาจมีปัญหาเรื่องการจัดสรรเวลาทำงานช่วยเหลือพิพิธภัณฑ์ ดังนั้นการพัฒนาบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์เพื่อให้เข้ามาช่วยหรือเป็นอาสาสมัครในการให้ความรู้เกี่ยวกับมรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของวัดพระธาตุเรืองรองจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องรีบแก้ไข”[๑๐]สอดคล้องกับ **นายสมสุข สายเพชร** ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านเอกสร้างเรืองได้ให้ความเห็นว่า[๑๑]

“พิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรองประกอบด้วยหลักฐานประวัติศาสตร์ทางวัฒนธรรมและหลักฐานทางชาติพันธุ์ของชนสี่เผ่าไทย อันเป็นแหล่งเรียนรู้ของจริง ดังนั้น จึงต้องมีบุคลากรที่มีภูมิความรู้ทางมรดกวัฒนธรรมเหล่านี้ เพื่อให้ความกระจ่างและความน่าสนใจต่อผู้เยี่ยมชม โดยเฉพาะเด็ก ๆ ซึ่งเป็นเยาชนรุ่นหลังคนรุ่นใหม่ ที่ไม่เข้าใจความหมายและความสำคัญทางมรดกวัฒนธรรมท้องถิ่นของตน จึงเป็นปัญหาที่พระสงฆ์วัดพระธาตุเรืองรองและผู้ที่เกี่ยวข้องในชุมชนพึ่งให้ความสำคัญ ด้วยการสร้างบุคลากรหรือปราชญ์ท้องถิ่นที่มีภูมิรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ สังคม วิถีชีวิตและศิลปวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่น เพื่อถ่ายความรู้ และช่วยกันรักษาสืบสานไปสู่อนุชนรุ่นหลังได้”

---

[๙]ประภัสสร โพธิ์ศรีทอง, **ปัญหาของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.academia.edu/375489399, [๑๐ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

[๑๐]สัมภาษณ์ นายมณเฑียร จันตะ, ผู้ใหญ่บ้านบ้านหญ้าปล้อง, ตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

[๑๑]สัมภาษณ์ นายสมสุข สายเพชร, ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านเอกสร้างเรือง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

สอดคล้องกับ **นายพรมมา ธิปเทศ** ปราชญ์ชาวบ้านสร้างเรือง ตำบลหญ้าปล้อง ที่กล่าวว่า “พระธาตุเรืองรองยังขาดบุคลากรที่มีความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในการให้องค์ความรู้ หรือขาดผู้ให้เนื้อหารายละเอียดในการบรรยาย ให้ความหมาย วิธีการใช้สอยในคุณค่าของโบราณวัตถุ

อันเป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรมเหล่านั้น จึงทำให้ไม่สามารถถ่ายทอดให้บุคคลผู้ที่เข้ามาศึกษาเยี่ยมชม ได้เข้าใจในคุณค่าได้อย่างถ่องแท้”[๑๒]สอดคล้องกับ **นายบุญฤกษ์ โสรเนตร** ที่ให้ความเห็นว่า

“การที่วัดพระธาตุเรืองรอง ได้เปิดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ และเยี่ยมชม มรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของชนสี่เผ่าศรีสะเกษนั้น ข้อสังเกตอย่างหนึ่ง คือ แม้จะมีการเขียนบอกถึงชื่อของมรดกทางวัฒนธรรม แต่ยังขาดวิทยากรหรือปราชญ์ท้องถิ่นที่จะนำชมบรรยายให้รายละเอียดของวัตถุอันเป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรมเหล่านั้น จึงขาดจุดดึงดูดที่จะทำให้ผู้ที่มาศึกษาเยี่ยมชมได้สนใจ”[๑๓]และสอดคล้องกับ **พระครูโกศลสุตคุณ** ที่กล่าวว่า “วัดพระธาตุเรืองรองเป็นสถานที่-ที่มีพร้อมและมีสิ่งอำนวยความสะดวกพร้อมทุกด้าน เป็นสถานที่เก็บรวบรวมข้อมูลทางด้านวัตถุต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับมรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของชนชาวศรีสะเกษ แต่สิ่งที่ขาด คือ บุคลากรหรือปราชญ์ท้องถิ่นที่มีความรู้ความเข้าใจในด้านประวัติศาสตร์ข้อมูลของมรดกทางวัฒนธรรมนั้น ๆ ที่จะให้ความรู้แก่ผู้เข้าชมรวมถึงหน่วยงานรัฐก็ยังไม่สามารถเข้ามาสนับสนุนในด้านของบุคลากรได้ ส่วนพระสงฆ์ของวัดพระธาตุเรืองรองเองก็ไม่สามารถเข้ามามีบทบาทให้ความรู้ความเข้าใจได้เช่นกัน จึงเป็นปัญหาอุปสรรคที่วัดพระธาตุเรืองรองต้องให้ความสำคัญและรีบแก้ไข”[๑๔]

แนวทางการแก้ไขปัญหาอุปสรรคด้านบุคลากร สำคัญที่สุดคือพระสงฆ์ในวัดต้องเป็นผู้นำและขนขวายความรู้ เป็นแบบอย่างของสาธุชนในการประพฤติปฏิบัติ เพื่อสั่งสอนอบรมปลูกจิตสำนึกของสาธุชนในชุมชนให้เกิดความสามัคคีปรองดองและเป็นตัวกลางในการประสานความร่วมมือสร้างเครือข่ายไปยังหน่วยงานภาครัฐ เอกชน สังคม องค์กร/สถาบันการศึกษา จัดให้มีการสร้างปราชญ์ชาวบ้านและปราชญ์รุ่นใหม่ เช่น มัคคุเทศก์น้อยที่เกิดจากเยาวชนในพื้นที่ โดยได้รับการอบรมจากปราชญ์ชาวบ้านที่มีอยู่เดิม เจ้าหน้าที่วัฒนธรรมจังหวัด เจ้าหน้าที่สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด เหล่านี้เข้ามามีส่วนในการพัฒนาบุคลากรทั้งพระสงฆ์ ผู้นำชุมชน ประชาชน เยาวชนให้ได้รับความรู้เพื่อจะได้นำไปถ่ายทอดและประชาสัมพันธ์วัดพระธาตุเรืองรอง เช่น พิพิธภัณฑ์ชนสี่เผ่า

---

[๑๒]สัมภาษณ์ นายพรมมา ธิปเทศ, ปราชญ์ชาวบ้านสร้างเรือง ตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

[๑๓]สัมภาษณ์ นายบุญฤกษ์ โสรเนตร, ข้าราชการบำนาญ ตำบลหนองครก อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๑๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

[๑๔]สัมภาษณ์ พระครูโกศลสุตคุณ, เจ้าอาวาสบ้านเอก (ผู้ช่วยดูแลพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรอง), ตำบลหนองปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๗ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

๔.๑.๔ ปัญหาอุปสรรคด้านการบริหารจัดการ

เนื่องจากพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง เป็นพิพิธภัณฑ์ที่ตั้งอยู่ภายในวัด ซึ่งเกิดจากการดำริของพระครูวิบูลธรรมภาณ หรือหลวงปู่ธัมมา พิทักษา และเป็นผู้ที่ได้ทำการเก็บรวบรวมโดยการขอรับบริจาคโบราณวัตถุอันเป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของชนสี่เผ่าจากชาวบ้าน เพื่อมาจัดแสดงไว้ในพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรอง ผู้ดูแลและบริหารจัดการจึงเป็นเจ้าอาวาส คือ หลวงปู่ธัมมา พิทักษา ดังนั้น เมื่อมีกิจที่จะต้องปฏิบัติตามกฎของสงฆ์ จึงอาจทำให้มีข้อจำกัดในเรื่องของการดูแลและบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ ซึ่งที่ผ่านมาหลวงปู่ธัมมา พิทักษา จะเป็นผู้บริหารงานต่าง ๆ และรับผิดชอบตัดสินใจเองทั้งการจัดแสดงวัตถุทางศิลปวัฒนธรรม การควบคุมดูแลพระธาตุเรืองรองทั้งหมดเพียงคนเดียว และเนื่องจากการดูแลบริหารจัดการพระธาตุเรืองรองมีเพียงแค่เจ้าอาวาสวัด คือ หลวงปู่ธัมมา พิทักษา เพียงคนเดียวนี้เอง จึงทำให้อาจเป็นปัญหาอุปสรรคไม่สามารถดูแลจัดการพระธาตุเรืองรองได้อย่างเต็มที่ ทั้งยังอาจส่งผลกระทบต่อการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรองในอนาคตอีกด้วย หากไม่มีหลวงปู่ธัมมา พิทักษา แล้ว สอดคล้องกับ **พระราชกิตติรังษี** เจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ ที่ให้ทัศนะไว้ว่า

“ปัญหาอีกประเด็นหนึ่งที่อาจเป็นปัญหาต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง ก็คือ การบริหารและจัดการพิพิธภัณฑ์ เพราะอย่างที่เคยกล่าวแล้วว่า หลวงปู่ธัมมา พิทักษา เป็นผู้ดูแลบริหารจัดการด้วยตัวของท่านเอง ทุกอย่างขึ้นอยู่กับหลวงปู่ทั้งหมด หน่วยงานหรือองค์กรอื่น ๆ ก็ไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างจริงจังนัก ดังนั้น ในอนาคตหากขาดหลวงปู่ธัมมาแล้ว ก็น่าเป็นห่วงว่า การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมวัดพระธาตุเรืองรองอาจขาดความต่อเนื่องในการบริหารจัดการที่ดี และทำให้พิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรอง ประสบกับปัญหาในการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นได้[๑๕]ซึ่งสอดคล้องกับ **นายประสาท ดั่งวงค์** ผู้ใหญ่บ้านบ้านเอกตำบลหญ้าปล้อง ที่กล่าวว่า

“ในฐานะที่เป็นผู้หนึ่งที่อยู่ใกล้ชิดกับวัดพระธาตุเรืองรอง จนกระทั่งหลวงปู่ธัมมา พิทักษามีแนวคิดในการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรองขึ้น แต่วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์คือเน้นการเก็บรวบรวมและการจัดแสดงของมีค่าและของแปลกอันเป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของชนสี่เผ่าศรีสะเกษ มากกว่าที่จะคำนึงถึงแนวทางการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ เพราะตัวหลวงปู่ธัมมาจะเป็นผู้บริหารจัดการเองเสียทั้งหมด เพราะท่านเป็นผู้สร้าง แม้ต่อมาบางช่วงเวลาจะขอความร่วมมือไปยังวัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น และมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษให้เข้ามาสนับสนุน แต่ก็เป็นเพียงให้เข้ามาเพื่อช่วยพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนหรือเป็นศูนย์กลางทางมรดกศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นเท่านั้น เพื่อช่วยในการส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่ ส่วนเรื่องการบริหารจัดการต่าง ๆ ก็ยังคงอยู่ในการดูแลของหลวงปู่ธัมมาเช่นเดิม ซึ่งมองว่าอาจเป็นปัญหา

---

[๑๕]สัมภาษณ์ พระราชกิตติรังษี, เจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ วัดเจียงอีศรีมงคลวราราม พระอารามหลวง, อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

ต่อไปในอนาคตข้างหน้าได้”[๑๖]

ขณะที่ **นายพรมมา ธิปเทศ** ปราชญ์ชาวบ้านสร้างเรือง ตำบลหญ้าปล้อง ได้ให้ทัศนะว่า “สิ่งที่มองว่าน่าจะเป็นปัญหาอุปสรรคต่อการส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของวัดพระธาตุเรืองรอง ก็คือ เรื่องของการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรอง เนื่องจากเป็นพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นที่ตั้งอยู่ในวัด การบริหารจัดการจึงเป็นหน้าที่ของหลวงปู่ธัมมา พิทักษา แต่เพียงผู้เดียวทั้งหมด ทำให้คนในชุมชนเข้าใจว่าเป็นหน้าที่ของวัดหรือพระสงฆ์ที่ต้องดำเนินการเรื่องนี้จึงไม่ได้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรองตั้งแต่แรก จึงอาจทำให้มีข้อจำกัดในเรื่องของการดูแล และการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ แม้ในระยะหลังจะมีหน่วยงานภาครัฐเข้ามาเกี่ยวข้องในการช่วยเหลือส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น แต่ก็มีขีดข้อจำกัดต่าง ๆ ในการบริหารจัดการทั้งในด้านบุคลากร และงบประมาณ ทำให้ไม่สามารถเข้ามาช่วยเหลือพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรองได้อย่างเต็มที่”[๑๗]สอดคล้องกับ **นายบุญฤกษ์ โสรเนตร** วัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ ที่ให้ทัศนะว่า

“วัดพระธาตุเรืองรองถือเป็นพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นที่สำคัญของชาวศรีสะเกษ เป็นสถานที่จัดแสดงและเก็บรวบรวมศิลปวัตถุ โบราณวัตถุ ข้อมูล ประวัติ ภูมิปัญญา วิถีชีวิตของบรรพบุรุษสี่เผ่าชาวศรีสะเกษจากอดีตจนถึงปัจจุบัน แต่เนื่องด้วยเป็นพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นที่ตั้งอยู่ในวัด การบริหารจัดการทุกอย่างจึงรวมศูนย์อยู่ที่เจ้าอาวาสผู้ก่อตั้ง คือหลวงปู่ธัมมา พิทักษา และเป็นผู้รับผิดชอบตัดสินใจบริหารงานต่าง ๆ ทั้งการจัดแสดงวัตถุทางศิลปวัฒนธรรม การควบคุมดูแลพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรองทั้งหมด จึงทำให้คนในชุมชนขาดความเข้าใจ มองไม่เห็นคุณค่าของมรดกทางศิลปวัฒนธรรม และไม่ได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรอง แม้หน่วยงานอื่น ๆ ก็เช่นกัน ซึ่งไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเท่าที่ควร ข้อนี้จึงเห็นว่าอาจเป็นอุปสรรคต่อการเป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อการพัฒนาสู่การเรียนรู้และการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ชุมชนอย่างครบวงจร เช่น แนวทางด้านการจัดแสดง ด้านองค์ความรู้ การให้บริการ การประชาสัมพันธ์ และกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะส่งเสริมเพื่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้ยั่งยืน ดังนั้น การบริหารจัดการทุกอย่างที่รวมศูนย์อยู่ที่พระสงฆ์คือเจ้าอาวาสผู้ก่อตั้ง จึงอาจเป็นข้อจำกัดในเรื่องของการบริหารดูแลมรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นและ การส่งเสริมอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของวัดพระธาตุเรืองรองในอนาคตได้”[๑๘]

แนวทางการแก้ไขปัญหาอุปสรรคด้านการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น คือ พระครูวิบูลธรรมภาณ (หลวงปู่ธมมา พิทักษา) ควรกระจายอำนาจให้องค์กรภาครัฐ เอกชน ประชาชน ที่เกี่ยวข้อง อาทิ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดศรีสะเกษ วัฒนธรรม

---

[๑๖]สัมภาษณ์ นายประสาท ดั่งวงค์, ผู้ใหญ่บ้านบ้านเอก ตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

[๑๗]สัมภาษณ์ นายพรมมา ธิปเทศ, ปราชญ์ชาวบ้านสร้างเรือง ตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

[๑๘]สัมภาษณ์ นายบุญฤกษ์ โสรเนตร, ข้าราชการบำนาญ ตำบลหนองครก อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๑๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

จังหวัดศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ องค์การบริหารส่วนตำบลหญ้าปล้อง เป็นต้น เข้ามามีส่วนในการวางแผนอย่างมีระบบระเบียบ คิดรูปแบบ ให้ความรู้ การจัดแสดง การจัดหาทั้งโบราณวัตถุ แหล่งทุน ภาคีความร่วมมือ ดำเนินการจัดการพิพิธภัณฑ์ชนสี่เผ่า รวมถึงการส่งเสริมการฟื้นฟูและเผยแผ่กิจกรรมต่าง ๆ ของพระธาตุเรืองรองร่วมกันกับพระครูวิบูลธรรมภาณ ผู้นำชุมชน ประชาชน และเยาวชนเข้ามามีบทบาทในการขับเคลื่อนการบริหารจัดการ

จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเกี่ยวข้องด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรองดังที่ได้กล่าวมาตามลำดับนั้น ผู้วิจัยสามารถประมวลสรุปเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรองได้ดังนี้ ๑) ปัญหาอุปสรรคด้านการอนุรักษ์ดูแลรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ๒) ปัญหาอุปสรรคด้านการถ่ายทอดเผยแพร่และฟื้นฟูมรดกทางศิลปวัฒนธรรม ๓) ปัญหาอุปสรรคด้านบุคลากร ๔) ปัญหาอุปสรรคด้านการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า การอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นนั้นเป็นเรื่องที่ทุกภาคส่วนทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชน รวมถึงสถานศึกษา ควรต้องมีส่วนร่วมในการสืบสานอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมของบรรพบุรุษของตน ดังนั้น พระสงฆ์วัดพระธาตุเรืองรองควรต้องแสดงบทบาทของตน โดยการให้องค์กร หน่วยงานต่าง ๆ และชุมชน ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเกี่ยวกับการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อให้เกิดจุดมุ่งหมายในทิศทางเดียวกัน เช่น การสร้างความเข้าใจในเรื่องของพิพิธภัณฑ์ต่อการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมให้ดีที่สุดในกระบวนการต่าง ๆ ในลักษณะของผู้ที่เป็นหุ้นส่วนกันทางสังคมท้องถิ่น เพื่อร่วมกันสร้างสรรค์แนวทางในการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง ตลอดจนร่วมกันแก้ไขปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ให้สำเร็จลุล่วงภายใต้ระบบที่มีการเชื่อมโยงร่วมกันระหว่างบทบาทของพระสงฆ์และผู้ที่เป็นหุ้นส่วนกันทางสังคมท้องถิ่นร่วมกัน

๔.๒ แนวทางการส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์กับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นสี่เผ่าไทยวัดพระธาตุเรืองรองในอนาคต

จากการศึกษาสภาพการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรองตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน และปัญหาอุปสรรค พบว่า ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นถือเป็นมรดกทางภูมิปัญญาร่วมกันของชุมชนและสังคมทั่วไป ไม่ใช่ของใครเพียงกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ดังนั้น แนวทางการส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อให้เกิดการพัฒนายั่งยืนต่อไป ผู้วิจัยจะได้เสนอแนวทางจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องที่ได้ให้แนวทางการส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง ดังต่อไปนี้

๔.๒.๑ บทบาทต่อการเป็นผู้นำหรือเป็นแบบอย่างในการสืบสาน

บทบาทของพระสงฆ์ที่สำคัญอย่างหนึ่ง คือการเป็นผู้นำและเป็นแบบอย่างในการพัฒนาและสืบทอดศิลปวัฒนธรรม เป็นกระบวนการที่สำคัญยิ่ง ที่จะดำรงไว้ซึ่งสิ่งที่ดีงามสืบไป ซึ่งสามารถพิจารณาได้จากพระราชหัตถเลขาของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ ที่ทรงมีถึง

มกุฎราชกุมาร เมื่อคราวทรงเสด็จประพาสวัดใหญ่สุวรรณาราม จังหวัดเพชรบุรี ต่อบทบาทแบบอย่างการเป็นผู้นำของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ส่งเสริมโบราณสถาน โบราณ วัตถุ และศิลปวัฒนธรรม ความว่า

"พระในวัดนี้ ตั้งแต่พระครูเป็นต้นไป เป็นช่างกันโดยมากรู้จักรักษาของเก่าเป็นอย่างดียิ่ง เช่น ศาลาการเปรียญ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญ ไม้ท่อนไหนผุเปลี่ยนท่อนนั้น ส่วนที่เป็นลวดลายสลักหรือเขียนอันยังจะเก็บของเก่าประกอบอย่างดีที่สุดซึ่งจะทำได้ แต่ในการซ่อมแซมให้ดีบริบูรณ์อย่างเก่านั้น ไม่แต่ถึงมือพระถึงมือช่างหลวง ทุกวันนี้ก็ยากที่จะทำให้เข้ากันกับของเดิมได้ รูปภาพเทพชุมนุมที่นั่งเป็นชั้น ๆ ในผนังอุโบสถดูได้ทุกตัว และเห็นได้ว่าไม่มีฝีมือช่างแห่งใดในกรุงเทพเหมือนเลย เช่น หน้ายักษ์ไม่ได้เขียนเป็นหัวโขน เขียนเป็นคนอ้วน ๆ ย่น ๆ ที่ซึ่งเป็นกนกก็เขียนเป็นหนวดเครา แต่อย่าเข้าใจว่าเขียนเป็นภาพกนก ผู้เขียนนั้นรู้ความคิดเรื่องเครื่องแต่งตัว รู้ว่าจะสอดสวมอย่างไร ไม่ได้เขียนยุ่ง ๆ อย่างทุกวันนี้ รูปนั้นอยู่ข้างจะลบเลือนมาก เพราะเหตุว่าคงจะได้เขียนก่อน ๓๐๐ ปีขึ้นไป เว้นแต่ด้านหน้ามารผจญที่ชำรุดมาก จึงได้เขียนเพิ่มขึ้นใหม่ ก็เลยเห็นได้ถนัดว่า ความคิดไม่ตลอดลงร่องรอยเสารูปแต่งทาสีน้ำมันเขียนลายรดน้ำ เปลี่ยนแม่ลายต่างกันทุกคู่ แต่กรอบเชิงอย่างเดียวกัน กรอบเชิงงามนัก"[๑๙]สอดคล้องกับ **พระราชกิตติรังษี** เจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ โดยท่านได้ให้ทัศนะไว้ว่า

"ในแง่ของการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง พระสงฆ์ควรจะต้องมีบทบาทมากกว่าบุคคลอื่น ๆ ในฐานะที่ตนเป็นผู้นำทางจิตใจของชุมชนสังคมและต้องเป็นแบบอย่างในการกระทำ โดยควรดำเนินการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้รู้ได้เข้าใจ และเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น และจัดตั้งเป็นสภาวัฒนธรรมเพื่อเป็นคลังสมองเป็นคลังภูมิปัญญาของจังหวัดศรีสะเกษ รวมทั้งการสอดส่องดูแลคอยเฝ้าระวังทางวัฒนธรรม เพราะเมื่อวัฒนธรรมเป็นของประชาชนในท้องถิ่นและคนในจังหวัดศรีสะเกษแล้ว ควรที่ผสานทางวัฒนธรรมกับวัฒนธรรมดั้งเดิมของพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจในการส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นจะต้องออกมาชี้แนะแนวทาง ทักท้วง ท้วงติง เพื่อที่จะได้จัดการและทำให้เกิดกระบวนการเฝ้าระแวดระวัง คอยปกป้องคุ้มครองศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนเองได้"[๒๐] ซึ่งสอดคล้องกับ **พระราชธรรมสารสุธี, ดร.** รองเจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ ที่ได้ให้ทัศนะว่า[๒๑]

"พระธาตุเรืองรอง เกิดขึ้นได้จากการนำหรือริเริ่มของพระครูวิบูลธรรมภาณหรือหลวงปู่ธัมมา พิทักษา ที่ได้คิดสร้างพระธาตุเรืองรองขึ้นเพื่อเป็นศาสนสถานที่ให้ญาติโยมชาวจังหวัดศรีสะเกษและใกล้เคียงได้มาสักการบูชาพระบรมสารีริกธาตุของพระอรหันต์ เพราะจังหวัดศรีสะเกษยังไม่มี

---

[๑๙]กรมศิลปากร, **โครงการดูแลทรัพย์สินทางศิลปวัฒนธรรมของชาติของพระสงฆาธิการ**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักโบราณคดีศิลปากร, ๒๕๕๐), หน้า ๑๓, และดูใน พระสมุทรวชิรโสภณ (โสภณ ธมฺมโสภโณ), "การพัฒนาการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม", **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), หน้า ๘๓.

[๒๐]สัมภาษณ์ พระราชกิตติรังษี, เจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ วัดเจียงอีศรีมงคลวราราม พระอารามหลวง, อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

[๒๑]สัมภาษณ์ พระราชธรรมสารสุธี, ดร., รองเจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษและเจ้าอาวาสวัดมหาพุทธาราม พระอารามหลวง, อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๑].

พระบรมสารีริกธาตุประดิษฐานประจำจังหวัดและในโซนอีสานใต้ ท่านจึงมีความตั้งใจสร้างพระธาตุขึ้นจากนั้นท่านก็เห็นว่า มีอะไรที่เป็นของดีของเก่าโบราณที่เป็นภูมิปัญญาทางศิลปวัฒนธรรมชนสี่เผ่าศรีสะเกษ ท่านก็ได้รับบริจาคเพื่อรวบรวมเอาไว้ให้ลูกหลานได้ชม โดยไม่ต้องไปเที่ยวชมตามอำเภอต่าง ๆ ในจังหวัด เพราะท่านรวมแหล่งภูมิปัญญาและแหล่งเรียนรู้ทางศิลปวัฒนธรรมเอาไว้เสร็จครบจบในที่เดียวไว้แล้ว จึงนับว่าหลวงปู่ธัมมานั้นท่านถือเป็นบุคคลแรกเลยที่มีแนวคิดรวบรวมเอาศิลปวัฒนธรรมของสี่เผ่ามาจัดแสดงนิทรรศการให้เราได้ชมในที่เดียว ซึ่งก็ควรที่เราจะได้ช่วยสนับสนุนและส่งเสริมด้วยการร่วมอนุรักษ์ และไม่ทำลายไม่รื้อถอนในสิ่งที่มีอยู่ ก็เป็นการช่วยกันอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของเราชาวศรีสะเกษกันคนละไม้คนละมือด้วย”

นอกจากนี้**นายประหยัด ถิลา** วัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษได้ให้ความเห็นว่า โดยเฉพาะพระสงฆ์ เราถือว่าเป็นผู้นำในทางจิตใจเป็นที่เคารพนับถือบูชาของชุมชนและสังคมมาช้านาน พระสงฆ์ทุกรูปได้รับการยอมรับเป็นส่วนใหญ่จากประชาชน และหน่วยงานราชการ ชาวบ้านมองพระสงฆ์ว่าเป็นผู้นำชาวบ้านในทางที่ดี เกื้อกูลชาวบ้านมีจริยาวัตรที่งดงามควรแก่การปฏิบัติตาม มีเวลาอยู่กับชาวบ้านตลอด จึงสามารถขอความร่วมมือจากชาวบ้าน กลุ่มบุคคล องค์กรของรัฐได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้พระสงฆ์ยังสามารถที่จะนำเอาจารีตประเพณีและวัฒนธรรม ค่านิยม บรรทัดฐานทางสังคมมาเป็นกลยุทธ์ในการอนุรักษ์ได้ด้วย”[๒๒]สอดคล้องกับ **นายเสน่ห์ นามจันทรา** ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหญ้าปล้องที่ให้ทัศนะว่า “พระสงฆ์ต้องมีบทบาทเป็นแบบอย่างในการสืบสานและส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น ให้คงอยู่สืบไป เพราะพระสงฆ์ถือว่าเป็นผู้ที่มีภาวะผู้นำและเป็นแบบอย่างที่ดี เป็นผู้ที่สามารถชี้แนะหรือแสดงธรรมเทศนา แก่หน่วยงานสถานศึกษาและประชาชน เผยแพร่ความรู้ให้ความรู้แก่ประชาชนถึงโทษปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการทำลายศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นได้ดีกว่าคนอื่น ๆ”[๒๓]

ผู้วิจัยพอประมวลสรุปได้ว่า แนวทางการอนุรักษ์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นนั้นบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเป็นผู้นำหรือเป็นแบบอย่างในการสืบสานอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นนับเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยสงวนรักษาสืบทอดศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่ไม่สูญหายและการจะรักษาให้คงมีไว้สืบต่อไปให้ถึงคนในรุ่นลูกรุ่นหลาน โดยมีพระสงฆ์ซึ่งถือว่าเป็นผู้นำทางจิตใจของชุมชนในชนบทย่อมจะเป็นแบบอย่างในการอนุรักษ์ส่งเสริม ฟื้นฟู ปรับปรุง เพื่อให้ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นเหล่านั้นยังคงอยู่ และประสบความสำเร็จได้

๔.๒.๒ บทบาทต่อการส่งเสริมความร่วมมือสนับสนุน

ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ถือเป็นสิ่งมีคุณค่าที่ควรส่งเสริมและธำรงรักษาไว้เป็นมรดกสืบไป จึงเป็นหน้าที่ของพระสงฆ์หรือวัดในฐานะเป็นศูนย์กลางทางจิตใจของชุมชนที่จะต้องรณรงค์ประสานความ

---

[๒๒]สัมภาษณ์ นายประหยัด ถิลา, วัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ, อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๒๒ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

[๒๓]สัมภาษณ์ นายเสน่ห์ นามจันทรา, ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหญ้าปล้อง, อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

ร่วมมือร่วมใจจากทุกฝ่ายหรือต้องสร้างความร่วมมือสนับสนุนการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ร่วมกับองค์กรต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และประชาชนในชุมชน ตลอดจนคนไทยทุกคนที่ต้องให้ความสำคัญเพื่อส่งเสริมและธำรงรักษาไว้ในการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของตน สอดคล้องกับ **พระราชกิตติรังษี** ที่กล่าวว่า

“ประเด็นต่อมา พระสงฆ์จะต้องสร้างความร่วมมือสนับสนุนจากทุกฝ่ายเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนในท้องถิ่น เป็นผู้ดำเนินการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมด้วยตนเองผ่านกลไก “สภาวัฒนธรรม” เพื่อให้สอดคล้องตามมาตรา ๑๘ แห่งพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๓ ซึ่งได้มีการกำหนดอำนาจหน้าที่ของสภาวัฒนธรรมที่จัดตั้งขึ้นไว้อย่างชัดเจนแล้ว เพื่อเป็นการกระตุ้นให้ประชาชนได้ภาคภูมิใจ และเห็นความสำคัญของวัฒนธรรมในท้องถิ่นหรือในพื้นที่ของจังหวัดศรีสะเกษ รวมถึงการสร้างความร่วมมือสนับสนุนจากวัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษในฐานะหน่วยงานภาครัฐ เพราะลำพังเองวัดพระธาตุเรืองรองอันเป็นที่ตั้งพิพิธภัณฑ์สี่ชนเผ่าในจังหวัดศรีสะเกษ ไม่มีงบประมาณในปริมาณที่เพียงพอ ดังนั้นการสร้างความร่วมมือระหว่างกันของวัดพระธาตุเรืองรองกับองค์กรอื่น ๆ ให้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นแล้วก็จะเกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่นยืนได้ วัดพระธาตุเรืองรองก็จะกลายเป็นศูนย์รวม เพราะถ้าไม่มีศูนย์รวมคนที่จะมาสนใจในการอนุรักษ์ ส่งเสริม สนับสนุนหรือเฝ้าระวังในพื้นที่ ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นก็จะไม่หลงเหลือรากเหง้าอะไรให้ชนรุ่นหลังได้เห็นอีกต่อไป”[๒๔] เช่นเดียวกับ **พระครูสันติธรรมานุวัตร** รองเจ้าคณะอำเภอเมืองศรีสะเกษ ที่ให้ความเห็นว่า

“หากกล่าวถึงแนวทางการส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรองพระสงฆ์ที่อยู่ในฐานะผู้จัดตั้งพิพิธภัณฑ์จะต้องสร้างเครือข่ายความร่วมมือสนับสนุนจากหน่วยงานหรือองค์กรต่าง ๆ ทั้งหน่วยงานของภาครัฐ ภาคเอกชน และสถานศึกษา ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุน ฟื้นฟู ดูแล บำรุงรักษาและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อร่วมกันส่งเสริมขนบธรรมเนียมประเพณีของสี่ชนเผ่าอันเป็นวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่มีอยู่แล้วในชุมชน และเป็นที่ยอมรับของสังคมว่าดีงาม ให้คงสภาพหรือปรับปรุงในส่วนที่ดีงามของสิ่งเหล่านั้น จากสติปัญญาชาวบ้านมาใช้เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาการดำเนินชีวิตในท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสมกับยุคสมัย ดังนั้นบทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในรูปของคณะกรรมการหลาย ๆ ฝ่ายดังกล่าวนี้ จะสามารถให้ความช่วยเหลือดูแลและกำหนดขอบข่ายงานเพื่อส่งเสริมอนุรักษ์ตามระบบวงจรของงานศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของวัดพระธาตุเรืองรองไว้ให้คงอยู่ถึงชนรุ่นหลังได้”[๒๕] สอดคล้องกับ **พระครูปริยัติวีราภรณ์** ที่ได้ให้ทัศนะว่า

การพิทักษ์รักษาไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่นั้น จะต้องสร้างความร่วมมือกันหลาย ๆ ฝ่ายให้เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม

---

[๒๔] สัมภาษณ์ พระราชกิตติรังษี, เจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ วัดเจียงอีศรีมงคลวาราม พระอารามหลวง, อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

[๒๕] สัมภาษณ์ พระครูสันติธรรมานุวัตร, รองเจ้าคณะอำเภอเมืองศรีสะเกษ วัดหนองไผ่ อำเภอเมืองจังหวัดศรีสะเกษ, [๙ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

โดยร่วมมือกับภาครัฐและภาคเอกชน ตลอดทั้งประชาชนในท้องถิ่นและทั่ว ๆ ไป เพื่อก่อให้เกิดความรักความหวงแหน ความเข้าใจและความภาคภูมิใจในความเป็นท้องถิ่นของตนเอง แต่การที่จะให้ทุกภาคส่วนและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการส่งเสริม ตัวพระสงฆ์เองซึ่งหมายถึงวัดพระธาตุเรืองรองจะต้องให้ความเข้าใจแก่ชุมชน เพื่อสร้างความเข้าใจและมีจุดมุ่งหมายไปในทิศทางเดียวกัน โดยการจัดตั้งเป็นคณะกรรมการคอยควบคุมดูแลขึ้นมา เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และสืบสานศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นของวัดพระธาตุเรือง ให้เกิดความรัดกุมมากขึ้น ทั้งจะยังประโยชน์เพื่อการศึกษาและค้นคว้าของคนรุ่นหลังอีกด้วย[๒๖] สอดคล้องกับ **พระครูโกศลสุตคุณ** ที่ได้ให้ทัศนะว่า

“อาจถือว่าผมเป็นผู้หนึ่งที่มีความใกล้ชิดกับวัดพระธาตุเรืองรองและหลวงปู่ธัมมา พิทักษา เป็นอย่างมาก จึงทำให้เห็นสิ่งที่หลวงปู่และพระสงฆ์วัดพระธาตุเรืองรองควรที่จะต้องรีบแก้ไขหรือเอาใจใส่ในระดับต้น ๆ คือ บทบาทในการประสานขอความร่วมมือสนับสนุนจากทุกฝ่ายอย่างจริงจัง เช่นหน่วยงานราชการหรือองค์กรของรัฐที่มีความเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ได้เข้ามาร่วมกัน ในการอนุรักษ์ส่งเสริมและกำกับดูแลตลอดทั้งช่วยเก็บรักษาทั้งที่เป็นวัตถุและการปฏิบัติงาน เพราะทุกวันนี้หน่วยงานรัฐยังเข้ามาร่วมมือสนับสนุนไม่เพียงพอ รวมถึงขอความร่วมมือกับนักปราชญ์ชาวบ้านด้วย และสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น หน่วยงานของสภาวัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษและองค์การบริหารส่วนตำบลในท้องถิ่นนั้น พระสงฆ์ควรเข้าไปมีบทบาทในการประสานความร่วมมือโดยตรง เพื่อขอจัดสรรงบประมาณมาสนับสนุนและส่งเสริมหรือปรับปรุงแก้ไขในสิ่งที่ขาดหายไปหรือฟื้นฟูกลับมาใหม่กับสิ่งที่ขาดหายไป เพราะวัดพระธาตุเรืองรองสถานที่มีความพร้อมและมีสิ่งอำนวยความสะดวกพร้อมทุกด้าน แต่สิ่งที่ขาดนั้นคือหน่วยงานรัฐยังเข้ามาสนับสนุนไม่เพียงพอ พระสงฆ์จึงต้องมีบทบาทในการส่งเสริมเรื่องการประสานงานความร่วมมือในการสนับสนุนทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและหน่วยงานอื่น ๆ ให้เข้ามาดูแลและให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้มากยิ่งขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม”[๒๗]

ขณะที่ **นายเสน่ห์ นามจันทรา** ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหญ้าปล้อง ได้ให้ทัศนะว่า “พระสงฆ์ควรให้ความสำคัญกับบทบาทในการส่งเสริมความร่วมมือสนับสนุนเพื่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้มากยิ่งขึ้น เพราะการสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่นนั้น ต้องได้รับสนับสนุนในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เนื่องด้วยประเพณีท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง เช่น ในเทศกาลประจำปีของวัด แม้องค์การปกครองท้องถิ่นจะมีหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบโดยตรงตามกฎหมาย แต่พระสงฆ์ก็ต้องมีบทบาทในการร่วมจัดทำโครงการของชุมชนท้องถิ่นหรืออาจกับมหาวิทยาลัยร่วมกัน เพื่อส่งเสริมความร่วมมือสนับสนุนเพื่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นการบูรณาการร่วมกัน เพื่อความคงอยู่ของศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของพระธาตุเรืองรอง และเพื่อให้เกิดความมั่นคงในการสานต่องานของพระครูวิบูลธรรมภาณหรือหลวงปู่ธัมมา พิทักษา ที่ท่านได้สานแนวทางการ

---

[๒๖]สัมภาษณ์ พระครูปริยัติวีราภรณ์, เจ้าคณะอำเภอลืออำนาจ จังหวัดอุบลราชธานีและที่ปรึกษาผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ, [๒๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

[๒๗]สัมภาษณ์ พระครูโกศลสุตคุณ, เจ้าอาวาสบ้านเอก, ตำบลหนองปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๗ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

ปลูกฝังจิตสำนึกต่อการอนุรักษ์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นไว้มิให้เสื่อมสลายไปตามกาลเวลา และควรตั้งมั่นสานต่อแนวคิดและความมุ่งหมายของหลวงปู่ธัมมา พิทักษา ในอนาคตต่อไปด้วย”[๒๘]

ผู้วิจัยประมวลสรุปได้ว่า สิ่งสำคัญในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อให้เกิดความสำเร็จนั้น พระสงฆ์หรือวัดอันเป็นที่ตั้งของพิพิธภัณฑ์จะต้องส่งเสริมประสานความร่วมมือสนับสนุนจากหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และสถานศึกษา ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมอันเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยการจัดตั้งคณะกรรมการในรูปแบบองค์กร เพื่อดำเนินการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมอย่างเป็นระบบ ตลอดจนให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจมากขึ้น ขอความสนับสนุนจากปราชญ์ท้องถิ่นในการให้ข้อมูล และการแลกเปลี่ยนทัศนคติ ความรู้ต่าง ๆ เพื่อเป็นการทราบปัญหาของการแสวงหาแนวทางการอนุรักษ์ร่วมกันทุกฝ่ายเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมและนำไปสู่สำนึกร่วมของคนในท้องถิ่นให้เห็นคุณค่าและรู้จักหวงแหนศิลปวัฒนธรรมของตน

๔.๒.๓ บทบาทต่อการส่งเสริมการบริหารจัดการอย่างมีส่วนรวม

การบริหารจัดการนับเป็นหัวใจสำคัญของการดำเนินการภารกิจต่าง ๆ ของทุกองค์กร รวมทั้งในด้านการดูแลรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น และการจัดแสดงพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น พระสงฆ์จึงต้องมีบทบาทในการส่งเสริมการบริหารจัดการงานด้านนี้ให้ได้อย่างเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม และวัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้น จึงจะสามารถนำไปสู่การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นได้อย่างยั่งยืน การบริหารจัดการมรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น พระสงฆ์จึงควรเน้นการส่งเสริมการบริหารจัดการอย่างมีส่วนร่วมสำหรับการปรับปรุงพิพิธภัณฑ์ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของท้องถิ่น รวมทั้งการส่งเสริมการพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยการจัดตั้งเป็นกลุ่ม/คณะ/ชมรมเพื่อการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น[๒๙]

ดังนั้น เรื่องของการบริหารจัดการพระธาตุเรืองรองจึงเป็นสิ่งจำเป็นยิ่ง ซึ่งจากแนวทางการบริหารจัดการพระธาตุเรืองรองจากที่กล่าวมาในเบื้องต้นในบทที่ ๓ และปัญหาอุปสรรค จะพบว่าการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์จัดตั้งขึ้นโดยวัด และหลวงปู่ธัมมา พิทักษา เจ้าอาวาส เป็นผู้บริหารจัดการพิพิธภัณฑ์เพียงผู้เดียวทั้งหมด จึงทำให้ชุมชนไม่ได้เข้ามามีส่วนในการบริหารจัดการหรือดำเนินจัดการพิพิธภัณฑ์ตั้งแต่แรก จึงทำให้มีข้อจำกัดต่าง ๆ ทั้งในด้านบุคลากร และงบประมาณในการอนุรักษ์ ดังนั้น พระสงฆ์วัดพระธาตุเรืองรองจึงควรส่งเสริมการบริหารจัดการในรูปแบบของคณะทำงานร่วมกันทั้งกับชุมชนและภาคองค์กรหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องเพื่อให้การดำเนินการพิพิธภัณฑ์เกิดความสำเร็จได้อย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับ **พระราชกิตติรังษี** ที่ได้ให้ทัศนะไว้ว่า

---

[๒๘]สัมภาษณ์ นายเสน่ห์ นามจันทรา, ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

[๒๙]พระพชรพร โชติวโร, “ศึกษากระบวนการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น: กรณีศึกษาวัดร้องเม็ง จังหวัดเชียงใหม่”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๒๘, และดูใน สำนักงานส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, **การส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http//www.thailocaladmin.go.th/work/e_book/htm. [๗ ตุลาคม ๒๕๖๑].

“ความสำคัญของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง หากต้องการที่จะให้เกิดประสบผลสำเร็จนั้น สิ่งหนึ่งที่ต้องตระหนัก คือ ต้องเปลี่ยนวิธีการบริหารจัดการให้เป็นรูปของคณะกรรมการบริหารจัดการร่วมกัน พระสงฆ์วัดพระธาตุเรืองรองหรือถ้าจะพูดกันตรง ๆ คือ หลวงปู่ธัมมา พิทักษา ควรที่จะต้องสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง อย่างน้อยก็องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น เพราะพระราชบัญญัติสภาตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบลที่ประกาศใช้ในปี พ.ศ. ๒๕๓๗ มีสาระสำคัญคือการกระจายอำนาจลงสู่ท้องถิ่น ซึ่งจะทำให้ภาคประชาชนได้เข้ามามีบทบาทสำคัญต่องานพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นมากขึ้น โดยหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นข้อหนึ่งได้ระบุไว้ คือ การบำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น และรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. ๒๕๔๐ ตามมาตรา ๔๖ ก็ให้สิทธิแก่ท้องถิ่นในการจัดการอนุรักษ์และฟื้นฟูจารีตประเพณีท้องถิ่นด้วยตนเอง หากว่าโดยบริบทนี้ จึงเป็นการเปิดช่องให้กับการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการวัฒนธรรมในรูปของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นได้สะดวกขึ้น เมื่อเขามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการย่อมจะเกิดความร่วมมือในการพัฒนาในการปรับปรุง และนำมาซึ่งความรักความหวงแหนในมรดกวัฒนธรรมของตนได้มากขึ้นด้วย”[๓๐]สอดคล้องกับทัศนะของ **พระครูปริยัติวีราภรณ์** ที่กล่าวว่า

“แนวทางของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อให้เกิดผลสำเร็จนั้น ต้องมีการบริหารจัดการที่ดี โดยเฉพาะเรื่องการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมด้วยแล้ว หลาย ๆ ฝ่ายจะต้องมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการร่วมกัน โดยเฉพาะพระสงฆ์จะต้องมีบทบาทในการส่งเสริมความร่วมมือร่วมใจจากองค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน ควรตั้งเป็นทีมหรือรูปแบบของคณะกรรมการบริหารจัดการ เพื่อช่วยสนับสนุนในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ต้องมีการแบ่งหน้าที่ในการรับผิดชอบของแต่ละฝ่าย เพื่อให้การดำเนินงานในด้านการอนุรักษ์เกิดความคล่องตัวต่อการสืบสานศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น หรือแม้แต่การปรับปรุงภูมิทัศน์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในชุมชนวัดพระธาตุเรืองรอง ซึ่งหากมีคณะกรรมการการบริหารจัดการในแต่ละหน้าที่ในแต่ละฝ่ายก็ย่อมจะทำให้เกิดความพร้อมมากขึ้น ทั้งในเรื่องของการบริหารจัดการพื้นที่ในวัดพระธาตุเรืองรองก็ถือว่าสำคัญ เพราะเป็นแหล่งรวบรวมวัฒนธรรมสี่ชนเผ่าที่เป็นมรดกตกทอดจากอดีตจนถึงปัจจุบัน และเป็นขนบธรรมเนียมที่มีการปฏิบัติสืบทอดต่อกันมารุ่นสู่รุ่น เป็นมรดกที่สร้างความภูมิใจในความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นที่เคยเจริญรุ่งเรืองมานาน ที่มีแบบแผนและเอกลักษณ์อันประกอบด้วยศาสนา ภาษา วรรณกรรม จิตรกรรม ศิลปกรรม หัตถกรรม โบราณวัตถุ ผ้า ตลอดจนการแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์ประจำเผ่าของตน มีนาฏศิลป์การฟ้อนรำ เครื่องดนตรี ขนบธรรมเนียมประเพณี และมีการละเล่นแบบท้องถิ่นที่เป็นแบบอย่างอันดีงาม ดังนั้น เมื่อมีการบริหารจัดการที่ดีจึงจะสามารถพัฒนาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เกิดความเจริญก้าวหน้า เกิดความเข้มแข็ง มีวิสัยทัศน์และการอนุรักษ์ให้ถูกต้องตามแบบแผนที่ชัดเจน ทั้งยังเป็นสิ่งที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาทางปัญญา พัฒนาทางศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นของจังหวัดศรีสะเกษให้เจริญก้าวหน้าตามไปด้วย ซึ่งการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมเป็นคณะกรรมการ ย่อมก่อให้เกิดการพัฒนาส่งเสริมการอนุรักษ์เพื่อช่วยปลูก

---

[๓๐]สัมภาษณ์ พระราชกิตติรังษี, เจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ วัดเจียงอีศรีมงคลวราราม พระอารามหลวง, อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

จิตสำนึกให้คนในชุมชนธำรงรักษาศิลปวัฒนธรรมของตนที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น โดยเฉพาะวัดพระธาตุเรืองรอง ให้คงอยู่สืบต่อไป”[๓๑]สอดคล้องกับ **พระครูโกศลสุตคุณ** ที่ได้ให้ทัศนะว่า

“ในฐานะที่เป็นพระสงฆ์รูปหนึ่ง ที่ช่วยดูแลการดำเนินงานของพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรอง สิ่งที่เห็นและควรมีการส่งเสริมมากอย่างหนึ่ง คือ การบริหารและจัดการพิพิธภัณฑ์ ปัจจุบันการดำเนินการต่าง ๆ หลวงปู่ธัมมา พิทักษา มักจะเป็นผู้รับผิดชอบทั้งหมด จึงน่าเป็นห่วงว่า หากต่อไปไม่มีหลวงปู่แล้ว การดำเนินการบริหารจัดการพระธาตุเรืองรองจะเป็นไปในทิศทางใด หรืออาจขาดช่วงของผู้รับผิดชอบ ดังนั้น บทบาทของพระสงฆ์วัดพระธาตุเรืองรอง ที่จะต้องคำนึงและจำเป็นอย่างยิ่ง คือ ต้องจัดให้มีหรือตั้งเป็นรูปของคณะกรรมการในการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องในการบริหารจัดการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของพระธาตุเรืองรอง ซึ่งอาจเป็นรูปแบบของคณะกรรมการหลาย ๆ ฝ่าย เช่น หน่วยงานราชการ ชุมชน ภาคเอกชน ตลอดจนสถานศึกษาที่เกี่ยวข้อง ให้เข้ามาร่วมมือในการอนุรักษ์ส่งเสริมและกำกับดูแลร่วมกัน[๓๒]

กล่าวโดยสรุปแล้ว การดำเนินงานของพระธาตุเรืองรองจะประสบความสำเร็จได้นั้น พระสงฆ์วัดพระธาตุเรืองรองจะต้องมีบทบาทในการส่งเสริมสนับสนุนการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์แบบมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย เพื่อให้เกิดการพัฒนาในด้านกระบวนการจัดการและดูแลพิพิธภัณฑ์ให้มีความต่อเนื่องได้อย่างเต็มที่ ทั้งในเรื่องของพื้นที่การจัดแสดงสิ่งของต่าง ๆ ที่ต้องคำนึงถึงความปลอดภัยและการดูแลรักษาศิลปวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในท้องถิ่น การจัดทำระบบทะเบียนและฐานข้อมูลของสิ่งของที่จัดแสดงอันเป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรมที่เป็นโบราณวัตถุ รวมถึงการจัดการพื้นที่ที่ต้องคำนึงถึงความสะอาด สวยงามและความสงบของสถานที่ด้วย

๔.๒.๔ บทบาทต่อการเผยแพร่และฟื้นฟู

วัดถือเป็นสถาบันทางศาสนาที่สำคัญ เพราะเป็นศูนย์รวมแหล่งความรู้แขนงต่าง ๆ โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้นำ พระสงฆ์จึงมีบทบาทสำคัญในการมีส่วนช่วยถ่ายทอดฟื้นฟูและเผยแพร่เพื่อปลูกฝังกระตุ้นปลูกจิตสำนึกในการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมประเพณีในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การเทศน์ การอบรม การเรียนการสอน รวมถึงการถ่ายทอดเผยแพร่และส่งเสริมฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรม โดยมีวัดและพระสงฆ์เป็นผู้ช่วยประสานกับหน่วยงานของจังหวัดหรือท้องถิ่นทั้งภาครัฐและเอกชน และตัวบุคคล เพื่อช่วยจัดการถ่ายทอดและฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณีให้เป็นที่รู้จัก ซึ่งความร่วมมือเช่นนี้จะเกิดขึ้นได้ เมื่อทุกฝ่ายดังกล่าวมีความเข้าใจ และตระหนักว่าตนมีหน้าที่ในการถ่ายทอดฟื้นฟูและเผยแพร่อนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นไว้ให้คนรุ่นต่อไปสามารถใช้เป็นทุนทางวัฒนธรรม ที่จะสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างยั่งยืนต่อส่วนรวมได้ การถ่ายทอดฟื้นฟูและเผยแพร่ความรู้หรือสนับสนุนการถ่ายทอด

---

[๓๑]สัมภาษณ์ พระครูปริยัติวีราภรณ์, เจ้าคณะอำเภอลืออำนาจ จังหวัดอุบลราชธานีและที่ปรึกษาผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ, [๒๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

[๓๒]สัมภาษณ์ พระครูโกศลสุตคุณ, เจ้าอาวาสบ้านเอก, ตำบลหนองปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๗ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

ฟื้นฟูและเผยแพร่ความรู้ จึงเป็นสิ่งที่พระสงฆ์ต้องทำและร่วมมือกัน เพื่อสร้างความเข้าใจและความตระหนักดังกล่าวแก่สาธารณชนทั่วไป สอดคล้องกับ **พระราชธรรมสารสุธี, ดร.** ที่ให้ทัศนะว่า

ความสามารถในด้านการเผยแพร่และฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นถือว่าเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องส่งเสริมพระสงฆ์ให้มีบทบาทในเรื่องนี้ เพราะพระสงฆ์เป็นผู้ที่สามารถเข้าถึงชุมชนได้ดี ซึ่งจะสามารถสร้างและปลูกจิตสำนึกให้คนในท้องถิ่น รวมถึงเยาวชนให้ได้ตระหนักถึงคุณค่าแก่นสารและความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ โดยอาจเป็นลักษณะของการส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมตามประเพณีและวัฒนธรรมต่าง ๆ ของชุมชน เพื่อสร้างจิตสำนึกของความเป็นคนท้องถิ่นนั้น ๆ ที่จะต้องร่วมกันอนุรักษ์ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น เพื่อสะท้อนถึงสภาพวิถีชีวิตและความเป็นมาของชุมชน ทั้งยังจะเป็นการสร้างความรู้และความภาคภูมิใจในชุมชนท้องถิ่นของตนด้วย[๓๓] สอดคล้องกับ **พระครูสุตกัลยาณคุณ** เจ้าคณะตำบลหญ้าปล้องที่ได้ให้ทัศนะไว้ว่า[๓๔]

“เมื่อก่อนวัดและพระสงฆ์จะมีหน้าที่เป็นศูนย์รวมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน เช่น การจัดงานประเพณีประจำปี ดังนั้น ในเรื่องของการส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมก็เช่นเดียวกัน วัดและพระสงฆ์ก็ควรจะเป็นสถาบันที่มีส่วนสำคัญต่อการถ่ายทอดและฟื้นฟูเพื่อกระตุ้นปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่กับชุมชนท้องถิ่นนั้น ๆ เพื่อเป็นการส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นอันดีงามเอาไว้ เพื่อให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาและรู้จักความเป็นมาของวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนให้มากยิ่งขึ้น ดังนั้นในส่วนของวัดพระธาตุเรืองรองอันเป็นที่ตั้งของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นสี่เผ่าไทย พระสงฆ์ในวัดพระธาตุเรืองรองจึงควรมีบทบาทในการส่งเสริมถ่ายทอดและฟื้นฟูอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นอันเป็นสมบัติของชาวศรีสะเกษเอาไว้ พระสงฆ์จะต้องเป็นผู้นำพาในการจัดกิจกรรมดำเนินการถ่ายทอดและฟื้นฟูภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ คือ นำพาชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องในการอนุรักษ์จึงจะทำให้กิจกรรมสำเสร็จเป็นรูปธรรม โดยร่วมกันกับทุกส่วนฝ่ายและร่วมกันในการทำงาน ปลูกจิตสำนึกของคนในชุมชนให้เกิดศรัทธาและมองเห็นคุณค่าในการอนุรักษ์และฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนให้คงอยู่” สอดคล้องกับ **พระครูโกศลสุตคุณ** ที่ได้ให้ทัศนะว่า[๓๕]

“ในปัจจุบันบทบาทของพระสงฆ์ต่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของพระธาตุเรืองรองยังขาดการสนับสนุนในเรื่องของการถ่ายทอดเผยแพร่และฟื้นฟู หากพูดแบบง่าย ๆ คือ มีแต่การอนุรักษ์วัตถุสิ่งของต่าง ๆ ที่นำมาบริจาคและจัดแสดง แต่การที่จะจัดกิจกรรมฟื้นฟูเผยแพร่ หรือถ่ายทอดองค์ความรู้ทางมรดกศิลปวัฒนธรรมนั้น มีน้อยเกินไปหรือแทบจะไม่ปรากฏเลย ซึ่งเป็นจุดอ่อนและเป็นปัญหาอย่างยิ่ง และนับวันมรดกทางศิลปวัฒนธรรมอันมีคุณค่าเหล่านี้ ก็จะสูญสิ้นไปกับกาลเวลา ดังนั้นจึงเห็นว่า พระสงฆ์วัดพระธาตุเรืองรองจะต้องแสดงบทบาทของตน โดยดำเนินการขอความร่วมมือจากปราชญ์ท้องถิ่น องค์กรส่วนท้องถิ่น วัฒนธรรมจังหวัด ภาคเอกชนหรือบุคคลที่มีความรู้ด้านวัฒนธรรม

---

[๓๓] สัมภาษณ์ พระราชธรรมสารสุธี, ดร., รองเจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ วัดมหาพุทธาราม พระอาราม หลวง, อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๑].

[๓๔] สัมภาษณ์ พระครูสุตกัลยาณคุณ, เจ้าคณะตำบลหญ้าปล้อง, วัดวังไฮ ตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ, [๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

[๓๕] สัมภาษณ์ พระครูโกศลสุตคุณ, เจ้าอาวาสบ้านเอก, ตำบลหนองปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๗ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

ท้องถิ่นสี่เผ่าของชาวศรีสะเกษ ได้เข้ามาให้ความรู้และถ่ายทอดเผยแพร่ความรู้เรื่องศิลปวัฒนธรรมของสี่ชนเผ่าแก่ชมชุนหรือเยาวชนที่สนใจ ตลอดจนจะต้องประสานความร่วมมือกับปราชญ์ชาวบ้าน ชุมชนหรือองค์กรท้องถิ่น รวมถึงวัฒนธรรมจังหวัด เพื่อจัดกิจกรรมฟื้นฟูหรือหาแนวทางในการฟื้นฟูให้เป็นรูปธรรม เช่น อาจจัดแสดงโครงการ/กิจกรรมไหว้พระธาตุงามล้ำวัฒนธรรมสี่ชนเผ่าเมืองศรีสะเกษ ให้คนทั่วไปได้รู้จักเพื่อสืบสานวัฒนธรรมของตนให้คงอยู่-โครงการ/กิจกรรมการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์/สื่อเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับมรดกศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น-โครงการ/กิจกรรมการเสวนา หรือประชุม หรือสัมมนา โดยให้ชุมชนท้องถิ่นและประชาชนทั่วไป ได้มีส่วนร่วมเสนอความเห็นและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ เช่น การดูแลรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นต้น” สองคล้องกับ **นายสมสุข สายเพชร** ที่ได้ให้ทัศนะว่า[๓๖]

วัดถือว่าเป็นสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนามาแต่อดีตและมีพระสงฆ์เป็นผู้ที่มีบทบาทในด้านการเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณแก่ชุมชน ซึ่งนอกจากบทบาทดังกล่าวแล้ว ปัจจุบันวัดยังเป็นแหล่งพัฒนาท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนในท้องถิ่น รวมถึงเป็นแหล่งที่ใช้เป็นศูนย์กลางในการถ่ายทอดและเผยแพร่สนับสนุนในการฟื้นฟูมรดกทางศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นและสิ่งต่าง ๆ สู่ประชาชน เช่น วัดพระธาตุเรืองรอง เมื่อเป็นเช่นนี้ พระสงฆ์จึงต้องมีการพัฒนาและปรับเปลี่ยนบทบาทของตนตามไปด้วย คือต้องช่วยกันหาแนวทางหรือกระบวนการใดที่จะทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการถ่ายทอดฟื้นฟูและเผยแพร่อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนให้มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มเด็กและเยาวชน ซึ่งทุกวันนี้สังคมไทยกำลังซึมซับเรื่องศิลปวัฒนธรรมของต่างชาติเข้ามาเป็นอย่างมาก ผ่านช่องทางต่าง ๆ โดยไม่รู้หรือรู้เท่าไม่ถึงการณ์ว่าศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีคุณค่าของตนกำลังถูกกลืนกินไปโดยไม่รู้ตัว ดังนั้นพระสงฆ์จะต้องเข้ามามีบทบาทในฐานะเป็นที่ตั้งของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง ต้องช่วยกันคิดว่าจะทำอย่างไรเพื่อฟื้นฟูเผยแพร่และถ่ายทอด ให้เขาเกิดความหวงแหน หันมาเห็นคุณค่าของมรดกศิลปวัฒนธรรมของตนเอง และร่วมกันสืบทอดฟื้นฟูสร้างสรรค์ เผยแพร่ ให้ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นยังคงอยู่ โดยที่อาจมีการปรับเปลี่ยนบริบท เพื่อให้เข้ากับยุคสมัยกาลเวลาที่มีพลวัตการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว ทั้งนี้ต้องไม่กระทบต่อวัฒนธรรมดั้งเดิม แต่ต้องเป็นการสืบสานในแง่ของการต่อยอดหรือพัฒนาทางวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการผสมผสาน กลมกลืนและสืบทอดศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยตัวเด็กและเยาวชน ซึ่งจะต้องมีชีวิตอยู่ในสังคมและดำรงความเป็นเอกลักษณ์ของตนเองให้คงอยู่แก่คนในรุ่นต่อไปอีกด้วย”

ขณะที่ **นายประหยัด ถิลา** วัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ[๓๗]ก็ได้แสดงทัศนะที่สอดคล้องคล้ายกันกับ **นายเสน่ห์ นามจันทรา** ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหญ้าปล้อง[๓๘]ว่า

---

[๓๖]สัมภาษณ์ นายสมสุข สายเพชร, ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านเอกสร้างเรือง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

[๓๗]สัมภาษณ์ นายประหยัด ถิลา, วัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ, อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๒๒ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

[๓๘]สัมภาษณ์ นายเสน่ห์ นามจันทรา, ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

“งานเผยแพร่และฟื้นฟูนับว่าเป็นหัวใจสำคัญของการสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่นที่พระสงฆ์วัดพระธาตุเรืองรองควรให้ความสำคัญเป็นลำดับต้น ๆ เพราะปัจจุบันกิจกรรมงานเผยแพร่และฟื้นฟู ที่เนื่องด้วยวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นอันเป็นเอกลักษณ์ของพระธาตุเรืองรองยังไม่เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางแก่ประชาชนทั่วไปมากนัก เนื่องจากมักจัดในช่วงเทศกาลประจำปีซึ่งก็จะตรงกับกิจกรรมของแต่ละหมู่บ้าน ดังนั้นพระสงฆ์ของวัดพระธาตุเรืองรองควรต้องปรับแนวทางในเรื่องนี้หรืออาจทำประชาพิจารณ์ตัดสินใจร่วมกับทุกฝ่าย เช่น หน่วยงานราชการ ชุมชน ภาคเอกชน ตลอดจนสถาบันศึกษา ในการกำหนดวันใดวันหนึ่งขึ้นให้เป็นงานกิจกรรมเผยแพร่ถ่ายทอดและฟื้นฟู เพื่อให้เป็นวันที่ประชาชนทั่วไปได้ทราบทั่วถึงกัน ดังเช่นงานพระธาตุพนม งานแซนโฎนตาของเมืองขุขันธ์ ที่มีการกำหนดวันงานขึ้นอย่างชัดเจน ทั้งยังจะเป็นผลต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมท้องถิ่นอีกด้วย หรือควรจัดทำเว็บไซด์บรรยาย ประวัติ ภูมิปัญญา ทุกแขนง ทุกสาขา รูปภาพต่าง ๆ ให้ชัดเจนและน่าสนใจ พร้อมเอกสารแผ่นพับ ประชาสัมพันธ์ และให้มีการปรับปรุงให้เป็นข้อมูลปัจจุบันนอกจากนี้ งานด้านสื่อประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลในรูปแบบต่าง ๆ ที่พระสงฆ์ควรเข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมให้มากขึ้น เพื่อปลูกจิตสำนึกให้แก่ชุมชนและเยาวชนรุ่นหลังให้เกิดความสำนึกและเกิดความหวงแหนในมรดกทางศิลปวัฒนธรรมของตนอย่างต่อเนื่อง”

ส่วน **นายบุญฤกษ์ โสรเนตร** ได้ให้ความเห็นว่า “การถ่ายทอดเผยแพร่และฟื้นฟูถือเป็นหัวใจสำคัญเพื่อสืบสานและอนุรักษ์วัฒนธรรมให้คงอยู่ พระสงฆ์ควรมีบทบาทในการเชื่อมโยงประสานชุมชนหรือประชุมประชาคมหมู่บ้านในตำบลชุมชนเพื่อจัดทำแผนพัฒนาในการเผยแพร่ฟื้นฟูเป็นประจำทุกปี เพราะศิลปวัฒนธรรม ประเพณี อันเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นมรดกของท้องถิ่นที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ สืบทอด โดยจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมต่าง ๆ เพื่อทำให้ชุมชนและกลุ่มเยาวชนเกิดความรักความหวงแหนในวัฒนธรรมท้องถิ่นของตน นอกจากนี้ หากพระธาตุเรืองรอง องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น โรงเรียนที่เป็นสถาบันการศึกษาที่ใกล้ชิดกับชุมชน หรืออาจร่วมมือกับหน่วยงานอื่น ๆ เปิดทำหลักสูตรการเรียนการสอนเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ย่อมจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการเผยแพร่ฟื้นฟูและสืบสานมรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่คู่กับชุมชนได้อย่างยั่งยืนได้”[๓๙]

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ด้านการเผยแพร่และฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น พระสงฆ์จะต้องเข้ามามีบทบาทในการนำความรู้เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นอันเป็นภูมิปัญญาที่ผ่านการเลือกสรรกลั่นกรองด้วยเหตุและผลอย่างรอบคอบและรอบด้านมาเผยแพร่โดยจัดทำเป็นสื่อเผยแพร่ข้อมูลเพื่อการศึกษาในลักษณะของความรู้ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น หนังสือ วีดีทัศน์ ปฏิทินงานประเพณีเทศกาลวันสำคัญ หรือการจัดทำเว็บไซด์ เป็นต้นที่จะสามารถช่วยให้ประชาชนทั่วไปทั้งในท้องถิ่นและในชุมชนสังคมอื่น ๆ ได้รับรู้เข้าใจ ให้ได้ตระหนักถึงคุณค่าความสำคัญและคุณประโยชน์ของศิลปวัฒนธรรมต่อชุมชนท้องถิ่น เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม ซึ่งการส่งเสริมการเผยแพร่ความรู้หรือสนับสนุนการเผยแพร่ความรู้อาจกระทำผ่านทางตัวบุคคล สถาบันครอบครัว ชุมชน กลุ่ม/ชมรม หน่วยงาน องค์กรภาครัฐและภาคเอกชน สถาบันการศึกษา หรือการจัดกิจกรรมทางศิลปวัฒนธรรมต่าง ๆ ภายในวัด เป็นต้น

---

[๓๙]สัมภาษณ์ นายบุญฤกษ์ โสรเนตร, ข้าราชการบำนาญ ตำบลหนองครก อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๑๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

๔.๒.๕ บทบาทต่อการเสริมสร้างปราชญ์ท้องถิ่นในการให้ความรู้

ในความเป็นจริงนั้นพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านเป็นที่ยอมรับในวงการการศึกษาของต่างประเทศว่าเป็นสถาบันการศึกษานอกระบบ ที่มีคุณค่าอย่างหนึ่งในสังคม เพราะเป็นสถานที่เก็บรวบรวมรักษาสิ่งของเก่าแก่ที่มีคุณค่า รวมทั้งมีความสำคัญต่อท้องถิ่นและต่อชาติด้วยพระธาตุเรืองรองถือเป็นศูนย์กลางของการอนุรักษ์และเก็บรวบรวมข้อมูลทางวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สำคัญ ทั้งยังเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อการศึกษาค้นคว้า การให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับมรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นการเล่าเรื่องราวความเป็นมา ความเชื่อในวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นจึงเป็นภารกิจสำคัญที่ต้องอาศัยปราชญ์ชาวบ้านหรือผู้รู้ที่เข้าใจในภูมิวัฒนธรรมของตน เพื่อให้ความรู้ความเข้าใจรากเหง้าความสัมพันธ์ระหว่างคนกับวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์และแผ่นดินที่อยู่อาศัยแก่ผู้ที่เข้ามาศึกษาเยี่ยมชม เพื่อให้ได้รับรู้ถึงความสำคัญ คุณค่า และประโยชน์ของมรดกทางศิลปวัฒนธรรมเหล่านี้[๔๐] สอดคล้องกับ **นายประหยัด ถิลา** วัฒนธรรมจังหศรีสะเกษ ที่กล่าวว่า

“ปราชญ์ชาวบ้านที่มีภูมิรู้ทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งหนึ่งที่พระธาตุเรืองรองต้องคำนึงถึงและส่งเสริมให้กับตนเอง โดยการให้ความรู้ความเข้าใจแก่ผู้เยี่ยมชมและผู้ที่เข้ามาศึกษาค้นคว้า พระสงฆ์ควรมีบทบาทในเรื่องนี้ให้มากในฐานะเจ้าของสถานที่”[๔๑]สอดคล้องกับ **นายสมสุข สายเพชร** ที่ได้ให้ทัศนะว่า “พิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน ไม่ควรเป็นสถานที่ที่น่าเบื่อแก่ผู้เข้าชมและผู้ที่เข้ามาศึกษาค้นคว้า พระสงฆ์พระธาตุเรืองรองจึงควรมีบทบาทในการให้ความรู้ความเข้าใจหรือต้องส่งเสริมให้มีบุคคลที่จะดำเนินการถ่ายทอดความรู้ อย่างน้อยก็ควรจัดให้มีอาสาสมัครที่เป็นปราชญ์ชาวบ้านหรือมัคคุเทศก์น้อยที่เป็นบุตรหลานของชุมชนคอยให้คำแนะ อธิบาย ตอบข้อซักถาม ให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวและผู้เข้าเยี่ยมชม หรือควรจัดให้มีห้องบรรยาย ห้องฉายวีดีทัศน์ แก่นักท่องเที่ยวผู้เข้าชม และผู้ที่มาศึกษาค้นคว้า เป็นต้น”[๔๒]และสอดคล้องกับ **นายบุญเรือง ขันตา** ปราชญ์ชาวบ้านที่กล่าวว่า

“ตั้งแต่บรรพบุรุษได้ถ่ายทอดภูมิปัญญาในการจัดทำเครื่องใช้ไม้สอยเพื่อความสะดวกต่อการดำรงชีวิตสืบเนื่องมาถึงปัจจุบัน ได้ยึดเป็นทักษะอาชีพมาโดยตลอด แต่เนื่องด้วยสภาวการณ์ที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เกรงว่ามรดกทางศิลปวัฒนธรรมเหล่านี้อาจสูญหายไปตามกาลเวลา จึงเล็งเห็นว่าพระธาตุเรืองรองควรเข้ามามีบทบาท โดยการให้พื้นที่แก่ปราชญ์ชาวบ้านที่มีภูมิปัญญาวัฒนธรรมเหล่านี้ ได้ใช้เป็นเวทีในการถ่ายทอดให้ความรู้ ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับวิถีวัฒนธรรมท้องถิ่นของตน และ

---

[๔๐]ต่อจรัส พงษ์สาลี, “พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในประเทศไทย บทบาทของวัดในฐานะสื่อกลางในการฟื้นฟูวัฒนธรรมระดับท้องถิ่นมุมมองจากการทบทวนประวัติศาสตร์และพัฒนาการของงานพิพิธภัณฑสถานไทย”, **รายงานการวิจัย**, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร องค์การมหาชน, ๒๕๔๗), หน้า ๑-๒.

[๔๑]สัมภาษณ์ นายประหยัด ถิลา,วัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ, อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๒๒ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

[๔๒]สัมภาษณ์ นายสมสุข สายเพชร, ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านเอกสร้างเรือง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

ปราชญ์ชาวบ้านเหล่านี้ ก็จะกลายเป็นกำลังสำคัญในการทำหน้าที่ให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว ผู้เข้าชมพระธาตุเรืองรองอีกทางหนึ่งด้วย”[๔๓]

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ปัญหาอย่างหนึ่งของพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านคือข้อจำกัดของอัตรากำลังของบุคลากรที่มีความรู้ทางภูมิวัฒนธรรมที่จะทำงานเพื่อตอบสนองในการนำเสนอเนื้อหาข้อมูลของพระธาตุเรืองรองที่มีต่อชุมชนให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ดังนั้น พระธาตุเรืองรองในฐานะที่เป็นที่ตั้งของพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน จึงควรให้ความสำคัญกับการสร้างปราชญ์ผู้ทรงภูมิวัฒนธรรมดังกล่าว โดยพระสงฆ์ต้องเข้ามามีบทบาทในการสร้างบุคลากร เพื่อให้ความรู้ความเข้าใจต่อคุณค่าความสำคัญและประโยชน์ของมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นแก่ผู้เข้าชม รวมถึงประโยชน์ทางการศึกษาแก่เยาวชนให้ปรากฏภาพอันดีงามของอดีตให้กลับคืนสู่ชุมชนสังคมอีกครั้ง

๔.๒.๖ บทบาทต่อการสร้างเครือข่ายพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน

บทบาทพระสงฆ์ต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมพระธาตุเรืองรอง ซึ่งหากพิจารณาจุดเด่นอย่างหนึ่งสำหรับพิพิธภัณฑ์วัด คือความสามารถในการสร้างเครือข่ายทั้งภายในท้องถิ่นและภายนอกเพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาในการจัดกิจกรรมและการสนับสนุนในลักษณะการถ่ายทอดข้อมูลพื้นฐานในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านการบริหารจัดการ การสร้างความร่วมมือ การเผยแพร่และฟื้นฟู รวมถึงการพบปะอบรมเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ย่อมก่อให้เกิดการสร้างและรวมกลุ่มเครือข่าย เพื่อให้พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเกิดการพัฒนาและสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน[๔๔]

โดยผู้ทรงคุณวุฒิส่วนใหญ่ ได้ให้ทัศนะที่มีลักษณะคล้าย ๆ กันว่า “พระสงฆ์ต้องมีบทบาทต่อการสร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอก ภายใน คือ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับชุมชน โรงเรียนในพื้นที่ และนอกพื้นที่ ในฐานะของการเป็นเจ้าของและมีส่วนร่วมในการจัดสร้างพระธาตุเรืองรอง เพื่อเป็นแนวร่วมนำเสนอแนวคิดต่าง ๆ ตลอดจนการเข้ามาใช้ประโยชน์จากพระธาตุเรืองรองในด้านต่าง ๆ ส่วนภายนอก คือ การสร้างความสัมพันธ์กับพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นใกล้เคียงอื่น ๆ เช่น พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านอีสานใต้ จังหวัดบุรีรัมย์, ศูนย์วัฒนธรรมพื้นบ้านกลุ่มชาติพันธุ์ลาว เขมร จังหวัดสุรินทร์,พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านอีสานสองฝั่งโขง บ้านเกวียนมุก จังหวัดมุกดาหาร,พิพิธภัณฑ์มรดกอีสานวัดโบราณ จังหวัดชัยภูมิ, หอวัฒนธรรมนิทัศน์วัดหนองแวง, พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดแจ้งอรุณศิลป์, พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดพลแพง และพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดสระโนน จังหวัดขอนแก่นเป็นต้น เพื่อศึกษาวิธีการดำเนินงาน เช่น มีการเดินทางเยี่ยมเยือนเพื่อให้กำลังใจและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ข้อมูลข่าวสารกระบวนการด้านพิพิธภัณฑ์ร่วมกันในลักษณะการบูรณาการเพื่อให้พิพิธภัณฑ์แต่ละแห่งประสบความสำเร็จร่วมกัน ทั้งยังเป็นการให้แรงบันดาล

---

[๔๓]สัมภาษณ์ นายบุญเรือง ขันตา, นักปราชญ์ชาวบ้าน, บ้านสร้างเรือง ตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

[๔๔]ต่อจรัส พงษ์สาลี, “พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในประเทศไทย บทบาทของวัดในฐานะสื่อกลางในการฟื้นฟูวัฒนธรรมระดับท้องถิ่นมุมมองจากการทบทวนประวัติศาสตร์และพัฒนาการของงานพิพิธภัณฑสถานไทย”, **รายงานการวิจัย**, หน้า ๑-๒.

ใจต่อกันในการสร้างสรรค์งานเพื่อสังคมต่อไปอีกด้วยดังคำกล่าวที่ว่า[๔๕] “กำลังใจจากคนภายนอกช่วยสร้างแรงบันดาลใจและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับคนใน เป็นตัวบ่งชี้ถึงความสำเร็จได้”

จะเห็นได้ว่า บทบาทต่อการสร้างเครือข่ายพิพิธภัณฑ์วัด จะทำให้เกิดมุมมองที่แตกต่างกันและสามารถนำไปสู่การพัฒนาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการดำเนินงานพิพิธภัณฑ์วัดของพระสงฆ์ในส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้เกิดความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรมได้ง่ายกว่า

๔.๓ สรุป

ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และเทคโนโลยีที่มีอยู่ทุกเมื่อเชื่อวันนี้ ได้ก่อให้เกิดความกังวลห่วงใยต่อศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านอย่างมาก จึงทำให้พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านนับวันจะมีบทบาทต่อชุมชนและสังคมไทยมากขึ้น เพราะเป็นสถานที่ในการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมระดับท้องถิ่น ทั้งยังเป็นแหล่งที่ประชาชนทั่วไปในสังคมจะสามารถแสวงหาความรู้ และความบันเทิงทางวิชาการได้อย่างกว้างขวาง เป็นสถานที่ที่จะนำเสนอด้านเนื้อหาที่เป็นชีวิตวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่น ซึ่งเมื่อจัดตั้งขึ้นแล้ว คนในชุมชนท้องถิ่นจึงกลายเป็นเจ้าของ และควรทำหน้าที่ช่วยกันดูแล [illegible] การมีส่วนร่วมในการอนุรักษาดูแลรักษาในฐานะที่เป็นหุ้นส่วนหนึ่งทางสังคม เพื่อให้เป็นสเ การเป็นศูนย์รวมและสงวนรักษาอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นเอาไว้

อย่างไรก็ดี จากการศึกษาบทบาทพระสงฆ์กับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมวัดพระธาตุเรืองรอง ทำให้ได้ทราบสภาพปัญหา อุปสรรค ต่อบทบาทการทำงานของพระสงฆ์ในฐานะที่เป็นที่ตั้งของพิพิธภัณฑ์ และอาจนำไปสู่ความล้มเลวหรือขาดการพัฒนาในการที่จะส่งเสริมอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในอนาคตได้ ดังนั้น จึงจำเป็นที่ทุกฝ่ายตั้งแต่ตัวของพระสงฆ์และองค์กร หน่วยงานต่าง ๆ จะต้องเข้ามาร่วมมือร่วมแรงร่วมใจกันในการขับเคลื่อนสนับสนุนในการทำงานของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นพระธาตุเรืองให้เกิดความยั่งยืนในการรักษาอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมอันเป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่นให้คงอยู่สืบไปถึงคนรุ่นหลังได้

---

[๔๕]สัมภาษณ์ พระครูโกศลสุตคุณ, เจ้าอาวาสบ้านเอก, ตำบลหนองปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, [๗ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์กับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ” มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาภูมิหลังของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ ๒) เพื่อศึกษาสภาพการแนวทางอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอดีตและปัจจุบัน วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ ๓) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรค และเสนอแนวทางการส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยได้ศึกษาเนื้อหาสาระต่าง ๆ ดังที่ได้นำเสนอมาเป็นลำดับนั้น สามารถประมวลสรุปได้ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษา ผู้วิจัยสามารถสรุปผลได้ดังนี้

๑. ภูมิหลังของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า เกิดจากเจตนารมณ์ของพระครูวิบูลธรรมภาณ (หลวงปู่ธัมมา พิทักษา) ที่ตระหนักในการเปลี่ยนแปลงของโลกที่เป็นไปอย่างรวดเร็วได้ทำลายวิถีชีวิตและวัฒนธรรมเก่าแก่ของท้องถิ่นลง จึงมีแนวคิดควรมีแหล่งเรียนรู้วิถีชีวิต ประวัติศาสตร์ และอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ชนสี่เผ่าอันเป็นบรรพบุรุษดั้งเดิมของชาวศรีสะเกษเอาไว้ ประกอบด้วย ส่วย เขมร ลาว เยอ จึงได้สร้างพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านขึ้นให้ชื่อว่า “พระธาตุเรืองรอง” หรือที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “พิพิธภัณฑ์สี่เผ่าไทย” โดยเป็นการจัดแสดงแบบจำลองปูนปั้น ปริศนาธรรม ตลอดจนโบราณวัตถุและเครื่องมือเครื่องใช้อันเป็นวิถีชีวิตของชนสี่เผ่า ที่เคยใช้นับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน รวมถึงภาพเขียนฝาผนังที่บอกเล่าเรื่องราวต่าง ๆ เช่น สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ และแหล่งโบราณคดีในเขตอีสานใต้ วรรณกรรมท้องถิ่น และวิถีชีวิตพื้นบ้าน เพื่อให้ชนรุ่นหลังได้เข้าใจถึงรากเหง้าความเป็นมาและตัวตนของตนเองได้เพิ่มขึ้น ทั้งยังเป็นการปลูกจิตสำนึกให้เกิดความรัก ความหวงแหน ในคุณค่ามรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่คู่กับชุมชนสังคมสืบไป

๒. สภาพการแนวทางอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอดีตและปัจจุบันวัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า พระครูวิบูลธรรมภาณ (หลวงปู่ธัมมา พิทักษา) เป็นพระสงฆ์ที่มองเห็นความสำคัญของศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ทั้งยังมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล ที่จะทำให้ประชาชนได้เรียนรู้เรื่องราวที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของตน และเป็นผู้มีบทบาทสำคัญต่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง ซึ่งสภาพการแนวทางอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอดีตถึงปัจจุบัน มีปัจจัยทั้งภายในและภายนอกที่เกี่ยวข้องต่อการดำเนินการอนุรักษ์ คือ

ปัจจัยภายใน มีการตั้งคณะกรรมการวัดซึ่งเป็นชาวบ้านสร้างเรือง อันเป็นที่ตั้งของวัดได้เข้ามาช่วยเหลือดำเนินงานบางอย่างในลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยมีพระครูวิบูลธรรมภาณ หรือหลวงปู่ธัมมา พิทักษา เป็นประธานคณะกรรมการ ทั้งยังเป็นผู้ที่มีบทบาทหน้าที่ในการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์พระธาตุเรืองรอง และเป็นกำลังหลักในการดำเนินการและตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ แต่เพียงผู้เดียวตั้งแต่เริ่มก่อตั้งพระธาตุเรืองรองจนถึงปัจจุบัน

ปัจจัยภายนอก มีการสนับสนุนช่วยเหลือจากองค์กรและหน่วยงานราชการต่าง ๆ เช่น มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ สภาวัฒนธรรมจังหวัด สถานศึกษา และชุมชนท้องถิ่น ซึ่งมีบทบาทในการให้ข้อเสนอแนะและแลกเปลี่ยนประสบการณ์งานพิพิธภัณฑ์ แต่ก็ไม่ได้มีความต่อเนื่องเท่าที่ควร

ผู้วิจัยมีข้อสังเกตว่า การบริหารจัดการที่รวมศูนย์อยู่ที่พระครูวิบูลธรรมภาณหรือหลวงปู่ ธัมมา พิทักษา อย่างเบ็ดเสร็จนั้น ทำให้การเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและตัดสินใจงานพิพิธภัณฑ์ของหน่วยงานต่าง ๆ และชุมชน มีอยู่ค่อนข้างน้อย ถึงแม้จะมีการแต่งตั้งบุคคลในชุมชนให้เข้ามาเป็นคณะกรรมการร่วมในการบริหารจัดการก็ตาม ซึ่งอาจทำให้ขาดความรู้ความเข้าใจและมองข้ามความสำคัญในการทำหน้าที่ของพิพิธภัณฑ์ ซึ่งอาจเป็นสาเหตุให้การส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นพระธาตุเรืองรองขาดความต่อเนื่องต่อการดำเนินงานด้านพิพิธภัณฑ์ในอนาคตได้

๓. ปัญหา อุปสรรค และเสนอแนวทางการส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ

ผลการศึกษาปัญหาอุปสรรคบทบาทพระสงฆ์ต่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น พบว่า

๑) ด้านการอนุรักษ์ดูแลรักษา ซึ่งพระสงฆ์ประสบปัญหาขาดความรู้ความเข้าใจในการดูแลรักษาโบราณวัตถุอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมหรือไม่มีประสบการณ์ในการดูแลรักษาวัตถุทางศิลปวัฒนธรรมเหล่านี้ เนื่องจากขาดการประสานความร่วมมือกับองค์กร หน่วยงาน และชุมชนท้องถิ่น รวมถึงงบประมาณไม่ได้รับการส่งเสริมเท่าที่ควรเพื่อการรักษาดูแลให้สืบสานไปสู่อนุชนรุ่นหลัง

๒) ด้านการเผยแพร่และฟื้นฟู ซึ่งพระสงฆ์ประสบปัญหาขาดผู้รู้ที่ทรงภูมิวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อขับเคลื่อนรณรงค์เผยแพร่ให้ความรู้ และยังขาดกระบวนการมีส่วนร่วมสนับสนุนจากภายนอกที่ไม่ตอบสนองและสนับสนุนอย่างเต็มกำลัง ทั้งในด้านงบประมาณ กำลังแรงกาย และสติปัญญา เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องในงานพัฒนาเผยแพร่และฟื้นฟูเอกลักษณ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรม

๓) ด้านบุคลากร พระธาตุเรืองรองถือเป็นแหล่งเรียนรู้ทางมรดกศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น ทั้งยังเป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าของนักวิชาการ นักเรียน นักศึกษาจากสถานศึกษาและประชาชนทั่วไปทั้งในท้องถิ่นและนอกท้องถิ่น รวมทั้งเป็นศูนย์กลางการจัดกิกรรมด้านต่าง ๆ ของชุมชน แต่พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นที่จัดตั้งในวัดหรือศาสนาสถานส่วนใหญ่ ยังขาดบุคลากรที่จะทำหน้าที่ ที่จำเป็นตามลักษณะงานพิพิธภัณฑ์ เช่น นักวิชาการ เจ้าหน้าที่ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ หรือปราชญ์ผู้ทรงภูมิปัญญาของท้องถิ่น จึงทำให้พิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรองขาดการพัฒนาให้น่าสนใจ และขาดพลังที่จะขับเคลื่อนให้งานพิพิธภัณฑ์เป็นแหล่งการเรียนรู้ หรือ แหล่งท่องเที่ยวของท้องถิ่นได้

๔) ด้านการบริหารจัดการ เนื่องจากพระธาตุเรืองรอง เป็นพิพิธภัณฑ์ที่ตั้งอยู่ภายในวัด ซึ่งเกิดจากการดำริของพระครูวิบูลธรรมภาณ หรือหลวงปู่ธัมมา พิทักษา ผู้ดูแลและบริหารจัดการจึงเป็นเจ้า

อาวาส คือ หลวงปู่ธัมมา พิทักษา เป็นผู้บริหารงานต่าง ๆ และรับผิดชอบตัดสินใจเองเพียงผู้เดียว ทั้งการจัดแสดงวัตถุ และการควบคุมดูแลพระธาตุเรืองรองจึงทำให้ประสบปัญหาไม่สามารถดูแลจัดการพระธาตุเรืองรองได้อย่างเต็มที่ และอาจส่งผลกระทบต่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรองในอนาคตอีกด้วย หากไม่มีหลวงปู่ธัมมา พิทักษา แล้ว

ผลการศึกษาแนวทางการส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม พบว่าจากการศึกษาการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับพระธาตุเรืองรอง ทำให้ได้แนวทางการปฏิบัติเพื่อส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ต่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ดังนี้

๑) บทบาทต่อการเป็นผู้นำ/แบบอย่างในการสืบสาน พระสงฆ์ถือว่าเป็นผู้นำในทางจิตใจเป็นที่เคารพนับถือและยอมรับของชุมชนสังคมมาช้านาน ชาวบ้านจึงมองพระสงฆ์ว่าเป็นผู้นำชาวบ้านในทางที่ดี เกื้อกูลชาวบ้านมีจริยาวัตรที่งดงามควรแก่การปฏิบัติตาม มีเวลาอยู่กับชาวบ้านตลอด จึงสามารถขอความร่วมมือจากชาวบ้าน กลุ่มบุคคล องค์กรของรัฐได้เป็นอย่างดี สามารถที่จะนำเอาจารีตประเพณีและวัฒนธรรม ค่านิยม บรรทัดฐานทางสังคมมาเป็นกลยุทธ์ในการอนุรักษ์ได้

๒) บทบาทต่อการส่งเสริมความร่วมมือสนับสนุน การสร้างการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น พระสงฆ์หรือวัดในฐานะเป็นศูนย์กลางทางจิตใจของชุมชนสามารถที่จะสร้างความร่วมมือสนับสนุนจากทุกฝ่ายทั้งภาครัฐ เอกชน สถานศึกษา และชุมชนในการส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยรณรงค์ให้ทุกภาคส่วนเกิดความตระหนักในการมีส่วนร่วมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างจริงจัง ในลักษณะ “ร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมเรียนรู้ ในฐานะของการเป็นเจ้าของและการเป็นหุ้นส่วนทางสังคมร่วมกัน

๓) บทบาทต่อการส่งเสริมการบริหารจัดการอย่างมีส่วนรวม ควรมีการจัดตั้งคณะกรรมการในรูปแบบองค์กร เพื่อดำเนินการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมอย่างเป็นทางการ ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ขอความสนับสนุนจากปราชญ์ท้องถิ่นให้ข้อมูล ตลอดจนส่งเสริมประสานความร่วมมือจากหน่วยงานของภาครัฐ ภาคเอกชน และสถานศึกษา เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม มีการแลกเปลี่ยนทัศนคติ ความรู้ต่าง ๆ อีกทั้งยังเป็นการทราบปัญหาของการแสวงหาแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูร่วมกันทุกฝ่ายเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมนำไปสู่สำนึกร่วมของคนในท้องถิ่นให้เห็นคุณค่าและรู้จักหวงแหนศิลปวัฒนธรรมของตน

๔) บทบาทต่อการเผยแพร่และฟื้นฟู วัดถือเป็นสถาบันทางศาสนาที่สำคัญ เพราะเป็นศูนย์รวมแหล่งความรู้แขนงต่าง ๆ พระสงฆ์จึงมีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นจิตสำนึกร่วมในการฟื้นฟูและเผยแพร่เพื่อการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมประเพณีในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การเทศน์ การอบรมการเรียนการสอน รวมถึงความสามารถในการเป็นผู้ประสานกับหน่วยงานของจังหวัดหรือท้องถิ่นทั้งภาครัฐและเอกชน และตัวบุคคล เพื่อช่วยจัดการเผยแพร่และฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณีให้เป็นที่รู้จักได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยการสร้างสื่อประชาสัมพันธ์การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง เช่น คู่มือ หนังสื่อแนะนำพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น แผ่นพับแนะนำพิพิธภัณฑ์ และเว็ปไซด์ที่ทันสมัย มีเนื้อหาน่าสนใจดึงดูดให้ไปเข้าเยี่ยมชม นอกจากนี้หลาย ๆ พื้นที่คนในชุมชนเองยังไม่ทราบว่าพิพิธภัณฑ์มีความ

น่าสนใจอย่างไร เพียงแต่รับรู้ถึงกิจกรรมที่พิพิธภัณฑ์ดำเนินอยู่ พระสงฆ์จึงควรสร้างช่องทางการสื่อสารประชาสัมพันธ์ให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความสำคัญและคุณค่าของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น

๕) บทบาทต่อการเสริมสร้างปราชญ์ท้องถิ่น*ใน*การให้ความรู้ พระธาตุเรืองรองถือเป็นศูนย์กลางของการอนุรักษ์และเก็บรวบรวมข้อมูลทางวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สำคัญ ทั้งยังเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อการศึกษาค้นคว้า การให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับมรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นการเล่าเรื่องราวความเป็นมา ความเชื่อ ในวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นจึงเป็นภารกิจสำคัญ เช่น ควรจัดให้มีปราชญ์ชาวบ้านในการให้ความรู้แก่ผู้เข้าชม หรือการจัดให้มีมัคคุเทศก์น้อย เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นตนเองจากศิลปวัฒนธรรมที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑ์และที่มีอยู่ในชุมชน เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจในประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของตน

๖) บทบาทต่อการสร้างเครือข่ายพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน บทบาทต่อการสร้างเครือข่ายนับเป็นจุดเด่นอย่างหนึ่งสำหรับพิพิธภัณฑ์วัด ทั้งภายในท้องถิ่นและภายนอก เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาในการจัดกิจกรรมและการสนับสนุนในลักษณะการถ่ายทอดข้อมูลพื้นฐานในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านการบริหารจัดการ การสร้างความร่วมมือ การเผยแพร่และฟื้นฟู ทั้งยังเป็นการพบปะอบรมเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารกระบวนการด้านพิพิธภัณฑ์ ซึ่งย่อมจะก่อให้เกิดมุมมองที่แตกต่าง เกิดการสร้างและรวมกลุ่มเครือข่ายในลักษณะการบูรณาการเพื่อให้พิพิธภัณฑ์แต่ละแห่งประสบความสำเร็จร่วมกันและสามารถนำไปสู่การพัฒนาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการดำเนินงานพิพิธภัณฑ์วัดของพระสงฆ์ในส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้เกิดความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรมได้ง่ายกว่า ทั้งยังเป็นการให้แรงบันดาลใจต่อกันในการสร้างสรรค์งานเพื่อสังคมต่อไป ดังคำกล่าวที่ว่า “กำลังใจจากคนภายนอกช่วยสร้างแรงบันดาลใจและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับคนใน ย่อมเป็นตัวบ่งชี้ถึงความสำเร็จได้”

๕.๒ อภิปรายผล

จากผลการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์กับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ ผู้วิจัยมีประเด็นที่เป็นข้ออภิปรายดังนี้

๑. ภูมิหลังของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง เป็นการจัดตั้งที่สืบเนื่องมาจากวิสัยทัศน์ของพระสงฆ์หรือวัดเพื่อต้องการตั้งพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านให้เป็นสถานที่สำหรับเก็บรักษาองค์ความรู้มรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของชนสี่เผ่าที่อาศัยอยู่ในจังหวัดศรีสะเกษ คือ ส่วย ลาว เขมร เยอ ไม่ให้สูญหาย ซึ่งนอกจากจะเป็นแหล่งอนุรักษ์ฯให้ชุมชนแล้ว ยังใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ จิรโชค วีระสัย ที่ให้ทัศนะว่า “จุดประสงค์ในการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ในปัจจุบัน คือ การเก็บรักษา การศึกษาหาความรู้ และการจัดแสดงนิทรรศการวัตถุทางวัฒนธรรม เพื่อสะท้อนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ในกาลเวลา และสภาพแวดล้อมที่แตก ต่างกัน พิพิธภัณฑ์ถือเป็นแหล่งการศึกษาที่มีประโยชน์ต่อคนที่ไม่รู้หนังสือ เนื่องจากสามารถมองเห็นเป็นรูปธรรมได้ โดยแนวคิดนี้ทั้งยังเป็นการปรับปรุงเพิ่มเติมในส่วนที่เป็นการอนุรักษ์ และยังเป็นการเชิดชูภูมิปัญญาของบรรพบุรุษฯ

เพื่อเป็นการแสดงความกตัญญูกตเวทีอีกส่วนหนึ่งด้วย”[๔๖] การก่อตั้งพระธาตุเรืองรองขึ้น จึงมีจุดมุ่งหมายเพื่อเป็นการช่วยอนุรักษ์รักษาป้องกันมรดกทางศิลปวัฒนธรรมให้คงอยู่คู่กับท้องถิ่นได้อย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับ สำนักหอจดหมายแห่งชาติ “ที่อธิบายถึงลักษณะของการอนุรักษ์ (Conservation) ไว้ ๒ นัย กล่าวคือ ๑) การป้องกัน (Prevention) เป็นวิธีการชะลอการชำรุดหรือเสื่อมสภาพที่จะเกิดซึ่งก่อนที่จะป้องกันมิให้เกิดความชำรุดหรือเสื่อมสภาพได้นั้นจำเป็นจะต้องเข้าใจถึงคุณสมบัติของวัตถุสาเหตุ และปัญหาต่าง ๆ ที่อาจก่อให้เกิดความชำรุดเสื่อมสภาพ เพื่อที่จะสามารถเลือกวิธีการป้องกันและหลีกเลี่ยงปัญหาต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม ซึ่งจะเป็นสิ่งที่ดีที่สุดในการที่จะอนุรักษ์นั้น ๆ ให้คงอยู่ได้ตลอดไป ๒) การปฏิบัติการอนุรักษ์ เป็นวิธีการนำมาเพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่ได้เกิดขึ้น โดยการกำจัดปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นออกไปให้หมด แล้วซ่อมแซมหรือเสริมสร้างให้กลับคืนสู่สภาพเดิมหรือใกล้เคียงสภาพเดิมที่สุด ทั้งความแข็งแรง รูปแบบ และเนื้อวัสดุ ทั้งนี้วิธีการที่นำมาใช้นี้จะต้องไม่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใด ๆ และสามารถแก้ไขให้กลับไปเหมือนเดิมได้ ซึ่งกระบวนการดังกล่าวถือเป็นหน้าที่ของนักอนุรักษ์ที่ได้รับการฝึกอบรมมาแล้วเป็นอย่างดี”[๔๗] โดยเฉพาะพิพิธภัณฑ์วัดซึ่งนับวันจะมีบทบาทในสังคมมากขึ้น เพราะเป็นหน่วยงานที่จะอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมระดับท้องถิ่นเอาไว้ ตลอดจนยังเป็นแหล่งที่คนในชุมชนสังคมจะสามารถแสวงหาความรู้และความบันเทิงทางวิชาการได้อย่างกว้างขวางอีกด้วย

๒. สภาพการแนวทางอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอดีตและปัจจุบันวัดพระธาตุเรืองรอง ในช่วงเวลาที่ผ่านมา ความต้องการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นมีมากขึ้น ซึ่งส่วนใหญ่แนวทางอนุรักษ์มักเป็นการชี้นำความคิดจากผู้นำชุมชน เช่น พระสงฆ์ จึงทำให้เกิดการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์อยู่ในวัด เช่นเดียวกับพระธาตุเรืองรองถือเป็นสถานที่สำคัญในการรวบรวมและจัดแสดงศิลปวัตถุและโบราณวัตถุของชาวบ้านกลุ่มชาติพันธ์ชุมชนสี่เผ่าไทย สอดคล้องกับทัศนะของ ต่อจรัส พงษ์สาลี ที่กล่าวว่า “ทั้งนี้อาจเป็นเพราะวัดในท้องถิ่นเป็นศูนย์รวมของชุมชน นอกจากนั้น วัดยังเป็นแหล่งที่มีสิ่งของต่าง ๆ รวบรวมอยู่ พระสงฆ์ซึ่งได้รับความเชื่อถือและมีบทบาทสำคัญในชุมชนระดับท้องถิ่น จะได้รับการถวายจากผู้มีจิตศรัทธาในวาระต่าง ๆ ทำให้เป็นแหล่งที่มาของวัตถุที่จะสามารถนำไปจัดแสดงเพื่อสื่อให้เห็นถึงวิถีชีวิต รวมทั้งรูปแบบวัฒนธรรมของชุมชนได้เป็นอย่างดี”[๔๘]ซึ่งจะทำให้ประชาชนได้เรียนรู้เรื่องราวที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของตน ทั้งยังเป็นที่เก็บรวบรวมทางภูมิปัญญา เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ และเพื่อเป็นหลักฐานที่บรรดาผู้มีสติปัญญาจะใช้เป็นสถานที่ค้นคว้า ซึ่งสอดคล้องกับ พระพชรพร โชติวโร ที่กล่าวว่า “การอนุรักษ์โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ตลอดจนภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น มีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะเป็นการสงวนรักษา

---

[๔๖]จิรโชค วีระสัย, “มิติทางวัฒนธรรมในการจัดทำพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น”, **เอกสารการประกอบการพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในประเทศไทย**, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, ๒๕๔๐).

[๔๗]สำนักหอจดหมายแห่งชาติ อ้างใน พระอธิการวิน ทีปธมฺโม (อิ่มใจ), “บทบาทของพระสงฆ์ต่อการอนุรักษ์ประเพณีการแข่งเรือยาว วัดท่าหลวง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

[๔๘]ต่อจรัส พงษ์สาลี, “พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในประเทศไทย”, **รายงานการวิจัย**, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธรองค์การมหาชน, ๒๕๔๗).

และบูรณะผลิตผลทางด้านวัฒนธรรม ที่สะท้อนให้เห็นแนวคิดอุดมการณ์ และความเชื่อทางศาสนา สถานที่ที่รวบรวมโบราณศิลปวัตถุและภูมิปัญญาท้องถิ่น ก็คือ วัด โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้ทำหน้าที่ในการอนุรักษ์และสืบทอด”[๔๙]สอดคล้องกับ กรมศิลปากร ที่ให้ความเห็นว่า “พระสงฆ์สามารถนำวิทยาการความรู้ที่เป็นประโยชน์มาถ่ายทอดให้แก่ประชาชน โดยการศึกษาหาความรู้จากสื่อต่าง ๆ เช่น หนังสือพิมพ์วิทยุ โทรทัศน์ และนอกจากพระสงฆ์จะเป็นผู้เรียนรู้ถ่ายทอดมาโดยตรงแล้ว จะต้องเป็นผู้ประสานงานระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับชาวบ้านให้ร่วมมือกันดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์ต่อชุมชน เช่น สนับสนุนอบรมสั่งสอนชาวบ้านให้เห็นคุณค่าของมรดกวัฒนธรรมของตน และชักชวนชาวบ้านให้ร่วมมือกันจัดกิจกรรมเพื่อการดูแลรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีในท้องถิ่นให้มั่นคงและทรงคุณค่าอยู่เสมอ เช่น การดูแลรักษา พัฒนา ส่งเสริม ฟื้นฟู ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้มีอยู่ต่อไป”[๕๐]และสอดคล้องกับ สุภาพร มากแจ้ง ที่กล่าวในงานวิจัยเรื่องวิถีชีวิตของชาวมอญบางกระดี่ว่า “ภูมิปัญญาชาวบ้านควรได้รับการอนุรักษ์พัฒนาให้เป็นระบบและสืบทอดแก่อนุชน ชุมชน สถานศึกษา และวัด เป็นส่วนหนึ่งที่ได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ประเพณี”[๕๑]

แต่อย่างไรก็ตาม เนื่องจากสภาพการแนวทางอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอดีตถึงปัจจุบันวัดพระธาตุเรืองรอง ที่มีพระครูวิบูลธรรมภาณ เป็นผู้ที่มีบทบาทหน้าที่ในการบริหารจัดการ และเป็นกำลังหลักในการดำเนินการและตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ แต่เพียงผู้เดียว จึงทำให้ขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งอาจก่อให้เกิดความไม่ต่อเนื่องในการบริหารจัดการต่อการอนุรักษ์ในอนาคตได้ สอดคล้องกับ กฤษฎา ตัสมา ที่กล่าวว่า “การขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน ย่อมทำให้การดำเนินงานพิพิธภัณฑ์ขาดความต่อเนื่อง ขาดการพัฒนาในการจัดกิจกรรมของพิพิธภัณฑ์ ดังนั้น รูปแบบการจัดการที่เหมาะสมจะต้องให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เชิญปราชญ์ชาวบ้าน ผู้ที่มีความรู้ในการให้ข้อมูลและขอความสนับสนุนจากกลุ่มชาวบ้านในท้องถิ่น สถาบันการศึกษา มหาวิทยาลัย หน่วยงานของภาครัฐ และเอกชน ซึ่งจะนำไปสู่สำนึกร่วมของคนในท้องถิ่น ให้รู้จักหวงแหนและเห็นคุณค่าในท้องถิ่น ขณะเดียวกันยังสามารถเชื่อมโยงสายสัมพันธ์ของคนในชุมชนได้ด้วย”[๕๒]

๓. ปัญหา อุปสรรค และแนวทางการส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรองฯ จากการวิจัยสัมภาษณ์กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิทำให้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับเงื่อนไขที่เป็นปัญหาอุปสรรคสำคัญต่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของพระสงฆ์วัดพระธาตุเรืองรอง เช่น ด้านการ

---

[๔๙]พระพชรพร โชติวโร, “ศึกษากระบวนการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น กรณีศึกษาวัดร้องเม็งจังหวัดเชียงใหม่”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

[๕๐]กรมศิลปากร, **โครงการดูแลทรัพย์สินทางศิลปวัฒนธรรมของชาติของพระสงฆาธิการ**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักโบราณคดีศิลปากร, ๒๕๕๐).

[๕๑]สุภาพร มากแจ้ง, **การศึกษาวิถีชีวิตมอญบางกระดี่**, (ศูนย์ศึกษาและปฏิบัติการอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น: สถาบันราชภัฏธนบุรี, ๒๕๔๐).

[๕๒]กฤษฎา ตัสมา, “การจัดการพิพิธภัณฑ์วัดศรีสุวรรณ อำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา”, (**วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๖).

บริหารจัดการ ซึ่งสอดคล้องกับ อลงกรณ์ จุฑาเกตุ ที่กล่าวในงานวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนรู้ของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกรุงเทพมหานครว่า “พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกรุงเทพมหานครแม้มีโครงสร้างการบริหารงานที่ชัดเจน แต่ยังขาดความคล่องตัวในการบริหารจัดการ จึงทำให้การเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนมีอยู่ค่อยข้างน้อยถึงแม้จะมีการแต่งตั้งบุคคลในชุมชนเข้ามาเป็นคณะกรรมการแต่ก็ยังไม่มีบทบาทหรือส่วนร่วมในการบริหารจัดการอย่างแท้จริง”[๕๓] ส่วนแนวทางการส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ที่สำคัญเพื่อให้เกิดความสำเร็จในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรองฯ เช่น บทบาทต่อการเป็นผู้นำ/แบบอย่างในการสืบสาน บทบาทต่อการส่งเสริมความร่วมมือสนับสนุน บทบาทต่อการส่งเสริมการบริหารจัดการอย่างมีส่วนรวม บทบาทต่อการเผยแพร่และฟื้นฟู บทบาทต่อการเสริมสร้างปราชญ์ท้องถิ่นในการให้ความรู้ และบทบาทต่อการสร้างเครือข่ายพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านซึ่งสอดคล้องกับ บุษยมาส แดงขำ[๕๔]ที่กล่าวในงานวิจัยเรื่องการจัดการพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดฝั่งคลองฯ อำเภอปากพลีจังหวัดนครนายกว่า “แนวทางที่เหมาะสมในการจัดการพิพิธภัณฑ์วัดฝั่งคลองแบ่งออกเป็น ๕ ด้าน กล่าวคือ ด้านการจัดการข้อมูลด้านสถานที่ ด้านงบประมาณ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน และด้านผู้รับผิดชอบในการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์วัดฯ” จะเห็นได้ว่า บทบาทพระสงฆ์ในการส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นจึงต้องคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ เช่น บทบาทต่อการส่งเสริมความร่วมมือสนับสนุน บทบาทต่อการส่งเสริมการบริหารจัดการอย่างมีส่วนรวม บทบาทต่อการเผยแพร่และฟื้นฟู บทบาทต่อการเสริมสร้างปราชญ์ท้องถิ่น***ใน***การให้ความรู้ และบทบาทต่อการสร้างเครือข่ายพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านเป็นสำคัญ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการดำเนินงานที่เกี่ยวเนื่องด้วยพิพิธภัณฑ์ให้สามารถส่งเสริมในการทำหน้าที่ดูแลรักษาอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืนต่อไป

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

ผู้วิจัยให้ข้อแนะนำว่า การส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรอง ควรต้องจัดการส่งเสริมให้ครบทั้ง ๖ ด้านอย่างสมดุล คือ ๑) บทบาทต่อการเป็นผู้นำ/แบบอย่างในการสืบสาน ๒) บทบาทต่อการส่งเสริมความร่วมมือสนับสนุน ๓) บทบาทต่อการส่งเสริมการบริหารจัดการอย่างมีส่วนรวม ๔) บทบาทต่อการเผยแพร่และฟื้นฟู ๕) บทบาทต่อการเสริมสร้างปราชญ์ท้องถิ่นในการให้ความรู้ และ ๖) บทบาทต่อการสร้างเครือข่ายพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน เพื่อให้พิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรองสามารถเป็นแหล่งเรียนรู้และเป็นแหล่งท่องเที่ยวของคนในท้องถิ่นและประชาชนทั่วไป โดยหัวใจสำคัญ คือ การส่งเสริมการบริหารจัดการ

---

[๕๓]อลงกรณ์ จุฑาเกตุ, “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนรู้ของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกรุงเทพมหานคร”, **ในวารสาร Veridian E-Journal**, ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๓ (กันยายน–ธันวาคม ๒๕๕๗) : ๑๑-๑๙.

[๕๔]บุษยมาส แดงขำ, “แนวทางการจัดการพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดฝั่งคลอง(ไทยพวน)ตำบลเกาะหวาย อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตศึกษา: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๖).

อย่างมีส่วนรวม เพื่อสร้างความร่วมมือในการส่งเสริมให้รักท้องถิ่น เกิดความหวงแหนในภูมิปัญญาที่มีในท้องถิ่นของตน สิ่งสำคัญต่อมาคือการสร้างเครือข่ายพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน เพื่อการขับเคลื่อนแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เช่น การจัดกิจกรรมส่งเสริม เพื่อให้พิพิธภัณฑ์เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และสามารถนำไปสู่การพัฒนาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการดำเนินงานพิพิธภัณฑ์วัดของพระสงฆ์ในการส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้เกิดความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ” มุ่งเน้นศึกษาความเป็นมาในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของพระสงฆ์ ซึ่งอาจไม่ได้ลงรายละเอียดในด้านใดด้านหนึ่งอย่างชัดเจน ดังนั้นหากมีการศึกษาวิจัยในครั้งต่อไป ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะว่า

๑. ควรมีการศึกษาในการมีส่วนร่วมของประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมอันเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและแหล่งศึกษาที่ส่งเสริมการอนุรักษ์เพื่อให้เกิดความอย่างยั่งยืน

๒. ควรมีการศึกษาในการบริหารจัดการ เพื่อการพัฒนาพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรอง ให้มีมาตรฐานเดียวกับการบริหารจัดการงานพิพิธภัณฑ์ในระดับชาติ

๓. ควรมีการศึกษาวิจัยรูปแบบการบริหารงานพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรอง เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรม

๔. ควรเอาหลักธรรมไปนำพาการส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปะวัฒนท้องและการบริหารการจัดการพิพิธภัณฑ์อย่างถูกดีงาม โดยนำหลักธรรม ดังนี้ คือ หลักธรรมอิทธิบาท ๔ หลักธรรมสังคหวัตถุ ๔ หลักธรรมอปริหานิยธรรม ๗ และหลักธรรมสาราณียธรรม ๖ เป็นต้น

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย:

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ

กรมศิลปากร. **วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัดศรีสะเกษ**. คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๔.

กรมศิลปากร. **โครงการดูแลทรัพย์สินทางศิลปวัฒนธรรมของชาติของพระสงฆาธิการ.** กรุงเทพมหานคร: สำนักโบราณคดีศิลปากร, ๒๕๕๐.

กระทรวงวัฒนธรรม. **ฐานระบบคิดการตั้งกระทรวงวัฒนธรรมและการดำเนินงานวัฒนธรรมยุคปฏิรูประบบราชการ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ๒๕๓๕.

จารุวรรณ ธรรมวัตร. **ภูมิปัญญาอีสาน**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. อุบลราชธานี: ศิริธรรมออฟเซ็ท, ๒๕๔๓.

จิรโชค วีระสัย. “มิติทางวัฒนธรรมในการจัดทำพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น”. **เอกสารการประกอบการอบรมพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในประเทศไทย**. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, ๒๕๔๐.

จำนงค์ อดิวัฒนสิทธิ์ และคณะ. **สังคมวิทยา**. พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๓.

————. **สังคมวิทยาศาสนา**. กรุงเทพมหานคร: แพร่วิทยา, ๒๕๒๕.

ดนัย ไชยโยธา. **สังคม วัฒนธรรม และประเพณีไทย.** พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: โอ เอส พริ้นติ้ง เฮ้าส์. ๒๕๔๖,

นงเยาว์ ชาญณรงค์. **ศาสนากับสังคม**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๗.

นิธิ เอียวศรีวงศ์. **ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการทรัพยากร**. กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พลับลิชชิ่ง, ๒๕๓๖.

ประกอบ คู่ชัยภูมิ. **เพลงพื้นบ้านสุรินทร์**. นครราชสีมา: วิทยาลัยครูนครราชสีมา, ๒๕๓๘.

ประเวศ วะสี**. การศึกษาชาติกับภูมิปัญญาท้องถิ่น: ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท**. กรุงเทพมหานคร : อัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พลับลิชชิ่ง, ๒๕๓๖.

————. **การสร้างภูมิปัญญาไทยเพื่อการพัฒนา**. กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ฟ, ๒๕๓๐.

ประสพสุข พันประยูร. **บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้จังหวัดภาคเหนือของประเทศไทย**. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๕.

ผ่องพันธุ์ มณีรัตน์. **มานุษยวิทยากับการศึกษาคติชาวบ้าน**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๙.

พระครูบูลธรรมภาณ (หลวงปู่ธัมมา พิทักษา). **หลวงพ่อเจิมแจมอ้าว ประวัติพระธาตุเรืองรอง.**(ม.ป.ป).

พระมหาสมทรง สิรินธโร และคณะ. **บทบาทของวัดและพระสงฆ์ไทยในอนาคต**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทเคล็ดไทย จำกัด, ๒๕๒๕.

————— .**บทบาทของวัดและพระสงฆ์ไทยในอนาคต**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทเคล็ดไทย จำกัด, ๒๕๒๕.,

พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตโต). **สถาบันสงฆ์กับสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๒๗.

—————.**สถาบันสงฆ์กับสังคมไทย**.กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิ โกมลคีมทอง, ๒๕๒๗.

พัชรินทร์ สิรสุนทร. **ชุมชนปฏิบัติการด้านการเรียนรู้ : แนวคิด เทคนิคและวิธีการ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

พินิจ ลาภธนานันท์. **กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมกับการปรับเปลี่ยนบทบาทการพัฒนาของพระสงฆ์นักพัฒนาในภาคอีสาน**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยสังคมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

————— **.บทบาทพระสงฆ์ ในการพัฒนาชนบท**. กรุงเทพมหานคร: โครงการหนังสือเล่มสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๙.

ภัทรพร สิริกาญจน. **หน้าที่ของพระสงฆ์ตามพุทธบัญญัติ: แนวคิดและบทบาทของพระคำเขียน สุวัณโณ ในการพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐.

มงกฎ แก่นเดียว. **สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน เล่ม ๑-๒**. กรุงเทพมหานคร: สยามเพรสแมเนจเม้นท์ จำกัด, ๒๕๔๒.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นานมีบุ๊คพับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖.

————— .**พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒**. กรุงเทพมหานคร: ศิริวัฒนาอินเตอร์พรินท์, ๒๕๔๖.

รัศมี ชูทรงเดช และคณะ. **งานวิจัยโครงการการสืบค้นและจัดการมรดกทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในอำเภอปาย-ปางมะผ้า-ขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน**. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาโบราณคดี คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๒.

ฤทธิรงค์ จุฑาพฤฒิกร และวิรัตน์ รัตตากร. “บทบาทของสถาบันการศึกษาชุมชน ในการมีส่วนร่วมกับการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม: กรณีศึกษาชุมชนมอญวัดศาลาแดงเหนือ”. ใน **การประชุมวิชาการระดับชาติ ICOMOS ๒๐๑๓**. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๖.

วิชัย ภู่โยธิน และคณะ. **หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม**. กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๕๓.

วิมล จิโรจพันธ์ และคณะ. **ศิลปะ และวัฒนธรรมไทย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แสงดาว, ๒๕๔๘.

วีรวุฒิ โอตระกูล. **มาอนุรักษ์กันเถิด ฉบับ ๒๐๐ ปี กรุงรัตนโกสินทร์**.กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๐.

สมชัย ใจดี และยรรยง ศรีวิริยาภรณ์. **ประเพณีและวัฒนธรรมไทย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนา, ๒๕๔๕.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. **วินัยมุข เล่ม ๓**. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๒๙.

สมนึก รัตนกำเนิด. **อาหารชาติพันธุ์ชาวไทยเขมรจังหวัดสุรินทร์**. สุรินทร์: คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสถาบันราชภัฏสุรินทร์, ๒๕๔๒.

สมบูรณ์ สุขสำราญ. **พุทธศาสนากับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคม**.กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๗.

สากล เจรจา. **พิพิธภัณฑ์สี่เผ่าไทย วัดพระธาตุเรืองรอง, ศมส.** กรุงเทพมหานคร: เสาร์สวัสดี, ๒๕๔๘.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. **“รายงานการเสวนา บทบาทที่พึงประสงค์ของวัดและพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคมไทย”.** กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๔๔.

_____ .**รายงานผลการเสวนา บทบาทที่พึงประสงค์ของวัดและพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคมไทย**, ๒๕๓๕.

_____ .**ความหมายและขอบข่ายงานวัฒนธรรม**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว, ๒๕๓๕.

สำนักงานจังหวัดศรีสะเกษ. **ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ประวัติอำเภอ ตำบล หมู่บ้านของจังหวัดศรีสะเกษ**. ศรีสะเกษ: ศรีสะเกษการพิมพ์, ๒๕๔๙.

สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์. **การอนุรักษ์ศิลปกรรม**. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๒.

สุภาพร มากแจ้ง. **การศึกษาวิถีชีวิตมอญบางกระดี่**. ศูนย์ศึกษาและปฏิบัติการอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น : สถาบันราชภัฏธนบุรี, ๒๕๔๐.

เสรี พงศ์พิศ. **คืนสู่รากเหง้าทางเลือกและทัศนะวิจารณ์ว่าด้วยภูมิปัญญาชาวบ้าน**. กรุงเทพมหานคร: ชาวบ้าน, ๒๕๒๙.

(๒) วิทยานิพนธ์

กฤษฎา ตัสมา. “การจัดการพิพิธภัณฑ์วัดศรีสุวรรณ อำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม .บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๖.

จักรพันธ์ โสมะเกษตริน. “การศึกษาและการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผ้าทอมือในจังหวัดศรีสะเกษ”. **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, ๒๕๕๒.

เจียมพงศ์ วงศ์ธรรม. “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม”. **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต.** สาขาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์.บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๑๙.

เฉลิม อุตกฤษฎ์. “การศึกษาบทบาทของพระภิกษุในการพัฒนาชนบท”. **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์**

ต่อจรัส พงษ์สาลี. “พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในประเทศไทย บทบาทของวัดในฐานะสื่อกลางในการฟื้นฟูวัฒนธรรมระดับท้องถิ่นมุมมองจากการทบทวนประวัติศาสตร์และพัฒนาการของงานพิพิธภัณฑสถานไทย”. **รายงานการวิจัย**. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธรองค์การมหาชน, ๒๕๔๗.

ทินพันธุ์ นาคตะ. “คุณค่าของพุทธศาสนาในการบริหารราชการ”. **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**.สาขารัฐประศาสนศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๒.

บุญยืน งามเปรี่ยม และคณะ. “พุทธจริยศาสตร์การดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์สี่เผ่าในจังหวัดศรีสะเกษ”, **รายงานการวิจัย.** สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙.

บุษยมาส แดงขำ. “แนวทางการจัดการพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดฝั่งคลอง(ไทยพวน)ตำบลเกาะหวายอำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม.บัณฑิตศึกษา: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๖.

ประจวบ จันทร์หมื่น. “การบูรณาการคติ ความเชื่อ ในวัฒนธรรมชุมชนและภูมิปัญญาของชาวส่วย เขมร ลาว และเยอ จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อการดูแลลูกหลานในภาวการณ์เปลี่ยนแปลงของยุคสมัย”. **รายงานการวิจัย**. ศรีสะเกษ : มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ, ๒๕๕๐.

พรศิริ วิรุณพันธ์. “การศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษา: วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ”. **รายงานการวิจัยและพัฒนา.** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ, ๒๕๕๑.

พระครูสุจิณธรรมนิวิฐ (สมจิตร อธิปญฺโญ). “บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน: กรณีศึกษาคณะสงฆ์อำเภอลอง จังหวัดแพร่”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชมหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

พระปลัดเกษม ฐิติสมฺปนฺโน. “บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุในอำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี”**.วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.** สาขาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระพชรพร โชติวโร. “ศึกษากระบวนการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น กรณีศึกษาวัดร้องเม็งจังหวัดเชียงใหม่”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**.สาขาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระไพศาล วิสาโร, อ้างใน พระครูสุจิณธรรมนิวิฐ (สมจิตร อธิปญฺโญ), “บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน: กรณีศึกษาคณะสงฆ์อำเภอลอง จังหวัดแพร่”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.** สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชมหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๑.

พระมหาชนะ ภมรพล. “บทบาทผู้นำสงฆ์กับการอนุรักษ์”. ใน **สารนิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิต**. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

พระมหาบุญมี วรรณวิเศษ. “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม: ศึกษาเฉพาะกรณี พระธรรมวิสุทธิมงคล (บัว ญาณสมฺปนฺโน)”. **วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

พระมหาวิเชียร ชาญณรงค์. “บทบาทพระสงฆ์ในการนำหลักธรรมมาใช้ทำกิจกรรมงานพัฒนาชุมชนเพื่อ ลด ละ เลิก อบายมุข: ศึกษาเฉพาะกรณีพระครูศีลวราภรณ์ (เฉลิม ฐิติสีโล)”. **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต**.สาขาวิชาพัฒนาชุมชน.บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๗.

พระมหาสุภา อุทโท. “บทบาทพระสงฆ์ไทยใน ๒ ทศวรรษหน้า (๒๕๔๑-๒๕๖๐)”. **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต**.สาขาวิชาพัฒนาชุมชน.บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐.

พระวัขรากร ปญฺญาธโร. “บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศาสนวัตถุ ศึกษาเฉพาะกรณีการอนุรักษ์อุโบสถ (สิม) ในอำเภออาจสามารถจังหวัดร้อยเอ็ด”. **วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. ๒๕๔๘.

พระสมนึก อนันตวรวงศ์. “สถาบันสงฆ์กับการพัฒนาสังคมไทยในอนาคตตามทรรศนะของพระผู้นำทางด้านวิชาการ”. **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐.

พระสมุทรวชิรโสภณ (โสภณ ธมฺมโส ภโณ). “การพัฒนาการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

พระอธิการวิน ทีปธมฺโม (อิ่มใจ). “บทบาทของพระสงฆ์ต่อการอนุรักษ์ประเพณีการแข่งเรือยาว วัดท่าหลวง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการบริหารจัดการคณะสงฆ์.บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

ระพีพรรณ คมใส. "พิธีกรรมแซนเนียะตาของกลุ่มชาวไทยเขมร: ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านกราม ตำบลไพร อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ". **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

วิวัฒน์ชัย บุญญานุพงศ์. “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชน: ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนชาวมอญบ้านเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๒.

วุฒินันท์ กันทะเตียน. “พระสงฆ์กับการเมือง: แนวคิดและบทบาทในสังคมไทยปัจจุบัน”. **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๑.

ศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์.บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๑.

สนธยา พรหมกิ่งแก้ว. “การใช้การศึกษานอกสถานที่เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้และเจตคติที่ดีต่อศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนอนุบาลแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๗.

สาลี่ แก้วตาทิพย์. “บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางโบราณวัตถุในจังหวัดนครศรีธรรมราช”. **วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๐.

อัจฉรี จันทมูล และบุญชู ศรีเวียงยา. “ลวดลายและการพัฒนาศักยภาพภูมิปัญญาต่อการจัดการผ้าทอพื้นเมืองที่ส่งผลเสริมสร้างความเข้มแข็งและการพึ่งตนเองแก่ชุมชนท้องถิ่น: ศึกษากรณีผ้าลายสร้อยดอกหมากในจังหวัดมหาสารคาม”. **รายงานการวิจัย**. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๙.

(๓) บทความ

เนติ โชตช่วงนิธิ. “กูย (ส่วย) บ้านปราสาท : วัฒนธรรมผสมกลมกลืน”. **สยามรัฐ**. (๒๕ กันยายน ๒๕๕๙) : ๑๕.

พระสมุทรวชิรโสภณ (โสภณ ธมฺมโสภโณ). “การพัฒนาส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทยของคณะสงฆ์”.

วารสารสันติ ศึกษาปริทรรศน์ มจร. ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๕๗): ๗๓-๗๔.

อลงกรณ์ จุฑาเกตุ. “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนรู้ของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกรุงเทพมหานคร”. **ในวารสาร Veridian E-Journal.** ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๓ (กันยายน–ธันวาคม ๒๕๕๗): ๑๑-๑๙.

อุทัย สมวัฒน์. “ประเพณี ๔ เผ่าไทยศรีสะเกษย้อนรอยวัฒนธรรมของบรรพชนอีสาน”. **บ้านเมือง**. (๒๕ กันยายน ๒๕๔๐): ๑๑.

(๔) สื่ออิเล็กทรอนิค

ชาติพันธุ์เยอ (Yer) ระบบสารสนเทศภูมิปัญญาท้องถิ่น. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://sisaketwisdoms.net/sys/sisaket/ethnic/yer. [๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๑].

ประภัสสร โพธิ์ศรีทอง. **ปัญหาของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.academia.edu/375489399. [๑๐ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

ประวัติความเป็นมาของชนเผ่าเยอ-ศูนย์ศรีสะเกษศึกษา. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: www.interssk.skru.ac.th/filenews/a9eafad2af42acd08c96263d0561c63b.doc. [๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๑].

สำนักงานส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น. **การส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http//www.thailocaladmin.go.th/work/e_book/htm. [๗ ตุลาคม ๒๕๖๑].

ศรีสะเกษเมืองแห่งเผ่าชนหลากล้วนวัฒนธรรม. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: www.yaplonglocal.go.th/main2/download.php?file=upload/1สี่เผ่าไทย, [๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๑].

(๕) สัมภาษณ์

สัมภาษณ์ นางพรทิพย์ แสงฟ้า. กำนันตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ. ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายบุญเรือง ขันตา. ปราชญ์ชาวบ้านสร้างเรือง ตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ. ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายบุญฤกษ์ โสรเนตร. ข้าราชการบำนาญ ตำบลหนองครก อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ. ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายประสาท ดั่งวงค์. ผู้ใหญ่บ้านบ้านเอก ตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ. ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายประหยัด ถิลา. วัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ. อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ. ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายพรมมา ธิปเทศ. ปราชญ์ชาวบ้านสร้างเรือง ตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ. ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายมณเฑียร จันตะ. ผู้ใหญ่บ้านหญ้าปล้อง. ตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ. ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายสมสุข สายเพชร. ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านเอกสร้างเรือง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ. ๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายเสน่ห์ นามจันทรา. ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหญ้าปล้อง. อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ. ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูโกศลสุตคุณ. เจ้าอาวาสบ้านเอก (ผู้ช่วยดูแลพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรอง). ตำบลหนองปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ. ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูโกศลสุตคุณ. เจ้าอาวาสบ้านเอก (ผู้ช่วยดูแลพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรอง). ตำบลหญ้าปล้อง และสัมภาษณ์ นายบุญเรือง ขันตา. ปราชญ์ชาวบ้านสร้างเรือง ตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ. ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูปริยัติวีราภรณ์. เจ้าคณะอำเภอลือำนาจ จังหวัดอุบลราชธานีและที่ปรึกษาผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ. ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูวิบูลธรรมภาณ (หลวงปู่ธัมมา พิทักษา). เจ้าอาวาสวัดพระธาตุเรืองรอง. อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูสันติธรรมานุวัตร. รองเจ้าคณะอำเภอเมืองศรีสะเกษ วัดหนองไผ่ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ. ๙ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูสุตกัลยาณคุณ. เจ้าคณะตำบลหญ้าปล้อง. วัดวังไฮ ตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ. ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระราชกิตติรังสี. เจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ วัดเจียงอีศรีมงคลวราราม พระอารามหลวง. อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ. ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระราชธรรมสารสุธี. ดร.. รองเจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ วัดมหาพุทธาราม พระอารามหลวง. อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ. ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๑.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.
หนังสือนำ

ศธ ๖๑๔๐ / ว ๒๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.น้ำคำ อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ
๓๓๐๐๐

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน / เจริญพร **พระวิบูลย์ธรรมภาณ (หลวงปู่บุญมา พิทักษา) วัดพระธาตุเรืองรอง**

เนื่องด้วย พระพงศ์พิสิฐ ฉายา สุภาจาโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๒๓๒๐๕๐๐๖ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ / เจริญพร

(พระราชธรรมสารสุธี,ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
โทรศัพท์ , โทรสาร : ๐๔๕-๖๑๗๙๐๓
ผู้ประสานงาน : พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร
โทรติดต่อ. ๐๙ ๕๔๔๕ ๘๔๒๒

19 ก.ค. 61

ศธ ๖๑๔๐ / ว ๒๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.น้ำคำ อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ
๓๓๐๐๐

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน / เจริญพร พระครูสังฆวิจารณ์ (ผู้อำนวยการกองการศาสนาและการพระศาสนา)

เนื่องด้วย พระพงศ์พิสิฐ ฉายา สุภาจาโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๘๑๓๐๕๐๐๐ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ / เจริญพร

(พระราชธรรมสารสุธี,ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
โทรศัพท์ , โทรสาร : ๐๔๕-๖๑๗๙๐๓
ผู้ประสานงาน : พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร
โทรติดต่อ. ๐๙ ๕๔๔๕ ๘๔๒๒

9/7/61

ศธ ๖๑๔๐ / ว ๒๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.น้ำคำ อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ
๓๓๐๐๐

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน / เจริญพร **พระครูสุตกัลยาณคุณ เจ้าคณะตำบลหญ้าปล้อง วัดวังไฮ**

เนื่องด้วย **พระพงศ์พิสิฐ** ฉายา **สุภาจาโร** รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๒๓๒๐๕๐๐๖ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ / เจริญพร

(พระราชธรรมสารสุธี,ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
โทรศัพท์ , โทรสาร : ๐๔๕-๖๑๗๙๐๓
ผู้ประสานงาน : พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร
โทรติดต่อ. ๐๙ ๕๔๔๕ ๘๔๒๒

ได้รับเอกสารแล้ว
(พระครูสุตกัลยาณคุณ)
จ.ต. วัดวังไฮ
๕ พ.ค. ๖๑

ศธ ๖๑๔๐ / ว ๒๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.น้ำคำ อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ
๓๓๐๐๐

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน / เจริญพร **พระครูโกศลสุตคุณ เจ้าอาวาสวัดบ้านเอก**

เนื่องด้วย **พระพงศ์พิสิฐ** ฉายา **สุภาจาโร** รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๒๓๒๐๕๐๐๖ นิสิตหลักสูตร**พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ / เจริญพร

(พระราชธรรมสารสุธี,ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

ยินดีให้ดำเนินการได้
อนุมัติ

บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
โทรศัพท์ , โทรสาร : ๐๔๕-๖๑๗๙๐๓
ผู้ประสานงาน : พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร
โทรติดต่อ. ๐๙ ๕๔๔๕ ๘๔๒๒

พระครูโกศลสุตคุณ

7/7/2561

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ
รับที่ 1 3 มี.ค. 2561 เวลา 13.30 น.
ที่ ศธ ๖๑๔๐/ว ๒๗
ถึง นายอำเภอ
หัวหน้ากลุ่มส่งเสริมวัฒนธรรม
งานส่งเสริมวัฒนธรรม
งานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม
สรุปมอบ

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.น้ำคำ อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ
๓๓๐๐๐

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน / เจริญพร **นายประหยัด ถิลา วัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ**

เนื่องด้วย **พระพงศ์พิสิฐ** ฉายา **สุภาจาโร** รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๒๓๒๐๕๐๐๖ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียน วัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ
เพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บข้อมูล
เพื่อการวิจัย เรื่อง บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง
จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

เรียนมาด้วยความนับถือ / เจริญพร

(พระราชธรรมสารสุธี,ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
โทรศัพท์ , โทรสาร : ๐๔๕-๖๑๗๙๐๓
ผู้ประสานงาน : พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร
โทรติดต่อ. ๐๙ ๕๔๔๕ ๘๔๒๒

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ
รับที่ 1 3 มี.ค. 2561 เวลา 13.30 น.
ที่ ศธ ๖๑๔๐/ว ๒๗
ถึง นายอำเภอ
หัวหน้ากลุ่มส่งเสริมวัฒนธรรม
งานส่งเสริมวัฒนธรรม
งานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม
สรุปมอบ

(นางกาญจนา ไพรวัลย์)
นักจัดการงานทั่วไปชำนาญการพิเศษ

(นายประหยัด ถิลา)
วัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ

ศธ ๖๑๔๐ / ว ๒๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.น้ำคำ อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ
๓๓๐๐๐

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน / เจริญพร **นายเสน่ห์ นามจันทรา ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหญ้าปล้อง**

เนื่องด้วย **พระพงศ์พิสิฐ** ฉายา **สุภาจาโร** รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๒๓๒๐๕๐๐๖ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

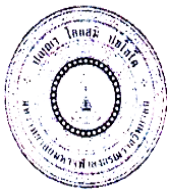
เรียนมาด้วยความนับถือ / เจริญพร

(พระราชธรรมสารสุธี,ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
โทรศัพท์ , โทรสาร : ๐๔๕-๖๑๗๙๐๓
ผู้ประสานงาน : พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร
โทรติดต่อ. ๐๙ ๕๔๔๕ ๘๔๒๒

ยินดีให้ความร่วมมือ
(เสน่ห์ นามจันทรา)
๔ เม.ย. ๒๕๖๑

ศธ ๖๑๔๐ / ว ๒๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.น้ำคำ อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ
๓๓๐๐๐

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน / เจริญพร พระมุนีคุณาภรณ์ วัดราษฎร์

เนื่องด้วย **พระพงศ์พิสิฐ** ฉายา **สุภาจาโร** รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๒๓๒๐๕๐๐๖ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ / เจริญพร

(พระราชธรรมสารสุธี,ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
โทรศัพท์ , โทรสาร : ๐๔๕-๖๑๗๙๐๓
ผู้ประสานงาน : พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร
โทรติดต่อ. ๐๙ ๕๔๔๕ ๘๔๒๒

อนุโมทนาสาธุ
พระมุนีคุณาภรณ์ วัดราษฎร์
16 พ.ค. 61

ศธ ๖๑๔๐ / ว ๒๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.น้ำคำ อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ
๓๓๐๐๐

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน / เจริญพร **นายสมสุข สายเพชร ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านเอกสร้างเรือง**

เนื่องด้วย **พระพงศ์พิสิฐ** ฉายา **สุภาจาโร** รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๒๓๒๐๕๐๐๖ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ / เจริญพร

(พระราชธรรมสารสุธี,ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
โทรศัพท์ , โทรสาร : ๐๔๕-๖๑๗๙๐๓
ผู้ประสานงาน : พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร
โทรติดต่อ. ๐๙ ๕๔๔๕ ๘๔๒๒

ศธ ๖๑๔๐ / ว ๒๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.น้ำคำ อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ
๓๓๐๐๐

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน / เจริญพร **กำนันตำบลหญ้าปล้อง**

เนื่องด้วย พระพงศ์พิสิฐ ฉายา สุภาจาโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๒๓๒๐๕๐๐๖ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ / เจริญพร

(พระราชธรรมสารสุธี,ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
โทรศัพท์ , โทรสาร : ๐๔๕-๖๑๗๙๐๓
ผู้ประสานงาน : พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร
โทรติดต่อ. ๐๙ ๕๔๔๕ ๘๔๒๒

ยินยอมให้ดำเนินการ
ตามระเบียบ ทุกประการ
กำนันตำบลหญ้าปล้อง
๔ พ.ค. ๖๑

ศธ ๖๑๔๐ / ว ๒๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.น้ำคำ อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ
๓๓๐๐๐

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน / เจริญพร **ผู้ใหญ่บ้านเอก**

เนื่องด้วย พระพงศ์พิสิฐ ฉายา **สุภาจาโร** รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๒๓๒๐๕๐๐๖ นิสิตหลักสูตรพุทธ**ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหา**จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ / เจริญพร

(**พระราชธรรมสารสุธี,ดร.**)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
โทรศัพท์ , โทรสาร : ๐๔๕-๖๑๗๙๐๓
ผู้ประสานงาน : พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร
โทรติดต่อ. ๐๙ ๕๔๔๕ ๘๔๒๒

ยินยอมให้ความร่วมมือ

นายประสาท ดีจอด
ผู้ใหญ่บ้านพันเอก
4 พ.ค. 61

ศธ ๖๑๔๐ / ว ๒๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.น้ำคำ อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ
๓๓๐๐๐

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน / เจริญพร **ผู้ใหญ่บ้านหญ้าปล้อง**

เนื่องด้วย **พระพงศ์พิสิฐ** ฉายา **สุภาจาโร** รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๒๓๒๐๕๐๐๖ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ / เจริญพร

(พระราชธรรมสารสุธี,ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
โทรศัพท์ , โทรสาร : ๐๔๕-๖๑๗๙๐๓
ผู้ประสานงาน : **พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร**
โทรติดต่อ. ๐๙ ๕๔๔๕ ๘๔๒๒

4 พ.ค 2561

ศธ ๖๑๔๐ / ว ๒๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.น้ำคำ อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ
๓๓๐๐๐

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน / เจริญพร **นายบุญเรือง ขันตา ไวยาวัจกรวัดสร้างเรือง (วัดพระธาตุเรืองรอง)**

เนื่องด้วย พระพงศ์พิสิฐ ฉายา **สุภาจาโร** รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๒๓๒๐๕๐๐๖ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ / เจริญพร

(พระราชธรรมสารสุธี,ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
โทรศัพท์ , โทรสาร : ๐๔๕-๖๑๗๙๐๓
ผู้ประสานงาน : พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร
โทรติดต่อ. ๐๙ ๕๔๔๕ ๘๔๒๒

ยินยอมให้การสัมภาษณ์
นายบุญเรือง ขันตา
พัดหายกวัดสร้างเรือง
4 พค 2561

ศธ ๖๑๔๐ / ว ๒๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.น้ำคำ อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ
๓๓๐๐๐

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน / เจริญพร **นายพรมมา ธิปเทศ ผู้ประสานงานวัดสร้างเรือง (วัดพระธาตุเรืองรอง)**

เนื่องด้วย **พระพงศ์พิสิฐ** ฉายา **สุภาจาโร** รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๒๓๒๐๕๐๐๖ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ / เจริญพร

(พระราชธรรมสารสุธี,ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
โทรศัพท์ , โทรสาร : ๐๔๕-๖๑๗๙๐๓
ผู้ประสานงาน : พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร
โทรติดต่อ. ๐๙ ๕๔๔๕ ๘๔๒๒

๒๘ มี.ค. ๖๑

ภาคผนวก ข.
แบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

แบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับงานวิจัย

เรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ”

.....

<u>คำชี้แจง</u>

๑. แบบสอบถามฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ประกอบการวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ” โดยแบบสอบถามฉบับนี้มุ่งศึกษาเฉพาะแนวทางการส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอดีตและปัจจุบัน ของวัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ และแนวทางการส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ

๒. ขอความอนุเคราะห์ให้ท่านได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันในการส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของวัดพระธาตุเรืองรอง และบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ อย่างอิสระ ซึ่งผู้วิจัยจะนำความคิดเห็นของท่านไปวิเคราะห์ประเด็นที่สอดคล้องกันร่วมกับคำตอบของผู้ทรงคุณวุฒิท่านอื่น ๆ อีกต่อไป โดยแบบสัมภาษณ์นี้แบ่งออกเป็น ๓ ส่วน คือ

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ทรงคุณวุฒิ

ชื่อ..... นามสกุล..... ฉายา.....
อายุ..... พรรษา..... ระดับการศึกษา.....
หน่วยงาน/สถานที่ทำงาน.....ตำแหน่ง.....
ที่อยู่/เลขที่..... หมู่ที่..... บ้าน/วัด.....ตำบล .....
อำเภอ..... จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....
โทรศัพท์..... สัมภาษณ์วันที่..... เดือน..... พ.ศ.....
ผู้สัมภาษณ์ชื่อ.....ฉายา/นามสกุล.....

ส่วนที่ ๒ ความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของวัดพระธาตุเรืองรอง และการส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของวัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ

๑. ปัจจุบันการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของวัดพระธาตุเรืองรอง มีวิธีการหรือดำเนินการอย่างไร?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

๒. ในความคิดเห็นของท่าน การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของวัดพระธาตุเรืองรอง ควรเป็นอย่างไร หรือควรจัดการอย่างไร?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ส่วนที่ ๓ ความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิต่อแนวทางบทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ

๑. ในความเห็นของท่าน บทบาทของพระสงฆ์ต่อการส่งเสริม**การ**อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง ในปัจจุบัน เป็นอย่างไร?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

๒. ในความเห็นของท่าน แนวทางการส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของพระสงฆ์ วัดพระธาตุเรืองรอง ควรดำเนินการอย่างไร? มีปัญหาและอุปสรรคใดบ้างหรือไม?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

๓. ข้อเสนอแนะอื่นๆ เกี่ยวกับ “บทบาทของพระสงฆ์ต่อการส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ขอขอบคุณที่ให้ข้อมูล

พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร (สุระ)

ภาคผนวก ค.
ผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้ข้อมูลสัมภาษณ์เกี่ยวกับงานวิจัย

รายชื่อผู้ให้การสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์เพื่อการเรื่อง“บทบาทของพระสงฆ์กับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ” โดยแบ่งออกให้ทราบตามได้ดังนี้ คือ

รายชื่อทรงคุณวุฒิ (พระสงฆ์) ที่ให้การสัมภาษณ์ มีจำนวน ๗ รูป ดังนี้

ที่	รายชื่อผู้พระสงฆ์	ตำแหน่ง/สถานที่	วันสัมภาษณ์
๑	พระราชกิตติรังษี	เจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ วัดเจียงอีศรีมงคลวราราม อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ	๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑
๒	พระราชธรรมสารสุธี,ดร.	เจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ วัดมหาพุทธาราม อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ	๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๑
๓	พระครูวิบูลย์ธรรมภาณ (หลวงปู่ธัมมา พิทักษา)	เจ้าอาวาสวัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ	๑๗ มิถุนายน ๒๕๖๑
๔	พระครูสันติธรรมานุวัตร	รองเจ้าคณะอำเภอเมือง วัดหนองไผ่ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ	๙ กรกฎาคม ๒๕๖๑
๕	พระครูปริยัติวีราภรณ์	ที่ปรึกษาผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ	๒๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑
๖	พระครูสุตกัลยาณคุณ	เจ้าอาวาสวัดวังไฮ เจ้าคณะตำบลหญ้าปล้อง	๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑
๗	พระครูโกศลสุตคุณ	เจ้าอาวาสวัดบ้านเอก ตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ	๗ กรกฎาคม ๒๕๖๑

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ (ฆราวาส) ที่ให้การสัมภาษณ์ มีจำนวน ๔ ท่าน ดังนี้

ที่	รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ	ตำแหน่ง/สถานที่	วันสัมภาษณ์
๑	นายประหยัด ถิลา	วัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ	๒๒ กรกฎาคม๒๕๖๑
๒	นายเสน่ห์ นามจันทรา	ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหญ้าปล้อง	๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑
๓	นายสมสุข สายเพชร	ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านเอกสร้างเรือง	๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑
๔	นายบุญฤกษ์ โสรเนตร	ข้าราชการบำนาญ	๑๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑

รายชื่อผู้นำหมู่บ้านที่ให้การสัมภาษณ์ มีจำนวน ๓ ท่าน ดังนี้

ที่	รายชื่อผู้นำหมู่บ้าน	ตำแหน่ง/สถานที่	วันสัมภาษณ์
๑	นางพรทิพย์ แสงฟ้า	กำนันตำบลหญ้าปล้อง	๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑
๒	นายประสาท ดั่งวงค์	ผู้ใหญ่บ้านเอก	๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑
๓	นายมณเฑียร จันตะ	ผู้ใหญ่บ้านหญ้าปล้อง	๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑

ปราชญ์ท้องถิ่นที่ให้การสัมภาษณ์ มีจำนวน ๒ ท่าน ดังนี้

ที่	รายชื่อผู้นำหมู่บ้าน	ตำแหน่ง/สถานที่	วันสัมภาษณ์
๑	นายบุญเรือง ขันตา	มัคนายกวัดสร้างเรือง	๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑
๒	นายพรมมา ธิปเทศ	ผู้ประสานงานวัดพระธาตุเรืองรอง	๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑

ภาคผนวก ง.
ภาพการสัมภาษณ์เกี่ยวกับงานวิจัย

สัมภาษณ์ พระราชธรรมสารสุธี รองเจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ วัดมหาพุทธาราม
อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ, ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูวิบูลย์ธรรมภาณ (ธัมมา พิทักษา) เจ้าอาวาสวัดพระธาตุเรืองรอง
อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ, ๑๗ มิถุนายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูสุตกัลยาณคุณ, เจ้าคณะตำบลหญ้าปล้อง, วัดวังไฮ ตำบลหญ้าปล้อง
อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ, ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูโกศลสุตคุณ, เจ้าอาวาสบ้านเอก, ตำบลหนองปล้อง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ, ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูปริยัติวีราภรณ์, ที่ปรึกษาผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ, ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายเสน่ห์ นามจันทรา, ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ, ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายบุญฤกษ์ โสรเนตร ข้าราชการบำนาญ ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางพรทิพย์ แสงฟ้า กำนันตำบลหญ้าปล้อง ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ นายมณเทียร จันตะ ผู้ใหญ่บ้านบ้านหญ้าปล้อง ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อผู้วิจัย : พระพงศ์พิสิฐ ฉายา สุภาจาโร นามสกุล สุระ

วัน เดือน ปี เกิด : เกิดศุกร์ที่ ๑๐ เดือน กันยายน พุทธศักราช ๒๕๑๔

ภูมิลำเนา : ๓๘/๑ หมู่ที่ ๔ บ้านตาคง ตำบลตาคง อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์

การศึกษา : นักธรรมชั้นเอก สำนักเรียนวัดวัดระหาร จังหวัดศรีสะเกษ (๒๕๔๐)
จบชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. ๒๕๔๓ จากศูนย์ศึกษานอกโรงเรียน
อำเภอปรางค์กู่ (กศน.) จังหวัดศรีสะเกษ

ปีเข้าศึกษา : เข้าศึกษาต่อมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ เมื่อปี ๒๕๕๔
คณะพุทธศาสตรบัณฑิต พธ.บ. สาขาพุทธศาสนา รุ่นที่ ๖๑

ปีที่สำเร็จการศึกษา : ๓๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙

บรรพชา : ๑๘ พฤษภาคม ๒๕๓๖ วัดระหาร ตำบลสมอ อำเภอปรางค์กู่ จังหวัด
ศรีสะเกษ โดยมีพระครูสารกิจวิมลเป็นพระอุปัชฌาย์ เจ้าอาวาสวัดระหาร

อุปสมบท : ๑๘ พฤษภาคม ๒๕๓๖ วัดระหาร ตำบลสมอ อำเภอปรางค์กู่ จังหวัด
ศรีสะเกษ โดยมีพระครูสารกิจวิมล เป็นพระอุปัชฌาย์เจ้าอาวาสวัดระหาร
พระกรรมวาจาจารย์ พระอธิการผล กลฺยาโณ เจ้าอาวาสวัดสมอ
พระอนุสาวนาจารย์ พระลี อาภสฺสโร วัดระหาร

ปีเข้าศึกษา : ๑ มิถุนายน ๒๕๕๙ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา รุ่นที่ ๑ วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

ปีที่สำเร็จการศึกษา : ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

ที่อยู่ปัจจุบัน : ที่พักสงฆ์บ้านคูวงค์ ตำบลตองปิด อำเภอน้ำเกลี้ยง จังหวัดศรีสะเกษ

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์กับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ” มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาภูมิหลังของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ ๒) เพื่อศึกษาสภาพการแนวทางอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอดีตและปัจจุบัน วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ ๓) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรค และเสนอแนวทางการส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยได้ศึกษาเนื้อหาสาระต่าง ๆ ดังที่ได้นำเสนอมาเป็นลำดับนั้น สามารถประมวลสรุปได้ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษา ผู้วิจัยสามารถสรุปผลได้ดังนี้

๑. ภูมิหลังของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า เกิดจากเจตนารมณ์ของพระครูวิบูลธรรมภาณ (หลวงปู่ธัมมา พิทักษา) ที่ตระหนักในการเปลี่ยนแปลงของโลกที่เป็นไปอย่างรวดเร็วได้ทำลายวิถีชีวิตและวัฒนธรรมเก่าแก่ของท้องถิ่นลง จึงมีแนวคิดควรมีแหล่งเรียนรู้วิถีชีวิต ประวัติศาสตร์ และอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ชนสี่เผ่าอันเป็นบรรพบุรุษดั้งเดิมของชาวศรีสะเกษเอาไว้ ประกอบด้วย ส่วย เขมร ลาว เยอ จึงได้สร้างพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านขึ้นให้ชื่อว่า “พระธาตุเรืองรอง” หรือที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “พิพิธภัณฑ์สี่เผ่าไทย” โดยเป็นการจัดแสดงแบบจำลองปูนปั้น ปริศนาธรรม ตลอดจนโบราณวัตถุและเครื่องมือเครื่องใช้อันเป็นวิถีชีวิตของชนสี่เผ่า ที่เคยใช้นับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน รวมถึงภาพเขียนฝาผนังที่บอกเล่าเรื่องราวต่าง ๆ เช่น สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ และแหล่งโบราณคดีในเขตอีสานใต้ วรรณกรรมท้องถิ่น และวิถีชีวิตพื้นบ้าน เพื่อให้ชนรุ่นหลังได้เข้าใจถึงรากเหง้าความเป็นมาและตัวตนของตนเองได้เพิ่มขึ้น ทั้งยังเป็นการปลูกจิตสำนึกให้เกิดความรัก ความหวงแหน ในคุณค่ามรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่คู่กับชุมชนสังคมสืบไป

๒. สภาพการแนวทางอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอดีตและปัจจุบันวัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า พระครูวิบูลธรรมภาณ (หลวงปู่ธัมมา พิทักษา) เป็นพระสงฆ์ที่มองเห็นความสำคัญของศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ทั้งยังมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล ที่จะทำให้ประชาชนได้เรียนรู้เรื่องราวที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของตน และเป็นผู้มีบทบาทสำคัญต่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง ซึ่งสภาพการแนวทางอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอดีตถึงปัจจุบัน มีปัจจัยทั้งภายในและภายนอกที่เกี่ยวข้องต่อการดำเนินการอนุรักษ์ คือ

ปัจจัยภายใน มีการตั้งคณะกรรมการวัดซึ่งเป็นชาวบ้านสร้างเรือง อันเป็นที่ตั้งของวัดได้เข้ามาช่วยเหลือดำเนินงานบางอย่างในลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยมีพระครูวิบูลธรรมภาณ หรือหลวงปู่ธัมมา พิทักษา เป็นประธานคณะกรรมการ ทั้งยังเป็นผู้ที่มีบทบาทหน้าที่ในการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์พระธาตุเรืองรอง และเป็นกำลังหลักในการดำเนินการและตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ แต่เพียงผู้เดียวตั้งแต่เริ่มก่อตั้งพระธาตุเรืองรองจนถึงปัจจุบัน

ปัจจัยภายนอก มีการสนับสนุนช่วยเหลือจากองค์กรและหน่วยงานราชการต่าง ๆ เช่น มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ สภาวัฒนธรรมจังหวัด สถานศึกษา และชุมชนท้องถิ่น ซึ่งมีบทบาทในการให้ข้อเสนอแนะและแลกเปลี่ยนประสบการณ์งานพิพิธภัณฑ์ แต่ก็ไม่ได้มีความต่อเนื่องเท่าที่ควร

ผู้วิจัยมีข้อสังเกตว่า การบริหารจัดการที่รวมศูนย์อยู่ที่พระครูวิบูลธรรมภาณหรือหลวงปู่ ธัมมา พิทักษา อย่างเบ็ดเสร็จนั้น ทำให้การเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและตัดสินใจงานพิพิธภัณฑ์ของหน่วยงานต่าง ๆ และชุมชน มีอยู่ค่อนข้างน้อย ถึงแม้จะมีการแต่งตั้งบุคคลในชุมชนให้เข้ามาเป็นคณะกรรมการร่วมในการบริหารจัดการก็ตาม ซึ่งอาจทำให้ขาดความรู้ความเข้าใจและมองข้ามความสำคัญในการทำหน้าที่ของพิพิธภัณฑ์ ซึ่งอาจเป็นสาเหตุให้การส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นพระธาตุเรืองรองขาดความต่อเนื่องต่อการดำเนินงานด้านพิพิธภัณฑ์ในอนาคตได้

๓. ปัญหา อุปสรรค และเสนอแนวทางการส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ

ผลการศึกษาปัญหาอุปสรรคบทบาทพระสงฆ์ต่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น พบว่า

๑) ด้านการอนุรักษ์ดูแลรักษา ซึ่งพระสงฆ์ประสบปัญหาขาดความรู้ความเข้าใจในการดูแลรักษาโบราณวัตถุอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมหรือไม่มีประสบการณ์ในการดูแลรักษาวัตถุทางศิลปวัฒนธรรมเหล่านี้ เนื่องจากขาดการประสานความร่วมมือกับองค์กร หน่วยงาน และชุมชนท้องถิ่น รวมถึงงบประมาณไม่ได้รับการส่งเสริมเท่าที่ควรเพื่อการรักษาดูแลให้สืบสานไปสู่อนุชนรุ่นหลัง

๒) ด้านการเผยแพร่และฟื้นฟู ซึ่งพระสงฆ์ประสบปัญหาขาดผู้รู้ที่ทรงภูมิวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อขับเคลื่อนรณรงค์เผยแพร่ให้ความรู้ และยังขาดกระบวนการมีส่วนร่วมสนับสนุนจากภายนอกที่ไม่ตอบสนองและสนับสนุนอย่างเต็มกำลัง ทั้งในด้านงบประมาณ กำลังแรงกาย และสติปัญญา เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องในงานพัฒนาเผยแพร่และฟื้นฟูเอกลักษณ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรม

๓) ด้านบุคลากร พระธาตุเรืองรองถือเป็นแหล่งเรียนรู้ทางมรดกศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น ทั้งยังเป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าของนักวิชาการ นักเรียน นักศึกษาจากสถานศึกษาและประชาชนทั่วไปทั้งในท้องถิ่นและนอกท้องถิ่น รวมทั้งเป็นศูนย์กลางการจัดกิกรรมด้านต่าง ๆ ของชุมชน แต่พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นที่จัดตั้งในวัดหรือศาสนาสถานส่วนใหญ่ ยังขาดบุคลากรที่จะทำหน้าที่ ที่จำเป็นตามลักษณะงานพิพิธภัณฑ์ เช่น นักวิชาการ เจ้าหน้าที่ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ หรือปราชญ์ผู้ทรงภูมิปัญญาของท้องถิ่น จึงทำให้พิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรองขาดการพัฒนาให้น่าสนใจ และขาดพลังที่จะขับเคลื่อนให้งานพิพิธภัณฑ์เป็นแหล่งการเรียนรู้ หรือ แหล่งท่องเที่ยวของท้องถิ่นได้

๔) ด้านการบริหารจัดการ เนื่องจากพระธาตุเรืองรอง เป็นพิพิธภัณฑ์ที่ตั้งอยู่ภายในวัด ซึ่งเกิดจากการดำริของพระครูวิบูลธรรมภาณ หรือหลวงปู่ธัมมา พิทักษา ผู้ดูแลและบริหารจัดการจึงเป็นเจ้า

อาวาส คือ หลวงปู่ธัมมา พิทักษา เป็นผู้บริหารงานต่าง ๆ และรับผิดชอบตัดสินใจเองเพียงผู้เดียว ทั้งการจัดแสดงวัตถุ และการควบคุมดูแลพระธาตุเรืองรองจึงทำให้ประสบปัญหาไม่สามารถดูแลจัดการพระธาตุเรืองรองได้อย่างเต็มที่ และอาจส่งผลกระทบต่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรองในอนาคตอีกด้วย หากไม่มีหลวงปู่ธัมมา พิทักษา แล้ว

ผลการศึกษาแนวทางการส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม พบว่าจากการศึกษาการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับพระธาตุเรืองรอง ทำให้ได้แนวทางการปฏิบัติเพื่อส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ต่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ดังนี้

๑) บทบาทต่อการเป็นผู้นำ/แบบอย่างในการสืบสาน พระสงฆ์ถือว่าเป็นผู้นำในทางจิตใจเป็นที่เคารพนับถือและยอมรับของชุมชนสังคมมาช้านาน ชาวบ้านจึงมองพระสงฆ์ว่าเป็นผู้นำชาวบ้านในทางที่ดี เกื้อกูลชาวบ้านมีจริยาวัตรที่งดงามควรแก่การปฏิบัติตาม มีเวลาอยู่กับชาวบ้านตลอด จึงสามารถขอความร่วมมือจากชาวบ้าน กลุ่มบุคคล องค์กรของรัฐได้เป็นอย่างดี สามารถที่จะนำเอาจารีตประเพณีและวัฒนธรรม ค่านิยม บรรทัดฐานทางสังคมมาเป็นกลยุทธ์ในการอนุรักษ์ได้

๒) บทบาทต่อการส่งเสริมความร่วมมือสนับสนุน การสร้างการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น พระสงฆ์หรือวัดในฐานะเป็นศูนย์กลางทางจิตใจของชุมชนสามารถที่จะสร้างความร่วมมือสนับสนุนจากทุกฝ่ายทั้งภาครัฐ เอกชน สถานศึกษา และชุมชนในการส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยรณรงค์ให้ทุกภาคส่วนเกิดความตระหนักในการมีส่วนร่วมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างจริงจัง ในลักษณะ “ร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมเรียนรู้ ในฐานะของการเป็นเจ้าของและการเป็นหุ้นส่วนทางสังคมร่วมกัน

๓) บทบาทต่อการส่งเสริมการบริหารจัดการอย่างมีส่วนรวม ควรมีการจัดตั้งคณะกรรมการในรูปแบบองค์กร เพื่อดำเนินการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมอย่างเป็นทางการ ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ขอความสนับสนุนจากปราชญ์ท้องถิ่นให้ข้อมูล ตลอดจนส่งเสริมประสานความร่วมมือจากหน่วยงานของภาครัฐ ภาคเอกชน และสถานศึกษา เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม มีการแลกเปลี่ยนทัศนคติ ความรู้ต่าง ๆ อีกทั้งยังเป็นการทราบปัญหาของการแสวงหาแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูร่วมกันทุกฝ่ายเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมนำไปสู่สำนึกร่วมของคนในท้องถิ่นให้เห็นคุณค่าและรู้จักหวงแหนศิลปวัฒนธรรมของตน

๔) บทบาทต่อการเผยแพร่และฟื้นฟู วัดถือเป็นสถาบันทางศาสนาที่สำคัญ เพราะเป็นศูนย์รวมแหล่งความรู้แขนงต่าง ๆ พระสงฆ์จึงมีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นจิตสำนึกร่วมในการฟื้นฟูและเผยแพร่เพื่อการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมประเพณีในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การเทศน์ การอบรมการเรียนการสอน รวมถึงความสามารถในการเป็นผู้ประสานกับหน่วยงานของจังหวัดหรือท้องถิ่นทั้งภาครัฐและเอกชน และตัวบุคคล เพื่อช่วยจัดการเผยแพร่และฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณีให้เป็นที่รู้จักได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยการสร้างสื่อประชาสัมพันธ์การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง เช่น คู่มือ หนังสื่อแนะนำพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น แผ่นพับแนะนำพิพิธภัณฑ์ และเว็ปไซด์ที่ทันสมัย มีเนื้อหาน่าสนใจดึงดูดให้ไปเข้าเยี่ยมชม นอกจากนี้หลาย ๆ พื้นที่คนในชุมชนเองยังไม่ทราบว่าพิพิธภัณฑ์มีความ

น่าสนใจอย่างไร เพียงแต่รับรู้ถึงกิจกรรมที่พิพิธภัณฑ์ดำเนินอยู่ พระสงฆ์จึงควรสร้างช่องทางการสื่อสารประชาสัมพันธ์ให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความสำคัญและคุณค่าของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น

๕) บทบาทต่อการเสริมสร้างปราชญ์ท้องถิ่น*ใน*การให้ความรู้ พระธาตุเรืองรองถือเป็นศูนย์กลางของการอนุรักษ์และเก็บรวบรวมข้อมูลทางวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สำคัญ ทั้งยังเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อการศึกษาค้นคว้า การให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับมรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นการเล่าเรื่องราวความเป็นมา ความเชื่อ ในวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นจึงเป็นภารกิจสำคัญ เช่น ควรจัดให้มีปราชญ์ชาวบ้านในการให้ความรู้แก่ผู้เข้าชม หรือการจัดให้มีมัคคุเทศก์น้อย เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นตนเองจากศิลปวัฒนธรรมที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑ์และที่มีอยู่ในชุมชน เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจในประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของตน

๖) บทบาทต่อการสร้างเครือข่ายพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน บทบาทต่อการสร้างเครือข่ายนับเป็นจุดเด่นอย่างหนึ่งสำหรับพิพิธภัณฑ์วัด ทั้งภายในท้องถิ่นและภายนอก เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาในการจัดกิจกรรมและการสนับสนุนในลักษณะการถ่ายทอดข้อมูลพื้นฐานในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านการบริหารจัดการ การสร้างความร่วมมือ การเผยแพร่และฟื้นฟู ทั้งยังเป็นการพบปะอบรมเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารกระบวนการด้านพิพิธภัณฑ์ ซึ่งย่อมจะก่อให้เกิดมุมมองที่แตกต่าง เกิดการสร้างและรวมกลุ่มเครือข่ายในลักษณะการบูรณาการเพื่อให้พิพิธภัณฑ์แต่ละแห่งประสบความสำเร็จร่วมกันและสามารถนำไปสู่การพัฒนาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการดำเนินงานพิพิธภัณฑ์วัดของพระสงฆ์ในส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้เกิดความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรมได้ง่ายกว่า ทั้งยังเป็นการให้แรงบันดาลใจต่อกันในการสร้างสรรค์งานเพื่อสังคมต่อไป ดังคำกล่าวที่ว่า “กำลังใจจากคนภายนอกช่วยสร้างแรงบันดาลใจและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับคนใน ย่อมเป็นตัวบ่งชี้ถึงความสำเร็จได้”

๕.๒ อภิปรายผล

จากผลการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์กับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ ผู้วิจัยมีประเด็นที่เป็นข้ออภิปรายดังนี้

๑. ภูมิหลังของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง เป็นการจัดตั้งที่สืบเนื่องมาจากวิสัยทัศน์ของพระสงฆ์หรือวัดเพื่อต้องการตั้งพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านให้เป็นสถานที่สำหรับเก็บรักษาองค์ความรู้มรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของชนสี่เผ่าที่อาศัยอยู่ในจังหวัดศรีสะเกษ คือ ส่วย ลาว เขมร เยอ ไม่ให้สูญหาย ซึ่งนอกจากจะเป็นแหล่งอนุรักษ์ฯให้ชุมชนแล้ว ยังใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ จิรโชค วีระสัย ที่ให้ทัศนะว่า “จุดประสงค์ในการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ในปัจจุบัน คือ การเก็บรักษา การศึกษาหาความรู้ และการจัดแสดงนิทรรศการวัตถุทางวัฒนธรรม เพื่อสะท้อนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ในกาลเวลา และสภาพแวดล้อมที่แตก ต่างกัน พิพิธภัณฑ์ถือเป็นแหล่งการศึกษาที่มีประโยชน์ต่อคนที่ไม่รู้หนังสือ เนื่องจากสามารถมองเห็นเป็นรูปธรรมได้ โดยแนวคิดนี้ทั้งยังเป็นการปรับปรุงเพิ่มเติมในส่วนที่เป็นการอนุรักษ์ และยังเป็นการเชิดชูภูมิปัญญาของบรรพบุรุษฯ

เพื่อเป็นการแสดงความกตัญญูกตเวทีอีกส่วนหนึ่งด้วย”[๔๖] การก่อตั้งพระธาตุเรืองรองขึ้น จึงมีจุดมุ่งหมายเพื่อเป็นการช่วยอนุรักษ์รักษาป้องกันมรดกทางศิลปวัฒนธรรมให้คงอยู่คู่กับท้องถิ่นได้อย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับ สำนักหอจดหมายแห่งชาติ “ที่อธิบายถึงลักษณะของการอนุรักษ์ (Conservation) ไว้ ๒ นัย กล่าวคือ ๑) การป้องกัน (Prevention) เป็นวิธีการชะลอการชำรุดหรือเสื่อมสภาพที่จะเกิดซึ่งก่อนที่จะป้องกันมิให้เกิดความชำรุดหรือเสื่อมสภาพได้นั้นจำเป็นจะต้องเข้าใจถึงคุณสมบัติของวัตถุสาเหตุ และปัญหาต่าง ๆ ที่อาจก่อให้เกิดความชำรุดเสื่อมสภาพ เพื่อที่จะสามารถเลือกวิธีการป้องกันและหลีกเลี่ยงปัญหาต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม ซึ่งจะเป็นสิ่งที่ดีที่สุดในการที่จะอนุรักษ์นั้น ๆ ให้คงอยู่ได้ตลอดไป ๒) การปฏิบัติการอนุรักษ์ เป็นวิธีการนำมาเพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่ได้เกิดขึ้น โดยการกำจัดปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นออกไปให้หมด แล้วซ่อมแซมหรือเสริมสร้างให้กลับคืนสู่สภาพเดิมหรือใกล้เคียงสภาพเดิมที่สุด ทั้งความแข็งแรง รูปแบบ และเนื้อวัสดุ ทั้งนี้วิธีการที่นำมาใช้นี้จะต้องไม่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใด ๆ และสามารถแก้ไขให้กลับไปเหมือนเดิมได้ ซึ่งกระบวนการดังกล่าวถือเป็นหน้าที่ของนักอนุรักษ์ที่ได้รับการฝึกอบรมมาแล้วเป็นอย่างดี”[๔๗] โดยเฉพาะพิพิธภัณฑ์วัดซึ่งนับวันจะมีบทบาทในสังคมมากขึ้น เพราะเป็นหน่วยงานที่จะอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมระดับท้องถิ่นเอาไว้ ตลอดจนยังเป็นแหล่งที่คนในชุมชนสังคมจะสามารถแสวงหาความรู้และความบันเทิงทางวิชาการได้อย่างกว้างขวางอีกด้วย

๒. สภาพการแนวทางอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอดีตและปัจจุบันวัดพระธาตุเรืองรอง ในช่วงเวลาที่ผ่านมา ความต้องการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นมีมากขึ้น ซึ่งส่วนใหญ่แนวทางอนุรักษ์มักเป็นการชี้นำความคิดจากผู้นำชุมชน เช่น พระสงฆ์ จึงทำให้เกิดการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์อยู่ในวัด เช่นเดียวกับพระธาตุเรืองรองถือเป็นสถานที่สำคัญในการรวบรวมและจัดแสดงศิลปวัตถุและโบราณวัตถุของชาวบ้านกลุ่มชาติพันธ์ชุมชนสี่เผ่าไทย สอดคล้องกับทัศนะของ ต่อจรัส พงษ์สาลี ที่กล่าวว่า “ทั้งนี้อาจเป็นเพราะวัดในท้องถิ่นเป็นศูนย์รวมของชุมชน นอกจากนั้น วัดยังเป็นแหล่งที่มีสิ่งของต่าง ๆ รวบรวมอยู่ พระสงฆ์ซึ่งได้รับความเชื่อถือและมีบทบาทสำคัญในชุมชนระดับท้องถิ่น จะได้รับการถวายจากผู้มีจิตศรัทธาในวาระต่าง ๆ ทำให้เป็นแหล่งที่มาของวัตถุที่จะสามารถนำไปจัดแสดงเพื่อสื่อให้เห็นถึงวิถีชีวิต รวมทั้งรูปแบบวัฒนธรรมของชุมชนได้เป็นอย่างดี”[๔๘]ซึ่งจะทำให้ประชาชนได้เรียนรู้เรื่องราวที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของตน ทั้งยังเป็นที่เก็บรวบรวมทางภูมิปัญญา เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ และเพื่อเป็นหลักฐานที่บรรดาผู้มีสติปัญญาจะใช้เป็นสถานที่ค้นคว้า ซึ่งสอดคล้องกับ พระพชรพร โชติวโร ที่กล่าวว่า “การอนุรักษ์โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ตลอดจนภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น มีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะเป็นการสงวนรักษา

---

[๔๖]จิรโชค วีระสัย, “มิติทางวัฒนธรรมในการจัดทำพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น”, **เอกสารการประกอบการพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในประเทศไทย**, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, ๒๕๔๐).

[๔๗]สำนักหอจดหมายแห่งชาติ อ้างใน พระอธิการวิน ทีปธมฺโม (อิ่มใจ), “บทบาทของพระสงฆ์ต่อการอนุรักษ์ประเพณีการแข่งเรือยาว วัดท่าหลวง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

[๔๘]ต่อจรัส พงษ์สาลี, “พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในประเทศไทย”, **รายงานการวิจัย**, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธรองค์การมหาชน, ๒๕๔๗).

และบูรณะผลิตผลทางด้านวัฒนธรรม ที่สะท้อนให้เห็นแนวคิดอุดมการณ์ และความเชื่อทางศาสนา สถานที่ที่รวบรวมโบราณศิลปวัตถุและภูมิปัญญาท้องถิ่น ก็คือ วัด โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้ทำหน้าที่ในการอนุรักษ์และสืบทอด”[๔๙]สอดคล้องกับ กรมศิลปากร ที่ให้ความเห็นว่า “พระสงฆ์สามารถนำวิทยาการความรู้ที่เป็นประโยชน์มาถ่ายทอดให้แก่ประชาชน โดยการศึกษาหาความรู้จากสื่อต่าง ๆ เช่น หนังสือพิมพ์วิทยุ โทรทัศน์ และนอกจากพระสงฆ์จะเป็นผู้เรียนรู้ถ่ายทอดมาโดยตรงแล้ว จะต้องเป็นผู้ประสานงานระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับชาวบ้านให้ร่วมมือกันดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์ต่อชุมชน เช่น สนับสนุนอบรมสั่งสอนชาวบ้านให้เห็นคุณค่าของมรดกวัฒนธรรมของตน และชักชวนชาวบ้านให้ร่วมมือกันจัดกิจกรรมเพื่อการดูแลรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีในท้องถิ่นให้มั่นคงและทรงคุณค่าอยู่เสมอ เช่น การดูแลรักษา พัฒนา ส่งเสริม ฟื้นฟู ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้มีอยู่ต่อไป”[๕๐]และสอดคล้องกับ สุภาพร มากแจ้ง ที่กล่าวในงานวิจัยเรื่องวิถีชีวิตของชาวมอญบางกระดี่ว่า “ภูมิปัญญาชาวบ้านควรได้รับการอนุรักษ์พัฒนาให้เป็นระบบและสืบทอดแก่อนุชน ชุมชน สถานศึกษา และวัด เป็นส่วนหนึ่งที่ได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ประเพณี”[๕๑]

แต่อย่างไรก็ตาม เนื่องจากสภาพการแนวทางอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอดีตถึงปัจจุบันวัดพระธาตุเรืองรอง ที่มีพระครูวิบูลธรรมภาณ เป็นผู้ที่มีบทบาทหน้าที่ในการบริหารจัดการ และเป็นกำลังหลักในการดำเนินการและตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ แต่เพียงผู้เดียว จึงทำให้ขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งอาจก่อให้เกิดความไม่ต่อเนื่องในการบริหารจัดการต่อการอนุรักษ์ในอนาคตได้ สอดคล้องกับ กฤษฎา ตัสมา ที่กล่าวว่า “การขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน ย่อมทำให้การดำเนินงานพิพิธภัณฑ์ขาดความต่อเนื่อง ขาดการพัฒนาในการจัดกิจกรรมของพิพิธภัณฑ์ ดังนั้น รูปแบบการจัดการที่เหมาะสมจะต้องให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เชิญปราชญ์ชาวบ้าน ผู้ที่มีความรู้ในการให้ข้อมูลและขอความสนับสนุนจากกลุ่มชาวบ้านในท้องถิ่น สถาบันการศึกษา มหาวิทยาลัย หน่วยงานของภาครัฐ และเอกชน ซึ่งจะนำไปสู่สำนึกร่วมของคนในท้องถิ่น ให้รู้จักหวงแหนและเห็นคุณค่าในท้องถิ่น ขณะเดียวกันยังสามารถเชื่อมโยงสายสัมพันธ์ของคนในชุมชนได้ด้วย”[๕๒]

๓. ปัญหา อุปสรรค และแนวทางการส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรองฯ จากการวิจัยสัมภาษณ์กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิทำให้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับเงื่อนไขที่เป็นปัญหาอุปสรรคสำคัญต่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของพระสงฆ์วัดพระธาตุเรืองรอง เช่น ด้านการ

---

[๔๙]พระพชรพร โชติวโร, “ศึกษากระบวนการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น กรณีศึกษาวัดร้องเม็งจังหวัดเชียงใหม่”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

[๕๐]กรมศิลปากร, **โครงการดูแลทรัพย์สินทางศิลปวัฒนธรรมของชาติของพระสงฆาธิการ**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักโบราณคดีศิลปากร, ๒๕๕๐).

[๕๑]สุภาพร มากแจ้ง, **การศึกษาวิถีชีวิตมอญบางกระดี่**, (ศูนย์ศึกษาและปฏิบัติการอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น: สถาบันราชภัฏธนบุรี, ๒๕๔๐).

[๕๒]กฤษฎา ตัสมา, “การจัดการพิพิธภัณฑ์วัดศรีสุวรรณ อำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา”, (**วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๖).

บริหารจัดการ ซึ่งสอดคล้องกับ อลงกรณ์ จุฑาเกตุ ที่กล่าวในงานวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนรู้ของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกรุงเทพมหานครว่า “พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกรุงเทพมหานครแม้มีโครงสร้างการบริหารงานที่ชัดเจน แต่ยังขาดความคล่องตัวในการบริหารจัดการ จึงทำให้การเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนมีอยู่ค่อยข้างน้อยถึงแม้จะมีการแต่งตั้งบุคคลในชุมชนเข้ามาเป็นคณะกรรมการแต่ก็ยังไม่มีบทบาทหรือส่วนร่วมในการบริหารจัดการอย่างแท้จริง”[๕๓] ส่วนแนวทางการส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ที่สำคัญเพื่อให้เกิดความสำเร็จในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรองฯ เช่น บทบาทต่อการเป็นผู้นำ/แบบอย่างในการสืบสาน บทบาทต่อการส่งเสริมความร่วมมือสนับสนุน บทบาทต่อการส่งเสริมการบริหารจัดการอย่างมีส่วนรวม บทบาทต่อการเผยแพร่และฟื้นฟู บทบาทต่อการเสริมสร้างปราชญ์ท้องถิ่นในการให้ความรู้ และบทบาทต่อการสร้างเครือข่ายพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านซึ่งสอดคล้องกับ บุษยมาส แดงขำ[๕๔]ที่กล่าวในงานวิจัยเรื่องการจัดการพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดฝั่งคลองฯ อำเภอปากพลีจังหวัดนครนายกว่า “แนวทางที่เหมาะสมในการจัดการพิพิธภัณฑ์วัดฝั่งคลองแบ่งออกเป็น ๕ ด้าน กล่าวคือ ด้านการจัดการข้อมูลด้านสถานที่ ด้านงบประมาณ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน และด้านผู้รับผิดชอบในการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์วัดฯ” จะเห็นได้ว่า บทบาทพระสงฆ์ในการส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นจึงต้องคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ เช่น บทบาทต่อการส่งเสริมความร่วมมือสนับสนุน บทบาทต่อการส่งเสริมการบริหารจัดการอย่างมีส่วนรวม บทบาทต่อการเผยแพร่และฟื้นฟู บทบาทต่อการเสริมสร้างปราชญ์ท้องถิ่น***ใน***การให้ความรู้ และบทบาทต่อการสร้างเครือข่ายพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านเป็นสำคัญ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการดำเนินงานที่เกี่ยวเนื่องด้วยพิพิธภัณฑ์ให้สามารถส่งเสริมในการทำหน้าที่ดูแลรักษาอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืนต่อไป

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

ผู้วิจัยให้ข้อแนะนำว่า การส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรอง ควรต้องจัดการส่งเสริมให้ครบทั้ง ๖ ด้านอย่างสมดุล คือ ๑) บทบาทต่อการเป็นผู้นำ/แบบอย่างในการสืบสาน ๒) บทบาทต่อการส่งเสริมความร่วมมือสนับสนุน ๓) บทบาทต่อการส่งเสริมการบริหารจัดการอย่างมีส่วนรวม ๔) บทบาทต่อการเผยแพร่และฟื้นฟู ๕) บทบาทต่อการเสริมสร้างปราชญ์ท้องถิ่นในการให้ความรู้ และ ๖) บทบาทต่อการสร้างเครือข่ายพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน เพื่อให้พิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรองสามารถเป็นแหล่งเรียนรู้และเป็นแหล่งท่องเที่ยวของคนในท้องถิ่นและประชาชนทั่วไป โดยหัวใจสำคัญ คือ การส่งเสริมการบริหารจัดการ

---

[๕๓]อลงกรณ์ จุฑาเกตุ, “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนรู้ของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกรุงเทพมหานคร”, **ในวารสาร Veridian E-Journal**, ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๓ (กันยายน–ธันวาคม ๒๕๕๗) : ๑๑-๑๙.

[๕๔]บุษยมาส แดงขำ, “แนวทางการจัดการพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดฝั่งคลอง(ไทยพวน)ตำบลเกาะหวาย อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตศึกษา: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๖).

อย่างมีส่วนรวม เพื่อสร้างความร่วมมือในการส่งเสริมให้รักท้องถิ่น เกิดความหวงแหนในภูมิปัญญาที่มีในท้องถิ่นของตน สิ่งสำคัญต่อมาคือการสร้างเครือข่ายพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน เพื่อการขับเคลื่อนแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เช่น การจัดกิจกรรมส่งเสริม เพื่อให้พิพิธภัณฑ์เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และสามารถนำไปสู่การพัฒนาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการดำเนินงานพิพิธภัณฑ์วัดของพระสงฆ์ในการส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้เกิดความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ” มุ่งเน้นศึกษาความเป็นมาในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของพระสงฆ์ ซึ่งอาจไม่ได้ลงรายละเอียดในด้านใดด้านหนึ่งอย่างชัดเจน ดังนั้นหากมีการศึกษาวิจัยในครั้งต่อไป ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะว่า

๑. ควรมีการศึกษาในการมีส่วนร่วมของประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมอันเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและแหล่งศึกษาที่ส่งเสริมการอนุรักษ์เพื่อให้เกิดความอย่างยั่งยืน

๒. ควรมีการศึกษาในการบริหารจัดการ เพื่อการพัฒนาพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรอง ให้มีมาตรฐานเดียวกับการบริหารจัดการงานพิพิธภัณฑ์ในระดับชาติ

๓. ควรมีการศึกษาวิจัยรูปแบบการบริหารงานพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรอง เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรม

๔. ควรเอาหลักธรรมไปนำพาการส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปะวัฒนท้องและการบริหารการจัดการพิพิธภัณฑ์อย่างถูกดีงาม โดยนำหลักธรรม ดังนี้ คือ หลักธรรมอิทธิบาท ๔ หลักธรรมสังคหวัตถุ ๔ หลักธรรมอปริหานิยธรรม ๗ และหลักธรรมสาราณียธรรม ๖ เป็นต้น

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย:

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ

กรมศิลปากร. **วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัดศรีสะเกษ**. คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๔.

กรมศิลปากร. **โครงการดูแลทรัพย์สินทางศิลปวัฒนธรรมของชาติของพระสงฆาธิการ.** กรุงเทพมหานคร: สำนักโบราณคดีศิลปากร, ๒๕๕๐.

กระทรวงวัฒนธรรม. **ฐานระบบคิดการตั้งกระทรวงวัฒนธรรมและการดำเนินงานวัฒนธรรมยุคปฏิรูประบบราชการ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ๒๕๓๕.

จารุวรรณ ธรรมวัตร. **ภูมิปัญญาอีสาน**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. อุบลราชธานี: ศิริธรรมออฟเซ็ท, ๒๕๔๓.

จิรโชค วีระสัย. “มิติทางวัฒนธรรมในการจัดทำพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น”. **เอกสารการประกอบการอบรมพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในประเทศไทย**. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, ๒๕๔๐.

จำนงค์ อดิวัฒนสิทธิ์ และคณะ. **สังคมวิทยา**. พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๓.

————. **สังคมวิทยาศาสนา**. กรุงเทพมหานคร: แพร่วิทยา, ๒๕๒๕.

ดนัย ไชยโยธา. **สังคม วัฒนธรรม และประเพณีไทย.** พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: โอ เอส พริ้นติ้ง เฮ้าส์. ๒๕๔๖,

นงเยาว์ ชาญณรงค์. **ศาสนากับสังคม**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๗.

นิธิ เอียวศรีวงศ์. **ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการทรัพยากร**. กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พลับลิชชิ่ง, ๒๕๓๖.

ประกอบ คู่ชัยภูมิ. **เพลงพื้นบ้านสุรินทร์**. นครราชสีมา: วิทยาลัยครูนครราชสีมา, ๒๕๓๘.

ประเวศ วะสี**. การศึกษาชาติกับภูมิปัญญาท้องถิ่น: ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท**. กรุงเทพมหานคร : อัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พลับลิชชิ่ง, ๒๕๓๖.

————. **การสร้างภูมิปัญญาไทยเพื่อการพัฒนา**. กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ฟ, ๒๕๓๐.

ประสพสุข พันประยูร. **บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้จังหวัดภาคเหนือของประเทศไทย**. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๕.

ผ่องพันธุ์ มณีรัตน์. **มานุษยวิทยากับการศึกษาคติชาวบ้าน**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๙.

พระครูบูลธรรมภาณ (หลวงปู่ธัมมา พิทักษา). **หลวงพ่อเจิมแจมอ้าว ประวัติพระธาตุเรืองรอง.**(ม.ป.ป).

พระมหาสมทรง สิรินธโร และคณะ. **บทบาทของวัดและพระสงฆ์ไทยในอนาคต**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทเคล็ดไทย จำกัด, ๒๕๒๕.

————— .**บทบาทของวัดและพระสงฆ์ไทยในอนาคต**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทเคล็ดไทย จำกัด, ๒๕๒๕.,

พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตโต). **สถาบันสงฆ์กับสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๒๗.

—————.**สถาบันสงฆ์กับสังคมไทย**.กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิ โกมลคีมทอง, ๒๕๒๗.

พัชรินทร์ สิรสุนทร. **ชุมชนปฏิบัติการด้านการเรียนรู้ : แนวคิด เทคนิคและวิธีการ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

พินิจ ลาภธนานันท์. **กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมกับการปรับเปลี่ยนบทบาทการพัฒนาของพระสงฆ์นักพัฒนาในภาคอีสาน**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยสังคมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

————— **.บทบาทพระสงฆ์ ในการพัฒนาชนบท**. กรุงเทพมหานคร: โครงการหนังสือเล่มสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๙.

ภัทรพร สิริกาญจน. **หน้าที่ของพระสงฆ์ตามพุทธบัญญัติ: แนวคิดและบทบาทของพระคำเขียน สุวัณโณ ในการพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐.

มงกฎ แก่นเดียว. **สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน เล่ม ๑-๒**. กรุงเทพมหานคร: สยามเพรสแมเนจเม้นท์ จำกัด, ๒๕๔๒.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นานมีบุ๊คพับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖.

————— .**พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒**. กรุงเทพมหานคร: ศิริวัฒนาอินเตอร์พรินท์, ๒๕๔๖.

รัศมี ชูทรงเดช และคณะ. **งานวิจัยโครงการการสืบค้นและจัดการมรดกทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในอำเภอปาย-ปางมะผ้า-ขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน**. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาโบราณคดี คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๒.

ฤทธิรงค์ จุฑาพฤฒิกร และวิรัตน์ รัตตากร. “บทบาทของสถาบันการศึกษาชุมชน ในการมีส่วนร่วมกับการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม: กรณีศึกษาชุมชนมอญวัดศาลาแดงเหนือ”. ใน **การประชุมวิชาการระดับชาติ ICOMOS ๒๐๑๓**. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๖.

วิชัย ภู่โยธิน และคณะ. **หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม**. กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๕๓.

วิมล จิโรจพันธ์ และคณะ. **ศิลปะ และวัฒนธรรมไทย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แสงดาว, ๒๕๔๘.

วีรวุฒิ โอตระกูล. **มาอนุรักษ์กันเถิด ฉบับ ๒๐๐ ปี กรุงรัตนโกสินทร์**.กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๐.

สมชัย ใจดี และยรรยง ศรีวิริยาภรณ์. **ประเพณีและวัฒนธรรมไทย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนา, ๒๕๔๕.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. **วินัยมุข เล่ม ๓**. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๒๙.

สมนึก รัตนกำเนิด. **อาหารชาติพันธุ์ชาวไทยเขมรจังหวัดสุรินทร์**. สุรินทร์: คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสถาบันราชภัฏสุรินทร์, ๒๕๔๒.

สมบูรณ์ สุขสำราญ. **พุทธศาสนากับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคม**.กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๗.

สากล เจรจา. **พิพิธภัณฑ์สี่เผ่าไทย วัดพระธาตุเรืองรอง, ศมส.** กรุงเทพมหานคร: เสาร์สวัสดี, ๒๕๔๘.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. **“รายงานการเสวนา บทบาทที่พึงประสงค์ของวัดและพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคมไทย”.** กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๔๔.

_____ .**รายงานผลการเสวนา บทบาทที่พึงประสงค์ของวัดและพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคมไทย**, ๒๕๓๕.

_____ .**ความหมายและขอบข่ายงานวัฒนธรรม**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว, ๒๕๓๕.

สำนักงานจังหวัดศรีสะเกษ. **ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ประวัติอำเภอ ตำบล หมู่บ้านของจังหวัดศรีสะเกษ**. ศรีสะเกษ: ศรีสะเกษการพิมพ์, ๒๕๔๙.

สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์. **การอนุรักษ์ศิลปกรรม**. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๒.

สุภาพร มากแจ้ง. **การศึกษาวิถีชีวิตมอญบางกระดี่**. ศูนย์ศึกษาและปฏิบัติการอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น : สถาบันราชภัฏธนบุรี, ๒๕๔๐.

เสรี พงศ์พิศ. **คืนสู่รากเหง้าทางเลือกและทัศนะวิจารณ์ว่าด้วยภูมิปัญญาชาวบ้าน**. กรุงเทพมหานคร: ชาวบ้าน, ๒๕๒๙.

(๒) วิทยานิพนธ์

กฤษฎา ตัสมา. “การจัดการพิพิธภัณฑ์วัดศรีสุวรรณ อำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม .บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๖.

จักรพันธ์ โสมะเกษตริน. “การศึกษาและการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผ้าทอมือในจังหวัดศรีสะเกษ”. **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, ๒๕๕๒.

เจียมพงศ์ วงศ์ธรรม. “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม”. **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต.** สาขาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์.บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๑๙.

เฉลิม อุตกฤษฎ์. “การศึกษาบทบาทของพระภิกษุในการพัฒนาชนบท”. **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์**

ต่อจรัส พงษ์สาลี. “พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในประเทศไทย บทบาทของวัดในฐานะสื่อกลางในการฟื้นฟูวัฒนธรรมระดับท้องถิ่นมุมมองจากการทบทวนประวัติศาสตร์และพัฒนาการของงานพิพิธภัณฑสถานไทย”. **รายงานการวิจัย**. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธรองค์การมหาชน, ๒๕๔๗.

ทินพันธุ์ นาคตะ. “คุณค่าของพุทธศาสนาในการบริหารราชการ”. **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**.สาขารัฐประศาสนศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๒.

บุญยืน งามเปรี่ยม และคณะ. “พุทธจริยศาสตร์การดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์สี่เผ่าในจังหวัดศรีสะเกษ”, **รายงานการวิจัย.** สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙.

บุษยมาส แดงขำ. “แนวทางการจัดการพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดฝั่งคลอง(ไทยพวน)ตำบลเกาะหวายอำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม.บัณฑิตศึกษา: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๖.

ประจวบ จันทร์หมื่น. “การบูรณาการคติ ความเชื่อ ในวัฒนธรรมชุมชนและภูมิปัญญาของชาวส่วย เขมร ลาว และเยอ จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อการดูแลลูกหลานในภาวการณ์เปลี่ยนแปลงของยุคสมัย”. **รายงานการวิจัย**. ศรีสะเกษ : มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ, ๒๕๕๐.

พรศิริ วิรุณพันธ์. “การศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษา: วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ”. **รายงานการวิจัยและพัฒนา.** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ, ๒๕๕๑.

พระครูสุจิณธรรมนิวิฐ (สมจิตร อธิปญฺโญ). “บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน: กรณีศึกษาคณะสงฆ์อำเภอลอง จังหวัดแพร่”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชมหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

พระปลัดเกษม ฐิติสมฺปนฺโน. “บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุในอำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี”**.วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.** สาขาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระพชรพร โชติวโร. “ศึกษากระบวนการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น กรณีศึกษาวัดร้องเม็งจังหวัดเชียงใหม่”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**.สาขาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระไพศาล วิสาโร, อ้างใน พระครูสุจิณธรรมนิวิฐ (สมจิตร อธิปญฺโญ), “บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน: กรณีศึกษาคณะสงฆ์อำเภอลอง จังหวัดแพร่”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.** สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชมหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๑.

พระมหาชนะ ภมรพล. “บทบาทผู้นำสงฆ์กับการอนุรักษ์”. ใน **สารนิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิต**. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

พระมหาบุญมี วรรณวิเศษ. “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม: ศึกษาเฉพาะกรณี พระธรรมวิสุทธิมงคล (บัว ญาณสมฺปนฺโน)”. **วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

พระมหาวิเชียร ชาญณรงค์. “บทบาทพระสงฆ์ในการนำหลักธรรมมาใช้ทำกิจกรรมงานพัฒนาชุมชนเพื่อ ลด ละ เลิก อบายมุข: ศึกษาเฉพาะกรณีพระครูศีลวราภรณ์ (เฉลิม ฐิติสีโล)”. **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต**.สาขาวิชาพัฒนาชุมชน.บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๗.

พระมหาสุภา อุทโท. “บทบาทพระสงฆ์ไทยใน ๒ ทศวรรษหน้า (๒๕๔๑-๒๕๖๐)”. **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต**.สาขาวิชาพัฒนาชุมชน.บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐.

พระวัขรากร ปญฺญาธโร. “บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศาสนวัตถุ ศึกษาเฉพาะกรณีการอนุรักษ์อุโบสถ (สิม) ในอำเภออาจสามารถจังหวัดร้อยเอ็ด”. **วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. ๒๕๔๘.

พระสมนึก อนันตวรวงศ์. “สถาบันสงฆ์กับการพัฒนาสังคมไทยในอนาคตตามทรรศนะของพระผู้นำทางด้านวิชาการ”. **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐.

พระสมุทรวชิรโสภณ (โสภณ ธมฺมโส ภโณ). “การพัฒนาการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

พระอธิการวิน ทีปธมฺโม (อิ่มใจ). “บทบาทของพระสงฆ์ต่อการอนุรักษ์ประเพณีการแข่งเรือยาว วัดท่าหลวง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการบริหารจัดการคณะสงฆ์.บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

ระพีพรรณ คมใส. "พิธีกรรมแซนเนียะตาของกลุ่มชาวไทยเขมร: ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านกราม ตำบลไพร อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ". **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

วิวัฒน์ชัย บุญญานุพงศ์. “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชน: ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนชาวมอญบ้านเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๒.

วุฒินันท์ กันทะเตียน. “พระสงฆ์กับการเมือง: แนวคิดและบทบาทในสังคมไทยปัจจุบัน”. **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๑.

ศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์.บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๑.

สนธยา พรหมกิ่งแก้ว. “การใช้การศึกษานอกสถานที่เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้และเจตคติที่ดีต่อศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนอนุบาลแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๗.

สาลี่ แก้วตาทิพย์. “บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางโบราณวัตถุในจังหวัดนครศรีธรรมราช”. **วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๐.

อัจฉรี จันทมูล และบุญชู ศรีเวียงยา. “ลวดลายและการพัฒนาศักยภาพภูมิปัญญาต่อการจัดการผ้าทอพื้นเมืองที่ส่งผลเสริมสร้างความเข้มแข็งและการพึ่งตนเองแก่ชุมชนท้องถิ่น: ศึกษากรณีผ้าลายสร้อยดอกหมากในจังหวัดมหาสารคาม”. **รายงานการวิจัย**. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๙.

(๓) บทความ

เนติ โชตช่วงนิธิ. “กูย (ส่วย) บ้านปราสาท : วัฒนธรรมผสมกลมกลืน”. **สยามรัฐ**. (๒๕ กันยายน ๒๕๕๙) : ๑๕.

พระสมุทรวชิรโสภณ (โสภณ ธมฺมโสภโณ). “การพัฒนาส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทยของคณะสงฆ์”.

วารสารสันติ ศึกษาปริทรรศน์ มจร. ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๕๗): ๗๓-๗๔.

อลงกรณ์ จุฑาเกตุ. “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนรู้ของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกรุงเทพมหานคร”. **ในวารสาร Veridian E-Journal.** ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๓ (กันยายน–ธันวาคม ๒๕๕๗): ๑๑-๑๙.

อุทัย สมวัฒน์. “ประเพณี ๔ เผ่าไทยศรีสะเกษย้อนรอยวัฒนธรรมของบรรพชนอีสาน”. **บ้านเมือง**. (๒๕ กันยายน ๒๕๔๐): ๑๑.

(๔) สื่ออิเล็กทรอนิค

ชาติพันธุ์เยอ (Yer) ระบบสารสนเทศภูมิปัญญาท้องถิ่น. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://sisaketwisdoms.net/sys/sisaket/ethnic/yer. [๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๑].

ประภัสสร โพธิ์ศรีทอง. **ปัญหาของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.academia.edu/375489399. [๑๐ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

ประวัติความเป็นมาของชนเผ่าเยอ-ศูนย์ศรีสะเกษศึกษา. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: www.interssk.skru.ac.th/filenews/a9eafad2af42acd08c96263d0561c63b.doc. [๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๑].

สำนักงานส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น. **การส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http//www.thailocaladmin.go.th/work/e_book/htm. [๗ ตุลาคม ๒๕๖๑].

ศรีสะเกษเมืองแห่งเผ่าชนหลากล้วนวัฒนธรรม. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: www.yaplonglocal.go.th/main2/download.php?file=upload/1สี่เผ่าไทย, [๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๑].

(๕) สัมภาษณ์

สัมภาษณ์ นางพรทิพย์ แสงฟ้า. กำนันตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ. ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายบุญเรือง ขันตา. ปราชญ์ชาวบ้านสร้างเรือง ตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ. ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายบุญฤกษ์ โสรเนตร. ข้าราชการบำนาญ ตำบลหนองครก อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ. ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายประสาท ดั่งวงค์. ผู้ใหญ่บ้านบ้านเอก ตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ. ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายประหยัด ถิลา. วัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ. อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ. ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายพรมมา ธิปเทศ. ปราชญ์ชาวบ้านสร้างเรือง ตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ. ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายมณเฑียร จันตะ. ผู้ใหญ่บ้านหญ้าปล้อง. ตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ. ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายสมสุข สายเพชร. ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านเอกสร้างเรือง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ. ๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายเสน่ห์ นามจันทรา. ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหญ้าปล้อง. อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ. ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูโกศลสุตคุณ. เจ้าอาวาสบ้านเอก (ผู้ช่วยดูแลพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรอง). ตำบลหนองปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ. ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูโกศลสุตคุณ. เจ้าอาวาสบ้านเอก (ผู้ช่วยดูแลพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรอง). ตำบลหญ้าปล้อง และสัมภาษณ์ นายบุญเรือง ขันตา. ปราชญ์ชาวบ้านสร้างเรือง ตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ. ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูปริยัติวีราภรณ์. เจ้าคณะอำเภอลือำนาจ จังหวัดอุบลราชธานีและที่ปรึกษาผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ. ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูวิบูลธรรมภาณ (หลวงปู่ธัมมา พิทักษา). เจ้าอาวาสวัดพระธาตุเรืองรอง. อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูสันติธรรมานุวัตร. รองเจ้าคณะอำเภอเมืองศรีสะเกษ วัดหนองไผ่ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ. ๙ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูสุตกัลยาณคุณ. เจ้าคณะตำบลหญ้าปล้อง. วัดวังไฮ ตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ. ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระราชกิตติรังสี. เจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ วัดเจียงอีศรีมงคลวราราม พระอารามหลวง. อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ. ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระราชธรรมสารสุธี. ดร.. รองเจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ วัดมหาพุทธาราม พระอารามหลวง. อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ. ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๑.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.
หนังสือนำ

ศธ ๖๑๔๐ / ว ๒๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.น้ำคำ อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ
๓๓๐๐๐

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน / เจริญพร **พระวิบูลย์ธรรมภาณ (หลวงปู่บุญมา พิทักษา) วัดพระธาตุเรืองรอง**

เนื่องด้วย พระพงศ์พิสิฐ ฉายา สุภาจาโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๒๓๒๐๕๐๐๖ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ / เจริญพร

(พระราชธรรมสารสุธี,ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
โทรศัพท์ , โทรสาร : ๐๔๕-๖๑๗๙๐๓
ผู้ประสานงาน : พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร
โทรติดต่อ. ๐๙ ๕๔๔๕ ๘๔๒๒

19 ก.ค. 61

ศธ ๖๑๔๐ / ว ๒๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.น้ำคำ อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ
๓๓๐๐๐

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน / เจริญพร พระครูสังฆวิจารณ์ (ผู้อำนวยการกองการศาสนาและการพระศาสนา)

เนื่องด้วย พระพงศ์พิสิฐ ฉายา สุภาจาโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๘๑๓๐๕๐๐๐ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ / เจริญพร

(พระราชธรรมสารสุธี,ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
โทรศัพท์ , โทรสาร : ๐๔๕-๖๑๗๙๐๓
ผู้ประสานงาน : พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร
โทรติดต่อ. ๐๙ ๕๔๔๕ ๘๔๒๒

9/7/61

ศธ ๖๑๔๐ / ว ๒๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.น้ำคำ อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ
๓๓๐๐๐

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน / เจริญพร **พระครูสุตกัลยาณคุณ เจ้าคณะตำบลหญ้าปล้อง วัดวังไฮ**

เนื่องด้วย **พระพงศ์พิสิฐ** ฉายา **สุภาจาโร** รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๒๓๒๐๕๐๐๖ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ / เจริญพร

(พระราชธรรมสารสุธี,ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
โทรศัพท์ , โทรสาร : ๐๔๕-๖๑๗๙๐๓
ผู้ประสานงาน : พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร
โทรติดต่อ. ๐๙ ๕๔๔๕ ๘๔๒๒

ได้รับเอกสารแล้ว
(พระครูสุตกัลยาณคุณ)
จ.ต. วัดวังไฮ
๕ พ.ค. ๖๑

ศธ ๖๑๔๐ / ว ๒๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.น้ำคำ อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ
๓๓๐๐๐

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน / เจริญพร **พระครูโกศลสุตคุณ เจ้าอาวาสวัดบ้านเอก**

เนื่องด้วย **พระพงศ์พิสิฐ** ฉายา **สุภาจาโร** รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๒๓๒๐๕๐๐๖ นิสิตหลักสูตร**พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ / เจริญพร

(พระราชธรรมสารสุธี,ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

ยินดีให้ดำเนินการได้
อนุมัติ

บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
โทรศัพท์ , โทรสาร : ๐๔๕-๖๑๗๙๐๓
ผู้ประสานงาน : พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร
โทรติดต่อ. ๐๙ ๕๔๔๕ ๘๔๒๒

พระครูโกศลสุตคุณ

7/7/2561

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ
รับที่ 1 3 มี.ค. 2561 เวลา 13.30 น.
ที่ ศธ ๖๑๔๐/ว ๒๗
ถึง นายอำเภอ
หัวหน้ากลุ่มส่งเสริมวัฒนธรรม
งานส่งเสริมวัฒนธรรม
งานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม
สรุปมอบ

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.น้ำคำ อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ
๓๓๐๐๐

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน / เจริญพร **นายประหยัด ถิลา วัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ**

เนื่องด้วย **พระพงศ์พิสิฐ** ฉายา **สุภาจาโร** รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๒๓๒๐๕๐๐๖ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียน วัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ
เพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บข้อมูล
เพื่อการวิจัย เรื่อง บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง
จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

เรียนมาด้วยความนับถือ / เจริญพร

(พระราชธรรมสารสุธี,ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
โทรศัพท์ , โทรสาร : ๐๔๕-๖๑๗๙๐๓
ผู้ประสานงาน : พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร
โทรติดต่อ. ๐๙ ๕๔๔๕ ๘๔๒๒

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ
รับที่ 1 3 มี.ค. 2561 เวลา 13.30 น.
ที่ ศธ ๖๑๔๐/ว ๒๗
ถึง นายอำเภอ
หัวหน้ากลุ่มส่งเสริมวัฒนธรรม
งานส่งเสริมวัฒนธรรม
งานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม
สรุปมอบ

(นางกาญจนา ไพรวัลย์)
นักจัดการงานทั่วไปชำนาญการพิเศษ

(นายประหยัด ถิลา)
วัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ

ศธ ๖๑๔๐ / ว ๒๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.น้ำคำ อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ
๓๓๐๐๐

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน / เจริญพร **นายเสน่ห์ นามจันทรา ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหญ้าปล้อง**

เนื่องด้วย **พระพงศ์พิสิฐ** ฉายา **สุภาจาโร** รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๒๓๒๐๕๐๐๖ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

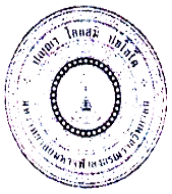
เรียนมาด้วยความนับถือ / เจริญพร

(พระราชธรรมสารสุธี,ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
โทรศัพท์ , โทรสาร : ๐๔๕-๖๑๗๙๐๓
ผู้ประสานงาน : พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร
โทรติดต่อ. ๐๙ ๕๔๔๕ ๘๔๒๒

ยินดีให้ความร่วมมือ
(เสน่ห์ นามจันทรา)
๔ เม.ย. ๒๕๖๑

ศธ ๖๑๔๐ / ว ๒๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.น้ำคำ อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ
๓๓๐๐๐

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน / เจริญพร พระมุนีคุณาภรณ์ วัดราษฎร์

เนื่องด้วย **พระพงศ์พิสิฐ** ฉายา **สุภาจาโร** รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๒๓๒๐๕๐๐๖ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ / เจริญพร

(พระราชธรรมสารสุธี,ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
โทรศัพท์ , โทรสาร : ๐๔๕-๖๑๗๙๐๓
ผู้ประสานงาน : พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร
โทรติดต่อ. ๐๙ ๕๔๔๕ ๘๔๒๒

อนุโมทนาสาธุ
พระมุนีคุณาภรณ์ วัดราษฎร์
16 พ.ค. 61

ศธ ๖๑๔๐ / ว ๒๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.น้ำคำ อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ
๓๓๐๐๐

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน / เจริญพร **นายสมสุข สายเพชร ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านเอกสร้างเรือง**

เนื่องด้วย **พระพงศ์พิสิฐ** ฉายา **สุภาจาโร** รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๒๓๒๐๕๐๐๖ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ / เจริญพร

(พระราชธรรมสารสุธี,ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
โทรศัพท์ , โทรสาร : ๐๔๕-๖๑๗๙๐๓
ผู้ประสานงาน : พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร
โทรติดต่อ. ๐๙ ๕๔๔๕ ๘๔๒๒

ศธ ๖๑๔๐ / ว ๒๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.น้ำคำ อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ
๓๓๐๐๐

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน / เจริญพร **กำนันตำบลหญ้าปล้อง**

เนื่องด้วย พระพงศ์พิสิฐ ฉายา สุภาจาโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๒๓๒๐๕๐๐๖ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ / เจริญพร

(พระราชธรรมสารสุธี,ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
โทรศัพท์ , โทรสาร : ๐๔๕-๖๑๗๙๐๓
ผู้ประสานงาน : พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร
โทรติดต่อ. ๐๙ ๕๔๔๕ ๘๔๒๒

ยินยอมให้ดำเนินการ
ตามระเบียบ ทุกประการ
กำนันตำบลหญ้าปล้อง
๔ พ.ค. ๖๑

ศธ ๖๑๔๐ / ว ๒๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.น้ำคำ อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ
๓๓๐๐๐

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน / เจริญพร **ผู้ใหญ่บ้านเอก**

เนื่องด้วย พระพงศ์พิสิฐ ฉายา **สุภาจาโร** รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๒๓๒๐๕๐๐๖ นิสิตหลักสูตรพุทธ**ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหา**จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ / เจริญพร

(**พระราชธรรมสารสุธี,ดร.**)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
โทรศัพท์ , โทรสาร : ๐๔๕-๖๑๗๙๐๓
ผู้ประสานงาน : พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร
โทรติดต่อ. ๐๙ ๕๔๔๕ ๘๔๒๒

ยินยอมให้ความร่วมมือ

นายประสาท ดีจอด
ผู้ใหญ่บ้านพันเอก
4 พ.ค. 61

ศธ ๖๑๔๐ / ว ๒๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.น้ำคำ อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ
๓๓๐๐๐

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน / เจริญพร **ผู้ใหญ่บ้านหญ้าปล้อง**

เนื่องด้วย **พระพงศ์พิสิฐ** ฉายา **สุภาจาโร** รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๒๓๒๐๕๐๐๖ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ / เจริญพร

(พระราชธรรมสารสุธี,ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
โทรศัพท์ , โทรสาร : ๐๔๕-๖๑๗๙๐๓
ผู้ประสานงาน : **พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร**
โทรติดต่อ. ๐๙ ๕๔๔๕ ๘๔๒๒

4 พ.ค 2561

ศธ ๖๑๔๐ / ว ๒๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.น้ำคำ อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ
๓๓๐๐๐

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน / เจริญพร **นายบุญเรือง ขันตา ไวยาวัจกรวัดสร้างเรือง (วัดพระธาตุเรืองรอง)**

เนื่องด้วย พระพงศ์พิสิฐ ฉายา **สุภาจาโร** รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๒๓๒๐๕๐๐๖ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ / เจริญพร

(พระราชธรรมสารสุธี,ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
โทรศัพท์ , โทรสาร : ๐๔๕-๖๑๗๙๐๓
ผู้ประสานงาน : พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร
โทรติดต่อ. ๐๙ ๕๔๔๕ ๘๔๒๒

ยินยอมให้การสัมภาษณ์
นายบุญเรือง ขันตา
พัดหายกวัดสร้างเรือง
4 พค 2561

ศธ ๖๑๔๐ / ว ๒๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.น้ำคำ อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ
๓๓๐๐๐

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน / เจริญพร **นายพรมมา ธิปเทศ ผู้ประสานงานวัดสร้างเรือง (วัดพระธาตุเรืองรอง)**

เนื่องด้วย **พระพงศ์พิสิฐ** ฉายา **สุภาจาโร** รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๒๓๒๐๕๐๐๖ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ / เจริญพร

(พระราชธรรมสารสุธี,ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
โทรศัพท์ , โทรสาร : ๐๔๕-๖๑๗๙๐๓
ผู้ประสานงาน : พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร
โทรติดต่อ. ๐๙ ๕๔๔๕ ๘๔๒๒

๒๘ มี.ค. ๖๑

ภาคผนวก ข.
แบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

แบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับงานวิจัย

เรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ”

.....

<u>คำชี้แจง</u>

๑. แบบสอบถามฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ประกอบการวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ” โดยแบบสอบถามฉบับนี้มุ่งศึกษาเฉพาะแนวทางการส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอดีตและปัจจุบัน ของวัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ และแนวทางการส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ

๒. ขอความอนุเคราะห์ให้ท่านได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันในการส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของวัดพระธาตุเรืองรอง และบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ อย่างอิสระ ซึ่งผู้วิจัยจะนำความคิดเห็นของท่านไปวิเคราะห์ประเด็นที่สอดคล้องกันร่วมกับคำตอบของผู้ทรงคุณวุฒิท่านอื่น ๆ อีกต่อไป โดยแบบสัมภาษณ์นี้แบ่งออกเป็น ๓ ส่วน คือ

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ทรงคุณวุฒิ

ชื่อ..... นามสกุล..... ฉายา.....
อายุ..... พรรษา..... ระดับการศึกษา.....
หน่วยงาน/สถานที่ทำงาน.....ตำแหน่ง.....
ที่อยู่/เลขที่..... หมู่ที่..... บ้าน/วัด.....ตำบล .....
อำเภอ..... จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....
โทรศัพท์..... สัมภาษณ์วันที่..... เดือน..... พ.ศ.....
ผู้สัมภาษณ์ชื่อ.....ฉายา/นามสกุล.....

ส่วนที่ ๒ ความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของวัดพระธาตุเรืองรอง และการส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของวัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ

๑. ปัจจุบันการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของวัดพระธาตุเรืองรอง มีวิธีการหรือดำเนินการอย่างไร?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

๒. ในความคิดเห็นของท่าน การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของวัดพระธาตุเรืองรอง ควรเป็นอย่างไร หรือควรจัดการอย่างไร?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ส่วนที่ ๓ ความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิต่อแนวทางบทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ

๑. ในความเห็นของท่าน บทบาทของพระสงฆ์ต่อการส่งเสริม**การ**อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง ในปัจจุบัน เป็นอย่างไร?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

๒. ในความเห็นของท่าน แนวทางการส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของพระสงฆ์ วัดพระธาตุเรืองรอง ควรดำเนินการอย่างไร? มีปัญหาและอุปสรรคใดบ้างหรือไม?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

๓. ข้อเสนอแนะอื่นๆ เกี่ยวกับ “บทบาทของพระสงฆ์ต่อการส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ขอขอบคุณที่ให้ข้อมูล

พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร (สุระ)

ภาคผนวก ค.
ผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้ข้อมูลสัมภาษณ์เกี่ยวกับงานวิจัย

รายชื่อผู้ให้การสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์เพื่อการเรื่อง“บทบาทของพระสงฆ์กับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ” โดยแบ่งออกให้ทราบตามได้ดังนี้ คือ

รายชื่อทรงคุณวุฒิ (พระสงฆ์) ที่ให้การสัมภาษณ์ มีจำนวน ๗ รูป ดังนี้

ที่	รายชื่อผู้พระสงฆ์	ตำแหน่ง/สถานที่	วันสัมภาษณ์
๑	พระราชกิตติรังษี	เจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ วัดเจียงอีศรีมงคลวราราม อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ	๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑
๒	พระราชธรรมสารสุธี,ดร.	เจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ วัดมหาพุทธาราม อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ	๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๑
๓	พระครูวิบูลย์ธรรมภาณ (หลวงปู่ธัมมา พิทักษา)	เจ้าอาวาสวัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ	๑๗ มิถุนายน ๒๕๖๑
๔	พระครูสันติธรรมานุวัตร	รองเจ้าคณะอำเภอเมือง วัดหนองไผ่ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ	๙ กรกฎาคม ๒๕๖๑
๕	พระครูปริยัติวีราภรณ์	ที่ปรึกษาผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ	๒๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑
๖	พระครูสุตกัลยาณคุณ	เจ้าอาวาสวัดวังไฮ เจ้าคณะตำบลหญ้าปล้อง	๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑
๗	พระครูโกศลสุตคุณ	เจ้าอาวาสวัดบ้านเอก ตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ	๗ กรกฎาคม ๒๕๖๑

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ (ฆราวาส) ที่ให้การสัมภาษณ์ มีจำนวน ๔ ท่าน ดังนี้

ที่	รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ	ตำแหน่ง/สถานที่	วันสัมภาษณ์
๑	นายประหยัด ถิลา	วัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ	๒๒ กรกฎาคม๒๕๖๑
๒	นายเสน่ห์ นามจันทรา	ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหญ้าปล้อง	๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑
๓	นายสมสุข สายเพชร	ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านเอกสร้างเรือง	๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑
๔	นายบุญฤกษ์ โสรเนตร	ข้าราชการบำนาญ	๑๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑

รายชื่อผู้นำหมู่บ้านที่ให้การสัมภาษณ์ มีจำนวน ๓ ท่าน ดังนี้

ที่	รายชื่อผู้นำหมู่บ้าน	ตำแหน่ง/สถานที่	วันสัมภาษณ์
๑	นางพรทิพย์ แสงฟ้า	กำนันตำบลหญ้าปล้อง	๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑
๒	นายประสาท ดั่งวงค์	ผู้ใหญ่บ้านเอก	๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑
๓	นายมณเฑียร จันตะ	ผู้ใหญ่บ้านหญ้าปล้อง	๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑

ปราชญ์ท้องถิ่นที่ให้การสัมภาษณ์ มีจำนวน ๒ ท่าน ดังนี้

ที่	รายชื่อผู้นำหมู่บ้าน	ตำแหน่ง/สถานที่	วันสัมภาษณ์
๑	นายบุญเรือง ขันตา	มัคนายกวัดสร้างเรือง	๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑
๒	นายพรมมา ธิปเทศ	ผู้ประสานงานวัดพระธาตุเรืองรอง	๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑

ภาคผนวก ง.
ภาพการสัมภาษณ์เกี่ยวกับงานวิจัย

สัมภาษณ์ พระราชธรรมสารสุธี รองเจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ วัดมหาพุทธาราม
อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ, ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูวิบูลย์ธรรมภาณ (ธัมมา พิทักษา) เจ้าอาวาสวัดพระธาตุเรืองรอง
อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ, ๑๗ มิถุนายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูสุตกัลยาณคุณ, เจ้าคณะตำบลหญ้าปล้อง, วัดวังไฮ ตำบลหญ้าปล้อง
อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ, ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูโกศลสุตคุณ, เจ้าอาวาสบ้านเอก, ตำบลหนองปล้อง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ, ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูปริยัติวีราภรณ์, ที่ปรึกษาผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ, ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายเสน่ห์ นามจันทรา, ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ, ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายบุญฤกษ์ โสรเนตร ข้าราชการบำนาญ ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางพรทิพย์ แสงฟ้า กำนันตำบลหญ้าปล้อง ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ นายมณเทียร จันตะ ผู้ใหญ่บ้านบ้านหญ้าปล้อง ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อผู้วิจัย : พระพงศ์พิสิฐ ฉายา สุภาจาโร นามสกุล สุระ

วัน เดือน ปี เกิด : เกิดศุกร์ที่ ๑๐ เดือน กันยายน พุทธศักราช ๒๕๑๔

ภูมิลำเนา : ๓๘/๑ หมู่ที่ ๔ บ้านตาคง ตำบลตาคง อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์

การศึกษา : นักธรรมชั้นเอก สำนักเรียนวัดวัดระหาร จังหวัดศรีสะเกษ (๒๕๔๐)
จบชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. ๒๕๔๓ จากศูนย์ศึกษานอกโรงเรียน
อำเภอปรางค์กู่ (กศน.) จังหวัดศรีสะเกษ

ปีเข้าศึกษา : เข้าศึกษาต่อมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ เมื่อปี ๒๕๕๔
คณะพุทธศาสตรบัณฑิต พธ.บ. สาขาพุทธศาสนา รุ่นที่ ๖๑

ปีที่สำเร็จการศึกษา : ๓๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙

บรรพชา : ๑๘ พฤษภาคม ๒๕๓๖ วัดระหาร ตำบลสมอ อำเภอปรางค์กู่ จังหวัด
ศรีสะเกษ โดยมีพระครูสารกิจวิมลเป็นพระอุปัชฌาย์ เจ้าอาวาสวัดระหาร

อุปสมบท : ๑๘ พฤษภาคม ๒๕๓๖ วัดระหาร ตำบลสมอ อำเภอปรางค์กู่ จังหวัด
ศรีสะเกษ โดยมีพระครูสารกิจวิมล เป็นพระอุปัชฌาย์เจ้าอาวาสวัดระหาร
พระกรรมวาจาจารย์ พระอธิการผล กลฺยาโณ เจ้าอาวาสวัดสมอ
พระอนุสาวนาจารย์ พระลี อาภสฺสโร วัดระหาร

ปีเข้าศึกษา : ๑ มิถุนายน ๒๕๕๙ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา รุ่นที่ ๑ วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

ปีที่สำเร็จการศึกษา : ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

ที่อยู่ปัจจุบัน : ที่พักสงฆ์บ้านคูวงค์ ตำบลตองปิด อำเภอน้ำเกลี้ยง จังหวัดศรีสะเกษ

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย:

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ

กรมศิลปากร. **วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัดศรีสะเกษ**. คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๔.

กรมศิลปากร. **โครงการดูแลทรัพย์สินทางศิลปวัฒนธรรมของชาติของพระสงฆาธิการ.** กรุงเทพมหานคร: สำนักโบราณคดีศิลปากร, ๒๕๕๐.

กระทรวงวัฒนธรรม. **ฐานระบบคิดการตั้งกระทรวงวัฒนธรรมและการดำเนินงานวัฒนธรรมยุคปฏิรูประบบราชการ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ๒๕๓๕.

จารุวรรณ ธรรมวัตร. **ภูมิปัญญาอีสาน**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. อุบลราชธานี: ศิริธรรมออฟเซ็ท, ๒๕๔๓.

จิรโชค วีระสัย. “มิติทางวัฒนธรรมในการจัดทำพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น”. **เอกสารการประกอบการอบรมพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในประเทศไทย**. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, ๒๕๔๐.

จำนงค์ อดิวัฒนสิทธิ์ และคณะ. **สังคมวิทยา**. พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๓.

————. **สังคมวิทยาศาสนา**. กรุงเทพมหานคร: แพร่วิทยา, ๒๕๒๕.

ดนัย ไชยโยธา. **สังคม วัฒนธรรม และประเพณีไทย.** พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: โอ เอส พริ้นติ้ง เฮ้าส์. ๒๕๔๖,

นงเยาว์ ชาญณรงค์. **ศาสนากับสังคม**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๗.

นิธิ เอียวศรีวงศ์. **ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการทรัพยากร**. กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พลับลิชชิ่ง, ๒๕๓๖.

ประกอบ คู่ชัยภูมิ. **เพลงพื้นบ้านสุรินทร์**. นครราชสีมา: วิทยาลัยครูนครราชสีมา, ๒๕๓๘.

ประเวศ วะสี**. การศึกษาชาติกับภูมิปัญญาท้องถิ่น: ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท**. กรุงเทพมหานคร : อัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พลับลิชชิ่ง, ๒๕๓๖.

————. **การสร้างภูมิปัญญาไทยเพื่อการพัฒนา**. กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ฟ, ๒๕๓๐.

ประสพสุข พันประยูร. **บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้จังหวัดภาคเหนือของประเทศไทย**. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๕.

ผ่องพันธุ์ มณีรัตน์. **มานุษยวิทยากับการศึกษาคติชาวบ้าน**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๙.

พระครูบูลธรรมภาณ (หลวงปู่ธัมมา พิทักษา). **หลวงพ่อเจิมแจมอ้าว ประวัติพระธาตุเรืองรอง.**(ม.ป.ป).

พระมหาสมทรง สิรินธโร และคณะ. **บทบาทของวัดและพระสงฆ์ไทยในอนาคต**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทเคล็ดไทย จำกัด, ๒๕๒๕.

————— .**บทบาทของวัดและพระสงฆ์ไทยในอนาคต**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทเคล็ดไทย จำกัด, ๒๕๒๕.,

พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตโต). **สถาบันสงฆ์กับสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๒๗.

—————.**สถาบันสงฆ์กับสังคมไทย**.กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิ โกมลคีมทอง, ๒๕๒๗.

พัชรินทร์ สิรสุนทร. **ชุมชนปฏิบัติการด้านการเรียนรู้ : แนวคิด เทคนิคและวิธีการ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

พินิจ ลาภธนานันท์. **กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมกับการปรับเปลี่ยนบทบาทการพัฒนาของพระสงฆ์นักพัฒนาในภาคอีสาน**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยสังคมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

————— **.บทบาทพระสงฆ์ ในการพัฒนาชนบท**. กรุงเทพมหานคร: โครงการหนังสือเล่มสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๙.

ภัทรพร สิริกาญจน. **หน้าที่ของพระสงฆ์ตามพุทธบัญญัติ: แนวคิดและบทบาทของพระคำเขียน สุวัณโณ ในการพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐.

มงกฎ แก่นเดียว. **สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน เล่ม ๑-๒**. กรุงเทพมหานคร: สยามเพรสแมเนจเม้นท์ จำกัด, ๒๕๔๒.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นานมีบุ๊คพับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖.

————— .**พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒**. กรุงเทพมหานคร: ศิริวัฒนาอินเตอร์พรินท์, ๒๕๔๖.

รัศมี ชูทรงเดช และคณะ. **งานวิจัยโครงการการสืบค้นและจัดการมรดกทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในอำเภอปาย-ปางมะผ้า-ขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน**. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาโบราณคดี คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๒.

ฤทธิรงค์ จุฑาพฤฒิกร และวิรัตน์ รัตตากร. “บทบาทของสถาบันการศึกษาชุมชน ในการมีส่วนร่วมกับการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม: กรณีศึกษาชุมชนมอญวัดศาลาแดงเหนือ”. ใน **การประชุมวิชาการระดับชาติ ICOMOS ๒๐๑๓**. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๖.

วิชัย ภู่โยธิน และคณะ. **หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม**. กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๕๓.

วิมล จิโรจพันธ์ และคณะ. **ศิลปะ และวัฒนธรรมไทย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แสงดาว, ๒๕๔๘.

วีรวุฒิ โอตระกูล. **มาอนุรักษ์กันเถิด ฉบับ ๒๐๐ ปี กรุงรัตนโกสินทร์**.กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๐.

สมชัย ใจดี และยรรยง ศรีวิริยาภรณ์. **ประเพณีและวัฒนธรรมไทย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนา, ๒๕๔๕.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. **วินัยมุข เล่ม ๓**. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๒๙.

สมนึก รัตนกำเนิด. **อาหารชาติพันธุ์ชาวไทยเขมรจังหวัดสุรินทร์**. สุรินทร์: คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสถาบันราชภัฏสุรินทร์, ๒๕๔๒.

สมบูรณ์ สุขสำราญ. **พุทธศาสนากับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคม**.กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๗.

สากล เจรจา. **พิพิธภัณฑ์สี่เผ่าไทย วัดพระธาตุเรืองรอง, ศมส.** กรุงเทพมหานคร: เสาร์สวัสดี, ๒๕๔๘.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. **“รายงานการเสวนา บทบาทที่พึงประสงค์ของวัดและพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคมไทย”.** กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๔๔.

_____ .**รายงานผลการเสวนา บทบาทที่พึงประสงค์ของวัดและพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคมไทย**, ๒๕๓๕.

_____ .**ความหมายและขอบข่ายงานวัฒนธรรม**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว, ๒๕๓๕.

สำนักงานจังหวัดศรีสะเกษ. **ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ประวัติอำเภอ ตำบล หมู่บ้านของจังหวัดศรีสะเกษ**. ศรีสะเกษ: ศรีสะเกษการพิมพ์, ๒๕๔๙.

สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์. **การอนุรักษ์ศิลปกรรม**. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๒.

สุภาพร มากแจ้ง. **การศึกษาวิถีชีวิตมอญบางกระดี่**. ศูนย์ศึกษาและปฏิบัติการอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น : สถาบันราชภัฏธนบุรี, ๒๕๔๐.

เสรี พงศ์พิศ. **คืนสู่รากเหง้าทางเลือกและทัศนะวิจารณ์ว่าด้วยภูมิปัญญาชาวบ้าน**. กรุงเทพมหานคร: ชาวบ้าน, ๒๕๒๙.

(๒) วิทยานิพนธ์

กฤษฎา ตัสมา. “การจัดการพิพิธภัณฑ์วัดศรีสุวรรณ อำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม .บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๖.

จักรพันธ์ โสมะเกษตริน. “การศึกษาและการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผ้าทอมือในจังหวัดศรีสะเกษ”. **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, ๒๕๕๒.

เจียมพงศ์ วงศ์ธรรม. “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม”. **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต.** สาขาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์.บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๑๙.

เฉลิม อุตกฤษฎ์. “การศึกษาบทบาทของพระภิกษุในการพัฒนาชนบท”. **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์**

ต่อจรัส พงษ์สาลี. “พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในประเทศไทย บทบาทของวัดในฐานะสื่อกลางในการฟื้นฟูวัฒนธรรมระดับท้องถิ่นมุมมองจากการทบทวนประวัติศาสตร์และพัฒนาการของงานพิพิธภัณฑสถานไทย”. **รายงานการวิจัย**. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธรองค์การมหาชน, ๒๕๔๗.

ทินพันธุ์ นาคตะ. “คุณค่าของพุทธศาสนาในการบริหารราชการ”. **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**.สาขารัฐประศาสนศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๒.

บุญยืน งามเปรี่ยม และคณะ. “พุทธจริยศาสตร์การดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์สี่เผ่าในจังหวัดศรีสะเกษ”, **รายงานการวิจัย.** สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙.

บุษยมาส แดงขำ. “แนวทางการจัดการพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดฝั่งคลอง(ไทยพวน)ตำบลเกาะหวายอำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม.บัณฑิตศึกษา: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๖.

ประจวบ จันทร์หมื่น. “การบูรณาการคติ ความเชื่อ ในวัฒนธรรมชุมชนและภูมิปัญญาของชาวส่วย เขมร ลาว และเยอ จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อการดูแลลูกหลานในภาวการณ์เปลี่ยนแปลงของยุคสมัย”. **รายงานการวิจัย**. ศรีสะเกษ : มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ, ๒๕๕๐.

พรศิริ วิรุณพันธ์. “การศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษา: วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ”. **รายงานการวิจัยและพัฒนา.** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ, ๒๕๕๑.

พระครูสุจิณธรรมนิวิฐ (สมจิตร อธิปญฺโญ). “บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน: กรณีศึกษาคณะสงฆ์อำเภอลอง จังหวัดแพร่”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชมหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

พระปลัดเกษม ฐิติสมฺปนฺโน. “บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุในอำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี”**.วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.** สาขาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระพชรพร โชติวโร. “ศึกษากระบวนการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น กรณีศึกษาวัดร้องเม็งจังหวัดเชียงใหม่”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**.สาขาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระไพศาล วิสาโร, อ้างใน พระครูสุจิณธรรมนิวิฐ (สมจิตร อธิปญฺโญ), “บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน: กรณีศึกษาคณะสงฆ์อำเภอลอง จังหวัดแพร่”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.** สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชมหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๑.

พระมหาชนะ ภมรพล. “บทบาทผู้นำสงฆ์กับการอนุรักษ์”. ใน **สารนิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิต**. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

พระมหาบุญมี วรรณวิเศษ. “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม: ศึกษาเฉพาะกรณี พระธรรมวิสุทธิมงคล (บัว ญาณสมฺปนฺโน)”. **วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

พระมหาวิเชียร ชาญณรงค์. “บทบาทพระสงฆ์ในการนำหลักธรรมมาใช้ทำกิจกรรมงานพัฒนาชุมชนเพื่อ ลด ละ เลิก อบายมุข: ศึกษาเฉพาะกรณีพระครูศีลวราภรณ์ (เฉลิม ฐิติสีโล)”. **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต**.สาขาวิชาพัฒนาชุมชน.บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๗.

พระมหาสุภา อุทโท. “บทบาทพระสงฆ์ไทยใน ๒ ทศวรรษหน้า (๒๕๔๑-๒๕๖๐)”. **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต**.สาขาวิชาพัฒนาชุมชน.บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐.

พระวัขรากร ปญฺญาธโร. “บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศาสนวัตถุ ศึกษาเฉพาะกรณีการอนุรักษ์อุโบสถ (สิม) ในอำเภออาจสามารถจังหวัดร้อยเอ็ด”. **วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. ๒๕๔๘.

พระสมนึก อนันตวรวงศ์. “สถาบันสงฆ์กับการพัฒนาสังคมไทยในอนาคตตามทรรศนะของพระผู้นำทางด้านวิชาการ”. **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐.

พระสมุทรวชิรโสภณ (โสภณ ธมฺมโส ภโณ). “การพัฒนาการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

พระอธิการวิน ทีปธมฺโม (อิ่มใจ). “บทบาทของพระสงฆ์ต่อการอนุรักษ์ประเพณีการแข่งเรือยาว วัดท่าหลวง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการบริหารจัดการคณะสงฆ์.บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

ระพีพรรณ คมใส. "พิธีกรรมแซนเนียะตาของกลุ่มชาวไทยเขมร: ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านกราม ตำบลไพร อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ". **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

วิวัฒน์ชัย บุญญานุพงศ์. “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชน: ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนชาวมอญบ้านเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๒.

วุฒินันท์ กันทะเตียน. “พระสงฆ์กับการเมือง: แนวคิดและบทบาทในสังคมไทยปัจจุบัน”. **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๑.

ศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์.บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๑.

สนธยา พรหมกิ่งแก้ว. “การใช้การศึกษานอกสถานที่เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้และเจตคติที่ดีต่อศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนอนุบาลแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๗.

สาลี่ แก้วตาทิพย์. “บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางโบราณวัตถุในจังหวัดนครศรีธรรมราช”. **วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๐.

อัจฉรี จันทมูล และบุญชู ศรีเวียงยา. “ลวดลายและการพัฒนาศักยภาพภูมิปัญญาต่อการจัดการผ้าทอพื้นเมืองที่ส่งผลเสริมสร้างความเข้มแข็งและการพึ่งตนเองแก่ชุมชนท้องถิ่น: ศึกษากรณีผ้าลายสร้อยดอกหมากในจังหวัดมหาสารคาม”. **รายงานการวิจัย**. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๙.

(๓) บทความ

เนติ โชตช่วงนิธิ. “กูย (ส่วย) บ้านปราสาท : วัฒนธรรมผสมกลมกลืน”. **สยามรัฐ**. (๒๕ กันยายน ๒๕๕๙) : ๑๕.

พระสมุทรวชิรโสภณ (โสภณ ธมฺมโสภโณ). “การพัฒนาส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทยของคณะสงฆ์”.

วารสารสันติ ศึกษาปริทรรศน์ มจร. ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๕๗): ๗๓-๗๔.

อลงกรณ์ จุฑาเกตุ. “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนรู้ของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกรุงเทพมหานคร”. **ในวารสาร Veridian E-Journal.** ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๓ (กันยายน–ธันวาคม ๒๕๕๗): ๑๑-๑๙.

อุทัย สมวัฒน์. “ประเพณี ๔ เผ่าไทยศรีสะเกษย้อนรอยวัฒนธรรมของบรรพชนอีสาน”. **บ้านเมือง**. (๒๕ กันยายน ๒๕๔๐): ๑๑.

(๔) สื่ออิเล็กทรอนิค

ชาติพันธุ์เยอ (Yer) ระบบสารสนเทศภูมิปัญญาท้องถิ่น. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://sisaketwisdoms.net/sys/sisaket/ethnic/yer. [๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๑].

ประภัสสร โพธิ์ศรีทอง. **ปัญหาของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.academia.edu/375489399. [๑๐ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

ประวัติความเป็นมาของชนเผ่าเยอ-ศูนย์ศรีสะเกษศึกษา. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: www.interssk.skru.ac.th/filenews/a9eafad2af42acd08c96263d0561c63b.doc. [๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๑].

สำนักงานส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น. **การส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http//www.thailocaladmin.go.th/work/e_book/htm. [๗ ตุลาคม ๒๕๖๑].

ศรีสะเกษเมืองแห่งเผ่าชนหลากล้วนวัฒนธรรม. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: www.yaplonglocal.go.th/main2/download.php?file=upload/1สี่เผ่าไทย, [๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๑].

(๕) สัมภาษณ์

สัมภาษณ์ นางพรทิพย์ แสงฟ้า. กำนันตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ. ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายบุญเรือง ขันตา. ปราชญ์ชาวบ้านสร้างเรือง ตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ. ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายบุญฤกษ์ โสรเนตร. ข้าราชการบำนาญ ตำบลหนองครก อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ. ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายประสาท ดั่งวงค์. ผู้ใหญ่บ้านบ้านเอก ตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ. ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายประหยัด ถิลา. วัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ. อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ. ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายพรมมา ธิปเทศ. ปราชญ์ชาวบ้านสร้างเรือง ตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ. ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายมณเฑียร จันตะ. ผู้ใหญ่บ้านหญ้าปล้อง. ตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ. ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายสมสุข สายเพชร. ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านเอกสร้างเรือง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ. ๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายเสน่ห์ นามจันทรา. ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหญ้าปล้อง. อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ. ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูโกศลสุตคุณ. เจ้าอาวาสบ้านเอก (ผู้ช่วยดูแลพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรอง). ตำบลหนองปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ. ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูโกศลสุตคุณ. เจ้าอาวาสบ้านเอก (ผู้ช่วยดูแลพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเรืองรอง). ตำบลหญ้าปล้อง และสัมภาษณ์ นายบุญเรือง ขันตา. ปราชญ์ชาวบ้านสร้างเรือง ตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ. ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูปริยัติวีราภรณ์. เจ้าคณะอำเภอลือำนาจ จังหวัดอุบลราชธานีและที่ปรึกษาผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ. ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูวิบูลธรรมภาณ (หลวงปู่ธัมมา พิทักษา). เจ้าอาวาสวัดพระธาตุเรืองรอง. อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูสันติธรรมานุวัตร. รองเจ้าคณะอำเภอเมืองศรีสะเกษ วัดหนองไผ่ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ. ๙ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูสุตกัลยาณคุณ. เจ้าคณะตำบลหญ้าปล้อง. วัดวังไฮ ตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ. ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระราชกิตติรังสี. เจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ วัดเจียงอีศรีมงคลวราราม พระอารามหลวง. อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ. ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระราชธรรมสารสุธี. ดร.. รองเจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ วัดมหาพุทธาราม พระอารามหลวง. อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ. ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๑.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.
หนังสือนำ

ศธ ๖๑๔๐ / ว ๒๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.น้ำคำ อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ
๓๓๐๐๐

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน / เจริญพร **พระวิบูลย์ธรรมภาณ (หลวงปู่บุญมา พิทักษา) วัดพระธาตุเรืองรอง**

เนื่องด้วย พระพงศ์พิสิฐ ฉายา สุภาจาโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๒๓๒๐๕๐๐๖ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ / เจริญพร

(พระราชธรรมสารสุธี,ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
โทรศัพท์ , โทรสาร : ๐๔๕-๖๑๗๙๐๓
ผู้ประสานงาน : พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร
โทรติดต่อ. ๐๙ ๕๔๔๕ ๘๔๒๒

19 ก.ค. 61

ศธ ๖๑๔๐ / ว ๒๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.น้ำคำ อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ
๓๓๐๐๐

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน / เจริญพร พระครูสังฆวิจารณ์ (ผู้อำนวยการกองการศาสนาและการพระศาสนา)

เนื่องด้วย พระพงศ์พิสิฐ ฉายา สุภาจาโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๘๑๓๐๕๐๐๐ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ / เจริญพร

(พระราชธรรมสารสุธี,ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
โทรศัพท์ , โทรสาร : ๐๔๕-๖๑๗๙๐๓
ผู้ประสานงาน : พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร
โทรติดต่อ. ๐๙ ๕๔๔๕ ๘๔๒๒

9/7/61

ศธ ๖๑๔๐ / ว ๒๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.น้ำคำ อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ
๓๓๐๐๐

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน / เจริญพร **พระครูสุตกัลยาณคุณ เจ้าคณะตำบลหญ้าปล้อง วัดวังไฮ**

เนื่องด้วย **พระพงศ์พิสิฐ** ฉายา **สุภาจาโร** รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๒๓๒๐๕๐๐๖ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ / เจริญพร

(พระราชธรรมสารสุธี,ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
โทรศัพท์ , โทรสาร : ๐๔๕-๖๑๗๙๐๓
ผู้ประสานงาน : พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร
โทรติดต่อ. ๐๙ ๕๔๔๕ ๘๔๒๒

ได้รับเอกสารแล้ว
(พระครูสุตกัลยาณคุณ)
จ.ต. วัดวังไฮ
๕ พ.ค. ๖๑

ศธ ๖๑๔๐ / ว ๒๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.น้ำคำ อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ
๓๓๐๐๐

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน / เจริญพร **พระครูโกศลสุตคุณ เจ้าอาวาสวัดบ้านเอก**

เนื่องด้วย **พระพงศ์พิสิฐ** ฉายา **สุภาจาโร** รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๒๓๒๐๕๐๐๖ นิสิตหลักสูตร**พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ / เจริญพร

(พระราชธรรมสารสุธี,ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

ยินดีให้ดำเนินการได้
อนุมัติ

บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
โทรศัพท์ , โทรสาร : ๐๔๕-๖๑๗๙๐๓
ผู้ประสานงาน : พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร
โทรติดต่อ. ๐๙ ๕๔๔๕ ๘๔๒๒

พระครูโกศลสุตคุณ

7/7/2561

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ
รับที่ 1 3 มี.ค. 2561 เวลา 13.30 น.
ที่ ศธ ๖๑๔๐/ว ๒๗
ถึง นายอำเภอ
หัวหน้ากลุ่มส่งเสริมวัฒนธรรม
งานส่งเสริมวัฒนธรรม
งานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม
สรุปมอบ

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.น้ำคำ อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ
๓๓๐๐๐

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน / เจริญพร **นายประหยัด ถิลา วัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ**

เนื่องด้วย **พระพงศ์พิสิฐ** ฉายา **สุภาจาโร** รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๒๓๒๐๕๐๐๖ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียน วัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ
เพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บข้อมูล
เพื่อการวิจัย เรื่อง บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง
จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

เรียนมาด้วยความนับถือ / เจริญพร

(พระราชธรรมสารสุธี,ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
โทรศัพท์ , โทรสาร : ๐๔๕-๖๑๗๙๐๓
ผู้ประสานงาน : พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร
โทรติดต่อ. ๐๙ ๕๔๔๕ ๘๔๒๒

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ
รับที่ 1 3 มี.ค. 2561 เวลา 13.30 น.
ที่ ศธ ๖๑๔๐/ว ๒๗
ถึง นายอำเภอ
หัวหน้ากลุ่มส่งเสริมวัฒนธรรม
งานส่งเสริมวัฒนธรรม
งานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม
สรุปมอบ

(นางกาญจนา ไพรวัลย์)
นักจัดการงานทั่วไปชำนาญการพิเศษ

(นายประหยัด ถิลา)
วัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ

ศธ ๖๑๔๐ / ว ๒๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.น้ำคำ อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ
๓๓๐๐๐

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน / เจริญพร **นายเสน่ห์ นามจันทรา ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหญ้าปล้อง**

เนื่องด้วย **พระพงศ์พิสิฐ** ฉายา **สุภาจาโร** รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๒๓๒๐๕๐๐๖ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

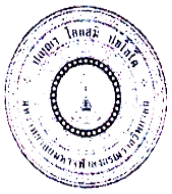
เรียนมาด้วยความนับถือ / เจริญพร

(พระราชธรรมสารสุธี,ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
โทรศัพท์ , โทรสาร : ๐๔๕-๖๑๗๙๐๓
ผู้ประสานงาน : พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร
โทรติดต่อ. ๐๙ ๕๔๔๕ ๘๔๒๒

ยินดีให้ความร่วมมือ
(เสน่ห์ นามจันทรา)
๔ เม.ย. ๒๕๖๑

ศธ ๖๑๔๐ / ว ๒๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.น้ำคำ อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ
๓๓๐๐๐

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน / เจริญพร พระมุนีคุณาภรณ์ วัดราษฎร์

เนื่องด้วย **พระพงศ์พิสิฐ** ฉายา **สุภาจาโร** รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๒๓๒๐๕๐๐๖ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ / เจริญพร

(พระราชธรรมสารสุธี,ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
โทรศัพท์ , โทรสาร : ๐๔๕-๖๑๗๙๐๓
ผู้ประสานงาน : พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร
โทรติดต่อ. ๐๙ ๕๔๔๕ ๘๔๒๒

อนุโมทนาสาธุ
พระมุนีคุณาภรณ์ วัดราษฎร์
16 พ.ค. 61

ศธ ๖๑๔๐ / ว ๒๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.น้ำคำ อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ
๓๓๐๐๐

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน / เจริญพร **นายสมสุข สายเพชร ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านเอกสร้างเรือง**

เนื่องด้วย **พระพงศ์พิสิฐ** ฉายา **สุภาจาโร** รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๒๓๒๐๕๐๐๖ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ / เจริญพร

(พระราชธรรมสารสุธี,ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
โทรศัพท์ , โทรสาร : ๐๔๕-๖๑๗๙๐๓
ผู้ประสานงาน : พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร
โทรติดต่อ. ๐๙ ๕๔๔๕ ๘๔๒๒

ศธ ๖๑๔๐ / ว ๒๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.น้ำคำ อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ
๓๓๐๐๐

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน / เจริญพร **กำนันตำบลหญ้าปล้อง**

เนื่องด้วย พระพงศ์พิสิฐ ฉายา สุภาจาโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๒๓๒๐๕๐๐๖ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ / เจริญพร

(พระราชธรรมสารสุธี,ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
โทรศัพท์ , โทรสาร : ๐๔๕-๖๑๗๙๐๓
ผู้ประสานงาน : พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร
โทรติดต่อ. ๐๙ ๕๔๔๕ ๘๔๒๒

ยินยอมให้ดำเนินการ
ตามระเบียบ ทุกประการ
กำนันตำบลหญ้าปล้อง
๔ พ.ค. ๖๑

ศธ ๖๑๔๐ / ว ๒๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.น้ำคำ อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ
๓๓๐๐๐

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน / เจริญพร **ผู้ใหญ่บ้านเอก**

เนื่องด้วย พระพงศ์พิสิฐ ฉายา **สุภาจาโร** รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๒๓๒๐๕๐๐๖ นิสิตหลักสูตรพุทธ**ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหา**จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ / เจริญพร

(**พระราชธรรมสารสุธี,ดร.**)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
โทรศัพท์ , โทรสาร : ๐๔๕-๖๑๗๙๐๓
ผู้ประสานงาน : พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร
โทรติดต่อ. ๐๙ ๕๔๔๕ ๘๔๒๒

ยินยอมให้ความร่วมมือ

นายประสาท ดีจอด
ผู้ใหญ่บ้านพันเอก
4 พ.ค. 61

ศธ ๖๑๔๐ / ว ๒๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.น้ำคำ อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ
๓๓๐๐๐

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน / เจริญพร **ผู้ใหญ่บ้านหญ้าปล้อง**

เนื่องด้วย **พระพงศ์พิสิฐ** ฉายา **สุภาจาโร** รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๒๓๒๐๕๐๐๖ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ / เจริญพร

(พระราชธรรมสารสุธี,ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
โทรศัพท์ , โทรสาร : ๐๔๕-๖๑๗๙๐๓
ผู้ประสานงาน : **พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร**
โทรติดต่อ. ๐๙ ๕๔๔๕ ๘๔๒๒

4 พ.ค 2561

ศธ ๖๑๔๐ / ว ๒๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.น้ำคำ อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ
๓๓๐๐๐

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน / เจริญพร **นายบุญเรือง ขันตา ไวยาวัจกรวัดสร้างเรือง (วัดพระธาตุเรืองรอง)**

เนื่องด้วย พระพงศ์พิสิฐ ฉายา **สุภาจาโร** รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๒๓๒๐๕๐๐๖ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ / เจริญพร

(พระราชธรรมสารสุธี,ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
โทรศัพท์ , โทรสาร : ๐๔๕-๖๑๗๙๐๓
ผู้ประสานงาน : พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร
โทรติดต่อ. ๐๙ ๕๔๔๕ ๘๔๒๒

ยินยอมให้การสัมภาษณ์
นายบุญเรือง ขันตา
พัดหายกวัดสร้างเรือง
4 พค 2561

ศธ ๖๑๔๐ / ว ๒๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.น้ำคำ อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ
๓๓๐๐๐

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน / เจริญพร **นายพรมมา ธิปเทศ ผู้ประสานงานวัดสร้างเรือง (วัดพระธาตุเรืองรอง)**

เนื่องด้วย **พระพงศ์พิสิฐ** ฉายา **สุภาจาโร** รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๒๓๒๐๕๐๐๖ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ / เจริญพร

(พระราชธรรมสารสุธี,ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
โทรศัพท์ , โทรสาร : ๐๔๕-๖๑๗๙๐๓
ผู้ประสานงาน : พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร
โทรติดต่อ. ๐๙ ๕๔๔๕ ๘๔๒๒

๒๘ มี.ค. ๖๑

ภาคผนวก ข.
แบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

แบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับงานวิจัย

เรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ”

.....

<u>คำชี้แจง</u>

๑. แบบสอบถามฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ประกอบการวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ” โดยแบบสอบถามฉบับนี้มุ่งศึกษาเฉพาะแนวทางการส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอดีตและปัจจุบัน ของวัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ และแนวทางการส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ

๒. ขอความอนุเคราะห์ให้ท่านได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันในการส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของวัดพระธาตุเรืองรอง และบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ อย่างอิสระ ซึ่งผู้วิจัยจะนำความคิดเห็นของท่านไปวิเคราะห์ประเด็นที่สอดคล้องกันร่วมกับคำตอบของผู้ทรงคุณวุฒิท่านอื่น ๆ อีกต่อไป โดยแบบสัมภาษณ์นี้แบ่งออกเป็น ๓ ส่วน คือ

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ทรงคุณวุฒิ

ชื่อ..... นามสกุล..... ฉายา.....
อายุ..... พรรษา..... ระดับการศึกษา.....
หน่วยงาน/สถานที่ทำงาน.....ตำแหน่ง.....
ที่อยู่/เลขที่..... หมู่ที่..... บ้าน/วัด.....ตำบล .....
อำเภอ..... จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....
โทรศัพท์..... สัมภาษณ์วันที่..... เดือน..... พ.ศ.....
ผู้สัมภาษณ์ชื่อ.....ฉายา/นามสกุล.....

ส่วนที่ ๒ ความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของวัดพระธาตุเรืองรอง และการส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของวัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ

๑. ปัจจุบันการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของวัดพระธาตุเรืองรอง มีวิธีการหรือดำเนินการอย่างไร?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

๒. ในความคิดเห็นของท่าน การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของวัดพระธาตุเรืองรอง ควรเป็นอย่างไร หรือควรจัดการอย่างไร?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ส่วนที่ ๓ ความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิต่อแนวทางบทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ

๑. ในความเห็นของท่าน บทบาทของพระสงฆ์ต่อการส่งเสริม**การ**อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง ในปัจจุบัน เป็นอย่างไร?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

๒. ในความเห็นของท่าน แนวทางการส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของพระสงฆ์ วัดพระธาตุเรืองรอง ควรดำเนินการอย่างไร? มีปัญหาและอุปสรรคใดบ้างหรือไม?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

๓. ข้อเสนอแนะอื่นๆ เกี่ยวกับ “บทบาทของพระสงฆ์ต่อการส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ขอขอบคุณที่ให้ข้อมูล

พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร (สุระ)

ภาคผนวก ค.
ผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้ข้อมูลสัมภาษณ์เกี่ยวกับงานวิจัย

รายชื่อผู้ให้การสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์เพื่อการเรื่อง“บทบาทของพระสงฆ์กับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ” โดยแบ่งออกให้ทราบตามได้ดังนี้ คือ

รายชื่อทรงคุณวุฒิ (พระสงฆ์) ที่ให้การสัมภาษณ์ มีจำนวน ๗ รูป ดังนี้

ที่	รายชื่อผู้พระสงฆ์	ตำแหน่ง/สถานที่	วันสัมภาษณ์
๑	พระราชกิตติรังษี	เจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ วัดเจียงอีศรีมงคลวราราม อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ	๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑
๒	พระราชธรรมสารสุธี,ดร.	เจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ วัดมหาพุทธาราม อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ	๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๑
๓	พระครูวิบูลย์ธรรมภาณ (หลวงปู่ธัมมา พิทักษา)	เจ้าอาวาสวัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ	๑๗ มิถุนายน ๒๕๖๑
๔	พระครูสันติธรรมานุวัตร	รองเจ้าคณะอำเภอเมือง วัดหนองไผ่ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ	๙ กรกฎาคม ๒๕๖๑
๕	พระครูปริยัติวีราภรณ์	ที่ปรึกษาผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ	๒๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑
๖	พระครูสุตกัลยาณคุณ	เจ้าอาวาสวัดวังไฮ เจ้าคณะตำบลหญ้าปล้อง	๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑
๗	พระครูโกศลสุตคุณ	เจ้าอาวาสวัดบ้านเอก ตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ	๗ กรกฎาคม ๒๕๖๑

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ (ฆราวาส) ที่ให้การสัมภาษณ์ มีจำนวน ๔ ท่าน ดังนี้

ที่	รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ	ตำแหน่ง/สถานที่	วันสัมภาษณ์
๑	นายประหยัด ถิลา	วัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ	๒๒ กรกฎาคม๒๕๖๑
๒	นายเสน่ห์ นามจันทรา	ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหญ้าปล้อง	๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑
๓	นายสมสุข สายเพชร	ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านเอกสร้างเรือง	๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑
๔	นายบุญฤกษ์ โสรเนตร	ข้าราชการบำนาญ	๑๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑

รายชื่อผู้นำหมู่บ้านที่ให้การสัมภาษณ์ มีจำนวน ๓ ท่าน ดังนี้

ที่	รายชื่อผู้นำหมู่บ้าน	ตำแหน่ง/สถานที่	วันสัมภาษณ์
๑	นางพรทิพย์ แสงฟ้า	กำนันตำบลหญ้าปล้อง	๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑
๒	นายประสาท ดั่งวงค์	ผู้ใหญ่บ้านเอก	๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑
๓	นายมณเฑียร จันตะ	ผู้ใหญ่บ้านหญ้าปล้อง	๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑

ปราชญ์ท้องถิ่นที่ให้การสัมภาษณ์ มีจำนวน ๒ ท่าน ดังนี้

ที่	รายชื่อผู้นำหมู่บ้าน	ตำแหน่ง/สถานที่	วันสัมภาษณ์
๑	นายบุญเรือง ขันตา	มัคนายกวัดสร้างเรือง	๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑
๒	นายพรมมา ธิปเทศ	ผู้ประสานงานวัดพระธาตุเรืองรอง	๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑

ภาคผนวก ง.
ภาพการสัมภาษณ์เกี่ยวกับงานวิจัย

สัมภาษณ์ พระราชธรรมสารสุธี รองเจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ วัดมหาพุทธาราม
อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ, ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูวิบูลย์ธรรมภาณ (ธัมมา พิทักษา) เจ้าอาวาสวัดพระธาตุเรืองรอง
อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ, ๑๗ มิถุนายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูสุตกัลยาณคุณ, เจ้าคณะตำบลหญ้าปล้อง, วัดวังไฮ ตำบลหญ้าปล้อง
อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ, ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูโกศลสุตคุณ, เจ้าอาวาสบ้านเอก, ตำบลหนองปล้อง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ, ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูปริยัติวีราภรณ์, ที่ปรึกษาผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ, ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายเสน่ห์ นามจันทรา, ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ, ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายบุญฤกษ์ โสรเนตร ข้าราชการบำนาญ ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางพรทิพย์ แสงฟ้า กำนันตำบลหญ้าปล้อง ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ นายมณเทียร จันตะ ผู้ใหญ่บ้านบ้านหญ้าปล้อง ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อผู้วิจัย : พระพงศ์พิสิฐ ฉายา สุภาจาโร นามสกุล สุระ

วัน เดือน ปี เกิด : เกิดศุกร์ที่ ๑๐ เดือน กันยายน พุทธศักราช ๒๕๑๔

ภูมิลำเนา : ๓๘/๑ หมู่ที่ ๔ บ้านตาคง ตำบลตาคง อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์

การศึกษา : นักธรรมชั้นเอก สำนักเรียนวัดวัดระหาร จังหวัดศรีสะเกษ (๒๕๔๐)
จบชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. ๒๕๔๓ จากศูนย์ศึกษานอกโรงเรียน
อำเภอปรางค์กู่ (กศน.) จังหวัดศรีสะเกษ

ปีเข้าศึกษา : เข้าศึกษาต่อมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ เมื่อปี ๒๕๕๔
คณะพุทธศาสตรบัณฑิต พธ.บ. สาขาพุทธศาสนา รุ่นที่ ๖๑

ปีที่สำเร็จการศึกษา : ๓๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙

บรรพชา : ๑๘ พฤษภาคม ๒๕๓๖ วัดระหาร ตำบลสมอ อำเภอปรางค์กู่ จังหวัด
ศรีสะเกษ โดยมีพระครูสารกิจวิมลเป็นพระอุปัชฌาย์ เจ้าอาวาสวัดระหาร

อุปสมบท : ๑๘ พฤษภาคม ๒๕๓๖ วัดระหาร ตำบลสมอ อำเภอปรางค์กู่ จังหวัด
ศรีสะเกษ โดยมีพระครูสารกิจวิมล เป็นพระอุปัชฌาย์เจ้าอาวาสวัดระหาร
พระกรรมวาจาจารย์ พระอธิการผล กลฺยาโณ เจ้าอาวาสวัดสมอ
พระอนุสาวนาจารย์ พระลี อาภสฺสโร วัดระหาร

ปีเข้าศึกษา : ๑ มิถุนายน ๒๕๕๙ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา รุ่นที่ ๑ วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

ปีที่สำเร็จการศึกษา : ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

ที่อยู่ปัจจุบัน : ที่พักสงฆ์บ้านคูวงค์ ตำบลตองปิด อำเภอน้ำเกลี้ยง จังหวัดศรีสะเกษ

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.
หนังสือนำ

ศธ ๖๑๔๐ / ว ๒๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.น้ำคำ อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ
๓๓๐๐๐

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน / เจริญพร **พระวิบูลย์ธรรมภาณ (หลวงปู่บุญมา พิทักษา) วัดพระธาตุเรืองรอง**

เนื่องด้วย พระพงศ์พิสิฐ ฉายา สุภาจาโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๒๓๒๐๕๐๐๖ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ / เจริญพร

(พระราชธรรมสารสุธี,ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
โทรศัพท์ , โทรสาร : ๐๔๕-๖๑๗๙๐๓
ผู้ประสานงาน : พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร
โทรติดต่อ. ๐๙ ๕๔๔๕ ๘๔๒๒

19 ก.ค. 61

ศธ ๖๑๔๐ / ว ๒๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.น้ำคำ อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ
๓๓๐๐๐

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน / เจริญพร พระครูสังฆวิจารณ์ (ผู้อำนวยการกองการศาสนาและการพระศาสนา)

เนื่องด้วย พระพงศ์พิสิฐ ฉายา สุภาจาโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๘๑๓๐๕๐๐๐ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ / เจริญพร

(พระราชธรรมสารสุธี,ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
โทรศัพท์ , โทรสาร : ๐๔๕-๖๑๗๙๐๓
ผู้ประสานงาน : พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร
โทรติดต่อ. ๐๙ ๕๔๔๕ ๘๔๒๒

9/7/61

ศธ ๖๑๔๐ / ว ๒๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.น้ำคำ อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ
๓๓๐๐๐

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน / เจริญพร **พระครูสุตกัลยาณคุณ เจ้าคณะตำบลหญ้าปล้อง วัดวังไฮ**

เนื่องด้วย **พระพงศ์พิสิฐ** ฉายา **สุภาจาโร** รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๒๓๒๐๕๐๐๖ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ / เจริญพร

(พระราชธรรมสารสุธี,ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
โทรศัพท์ , โทรสาร : ๐๔๕-๖๑๗๙๐๓
ผู้ประสานงาน : พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร
โทรติดต่อ. ๐๙ ๕๔๔๕ ๘๔๒๒

ได้รับเอกสารแล้ว
(พระครูสุตกัลยาณคุณ)
จ.ต. วัดวังไฮ
๕ พ.ค. ๖๑

ศธ ๖๑๔๐ / ว ๒๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.น้ำคำ อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ
๓๓๐๐๐

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน / เจริญพร **พระครูโกศลสุตคุณ เจ้าอาวาสวัดบ้านเอก**

เนื่องด้วย **พระพงศ์พิสิฐ** ฉายา **สุภาจาโร** รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๒๓๒๐๕๐๐๖ นิสิตหลักสูตร**พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ / เจริญพร

(พระราชธรรมสารสุธี,ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

ยินดีให้ดำเนินการได้
อนุมัติ

บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
โทรศัพท์ , โทรสาร : ๐๔๕-๖๑๗๙๐๓
ผู้ประสานงาน : พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร
โทรติดต่อ. ๐๙ ๕๔๔๕ ๘๔๒๒

พระครูโกศลสุตคุณ

7/7/2561

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ
รับที่ 1 3 มี.ค. 2561 เวลา 13.30 น.
ที่ ศธ ๖๑๔๐/ว ๒๗
ถึง นายอำเภอ
หัวหน้ากลุ่มส่งเสริมวัฒนธรรม
งานส่งเสริมวัฒนธรรม
งานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม
สรุปมอบ

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.น้ำคำ อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ
๓๓๐๐๐

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน / เจริญพร **นายประหยัด ถิลา วัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ**

เนื่องด้วย **พระพงศ์พิสิฐ** ฉายา **สุภาจาโร** รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๒๓๒๐๕๐๐๖ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียน วัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ
เพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บข้อมูล
เพื่อการวิจัย เรื่อง บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง
จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

เรียนมาด้วยความนับถือ / เจริญพร

(พระราชธรรมสารสุธี,ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
โทรศัพท์ , โทรสาร : ๐๔๕-๖๑๗๙๐๓
ผู้ประสานงาน : พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร
โทรติดต่อ. ๐๙ ๕๔๔๕ ๘๔๒๒

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ
รับที่ 1 3 มี.ค. 2561 เวลา 13.30 น.
ที่ ศธ ๖๑๔๐/ว ๒๗
ถึง นายอำเภอ
หัวหน้ากลุ่มส่งเสริมวัฒนธรรม
งานส่งเสริมวัฒนธรรม
งานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม
สรุปมอบ

(นางกาญจนา ไพรวัลย์)
นักจัดการงานทั่วไปชำนาญการพิเศษ

(นายประหยัด ถิลา)
วัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ

ศธ ๖๑๔๐ / ว ๒๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.น้ำคำ อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ
๓๓๐๐๐

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน / เจริญพร **นายเสน่ห์ นามจันทรา ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหญ้าปล้อง**

เนื่องด้วย **พระพงศ์พิสิฐ** ฉายา **สุภาจาโร** รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๒๓๒๐๕๐๐๖ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

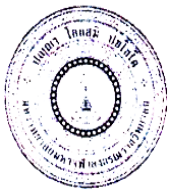
เรียนมาด้วยความนับถือ / เจริญพร

(พระราชธรรมสารสุธี,ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
โทรศัพท์ , โทรสาร : ๐๔๕-๖๑๗๙๐๓
ผู้ประสานงาน : พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร
โทรติดต่อ. ๐๙ ๕๔๔๕ ๘๔๒๒

ยินดีให้ความร่วมมือ
(เสน่ห์ นามจันทรา)
๔ เม.ย. ๒๕๖๑

ศธ ๖๑๔๐ / ว ๒๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.น้ำคำ อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ
๓๓๐๐๐

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน / เจริญพร พระมุนีคุณาภรณ์ วัดราษฎร์

เนื่องด้วย **พระพงศ์พิสิฐ** ฉายา **สุภาจาโร** รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๒๓๒๐๕๐๐๖ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ / เจริญพร

(พระราชธรรมสารสุธี,ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
โทรศัพท์ , โทรสาร : ๐๔๕-๖๑๗๙๐๓
ผู้ประสานงาน : พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร
โทรติดต่อ. ๐๙ ๕๔๔๕ ๘๔๒๒

อนุโมทนาสาธุ
พระมุนีคุณาภรณ์ วัดราษฎร์
16 พ.ค. 61

ศธ ๖๑๔๐ / ว ๒๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.น้ำคำ อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ
๓๓๐๐๐

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน / เจริญพร **นายสมสุข สายเพชร ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านเอกสร้างเรือง**

เนื่องด้วย **พระพงศ์พิสิฐ** ฉายา **สุภาจาโร** รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๒๓๒๐๕๐๐๖ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ / เจริญพร

(พระราชธรรมสารสุธี,ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
โทรศัพท์ , โทรสาร : ๐๔๕-๖๑๗๙๐๓
ผู้ประสานงาน : พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร
โทรติดต่อ. ๐๙ ๕๔๔๕ ๘๔๒๒

ศธ ๖๑๔๐ / ว ๒๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.น้ำคำ อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ
๓๓๐๐๐

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน / เจริญพร **กำนันตำบลหญ้าปล้อง**

เนื่องด้วย พระพงศ์พิสิฐ ฉายา สุภาจาโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๒๓๒๐๕๐๐๖ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ / เจริญพร

(พระราชธรรมสารสุธี,ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
โทรศัพท์ , โทรสาร : ๐๔๕-๖๑๗๙๐๓
ผู้ประสานงาน : พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร
โทรติดต่อ. ๐๙ ๕๔๔๕ ๘๔๒๒

ยินยอมให้ดำเนินการ
ตามระเบียบ ทุกประการ
กำนันตำบลหญ้าปล้อง
๔ พ.ค. ๖๑

ศธ ๖๑๔๐ / ว ๒๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.น้ำคำ อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ
๓๓๐๐๐

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน / เจริญพร **ผู้ใหญ่บ้านเอก**

เนื่องด้วย พระพงศ์พิสิฐ ฉายา **สุภาจาโร** รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๒๓๒๐๕๐๐๖ นิสิตหลักสูตรพุทธ**ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหา**จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ / เจริญพร

(**พระราชธรรมสารสุธี,ดร.**)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
โทรศัพท์ , โทรสาร : ๐๔๕-๖๑๗๙๐๓
ผู้ประสานงาน : พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร
โทรติดต่อ. ๐๙ ๕๔๔๕ ๘๔๒๒

ยินยอมให้ความร่วมมือ

นายประสาท ดีจอด
ผู้ใหญ่บ้านพันเอก
4 พ.ค. 61

ศธ ๖๑๔๐ / ว ๒๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.น้ำคำ อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ
๓๓๐๐๐

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน / เจริญพร **ผู้ใหญ่บ้านหญ้าปล้อง**

เนื่องด้วย **พระพงศ์พิสิฐ** ฉายา **สุภาจาโร** รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๒๓๒๐๕๐๐๖ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ / เจริญพร

(พระราชธรรมสารสุธี,ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
โทรศัพท์ , โทรสาร : ๐๔๕-๖๑๗๙๐๓
ผู้ประสานงาน : **พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร**
โทรติดต่อ. ๐๙ ๕๔๔๕ ๘๔๒๒

4 พ.ค 2561

ศธ ๖๑๔๐ / ว ๒๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.น้ำคำ อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ
๓๓๐๐๐

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน / เจริญพร **นายบุญเรือง ขันตา ไวยาวัจกรวัดสร้างเรือง (วัดพระธาตุเรืองรอง)**

เนื่องด้วย พระพงศ์พิสิฐ ฉายา **สุภาจาโร** รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๒๓๒๐๕๐๐๖ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ / เจริญพร

(พระราชธรรมสารสุธี,ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
โทรศัพท์ , โทรสาร : ๐๔๕-๖๑๗๙๐๓
ผู้ประสานงาน : พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร
โทรติดต่อ. ๐๙ ๕๔๔๕ ๘๔๒๒

ยินยอมให้การสัมภาษณ์
นายบุญเรือง ขันตา
พัดหายกวัดสร้างเรือง
4 พค 2561

ศธ ๖๑๔๐ / ว ๒๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.น้ำคำ อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ
๓๓๐๐๐

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน / เจริญพร **นายพรมมา ธิปเทศ ผู้ประสานงานวัดสร้างเรือง (วัดพระธาตุเรืองรอง)**

เนื่องด้วย **พระพงศ์พิสิฐ** ฉายา **สุภาจาโร** รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๒๓๒๐๕๐๐๖ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ / เจริญพร

(พระราชธรรมสารสุธี,ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
โทรศัพท์ , โทรสาร : ๐๔๕-๖๑๗๙๐๓
ผู้ประสานงาน : พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร
โทรติดต่อ. ๐๙ ๕๔๔๕ ๘๔๒๒

๒๘ มี.ค. ๖๑

ภาคผนวก ข.
แบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

แบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับงานวิจัย

เรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ”

.....

<u>คำชี้แจง</u>

๑. แบบสอบถามฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ประกอบการวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ” โดยแบบสอบถามฉบับนี้มุ่งศึกษาเฉพาะแนวทางการส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอดีตและปัจจุบัน ของวัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ และแนวทางการส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ

๒. ขอความอนุเคราะห์ให้ท่านได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันในการส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของวัดพระธาตุเรืองรอง และบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ อย่างอิสระ ซึ่งผู้วิจัยจะนำความคิดเห็นของท่านไปวิเคราะห์ประเด็นที่สอดคล้องกันร่วมกับคำตอบของผู้ทรงคุณวุฒิท่านอื่น ๆ อีกต่อไป โดยแบบสัมภาษณ์นี้แบ่งออกเป็น ๓ ส่วน คือ

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ทรงคุณวุฒิ

ชื่อ..... นามสกุล..... ฉายา.....
อายุ..... พรรษา..... ระดับการศึกษา.....
หน่วยงาน/สถานที่ทำงาน.....ตำแหน่ง.....
ที่อยู่/เลขที่..... หมู่ที่..... บ้าน/วัด.....ตำบล .....
อำเภอ..... จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....
โทรศัพท์..... สัมภาษณ์วันที่..... เดือน..... พ.ศ.....
ผู้สัมภาษณ์ชื่อ.....ฉายา/นามสกุล.....

ส่วนที่ ๒ ความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของวัดพระธาตุเรืองรอง และการส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของวัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ

๑. ปัจจุบันการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของวัดพระธาตุเรืองรอง มีวิธีการหรือดำเนินการอย่างไร?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

๒. ในความคิดเห็นของท่าน การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของวัดพระธาตุเรืองรอง ควรเป็นอย่างไร หรือควรจัดการอย่างไร?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ส่วนที่ ๓ ความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิต่อแนวทางบทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ

๑. ในความเห็นของท่าน บทบาทของพระสงฆ์ต่อการส่งเสริม**การ**อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง ในปัจจุบัน เป็นอย่างไร?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

๒. ในความเห็นของท่าน แนวทางการส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของพระสงฆ์ วัดพระธาตุเรืองรอง ควรดำเนินการอย่างไร? มีปัญหาและอุปสรรคใดบ้างหรือไม?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

๓. ข้อเสนอแนะอื่นๆ เกี่ยวกับ “บทบาทของพระสงฆ์ต่อการส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดพระธาตุเรืองรอง?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ขอขอบคุณที่ให้ข้อมูล

พระพงศ์พิสิฐ สุภาจาโร (สุระ)

ภาคผนวก ค.
ผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้ข้อมูลสัมภาษณ์เกี่ยวกับงานวิจัย

รายชื่อผู้ให้การสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์เพื่อการเรื่อง“บทบาทของพระสงฆ์กับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ” โดยแบ่งออกให้ทราบตามได้ดังนี้ คือ

รายชื่อทรงคุณวุฒิ (พระสงฆ์) ที่ให้การสัมภาษณ์ มีจำนวน ๗ รูป ดังนี้

ที่	รายชื่อผู้พระสงฆ์	ตำแหน่ง/สถานที่	วันสัมภาษณ์
๑	พระราชกิตติรังษี	เจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ วัดเจียงอีศรีมงคลวราราม อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ	๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑
๒	พระราชธรรมสารสุธี,ดร.	เจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ วัดมหาพุทธาราม อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ	๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๑
๓	พระครูวิบูลย์ธรรมภาณ (หลวงปู่ธัมมา พิทักษา)	เจ้าอาวาสวัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ	๑๗ มิถุนายน ๒๕๖๑
๔	พระครูสันติธรรมานุวัตร	รองเจ้าคณะอำเภอเมือง วัดหนองไผ่ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ	๙ กรกฎาคม ๒๕๖๑
๕	พระครูปริยัติวีราภรณ์	ที่ปรึกษาผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ	๒๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑
๖	พระครูสุตกัลยาณคุณ	เจ้าอาวาสวัดวังไฮ เจ้าคณะตำบลหญ้าปล้อง	๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑
๗	พระครูโกศลสุตคุณ	เจ้าอาวาสวัดบ้านเอก ตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ	๗ กรกฎาคม ๒๕๖๑

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ (ฆราวาส) ที่ให้การสัมภาษณ์ มีจำนวน ๔ ท่าน ดังนี้

ที่	รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ	ตำแหน่ง/สถานที่	วันสัมภาษณ์
๑	นายประหยัด ถิลา	วัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ	๒๒ กรกฎาคม๒๕๖๑
๒	นายเสน่ห์ นามจันทรา	ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหญ้าปล้อง	๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑
๓	นายสมสุข สายเพชร	ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านเอกสร้างเรือง	๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑
๔	นายบุญฤกษ์ โสรเนตร	ข้าราชการบำนาญ	๑๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑

รายชื่อผู้นำหมู่บ้านที่ให้การสัมภาษณ์ มีจำนวน ๓ ท่าน ดังนี้

ที่	รายชื่อผู้นำหมู่บ้าน	ตำแหน่ง/สถานที่	วันสัมภาษณ์
๑	นางพรทิพย์ แสงฟ้า	กำนันตำบลหญ้าปล้อง	๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑
๒	นายประสาท ดั่งวงค์	ผู้ใหญ่บ้านเอก	๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑
๓	นายมณเฑียร จันตะ	ผู้ใหญ่บ้านหญ้าปล้อง	๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑

ปราชญ์ท้องถิ่นที่ให้การสัมภาษณ์ มีจำนวน ๒ ท่าน ดังนี้

ที่	รายชื่อผู้นำหมู่บ้าน	ตำแหน่ง/สถานที่	วันสัมภาษณ์
๑	นายบุญเรือง ขันตา	มัคนายกวัดสร้างเรือง	๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑
๒	นายพรมมา ธิปเทศ	ผู้ประสานงานวัดพระธาตุเรืองรอง	๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑

ภาคผนวก ง.
ภาพการสัมภาษณ์เกี่ยวกับงานวิจัย

สัมภาษณ์ พระราชธรรมสารสุธี รองเจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ วัดมหาพุทธาราม
อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ, ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูวิบูลย์ธรรมภาณ (ธัมมา พิทักษา) เจ้าอาวาสวัดพระธาตุเรืองรอง
อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ, ๑๗ มิถุนายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูสุตกัลยาณคุณ, เจ้าคณะตำบลหญ้าปล้อง, วัดวังไฮ ตำบลหญ้าปล้อง
อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ, ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูโกศลสุตคุณ, เจ้าอาวาสบ้านเอก, ตำบลหนองปล้อง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ, ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูปริยัติวีราภรณ์, ที่ปรึกษาผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ, ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายเสน่ห์ นามจันทรา, ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ, ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายบุญฤกษ์ โสรเนตร ข้าราชการบำนาญ ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางพรทิพย์ แสงฟ้า กำนันตำบลหญ้าปล้อง ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ นายมณเทียร จันตะ ผู้ใหญ่บ้านบ้านหญ้าปล้อง ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อผู้วิจัย : พระพงศ์พิสิฐ ฉายา สุภาจาโร นามสกุล สุระ

วัน เดือน ปี เกิด : เกิดศุกร์ที่ ๑๐ เดือน กันยายน พุทธศักราช ๒๕๑๔

ภูมิลำเนา : ๓๘/๑ หมู่ที่ ๔ บ้านตาคง ตำบลตาคง อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์

การศึกษา : นักธรรมชั้นเอก สำนักเรียนวัดวัดระหาร จังหวัดศรีสะเกษ (๒๕๔๐)
จบชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. ๒๕๔๓ จากศูนย์ศึกษานอกโรงเรียน
อำเภอปรางค์กู่ (กศน.) จังหวัดศรีสะเกษ

ปีเข้าศึกษา : เข้าศึกษาต่อมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ เมื่อปี ๒๕๕๔
คณะพุทธศาสตรบัณฑิต พธ.บ. สาขาพุทธศาสนา รุ่นที่ ๖๑

ปีที่สำเร็จการศึกษา : ๓๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙

บรรพชา : ๑๘ พฤษภาคม ๒๕๓๖ วัดระหาร ตำบลสมอ อำเภอปรางค์กู่ จังหวัด
ศรีสะเกษ โดยมีพระครูสารกิจวิมลเป็นพระอุปัชฌาย์ เจ้าอาวาสวัดระหาร

อุปสมบท : ๑๘ พฤษภาคม ๒๕๓๖ วัดระหาร ตำบลสมอ อำเภอปรางค์กู่ จังหวัด
ศรีสะเกษ โดยมีพระครูสารกิจวิมล เป็นพระอุปัชฌาย์เจ้าอาวาสวัดระหาร
พระกรรมวาจาจารย์ พระอธิการผล กลฺยาโณ เจ้าอาวาสวัดสมอ
พระอนุสาวนาจารย์ พระลี อาภสฺสโร วัดระหาร

ปีเข้าศึกษา : ๑ มิถุนายน ๒๕๕๙ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา รุ่นที่ ๑ วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

ปีที่สำเร็จการศึกษา : ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

ที่อยู่ปัจจุบัน : ที่พักสงฆ์บ้านคูวงค์ ตำบลตองปิด อำเภอน้ำเกลี้ยง จังหวัดศรีสะเกษ

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อผู้วิจัย : พระพงศ์พิสิฐ ฉายา สุภาจาโร นามสกุล สุระ

วัน เดือน ปี เกิด : เกิดศุกร์ที่ ๑๐ เดือน กันยายน พุทธศักราช ๒๕๑๔

ภูมิลำเนา : ๓๘/๑ หมู่ที่ ๔ บ้านตาคง ตำบลตาคง อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์

การศึกษา : นักธรรมชั้นเอก สำนักเรียนวัดวัดระหาร จังหวัดศรีสะเกษ (๒๕๔๐)
จบชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. ๒๕๔๓ จากศูนย์ศึกษานอกโรงเรียน
อำเภอปรางค์กู่ (กศน.) จังหวัดศรีสะเกษ

ปีเข้าศึกษา : เข้าศึกษาต่อมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ เมื่อปี ๒๕๕๔
คณะพุทธศาสตรบัณฑิต พธ.บ. สาขาพุทธศาสนา รุ่นที่ ๖๑

ปีที่สำเร็จการศึกษา : ๓๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙

บรรพชา : ๑๘ พฤษภาคม ๒๕๓๖ วัดระหาร ตำบลสมอ อำเภอปรางค์กู่ จังหวัด
ศรีสะเกษ โดยมีพระครูสารกิจวิมลเป็นพระอุปัชฌาย์ เจ้าอาวาสวัดระหาร

อุปสมบท : ๑๘ พฤษภาคม ๒๕๓๖ วัดระหาร ตำบลสมอ อำเภอปรางค์กู่ จังหวัด
ศรีสะเกษ โดยมีพระครูสารกิจวิมล เป็นพระอุปัชฌาย์เจ้าอาวาสวัดระหาร
พระกรรมวาจาจารย์ พระอธิการผล กลฺยาโณ เจ้าอาวาสวัดสมอ
พระอนุสาวนาจารย์ พระลี อาภสฺสโร วัดระหาร

ปีเข้าศึกษา : ๑ มิถุนายน ๒๕๕๙ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา รุ่นที่ ๑ วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

ปีที่สำเร็จการศึกษา : ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

ที่อยู่ปัจจุบัน : ที่พักสงฆ์บ้านคูวงค์ ตำบลตองปิด อำเภอน้ำเกลี้ยง จังหวัดศรีสะเกษ